C'owc'ak jeragrac' gagean xajik vardapeti

žoġovac 1878-1898 ; masn a

Thopdschian, Hagob

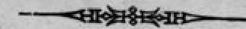
Vaġaršapat, 1898

urn:nbn:de:hbz:5:1-12570

ՅԱԿՈԲ Ց. ԹՕՓՃԵԱՆ

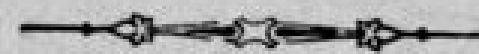
ՅՈՒՑԱԿ
ՁԵՌԱԳՐԱՑ

ԴԱԴԵԱՆ ԽԱՉԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

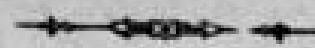

ԺՈՂՈՎԱԾ

1878—1898

ՄԱՍՆ Ա.

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ
ՏՊԱՐԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ
1898

Дозволено Цензурою 4 Мая 1898 года, г. Тифлисъ.

ՆՈՐԻՆ Ս. ՕԾՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ՄԿՐՏՉԻ Ա.

ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ԵՒ ՎԵՀԱՓԱՌ

ՀԱՅՐԻԿԻՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՈՐԴԻԱԿԱՆ ԱՄԵՆԱԽՈՆԱՐՀ

ՆՈՒԷՐ

ԿԱԶՄՈՂԻՑ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Անցեալ դարու վերջերից գրեթէ բոլոր հայ մատենադարանները ունեցել են ցուցակներ, որոնց կազմողները բաւականացել են ձեռագրերի անուանացանկով, կամ շատ շատ նոցա մէջ եղած վերնագրերի արտագրութեամբ (օր. Կարինեանցը)։ Արդի ցուցակագրողից պահանջւում է լիակատար գաղափար տալ նոցա բովանդակութեան եւ արտաքին մասին. (կազմարարութիւն, գրչութիւն, նկարչութիւն եւ այլն,) որովհետեւ ամէն մի ձեռագիր ժամանակակից գիտութեան եւ արուեստի ծնունդ է։

Այս ուղղութեամբ պակաս կամ առաւել արժէքով ցուցակներ լոյս են տեսնում մեր մէջ 90 ական թուականներից ի վեր։ Արդէն 1888-ին Մեծ. Գ. Ն. Քարամեան հրատարակեց Բերլինի կայսերական մատենադարանի բաւական հարուստ հայերէն ձեռագրերի ցուցակը. 1892-ին Արժ. Մ. վ. տ. Մովսիսեան ցուցակագրեց Բարիզի Կայս. մատ-ի հայ. ձեռագրերը. 1891-ին Հ. Ց. Տաշեան կազմեց Վիէննայի Կ. Մ-ի 30 հ. ձ-երի ցուցակը նոր ոճով։ 1892-ին Հ. Գ. Գալէմքարեան պատրաստեց Միւնխենի Կ. գրատան թէ՛ թուով եւ թէ՛ բովանդակութեամբ աւելի հարուստ հ. ձ-երի ցուցակը։ Տփխիսում՝ Ներսիսեան դպրոցի հ. գրչագրերի ցուցակ կազմեց Մեծ. Գ. Ս. Կանայեան. վերջապէս 1897-ին լոյս տեսաւ Վիէննայի Մխիթարեան մ-ի 538 ձեռագրերի լիակատար եւ փառաւոր ցուցակը։ Պրոֆ. Ն. Մառ կազմել է Պետերբուրգի հ. ձ-երի եւ Ց. Վ. Միքայէլեան վարժարանի հ. գրչագրերի ցուցակը, Բերլինի Կայսերական մատենադարանի հ. ձ-երի ցուցակը. կրկին անգամ կազմեց Հ. Ց. Տաշեան նոր ոճով։ Տաճկահայոց մէջ այս ձեւով ցուցակագրելու նախաձեռնութիւնը պատկանում է Արժ. Տրդատ Վ. Պալեանին, որ 1892-ին Կ. Պօլսում հրատարակեց Ա. եւ Բ. տետրակներ 1897-ից սկսած «Հանդէս Ամսօրեայ»ում լոյս է տեսնում Սանասարեան վարժարանի ձեռագրերի ցուցակը. Մեծ. պ. Աճառեանի աշխատութեամբ։ Ս. Էջմիածնի ամենահարուստ հ. ձ-երի ժողովածուի ցուցակը կազմում է Արժ. Հ. Մ. վ. Տ. Մովսիսեան. Մեր կազմած՝ Սեւանայ վանքի ձեռագրերի ցուցակը, եթէ հանգամանքները ներեն շուտով կհրատարակենք։ Իսկ Վենետիկի, Երուսաղէմի, Անտօնեանց եւ այլ հաստատութեանց եւ անձանց ժողովածուների մասին, բացի պատահական տեղեկութիւններից ոչինչ չգիտենք։

Մեր հրատարակածը Արժ. Խաչիկ

վարդապետի ժողովածուն է, որ չնայելով Թուականի փոքրութեան շատ բազմապիսի եւ հետաքրքրական նիւթեր ունի. № 79. Դաւիթ Բաղիշեցին մինչեւ այժմ անծանօթ մի պատմագրութիւն է, թէեւ ԺԷ-րդ դարու, բայց ընտիր քաղուածներ ունի եւ ժամանակակից դէպքերի ականատես պատմիչ է: № 80. Մովսէս Խորենացի, հաւանականաբար մի հին երկաթագիր օրինակից է արտագրուած, ինչպէս որ ցոյց է տալիս գրչութիւնը եւ ունի ընտիր ընթերցուածներ. նոյն կազմի մէջ գտնուող Եղիշէն նոյնպէս մի թանկագին ձեռագիր է եւ չունի Ե-րդ յեղանակը, որը եւ պերճախօս ապացոյց է Բարձումեայի արած կրճատման № 81. Մովսէս Կաղանկատուացին արդէն յայտնի է իր ճիշտ եւ անաղարտ բնագիր: № 77-ը Սամուէլ անեցու հնագոյն եւ ամենալաւ օրինակներիցն է, որ կարող է մեծապէս նպաստել մեծ ժամանակագրի գրչի տակից դուրս եկած բնագրի վերականգնեման: № 70. Հետաքրքրական թարգմանութիւն է ասորերէնից եւ կրում է բնագրի յայտնի նշաններ ամէն իջի վրայ: Ուշադրութեան արժանի են քերականական (№ 91. 92) եւ փիլիսոփայական (№ 84. 85) ժողովածուները, որոնք ի մի են ամփոփում կամ մի որեւ է հեղինակի երկերը, կամ միեւնոյն գիտութեան վերաբերեալ այլ եւ այլ գրութիւններ, № 89. 90 բառարանները թանկագին են իրենց անծանօթ բառերով. № 71 եւ 102-ը հարուստ են վիճական-կրօնական գրութիւններով: № 29 Մաշտոցը մեծ կարեւորութիւն ունի Մաշտոցների վերջնական խմբագրութեան եւ տարբեր ծիսերի ներմուծման ժամանակը որոշելու համար: Ժողովրդական նախապաշարմունքների ուսումնասիրութեան համար առատ նիւթ են տալիս № 44—46. 94 եւ 95 ձեռագրերը եւ այլն:

Արուեստի կողմից եւս ընտիր գործեր ունի ժողովածուս № 1 բոլորգիր (Յովհ. արքայեղբօր) եւ № 2 նօտրգիր՝ աստուածաշունչները թէ՛ գրչութեան եւ թէ՛ նկարչութեան կողմից եթէ գլուխ գործոց չեն, գոնէ շատ հազուագիւտ են իրենց գեղեցկութեամբ, գոյների բարդութեամբ եւ նկարների նրբութեամբ: № 8 հետաքրքրական է բազմապիսի կրօնական նկարներով, որոնք 4 աւետարանների համաձայն Փրկչի կեանքի ամենախորհրդաւոր վայրկեաններն են պատկերացնում մեր աչքերին: Հին նկարչութեան ամենալաւ օր. է № 6. երկաթագիր Աւետարանը: Առհասարակ մեր ձեռագրերի նկարները որքան խիստ բնորոշ եւ ամբողջական պատկեր են իրենց ներկայացրած դէպքերի, այնքան եւս զուրկ են համաչափութիւնից: Ժողովածուս արդարացնում է այն տիրող կարծիքը թէ՝ արուեստի ամենագեղեցիկ արտադրութիւնները կամ Կիլիկեան (ԺԲ—ԺԴ), կամ նոր (ԺԶ—ԺԷ) շրջանից են: Մեզ այնպէս է թւում թէ մեր գրերի իւրաքանչիւր տեսակն եւս ունեցել է զարգացման 3 շրջան, օր. հին բոլորգիրն ու նօտրգիրը (մինչեւ ԺԴ.-րդ դար) պարզ կերպով որոշւում է ԺԶ—ԺԷ դարու բոլորգրից, սա եւս ԺԸ.-րդ դարավերջի եւ ԺԹ-ի՝ նման գրութիւններից. այսպէս եւ երկաթագիրն ու շեղագիրը իրենց ժամանակներում. օր. № 1. 7. 52. 53. 70. 77. բոլորգիր ձեռագրերը գրութեան ձեւով իսկոյն աչքի են ընկնում Բ.-դ շրջանի գրութիւններից: Ցաւում ենք որ նմանահանութեամբ չենք կարող մեր այս կարծեաց ստուգութեան չափը ցոյց տալ:

Գալով արհեստական մասին պէտք է ասել, որ նիւթը մեծ մասամբ մոմած,

կոկած թուղթ է. իսկ մագաղաթները սպիտակ են. Գեղեցիկ կոստղած են №№ 7 եւ 8. միւս կողմերի վրայ կան շատ գեղեցիկ կաշեքանդակներ. որ նշանակել ենք «կազմ»-ի բաժնում: Դժբաղդաբար ցեցակերութիւնը ստիպել է Հ. Խաչիկեան կազմահան անել բոլոր ձեռագրերը եւ թերթ թերթ մաքրել. այս պատճառով հին կազմերն են միայն մնացել եւ մի քանի թղթեր յետ ու առաջ ընկել:

Մի քանի խօսք եւս ցուցակիս գործածութեան համար: Ցուցակս կազմելիս մեր գլխաւոր նպատակն է եղել, ձեռագրերի բովանդակութեան եւ արտաքին մասին լիակատար գաղափար տալով հանդերձ, խուսափել կրկնութիւնից եւ աւելորդաբանութիւնից: Այսպիսի ցուցակագրութեամբ կարելի է տեսնել թէ իւրաքանչիւր ձեռագրի մէջ քանի՞ հեղինակ եւ նրանցից իւրաքանչիւրը քանի՞ միանման եւ տարբեր հեղինակութիւններ ունի. քանի՞ ծանօթ եւ անծանօթ հեղինակներ եւ գրուածներ կան: Առաջին կարգում դրուած թուանշանները ցոյց են տալիս հեղինակները (1. 2. 3. եւայլն,) նոցա առաջ դրուած տառերը նրանց ընծայուած հեղինակութիւնները. (է) եթէ միանման են, Ա. Ա^2 Ա^3. եւ այլն նշաններով, եթէ տարբեր, Ա. Բ. Գ. եւ այլն տառերով: Անյայտ հեղինակները (այսինքն յականէ յանուանէ չյիշուածները) նշանակեցինք x տառով: Այս տառերին յաջորդող թուանշանները ցոյց են տալիս էջերը: Եթէ մի որեւ է ձեռագրի մէջ ցուցակագրուած յօդուածը կրկին անգամ է պատահում, նշանակում ենք օր. այսպէս № 21. 1. Ա^3, 46^{ա}. այսպիսով թէ՛ նրա բովանդակութիւնն է աւանդուում եւ թէ՛ ցուցակի եւ ձեռագրերի գործածութիւնն է դիւրանում:

№ 18—20 շարականներ են. սրանց մէջ կան այնպիսի շարականներ, որոնք չկան տպագրում* եւ ընդհակառակը. Վերջին դարերում գործածութեան մէջ մնած շարականները որոշելու համար, մենք նշանակեցինք Տաթեւացու ժամանակ գործածուած շարականները դնելով նրանց առաջ հեղինակների անունները՝ ըստ Տաթեւացու Հարցմանց գրքի: Ձեռագիրները օրհնութեան կից քաղուածներ չունին եւ սովորաբար օրհնութիւնը բաղադրող երեք տունեան մասերից մէկը գործածուում է իբր Համբարձի կամ ճաշու:

Շատ աւելի հետաքրքրական են գանձարանները, № 21-ը աւելի հին է եւ մեծ մասամբ անեղծ է պահել գանձերը. իսկ № 22-ի եւ 23-ի գանձերը «խանգարիչ տաւից» Գրիգոր Խլաթեցու գրչի տակ՝ իր ուզած ձեւակերպութիւնն են ստացել: Այսպէս մեր «խանգարիչը» յաճախ յիշում է իր նախերգանք կաֆաների մէջ. «Բանս գրեցաւ Մեծահրաշի, |բանեալ բանիւ Մաթէոսի,| ի Գրիգորէ սրբագրեցի, |գրելով ըզսա ըստ պատշաճի,| որ ամենայն մարդ յաւժարի, |բախիւ ասել յաւուր տօնի.»| կամ գանձերի վերջում «Գանձիս ասողի եւ սրբագրողի, աղքատ Գրիգորի (տես. № 22. 5. Ա. 30^{բ}.) «Այլ եւ ստացողի եւ փոխարկողին մեղաց թողութիւն», եւ կրճատում է՝ մտքերը եւ ամբողջ բառերը առնելով կամ մէջ ընդ մէջ բառեր տողեր եւ տներ բաց թողնելով եւ կամ եզակին յոգնակի դարձնելով. բայց միշտ այնպէս՝ որ սկզբնատառերը կազմեն Գրիգոր, թէեւ առանց դրան եւս կաֆաների եւ վերջատողերի մէջ միշտ

* Այդպիսիների առաջ դրել ենք (:): Համեմատել ենք. 1875 եւ 1888. տպագիրների հետ. որոնք ամենից աւելի գործածական են:

յիշում է իւր անունը։ Անշուշտ այսպիսի խանգարիչներն են աղաւաղել Հնագոյն գանձերը (օր. Գրիգոր Նարեկացուն) ցանկանալով յարմարեցնել որ եւ է մի այլ ձայնի, եւ յետագայ գանձատացները ընդունել են այդ նորերը, որոնց թէ եղանակը եւ թէ իմաստը աւելի դիւրամատչելի էր իրենց. Այսպիսով երբեմն միեւնոյն Գանձը 3 խմբագրութիւն է ունեցել. (տե՛ս. № 21. 2. $Ա^{2}$, 87. № 22. 26.^{ա} եւ № 23. x^{15} 119^{ա}. այսպէս եւ Պետրոս Հայրապետի գանձը եւ այլն). Ամբողջական մի տող կամ գանձ յաճախ մի քանի մասերի է բաժանուում ուշ ժամանակի գանձարանների մէջ։ Յուսով ենք որ ցուցակս օգտաշատ կարող է լինել մանաւանդ գանձարաններով զբաղւողների համար։

Ձեռագրերը համարագրել ենք նախ ըստ բովանդակութեան բաժանելով 5 գլխ. մասերի. Ա. Ս. Գրոց. Բ. Եկեղեցական. Գ. Մեկնական-աստուածաբանական. Դ. Պատմագրական. Ե. Գիտական եւ Բանաստեղծական բաժինների։ Իւրաքանչիւր մասն եւս ըստ բովանդակութեան ստորաբաժանել ենք եւ ըստ այնմ ցուցակագրել։ Ժամանակագրական տախտակ չկազմեցինք, որովհետեւ դիւրին է այդ ընդհանուր տախտակից հանել։ Ձեռագրերիս մեծագոյն մասը ԺԶ—ԺԷ.-դ դարուցն է։

Հ. Խաչիկը ձեռագրերս մեծ մասամբ հաւաքել է Ղարաբաղի գիւղերից 20 տարուայ ընթացքում, ազատելով կորստեան վիճակից։ Ձեռագրերի այս ժողովածուն պէտք է կազմէ Արժ. Հօր ձեռագիր հարստութեան Ա. մասը. իսկ Բ.-դի մէջ կմտնեն այն բոլոր ժողովածուները որոնք հրատարակուեցան Արարատում (տե՛ս. 1898. Մարտ-Ապրիլ Դաւիթ Բաղիշեցի.) Բացի դրանցից պարսկերէն ձեռագրեր 30-ի չափ. որով պարսկերէն ձեռագրաց ժողովածուի հիմք կդնի։

Այս ամբողջ ժողովածուն Հ. Խաչիկը ցուցակի հրատարակութիւնից յետոյ պէտք է յանձնէ Մ. Աթոռի մատենադարանին. ուր եւ այժմ գտնուում են ժողովածուիս № 6. 7. 8. 80. 81. ձեռագրերը։

ԿԻԼԻԿԵՑԻ.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԱԽՏԱԿ

Թիւ	Անուն	Ժամանակ	Գիր	Գրիչ	Տեղի	Ստացող	Մեծութիւն
1	Աստուածաշունչ	1384	բոլորգիր գեղ.	Յակոբ կրաւն.	—	Հեթում Յովհ.	36×22×9.2
2	.	1610	նոտր գիր գեղ.	Թորոս կրաւն.	Պաղեստին. Կիլիկիա	Գրիչը	30.5×19.2×12
3	Սաղմոս	ԺԶ.	բոլորգիր գեղ.	—	—	—	11.2×8×2.5
4	.	ԺԶ.	. .	—	—	—	12.5×9×5
5	.	1677	նոտրգիր գեղ.	Գրիգոր	Կեսարիա	Գրիգոր պանդ.	14×10×4
6	Աւետարան	1057	Միջ. Մեսր. երկաթագիր	Թովմաս երէց	Մելիտինէ	Գրիչը	44×34.7×15
7	.	1111	բոլորգիր գեղ	Զաքար. աբեղ.	Վան	Գրիչը	16×11.5×6.5
8	.	(ԺԶ	բոլորգիր	—	—	—	15.7×9.5×6.5
9	Աւետարան և Յայտնութիւն	ԺԶ	.	—	—	—	12×8×5.5
10	.	1610	.	Յով. աբեղայ	—	Տէր Նփրեմ	20×17.2×5.5
11	.	1666	.	Դաւիթ քհնյ.	Նրբնկանի գիւղ	Գրիչը	12.5×9.2×4.5
12	.	1678	բոլոր և նոտրգ.	Ամիր Սարգիս	Կ. Պոլիս ?	.	20×14.2×7
13	Գործք Առաքելոց	ԺԷ	նոտրգիր	Սարգիս կրօն	..	Գրիչը	19.5×12.7×2.5
14	Թ. Պաւղոսի առաքելոյ	1635	.	Սարգիս	Համբորիանդա.	—	19.6×13.2×5
15	Ժամագիրք	1618	բոլորգիր գ.	Գրիգոր երէց	Թոխաթ	Սարգիս վրդ.	8.6×6.5×5
16	Ճաշոց	ԺԶ	.	—	—	Յոհաննէս կրօն.	27.5×18.2×16
17	.	.	.	Աւետիս	—	—	40×26×8.5
18	Շարական	.	.	—	—	—	15×8.5×7
19	.	1649—50	.	Աւետիս Որոտ.	—	Գրիչը	13×10×5.5
20	.	ԺԷ	.	—	—	—	11.6×10.5×5
21	Գանձարան	1536	.	Յովհաննէս քհ.	Կրծանիս	Գրիչը	27×18.5×5
22	.	ԺԶ	.	—	—	—	17.5×13.2×6.5
23	.	ԺԷ	.	Յովսէփ	—	Սարգիս երէց	18×13×6
24	Նոր տաղարան փոքրիկ	1832	.	—	Ս. Էջմիածին	—	19×12×2
25	Տօնացոյց և Ժամագիրք	ԺԶ	.	—	—	—	9×6.6×4.5
26	Պարզատումար	ԺԵ	.	—	—	—	12.5×9.8×2.1
27	Տօնացոյց և տոմար	ԺԶ	.	—	—	—	13.7×8.2×5.8
28	Տօմար	ԺԷ	և նոտրգիր	Աղաբիա և Յովհ. Ջուղայեցի	—	—	11.8×9×4.8
29	Մայր Մաշտոց	ԺԵ	. գ.	Անանիա կրօն.	—	Գրիչը	26.4×17.2×6.8
30	.	1341	. .	Սարգիս եպսկ.	—	.	12.5×10.54.8
31	.	1564	. .	Աթանաս	Գետամէջ	Յովհաննէս քհ.	16×10.5×4.6
32	.	1621	. .	Տէր Մելքիսեթ	Նաստաթէ	Սարգիս Սրկ.	18.2×11.7×4
33	.	1654	. .	Մարկոս քհն.	Ս. Սարգիս	Գրիչը	16.7×12.7×4
34	.	1657	. .	.	Դերջան-Բագառիճ	.	30×14×4.2
35	.	1665	. .	Պաղդասար դպ.	Հարատ գիւղ	.	15.5×11.5×4.2
36	.	1683	. նոտրգիր	Մհտսի. Յակոբ	Շատկու. անդպ.	Մատթէոս քհ.	19×13×4
37	.	1690	. գ.	Յակոբ դպիր	Ակուանք բդրչի.	Գրիչը	18.9×14×4
38	.	ԺԷ	. և նոտրգիր	—	—	.	13.6×12.2×5.5
39	.	1834	.	Գասպար քհն.	Թովլար գիւղ	Տէր Ոսկան	21.5×16.5× 2
40	Պաւղանդագիրք	1704	նոտրգիր	Ներսէս վրդ.	Ս. Յակոբ Երզմ	Գրիչը	19.2×13.6×0.5
41	.	ԺԸ	.	Աթանաս վ.	—	Գրիչը	20.1×13.5×2.5
42	Կանոնագիրք	1625	բոլորգիր	Յովհան. երէց	—	.	12.7×9.5×4.6
43	Աղօթագիրք	1577	. գ.	Ներսէս երէց	Ս. Սարգիս	Կարապետ և Յովհան. երէց	22.6×17×7.5
44	Աղօթք բժշկարան	ԺԷ	. .	Շահրիպեկ	—	Յովհաննէս կրօն.	10.2×7.5×1
45	.	ԺԸ	նոտրգիր	—	—	Գրիչը	10.5×8.5×1
46	Կիպրիանոս	ԺԹ	շեղագիր	—	—	—	11×8×1
47	Վարք հարանց	1422	բոլորգիր գ	Ղազար Դրիմ.	Տրապեզ (Տրապիզոն)	—	18.5×14×6.6
48	Վկայաբանութիւն և այլն	ԺԶ	. .	Մանուէլ	—	Գրիչը	13.8×9.8×2.5
49	Վ. հարանց	ԺԸ	նոտրգիր	—	—	Յովհաննէս	13×9.5×4.2
50	Կտակ մեծի Ուրբաթու	1751	.	Աբրահամ վրդ.	—	—	17.4×10.5×0.6
51	. . .	1861	.	Իսահակ Մ.	—	Գրիչը	22.7×18×0.5
52	Մեկնութիւն գործոց առաքելոց և այլն	1098 (?	բոլորգիր	Վարդապետանց Կիրակոս վգ.(?)	—	Գրիգոր տէր-Գասպարեանց ա-ը Յովհաննէս ալքսանդրայը	24.7×16.9×7.1
53	Մեկն. Աւետարանին Ղուկ.	ԺԳ	. .	—	—	—	19.6×14×5
54	Լուծ. դժուարիմաց բանից	1414	. .	Մկրտիչ կրաւն.	Յուսկայ որդի	Մկրտիչ վրդ.	18×14×6
55	Թաղուածու Մատթէոսեան աւետարանի	1615	նոտրգիր .	Յակոբ երէց և Թորոս կրաւ.	—	Գրիչները	19×17×8.5

56	Բաղդատութիւն Մատթէոսեան աւետարանի	1691	նոտրգիր	Իգնատիոս վրդ.	Թոխաթ (?)	Գրիչը	20×15.5×5
57	Գիրք Վկայից	ԺԷ	բոլորգիր	Յակոբ երէց	Ս. Էջմիածին	»	17.5×12.2×2
58	Մեկնութիւն պատարագի	ԺԶ	»	Յովհաննէս վրդ.	—	»	15.5×9×2.5
59	Յղ. երկնային քահանայապետութեան	ԺԷ	»	Աւետիս վ. (?)	Ս. Էջմիածին (?)	Գրիչը	18.2×13.5×4
60	» » »	1769	նոտրգիր	Մինաս վ. Խաչատուր վ.	»	ա. »	21×23.5×4
61	Գիրք հարցմանց	1405	բոլորգիր հին	Սիմէոն և Գալուստ վ-ք.	Նեռսաթէ	Երեմիա վրդ.	20×15×5
62	» »	1662	» գ.	Ալեքսիան	Նոր (?) աշէնիկ	Եսայի վրդ.	21.6×18.6×7.5
63	Գիրք Մոլութեանց և առաքինութեանց	ԺԶ	»	Յովհաննէս վ.	—	—	26×19×9
64	Քարոզագիրք	1676	» »	Հեղինէ և Մարինոս վ.	—	Մեսրոպ վրդ.	24×18.2×8
65	»	ԺԵ	նոտրգիր	—	—	—	15.5×10×7
66	»	ԺԵ	» գ.	—	—	—	21.5×15.4×5.5
67	»	ԺԷ	» »	—	—	—	26×18.2×7
68	»	ԺԸ	»	—	—	—	15×10.7×2.5
69	» և հատ.	ԺԹ	շղագիր	—	—	—	20×15.4×6.3
70	Սանդուղք աստուածային կէից	1329	բոլորգիր	Հայրապետ և Թորոս վ-ք.	Փասայ վանք	—	16.8×12×11
71	Ժողովածու վկայութեանց	ԺԶ	»	Ստեփաննոս	—	Մելքիսեթեկեան	15×9×3.5
72	» »	ԺԸ	նոտրգիր	—	—	—	15.5×9.4×1
73	» »	ԺԷ—ԺԹ	բոլորգիր նոտր և շղագիր	—	—	—	20.4×14.7×5.7
74	» »	ԺԸ—ԺԹ	նոտրգիր	Փիլիպպոս գր. և այլն	Դաւրէժ եկն.	—	19.5×15×2.5
75	Մեկնութիւն և ընդդիմախօսութիւն	ԺԹ	բոլորգիր և նոտրգիր	-	—	—	17.2×10.7×0.5
76	Բան մարգարէի	ԺԸ	նոտրգիր	Յովսէփ Ջահանգուլ	—	Գրիչ	10.2×7.6×4
77	Սամուէլ Անեցի	1345	բոլորգիր հին	Հայրապետ կրօնաւոր	Ուռընկար	Յովհաննէս վ.	16.8×12.3×5
78	» » և Ն.	1624	նոտրգիր	Ներսէս դպրապետ	Կամենից	Եփրեմ վ.	19.4×15.6×2.5
79	Դաւիթ Բաղիշեցի	ԺԷ	բոլորգիր	—	—	—	21.2×6.5×1.5
80	Մովսէս Խորենացի և Եղիշէ	ԺԷ	»	Մարգար	»	Յովհաննէս	16.7×11.2×4
81	Մովսէս Կաղանկատուացի	1664	»	Սիմոն	Ամասիա	Տէր Բարսեղ արքեպիս.	17×1.54×4
82	Գիրք պիտոյից և այլն	1662	նոտրգիր	Իգնատիոս	Երից մանկանց վանք	Գրիչը	14.7×8.8×7
83	Ժողովածու	ԺԹ	շղագիր	Առաքել Վ. Կոստանեան	Գտչոյ վանք	»	17.4×10.5×5
84	Երգք Դաւթի	ԺԶ	բոլորգիր	Յովհաննէս և Ստեփաննոս	—	»	14.5×10×4.9
85	Ժողովածու	1655	նոտրգիր	Յակոբ Երզնկացի	Ս. Սարգիս (Ագահան (?))	Միխայէլ խոջայ Ջուղայեցի	14×9.5×6
86	Վերլուծութիւն ի Ներածութիւն Պորփիւրի	ԺԸ	»	—	—	—	18×10×5.5
87	Տեսականփիլիսոփայութիւն և այլն.	ԺԹ	»	Յովսէփ վ.	Ս. Էջմ. (?)	Գրիչը	24×16.5×2.8
88	Հոգեբանութիւն	1668	»	Ստեփաննոս Իւլովացի	»	»	18×12.5×2.8
89	Բառարան	ԺԷ	»	—	—	—	10×7.6×5.3
90	Բառգիրք և այլն.	ԺԷ	նոտրգիր	Մկրտիչ կրօն.	—	—	15.2×10.1×5.2
91	Քերականութիւն	ԺԵ	բոլորգիր	—	—	—	18×12.7×5.8
92	» կամ Արտաքնոց	ԺԷ	նոտրգիր	Յովհաննէս կրօնաւոր Դաւիթ	Ջուղա (?)	ա. Գրիչը	14.7×10.3×5
93	»	ԺԷ	» գ.	—	—	—	14.5×8×5
94	Հոգեմարան	ԺԸ	»	Սահակ	—	Գրիչը	16×10.5×0.5
95	Ճառմի	1464	բոլորգիր »	Ստեփաննոս ար	—	»	17.5×12.8×5.5
96	Բանք չափաւ	ԺԷ (1647 ?)	» »	—	—	—	14.5×7.5×4
97	»	ԺԷ	նոտրգիր	—	—	—	12.2×[illegible].5×5
98	Պաղեստին	18[illegible]5	»	Մովսէս Սրապեան	Շուշի	Գրիչը	17×10.2×0.2
99	Մահ Աբէլի	ԺԹ	»	—	—	—	17.2×10.7×04
100	Բանք չափաւ յէջմիածին	ԺԹ	շղագիր	—	—	—	17.3×10.5×02
101	Աղօթագիրք	ԺԸ		—	—	—	17.5×10.6×2
102	Ժողովածու	ԺԹ	նոտրգիր	—	—	—	19.5×15.5×2

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Թիւ. № 1. ԱՆՈՒՆ Աստուածաշունչ. ՆԻՒԹ. Թուղթ. ԿԱԶՄ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. Վաւ. թղթերը կարկատած են. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 376—377ա. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 36×22×9,2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն. 25×7,9. ԹՈՒՂԹՔ. 567. ՏՈՂՔ. 52. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. Կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր գեղեցիկ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Թռչնագիր, մարդագիր, երփանկար. մանաւանդ 3ա, 378ա. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 3ա, ձուաձեւ ծաղկազարդ, 23,5×2,6 գեղեցիկ. սրա նման 378ա, կարմիր, կապոյտ, սեւ, ոսկեզօծ եւ կանաչ թանաքով. 2-ն եւս եղծուած. մնացածները՝ կարմիր եւ կապոյտ թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. 2բ, Աստուած ձեռնատարած նստած, 2 կողմը հրեշտակներ, երանգիցգած թեւաւոր կենդանիներ զանին լծուած. աւելի ցած Մովսէս նստած գրում է «Ի սկզբանէ արար Աստուած.», 377բ, 4 աւետարանիչներ քառակուսի շրջանակներում (երկ-երկու). գրում են իրենց Աւետարանները: ԽՈՐԱՆՔ. ԹՂ. 3ա, գեղեցիկ. 19×14 378ա. քառակուսի շրջանակների մէջ ծաղիկներ. 105բ, 248բ, 389ա, 397ա, 408ա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 22բ, 40բ, 52բ, 70ա, 94ա, 118ա, համաբարբառի 373—375ա, կարմիր եւ կապոյտ գոյնով: ԳՐԻՉ. Յակոբ կրաւնաւոր (նմրգրող. ստացողը.) ՍՏԱՑՈՂ. Հերում—Յոհաննէս. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՊԼԳ.—1384. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 352ա. ստորին լուսանցքում. «Ցայս գլուխս կուսկենոս մռ. ի Դանիէլ զառաջին (իճ.) ու շուշանն ի ժԳ. համարն մռանցին (այսինքն սկսիլ Բ-դից. յամին երրորդի թագաւորութեանն Յովակիմայ.» ՑՈՒՑԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 234բ, 269ա, 396բ, 544բ, 566բ, 567բ.

5ա—83ա Մովսէսի հնգամատեանը, 84ա—93բ Յեսու Նաւեայ, 94ա—102բ Դատաւորք. 103ա—104ա Հռութ. 105բ—152ա. Դ. Գ. Թագաւորութեանց. 153ա—176ա. Բ. Մնացորդաց, 176բ—186ա. Բ. Եզր. 186բ—191բ Նէեմի, 192ա—196ա Եսթեր, 196ա—201ա Յուդիթ. 201բ—204բ Տուբիթ. 205բ—234բ Գ. Գ. Մակաբայեցւոց, 235ա—244բ Յոբ, 248բ 269ա Սաղմոս, 270ա—279ա Առակք Սողոմոնի, 280ա—283ա Ժողովող կամ Եկլեսիաստէս. 283բ—4բ Երգ Երգոց, 285բ—290բ Իմաստութիւն Սողոմոնի, 291բ—309ա Մարգարէութիւն Եսայեայ. 310ա—329բ Գիրք Երեմիա մարգարէի, 329բ—330ա Բարուք. 330ա—331բ Ողբ Երեմիայի, 332բ—350ա Եզեկիէլ, 351ա—358ա Դանիէլ (6 տեսիլ.) 358բ—372բ 12 փոքր մարգարէներ (Ամովս. Միքիա. Յովէլ. Աբդիու, Յովնան Նաւում. Ամբակում. Սոփոնիա. Անգէ. Զաքարիա. Մաղաքիա.) 373ա—375բ համաբարբառ, 378ա—508ա 4 աւետարանիչներ, 509ա—519ա Գործք Առաքելոց, 520ա—526ա Թուղթք Կաթողիկեայք (Ա. Թ. Յակոբու. Բ. Թ. Պետրոսի. Գ. Յովհաննու, Ա. Յուդայի.) 526ա, Աղերս Եւթաղի, 531ա—560ա Թուղթք չորեքտասան Պաւղոսի, (Առ Հռոմայեցիս, Ա. Առ Կորնթացիս Գ. իւր պատասխանով) Առ Գաղատացիս. Ա. Թուղթ առ Եփեսացիս. Ա. Առ Փիլիպեցիս. Ա. Առ Կողոսացիս Ա. Առ Թեսաղոնիկեցիս Բ. Առ Եփրայեցիս Ա. Առ Տիմոթէոս Բ; Առ Տիտոս Ա. Առ Փիլիմոն Ա. 560բ Յայտնութիւն Յովհաննու. 565բ. Հանգիստ Յովհաննու:

Իւրաքանչիւր գրքից և թղթից առաջ կայ մի յառաջաբան (երբեմն նաև նախադրութիւն է կոչւում) ուր խօսւում է գրքի ծագման, հեղինակի, ժամանակի և անուան մասին: Դրան յաջորդում է մի ցանկ գլխոց՝ ուր առաջ է բերւում իւրաքանչիւր գրքի բովանդակութիւնը:

507ա Յովհաննու Աւետարանի վերջում «Իւր կնոջն չնացելոյ.», 507բ Աւետարան ըստ Մարկոսի «Յարուցեալ Յիսուս առաւօտուն. որ երթայք զհետ նոցա». Արխտոն երէցն յաւելուածը. սրա տակը աւելացրած է. «Զայս յիշատակ բանի ընկալաւ եկեղեցի յԱստուծոյ աւետարանէ, բանիւ Պաղեստայ ումեմն՝ Յոհաննու աշակերտի, որ և

յետոյ հերձուած խաւարեցաւ և խոտեցաւ։ Եւ է կարգ բանին ՑԿ և Զ. գլխի այնմ բանի որ ասէ, քննեա՛ և տե՛ս զի մարգարէ ի Գալիլեէ ո՛չ յառնէ։ Եւ սերբէ առացեալս։

Գրքերի վերջը եղած ոտանաւորներ.

1. Ա. 20բ, Աստուած անեղ անմահ և տէր յաւիտենից, սուրբն անվնաս ի մէջ անձից (11. երկտ.)

Ա2 39ա, Տէ՛ր որ ի տեղ . . կառուք ամպոյ (6 տ.)

Ա3 51ա, Քրիստոս Փրկիչ Աստուածորդւոյն . . փրկեսցուք ի հրոյն կիզման (9 տ.)

Ա4 83ա, Զարհուրիմ ի քոց փառաց . . Եւ ի գործ զաւրացուցես. (4 տ.)

Ա5 103ա, Փրկիչ անուն և դատաւոր. Գալոց է դատաւոր. (4 տ.)

Ա6 152ա, Թագաւորք երկրայինք . . . փառս առաքեն ի վեր հրեղէնքն. (14. տ.)

Ա7 186ա, Է այս խնդիր ի գիրս Եզրի . . ընդ նոսին մասն լիցի. (6 տ.)

Ա8 191բ Արար և այլս այս . . ի մէջ կատարեսցին (7 տ.)

Ա9 234բ Եղիազար Մակաբէացին . . ըղխորհուրդ խաչին. (3.)

Ա10 244բ Զօ՛վք յիշեսցուք զերանելին . . ինձ պարգևեա յապագային (20 տ.)

2. Ա.. 245ա, Երանելւոյն Եպիփանու եպիսկոպոսի Կիպրացւոյ ՑՂ. սաղմոսարանի յառաջաբանութեանց ասացեալ. «զամ ինչ զոր ասաց հայրն մեր Աթանաս զոր լուեալ էր նմա ի հոգևկիր ծերոյն՝ բաւական համարեցայ պատմել փոքր ի շատէ և գնել ի վերայ առաջաբանից։ Արդ որ ասէ Սաղմոս որդւոյն Կորխայ, և կամ իմաստութիւն զբանին որ մարգարէանայր Դաւիթ, որդիքն Կորխայ զատագլուխ եղեալ, զեղանակս ձայնիցն նուագէին գեղեցկապէս։ Զայն կոչէ իմաստութիւն որդւոցն Կորխայ։ Եւ որ ասէ Սաղմոս յԱսափ և յԻթովմայ և յայլս . . . . ասքս առաջնորդք դասու պարուն, որք իւրաքանչիւր նուագարանաւք նուագէին և ձայնիւք առաջնորդէին զոր Դաւիթ ասացեալ էր։ Է՛. զի Դաւիթ ընդ նոսա երգէր. զի զուտեալն ի Դաւթայ առանց նորա երգեալ նուագէին . . իսկ որ ասէն թէ հանգիստ յորժամ ձայնիւ լռկ նուագէր և սաղմոսէր (առանց քնարի) և կամ առանց կաքաւելոյ, քնարահարութեամբ միայն և կամ միով իւիք յեղանակաւ. զայն կոչէ հանգիստ։ Իսկ որ ասէն թէ Սաղմոս յարձանագիր, այս է . . զի որպէս յարձանի գրեալ մարգարէացաւ զյաղթութիւն Տեառն . . . Եւ որ ասէ թէ Սաղմոս ի կատարած վասն հնծանաց . .: Այն է որ ի վաղճան ժամանակաց կատարեցաւ յաղթութիւնն Քրիստոսի առ թշնամին Աստուծոյ. և ամենեքին ազատեալ մինչև խաղաղ զազգս մարդկան ի ընութենէ սատանայի . . . : Իսկ որ վասն ժառանգաւորին ասէ . . ժառանգաւոր կոչի Բանն Աստուծոյ այսինքն միածին որդի նորա, և միաբանեալք եկեղեցի իւր կոչեն ժառանգաւորք . . . առանց անուան ԺԶ. Մովսէսի Ա. աւելուեա Է. աշտնեանց ԺԳ։

3. Ա. 246ա Դարբի փիլիսոփայի ՑՂ. սաղմոսացն Դաւթի. «Արդ առեալ ասէ Սամուէլ եղջիւր իւղոյն։ Արդ ամենայն սաղմոսացն պատճառք ինքն Դաւիթ է աքանչելին և ի նմանէ այլք պայծառացան»:

4. Ա. 246բ Արսենիոսի եպիսկոպոսի Աղեքսանդրացւոյ զամենայն սաղմոսացն Դաւթի զներքունակ միտսն զանեալ և յայտնի ցուցեալ «փոյթ յաւժարութեան եղեալ ի մեծ իմում ամենայն գրոց որբոց մեկնութեան հասանել . . Աւրհնեալ որ զատ յանուն Տեառն. և աւրհնեցաք զքեզ ի տանէ Տեառն.»:

1. Ժ. 269ա Որ զԴաւիթ Ցեսսէածին . . հաղորդ գտայց պատարագին (19.)

5. Ա. 279ա Բանիդ ընդ հաւր էականի . . տառխս գրողի տէր Ներսեսի (5 տ.)

Ա2 283ա Նորոգ ծնունդ . . սատեալս առնա գնաս (Ներսես)

Ա3 290բ Աստուածեղէն հոգւոյն ի սմա՛ խաղաղութեան անուն արքա . . Քոյդ կոչելով աստուածակառ(՞), յանհիւթական տարեալ քաղաքք. (ալք.)

1. Ա11 350ա Զոր մարգարէք . . վայելելոյ գտցուք արժան. (11 տ.)

Ա12, 358ա, Պաղատանաւք մարգարէքն . . ընդ ամպըս տեառղին. (3.)

Ա13, 372ա Հայցմամբ մարու յորովայնին . . համառիպ գեղոյ նորին, (10 տ.)

A. a, 566ա Փառք ամենասուրբ . . վասն զի եղև ուսուցումն հոգեշունչ առուխս ձեռամբ մանկահասակ . . կուսակրաւն խա-

հանգոյին Յակոբ կոչեցելոյ․․ ի թվլին Հայոց ՊԼԳ։

B. a. 566բ, Փառք․․ որ ետ կարողութիւն պարոն Արքակին առնուլ ի հալալ վաստակոցն և եդ յիշատակ սրբոյ Սարգսի եկեղեցւոյ և իւր ծնողացն Աստուածատուրին և մօրն Եղիսին և իւր եղբայր Եկիրակին և կողակցին․․ Եղիսային․․․ Արդ գրեցաւ թվլին ՌՄԺԲ ի հայրապետութեան Ս․ Էջմիածնայ Սիմէոն կաթուղիկոսին և առաջնորդին մերոյ Թաթէոսի առաքելոյն, Եսայեայ վարդապետին և օրհնեալ քաղաքի Եայու Ստեփաննոս վարդապետին ի թագաւորութեան Պարսից Ջանֆարխին և տեղւոյս տէր և իշխան Անմաս բէկին․ գրեցաւ ընդ հովանեաւ սրբոյ Սարգսի։

C. a. 567բ, Յիշատակ է Ասվայծայ-շունչս Հուէմի որդի Թաթոսին, որ առեց ուր հալալ վաստակովն․․ ոչ թէ զայս գիրս գրեցի, այլ զիմ գրեչս փորցեցի, գրեչս սուտ, թանաքս մուր, ծեռքս գրէ զառնայ ի հող ծեռքս գնայ գիրս մնայ, ամենայն մարմինքս ի հող դառնայ․․։

Д. a. 2ա Համար ֆռանգին, զոր Զաբիւսr կոչեն, որ ի վերայ ամենայն Աստուածաշնչին ճապղած է, ես Հերումս ու եւ Յոհաննէս կոչիմ, բազում աշխատութեամբ փոխեցի առ ի գիւրաւ գտանելոյ եթէ բան ինչ եղէ յերկուցունցն միջի։ Արդ․․ ուր ֆէ և ուայ կա ֆռանգին է։

Թիւ. 2. ԱՆՈՒՆ. Աստուածաշունչ. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ԿԱԶՄ. 30×20×12. տախտակակազմ կաշեպատ, ա եւ բ կազմերը խառնակուսի ձեւեր, մէջ տեղում կաշեխանդակներ ունին. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. չկայ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—3, ՌԺԲա, ՌԺԳ2—Դա, ՌԺԵ2—Զա, ՌԺԷ2—Ըա, ՌԺԹ2—Ռա, ՌԻԳ2, ՌԿՌ, ՌԿԵ, ԶԼԹա, ՊԺԲ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 30.5×19.2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 21×5.5. ԹՈՒՂԹՔ. 820. ՏՈՂՔ. 41. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր բանաձով Գիր. Նոտրգիր շատ գեղեցիկ. ԵՐԿ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ոսկի եւ գեղեցիկ զանազան հնազարդ պատկերաւոր թռչուններով. ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ. Գա 25×3.5. գեղեցիկ, մանաւանդ Աւետարանների խորանների մօտ եղածները, ծաղկաձեւ, թռչնազարդ, ոսկեզօծ, կանաչ, կարմիր, դեղին, կապոյտ եւ դեղին գոյներով։ ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. Գա. 15×12.5, մէջտեղ Աստուծոյ պատկերը՝ 4 կողմը ծաղկազարդ. այսպէս գեղեցիկ եւ գունաշատ ՌԿԴա ՌԽԷա (շատ գեղեցիկ), ՌԿԲա, ՌՁՁա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. Աա, Լէա, ՃԿԵա. ՆՀԵա. ՌԺԱ2—ՌԻԱա տարբեր ձեւի առաջին խորանի մէջ Ս. Եւսեբի. Բ-ղի մէջ Ս. Կարպիանոս. Գ-ղ եւ Դ-ի մէջ առիւծ, ՁՁ2 եւ այլն. ԳՄԻՉ. Թարոս կրօնաւոր. ՏՏԱՑՈՂ. Գրիչը. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌԾԹ—1610. ՏԵՂԻ. Պաղեստին, Կիլիկիա. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. Ստորին լուսանցքում յաճախ յիշուում են այսպիսի նախադասութիւններ ՆԾԲա. «Ա՜յ վայ. կաղ իշով մինչև. յերբ հասից ի տեղի»․ ՆԿԵ. «վիշտ սեռական վիշտ տեսական ոչ ի գետց ոչ յաւազակաց»։ ՅԻՇԱՏԱԿ. Դբ, ԼԳա, ԿԲա. եւ այլն. գրեթէ իւրաքանչիւր գրքի վերջում։

1. Ա. 4. Վանական վարդապետի տառացեալ, համեմատութիւն Հին և Նոր Կտակարանաց որ․ «Երկինք—եկեղեցի սուրբ, Արեգակն Քրիստոս և Աւետարանն, լուսին—օրէնքն հին, Արուսեակն—Յովհաննէս Մկրտիչն, ընդհանուր աստեղք—բոլոր քրիստոնեայք. Երկինք և երկիր—Յիսուս Աստուած և մարդ, չորք տարերք—չորեքենիւթեայ բնութիւնն, ՅԿԵ. օր տարւոյն—զօդուածքս ՅԿԵ. Բժ ամիսք—Բժ անդամք. Է-աւր շաբաթու—Է զգայութիւնքս. Դրախտն—Եկեղեցի. ծառն Կենաց—Խաչ կենսատու. Գիտութեան պտուղ—քացախն և լեղին. և այլն։

7ա (Ցանկ գրոց Հնոյ Կտակարանի.) Ծ. բաժանմունքով, № 1-ից սա տարբերում է գրքերի դասաւորութեամբ և յաւելուածներով. որս մէջ Յովբայ գիրքը ընկնում է մարգարէութիւններից անմիջապէս առաջ. Առաջինը բաժանում են 3 գրքի. Մարգարէութիւնները վերջանում են Դանիէլի, Երեմիայի (մարգարէութիւն, ողբ և աղօթք. «Յիշեա Տէր որ ինչ անցք անցին ընդ մեզ․․») և Եզեկիէլի գրքերով։ ՌԺԱ2. Ցանկ Նորոյ Կտակարանաց. Նոյնն է ՁԼԹ2 ցանկ երրորդ. սկսեալ Գծան թղթոյն. Պօղոսի. առ Կորնթացիս որս մէջ. Բ. թուղթ։ Աւելի ունի Զօրհնեաց աղօթքը (կանոն.) Քարոզ պատուիրան. Կանոն ասնալուայի, թուղթ Կիւ(ր)ղի եպիսկոպոսի Երուսաղէմի, Աղօթք պենտակոստէին, Գալուստ Հոգւոյն սրբոյ, աստացեալ Ներսէսի արքեպիսկոպոսի Լամբրոնի։

Բացի առաջնից՝ միւսները պակասում են դժբաղդաբար։ Ունի «Իւր կնոջն շնացելոյ» և Արիստոն երէցի յաւելուածը՝

այստեղ-արդէն Մարկոսի վերջում ՈԾԹ2. Նախադրութեանց մասին տես № 1. Հին և Նոր (Փռանկաց) համարադրութիւն ունի միայն Նոր Կտակարանը:

A. a. ՈԺԱ¹ Փառաւորէ մարգարէն Աստուած զհոգի Տեառն Ներսէսի Լամբրոնեցւոյ, որ ի վերայ ամենայն յաւելուածոյ բարեացն զոր պարգեւեաց ազգիս մերում թարգմանութեամբ և մեկնչութեամբ բազմաց տառից, և զայս եւս շնորհելով մեզ ի միասին պհաւաքումն Աստուածաշնչիցս, նախանձ բարի արկանելով ամենեցուն, զի մինչև ցնա ոչ երևէր թէ լինել էր յազգիս մերում՝ և ի մերումս ժամանակի գրեթէ երկու կամ երիս միայն տեսաք յաւելեալք զնին նորա: Եւ տես զատարատմութիւն ազգիս, զի այժմ հարիւր ամ (?) կամ թէ եւ աւելի ի նմանէ մինչ առ մեզ և այսչափ գան անցեալք ոչչափ ասացաք: Եւս առաւել զարդարեաց Աստուած զհոգիս սորա թարգմանչացն՝ որք աստուածաբար երախտաւորք են ազգիս Հայոց՝ որք բազում երկամբք և աշխատութեամբ այսպիսի անկողոպտելի գանձ պարգեւեցին մեզ..:

B. ՇԿ² Ողբերգակ՝ թէ պարտ լեցի, յայժմու ժամուս մեզ պիտանի, մանաւանդ թէ եւ յաւէտ՝ քան թէ յանցեալն և յապառնի, զի ընդ մարմնոյ վէշտ վատնգի՝ հոգւոյ յաւէտ տարածեցի. եկեղեցիք անփոյթ լինի, կարգք և օրէնք խափանեցի, յառաջնորդաց անփոյթ լինի, վրէժխնդիր ոչ գտանի, լրբին համարձակ անամօթի, սուտ յումեքէ ոչ լինելի, ոչ պատուհաս յանդգնողի, ակնառութենք յաղթահարէ և շողոքորթն առ ինք քարշէ. փառամոլըն տիրեցին, ուղիղքն ի յետս ընկրկեցին, թիւրեալն յօրէնսն պատուեցի, օրինապահն արհամարհի, աղգէտք յառաջեցին, ճշմարտախոհք ծաղր լինին. եկեղեցիք նսեմացին, պայծառութիւնքն ջնջեցին, քահանայք խղալեցին, և անպատշաճքն գործեցին. ժողովուրդք մոլորեցին և անսերունդք յարշըջեցին . . :

C. ՑՀԵ2. Սքանչելագործ տեսանդ բարի՝ ժողմ մեղաց մնեալս ոգի, Թորոս գրիչ այսմ տառի, խղճամ և զիմս կայ շղթայի . . : ՑՀԸ¹. Թղ. և ՇԸ. մասիս, Ե. Սաղմոսը սկսել է գրել:

Թիւ. № 3. ԱՆՈՒՆ. Սաղմոս. ՆԻՒԹ. մագաղաթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. լաւ չէ, ծակ, մաշուած եւ պատռուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 11,2×8×2,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 7,2×5. ԹՈՒՂԹՔ. 239. ՏՈՂՔ. 17. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր գեղեցիկ ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, մարդագիր, զարդագիր, կարմիր եւ կապոյտ թանաքով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. թռչնազարդ, ձուաձեւ, խորանազարդ, մարդանկար 60ա, 93ա եւ այլն. ԽՈՐԱՆՔ Թղ. 1ա ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ Թղ. 93ա, 60բ. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԶ) ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. վերջից պակաս. ՑԻՇԱՏ. 239. (բերի. աղօթք.):

ԲՈՎԱՆԴԱԿ. ա. 232ա. Խոստովանութիւն Մանասէի թագաւորին. «Տէր ամենակալ . . .» (սկզբից բերի.):

բ. 233բ Աւրհնութիւն Դանիէլի մարգարէին եւ երից մանկանցն. «Աւրհնեալ ես Տէր Աստուած . . »:

գ. 236ա, «Աւրհնեալ ես դու Տէր Աստուած . . » «Աւրհնեցէք ամենայն գործք . . »:

դ. 237ա Աւրհնութիւն Աստուածածնին կուսին. «Մեծացուսցէ անձն իմ»:

ե. 238ա Մարգարէութիւն Զաքարիայի քահանայի. «Աւրհնեալ Տէր Աստուած . . »:

զ. 239ա Աւրհնութիւն ծերոյն Սիմէոնի. «Արդ արձակես Տէր . . »:

Թիւ. № 4. ԱՆՈՒՆ. Սաղմոս. ՆԻՒԹ մագաղաթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. ոչ այնքան լաւ, խոնաւութեան ազդեցութեան ենթարկուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 12.5×9×3 ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 7.8×5.5. ԹՈՒՂԹՔ. 208.. ՏՈՂՔ. 17. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. կանոնաւոր բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր, թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. գեղեցիկ *եւ նուրբ թռչնանկար, մարդանկար եւ ծուածեւ նկարներ, կարմիր եւ կապոյտ գոյներով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. 8ա, 46ա, 76բ, 112ա, 147բ, 188բ. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԶ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից եւ վերջից բերի. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. Սկսում է ԼԴ Սաղմոսի 23-դ տնից «Զարթիր եւ նայեաց.» եւ վերջանում է Ամբակումայ մարգարէի Աղօթքով «Տէր զլուր քո լուայ . . »: Ունի ընտիր ընթերցուածներ:

Թիւ. № 5. ԱՆՈՒՆ. Սաղմոս. ՆԻՒԹ. թուղթ: ԿԱԶՄ. 14×10×4. կաշեկազմ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 14×10. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն

10,2×7. ԹՈՒՂԹՔ. 211. ՏՈՂՔ. 17. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր բանաձով. ԳԻՐ. նոտրգիր վարժ եւ գեղեցիկ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր կարմիր բանաձով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. կարմիր գծերով. կիսախորան եղած տեղերում կարմիր եւ կապոյտ, ծաղիկներ, բուսազարդ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 21բ, 75ա, 99ա, 125բ, 148ա, 174բ, ԳՐԻՉ Գրիգոր. ՍՏԱՑՈՂ. Գրիգոր՝ պատանեակ. ՏԵՂԻ. Կեսարիա (Կապադովկիա). ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԻԶ.—1677. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 210բ. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. Սկսում է Բ-դ Սաղմոսի (ընդէր խռովեցան..) 2-դ տնից «Եւ իշխանք ժողովեցան..»: Տպագրի 3-դ տնից սկսում է ուրա մէջ առանձին գլուխ. «Հանգիստ, այսինքն մտաց ինչ այլայլումն եւ կամ ձայնի փոփոխումն».. (տես. Աստուածաշունչ, Կ. Պոլիս 1895. 587ա), որս նման կան նաեւ այլ վերնագրեր: Տես № 3. ա. դ. ե. բ. գ. եւ Աղօթք իւրաքանչիւր անձին նուաստացելոց ի Քրիստոս. զոր արարեալ է Տ ե ա ռ ն Ն ե ր ս ի ս ի Հ ա յ ո ց կաթուղիկոսի.» «Հաւատով խոստովանիմ..» (24 տ.) 206ա:

A, a, 210բ. Փառք .. գրեցաւ հոգեւոր քնարս Դաւթայ մարգարէի ի սոյզ եւ ընտիր օրինակէ Գաւնեցւոյ ի թվին ՌՃԻԶ ամի մարտ ամսոյ ԻԸ. ձեռամբ մեղսամած եւ անարժան Գրչի Գրիգորի, ի մայրաքաղաքս Կեսարիա Կապադովկացոց, ի յաստուածաբնակ մէնաստանս սուրբ Աստուածածնայ եւ սուրբ Սարգսայ ի հայրապետութեան Տեառն Յակոբայ, ի խնդրոյ գեռաբողբոջ մանկանն Գրիգորի պատանեկի, ի վայելումն անձին իւրոյ եւ յիշատակ ծնողաց իւրոց, զոր Տէր Աստուած բարով վայելել տայէ մինչեւ ի խորին ծերութիւնն ամէն: Արդ երես անկեալ աղաչեմ .. յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զմեղաւոր Գրչակս Գրիգոր .. եւ զուսուցիչն իմ զտէր Մինաս երամիջս քահանային, որ առ Աստուած փոխեալ է.

Թիւ. № 6. ԱՆՈՒՆ. Աւետարան. ՆԻՒԹ. հաստ մագաղաթ. ԿԱԶՄ. 46×34×13. կաշեպատ. խախուտ կազմով. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ, շատ երեսներ եւ պատկերներ եղծուած. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 12ա. եւ 75ա, 287բ. սրբանկներ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 44×34,7. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 30×9. ԹՈՒՂԹՔ. 287. ՏՈՂՔ. 20. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ բանաձով. ԳԻՐ. Մեծադիր միջ-Մեսրոպեան երկաթ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. գլխագիր երկաթագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. աստղաձեւ, քառակուսի, խաչանման, ծաղիկներ, խորաններ, եռանկիւններ զարդեր, կարմիր, կապոյտ, սեւ մոխրագոյն գոյներով եւ իրենց երփներանգներով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. 6ա. Մարիամի ողջոյնը Եղիսաբեթին. երեւում է մի մարդ՝ որ տունն է ցոյց տալիս. 6բ. 3 մոգեր իրար ետեւից իշերի վրայ, ապա 3 ձի-եր. վերեւ աստղ. ներքեւ նորածին Քրիստոս մսուրի մէջ. Մարիամ Աստուածածին եւ 3 հովիւներ. 7ա, Յովսէփ Մարիամ եւ մանուկ Փրկիչը ձեռքը երկարացնում է Սիմէոն ծերունուն. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ա-5բ, համաբարբառի հայկական կանոնական եզրագիծ խորաններ կարմիր եւ կապոյտ գոյներով. ԳՐԻՉ. Թովմաս երէց. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ՏԵՂԻ.-Մելիտինէ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՆԶ—1057. ՅԻՇԱՏԱԿ. 12բ. 25բ. 32ա 75ա. 100բ. 126բ. 129բ. 142բ. (ջնջուած). 164ա. 238 (ջնջուած), 278ա. 280բ. մեծ մասամբ լուսանցքներում.) ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. չորս Աւետարան երկրի յաւելուածը եւ իրք կնոջն շնացելոյ.

A, a, 287ա. Փառք .. ձեռամբ Թովմա երիցու .. քաղաքիս Մելտինոյ ընդ հովանեաւ (Սի)մէոն ծերունուն, եւ Աննայն. ապա մկրտութիւն Քրիստոսի. Յովհ. Քրիստոս. հրեշտակ: 7բ. Այլակերպութիւն. Յիսուս եւ 2 մարգարէները վերեւ, 3 աշ-երը նոցա ոտքերի տակը. ապա Յարութիւն Ղազարու, 8բ. Մուտն Քրիստոսի յԵրուսաղէմ աշակերտներ. Քրիստոս էշի վրայ, ազգները իրենց զգեստները փռելիս եւ ծառ. 8բ, վերջին ընթրիք, առաքեալները շրջանաձեւ նստած, 9ա. մատնութիւն, Զինուորուած մեծ բազմութեան մէջ Քրիստոս Յուդայի գրկում եւ եռեւ աշակերտները, 9բ. խաչելութիւն Տեառն, Մարիամ եւ Յովհաննէս. 10ա. Փրկչին տան-են գերեզման. 10բ. Համբարձումն ներքեւ աշ-եր. վերեւ 2 հրեշտակներ մի շրջանակի մէջ տան-են Քրիստոսին, 11ա. 4 աւետարանիչներ. 11բ. շղթայաձեւ խաչ եւ 4 կողմը Աւետարանիչներ, 12բ. Խաչը եւ տակը խաչ կապոյտ ֆոնի վրայ կարմիր գոյնով. 31×20. մեծութեամբ:
սրբոյն Գրիգորի ի թուականութեանս Հայոց ի ՇԶ. ի կաթողիկոսութեանն Տեառն Խաչիկա յորժամ ի Թաւրըզուրի վանսն էր .. յիշեսջիք զՄովսէս քահանայ հայրն իմ . . .

B, a. 75ա. . . Ես Կոսոմս ու Թուղիս, միաբանեցաք տուինք նորոգել աւետարանս

յիշատակ հօրդ մերոյ և ծնողաց մերոց և պապենաց մերոց Իհաննիսայ և որդոյ իւրոյ Աւհաննիսայ և Սերանիսայ և եղբարց մերոց տէր Թումա, Սարգսի, Գրիգորի, Խոճին, Եղիային, Ոսկանիսին, Թորոսին, Եղոսին, սերանիսին և Թորոսին. Վրթանիսին, Թատալուին, Թաթոսին, Պաւղոսին, Աւագին, Աւանիսին, Աստուածատուրին, Մաթէոսին, Դինիոսին. այլ Թորոսին (ջնջուածի վրայ գրած է Գալոսին), Յոհանին. Եւ մեծ տատն մեր Նիկարին և Մհերին, Գուլփաշին, Խանեաղին, Սիմին Սվլումին, Մահին, Սէհնումին.. յիշեցէք.. թվ. ՌՋ:

C. a, 126բ. . . Ցխսուսի ծառայ Մելքսոնս . . (գրեցի) որ մեր ինչ որ աւլաս կար ամէն առ Աստուած փոխվեցաւ, եւ մնացի մենակ ... թվ. ՌՄԻԷ էր. էն տարին որ մահըն եկաւ . . :

ԹԻՒ. № 7. ԱՆՈՒՆ. Աւետարան. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. 16·5×12·2×6·5 տախտակակազմ թաւշապատ. արծաթապատ ա-ի վրայ Քրիստոս խաչելոց ի ձեռին. 2 կողմը հրեշտակներ. ոտքերի տակ բաց գերեզման—արձանագրութեամբս. «Աւետարանս արծաթապատ եղեւ ձեռամբ Յովսէփ վարդապետի: Թվ. Հ. ՌՄԾԴ-ին»: Բ-ի վրայ Մարիամ Աստուածածին գրկին բազ. աջին զաւակն, ձախին Փրկիչը. Փրկչի ձախ ձեռքին աշխարհ, աջով խաչակնքում է: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ՄԱԳ. ՊԱՀ. վերջին 2 թ-երը. «զետայանն հասեալ բարձի սայ ձիւնատաց (սաղ.) առ հայր վերացոյ զմեզ»․․ թերի սկզբից եւ վերջից. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1ա, 6բ—7ա, 91ա, 148ա, 234ա—235ա. ՍԵՒՈՒԹԻՒՆ. 16×11·5, ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 12·5×3·7. ԹՈՒՂԹՔ 303. ՏՈՂՔ. 21. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. մարդագիր, գազանագիր, թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. մարդանկար, թռչնանկար, ծաղկեր. մուգ կարմիր. կապոյտ եւ դեղին գոյներով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. 7բ, 91բ, 148բ, 235բ. 4 Աւետարանիչները եւ նրա ցած գրիչն. Յովհ-ի առաջ Պրոխորոն, կանաչ, դեղին, կարմիր, սեւ վարդագոյն գոյներով. Մատթէոսի վերեւ գրած է. «Մատթէոս աւետարանիչ»․․ ոտքի տակ. «զՎարդապետ Բարսեղի յիշեա ի Տէր»: ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 8ա, 92ա, 149ա, 236ա, այլ եւ այլ ձեւերով. 1բ-6ա. համաբարբառ. ա-ի մէջ Եւսեբի. բ-ցի մէջ. Կարպիանոս. ԳՐԻՉ. Զաքարիա արեղայ. ՍՏԱՑՈՂ. Գրիչը. ԾԱՂԿՈՂ. Գրիչը. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՆԾԿ—1111. ՏԵՂԻ—Վան. ՅԻՇԱՏԱԿ. 7բ. 302ա.

Ա, a, 302ա. Փառք.. եւ.. Զաքարիա արեղայս.. կատարեցի զաւետարանս ի թուականութեանս Հայոց մեծաց ՆԾԿ ամին, յերկիրս Վասպուրականի, ի մայրաքաղաքն Վան կոչեցեալ, ընդ հովանեաւ Կարմրաւոր ս. Աստուածածնայ վանից. ի հայրապետութեան Տեառն Սարգսի կաթողիկոսի. և յաջորդութեան ս. ուխտիս Վարագայ Կարապետ արհեպիսկոպոսին և Գրիգոր վարդ-ին և ի եաւնութեան յաղթող իշխանին շահ Իսմայելին, և ի տեղապահութեան Համբարձումակերտեսւ. եղ(ի) յիշատակ ի դուռն Կարմրաւոր ս. Աստուածածնայ վանիցն:

Արդ.. վերստին կազմեցաւ.. ի ՌՄԾԲ. և ես (եառու ?) որդոյ Էջմիածնի Նուիրակ տեառն Պաղտասար քաջիմաստ վ-են. զի որում եառուր կազմել և արծաթապատ կոտաղել..:

ԹԻՒ. № 8. ԱՆՈՒՆ. Աւետարան. ՆԻՒԹ. բարակ մագաղաթ. ԿԱԶՄ. 14×10×6·5. սեւ կաշեպատ, կոտրած. ա-ի վրայ խաչ. բ-ի վրայ խաչեալ Քրիստոս. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—3ա, 4. 5բ, 6ա, 78, 8ա. եւ այսպէս մինչեւ 29բ, 33ա, 120ա, 176ա, 266ա, 326—7. ՍԵՒՈՒԹԻՒՆ. 13·7×9·5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 9·2×2·5. ԹՈՒՂԹՔ. 327. ՏՈՂՔ. 24. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Մատթ-ի սկզբ-ը ոսկեգոյն եղջի մէջ, սեւ, կրկ. կէս. ոսկ. մարդագիր, գազանագիր, թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. լաւ բուսականութեան նկարներ եւ ցեղ. ծաղիկներ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. 4բ. Աւետումն. ա. Կոյսը ծնկաչոք եւ հրեշտակ խօսելիս. 5ա. Մկր. Գաւառ. Պաղտ. Նուիրաբեր. - են մանկ. փրկչին. 6բ. Մարիամ Յովսէփ. Սիմէոն ծերունին Փրկիչը գրկին եւ Աննա. 7ա. Մկրտութիւն, 8ա, այլակերպութիւն, 9ա, յարութիւն Ղազարու, 10բ. մուտն յԵրուսաղէմ. 12բ, ոտնալուա. 13ա. մատնութիւն. 14բ. Փրկիչ ի Գողգոթա. 15ա. Քրիստոս խաչեալ. 18բ. յարութիւն. Մարիամ Աստուածածին եւ առաքեալներ եւ Քրիստոս եւ առաքեալներ, պատասան եւ 4 աւետարանիչներ սովորական դիրքով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 34ա, 121ա, 177ա, 267ա, շատ ցեղ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 20—29. համաբարբառ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԶ. ԴԱՐ. 325բ. «Թումա վրդ.»:

ԹԻՒ. № 9. ԱՆՈՒՆ. Աւետարան եւ Յայտնութիւն. ՆԻՒԹ. բարակ թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 80բ, 101ա, 103ա—104ա,

180ա—181ա, 306ա. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 12×8×5,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 12×8,2. ԹՈՒՂԹՔ 459. ՏՈՂՔ. 15—17. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. ոսկեգոյն բանաձեւ. ԳԻՐ. բոլորգիր սիրուն մանրագիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր եւ կենդանագիր (սակաւ) զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. թռչնազարդ, խորան եւ ծաղիկներ, ոսկեգոյն, կարմիր եւ կանաչ գոյներով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. 104բ, 181բ, 306բ. Մարկոս եւ Ղուկաս նստած գրիչով. իսկ Յովհաննէս խաչակնքում է իր առաջ նստած պրոխորոնին, վերեւ աղաւնակերպ Ս. Հոգին. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 105ա, 182ա, 307ա, զանազան ձեւի ծաղկեցիկ. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԶ.). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. Սկզբից եւ վերջից թերի. ՅԻՇԱՏԱԿ. 459բ (թերի). ԲՈՎԱՆԴԱԿ. 4 Աւետարաններ. 399ա Յովհաննու յայտնութիւնը. 451բ. Համառօտ երանելւոյն Յովհաննու. կեանք եւ նոր համարագրութիւնը: 398ա. իւր կենդանի չնացելոյ:

Թիւ. № 10. ԱՆՈՒՆ. Աւետարան. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—7, 172—3, 287, 477բ, 619բ, 620բ—624. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 20×17,2×5,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 17,3×5. ԹՈՒՂԹՔ. 312. ՏՈՂՔ. 19. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր բանաձեւ. ԳԻՐ. Բոլորգիր կանոնաւոր միջագիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. խորանների մօտ մեծադիր, մնացածները թռչնազարդեր, ծաղիկներ, շատ քիչ բուսականութեան նկարներ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. 8, 174, 288, 478. Աւետարանիչներ նստած՝ գրիչ ի ձեռին. Յովհաննէսից տարբեր է պրոխորոն, վերեւից լոյս. ընդհանրապէս կոպիտ: ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 9ա, 175ա, 289ա, 479ա. դեղին, կապոյտ, կարմիր, կանաչ, մոխրագոյն բանաձեւ: ԳՐԻՉ. Յովհաննէս կրօնաւոր (սրկաւագ). ՍՏԱՑՈՂ. Տէր-Եփրեմ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌԾԹ—1610. ՅԻՇԱՏԱԿ. 614ա, 171բ. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. չորս աւետարաններ. 612բ. իւր կենդանի չնացելոյ.

A, a, 614ա. Փառք ... տեսեալ զգանձս աստուածային հոգեբնակ կտակարանս տէր Եփրեմս.. (ստացաւ) ի հալալ եւ յարդար վաստակոց իւրոց ... յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք տէր Եփրեմին եւ ծնաւղաց իւրոց, հայրն Զանիպէկին, եւ զմայրն Մարիամ, եւ զեղբայրքն իւր .. Ցեխանէսն, Թադէոսն եւ զկողակիցն Գորիանէն եւ քոյրն Մահրուղին եւ զեղբաւր որդիքն Առաքելն, Մանվէլն. Դարձեալ .. յիշեցէք ի Քրիստոս զտէր Եփրեմն եւ զկենդանի եղբայրքն, ամիրն եւ զկողակիցն իւր Նազլին, եւ զմիւս կողակից Մամէն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս ըզԹադէոսն, եւ զորդին Սիամոն, եւ զդուստր Հոռոմսիմէն. զՍողոմոն եւ զկողակից Ըհալուն եւ զորդիքն Ցեխանէսն, Մանվէլն, զտէր Եփրեմն եւ զհոգեւոր որդին զՄարտիրոսն եւ զհոգեւոր մայրն Ռստոխանէն, հոգեւոր քոյր Խաթունն եւ զքեռեկն տէր Պաւլոսն, տէր Մանուէլն, Յոհանէսն .. զհոգեւոր հայրն արհեպիսկոպոս Ազարէն .., Արդ եւ ես Յովանէս կրաւնաւորս .. գրեցի զսուրբ աւետարանս ի Դավրիժ քաղաքի ի թագաւորութեան Շահաբասին .. ի վայելումն Տէր Եփրեմին եւ Մարտիրոս սարկաւագին..: Դարձեալ յիշեցէք զՋուղեցի տէր Յակոբն որ զաւրինակն շնորհեաց մեզ .. Աստուած ողորմի տէր Թումին որ զմեզ բազում անգամ կերակրեց.. :

Արդ բազում զաւէ կամ զալաթ չկայ մէջ այս աւետարանիս, ես իմ կամաւս ավել, իմ հոգւոյ որդոյն Մարտիրոս սարկաւագին. Աստուած բարով վայելել տայ. Դարձեալ յիշեցէք զՂափանու աղայմարդկերն, որ շատ աշխատանք ունին վերա գրագրիս, զԹադէոս.. (Մո)ւսէս.. (Գ)ասպարն .զԽօմարն.. Աստուած զեւրեանց մեղքն թողու ամէն: Աստուած ողորմի ավլին եւ իւր կողակիցն, Խաւլին, որ աւատայ ավլին, որ ինեսս նստայ եւ զսուրբ աւետարանս գրեցի..:

Թիւ. № 11. ԱՆՈՒՆ. Աւետարան. ՆԻՒԹ. մագաղաթ անկանոն կտրած. ԿԱԶՄ. 12,5×9,7×4,5 չախմախակազմ կաշիպատ ա. կազմի] վրայ կան 6 խաչեր, որոնցից վերեւի՞ երկուսի վրայ գրած է «Յան այսյ Յովանէս» (երկրգ.) բ. կազմի վրայ 3-ը. գրութեամբ. «փոքր». թեւանման ծածկը կաշեփանդակ, թեւանակապը կաշի. ձողք--փայտ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. այնքան վատ չէ. թղթերի վերին ծայրերը սեւացած են: ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—2ա, 3. 4բ—5ա, 6. 7բ—8ա, 9. այսպէս մինչեւ 40բ—1ա, 43. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 12,5×9,2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 8,2×2,5. ԹՈՒՂԹՔ. 311. ՏՈՂՔ. 23. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. [կարմիր բանաձեւ. ԳԻՐ. բոլորգիր փոքրագիր ծաղկեցիկ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. ծաղկեցիկ մարդագիր, թռչնագիր, գազանագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. խորանների մօտ մեծադիր եւ ծաղկեցիկ. միւսները՝ բացի սովորական ծաղիկներից եւ թռչնանկարներից, բուսականութեան համա-

ձայն շատ ընտիր եւ արտայայտիչ նկարներ. 44բ—45ա. նախապետներ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. 2բ. Աւետումն. Աստուածածին ծնկաչօք, վերեւից լոյս, առաջը գիրք ակղանի վրայ, ակղանի ետեւ հրեշտակ աջ ձեռքը բարձրացրած: 4ա, ծնունդ. Մանուկ-Փրկիչը մսուրի մէջ, Մարիամ Աստուածածին կողքին, եւ հովիւներ իրենց հօտերով մի փոքր հեռու, 5բ. Փրկիչը Սիմէօն ծերունու գրկում տաճարի մէջ. նրա դէմ Մարիամ բազկատարած, մօտը Յովսէփ ձեռքին 2 աղաւնի. 7ա. Մկրտութիւն, Քրիստոս մերկ ջրի մէջ, վերեւից Հոգին Սուրբ եւ հրեշտակներ՝ ձախից, իսկ աջ կողմը Յովհաննէս Մկրտիչ. 8բ. այլակերպութիւն Քրիստոսի առաքեալների դիրքով. 10ա, Յարութիւն Ղազարու. Քրիստոս խաչակնքում է իր ոտքին ընկած Մարիամին եւ Մարթային եւ Ղազար պատանած դուրս է գալիս այրից. 11բ, Քրիստոս էշի վրայ, մի մանուկ զգեստ է փռում, ծերունիներ ձեռներին արմաւենի. 13ա. Քրիստոս լուանում է Պետրոսի ոտքը, որ իր գլուխն է ցոյց է տալիս, ետեւ աշակերտներ. 14բ. Քրիստոս խաչեալ. 16ա. Փրկչի պատանումն. 17բ. Քրիստոս յայտնւում է իր աշակերտներին եւ ցոյց տալիս վէրքերը. 19ա, համբարձման համախումբ, հրեշտակը ցոյց է տալիս դատարկ գերեզմանը. 20բ. Քրիստոս շրջանակի մէջ որը պահում են 2 հրեշտակներ, ցածը Մարիամ Աստուածածին հրեշտակներով շրջապատուած. 22ա. Առաքեալք 2 խմբի բաժանուած եւ դէմ առ դէմ նստած մէջ տեղ սկիհը հողով ծածկած, իսկ ցածը երկգլխանի մի մարդ. 23բ. ոսկեգոյն խաչկերոնում Աստուած, չորս կողմը հրեշտակներ փողերը բերանին, իսկ 2 կողմը գերեզմաններ, որոնցից մարդիկ են դուրս գալիս. 25ա Աստուած նստած ձեռքին գունդ աջ կողմը Աստուածածին, ձախին Քրիստոս. Աստուծոյ գահը պահում են կենդանակերպ, քառերի մէջ աւետարանիչներ. Նրանցից ցած կէտով քառերի մէջ ծառնութիւն, մի կողմը հրեշտակ, միւս կողմը սատանաներ շամփրած հրեշտակի նիզակին. 42բ Մարկոս. Աւետարան ի ձեռին. ձախից հրեշտակ. 145բ. Մարկոս, 114բ Ղուկաս, նոյն դիրքով, առանց հրեշտակի, 245բ Յովհաննէս բաց աւետարան ի ձեռին: ԽՈՐԱՆՔ թղ. 44ա, 117ա. 116ա, 247ա զանազանաձեւ գեղեցիկ, ոսկեզօծ, կանաչ, կարմիր եւ կապոյտ գոյներով՝ թռչնապես միւս նկարները. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ թղ. համաբարբառի 26—40 Եւսեբի եւ Կարպիանոսի նկարներով. ԳԻՐՉ. Դաւիթ քահանայ. ՍՏԱՑՈՂ: գրիչը. ՏԱՂԿՈՂ. Սահակ վարդապետ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԺԵ—1666 ՏԵՂԻ. —Երզնկան գիւղ (Աղբակ). ՅԻՇԱՏԱԿ. 41բ—42ա, 306ա, 309ա. ԲՈՎԱՆԴԱԿ 4 աւետարաններ. 63ա. Արիստոնի երէցի յաւելուածը:

A, a, 306ա. Փառք ... Արդ գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ .. Դաւիթ քահանայի .. սկսա և ողորմութեամբ նորին աւարտ հանի և ետու ոսկով և զանազան գունով զարդարել յիշատակ ինձ .. և ծնողաց իմոց Ստեփաննոս և Եթարին և հօրեղբօրն իմոյ Փիլիպոս կաթողիկոսին Հայրապետին Զաքարին, Ներսէսին և կողակցուն Աննային և որդոցն տէր Մելքիսեդին՝ կողակցուն Չիչային և որդոցն Խաչատուրին Աստուածատուրին, Յակոբին և Մովսէսին, Գրիգորին և կողակցուն Ազաբէգուն՝ որդոցն Անտոնին և Ատոմին, Զաքարին, կողակցուն Խանազին և որդոց Եղիային և Ներսէսին և եղբօրն իմում Յովսէփին և կողակցուն Խանզատին, որդոցն Սարգսին և Ստեփաննոսին և մեծ պապուն Խալիֆին և որդւոցն տէր Աստուածատուրին Բաղդասարին, Մելքիսեդին, Գրիգորին ... : Յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր Դաւիթ Գրիչս և զծնօղս իմ և կողակիցն իմ զՍալթանն և զորդին իմ զՓիլիպոսն փոխեալն ի Քրիստոս .. Գորգն և փոքր Փիլիպոսն և զուստրն իմ Գոհարն, Եթարն ... : Ի թվականիս Հայոց ՌՃԺԵ ամին, ի դառն և նեղ ժամանակիս, ի յերկիրս Աղբակու ի գիւղն Երզնկանի ի դուռն Ս. Ստեփաննոսին, առաջնորդութեան ս. աթոռոյս մերոյ Բարթողիմէոս՝ Սահակայ վարդապետին, առաջնորդութեան երկրիս մերոյ էգդինշէրին և Խոսրով փաշին .. յիշեցէք Երզնկանու քահանայքն տէր Մելքիսեթն տէր Վարդան և սարկաւագներն Մուրադ, Խլղաթն, Սահակն և Ատոմն .. : Ծաղկող սուրբ աւետարանիս զՍահակ վարդապետն և սրբագրող ս. աւետարանիս տէր Մինաս կրօնաւորն:

B, a, 309ա. Դարձեալ յիշեցէք .. տէր Գէորգն և զորդին իւր զՄելքէսէթն և մայրն իւր զԽանչագուլն և կողակիցն իւր Աղանին և զո(ր)դիքն իւր Գէորգն և Փանոսն եւ զխոյեմամին և որբանունք տէր Փիլիպոսն և կողակիցն իւր զԽանումն և զորդեակն իւր զԽաչօն և զտանեցքն իւր զԽմաթն և զՄարէամն .. Մեսրօփն և զորդին Դաւիթն և կողակիցն իւր Թարվանդէն:

Թիւ. № 12. ԱՆՈՒՆ. Աւետարան. ՆԻՒԹ. թուղթ եւ մագաղաթ (339—353.) ՄԵԾ. 21×14×7, տախտակակազմ կաշեպատ ներսից թղթապատ

ա. կազմի վրայ կայ մետաղէ մի խաչ եւ շուրջը կաշեխանդեր խառակուսի շրջանակների մէջ. Բ-ի վրայ տարբեր ձեւով խանդակներ նման շրջանակներում. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ, թղթերը կարկատած ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1ա—3բ, 8ա, 164ա, 91, 267ա, 320բ, 351ա—353բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 20×14,2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 10,7×3,5 ԹՈՒՂԹՔ. 353. ՏՈՂՔ. 19—23. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր նօտրգիր (35, 268-9.) ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր. գազանագիր, մարդագիր, թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 4ա—7ա, գեղեցիկ ծաղկանկարներ համաբարբառի կողքին. ձուաձեւեր, ծառազարդեր, թռչնաձեւեր, ծաղկազարդեր, կանաչ, կարմիր, կապոյտ եւ դեղին գոյներով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. 11բ, 95բ, 164բ, 267բ, 4 աւետարանիչներն եւս նստած՝ Մարկոս եւ Յովհաննէս գրելիս (պրոխորոն առաջը թելադրած) Մատթէոս եւ Ղուկաս աւետարանն ի ձեռին. ոսկեզոյն եւ փիրոյզեայ գոյներով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 12ա, 96ա, 165ա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 4ա—7ա համաբարբառի տարբեր ձեւի՝ ծաղկազարդերով ԳՐԻՉ Ամիր (չամ) Սարգիս դպիր. ՍՏԱՑՈՂ. Գրիչը. (?) ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԻԷ—1678. ՏԵՂԻ. Կ Պոլիս ? ՅԻՇԱՏԱԿ. 90բ, 238բ. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ 4 Աւետարաններ 157բ. Արիստոնի երկցի յաւելուածը. 339ա մագաղաթի վրայ հանգստեան, թժշկութեան, եւ իւղաբերից աւետարաններ.

Թիւ. № 13. ԱՆՈՒՆ. Գործ Առաքելոց. ՆԻւԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ. խոնաւութիւնից ներծծուած՝ փտած, եւ պատռուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 19,5×12,7×2,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 13×7,5. ԹՈՒՂԹՔ. 144. ՏՈՂՔ. 21. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. նօտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր կարմիր գծերով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. ձուաձեւ (ծիլ). ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 81ա, 99ա, 114բ. ԳՐԻՉ. Սարգիս կրօնաւոր. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԷ). ՏԵՂԻ. 45ա. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից եւ վերջից թերի. 93բ, 103բ, 126բ, շեղագիր գրութիւն. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐ. 144բ, 145, 87բ, 1բ. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. 1 Ա 1ա. «Յիսուս որդի մաւրս միաւոր.. ի յերթեւեկոյ» (7. երկտողանի.) Գործ առաքելոց սկսում է. Ա 15-ից «Եւ յաւուրսն յայսմիկ...», Թուղթ կաթողիկեայ, Աղերս Եւագրի: Յայտնութիւն (թերի.):

B, a, 86բ. Թվին ՌՄԾ. Ես մօհայ-պլու Թօփչի Արզուման եւ գիրս մեր ղա-լամդանին ատամունքն մէջումն է Թուղթ.

մէկ Նատէր շահիցն է մեկըն աղայ Մատմատ ջահիցըն է, մէկըն Ղազայ չուչուց էլեկեցըն շ Դ Թուխտըն Իբրահիմ խանէնանից է:

Թիւ. № 14. ԱՆՈՒՆ. Թուղթ Պաւղոսի առաքելոյ. ՆԻւԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ լաւ չէ. պոկուած եւ պատռուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 19,5×13,2×3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 13×7,5. ԹՈՒՂԹՔ. 148. ՏՈՂՔ. 19. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով ԳԻՐ. նօտրգիր կանոնաւոր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր կարմիր թանաքով. Գրիչ. Սարգիս. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՁԴ.—1635 ՏԵՂԻ. ի սուրբ անապատն Շամխորու. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից թերի. 31ա—32ա եւ այլն շեղագիր գրութիւն ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐ. 7բ, 31ա, 32ա, 33ա, 50բ, 99բ, 139բ, 147ա, 148բ. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. Սկսում է թուղթ առ Հռոմայեցիս. բ. 2. «Եւ անպակաս ցաւ...» 14 առաքելական թղթեր: № 1-ի դասաւորութեամբ:

A, a, 148բ. Փառք .. Արդ գրեցաւ սա ի Թվիս ՌՁԴ, ձեռամբ բազմամեղ Սարգիս թանաքիրի, ի սուրբ անապատս Շամխորու:

B, 147բ. Ընդաւրինակեցաւ գիրքս այս ըստ Կեսարացւոց օրինակաց որ կան յար-կեղս գրոց սրբոյն Պամփիլեայ իւրովք ձեռաւք գրեալ:

C, 147ա. Գրեցի և կարգեցի ըստ կարի ուժիրովն, զգիրս Պաւղոսի առաքելոյ, յաւրինեալ և գլխահաս ընթերցուածովք, եղբարց մերոց, յորոց ամենեցուն զմեզապարտութիւն յանդգնութեանս իմոյ հայցեմ,

B, a. Սա. լուսանցքում. շեղագիր.— Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ տէր Խաչատուրի որդի Թոմասը» գրեցի. Թիւ ին ՌՄՁԲ մարտ ԻԴ էր.

B, 33բ. Յիշատակ է իմ ծնողաց տէր Խաչատուրին, իմ մայր Հոռոմին, իմ եղբօր Մելիք Սիփիխ, եղբայր Գրիգորը, եղբօր Ավա-ագըն.

C, 50բ. Թոմասըս գրեցի Փաթալի խանըն մեռնած տարին էր Թվ. ՌՄԺԲ.

Д, 99բ. Թոմասին եղբայր Հայեցի Ավագ գրեցի երկիրըն Վարանդա աթառըն Ամարաս Թորանցն լուսաւորչին ս. Գրիգորին:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԹԻՒ. № 15. ԱՆՈՒՆ. Ժամագիրք. ՆԻՒԹ. բարակ մագաղաթ. ԿԱԶՄ. 8·6×6·5×3. տախտակակազմ կաշեպատ, ներսից մետաքսապատ ա. կազմի վրայ մետաղեայ մի ձող եւ բոլորածիր կաշեխանդակ բ-ի վրայ խաչակերպ գ. կազմը պոկուած է. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. չաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 8·6×6·5×3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 5·7×4 ԹՈՒՂԹՔ. 148. ՏՈՂՔ. 11—16. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. մանրագիր բոլորգիր գեղեցիկ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր, թռչնագիր, կանաչ, կարմիր եւ ոսկեգոյն. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. մանր ծաղիկներ եւ թռչնանկարներ. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 6ա. ԳՐԻՉ. Գրիգոր երէց Բաղիշեցի. ՍՏԱՑՈՂ. Սարգիս վարդապետ ՏԵՂԻ. Թոխաթ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌԿԷ—1618 ՏԵՂԵԿՈՒԹ. 1ա—4բ գրութիւնք զանազան անանշան բովանդակութեամբ 148 շարականներ. թղթերը յետ եւ առաջ են ընկած կազմելիս. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐ. 3բ, 112բ, 144բ, 146բ, 147-8 ԲՈՎԱՆԴԱԿ. 6ա. Ժամագիրք «յիշեցուք»-ից մինչեւ «աղաղակեցէք» խազերով. 101ա. ժամամուտներ, մեղեդիներ եւ այլն 124ա արտասացութիւններից մինչեւ Գոհանամք խազերով:

A, a, 146բ, Փառք ․․ ։ Որ ետ կարողութիւն տկար ոգւոյս ․․ Գրիգոր երեցիս Բաղիշեցի որ ծաղկեցի զխաղաղատուս ի վայելումն մեր հոգեւոր հաւրն քաջ և արի հռետորին և բարունակեալ վարդապետին Սարգսին որ է յհոգաւորս ի քաղաքն Սեբաստ ․․․։ Արդ նկարեցաւ ծաղիկ սորայ ի քաղաքն Թոխաթ ի թվին. և ՌԿԷ ձեռամբ (փակագիծ.) աբ. լբ. մ. աբ. ժգ. լբ մ. մթ. (կարդացինք Գրեգորի. ի թ.)։

B, a, 147բ. Հայոց ՌԿԷ թվին եկաւ Մահմետն աշխարհս, թվն. ՌԿԳ. տարի է որ Մահմետն եկել է և անցել, երբ թիւն ՌՃԿ հասանի թագաւորութիւն Հայոց լինի։ Երեքշաբաթէ և շաբաթ գլուխ վեր արայ, գունդ հարթէ ․․։

ԹԻՒ. № 16. ԱՆՈՒՆ. Ճաշոց ՆԻՒԹ թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ վատ, շատ թղթեր կեղտոտ են, մի քանի թղթերի կէսը չկայ, եւ առհասարակ խոնաւութիւնից սեւացած են. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 27·5×18·2×16. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 22·7×6·5. ԹՈՒՂԹՔ 520. ՏՈՂՔ. 32. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ կարմիր թանաքով. ԳԻՐ բոլորգիր չաւ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր, թռչնագիր, մեծ, կապոյտ կարմիր գոյնով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. թռչնազարդ, մարդազարդ, ձուաձեւ եւ կլորակ զարդեր, խորանազարդ, ծաղկազարդ, խաչազարդ հազուադէպ. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 3ա, 219ա, մեծադիր, գեղեցիկ եւ միանման. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂԹ. 174ա եւ այլն. ՍՏԱՑՈՂ. Յովանէս կրաւնաւոր. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԶ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից եւ վերջից պակաս. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐ. 2ա. 218. 173բ. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. նման Ս Էջմիածնի ցուցակին չնչին տարբերութեամբ:

A, a, 173բ. ․․․ Որդի Աստուծոյ գըթա ի գէնս ուրբ արեան քո մանաւանդ ի ստացող լուսազարդ գրոցս ի Յովանէս կրօնաւորն և ի ծնողս իւր ի յԱստմն և ի Խաթունն և յեղբարքս իւր ի Ստեփանոսն և ի Ղազարն, և ի Մարտիրոսն և ի Նաշխաթունն ամէն. ի Աւետիս եպիսկոպոսն և ծնող Նունուփար և զհայրն իւր Խոջազանն և զորդին զԽանզատէ Աւետիս պարոն տէր ․ ։

B. a, 2ա. Զմեղքին ստացող․ Արգըլանջիկն և զհայրն իւր Ղուկաս Ամիրեանն և զմայրն իւր զՄուղալչէն, և զկողակիցն իւր զՍառայ խաթուն. և զծաղկեալ նեռնենիքն, և զփթթեալ նեռնենիքն զաւակն զՑաւլլաշէն, զՄիրազան և զԱմիրեանն և զքուերքն, զԳուհարշէն, զՑօնտիշէն, և զՄէրտինշէն, և զհայրեղբայրն զԹուսումն յիշեցէք ․․ ։

B, 218ա Քրիստոս Աստուած ողորմեա ստացողի գրոցս Յովանէս կրաւնաւորին ․․ և ծընողաց նորին Աստմին և Մամխաթունին և եղբարցն Ստեփանոսին, Ղազարին և Մարտիրոսին ․․ ։

C, a, 218բ. Քրիստոս Յիսուս ․․ ողորմեա ըստացողի ս. Գրոց, Արդըլ-Աղիզին և անսասան կենօք պահեա զՄերջանն և Գուլաթշէն։

Բ, 219ա Յիշեցէք ի Քրիստոս զԱւետիս պարոն տէրն:

Թիւ. № 17. ԱՆՈՒՆ. Ճաշոց. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ. շատ թերթեր պատռուած, խոնաւութիւնից բոլորովին սեւացած, եղծուած եւ մասամբ մաշուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 40×26×8.5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ երկսիւն 30×9. ԹՈՒՂԹՔ. 211 ՏՈՂՔ. 45. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր միջակ գեղ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, կարմիր եւ կապոյտ գոյներով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. ծառաձեւ, թռչնանկար եւ այլն. կրմ. կպց. կնչ. գոյներով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 125ա ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 27ա, 52բ, եւ այլն. ԳԻՐՉ. Աւետիս. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԶ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից միջից եւ վերջից թերի, թերթերը յետ եւ առաջ են ընկած կազմելիս. լուսանցներում կան աննշան յաւելուածներ. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 52ա, 103բ, 125ա, եւ այլն. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. նման Ս. Էջմիածնի տպագրեալ ճաշոցին. (1872 տպ. Ս. Էջմիածնի):

A. a, 103բ. Թվին 1252-ին մարտի 12-ին թամամ արի ճաշոցըս Զանկեցի յԷնկոյի տղայ Այվազին կամ Նիկոյ քէհի որթի Կափրէլին տվի որ տանի Զանկեզվայ եկեղեցին եշատակ է թէ ու ծախեն էրանք են պարտական: Այս ճաշոցըս .. որ է Զանկեզվայ եկեղեցուց կերի ըերին Շակըլիքըն, եւ ծառայ Քրիստոսի Պարոյի Զալթէը օղլի, լուսահոգի մահտասի Ակոբի որթի Մհտասի. Սահակի որդի Գէվորքըս արի վեց ղրուշ հինգ փարայի ի թվին 1252 օրն Նոր տարի .. այս ճաշոցըս էլի եշատակ տվի ի կուզն Զանկեզվայ .. :

Թիւ. № 18 ԱՆՈՒՆ. Ճառական ՆԻՒԹ. մագաղաթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. այնքան լաւ չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 9բ, 146բ, 195բ, 249բ, 316բ, 340բ, 389բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 13×8.3×7. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 9×5.2. ԹՈՒՂԹՔ. 389. ՏՈՂՔ. 23. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. մանրագիր բոլորգիր գեղեցիկ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր, թռչնագիր, գազանագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ 1ա, 147ա, 196ա, 341ա եւ այլն կարմիր եւ կապոյտ գոյներով ծաղիկներ. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. սեւ լուսանցք. նրբանկար. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ. 10ա, 54ա, 120ա, 250ա (նաղուագիրս ձեւով.) ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԶ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 309-ի եւ 310-ի միջեւ եւ 322-ի եւ 323-ի մէջ թերթեր են ընկած. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐ. 53բ.

x. 1ա. Կանոնն մեծի և հրաշափառ ծննդեան տեառն Յիսուսի ի Բեթղեհեմայ և յԱննայէ. գկ. «Երգեցէք որդիք Սիոնի..» (Տէր Յակոբ Կրիմեցին). և այլն.

x^{2}, 4ա, Կ. Բեթղեհեմայ և Աննայի. ակ. «Որ նախնեաց իմաստութեամբ ..» (Վարդան վարդապետն) և այլն

x^{3}, 6ա, Կ. Աւետեաց Աստուածածնին. ակ. «Խորհուրդն անճառ ծածկեալն ..» (Գրիգոր Վկայասէր) և այլն. 9ա. հարց. «Ուրախ լեր Մարիամ կոյս .. (5 տ. (չ).

x^{4}, 10ա, Կ. Աստուածայայտնութեան Ճրագալուցին օրհ. «Ուրախացիր սրբուհի .»

x^{5}, 12ա, Կ. Աստուածայայտնութեան առաջի աւուրն, գկ. «Խորհուրդ մեծ և սքանչելի ..» չկայ տպագրում որա 11-դ տունը. «Մելքոն, Գասպար, Պաղդասար, տեսին զՅիսուս մանկացեալ արդարու-թեան .. :

x^{6}, 13բ, Կ. երկրորդ աւուրն. գկ. «Այսաւր Բանն ի Հաւրէ .. »

x^{7}, 15ա, Կ. գ-դ աւուրն աւրհնու-թիւն «Էակից Հօր և Հոգւոյն ..»

x^{8}, 17ա, Կ. դ-դ աւուրն աւրհ. գկ. «Այսաւր Գաբրիէլ ցնծութեամբ երգեաց..»

x^{9}, 19ա, Կ. ե-դ աւուրն գկ. «Այսաւր որ յաթոռ փառաց .. »

x^{10}, 20ա, Կ. զ-դ աւուրն գկ. «Անըս-կըզբնական տեսիլ փառաց .. »

x^{11}, 22ա, Կ. է դ աւուրն. ըկ. «Անե-ղանելի բնութիւն .. »

x^{12}, 23բ, Կ. ը-դ աւուրն. գկ. «Լոյս ի լուսոյ ի հօրէ .. »

x^{13}, 26ա, 8 ձայնի մեծացուցէնեը յա-րութեան.

x^{14}, 30ա, Կ. Տեառնընդառաջին աւր-նութեան. ակ. «Մարմնացեալդ ի կուսէն..»

(Գրիգոր Տաթևացին ինչպէս ծննդեան 8 կանոնները, նոյնպէս և 8 ձայնի, յարու-թեան մեծացուցէները և Տեառնընդառաջի կանոնը ընծայում է Մովսէս Խորենացուն).

x^{15}, 32բ, Կ. Անտոնի անապատակա-նի. ակ. «Որ գերազանցեալ գլուխ .. » (ոմանք Խորենացուն և ոմանք Անանիային):

1. Ա. 34ա, Շարական խոնարհականացն

բկ. «Յաւուրս վերջին ժամանակի..» (Յոհաննիսի և երգ. Յովհաննէս Պլուզի)․

x^{16}, 35բ, կ. Թէոդոսի Թագաւորին. «Որ վերկնաւոր Թագաւորութեանդ . . .» (ոմանք Անանիային և ոմանք Խորենացուն)․

x^{17}, 37բ, կ. Դաւթի և Յակոբայ. ուրհն. գկ. «Յաղթող գտաւ յաւրհնաբան..» հարց. գձ. «Մեզաք յամենայնի և ըզպատուիրան..» (Յոհան Օձնեցի.)

x^{18}, 38բ, կ. սրբոյն Սահփանոսի նախավկային. աւհ. «Նահատակ քարի Քրիստոսի..» (Յոհան Օձնեցի.)

x^{19}, 41ա. կ. Պետրոսի և Պօղոսի գձ. «Ծընծայ այսաւր եկեղեցի..» (Յոհան Օձնեցի. մեծ տօների կարգը.)

x^{20}, 43ա, կ. Որդւոյն Որոտմանց. գկ. «Որ էն յէութեան ոգի..» (Յոհան Օձնեցի.)

x^{21}, 45ա, կ. համօրէն առաքելոցն Քրիստոսի. գձ. «Երանելի սուրբ առաքեալք..» (ոմանք Անանիային և ոմանք Խորենացւոյն.)

x^{22}, 47բ, կ. Եւթանասնիցն աւրհնութիւն. գկ. «Իմաստութիւն երկնային իջեալ..» մնկ. «Առաքեալք Աստուծոյ..» (4 տ. վերջին տունը «Դասք անմարմնոց հրեշտակաց..» տպ-ում չկայ. տե՛ս շրկն. 1888 ս. Էջմիածնի տպ. 82ա.) (Ներսէս Կլայեցի.)

x^{23}, 49ա, Շարական բժ-ան առաքելոցն. ակ. «Ի յանսահման ծովէն հաւր..» (Վարդան վարդապետ.)

x^{24}, 50ա, կ. Յովհաննու մարգարէի գկ. ստ. «Որ զանճառելի ծածկայէս..» (Ներսէս Կլայեցի.) Կանոնս վերջանում է «Հայր երկնաւոր անկանիմ.. (Համամ) գ-դ տունը «Մեծ են յանցանք իմ տէր զոր գործեցի յաւէտ մահու, հրամանաւ Իմաստէլեան բանաւորին, երագեցի հեղուլ զարիւն եղբաւր...» (տպածը 1896. Արարատ. ամս. 169բ.)

x^{25}, 52բ. Շարական ս. Սարգսի զաւրավարին. «Ամենատուրը Երրորդութեան..»

x^{26}, 54ա, (կ. բուն բարեկենդանին) «Բանն որ ընդ հաւր էութեան..» (Աղուհացից կերակրների կանոնները ընծայում է Ներսէս Կլայեցուն. իսկ մնացեալ շարականները Մեսրոպին):

x^{27}, 64բ, կ. Բ-դ կերակէին աւհ. գձ. «Որ զօրէնս որդութեան պահոց..»

x^{28}, 70բ, կ. Գ-դ կերակէին. «Աւրհնեմք ըզքեզ անըսկիզբըն..»

x^{29}, 80ա, կ. Դ-դ կերակէին «Որ արարեր զաւրութեամբ..»

x^{30}, 86բ, Շաբաթ աւր սրբոց քառասնիցն. «Այսաւր ընդ անմարմնոց..»

x^{31}, 89բ, կ. Ե-դ կերակէին բկ. «Որ պատուիրան ճըշմարտութեան..»

1. Ա2. 96բ, Անձինք (կանոնն,) սրբոյն Գրիգորի լուսաւորչին տացեալ Յովհաննէս Պլուզ վարդապետ. գկ. «Այսաւր զուարճացեալ ցընծայ.» (ա-բ)

x^{32}, 103ա, կ. Զ-դ կերակէի Աղուհացից. «Որ զկարհուրդ քո..»

x^{33}, 120ա, կ. Յարութեան Ղազարու. աւրհ. ամ. «Այսաւր գոլով ի Բեթանիա..»

x^{34}, 122ա, կ. Գալստեան Տեառն յԵրուսաղէմ «Որ վերջ աւրհնիս..» հ. ամ. «Որ գերիս մանկանս..» (շ.)

x^{35}, 124ա. կ. Բ-րդ ծաղկազարդի «Թագաւոր գոլով քո..» հ. «Բարեբանեալդ ես Քրիստոս..» (շ.) (Ներսէս Կլայեցի. իսկ վերջին 2 կանոնները ընծայում են Խորենացուն կամ Անանիային.):

x^{36}, 125բ, կ. մեծի երկուշաբաթին.. «Ննեղն ի հաւրէ ծընեալ..» (Աւագ շաբաթուայ կանոնները ընծայում է Ս. Սահակին.)

x^{37}, 127բ, կ. մեծի երեքշաբաթի «Իմաստուն կուսանք..»

x^{38}, 129բ, կ. մեծի Չորեքշաբաթի. «Որ յաթոռ փառաց..»

x^{39}, 131ա, կ. մեծի Հինգշաբաթին. «Վերաձգաւղն երկնից..»

x^{40}, 133բ, կ. մեծի Ուրբաթին. «Այսաւր ի կատարումն..»

2. Ա. 136ա, Երգ Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի տացեալ ԵԴ. մեծի Ուրբաթուն փեշերի աւետարանացն. «Այսաւր անճառ..» (աւք.)

Ա2 141ա, Երգ մեծի ուրբաթուն ցերեկի Աւետարանացն. «Նորոգաւղ տիեզերաց որ..» (Ներսէսի է բանս այս):

x^{41}, 143ա, կ. մեծի Շաբաթուն Թաղման. բձ. «Պարգեւատուն ամենեցուն..»

x^{42}, 145ա, Ճաշու գովեալք յինանցն.

2. Ա^{5}, 145բ, Երգ Տեառն Ներսէսի Առաջի ա՛ուր արարչութեանն և միաշաբաթին և վասն յարութեան Քրիստոսի, «Նորաստեղծեալ մարդն..» (Նeruku):

x^{43}, 147ա, «Այսօր յարեաւ ի մեռելոց..» (Ներսէս Լամբրոնացի.) և այլն.

x^{44}, 149ա, Կ. սուրբ և կենսաբեր յարութեան Տեառն. «Որ եկեր ի փրկութիւն..»

x^{45}, 153ա, Շաբաթ ա՛ւր Յովհաննու Մկրտչի հ. ած. «Նախայաւիտեան բանին..»

x^{46}, 154ա Կ. Նոր կիւրակէի, կրկին զատիկ. «Նորոգեալ կզզիք..» (Նeruku Լամբրոնացի.) և այլն.

x^{47}, 161բ. Այս կիւրակէս աշխարհամատրան է. «Երկրպագեմք քեզ Քրիստոս..»

(Ըստ մեծն Վարդանի Խորենացին է հեղինակ, իսկ ըստ Տաթևացու Անանիան.)

x^{48}, 183ա, Յայս Հինգշաբթիս Համբարձման. գձ. «Համբարձաւ Տէրըն մեր..»

x^{49}, 187ա, Կ. Բ-դ ծաղկազարդին ահ. դկ. «Մեծահրաշ այս խորհուրդ .» (Գրիգոր վկայասէր.) և այլն.

x^{50}, 196ա, Կ. Պենտակոստէին աւհ. «Առաքելոյ աղաւնոյ..»

x^{51}, 198բ, Կ. Բ-դ աւուրն. «Նոյն և նըման..» (Ներսէս) և այլն.

x^{52}, 200բ, Կ. Գ-դ աւուրն. «Այսաւր երկնայինքըն ուրախացան..»

x^{53}, 202ա, Կ Դ-դ աւուրն աւհ. գձ. «Արեգակն արդարութեան Քրիստոս..»

x^{54}, 203բ, Կ. Ե-դ աւուրն. գկ. «Զանըսկզբնաբար բղխումն ի հաւրէ..»

x^{55}, 205ա, Կ. Զ-դ աւուրն. գձ. «Անմահաբար բաժակ հեղեալ..»

x^{56}, 206բ. Կ. Է-դ աւուրն. գկ. «Ի հաւասարծ ազբերէն անհատահոս..»

(4 պատկերը Ներսէս շնորհալուն. իսկ մնացածը ոմանք Խորենացուն, այլք Անանիային են ընծայում).

x^{57}, 208ա, Կ. Ծննդեան Յովհաննու. «Արեգակն արդարութեան.. (աւք.) (Գրիգոր Սկեւռացին.) հ. գձ. Որ աւետաւոր քում գալստեանդ..» (Ներսէս Կլայեցի.). մ «Որ ի յամսեանն վեցերորդի.. (3 ա. չ.) և այլն

x^{58}, 213բ, Այլ կանոնն Յովհաննու Մկրտչի. «զմարգարէ բարձրելոյն..»	Խորենացի կամ Անանիա.
x^{59}, 215ա, Կ. սրբոյն Գրիգորի լուսաւորչին. բձ. «Ով երջանիկ տէր..»	Խորենացի կամ Անանիա.

x^{60}, 217բ, Կ. Որդւոց և Թոռանց սրբոյն Գրիգորի. «Որ ըղլոյս աստուածայնին քո..» (Ներսէս Լամբրոնացի.)

x^{61}, 219ա, Կ. Սրբոյն Ներսէսի հայրապետին. «Որ ըղլոյս անճառ շնորհաց..» (Յովհաննէս Պլուզ) և այլն.

x^{62}, 222ա, Կ. Սրբոց Հռիփսիմեանց. «Անձինք նուիրեալք..» (աւք.) (Տ. Կոմիտաս կաթուղիկոս.) հք. «Անըսկիզբըն բանն Աստուած.» (Յոհան Մանդակունի.) և այլն:

x^{63}, 228ա, Շարական Սանդուխտոյ կուսին. դկ. «Քև պարծի այսաւր..»

x^{64}, 228բ, Կ. Տապանակին աւհ. ակ. «Ըղքեզ քաղաք Աստուծոյ..» (Սահակ Գ. կաթողիկոս.)

x^{65}, 230բ, Կ. Պայծառակերպութեանն Քրիստոսի. աձ. «Որ ի լերինն այլակերպեալ..» x^{66}, 233ա, Կ. Բ-դ աւուրն. «Ճառագայթ փառաց հաւր.:» x^{67}, 235ա, Կ. Գ-դ աւուրն. «Այսաւր որ էնն ի յերկինս..»	2 պատկերը Ներսէս Կլայեցուն, իսկ վերջինը Խոր. կամ Անանիային է ընծայում:

x^{68}, 237բ, Կ. Զորզակաթին (Շողակաթին.) ակ. «Ուրախ լեր սուրբ եկեղեցի..»

x^{69}, 239ա, Կ. Փոխման Աստուածածնին. գձ. «Այսաւր ժողովեալ սրբոցն ..» (Մովսէս Խորենացի.)

x^{70}, 242ա, Կ. Բ-դ աւուրն փոխման Աստուածածնին. «Արևելք գերարփին և աւթարան..» (աւք.)

(Վերջին տան սկզբնատառերը. Կirakos վardapets).

x^{71}, 246բ, Կ. Գ-դ աւուրն. աւհն. գձ. «Այսաւր հրաշափառ կոչմամբ..»

(Վերջին 2 պատկերները ընծայում է Ներսէս Կլայեցուն):

x^{72}, 250ա, Կ. Նաւակատեաց սուրբ խաչին. «Ի վերա վիմի հաստոյ..» x^{73}, 251բ, Կ. Սրբոյ խաչին. «Որ զանարատ բազուկըս քո..» x^{74}, 253բ, Կ. Բ-դ աւուրն. «Զաւրութիւն սուրբ խաչի..» x^{75}, 255ա, Կ. Երրորդ աւուրն. «Խաչըն կենարար որ եղև..» գձ. «Սըրբութիւն սրբոց շնորհեցեր..» (Ստեփաննոս Սիւնեցին).	Սահակի

x[76], 256բ, Կ. Դ-գ աւուրն. գձ. «Այսօր պայծառ և սիւն..» ող. «Զօրութեամբ պատկերի..» (Գրիգոր մագիստրոս) և այլն.

x[77], 258ա, Ե-գ աւուրն աւհ. թկ «Ընդառաջ իմն կարգ անբրնելի..»

x[78], 260ա, Կ. Զ-գ աւուրն. բձ. «Ընտրական ուրբ ըղխաչն..» (աւե.)

x[79], 261բ, Կ. Է-գ աւուրն. գձ. «Որ ծագեցեր մեզ լոյս..»

x[80], 264բ, Կ. Վարդգայ խաչին. ռկ. «Նշանաւ ամենայաղթ..»

x[81], 266բ, Կ. Գիւտ խաչին. ոձ. «Հրաշակերտ և զօրեղ փայտ..»

(Սահակ Փ.)

x[82], 268բ, Կ. Սրբոց մարգարէիցն. ակ. «Որ զաստուածային զաւրութիւնդ..» հ. գձ. «Որ ընդ հողեղէն բնութեան..» (Ներսէս Կլայեցի).

x[83], 271բ, Կ. Սրբոյն Մեսրոպայ. «Որք զարդարեցին անտերնութար..» (Վարդան վարդապետ.) և այլն.

(Խորենացին կամ Անանիան.)

x[84], 274ա, Կ. Ցակովբա Մծբնա հայրապետին. գկ. «Ցաղթող և սուրբ հայրապետ..» (Ներսէս Կլայեցի.)

x[85], 276բ, Կ. Մանկանցն Բեթղահեմի. հ. գձ. «Այսօր անմեղ սուրբ..»

x[86], 278բ, Կ. Հրեշտակացն Աստուծոյ Գաբրիէլի և Միքայէլի. և ամենայն երկնային զաւրացն. «Որ յանէից ստեղծեր..» (Ներսէս Կլայեցի.):

x[87], 281ա, Կ. Սրբոց հայրապետացն. «Այսօր սրբոց հայրապետաց..» (Խորենացին կամ Անանիան.):

x[88], 284բ, Շարական Իգնատիոս աստուածազգեաց. «Որ հրաւիրեցեր զյառաջագոյն..»

x[89], 285ա, Շարական Ցովհաննու Ոսկեբերանին. «Որ յանբռնելիդքն ի հաւրէ..»

x[90], 285բ. Շարական ս. Բարսղի հայրապետին. «Լուսապայծառ իմաստիւք..»

x[91], 286ա, Շարական սրբոց Եւստաթեոսեանց. «Որ ըզհաւր սիրոյ քո..»

x[92], 286բ, Շարական Գրիգորի աստուածաբանի. «Որ լուսով աստուածային բանին..»

x[93], 287ա, Շարական երկուց բիւրուցն. «Այսաւր ընդ անմարմնոցն..»

x[94], 287բ, Շարական Թէոդորոսի զաւրավարի. «Որ ընտրեցեր իսկզբանէ..»

x[95], 288ա, Շարական Սոփրոնոսի Ալւնեցւոյն. «Ցընծայ այսաւր սուրբ եկեղեցի..»

x[96], 288բ, Շարական Սուքիասեանցն. «Սուսքաւ թեամբ տեղեկացեալ..»

x[97], 289ա, Շարական Վահանայ. «Զարմանալի է ինձ..»

x[98], 289բ, Շարական Դաւթէ Դվնեցւոյն. «Լցեալ աստուածային շնորհիւ հրանելի..»

x[99], 290ա, Շարական Կիրակոսի և Ցուղիտա. «Ցարմատոյ բարեաց բաղցր..»

x[100], 291ա Շարական Ոսկեանցն. գձ. «Որք արժանաւորեցայք կոչել..»

x[101], 291բ, Շարական սրբոց Վարդանանցն. «Արիացեալք առ հոգեւորն..» (Ներսէս Կլայեցի.)

x[102], 293բ, Կ. Ղեւոնդեանց քահանայից. «Որ յառաջագոյն ստհմանեցեր..» (Ներսէս Կլայեցի.) մկ. գձ. Պայծառացան այսաւր սուրբ.. (Սարկաւագ վարդապետն որ Ցաղբատ.) այլն.

x[103], 299ա, Շարական Եփրեմի Խորին Ասորոյ. «Որ համանըման մեծին Եղիայի..»

x[104], 300ա, Շարական Նիկողայոսի հայրապետին. «Հրացան անմարմինքն..»

x[105], 300բ, Շարական Ցարգմանչաց. «Ցենչալի աւանիւ սրբոց..» (շ.)

x[106], 301ա, Շարական Կիւրղի հայրապետին. «Մանկունք նոր սիոնի..»

x[107], 301ա, Շարական սրբոյն Մինասայ. «Ըզլեշտատակ վեկայից..» «Պսակ և փառք պարծանաց..» (8) (շ.) տպա կրկին 1. Ա. 34ա.

x[108], 304ա, Շարական միւռոն աւրհնելոյ. «Որ յառաջագոյն յաւրէնու յաւրինակ..»

x[109], 304բ, Մեղեդի միւռոնի ասի և նորածնելոյ. «Հայր ամենակալ որ առաքեցեր..» (շ)

2. Ա[4], 304բ, Երգ Բ-գ աւուր տրտմութեան և յերկնային զաւրսն. «Արարչական բանին..» (Թերի. ,ից) Օրհնեմք զքեզ.. (ա. տունք չկայ). 310ա, Երկնաւորաց անքննելի. Խաւարեալ.. Զարչարակցեալ..

Նոհապետին. Նայեա սիրով․․ (Ներսէսի է երգ)։
Ի քէն հայցեմք․․

4. Ա. 313բ. Շարական քահանայի զգեստաւորելս. «Խորհուրդ խորին․․» (Խաչատուր է).

x110, 314բ, Շարական խնկարկութեան պատարագի. «Ցայս յարկ նուիրանաց․․»

x111, 316ա, (Կ. Մարտիրոսաց), ած. «Ըզքեզ արգար․․» (Պետրոս Գետադարձ, որին ընծայւում է նա և «մանկունք»ներից շատերը։)

x112, 341ա, Կ. համաւրէն ննջեցելոց․․ ած. «Հարցնեալ ես դու Քրիստոս․․» 359բ «Ի հանդերձեալ նորոգմանն նորաքանչ․․» (չ.)

2. Ա5, 363ա, Տեառն Ներսէսի ասացեալ վասն ամենայն հաւատացեալ ննջեցելոց «Աստուած անեղ․․» (ար.) Արարիչ և մարդասէր․․ (ողբ գերեզմանաց. Եւ ասացի ի վերանալ.)

x115, 369ա, Աւագ ուրբաթու թիւնք կարգաւ. Երգեցէք Տեառն․․․ գկ. Երգեցէք Տեառն․․ (Ներսէս Կլայեցի.) ամբողջը ընծայւում է Ստեփաննոս Սիւնեցուն։

Թիվ. № 19. ԱՆՈՒՆ. Շարական. ՆԻՒԹ. մագաղաթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. ոչ այնքան լաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 104բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 13×10×5.5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին 9.3×5.5. ԹՈՒՂԹՔ. 283. ՏՈՂՔ. 25. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. գեղեցիկ բոլորագիր մանրագիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր, թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 1ա, 141ա, եւ այլն. կարմիր, կապոյտ, կանաչ ու սեւ գոյներով. ծաղիկներ, խորաններ, թռչնազարդեր. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ա, 104ա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 41ա, 82բ, 141ա, 238բ, 258բ. ԳՐԻՉ. Աւետիս Որոտնեցի. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՂ(Ը)Թ.— 16(49)50. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 2-ի եւ 3-ի մէջ ընկած է 3 թուղթ. 103բ, ջնջուած գրութիւն. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 40բ, 82ա, 103ա, 178ա, եւ 282ա.

Շարականս չունի № 18-ի հետեւեալ շարականները. 1. Ա. 34ա. x24, 50ա (Համբարձման չորեքշ-ը), x54, 122ա (հրց-ը), x62, 222ա, հը. x55, 124ա (հրց-ը) x57, 208ա, (մեծ.) x70, 242ա (օրհնութիւնք.) x105, 300բ, x109, 304բ, 4, Ա, 313բ. x110, 314բ, x112, 341ա և ննջեցելոց գծ-ից, Անեղիցըն Աստուած․․։

Աւելի ունի Արեւագալի շարականները.

A, a, 40բ. Ով սուրբ ընթերցողք, յորժամ երգէք զերգս սրբոց մարտիրոսաց ընդ նմին զիս զյոգնամեղ Աւետ գծողս յիշէք ի Քրիստոս արդար բերանով․․ ԹԸ (ՌԸ-Թ.) թվին.

a², 82ա, Գրեցաւ մատամբ մեղսամած է, Աւետ չընչին անարժան է հայրընըսուն յինըն թըվէ, տեղապահ հայրապեփերկչէ։

c, 178ա. Որ կարդեցար ի Պաղեստին, արձակեցար ի Հուռմըլէն լեր բարեխաւս գծողի սորին, նաև ծնօղաց և յիս յետին։

д, 282ա․․․ծրեցաւ, ՌԳ. և յինըն թվին. Մայիսի Ի եղև սկիզըն և յունիսի. ք (վերջ)։

Թիվ. № 20. ԱՆՈՒՆ. Շարական. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. ոչ այնքան լաւ, եղծուած եւ խոնաւութիւնից սեւացած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 11.6×10.5×5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին 7.6×6. ԹՈՒՂԹՔ. 296. ՏՈՂՔ. 22. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորագիր միջ. գեղեցկութեամբ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 1ա, 110բ, եւ այլն ծառաներ եւ բոլորաններ, կարմիր, կանաչ եւ դեղին գոյներով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ա, 110բ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 48ա, 86ա, 152ա, 195բ, 248բ, 265բ, ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԷ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. Աւագ օրհնութեան ԲԿ-ից չկայ. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. Նման № 19-ին, միայն ունի. x62, հր.

Թիվ. № 21. ԱՆՈՒՆ. Գանձարան. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ չէ. առաջին 2 թղթերը մաշուած են. խոնաւութիւնը ազդել է բոլոր թղթերի վրայ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. էջ 1-4. 136. 593-6. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 27×18.3×5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին 20.7.×12.8. ԹՈՒՂԹՔ. 298. ՏՈՂՔ. 23. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր մեծադիր (սղեղ.) ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր, թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. խորաններ, խաչեր, ծաղիկներ, եւ թռչուններ կարմիր ու կապոյտ թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. էջ. 577. ս. Բարսղի պատկերը. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 9. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ. ԹՂ. 437. ԳՐԻՉ. Յովանէս կարգաւոր (խանանայ.) ՍՏԱՑՈՂ. Գրիչը. ԾԱՂԿՈՂ. Տէր Սարգիս արքեպիսկոպոս. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՋՁԵ—1536. ՏԵՂԻ. Կոծանիս (Տփխիսի մօտ.) ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 5-9 էջերին յուսանցքում սղեղ շեղագրով աղօթք. 39. թաղքր երգեցիկ եւ զմեղաւոր Յովանէս գրիչս

յաղաւրս չիջեր․ 118 ու․ շ․ Աւետաւանի մայր Քրիստոսի ձայնիւն և եղիազարս չիշ․ և այսպէս չաս տեղեր խազ չիմացողներին եղանակը յայտնի տարով արուած են: ՑԻՇԱՏԱԿԱՐ․ 271, 273, 349, 436, 587, 588—591․

1․ Ա․ 9․ Գանձ Աւետեաց Ս․ Աստուածածնին․ «Խընդութեան ձայն, բարբառ աւետեաց․․ և փառաւոր զերկնից տրամագին․․» (սկըզբնատառերը կազմում են Խաչատուր․): 9ա․ «Տեսեալ Մարիամ զաւրութեան մեծին ըմբռնեցաւ տեսլեամբն աշտաւդին խանդարհեցաւ յաղջոյն հրեղինին, կամ ողախին Աստուծոյ բանին, ինձ եղիցի բառ բանի քոյին, լինել ծընաւղ անմահ արքային մեծացուցէ անձն իմ անճառելի զաւրն տէրանց Աստուած կենդանի և ցնծայցէ հոգին բերկրալի որ ի հոգւոյն հովանաւորի»:

x, 14․ Մեղեդի․ «Այր է աւետեաց, ուրախութեան հրչուման․․քեզ փառք վայել է յաւիտեանս ամէն» (15 ա)

2․ Ա, 15․ Գանձ Աստուածայայտնութեան ճրագալուցին «Տարփումն ըղձական, տաչար անձկական․․ տէր քաղցր և բարի, միածին որդի» (Տէր Մխիթարու).

x², 22․ մեղեդի․ «Նոր եղեմ բանաւոր տընկոյն․․․ Խմանալի սերովբէ, բանին աթոռ քերովբէ․․ յաւիտենոյն միշտ էին․» (12):

3 Ա, 23․ Գ ծննդեան Քրիստոսի․ Ա, Աւուրն․ «Մաքուր և ամբիծ տուրք Աստուածածին, առ Միածինդ բարեխաւսեալ» (Մկրտիչ):

x³, 27․ «Պարագրի անպարագրելի Բանն ի մարմնի․․: Մայր Աստուծոյ Մարիամ․․: Հրճուելոյ այսաւր մեք հոգեպէս․․ ուրախ լերուք Քրիստոս ծնաւ․ (20)․

1․ Ա2, 30․ Գանձ Բ-դ աւուր ծննդեան «Խորան փառաց Աստուծոյ Բանին․ զերկնից տրամագին․»․

x⁴, 34․ մեղ․ «Կոյս անապական և անխախտ․․: Երգ նոր աւետեաց բարբառ․․ միշտ ուրախութիւն» (7)․

4․ Ա․ 35․ Քարոզ ծննդեան Տեառն Գ-դ աւուր․ «Ցամենայն ժամ ուրախ մեք․․ Որք յաւիտենից քեզ հաճոյացան․․ (Յովհաննիսի Գ․)

x⁵, 37․ մ․ «Քրիստոս Բանդ Հաւր ծնունդ․․: Ով զարմանալի խորհուրդ․․տաւուք այժմ և յաւիտեանս յաւիտենից (17):

1․ Ա5, 40․ Գ․ Ե-դ աւուրն ծննդեան․ «Խընդա խորան տաճար Աստուծոյ․․Փառք ի բարձունս Աստուծոյ․»

5․ Ա․ 44․ մ․ անույշ Պտղոյ տացեալ․ «Ցանկալի լուսոյն․․: Գովեսցուք բերկրանաւք հոգեւորական․․Գոհութիւն և փառք ի յաւիտեանս ամէն»: (Գովհաս ի աւուր կոյս Մարիամ):

x⁶, 46․ մեղ․ յորդորակ․ Աւետեաց և ծննդեան Կամիմ տատանուր․․: Խընդրի այր եջեանի․․: Կայր կոյան ի յայրին․—Կ-երով․ «Կայծակնատեսիլ կարմրացայտ ամպոյն, կարեալ սիւն լուսոյ կանգնեալ ի վերուստ կարեւոր խմբեցն կանչէին ի վերուստ կենարար ծնաւ կեցուցիչ բազմաց: (վերջանումէ) «Հոգին ճըշմարիտ յաւիտեանս ամէն» (25):

6․ Ա․ 48․ մ․ ծննդեան Նարեկ տացեալ «Այսըն ծով ի ծով․․ զքեզ պատկերին փ․ յ․ ամէն․ (10):

x⁷, 49․ յորդորակ․ «Սեաւ եմ գեղեցիկ զաւատր․․հանապազ փառաւորութիւն յ․ ամէն․» (9)․

x⁸, 50․ Մ․ ծննդեան և յայտնութեան․ «Փողելով փողէր․ արամբէն աւէր․․: Այսաւր ցնծութիւն հոգեղինաց և աւետիք․․: «Էին ոջոյ յաջոյ ձեռին աջովն եւրով աջ ընդ աջմէ Հաւր յաճեղէ լոյսն փառաց․․: Ի սիրո սէր ծանուցեալ սիրաւղորդ առաքմամբ լըցեալ սիրով ընդ սէր միաւորեալ․․: «Առաջնահաճաչակ պաղոյն մահուանն․ մայր Մանուէլի ա․ կոյս» 51):

7․ Ա 55․ Գ․ ծննդեան և ութօրէից․ «Գուշումն ըղձալին, գովեսս քաղցրալին․․ որ ի մէնջ պատուելի (Գրիգոր).

x⁹, 58․ Տաղ Ը․ աւուր Թլփատութեան․ «Աներևոյթն Բանդ Հաւր․․: Եւ գնախամաւրն անիծից․․: Աստուածածին կոյս Երանեալ․․ արքայութիւն պարգևեսցի․ (28):

3․ Ա2, 60․ Գ․ Տեառնընդառաջին․ «Միաւոնական սուրբ Երրորդութիւն․․ Գրիգորի որդոյն․ » «Բամից խըմբից երկնից արքային, ինչնին բացաւ դուռըն տաճարին և ի ձայնէ ողխոյըն նորին, զարհուրեցան բնակիչք քաղաքին, ջահ վառելով հարցաքննէին զի տեսանեն զգալուստն արքային: Տեառնընդառաջ ելեալ խընդրէին, և

ատ և անգր հարցանէին, եկն ի տաճարն ըստ հին ուրենն և արձակեաց զուրբ ծերունին:

x[10], 63. մ. «Մըտեալ ի տաճարն այսաւր..: Քրիստոս փառաց թագաւորն, այսաւր..: Այսաւր ցընծայ Երուսաղէմ և զուարճացեալ պայծառանա.. և յամենայն ժամանակէ գոյականէ»:

3. Ա[5] 66. Գ. Յովհաննու Կարապետին. «Մեծապայծառ փառաւք պանծալի.. հոգի ուղիղ առաջնորդակին»:

x[11], 69. մ «Ի գառն հրեղինաց յօդեալ միանամբ..: Մըկրտիչըն Քրիստոսի մեծ Կարապետըն. : Յովաննէս մեծ մարգարէ, երկրպագաւղ..Փրկիչ զմեզ ի գժոխէ..»

x[12], 73. Գ. Պետրոսի հայրապետին և Աղեքսանդրիայ սարկաւագին Վերբերգեմբ հընչմամբ վերնական տարփմամբ.. ի մի բերան ուրհնեա յաւիտեան» (փառդապեսի):

x[13], 80. Գ. համաւրէն ճգնաւորաց «Բարձրեալ աճաւ որ.. ի յաղաւթի ու ի յամենայն տեղի» (թռչնի երգեր).

x[14], 87. մ. «Անդուլն սուտ անապատի..» Անձամբ խոնարհեմբ..ով ճգնաւորք» (10):

2. Ա[2], 87. Գ. Թագաւորաց ի ձեր Մխիթարա. «Համագոյական հաւր սահման և բան ...ըստ բանի գրոյն (ճինգաստանի):

«(3-դ տ.) Պատուեալք ի մաղէ նընդեալ Հերովդէ, և ի Պիղատոսէ, ի բոլոր սըրտէ սիրեալք յԱրգարէ, Հայոց արքայէ, յանձև մըկրտէ, անկար յաղաղնէ, հանդերձ առաքէ, զպատկերն որ հայցէ, քեզ տեղ տեսանէ և երկրպագէ.. Անդ հասեալ Թադէ բանիւք քարոզէ և լուսաւորէ.. և անտի զեղծ ի հայս մըտանէ, զԳեղարդն բերէ: (4-դ տ.) Նըման դըշխոյն քեզ յաջմէ բազմի, Սանդուխտ մեծազգի: Ի գալ Հռիփսիմի և Գայիանէ թագադարմուհի. որ պատճառ լինի Հայոց հաւատոյ և Վրաց ազգի. քարոզեալ Նունի ի Մըցխիթայի, Միհրան հաւանի, իսկ Տրդատ որդի ձեռամբ Գրիգորի, մեր լուսաւորչի, յԵփրատ մըկրտի, Յովհաննէս կոչի:

(5-դ տ.) Արև յըստակին յերկրի Իտալին, լինել մեծ կայսրին Կոստանդիանին, խաչն ի սեգնանին, հարեալ զգթայլին բայց պերծ Մաքսենտին, նըման հըռաւգային գաւեալ հաւատին: Յաւ տեսել կայսրին, ուրուկ չար ախտին անբժշկելին: Յայտնեալ Պետրոսին գլխոյ հաւատին, մեծ առաքելին հաւատոյ վիմին յերաց գիշերին, զողջանալ ախտին: Սեղբեստրոս պապին, ջրով աւազանին, բուժեալ զախտ Նորին, վանեալ զգասս հրէին և զամբի մողին, որ ընդդէմ կային. և ի կամս անձին ազգն ափրիկային տեառն հնազանդին: Գըտեալ զփայտ խաչին, բամբիշ Հեղինէին, յարմամբ մեռելին, ի Գողգոթային. տուն աստուածային շինեալ մեծ կայսրին:

(7-դ տ.). Սուրբ Թադէոսն որդին, որդի Աղեքսաթին, մեծ առաքելին.. և զմարմին մեծին Ոսկիաքանին, յետ եւթըն հընգին, ամաց որ անցին Աստուած բարեպաշտին, էառ զհայցելին ըղձապաղութեան մոր գերեզմանին, և ըզգեւր հային, հրամանաւ սորին. Հռոմք պատւեցին, երեք արքային, երեք ժողովին.. հաւատք հաստատին, ի Հայս և յորդին.. իսկ որ այլք լինին ժողովք զկընին հայք զայն չընդունին, ըստ Մարկիանոսին և Քաղկեդոնին, ջըրեալ սուրբ ուխտին:

(8 տ.) Սուրբք առաքեալք.. ի քէն ընկալան թագ և զաւազան, քեզ հնազանդեցան, Սըմբատ հայրաւան, Վախթանկ Վըրացտան, Վաչագան Աղուան. Յովսափ Կուսան, Արինէրանման և Իլխապահան:

x[15], 95. մ. «Բարձրացեր զըշխոյ իմանալեդ սիոն ..: Փառք Տեառն ծածկեն զըան.. յաւէտ ընդ Հօգոյն »: (15)

3. Ա[4], 96. Գ. համաւրէն մարտիրոսաց «Մեծապայծառ փառաւք զարդարեալ.. կենաց արժանաւորեալ» :

x[16], 100. մ. «Ճըշմարիտ վըկայք աստուածորդույն ..: Ի սակալի ճըգամբք սուրբ վըկայից.. մասուցանեմք զփառս» (12)

1. Ա[4], 101. Այլ Գ. մարտիրոսաց-կուսանաց, նահատակաց. «Խոնարհեալ Բանին Աստուծոյ.. յաշխարհախուռըմ մեծի տաենին, թողըլ զյանցանս զըծողի սորին»

x[17], 105. մ. «Բանիւ սեւտաւոր բարբառաբար.. ի յայժմու և յապագայն» (12):

7. Ա[2], 107. Գ. ի Յունան մարգարէ.. Գոյեդ կատարեալ, զովեստիւ.. մնալ յաշխարհի զաւարան ի բարիս (Գրիգորի k):

3. Ա[5], 112. Գ. որբոյն Սարգսի զաւ-

րամարլն. «Մեծապայծառ փառաւք զարդարեցաւ.. մեզ բարիք եղիցի»:

x[18], 117. մ. «Ցասումն առաքէ. յանմահին Բանին..: Երջանիկ մեծ զաւրական և Քրիստոսի յաղթող..: Ի քէն աղերսեալ հայցեմք.. ի չար խորհրդոց»: (38. վերջին անկը. ի Յակոբայ զայս երգս.)

3. Ա6, 121. Գ. սրբոց Սուքիասեանց և Ոսկեանց «Մեծապայծառ անձինս բղձալի.. ծաղկափթթեալ պայծառացոյց»:

(1 տ.) Տաւնախմբեսն զաւր յիշատակի.. մեծ վկայիցն սուրբ Սուքիասի և ընկերացն իւր հաւմագաւոր, որք յալանաց ազգէն զաւելիլ, ընդ Թագաւորին եկեալ Սաթինիկ (յաջորդ 2 տան մէջ ս. Ոսկեանց Թադէոսին աշակերտելը.) (3 տ.) ի սուրբ Ոսկեանցըն պայծառէին մկրտութեան խորհուրդ խնդրէին: Ի ծաղկազարդ անուանեալ տեղին, յորում առէնք Եփրատայ հոսին, անդ մերկացան զանօրէնութիւն և զգեցան զլոյս աստուածային: (4 տ.) Սուքիասեանց լեռներում ճգնելը պատմելույ յետոյ) «Ցայնժամ զաւրքայն ի նախանձ շարժեալ.. զՍատ շահ իշխանն առաքեալ, և մեծաբանութ զնոսա կոչեցեալ: Նոքա անշարժ և անխախտ կացեալ և յանձն առին մեռանել: (5 տ.). Ակունք Եփրատայ և ատեանք (ատեանէն) խնդրան, եղեն բնակարան և՛ վկայարան. եւ սուրբ արեանցըն նոցա հեղման, բնակչան բշխորհրդա՛ բժշկութեան, զի արեւն անբիծքըն հեղման, անդ քաղցրահամ աղբիւր բղխեցան. զոր լուսաւորիչն մեր Հայոց տան, սուրբն Գրիգոր գետըն արևելեան, տեսեալ զհանդէս բժշկութեան ի սուրբ ոսկերացն Սուքիասեանցն: Երթեալ շինեաց նոցա վկայարան, և անդ հաստատեաց զզանձն աստուածական»:

x[19], 125. Գ. սրբոց Թարգմանչացն «Բարձրեալ անքննելին.. ընտրեց լուսաւորին, Նորին արդէն» (10 տ.):

(4. տ.) Քրիստոս մարդացեալ, քարոզս առաքեալ, Թադէոս եկեալ, զոր գրով յղղեալ Թովմայ առաքեալ: Իսկ Թադէ հասեալ, յաղթող վկայեալ, Սանդուխտ կատարեալ, սուրբ Գրիգոր յայտնեալ, մեր հայրն որ ընտրեալ, յայն գբով փարեալ, յարուցեալ վարժեալ: Սահակ արքայնեալ, կաթողիկոս լեալ. ամս վաթսուն ճգնեալ: Ի գաբուն յայտնեալ, Մեսրոփ կոչեցեալ, մաղթոց անուանեալ: Վասն հաւատակեալ, վարք ու. բարեացեալ, մերկ և բոկ շրջեալ, յանապատ կեցեալ.. չեչկ մաշկ զգեցեալ:

(5 տ.) Վարդապետն ուղղեալ, Վարդան գործակցեալ, Դանիել չնորհեալ, բանիւքն գրեալ, Նախնեացն արարեալ. ամս Բ. զհեգեալ, բազում աշխատեալ, և ոչինչ ուղղեալ, ձեռն յԱստուած ձգեալ: Ի Բալու արգանեալ հրեշտակ Տեառն իջեալ, մատամբ փորագրեալ, ի վիմին գրոշմեալ. աջ ձեռն երևեալ երբև ձեռան գրեալ, որպէս գիր յայտնեալ. այն հոգի ջանեալ, զայլ գիրս յարուցեալ ոսկեդարը հեգեալ.

(7 տ.) Ո՜վ Իսահակ որ սեռողունակ.. մինչգեռ արքունիք ի Վաղարշ քաղաք, տեոեր հրաշունակ բիւր ամպաքառակ, սեղան ակնակապ, անդ հոյ ու. ոգևորակ..: Բեհեղ նախագրակ և ոսկի գրնդակ..: Մարգաղիտ սեռարակ, գիրն ոսկի սեռակ եւ թն տող ոկրբնակ. մէջքն եղծած ջրնջակ մեղ էր նշմանակ, վերջին փայլունակ արգայբն որ հասակ. ոկուանդն գլմակ, թեքքն հրեշտղինակ:

x[20], 134. Տ. Գանձս «Այսաւր մայր սիովն ցընծա տաւնելով.. բարեխաւսելով. (ուք.)

1. Ա5, 136. Գ. Սուրբ Ղևոնդեանց և Վարդանանց. «Խրամատեալ կանոնք տաննի.. բարձրեալն վերին»:

(5 տ.) Տագնապեցան զաւրականքն յոգի.. փութան ի գաշտն Արտաշ զաւրաւքն, որ էր շերմին Թագէոսի: Աստուածապաշտ սուրբ աշակերտի և հրաշագեղ կուսին Սանդխտոյն:

x[21], 140. մ. «Այսաւր հրաշափառ հոգին..: Բարեաց գեղազարդ և զարդարէնք..: Վայելչապէս նկարեալ, ճշմարտապէս.. յարաբածոյս ամենի..» (28 տ.):

2. Ա5, 143. Գ. սուրբ հայրապետացն երից ժողովոյն. «Աստուած կենդանի, անճմանալի.. կալ յաջմէ քոյին»:

(9 տ.) Առեալ կուսական, մարմին մարդկան, միաք հոգևական, անքաժանական, անփոփոխ զբանն (անբացատրական).. երկուք միական մի յերկուց բնական, կատարելական.. (նկարագրութիւնը կարգմունքն. Այրիվանից):

x^{22}, 151. Մ. «յաւիտենից Աստուած, առաջ քան զլինել . զհոգևորական կերպակուրն» (3):

x^{25}, 152. Ցորդորակ մեղեդի «Բայց զուք երգեք փառաւք . սուրբ Հոգւոյն միշտ յաւիտեանս» (9):

1. Ա^{6}, 153. Գ. ս. Թէոդորոսի զաւրավարին. «Խընծայս հարսանեաց.. որսալ զմեղ կամի.»:

x^{24}, 159. Ց. Գանձիս «Խաղաղար նոր թագաւոր..մրկայն Թէոդորոս Հայոց..» (14.)

8. Ռ. 160. Գ. աղցեց Բ-դ կիւրակէին. «Երգս յաւեժական, երգեմք.. Հայոց պատուակալ, որ զքեզ դաւանեալ. (Երիցանեցի. ցուցէ և Մխիթար Այրիվանեցի):

1. Ա^{7}, 169. Գ. սուրբ Կիւրղի Երուսաղէմայ հայրապետին. «Խորհուրդ անյայտ ծածկեալ.. զալըստեան բանից»:

3. Ա^{7}, 174. Գ. Գ-դ կիւրակէին յանառակին. «Մեծ և ահեղ խորհուրդ տէրական.. և ժողովրդոցս.. տալ քաւութիւն և ողորմութիւն»:

1. Ա^{8}, 178. Գ. սուրբ Յովհաննու Երուսաղեմայ հայրապետին «Խորհուրդ կենաց պատճառ.. և Սուրբ Հոգւոյն որդեգրութիւն.»:

(4 տ.) Աղգ եղև ի Հոգւոյն Սրբոյ, շնորհք պարգևաց յաւուրս սորա, յայտնի նըշխար մեծ նահատակին, Ստեփաննոսի նախավկային. երևելով Գամաղիէլին, հին ուսուցչին վարդապետի. զգուշացուցանէր Ղուկիանոսի, մխիթարեալ սուրբ քահանային. Թէ երթ ասայ սրբոյն Յովհաննու է Երուսաղէմայ եպ-ին, զի արժանի է ապատուրեալ: Սա գըտաւ զգանձըն աստուածային և վկայարան շինեաց մեծագին (ապա պատմումէ ս. Նախիմանի ոսկեղէն անօթները մանրելով աղքատներին տալը և Յովհաննեսից բանտարկուելը, այդ պատճառով, Յովհաննեսի կուրանալը, Նախիմանի աղօթելը և Յովհաննեսի բժշկուելը:)

3, Ա^{8}, 183. Գ. Դ-դ կիւրակէի մեծատան և Ղազարու «Մեծ և ահեղ խորհուրդ տէրական.. և փարատեա զերկիւղ արամացն»:

3. Ա^{9}, 187. Գ. սուրբ քառասնից. «Մեծ և հզաւրն տէրայ.. տուողացս շնորհ և ողորմութիւն»:

x^{25}, 190. Մ. «Քրիստոս փառաց թագաւոր, փառաւորեալդ..: Գունդ սուրբ վկայիցն ի սոսկալի.. և ողորմեա քաղաւմողորմ» (22 տ. վ. տները կազմում են Գրիգորի հոգա այս):

3. Ա^{10}, 192, Գ. Ե-դ կիւրակէին ի դատաւորն և այրոյն «Մեծ և ահեղ խորհուրդ անքննելին.. է առաջին մարդոյն.»:

3. Ա^{11}, 196. Գ. ս. Գրիգորի լուսաւորչին. «Մեծ և հզօր անմահից արքա..պահեա ի չարէն»:

x^{26}, 201. Մ. Գանձիս է Ս. լուսաւորչին. «Գրիգորիոս առաքինի հըսկող..: Բարձրացեր պայծառ փառաւք.. և զԱստուած յաւիտեան.» (12.)

7. Ա^{5}, 203. Գ. Ղազարու ի Գրիգորէ ծերի որդւոյ ասացեալ. «Գոհաբանական, զոլ Նաւկրական.. անքիծ արեանն» (Գրիգորի է սա):

x^{27}, 208. Մ. Ղազարու յարութեան «Աւետիս Մարիամու, նոյն և Մարթայի..: Ձայն կենդանատուն ձայնէր.. հանապազ փառք յաւիտեանս» (11 տ.):

x^{28}, 209. Գ. մեծի աւուր ողոգոմեան որ է ծաղկազարդ «Համագոյական հաւր ասեման և բանի. ընդ մեր հաշտութիւն» (հայցէ տեռով.):

x^{29}, 217. Մ. զալստեան ծաղկազարդարին. «Անեզանելին Աստուած հրաշալի..: Այսաւր զալստեամբ.: Այսաւր ցընծան արարածք.. փառք ի բարձունս Աստուծոյ» (20) տ.):

1. Ա^{9}, 220. Գ. ծաղկազարդարին «Խընդա Սիովն լոյսով.. Հաւր Հոգւոյն միաւոր»:

x^{30}, 223. Ցաց սոյն աւուր գանձիս. «Այսաւր զալըստեամբ աստուածորդոյն.: Աստուածային զալըստեամբ զարդարեցաւ.. զալստեան քո Քրիստոս» (10 տ.):

7. Ա^{4}, 225. Գ. մեծի երկուշաբթին. «Գերագոյն էից, գերահրաշից..պարգևացն ձրի» (Գրիգորի է սա):

x^{31}, 231. Ցաց սոյն աւուր գանձիս ասայ. «Անգ ի մէջ դրախտին.. հողին ճըշմարիտ ի յաւիտեանս.» (10):

9. Ռ. 232. Տեառն Ներսէսի ասացեալ զայս սոյն աւուր գեղեցիկ. «Աւրհնեալ է Հայր ամենայն.. զրախտէս յաւիտ ով կայս» (3.):

7. Ա^{5}, 233. Գ. մ. երեքշաբաթին ծե-
րոյ որդւոյ. «Գործ արարչական, գերահրա-
շական... Քրիստոսին սուրբ կամօք»:

9. Ա^{2}, 238. ա. գանձիս Ներսիսի...
երեքշաբաթի. «Ի հարսանիսդ աստուածային
հրաւիրեցա... և սուրբ խաչին» (14).

3. Ա^{12}, 240. Գ. մ. Չորեքշաբաթին
«Մեծ և ահեղ խորհուրդ անեղին... հոգի
ազատարական»:

x^{32}, 243. Տ. գանձիս. «Գառն անա-
րատ պատարագ... գոհութիւն ընդ նորին
քեզ այժմ...» (12):

2. Ա^{4}, 245. Գ. մ. հինգշաբաթին Մխի-
թարա. «Ջահեղ գունքըններն գլուրհուրդս.
ի դատաստանին կալ յաջմէ քոին» (զպակա-
սորդս):

x^{33}, 253. Տ. գանձիս նոյն աւուրս.
«Հասեալ հրեղինացն... հոգին ճշմարիտ յա-
ւիտ.» (13):

3. Ա^{13}, 254. Այլ Գ. մ. հինգշաբա-
թին ոտնալուային. «Մեծ և ահեղ խորհուրդ
ահագին... սուրբ եկեղեցի.»

x^{34}, 259. ա. գանձիս... ոտնալուային.
«Յերեկոյին հասեալ ժամուն... Հայր և սուրբ
Հոգովն» (8):

1. Ա^{10}, 260. Գ. մ. Ուրբաթին չար-
չարանաց Տեառն «Խորհուրդ սոսկալի, ա-
նիմանալի... ի հրոյ գեհենոյն»:

10. Ա, 264. Տ. գանձիս... ի Սրբի Կոս-
տանդեա. «Քրիստոս փառաց Թագաւոր... և
քեզ ընդ Հաւր և Հոգւոյն (22):

x^{35}, 265. Տ. ահեղ աւուրս... «Աս-
տուածածին որբուհի, ամէնաւ հնեալ. . ի
բարձունս երգեսցուք» (25):

x^{36}, 268. Որք Աստուածածնին ասա-
ցեալ ընդդէմ խաչին. «Աստուածածին կոյս
Մարիամ... որ ունիս այլոյ, այլոյ» (25):

1. Ա^{11}, 272. Գ. Թաղման ճրագալու-
յին «Խորհուրդ հանդերձեան աւուր... յաւ-
նէ փառաւք զարդարեալ»:

«(8 ա). Երատասւեալ առ Տէրն ա-
ղաւթեալ և ի խաչափայտէն (գնա) իջու-
ցեալ, սուրբ Աստուած սուրբ հզաւր եր-
գեալ, սուրբ և անմահ և Աստուած խա-
չեալ:

x^{37}, 277. Տ. գանձիս իւրիկուն այլ
ասա. «Լյան բանքն այսաւր ո. մարգա-
րէիցն...: Իւղաբերքն եկին գիւղս անուշ բե-
րին... վայել է միշտ փառատրութիւն» (25):

11. Ա, 280. Գ. մեծի զատկին. «Ցի-
սուս Որդի Հաւր քո միածին... կանանց մե-
ղաց Թողութիւն» (3): Յովհաննէս Մարաղեցի):

x^{38}, 283. մ. գանձիս մեծի զատկին.
«Աւետիս միշտ աւետեաց... Ցարեաւ փա-
ռաց Թագաւորն...: Դասքն հրէական եղին...:
Նստեալ կանայքն ողբային... փառք յարու-
թեան փրկաւղին» (35):

x^{39}, 286. Գ. զատկի և յարութեան.
«Տէր անէրուննական, տըւաւղ անբաւական ..
զարդ հայաստանեայց» (skrutinakal):

x^{40}, 295. Մ. գանձիս... «Հաւուն (2)
արթընացեալ, ըղխակլով զհեթանոսս...: Զայ-
նէր 2) ատողրակին սխրանունդ սիրելոյն...:
Ցայնժամ սիրով սիրական... Ցընծան այ-
սաւր երկինք... փառս տալով Հաւր և Որդ-
ւոյ...» 16):

3. Ա^{14}, 297. Գ. յարութեան Բ-դ
աւուր. «Մարդասիրութեամբ Որդւոյ միա-
ծին... ընդ աջմէ միածնին»:

x^{41}, 301. մ. գանձիս. «Ցարեաւ հաւն
այն...: Ձայն աւետեաց կանանցն երգէր...
զգեցեալ մարմնով» (9):

3. Ա^{15}, 302. Գ. յարութեան Դ-դ
աւուր. «Մեծ և ահեղ խորհուրդ սոսկալի...
հայկազեան ազգի...»:

x^{42}, 306. Տ. գանձիս իւղաբերից աւե-
տարանին. «Բայց ի միաշաբաթին լուսա-
նալ... առ Հայր իմ և Սուրբ Հոգին» 8 ա):

12. Ա, 307. Գ. յարութեան Ե-դ ա-
ւուրն, Ցովանէս Թլկուրանցոյ ասացեալ.
«Ցերկնից խոնարհեալ, Բանդ յերկիր իջեալ...
գի արդարասցուք» (յարութեան կ :

13. Ա, 314. Տ. գանձիս . . իւղաբե-
րիցն... «Կանանցըն կանխեալ եկին...: Տրա-
հեալ անձկալին խանթագարէ...: Կանայքն
առաստաւք լային գլուրձաւըն... ի մեռե-
լոց աւրհնեմք այժմ և... յաւիտեանս» (Կոս-
տանդին կաթողիկոսի Հայոց. 3-ը):

x^{43}, 317. Ձկնի սուրբ յարութեան
շաբաթուըն ա. Յովհաննու գլխատման
«զինչ արդիւնասիկ... ճշմարիտ այժմ յա-
ւիտեանս» 13 :

3. Ա^{16}, 318. Գ. Նոր կիւրակէի... «Մե-
ծապայծառ ձայն ուրախալի... առ միածինն
բարեխաւսել...»:

10. Ա^{2}, 322. Տ. գանձիս ի Սրբի Կոս-

ռնդիքեն ոգեալ. «Այսաւր Նոր արև հարեալ. Ով կանայք զարթիք անուէք.. ուրննեալ յաւիտենին..» (19):

3. Ա^{17}, 324. Գ. Համբարձման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի «Մեծապայծառ փառաւք զարդարին.. և արքայութեան»:

x^{44}, 329. մ. գանձիս.. Ես խաւսիմ զարդարութիւն..: Տէր ի յերկինս համբարձեալ.. փառք յաւիտեանս յաւիտենից» (15 տ.):

14. Ա, 331. Գ յինանցն Մեծահրաշին. «Միակդ ահաւոր, անէր և զաւրաւոր. հայոց աշխարհի»: Մարկոսի է (վերջին տան սկզբնատառերը) խնդրեաց Գրիգոր:

3. Ա^{18}, 336. Գ. գալստեան Հոգւոյն Սրբոյ. «Մեծ և հզաւր Հոգի Աստուծոյ.. արեամբ միածնին»:

x^{45}, 342. Մ. գանձիս.. Նուագ հոգայ. «Նուագեմք հոգւոյն Նուագս վայելուչ..: Այսաւր ցընծացէք եղբարք.. երգել զփառս յաւիտեանս..» (14):

12. Ա^{2}, 343. Այլ գ. գալստեան Հոգոյն Սրբոյ. «Յաւետ խնկայէս, ընդ Հաւր միայէս.. Նորոգեալ խրնդամ» Յովանեկս):

2. Ա^{5}, 350. Գ. համօրէն մարգարէիցն ի Միքիթարայ. «Խորհուրդ անքննին, խոյք որ չերևին.. մեզ Տէրն ամենի, ով ըստ ուրէի» (խորհրդոցն):

x^{46}, 358. Տ. գանձիս.. «Աստուածային խորոցն անճառ խորհրդակից.. որում պատիւ այժմ յաւիտեանս» (ուք.):

x^{47}, 360. Գ. ս. Հռիփսիմեանց.. «Վայելչականաց, վայելման փառաց. յաւուրս անհեղի» (Վկայափանից) (6 տ.) կոյսք 37 և 3 քահանայ.. Տրդատ խաղանայ.. Խոստովանողաց հրեշտակ հրաման առ, և առաքէ շուտայ, ի դիրակն Արտաշայ զարգելեալ ի նմայ, հանել փութակս..:»

x^{48}, 370. Տ. գանձիս «Երջանիկ հոգևոհրաշ երանելի..: Տէր Աստուած Խոսակելի, քաղցր և ներող.. և փառք յաւի տեան» (19):

x^{49}, 372. Գ ս. Գրիգորի լուսաւորչին.. «տաճար երկնային, տուն քրիստոսային.. և մեր մնալին առ ր անդորրութիւն և արքայութիւն» (10):

(8 տ.) «Որ զամս երեանին, ի չորս ամթուխն, կեցեալ վեհագին: Ի յաւր փոխճանին զյայտնեալն ի կզգին (Ներսէս մեծ.) պատմեաց ժողովին. զգերել սուրբ խաչին, զզաւրանալ տաճկին, զաւեր աշխարհին. զառնուլ քաղաքին զերեմին, զորբութեան տեղին. ըզգալ Թաթարին, զփրկութիւն նացին, զյայտնել հերձուածին, զերևիլ Նեռին, զկատարած երկրին, զգալուստ Քրիստոսին..»:

10. Ա^{5}, 382. Տ. գանձիս.. «Հրշմամբ ձայնիւ բերկրանաց..: Երկիր բերկրեցաւ այսաւր ի յեշտանակի.. և յեշտանակի սոցա և մեզ ողորմեա» (18):

1. Ա^{12}, 384. Գ. ԺԲ առաքելոց. Խորհրրդապգած քո մարդեղութեանդ.. հրրոյն աղատեալ.»:

9. Ա^{5} 390. Տ. գանձիս ի Ներսիսէ. «Առաքեալք աստուածորդւոյն ի ծոցոյ.. յառատաձիր պարգևողէն» (ուք.)

7. Ա^{6}, 392. Գ. տապանակին.. Գերագոյն բարի Աստուածդ ամենի.. մեղաց քաւութիւն և ողորմութիւն» (Գրիգորի է):

x^{50}, 397. Մ. այն աւուրս «Երգ զարմանալի երգ չարժ վարժենի. անդի եղեր բարեկերտի խորհուրդ... Զաւնից Նըրենից կից ի մի կից կամար, նեճեմ, թէ նեճիմ, միջաւրէի ժամ (3) Մայր հաւատոյ սուրբ հարսնարան.. բաժակ հոգւոյն ուրախութեան» (8):

3. Ա^{18}, 399 Գ. պայծառակերպութեան Քրիստոսի. «Մեծ և ահեղ խորհուրդ մեզ յայտնեալ մընալ անստան»:

x^{51}, 403. Մ. «Արփիական լոյսն որ ի ծոց..: Աստանաւր տեսիլ ահեղ..: Գահար վարդըն վառ առեալ (կրկին ի վեհից վարուց յարփենից (կրկին) ծավալէր ծաղիկ ծովային (կրկ.) ի համատարած ծովէն (կ). Ս. Հոգոյն այժմ և յաւիտեանս» (29):

3. Ա^{19}, 405. Գ. եկեղեցւոյ «Մարբեալ տաճար բանին հայրական.. լինել որժան»:

15. Ա, 412. մ. «Քրիստոս եկեալ քահանայապետըն սուրբ. : Կաթողիկէ եկեղեցի մայր սուրբ լուսոյն. : Սուրբ է տաճար Քաէրուինական.. միշտ անխափան» (30): (Կաապ'sի ձեռագրի. Բ-գ-ի սկզբնատառերը).

3. Ա^{20}, 414. Գ. փոխման ս. Աստուածածնին «Մեծապայծառ հրաշակերպ վեհին.. ընդունել պատարագ բանի»:

x^{52}, 420. Տ. գանձխ․․ «Այսօր Գաբրիէլ հրեշտակապետ ։ Անճառ երանի ինձ Ցիսուս որդեակ․․ աւրհնեալ յաւիտեանս յաւիտենից» (21)։

x^{53}, 422. Գ. փոխման Բ-դ աւուրն․ «Փառաւորեալդ ի զաւրաց վերին․․ և փրկութիւն ի չար գեհենէն․»․ (փիլիսոփա)։

x^{54}, 427. Տ. Աստուածածնին «Ողջոյն ընդ քեզ Մարիամ ․ Մարիամաւղեթայ» (9)։

7 Ա7, 429. Գ. փոխման Գ-դ աւուրն․ «Գոհաբանեալ ս Աստուածածնին ․ այնու սրփոփեալ․․»։

x^{54}, 434 Տ. «Գոհար վարդ ենթնագոյն, սերամարդ ոսկեգոյն, գոհար վարդ ենթնագոյն, հոգոյն սերամարդ ոսկեգոյն, յարփոյն գոհար վարդ ենթնագոյն սերամարդ ենթնագոյն, զու լուսոյն լե լուսով ի մէջ գեհերի, զու զուհալ լուսափայլ ի յաստւածոյ, մայր սուրբ աղաւնի, պազատեա, աղաւթեա, աղերսեա զի ես եմ քո ծառայ․․»։ Աղերսանաւք գոչեմ առ քեզ սուրբ անճառ․․ անմահարար ոկրամայր» (աւխ. Թեղի)։

1. Ա15, 437. Գ. ս. կենսաբեր խաչին Քրիստոսի Աստուածոյ մերոյ․ «Խորհուրդ ընտրեալ, յառաջ գուշակեալ․․ հայկազեան սահմի»։

6. Ա2, 442. մ. Գրիգոր Նարեկացո․ «Ես ձայն զաւխծուն ասեմ որ․․։ Անհեղ ձայնս որ․ ի գծոխոց» (11)։

12 Ա5, 443. Գ. սուրբ խաչին Գ-դ աւուրն Յովանես Թլկուրանցոյ․ «Յեղեմական տընկոյ աւրհնութեան․․ մերս յաւգնութիւն․» (Յովանես)։

x^{53}, 447. մ. Բ-դ աւուր․․ «Նոր զբաղմանքն եկեղեցւոյ․․։ Սեպհական սիւն պատուական Աստուած․․ աւրհնեալ է հանապազ» (11).

14. Ա2, 449. Գ. երևման ս. խաչին Մարկոսի ասացեալ․ «Իսկակից որդի Հաւր քո հզաւրի․․ քեզ արժանացեալ» (5 տ.) «Հեզինէ բարին․ մայր Թագաւորին, ենթնակալ կայսրին։ Նկն ի Պաղեստին․ ի սուրբ քաղաքին, Երուսաղէմին։ Ի շինուածն ու խափն, սրբութեանց տեղին, անուանբնականնին, Ծնընդեան սուրբ յայրին և Գողգոթային, և սուրբ տաճարին։ Խնդրեր եւ խաչին, այն կենաց փայտին, կեանս մեզ արուաղին։ զԿիւրեղ մատնեցին և ի գուր արկին, վասն սուրբ խաչին։ Նայ ցուցեալ զտեղին, զոր գըտեալ հանեին, տասն ի մարերին․ զաւն գիւտի խաչին․ զաւրքն կարգեցին, յարմարը մեռելին»։ (ի Մարկոսի ճեղբեսց Գրիգորի)։

x^{56}, 455. Տ գանձխ․ «Խաչն ի նախնումն երևեցաւ․․ յարանձգական յաւիտենի» (10)։

1. Ա14, 456. Գ. ս. Գէորգեա զաւրավարին «Խընդայ հրաւէր մանկունք․․ ամենայն գործք յայտնեն»։

Ա15, 461. Գ. Վարագա սատուածըն կալ ս. խաչին․ «Խաչ կենաց, նըշան յաղթութեան․․ ըզմեզ ի յաջին»։ (3 տ.) «Երկըրպագեմք խաչին Վարագայ, նոյն ի կենաց փայտէն գերակայ, մատուցեալ ի պատըանկկեայ։ Ճառաւեղեալ որ ի Գողգոթայ․․։ զոր ի ժամանակ յետին ատարաման սով լընոյն այգաց Թըւական․ երևեցաւ յերկիր հայաստան, ի Թորգոմեան ասն Վասպուրական։ Ի յանմատոյց լեառն Վարագայ․․։ Այլ ամըն սուրբ և միանձնաւոր Թոդիկ անուն ընտրեալ ճըգնաւոր․․։ տեսանէր տեսիլ զաւրաւոր․․։ (5)․ Կատար լերինն փայլակնեցաւ, և խաչըն ազգմամբ Հոգոյն յայտնեցաւ սուրբ ծերունին հոգով հրճուեցաւ․․։ տեսին ընակիչք որ շուրջ գնով և բազմամբոխ ժողով կուտեցաւ։ մինչև համբաւ ի վարդ հասաւ այն որ պարկ տանուանորեցաւ։

10. Ա4, 467. Տ Ի Սրբի Կոստանդ․․ «Այսաւր ի ձեռն խաչին․ զնորաբանից անմահին»։ (5 տ)։

7. Ա8, 469. Գ. սուրբ առաքելոցն․․ «Գերագոյն գոյէ․ գերբնաղոտ վեհէ․․ մտան ի պարգևեին․․» (Գրիգորի Կ)։

x^{57}, 473. Տ. գանձխ․ «Աղաչանաւք մաքրաւր զաւսին․․։ Ընդ Պաւղոսի վաստակոցին․․ ըզմեզ փրկաւղին» (19)։

12 Ա4, 475. Գ. համաւրէն մարտիրոսաց Թլկուրանցոյ․․ «Յոյժ զարմանալի և հիանալի․․ և երգաբանին, զանձին ․ առաջին և որբաղորգին ասող քաւութիւն, մեղաց թողութիւն» (Յովանես)։

16. Ա. 478. Գ. ննջեցելոց և պաշտաման skr Մանուէլի․ «Մինչ ի յէ, Բանդ որ ի Հաւրէ․․ և ի չարչարեաց այսոց և զիս թափեցէք․․» (Մանուէլ)։

17. Ա. 485. Տ. Մուշեղի.. «Եկայք այսօր եղբարք ամէն. մատոյառ Հայր և բարեխաւս լեր անդադար» (Երգ Արիստակիսիի.)։

x58, 487. Տ. Զ-դ կիւրակէին ապաւհացելոյն «Ուստի զանցաւոր ծառայս.. վասն յաղթող քո սրբոց խաչին» (14)։

x59, 489. Տ. յանառակին. «Առ Հայրդ աղաղակեմք.. կենդանացոյ քեզ ի բնակութիւն» ։ (այս բանս)։

1. Ա16, 490. Գ վասն գիւտի սուրբ խաչին.. «Խաչի քում Քրիստոս երկրպագանեմք.. հանդիսա կենաց և արքայութեանն»։

(4 ա). Վասն կընոջըն Պատրոնիկեայ, որ Կեսարու էր ի Տիբերոյ. սոյ աշակերտ վէմն հաւատոյ, առաքելոյն Պետրոսի սըրբոյ. և մկըրտի յանուն Աստուծոյ, երկնաւորի մեծ խաչեցելոյ. Գայ ի քաղաքըն Հրէաստանի յԵրուսաղէմըն սուրբ պանծալի* անդ ուխտեան կալեալ և տեղի, ի յապաբանըս Հերովդէի։ Ապայ կոչէ զարհին բազձալի, ըզտէր Յակովբ եղբայրն Յիսուսի. և հարցանէ զտեղոյն տէրունի, զգերեզմանէն և զկենաց փայտի. որ ըմբռնեալ ի Հրէից ազգի, ոչ տային թոյլ աղաւթել անտի, մինչ բարկացաւ տիկին Պըշխունհի և ժողովեաց զհերայն առանի, ահաբեկեաց զազգըն Իուբայէլի..։ (6 ա).. «Ուստի Յուդաս ի տեղին եկեալ և հաւատով զձայնն համբարձեալ.. բըրեաց զտեղին նըշանագըրեալ բուրեաց խընկոց հոտըն պարարեալ.. բայց զի երիս խաչըս զոր գըտեալ, ոչ գիտէին զտէրունեան յայտնեալ, մինչ միամաւր մեռեալ մի բարձեալ, ի յանկեղծամայն տանէին թաղեալ։.. զերիս խաչս ի վեր համբարձեալ, Նոքիմբք զգաղաղըն տեառնագըրեալ, մինչև յետին խաչըն ժամանեալ և պատանին այնու յարուցեալ ամբոխն ի ձայն մեծ զԱստուած ուրհնեալ. զՅուդայ կոչին յաւծումըն պատուեալ, Կիւրեղ անուն սուրըն ձեռնադըրեալ (ապա պատմում է թագուհու Սողոմոնի տաճարից մեծ եկեղեցի շինելու և Կիւրեղի [Փրկչի խաչի բեեռները նորան շնորհելու մասին).

x60, 498. Մ. «Ի յԵրուսաղէմ գնամ ի յոյն..։ Ես խաչ կանգնել կամիմ..։ Արդ աւրհնեալ ես փայտ.. հանդերձ Սուրբ Հոգւովն փառք յաւէտ»։

Յ. Ա10, 509. Գ. հրեշտակապետացն Միքայէլի և Գաբրիէլի. «Մեծ և ահեղ խորհուրդ հրաշական. ըզմեղաց քաւարան»։

7. Ա8, 505. Մ. զանձիս. «Գովեստ բերկրանաց. քաղցրաձայնեալ երգեմք ..։ Անդ ի յարութեանն յորժամ.. և հանապազ յաւիտենից» (Գրիգորի այս բանս)։

Ա9, 507. Գ. Նիկողոսի հայրապետին. «Գաւազան ծաղկեալ, գեղազէշ.. քոին պարգևաց.»։

7. Ա10, 512. Գ. ս. առաքելոցն Բարդողիմէոսի և Յուդայի, ասացեալ ծերի որդոյ ըստ անուան իւրոյ. «Գերարփի պայծառ, համայնից.. մեղաց թողութիւն» (Գրիգորի Է)։

(3 ա.) «Ի գալ Թադէին հրամանաւ քոին յաշխարհս մերին. զինու գեղարդին, նախ առ Աբգարին յՈւռհայ քաղաքին, տալով արքային ըզբժշկութիւն, և զմեծ իշխանին զԱբգիւս որդին, յարոյց հրաշալին.. ապայ յուղարկին թղթովն Աբգարին առ Իւր քեռորդին, լոյս ծագել նոցին կողմանց հիւսիսին։ (4 ա.) Գանձ՝ սիրոյ քոին գանձեալ ի յոգին.. սըրբոյ Սանդըխտին..։ Այլև խըրխուսին, հայերին սակին, և ընկերք նորին զԱմենասս բարին, եղբայր Զաքարին, մեծի իշխանին..։*(5 ա). Որ և նա եկեալ (Բարթողիմէոս)..։ Մարաց քարոզեալ, յեդեմն մըտեալ, զադբերըն փոխեալ և անտի ելեալ, բասոըր գնացեալ, անդ հրաշս արարեալ, զարեն արգելեալ, խաւարեցուցեալ, մեռեալս յարուցեալ, և անտի ելեալ.. ի հայք հասեալ.. էր կոյսըն՝ փոխեալ.. ընդ որ գառնացեալ, հոգւովն սխրեալ..։ (6 ա.) Ըզփայտն որ էր կափեալ Յոհան սիրեցեալ. ըզտիպն Աստուածարեալ, զկուսին փոխեալ։ Զայն նմայ տուեալ, ի սփոփանս եղեալ, եղբաւրն ագացեալ։ Եւ նոյ զնոյն առեալ, և ի Հայք բերեալ, Հոգւոց վանս եդեալ և անտի ելեալ ի բարմ յառաջեալ, յՈղբակ կոչեցեալ. յՈրասաշատ ելեալ, եղբաւր հանդիպեալ և զՅուդա տեսեալ. զմիմեանս ողջունեալ.. անդէն խաչ կանգնեալ, զվէմն որ անդ եդեալ, մասամբ դըրոշմեալ, Յուդա գընացեալ, ի յորմի հասեալ առ յԱղբակ մըտեալ, ուր զմարթին հանեալ, ի խաչ բեւեռեալ և քըքով հարեալ սրով կատարեալ զհոգին աւանդեալ։ (7) Իսկ և Յուդայի հասեալ ի յորմի ուր և կատարի։ Է և

տա որդի, հիւսանն Յովսեփի, հայրն Քրիստոսի...։»

3. Ա11, 518. Գ. ա. Յակովբա Մծբնա հայրապետի.. «Մեծապայծառ անուն գովելի · մեզ քաղցր եղեւ ·։

(2 տ.) · Յայտնեալ Մարուգէ ս. ճըգնաւորին, կոչել ըզքեզ յառաջնորդութեան.. Մծբին քաղաքին... (3 տ). գու և Մարուգէ ճըգնաւորն ընտրեալ. զանդամալոյծն ի մաւրէն ծընեալ, ըզտառնամեանն առողջացեալ, զորդի Կեգրոմնին զոր և մըկրտեալ, ի մահուանէ կենդանացուցեալ. ըզփողայուպատանին մեռեալ, արտասուելով ըզնա յարուցեալ: (4 տ). Տէր ս. Յակովբ հայրապետ ընտրեալ գլխաւրանագգեաց կարգն իսկ ոչ փոխեալ.. մեծ տապանին տեսլեան ըղձացեալ.. ըզցանկալին քո · ի հրեշտակէն Աստուծոյ առեալ.. ի լուսցարան աղբիւրըն նըստեալ գըեկսի կանայսն յամաւթ արարեալ. զջուր աղբերին ցամաքեցուցեալ ըզհերս աղջկանց սպիտակացուցեալ, նոյն նշանաւ տապանին յայտնեալ, զալքայն Պարսից զարհուրեցուցեալ: Ի հրամանի Թէոցըն իսկ սպատաուորեալ, Կոստանդնուպօլիս կայսրըն պսակուցեալ · ·։

7. Ա11, 523. Գ. բոլոր սուրբ Նիկիակէից. «Գեղամբարձ Աստուած, գովեալդ ի զաւրաց.. որըրոց հաղորդեալ» (Դոկզորի k):

x61, 528. Տ. «Մեծ հառաչանաւք եկին յայնմ ատաւատոէն.. (Մկրտիչ.)։ Ով պարտեզպան ու ժպին ցոյց լինա... Ով քաղցրաձայնէր, քաղցրախաւսէր եղով.. և հանապազ և յաւիտեան» (20).

x62, 530. Գ. ապաշխարութեան.. «Մեղայ Տէր մեղայ, անօրինեցայ.. զզջացեալ անձանց» (Մեղաց):

x63, 536. մ. «Երբև եզև սիւ ցերեկին.. զփառս մեզ յաւիտեան» (18).

1. Ա17, 539. Գ. Դուիթի մարգարէին և Յակոբայ առաքելոյն. «Խորք անքննին, անճառք անհասին.. ի հրոյ գեհենին ·

x64, 546. մ. «Դրախտին լուսեղամ, լուսափայլեալ ծաղիկ.. (Դարի k): Վեհագոյն հրգայր արքա.. (վարդապետ). Նախկին տեսող սուրբ մարգարէք.. զալ բանին և նոր» (20).

3. Ա12, 548. Գ. ա. Սահմաննոսի նախավկային.. «Մեծ և հզաւր անմահ թագաւոր.. անսայթաքելի ·

x65, 554. Մ. · Ի խաչին տընկեալ որթոյն... Ի գաւազանէն Յեսսեա ատեղնեալ.. (ի Ներսիսէ կարուցինեալ).. ընդ նմին զաւեա »։ (20)։

x66, 556. Մ. «Նոր ծառայն կենաց աստուածատունկ դրախտին... Ով պատկեր պարծանաց ս. առաջին.. Քրիստոս աւրհնեալ է յաւիտեան» (17).

18. Ա, 559. Գ. գլխաւոր առաքելոցն Պետրոսի և Պաւղոսի «Սուրբ Երրորդութիւն, սահղծող զաւրութիւն.. ընդ մեր հաշտութիւն» (Սարգիս գրիչ).

x67, 568. մ. «Գըլուխ եկեղեցւոյ և վէմ, հիմն անշարժելի... Պետրոս և Պաւղոս քրիստոսնէից.. Երրորդութիւնդ ի յաւիտեանս» (16).

1. Ա18, 570. Գ. որդւոցն Որոտման.. «Խորք անքննին անճառ անհասի.. ընդ Աբրահամի»։

x68, 575. Մ.. «Որդիքն Որոտման որք ի վերուստ օրհնաւեցին... Նոր լոյս յարփենոյն.. ըզփառս ընդ Հաւր և Հոգւոյն» (Ներսիսի երգ). (18).

1. Ա19, 577. Գ. ս. Բարսղի. «Խաչաբարձ արհի պանծալի.. զԵփրեմ խորին իր ճըգնաւորաւ»։

(5 տ) «Զկարգս ուխտականաց, զկանոնըս լուսոյ, ցուցեր ի կատակ նորոյ և հնոյ և զգեր պահոց յնմեակ խորհրդոյ, առանգեցեր ս. եկեղեցւոյ. եղբայր Գրիգորի որբոյն Նիւսացոյ. »

x20, 583. Տ.. մեկնութեան սքանչելեաց.. «Անեղ, անմահ լոյսն էական.. աղանց քրիստոսնէի» (30).

(Տակը գրած է, 583 տարին նոր է սամանուր ձայնի առա. Այսուր ցընծա Երուսաղէմ).

584 «Մինչ էր աղզոց նա եաւ թնամեան, եսուն յուսումն իմաստութեան. (Նուսերիսոց ստեղնում է եպիսկոպոսութիւն).. զմեռեալն ի մեզս աղաընկական զանդյծ կապեալ, գիւսց ծառոյն, Բաղեկիս սպհեռական, զարձայց Աստուածըն պետական: .. սուրբ աղաւթիւք Բաղեկոսին, ցաւք ուռոջկին առողջացեալ. Եփրեմ խորին վարդապետին · բըղխին լուսոյ տեսեալ ցերեկի,

որ հասանէր մինչև ի յերկինս․․ Նա է Բարսեղ Կեսարացին․․․ Զծուլիանոս պաշտաւն չարին Մերկեռիոս եհար ու ժգլին, սուրբ աղաւթիւք Բասիլոսին, խոցեալ եսպան բանիւ կուսին․․» Ի Նիկիայ մեծ քաղաքին, ուր էր տաճարին սուրբ Սոփին․․ սուրբ աղաւթիւք Բասիլոսին բացան դրունքն առանց ձեռին․․․

A, a, 588 Փառք․ գլխագրեցաւ ձեռամբ տէր Սարգսի Աղուփանից արքեպիսկոպոսի, որ հայրաբար գութ ունէր ի վերայ մեր, որ հանապազ գայր և բաշխէրէր իւրեն․ Գրեցաւ սայ ի Թվականիս Հայոց ՊՁԵ․ ի յաշխարհս Վրացտան, ի մայրաքաղաքիս Տփխեաց մերձակայ գեղս Կոճանիս, ընդ հովանեաւ կաթուղիկէ սուրբ Աստուածածնիս, և այլ ամենայն եկեղեցեացս, ի հայրապետութեան Տեառն Կոստանդիանյ՝ ի Աղուանից տէր Մարկոսի և՝ մեր բազում երախտաւոր և իմաստուն Եզեկիէլ վարդապետի, ի թագաւորութեան Վրաց Արքիմանդրիտ ի Նեղ և ի դառն ժամանակիս․ եկն անաւրէն ՝չաղատխան և մեծ աւերումն աշխարհի, ապա գնացաք ի տեղիքն երախտեաց Եռուտիկմ և համբուրեցինք զսուրբ գերեզմանն․․ հետ գալն ի մրչկայ զգրոցս թուխթն և այլ գրանոց առաք և եկաք, բերաք ի Վրաց տուն, թողաք զթուխթս ու գնացաք ի Գանձակ, մեր եղբայր և ընտանեացն կարաւ տէրք, այլ չարքն ու պատուհասն անաւրէն Զաղաթին, նեղեցուց զմեզ՝ այլ մեք առաք զմեր եկեղեցւոյ հանդերձն, շուրջառներ, զաւետարանն և զգրանք և զսուրբխաչ և զայլ ամենայն հոգւոյ և մարմնոյ զինչ որ կայր, զամէն առաք ի Վրացտուն կու գայաք բազում կարվան, եկաք մինչև Աղստև, հանդիպեցաւ Զաղաթին ելզարն բազում հեծեալ՝ և թալանեցին զմեզ ու զամէն քրիստոնէայքն, և մերկեցուցին որ քան զաւեց ամանն, այլ իբր չթողին, այլ ձմերան ոււուրք և ցուրտ, այլ եկաք ի գաւառնին բերթն, քրիստոնեայքն ի վերայ եկին և ծածկեցին զմեր մերկութիւն: Այլ մեք եկաք լալագին աչաւք առաք զթուղթս, յիշեցէք զՍարգիս աբեղէն Տփխեաց կաթուղիկին ասող երէցն որ զաւրինակն շնորհեց․․ այլ և զհամշիրայ հոգեւոր եղբայրքն իմ զՑորդանան աբեղայն և զՍտեփանոս քահանայն Կրճանեցին․․․ Արդ գրեցաւ սայ ի ընտիր աւրինակէ գանձատետր և տաղատետր և զամենայն բոլանդակ․․․ Քանզի անարժանս Յոհաննէս անուամբ և ոչ գործաւք քահանայ բառացայ զսա յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց իմ եղբաւրն Յովանիսին․․ և իմ քոյուերն Թուղթենոյն․․ իմ հաւրն Հուռումին և իմ մաւրն Գուհարին, և իմ քուերացն Նիւարաթին, Դ․ուռամին և Հերիքին և իմ զաւակացն Մելքիսեդին և Մխիթարին․․ այլ և զիմ սանամայրն զՍրբուս խաթունն և զիւր որդիքն Վաչանն, և զՍուլթանն և զիւր դատերսն․․ և զԱննայ խաթունն, և զիւր հարսն զՀռիփսիմին․․»․

B. a, 246․ Ես անարժան Նաւասար հոգի Նորընձայ բողբոջ այբեղայի, որ իմ գեղծըն մեծկամ էի յերկիրն իմ զարպայաբերդին, վայ և եղուկ այս խեղճ գլխս, խիստ վայ կուտամ ես իմ անձինս․ թէ ինչ ըն վախթիս ՌՃԶ թվին․ գրեցաւ՝ այն ժամանակին, որ Պարսից յերկրէն որ է Խորասսանայ անօրէն չբաւայտարըն եկալ Աղվանից քաղաքին, Օսմանցոց հետ պատերազմեցին Թ ամիս․․ տէր ավաք կրօնայոքս գրեցի․

ԹԻՒ. № 22. ԱՆՈՒՆ. գանձարան. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ԿԱԶՄ. 18·3×12·3×6·5, տախտակակազմ կաշեպատ ներսից թղթապատ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. ոչ այնքան լաւ, թղթերի վերին ծայրերը կարկատած. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1–3, 115, 235—237. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17·5×13·2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 14×10. ԹՈՒՂԹՔ. 237 ՏՈՂՔ. 21. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ կարմիր թանաքով ԳԻՐ. բոլորգիր լաւ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, զարդագիր կարմիր թանաքով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. թռչնազարդ եւ ծաղկեա. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԶ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից, միջից եւ վերջից թերի. շատ թղթեր նոր են արտագրած. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. տես № 21.

1․ Ա, 4ա․ x^{8}, 50, 3-ը մի տուն աւելի․ «Լուսինն ի լոյս ի լրումն եկեալ․․․» (Գրիգոր Նարեկացի)․

x․ 4բ․ «Աւետիս մեծ խորհրդոյ, խորհուրդ ծածկեալ․․ Աւետիս ծառոյ ծաղկոյ և յամենայն բոյսոց երկրի» (Թերի 14)․

x^{2}. 5ա․ «Աւետիս երկրպագէր մեծ Կարապետըն Յովհաննէս․․ յաւիտեանս յաւիտենից Քրիստոս աւրհնեալ ի համայնից․» (8) (Թերի սկզբից)․ Շարունակութիւնը, 1․ Ա5, 40․

2. Ա. 5բ. Զ-գ աւուրն գանձ. «Յանեղական լուսոյն խոնարհեալ, բարձրեալդ Աստուած.. ընդ անդրանկաց դասուն միանալ» (Յովանէս). տաղերը. x^{30}, 397, 6. Ա. 48 (2 տ. աւելի. «Ի յայտէն նորանենի...» և «Ձեռացն եղելոյ...» մնացեալ տները տարբեր դասաւորութեամբ) x^{7}, 49 (Թերի).

3. Ա. 9ա. Է-գ աւուրն «Խորան փառաց Աստուծոյ Բանին.. մեզ ողորմի Որդին միածին» (Խաչատուր) տաղերը.. x^{4}, 34, 2-դր. x^{6}, 96, 3-ր Գ. 7. Ա. 55. (սկզբից պակաս), x^{9}, 58. (վերնագիր.. տաղ ի Սրբիկ Կուսանցիկ).

x^{3}, 14ա. «Սանդուղք մանկանց մանուկ ցուցաւ.. և յամենայն գոյականէ» (12) տ. Թվականութեամբ. Գ. 3. Ա3, 66, x^{11}, 69. ա-ը.

x^{4}, 16բ. «Քեզ մատուցանեմք այսաւր.. ի հաստատութեան քո յոյս» (7). տ. Յովհաննու Կարապետին. շ-ը. x^{12}, 73.

x^{5}, 20ա, Տ. Պետրոսի՝ հայրապետին. «Արով զուարթացեալ ըզՏէր Եկեսցէ տեսանել.. Ի հանդէս տաւնի քո բախտացեալ» (13). x^{13}, 80. (Թերի վերջից, բայց նոյնն). x^{14}, 87. (Բ-ից 10 տ. աւելի է). 2 Ա2. 87. (հեղյատառան).

4. Ա. 28բ. Տ. Թադէոսորդ ի տէր Ներսէսէ. «Նորահրաշ տեսիլ և գերագոյն քան զբնութիւն..» (Ներսէսի k). յորդորակ. «Իւ Տերեան գասուց ուրախ..» (11). Այսաւր տաւնէ եկեղեցի ըզյիշատակ ձեր.. և ի յերկրէ և յամենայն գոյականէ (9).

5. Ա. 30բ. Ի Գրիգոր վարդապետէ Խլաթեցոյ, կաֆայ գանձիս Վահանա Գողթնացւոյն. «Գանձ ինչ առեմ ես քեզ կաֆայ, Բամեալ բանիւ ես գերակայ. Ի Գրիգորէ ան բանակայ. Գրեալ եղեր դու Վահանայ. Ով քեզ տաէ թող զնա յիշեալ. Բառեալ հոգւովն ուրախանայ». «Գրթացեալ քոյին, արդարդ երկնային և ամենիմ մարմին.. գանձիս տաղի և աղերսագրական ողբերգ Գրիգորի» (Գրիգոր).

(3 տ.) «Վեց հարիւրեկին, երից և տասին ամաց որ անցին Հագարին, ազգն Իսմայելին, տանեն ադառաին Հայոց տերերցին, զոր և գերեցին և կոտորեցին ի Նախիջևանին մայրաքաղաքին, զքշնամին այրեցին, զորդիս գերեցին և տաճկացուցին. Ընդ որս և զայրին զորդի Խասրովին, Գողթան իշխանին, զՎահան պատանին ամաց չորեքտասնի գերի վարեցին... (4 տ.) գնացեալ հասուցին ի դուռն արքային Յուսուփ քաղաքին. Որ յերկիր Շամին, յԱստրեստանին, սահման Դամասկին և անդ կարգեցին իւրեանց զգլխոցին դուրան Մահմետին, յարբանս հասակին եղեալ ազայլին, յիշեաց զհայրենին, ողորմեալ նայեն և արձակեցին զնա յիւր հայրենին.. և եկեալ նորին յիւր բուն աշխարհին Գողթան գաւառին, տիրելով յերկրին իւր սեպհականին.. տասնապետ ոգին չհանդուրժեալ «ծածուկ հաւատին» (5 տ.). Թողեալ զիշխանութիւն.. Գողթան գաւառին և երթեալ առաջի հաւր Սողոմոնի, որ ի Մաքենեաց և ի ըմփիւնեաց Յոհաննու վանին, շրջէր զաղջամին. և ապա յետ նորին, եկեալ հանդիպին հաւրն Արսաւուզին և Արտաւազդին ի մանկան յաւրին, ճեռաշխասութիւն յԱղձկեաց վանին. գաւառ Բզնունին, հանդիպի ու... տեսին.. և անտի գնայն Յուսուփ քաղաքին, ուր և կատարին..»

2. Ա2, 32բ. (Մ). «Յայթող զաւրութեամբ վերնական լուսոյ.. սուրբդ Վահան ընդ մեր աղաչեա ըզՏէր» (Յովհաննէս). Շնորհաց Հոգւոյն ընդունարան. անսասանեալ և անպատահեալ» (9 տ.).

5. Ա2, 33բ. Գանձս տաէ զկաֆայս.. գանձ Աբրահամ և Յուցինայ «Գերապայծառ արփիդ երկնային, խոնարհեցար յերկիր.. պահել զմեզ ի չարեաց ախտից» (Գրիգորի k).

6. Ա. 35բ. Տ. ի Սիմէոն արեգայէ Աբրահամ. «Սուրբ Յուցինայ զուսուր մեծարում.. և ուանդեաց զիւր սուրբ հոգին» (15) յորդորակ. «Տեսեալ ծնաւղին զորդեաս իւրայն.. որ պատուեցայք ըզքոյս յիշատակ» (8). 3 Ա2. 60. x^{10}, 63 Ա-ը և Գ-ը. (Ա-ղը 2 տ. աւելի «զիս այժմ արձակեայ..» «Քրիստոս Աստուած.» Բ-գ. 1 տ. «Արդ արձակեա ..»):

5. Ա3 39բ. Գանձս տաէ զկաֆայս. «Գանձ իմ համեղ ես և գունով. Բամեալ բանիւս ի չորս ոճով..»: Գ. Տէր ընդառաջին «Գովեալ և աւրհնեալ, Աստուածդ բարձրեալ և.. երգոյս երգողի, սիրով հայցողի, մասն ի պարգևի» x^{10}, 63. 7. Ա2. 107.

x^{6}. 45ա. Տ. Յունանու մարգարէին.

«Յունան քարոզըն նենուէին․․ ու չգիտեն պաշ կամ պահեկին» (10) (Թերի վերջից)․ 3․ Ա^{4}, 96 (համեմատէր 3․ Ա^{5}, 112)․ x^{18}, 117․ (Ա-ը թերի է սկզբից․ «Որք ի յերս արևու են հասեալ․․ (6)․ Բ-դը «Որ մեծի փառաց սկսում է «Ի քէն աղերսիւ․․» ի 5-դ տնից է սկսում):

5 Ա^{4} 49^{ա}, Կաֆա, Գ․ արբոյ Աստ-մեանըն․ «Գեղապանծ լուսով, գերապարդ փառօք․․ սիրով հայցողի մասն ի բարի »․․

x^{7}, 50^{բ}․ ա․ «Սուրբ նահատակ Ասոմ գովեալ․․: Ընծա Ասոմ յառաջ ածեալ․․ փրկել բզմեզ ի փորձանաց» (14)

5․ Ա^{5}, 51^{բ} Գ ս Սուքիասեանցն «Գանձ սիրոյ բոյլն գանձեալ․․ զերգաւղըս բանի, գանձիս և տապի Գրիգորն եղկելի» (Գրիգորի է աս):

«Ցեա կատարածին սուրբ Ռուզբէլին և որոց ընդ նմին, ոսկի խորհրդին և ընկերք նորին, ընդ նմա եկին ի դուռն արքային, զբանն երկարգեցին․․ տեսնող Սաթինկին և Արտաշիսին, մեծ թագաւորին․ որոց սատ-անեցին, խնամ գանիս հայրին և հալածեցին: (3 ա) Իսկ սմանք եկին և հետևեցին կենաց բարոզին․ հետապաւ ատեցին, գանապատ նս-ցին, ծաղկաւէտ լերինն ի խոր ձորակին, խառնուրդըս Ջրրին, ականց Եփրատին․ որք մերկրաէին, զՔրիստոս ատանէին: (4 ա) Բոհազըրսս նեղեալ, Սուքիաս կոչեալ․: վարուքըն վարժեալ, գործով խըրատեալ, և անսի փոխեալ, ի Սուկաւ երթեալ, խս-տարուս եղեալ․․ քատ տառն (ամս) յաւե-լեալ: (5 ա․) Ռամկըն որ ընտրեալ, հերք գըլխոյն աճեալ, մազ յանձնէ բուսեալ: Քաւշիցն նըմանեալ․․: Սուքիաս տեսեալ ադամա մի եղեալ յՈ․լանաց և եկեալ, ատ-նօսս հասեալ, արեամբ թաթաւեալ․: (6 ա) Բաւլահայ հասեալ, որ գլխաս ա-նուանեալ․․ պատիւ պարգևեալ, որք ոչ հաւանեալ․ հրով այրեցեալ․ ժամանակ անցեալ Կոստանդին եկեալ : (7 ա) գնս-ռայ ամփոփեալ․․ հրեշտակ տեսոն իջեալ, ի վիմին գրոշմեալ: զանուանսըն գրեալ, հողըն ժողովեալ, ու ր արեանցըն հեղեալ, գոյն նորա կացեալ․ գեղ ցաւոց եղեալ․ (9 ա․) հայրապետ ածեալ, Գրիգորէ տոհ-մեալ․․: Նըշխարացըն յայտնեալ սուրբ քաշիցն ընտրեալ․․ աւագան բըղխեալ․․ ցաւըս փարատեալ․ և զախտըս բուժեալ, որք յաւսով մերձեալ: որոց մասնակցեալ, մեր արժանացեալ, և առողջացեալ»:

Ա6, 53^{բ} Նորան ս վասն Նոցին Ոս-կեանցն և քաշից․ «Երջանիկ հոգիահրաշ երանելի սուրբ Սուքիաս․․ շնորհացն ար-ժանացեալ» (10): «Իսկ որդոցըն Սաթենայ եկեալ․ անձին իմ բըժըշկեալ» (16):

3 Ա2, 55^{ա} Գ ս․ Ոսկեանց քահա-նայից «Խոստովանիմք ըզքեզ միածին, որ միայնոր․․ տուր ժառանգել փառացըն հայ-րենեաց»:

5 Ա7, 57^{ա} ա․ Արբոյ Ոսկեանցն․ Գրիգոր վարդապետէ․ «Սուրբ Ոսկի քահա-նայք նազելի․․ սուրբ անձանց միակի» (14):

x^{19}, 125․ (Բան խառոցից):

x^{8}, 62^{բ} մ․ անոյշ սուրբ վարդապետ-ոլին․ «Եկայք զըւարճացեալ պայծառառ-ցուք և վարդապետ Մեսրաւպ» (Երգս այս Եր ս) ․․ Սուրբ վարդապետըն մեր․․ (8)․ Արդ երկրպագեսս ողջս ընտրեալ, եկեղեցւոյ ամուր․․ (12 ա)․ 1․ Ա^{5}, 136․

x^{9}, 66^{ա}, ա․ ս․ քահանայիցն Ղևոն-դեայ․․ «Ի հանդէս տաւնի ձեր բախացեալ․․ եկեղեցւոյ ամծոյք (7 ա․ համեմատէր գան-ձարանիս x^{5}, 20^{ա}․ (Բ-ը)․ «Քահանայք պա-տուեալք․․ ճըշմարտի փառք յաւիտեանս» (7 ա)․ 2․ Ա^{5}, 143․

4 Ա2, 70^{բ}․ ա․ Իսէր Ներսէս Կաթո-ղիկոսէ «Խոստովանիմ Աստուած ըզհայր․․ յարգանդ սըրբոյ Կուսին »․(16) «Սոյն բանն որ էր ծնունդ․․ մի զաւակի ընդ Հաւր և Հոգւոյ» (22 ա)․

71^{ա}․ «Ռամք հանդիսի Հայոց ազգի, այսպէս գիտէ զոր ասացի և նզովէ անզատ-նալի, զերկու տաւղն զՔրիստոսն մի, նոր այս խառնում պանչելի, Աստուած և մարդ երկուսն մի․» 8, ա․ 160․

4․ Ա^{5}, 75^{բ}․ ա․ Իսէր Ներսիսէ սաս-ցեալ․ «Ճրագ ճըշմարիտ Հաւր միածին․․ կամաւ յախտին» (10 ա):

«Պատուիրեցեր չհոգալ վաղուէն ․․ արտ գտանել լուսոյ ճըրագին» (7)․

5․ Ա8, 76^{ա}․ Կաֆա, գանձ չափաւոր եմ ոսկաւ իկ, Ռոս հանճարով բանս գեղե-ցիկ, Գրիգորէ ազոյ նըշաստակի: Գրեալ եղև բանս աղքատիկ․․․

Դ․ գաւառավարացն Թէոդոսի և Մեր-

կեռխաւի. «Գոհաբանեալ տէր սուրբ Հոգի.. ըզմեզ փառաց, նահատակաց պսակաւորաց»։

x^{10}, 77բ. Մ. անոյշ. «Քաջամարտիկ սուրբ զինուորին.. զամբարիշան ըզՅուլիանոս» (6 տ.)։ x^{24}, 159.

5. Ա^{9}, 78բ, Գ. Բ-դ կիւրակէի. Կաֆա. «Գթութեամբ իջեր տէր և մարդ եղեր.. սուրբ Յակոբոսին և Յովհաննէսին» (Գրիգորի է)։

11, 81բ. տ. «Սոյն այս խորհուրդ, յոյժ գերազոյն.. ըզփառս միշտ յաւիտեան» (9 տ). 3. Ա^{7}, 174.

5. Ա^{10}, 83բ. տ. Ի Գրիգոր վարդապետէ. «Բարեաց պատճառ տէր բարեգութ.. մեզաց զառնողունին.» (5 տ. թերի). 3. Ա^{8}, 183.

4. Ա^{4}, 86ա տ. Ի տէր Ներսէսէ ասացեալ. ի մեծատուն. «Արարչական բանիւոյին.. և այլ բան նիւթ պարզեալ բանին» (8). «Պարձեալ արնաես հաւատարիմ. կարաւտ լինել կոխ մի Ջրբին.» (12 տ) 3. Ա^{9}, 187. x^{25}, 190, 3 Ա^{10}, 192.

x^{12}, 92ա. Սկզբից 1 տող պակասում է. «Աւրհնաւոր փարեհսցին, պաշտելով ի տաճարին.. ըզփոխ երից Նըկանակին» (8). 3. Ա^{11}, 196.

x^{13}, 95ա. տ. ս. Լուսաւորչին. «Ի յերարեա արե (կրկնեա). ծագեցաւ մեզ յարեմուից.. վերնական հոյմամբ հաստատէր» (10 տ). x^{26}, 201. Բ-ը.

x^{14}, 96ա. Վեցերորդ կիրակէին զանձ. «Մեղայ տէր մեղայ անուրինեցայ.. ողորմեաց մեզ տէր x^{15}, 99ա. Աստուած». (Մեղայ)։ յորդորակ. սկզբից թերթի մի տող. և ապա «կամ առաջի քո ամութով. և եւ տաց ըեզ զայդ որ փոխան». 7. Ա^{5}, 203.

7. Ա. 102ա, տ. Սռեփաննոս վարդապետէ. «Սրբոց հրեշտակաց զարմանս. զինքն յարութիւն և կեանք» (Սեփաննոս)։

4. Ա^{5}, 102բ. յորդորակ ի տէր Ներսէսէ. «Նոր ուեաեաց լուր այսաւր մեզ.. փառս կենարարին.» (Ներսէսի եղ.) «Պարձեալ նորոգեմ զձեզ.. փառք և գոհութիւն յաւէտ» (10)։ x28, 209.

x^{16}, 705բ, տ. Գալստեան ծաղկազարդին «Աստ Նփրայեցոց մանկունքն.. ըսնութեանս մեր» (4 տ.) յորդորակ «Նըստեալ յաւանակ նորոյ.. ընդ նոսին և մեր տացուք (թերի)։

x^{17}, 106ա. Գ. երեկոյին ծառ ազարդի. վերջին տունը. «Վարդի կոկոն և այլ ամեն ծաղկի..» (1 տ.)։

տ. Աստուածածնոյին տէրըն փառաց.. ոգորմութիւն տեսլ ցուցելոց (10 տ.) 7. Ա^{4}, 225, և x^{31}, 231. (վերնագիր. տող ի Գլուզ վարդապետէ)։

2. Ա^{5}, 110ա. Նորին (Գլուզու) յորդորակ ի նոյն խորհուրդ «Աղամայ ստեղծագըն եղեալ.. զերէզմանէ զըեզ» (7)։ 7. Ա^{5}, 233.

x^{18}, 113ա, տ. «Վերջին յայն երեկուուրն և հանդուռուալն.. շնորհեայ մեզ մեղուցելոց» (փարդակերպ է) «Քանդարթուքոյց եմ անարժան.. յորոց ուրհնիս զու Տէր Աստուած.» (5 տ.) 3. Ա^{12}, 240. (3-դ անից չկայ). 2. Ա^{4}, 245. (սկզբից թերթ. ակաս).

x^{19}, 117բ, տ. Առաջ հինգշաբաթի. «Բանըն հաւր փառաց եղեալ ի վերնատունըն.. ընդ բաղարջին հացի» (5 տ.) յորդորակ. «Նոր ուխտ ուանդեայ աշակերտացըն իւրոց.. ձիթենեաց փութով նա երանէր» (7 տ.) 118ա. այլ զանձ տեն. 2. Ա^{4}, 250 (№ 21-ի այն զանձը երկուսի է բաժանած զանձարանի մէջ, սկիզբը տես վերև. x^{18}, վերջինը (գպ) ակաս). իսկ 118ա. իջամ որդս)։ 3. Ա^{13}, 254.

x^{20}, 122ա Սկզբից թերթ. «Որոց և մեր հազորդ լեցուք.. տուր ըը ուեառարանին» (5 տ.) «Լըրեալ լուծանէր.. ընդ Պետրոսի վիմին» (10 տ.) յորդորակ. «Ընդ երեկոյս հասեալ ժամուն.. ուրհնեալ է յաւիտեան.» (7 տ)։

8. Ա, 123ա. Առաջ ուրբաթի երեկոյին զանձ. «Ի յանմարմնական, յանձանց բանական.. զանձիս տեղին և լաւ պահողին» (ի Մարկոսի խաչրեայ Գրիգորի)։

x^{21}, 127ա, տ. Թերի սկզբից. «Մաքուր հացկը սրբոց.. խընդրել զկարուսեալըն.» (4 տ.) յորդորակ. «Շնորհաւք Սըրբոյ Հոգոյն.. լուսոյ զմեզ ի հնութենէ.» (5)։ 1. Ա^{10}, 260.

x^{22}, 130ա. տ. «Առեալ Յուդայի ըզհրէական.. ի յաղջկանէ շարժեալ» (5)։

«Յաւուրըն հասանէր անմարկելով.. վե-

բանընչել Նրրորդութեանըդ միշտ» (7 տ)։

x^{25}, 130^{բ}. Կէս ատուր ցերեկին տաղ. «Ցանեզական ամենիցն Աստուած. յանապին հրոյ.» (4).

«Աստուածածին սրբուհին ամէնաւր նեալ տէրուհին.. և զաստուող խոստ և լերք.» (10)։

տ. «Ով Սիմէոն ծերունի, ահա բան քո կատարի.. յանձանք նախնոյն քուեսցի» (9)։ 1. Ա^{11}, 272.

4. Ա^{6}, 135^{բ}, տ. Ի տէր Ներսէսէ. «Որ եղելոց շնորհքս բաշխէ.. տկար բնութիւն կատուոյն կապէ» (8)։

յորդորակ. «Խունկ և զմուռ նըշան թագման.. և յամենայն գոյակսնէ.» (11)։ 3. Ա^{14}, 297. (միայն մօղ).

1. Ա^{2}, 137^{բ}. մ. անոյշ ի Նարեկացոյ «Աէր յաւուաւ տէ (2) ծնմեալ.. աւետատեղք բոլորեա» (4)։

յորդորակ. «Ո, զարդելեաց վէմն երկրաւոր.. Ադամային զգեցեալ մարմնով.» (9)։ «Այլ գյարութեան պըտուղս.. ատուածային փառաւորդ քո» (7)։ x^{59}, 286.

Ա^{5}, 141^{ա}, մ. Ի Գրիգոր Նարեկացոյ 6. Ա^{2}, 442. (4)։ «Զամուրս իմ քակեւ կամի... զգերեալսն ի բանտէն» (6). յորդորակ. «Այսաւր աւետիս ձեզ.. յաղթութիւն լուսոյ զձեզ հանել (6)։

x^{24}, 141^{բ}, Ցարութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. «Արդ լուսաւորեա, արդ փառաւորեայ.. զաղգս հայաստանեայց» (ակսն)։ x^{40}, 295.

3. Ա^{5}, 144^{ա}. Դ.գ աւուրն զանձ յարութեան Քրիստոսի. «Խորհուրդ հրաւիրման, կամացն արարին.. գայցէ փառաւոր հրաշալի..».

4. Ա^{7}, 146^{բ}. տ. ի տէր Ներսէսէ. «Նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ այսաւր.. յաղենական տեղն և ի փառս»։ (Ներսեսի է բանն). 13. Ա, 314. 3-դը փոխէ զձայնն «Ի գերեզմանէն զմարմին ո՜վ.. զՔրիստոս աւրհնեալ յաւիտեան» (ի Հայոց). 3. Ա^{16}, 318 (Մկր(տիչ) չկայ).

x^{25}, 149^{ա}. մ. անոյշ ասայ. «Վաղ վաղ շոյտ բշտապ, փութացէք.. զյարութիւն և զկեանս» (3 տ)։ x^{40}, 295. 3-դը։ 3. Ա^{15}, 302.

5. Ա^{11}, 151^{ա}. Գանձս ասէ զկափայս. Գանձըս գրեցայ ես պիտանի։ Բանէս, լսելի ախորժելի։ Ի Գրիգորէ գաւշ և ագահողի..։ Ի տասն և յութն յոբելենի, Է և տասին թիւ աւելի.

Գ. Ցովհաննու ծընընդեան. «Գեղագոյն բարի փըր(կ)իչ աշխարհի.. այլև ստացողին և փոխարկողին մեզայ թողութիւն» (Գրիգորի է) 7. Ա^{6}, 392. համեմատէ՛ր)։

Ա^{12}, 154^{բ}, (մ). «Գոյակն էական հաւր.. անմիտ Գրիգորի.. սորին ասողին, սիրով հայցողին» (Գր.. ր. թերի միջից). x^{11}, 69. 2-դը.

x^{26}, 156^{ա}. Այլ տ. Ցովհաննու «Անմարմնոցըն հրեղինաց, մարմնով հաղորդ.. ձայն բարբառոյ յանապատին.» (9 տ. թերի վերջից)։

5. Ա^{15}, 157^{ա}. Գ. նոր կիրակէի. «Խոկակից որդին իջեալ ի սորին.. մեզ ամենայնի որդին լոյս բարի, երգոյս երգողի և սրբագրողի, անմիտ Գրիգորի» (սկզբից պակաս. (Գր)իգորի). 10. Ա^{2}. 322.

x^{27}, 159^{ա}. յորդորակ տաղիս «ի խոցուած տիգին, ձեռամբ տեսեալ.. յաւեա ընդ մեզ լինել (6)։ 12. Ա, 307. (կրճատած. Ցարն)։

x^{28}, 161^{ա}. տ. Ցարութեան. «Հաւր կամաւ իջեալ որդին.. որպէս զարդարոցն եբամս ընդ քեզ.» (Հայոց կարողիկոսի. վերջին տունը եղծուած է). 7. Բ^{11}, 523.

5. Ա^{14}, 164^{բ}. Գ. հասարակաց յարութեան. «Գերակայ գոյին, գոյից համայնին.. բարբառ մեզայի բոլամըն որսի, զի տէրն սդալմի.» (Գրիգորի է)։

x^{29}, 166^{ա}. «Քարոզելով միշտ անխափան.. և փառըս տալ Երրորդութեան.» (5 տ. սկզբից թերի).

5. Ա^{15}, 166^{ա}. Գանձս ասէ զկափայս «Գանձըս գրեցայ խորհրդական, բամեալ բանիւ զաւանական ի Գրիգորէ ան անարժան..»

Գ. յարութեան և գիշերապաշտաման. Գերանծառ ավիւն, զոլ պատճառ էին..» լեցի պըտակեալ, սըրբոց հաղորդեալ.» (Գրիգորի է)։

9. Ա, 168^{բ}. տ. և մ. Ցարութեան Քրիստոսի. «Մայր մարմնացելոյ բանին.. զի Գալիլեայ լերինն անդէն ժողովին» (Մկրտիչ է).

x^{30}, 169^{ա}. Այլ տ. Ցարութեան. «Ի-

կեալ Մարիամ Մագդաղենացին .. Մարիամ զի լալ զկենդանին (5)։ ա. խաչի և յարութեան. «Արմատ անմահութեան որ արնկեցար.. ա րնութիւն արարածին երկնաւորաց.» (18)։ 3. Ա^{19}, 405. (վերնագիր. Կ. աշխարհամատրեան եկեղեցւոյ. վերջից թերի.) 14 Ա2, 449. (Թերի վերջից. ի Մարկոսս շ-ը 3. թ. վերջը 177^{ա}. և (խնդրեաց Գրիգորի) տակը աւելացրած է. «Գանձքս գրեցաւ Մեծահրաշի, Րամեալ ձանիւ Մարկոսի, ի Գրիգորէ արտագրեացի. գրելով բզաս բա պատշաճի որ ամենայն մարդ յաւժարի)։ 175^{ա}. x^{36}, 455. 7-գ տնից. յորդ. «Աւրհնեալ ես փայտ փրկական.. պաշտպանական» (12). 3. Ա^{17}, 324։

10. Ա, 178^{ա}. «Այսաւր անզրանիկ հաւր միածին.. Վեհից Թագաւորն այսաւր առ հայր.. զմեծութիւն յաւետ սուրբ Երրորդութեանն» (Անդրիաս վարդապետ 2-րդը). 14. Ա2-ի են տողերս բեռ վերև։ 12. Ա2, 343.

x^{51}, 180^{բ}. ա. Հոգւոյ գալստեան. «Ցայնժամ Պետրոսին ելեալ.. և ընդ որբրալյան գասուն փառս տալ..» (9.) 3. Ա^{18}, 336, x^{47}, 360.

x^{52}, 187^{բ}. ա. Հաւխուխմեանց «Առաւաւտ լուսոյ արեւելեան աղանց.. ի հայաստանեայց առաքելական մանկունս..» (6). x^{48}, 370. ա-ը թերի. թ. է ընկած).

x^{53}, 189^{ա}. (Գ. ս Էջմիածնի). ակըզբից պակաս: Երգեա կոյս անբիծ: երգ հաւտացելոց..» պետն ի պարթևէն, ի չաւաւեղէն, ա. Թագէոսէն.. (թ. է ընկած. եզ. անկը միայն. գուցէ Այրիվանեցի).

3. Ա^{4}, 190^{ա}. Գ. մանկանցն Բեգղեհեմի. «Խանդաղակաթ որոփ աննչալի.. զրթալ ի մեզ յաւուրն անհագին»

x^{54}, 191^{բ}. ա «Արթունք զբարթունքս բանին բանաւոր ծիծառունք.. Քրիստոսի ջակեալ եղունքս» (ալ.ը).

5. x^{16}, 192^{ա}. Կաֆա. (և ասպ.) Գ. սրբոյն Ներսեսի և Խադա. «Գոյ մեզ ցընծալի և ուրախալի, զայց գաւ ուղանին, Հայոց պարպետսին, կրկին նորոգին..»: 10. Ա^{5}, 382.

x^{55}, 194^{ա}. Այլ ա. համեղարար. «Ներսէս գրախտին էր առնել բերեալ.. *1 փառս տալով գոհարանէր.» (8).

x^{56}, 195^{ա}. Կ. որդոց և թոռանց սըրբոյն Գրիգորի. «Նոր թագպետական, նոր գահ աննըման.. և առողջութիւն, մեղաց թողութիւն.» (Ճիցալ)։

x^{57}, 197^{բ}. ա. «Գրիգոր պտուղն ազգի մարդկան.. մեզ բարեխաւս լեր Քրիստոսի.» (7). 2. Ա^{5}, 350.

4. Ա^{8}, 201^{բ} ա. ի տէր Ներսէսէ. «Նորահրաշ անսիւս տեսանողացն ցընծասցուք.. գերազանց ունին ի լռեալ» (Ներսէս). ա. Նորին. «Աստուածային խորոցն անճառ խորհրդածուք.. որում պատիւ երգ որրբասաց.» (17). Գանձ զատճարն երկնային առա և գիտ 2Ա համարն.

x^{58}, 203^{ա}. տաղանակին այս է. «Այսաւր զատապանակ ուխտին.. յայտնեալ երեւին փառաւք» (5). x^{50}, 398. 2-րդը. 3. Ա^{18}, 399. x^{51}, 403. 3-րդը։

4. Ա^{9}, 205^{ա}. ա. ի տէր Ներսէսէ. «Խաւսէր բանի նա հարցակին.. յայտնէր զերեակ անձանց (14). 7. Ա^{7}, 429. 3. Ա^{20}, 144.

x^{59}, 212^{բ}, ա. պետանի. «Ս. Աստուածածնին կուսին անարատ.. և մեզ ընդ Աստուածածնին» (14). Աստուածածին մայր լուսոյ.. յերկիր անկեալ պաղատեմք» (10)։

2. Ա^{4}, 214^{ա}. Այլ ա. ի Գլուզ վարդապետէ. «Առաջնաճաշակ պտղոյն, մահուան.. մայր Մանուէլի և կոյս» (ալ.ը.) 1. Ա^{14}, 456.

x^{40}, 218^{բ}. ա. «Ի հանդիսական տաւնիս երգելով.. մեծ վըկայն նահատակելով» (3)։ ա և յարգարակ ասաց. «Գամեալ զկիըրս տանջանաց.. տուր մեզ նոյնս ձեր բաւութիւն.» (6).

5. Ա^{17}, 219^{ա}. Առաջիկա գանձս առէ զկաֆայս.. Գ. Վարդապետ սուրբ խաչին. «Գլուխըն եկեղեցւոյ, վէմըն հաւատոյ.. Առ-

---

..*1. 195^{ա}. «Ներսէս վերին, խորոց գիտող, ես խորհրդոց Տեառն պատմող, կամարարանցն բարձրանող, ծածուկ բանից բացայայտող, Ներսէս սաւրբ զարդարող, եկեղեցւոյ կարգաց գրիչ, սկրունեալ աւուրց պատմիչ, բաց խորհրդական երգս յարմարիչ.» փերջանուս..

տուած և գթայ և մեզ ողորմեա.» (Գրիգորի Ձ սա)։

x^{41}, 221բ. (տ) «Ամփոփեալ զնշան խաչին.. ի մեզաց մաքրել.» (6). 7. Ա^{8}, 469. x^{57}, 473. 1. Ա^{16}, 490.

10. Ա, 227ա. տ. խաչ գիւտին յԱտոմ վարդապետէ. «Այսաւր մեծ զարմանք հրաշից.. եցոյց զփայտ խաչին» (4. «Աւրհնեալ ես փայտ շնորհաւք լցեալ.. որք և զերծան. (7)։

11. Ա. 228ա. Գ. սրբոց կուսանացն, ի տէր Մխիթարայ Այրիվանեցոյ. «Իմկըզբանէ էիդ, խոկական բանիդ.. և առողջութիւն մեզաց թողութիւն» (ի փառս)։

x^{42}, 230ա. տ. «Ի կենարար փայտէն ծագեալ խաչին.. յամենայն մաքրեայ ախտից». Ն. վասն մարտիրոսաց. «Տինա առաւել, տարմք բարձրացեալ.. զմահու բաժակն արբին.» (6). 3. Ա^{10}, 500 7. Ա^{8}, 505. (1. տ. միայն)։

Թիւ. № 23. ԱՆՈՒՆ. գանձարան. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ, խոնաւութիւնից փչացած է. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—2բ, 344—5. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 18×13×6. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 13×9. ԹՈՒՂԹՔ. 353. ՏՈՂ. 21. ԳԵՐՆԱԳԻՐ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր. ԿՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ. թռչնագարդ, ծաղիկ, 4ա, 72բ, 240բ. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 4ա, կարմիր, կանաչ, կապոյտ գոյներով. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 72բ, 240բ. ԳՐՉ. Յովսէփ. ՍՏԱՑՈՂ. Սարգիս երէց. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԵ. ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. գանձերի վերջը ողորմութիւն է հայցում ստացողին եւ գրողին. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. տես № 21. եւ № 22. ա-ի բիւր չենք դնում: 3. Ա^{10}, 500, 7. Ա^{8}, 505.

x, 7ա. տ. «Զաւրք անմարմնոց զւարթնոց հրեշտակաց.. փառքս տացուք անմահին»։ (զաւրավար). 7. Ա^{11}, 523, 12, Ա, 307. (յարեն)։

1. Ա, 12ա. x^{58}, 283. ա-բ. (3). Գուշէր հրեշտակն առ վեմին վասն յարութեանն Յիսուսի.. սիրով մխիթարէ զձեզ հոգով» (Գրիգորէ). 3. Ա, 96. x^{16}, 100.

2. Ա, 14բ. տ. ի տէր Ներսէսէ: «Ոսկի ձեր հարմամբ մեզ ուղղեցէք շաւիղս.. Քրիստոս թագաւոր մատուցանեմք ընծայս.» (11 տ).

3. Ա, 15ա. Յոհաննու ոսկեբերան վարդապետին. «Աւրհնեմք ըզքեզ տէրդ ամենայնի.. Նընջեցելոցըն մեր քաւութիւն, և առաքելին երգողի սորին» (Այս Յոհաննու է. ոսկեբերանին—վերջին տան սկզբնատառերը)։

x^{2}, 19ա. տ. «Ի յորովայնէ ընտրեալ (կոյս.) ճըգնութեամբ փրկչին.. զերդէս երգոյս այս տաղի յիշեսցես առ տէրն ամենի..» (17)։ «Խորհըրդոց աստուածային, խորհրդատէս.. քրիստոնէից պայծառութիւն» (11)։ 1. Ա^{12}, 384.

x^{3}, 24ա. տ. աղնիւ. «Մաթէոս մարդանուանեցաւ.. զանձառն էիցըս հանրական» (4).

1. Ա^{2}, 24բ. Գ. ծնաւղաց ս. Աստուածածնին. «Գոյին անեղի, գոյին անմահի, գոյին անհասի.. և ըրբագրողի, այս զանձարանի, և փոխարկողի մաքրումն եղիցի..» (Գրիգորի Ձ սա). 7. Ա^{9}, 507, № 22, 11. Ա. 228ա. 7. Ա^{8}, 469. x^{57}, 473.

4. Ա, 36ա. Գ. սրբոց հայրապետաց, ի տէր Մխիթարա. «Վայել է քոյին, վայելչականին, վառեալ աթոռին... և հայցմամբ վեհին, սուրբ հայրապետին և վարդապետին.. փառք հայրապետին և քահանային և ժողովըրդին, անքեն ուղղութիւն.» (վերստանեմ է)։

2. Ա^{2}, 39ա. տ. ի տէր Ներսէսէ. «Նոր զըւարթ ի Քրիստոս տէր զոր ծընկեցեր.. յայժմուս յաւիտեան և անզըրաւ յաւէտ (9)։ x^{13}, 80. (վերնագիր. .Ի տէր Մխիթարայ ասացեալ)։ 3. Ա^{11}, 518.

5. Ա, 45ա. տ. ի Մարգս վարդապետէ. «Մեծի հանդիսի աւուրս առ քեզ պաղատիմք Յիսուս. զի մի կորնչի՝ եղէց նմին» (Մարկոս վարդապետ)։

1. Ա^{3}, 46ա. Գ. Իգնատիոսի հայրապետին. կ. կ. «Գանձ պիտանի եմ և անարժանի, բառեալ ի ձայն բանիւ յըստակ.. ով որ ունի ձայն անուշակ.» :

«Գոհաբանական ձայն նուիրական, տացուք քումդ անուան.. այլ և ստացողին և փոխարկին մեզաց թողութիւն» (Գրիգորիսաւ)։

x^{4}, 48ա. տ. տաղ «Ի սուրբ սերմանց առաքելոցն, սուրբ հետևողք.»: Իգնատիոս մանուկ բանի.. լեր բարեխաւս առ Տէր Աստուած, վասն ամենայն քրիստոնէից. (9). 1. Ա^{18}, 570.

6. Ա, 50բ. Յոհաննու վարդապետի. «Ցի-ծուն լոյս յաշխարհս լուսաւորել. Ցանկալւոյ ընտրեալ վկայ որդի Ցովսեփայ. բարեխօսեա ունիմք բղխեղ վասն անձանց մերոց (ա-բ. Յոհաննէս, բ-դբ Յոհաննէս), 3. Ա12, 548.

x^{65}, 554. (Վ. ս. ի skr Ներսիսի. ա-բ. ի Ստեփաննոս, բ-դբ ի Ներսիսի.): 18. Ա, 559.

x^{5}, 59բ. ա. Պետրոսի և Պօղոսի. «Այսաւր ցընծացէք եղբարք պարսկէց, առաւածախաւս բանիւք» (առաքելոյն).

1. Ա4, 60ա. կաֆա, Որդւոյն Որոտման տաղ. «Գերագոյն վերին, զաւրացն երկնային, սանդձաւղդ ընաւին. զանձիս տալի և արքայի, աղքատ Գրիգորի.» (Գրիգորիս ա.):

3. Ա2, 64ա. ա. ի յՅովսեփ երիցի. «Անճառ ծընունդ Հաւրն երկնայնին. Այն որ եկեալ անճառմամբ որդին. և անզգուշ Աստուած գնա աւէտն» (14): 1. Ա19, 577. x^{20}, 583. № 22. 5. Ա14, 164բ.

2. Ա3, 71ա. մ. ի տէր Ներսէսէ (Ներսիսէ.) «(Ն) որ ձայն աւետեաց Հրեշտակապետն. զգեցեալ մանն ունայն ի մարմնոյն» (3. Ներ.): 13. Ա, 314.

x^{6}, 72ա. Այլ տաղ յարութեան. «Այսաւր լոյս ծագեաց յաւուրս յառաջին... փառք յարուցելոյն բանին Աստուծոյ, ընդ Հօր և Հոգւոյն.» (9): 2. Ա, 15.

x^{7}, 75ա. ա. անույշ (ծրագալոյցի ծընընդեան) «Նոր ծաղիկ բղխէ այսաւր. խանձարուրաւք պատի.» (Ներսի.). Անմահից արքայն և սրովբէից.. անանալ, Աստուածածին եղեալ.. (աւգ.): Եղեալ անեղին, եղանակաւաց.. տացուք աւրհնութիւն ընդ Հաւր և Հոգւոյն յաւիտեանս.» (7).

x^{8}, 76ա. Կ. ա. աւուրն. «Թագաւոր զաւրաց, թագըրդ պարծանաց.. մերոյն Ցիսուսի Աստուծոյն երկնի» (Թորո):

մ. անույշ տաս որ շաւղայ. x^{4}, 34. ա-բ. x^{5}, 27. 3-դբ (ա. Կոստանդեայ): 3. Ա. 23.

x^{9}, 81բ. «Տէր փառաց անճառ ծնեալ.. աղաչամքս բազմի մանուկ» (3.):

7. Ա. 82ա. ի Գրիգոր վարդապետէ Ոստանցոյ. ասացեալ. «Այսաւր նոր խառնուրդն եղեալ.. ընդ Հօր Հոգւով փառաւորեմք.» (6). 4. Ա, 35. x^{5}, 37. (ա. ի որդի Կոստանդեայ). 1. Ա, 9. x 22. 22 ա-բ. (մ. ի տէր Ներսիսէ):

x^{10}, 88բ. «Այսաւր երեւի անսկիզբն ի բարձանց.. Ցընծայ զաւ Հոգով կոյսըդ Մարիամ» (10). 1. Ա3, 40 x^{8}, 50. 3-դբ (որդոյն Գրիգորի Նարեկացոյ վրայէ). № 22. x. 4բ (Նարեկացոյ.): Նոյնք. 2. Ա, 5բ, (գոմանեա). x^{50}, 397. 6. Ա, 48. x^{7}, 49. 1. Ա2, 30. x^{5}, 27. (1). x^{4}, 44. 2-դբ. x^{6}, 46. 3-դբ:

x^{11}. 101բ. Ցամէն շուրս տան յետք տաղ. «Կոչէք խորհրդով Կաթողիկէին մայրըն.. և Որդին միածին. Հոգին ճշմարիտ յաւիտեանս ամէն..» (13). 7. Ա, 55. x^{9}, 58. ա-բ (ա. ի սարկաւագէ ասացեալ) № 22, x^{5}, 14ա, 5. Ա, 44. № 22. 5. Ա11, 151ա. x^{11}, 69, (2). № 22. x^{26}. 156ա. (ա-բ).

x^{12}, 111ա. (Գ). Պետրոսի հայրապետին և Արիստակիսայ սարկաւագին «վերաւընձնեալ զովեալ, վերնոյըն սարեալ, վեհից պահուցեալ.. փառք ի մի բերան աւրհնեալք յաւիտեան». (Փոխադրութիւն № 21. x^{12}, 73-ի): (Վարդայոյեան): № 22. x^{3}, 20ա:

x^{13}, 115ա. «Ով սուրբ հայրապետ և նահատակք.. տացուք աւրհնութիւն երեքըն միակի.» (6).

x^{14}, 115բ. Ս. Անտոնի անապատականի. «Երջանիկ զընդին, երեք հազարին և հինգ հազարին.. խնդալ խնդալոյն բաւ առաքելոյն». (եկեղեցւ): x^{14}, 87. (22).

x^{15}, 119ա. (Գ) Թէոդորոսի թագաւորին. «Զանտեսականն, տեսեալ նախնականն, սալ զգաւճն ինընիշխան. խնդալ խնդալոյն բաւ առաքելոյն» (զանձ.. հաւմեմատէր. 2. Ա2, 87):

x^{16}, 121ա. ա. «Թագաւորին երկնաւորի, պատկերակից կարգեալ. զերկնաւորին անուն առեալք.» (8.) «Արդար արքայք Արշակունի, Տրդատ Վաղարշապատեցի.. և ի յերկրէ և ամենայն գոյականէ.» (11.): № 5, Ա2, 33բ. նոյն. 6. Ա, 35բ. նոյն, 5. Ա, 30բ. նոյն, 2. Ա2, 32բ, 5, Ա3, 39բ. (այլև ստացողի և սրբագրողի և փոխարկողի): x^{10}, 63. 2-դբ: 3. Ա2, 60. x^{10}. 63. ա-բ և 3-դ-բ: 7. Ա2, 107:

x^{17}, 138բ. «Պատճառ պարծանաց մարգարէից. գշարան ի բարձս փառէ» (8.): № 22. x^{6}, 45ա. (14):

x^{18}, 140ա. «Լուսոն զուարթառ մարգա-րէին և ծանուցին Թագաւորին.. շնորհաց(ց) բաշխին յայնցեալն այժմու և ապագային.» (14.) 3. Ա^{5}, 112. x^{18}, 117. 3-դ-ը:

x^{19}, 144բ. փոխէ զձայն, «Վկայից հանդիսից հրաշալի..Թողութիւն մեզ(ր) մե-ղաց խնդրեցէք» (8.): №22, 5. Ա^{4}, 49ա. (..այ և ստացողի և փոխարկողի, զանձիս և առողի): Նոյն. x^{7}, 50բ. 5. Ա^{5}, 51բ. Նոյն 5. Ա^{6}, 53բ, ա-ը, իսկ բ-դ-ը, «Ցայնժամ չարին..» համապատասխանում է «իսկ որդ-ւոյն..» 8-դ տան, նոյն. 3. Ա^{2} 55ա. Նոյն. 5. Ա^{7}, 57ա. №21. 1. Ա^{5}, 136. №22. x^{9}, 66ա:

8. Ա, 158բ. տ. քահանայից և զաւ-րավարացն. «Վարդան քաջ վանող չարին մեծ պատերազմին .. ընդ Հաւր և Հոգոյն Սրբոյ փառս տացուք նման.» (Վարդանայ k): 2. Ա^{5}, 143. (Ագրիստ). №22. 4. Ա^{2}, 70բ. 8. Ա, 160 եվան..). №22. 4. Ա^{5}, 75բ, ա-ը.:

3. Ա^{5}, 165բ. Գ. սրբոյն Թէոդորոսի զինուորին. «Ի քէն հայցեմ աղբիւր բարու-թեան .. ժողովրդեանս մեր ամենին, և մե-ղապարտ երգողի սորին.» (Ի Առաքելոյ խնդրեալ k վարդապետէ). №22. x^{10}, 77բ. x^{24}, 159. (12). №22. 5. Ա^{9}, 78բ.

1. Ա^{5}, 174ա. տ. ի գծողէ, «Գոյիդ անեղ անսկզբան, Թագաւորիդ անմահա-կան .. և երկրքին նուագըն լցեալ.» (Գրի-գորյ):

3. Ա^{4}, 175ա. Գ. Կիւրղի հայրապետին. «Անեղ անմահ անմահից արքայն.. և սիրտ մաքրագոյն ժողովրդեանս մեր ամենեցուն.» (ԱՅՍ ԲԱՆՆ յառաքելոյ): 3. Ա^{7}, 174:

x^{20}, 179ա. տ. անառակ որդւոյն, «Առ հայրդ աղաղակեմ, անառակն որդոյս ողորմեա.. կենդանացո քեզ ի բնակութիւն» (Այս բանս). «Ընկալ զիս ոչ հէր Հայրդ երկնա-յին.. արա զիս վերստին ըստ առակի անա-ռակին.» (9.):

9. Ա, 179բ. Գ. Գ-դ կիւրակէի «Մե-ծապայծառ խորհուրդ սուրբ խաչի. որ նորո-գեաց զաշխարհս.. Հայոց ազգի պատա-պեալ առհմի.» (Մկրտիչ.):

x^{21}, 182բ. տ. վասն մեծատան և Ղա-զարու. «Ըստ մեծատան փափկանօքն, եւ փափկեցայ յառաւօքին, . փոխան երգոց ատուածային» (6): «Ով որ աստէն կենայ յորդոր., ակէրք արերանց իմ Թագաւոր ինձ ողորմեա» (6): 3. Ա^{9}, 187. x^{25}, 190. ա-ը (Մառաասնեան): 3. Ա^{10}, 192:

2. Ա^{4}, 188ա. տ. ի skr Ներսիսի. «Ի յիմ քաղաք մարմնոյս.. զրկաւղ մարմնոյ քա-ղաքակցին.» (7): x^{14}, 96ա. (Մերգան):

1. Ա^{6}, 201. տ. ողբերգական. «Գան-ձատ ունիմ ասել քեզ, Թագաւոր իմ.. ան-կայ լոյսոյդ հեռացայ.» (Գրիգորի է), 3. Ա^{11}, 196. №22. x^{15}, 95ա. x^{26}, 202:

Ա^{7}, 206ա. Գ. Զ-դ կիւրակէին. «Գոյից կատարեալ, աստուծոյդ բարձրեալ.. յայն-ժամ Թողութիւն շնորհեա մեզ մեղաւորացս» (ԳրիգորԻ ԳՈՐԱ), 7. Ա^{5}, 203. (Գրիգորի է ա): №22. 7. 102ա. (3):

x^{22}, 212ա. տ. Ղազարու. «Զայնն այն որ զաշխարհս արար .. ընդ նոյն եկեսցեն արտաքս. (8. Թերի.): x^{28}, 209. (212-ի և 213-ի մէջ Թ. է ընկած) միայն. յgku. տները):

x^{25}, 214ա. յերիկունն ասա զառաւօ-տուն հասոյս և զեղկելիս յիշեա. «Ի տանս տանից, ի վառս հրաշից, ի յողորմից.. և սուրբ հաղորդին արա արժանի» 7. Ա^{4}, 225. №22. 2. Ա^{5}, 110ա. (8). 7. Ա^{5}, 233, 3. Ա^{12}, 240:

3. Ա^{5}, 226ա. տ. ի յԱռաքելոյ երիցէ «Մեծ խորհուրդ յերկրի այսաւր .. զու բարեխաւ-սես վասն մեր քոյին միածնի.» (Մեծի յորեփ-չարաքի.): 2. Ա^{4}, 245. (զպակաս..).

Ա^{6}, 229բ. (տ. մ. Ես-ին). «Այսաւր խորհուրդ կենաց ցուցաւ.. հոգոյն սրբոյ շնորհաբաշխին, ընդ Քրիստոսի մեր փրկողին» (Առաքելի k սայ սփ'փ). №22. 8. Ա. 123ա (Իմմասուk) (երեաց Գրիգորի. Վ-ս-երը): x^{23}, 130բ. 2-դ-ը և 3-դ-ը (1. տուն աւելի.):

x^{24}, 235ա. Գ. Աւագ ուրբաթին երե-կոյին. «Զանեղական ամենեցն Աստուած, զարարչագործն.. զմեզ ազատել յահագին հրոյ.» (զգիր.).

2. Ա^{5}, 236բ. տ. ի skr Ներսիսի խաչի և Թաղման. «Անեղ որդին Հաւր միածին ... զմեզ լուս ի հնութենէ.» (ա-ջ). 1. Ա^{11}, 272. №22 4. Ա^{6}, 135բ. ա-ը. 3. Ա^{14}, 297:

Ա^{6}, 240, տ. ազնիւ ի skr Ներսիսի տաւ-ցեալ. «Նոր իմն ուեռեաց բարբառ .. ցըն-ծացուք փրկաւղին տացուք զփառս..»

(Ներսիսի). № 22. x^{28} 161ա. (Տ) x^{39} 286. (Գ. Բ-դ աւուր յարութեան ի տէր Մխիթարայ ասացեալ) № 22. 1. Ա^{5}, 140ա 2-ր (Տ). x^{25}, 245բ. փոխէ զձայնն, «Արի Նոայի բարձրաձայն գուշեա․․ փառաւք վերացեալ որում գոհութիւն» (11)։ № 22. 5. Ա^{12}, 154բ.

10. Ա. 247բ. ա. ի մագիստրոս իշխանէ ի պարոն Գրիգորէ «Կարապետ սուրբ հաւատոյ, անախտ․ մեզ պարել զՆրբորդութիւնն փառաւորել․» (Կարապետի տաղ.)։

1. Ա^{8}, 248բ. գ. Ներ կենարանէ յարութեան. «Գաղտնի խորհրդին դաշակեալ ի հին․․ սերող հայցողի, և փոխարկողի մահն ի պարգևի» (Գրիգորի է)։

x^{26}, 251ա, ա. անուշ տառ «Միաշաբաթ երեկոյին՝ եմուտ փակեալ դրաւքն առաքելոյն․․ գերգեալն Աստուած իմ առնելով» (6). № 22. x^{27}, 159ա. 3. Ա^{19}, 405։

x^{27}, 253բ. ա. այնիւ. «Աւրախ լեր հարսն ի յերկրէ բերկրեալ․․ բարեխաւսեա առանձին և երգեցի այս տաղիս.» (10)։ 14. Ա^{2}, 449. x^{56}, 455. 3. Ա^{17}, 324. 14. Ա^{2}, 449։

2. Ա^{7}, 259ա. ա. ի տէր Ներսէսէ. «Աստուածըն Բան Հաւր միածին . և արքայութեանն անէր գիտութիւն» (8)։

x^{28}, 259բ. յորդորակն տաղ. «Եւ ի լնուլ քառասնեկին զկերպակաւր խնդրեր․․ ընդ Հաւր և Հոգւոյն» (6)։ 14. Ա. 331. № 22. 10. Ա, 178ա. 2-դ-ր.

x^{29}, 260ա. գ. Հոգւոյ գալստեան ի վերնատունն. «Վեր ա ընծեալ, գովեալ և փառաւորեալ․ այլ և ստացողին և փոխարկողին տալ առողջութիւն.» (Վանին տաղ)։ x^{45}, 342։

x^{30}, 262բ. մ. Հոգւոյն Աստուծոյ գալուն. «Իսկ մեծի աւուր տաւնիս․․ այլ և այլ լեզուս խաւսեա» (5)։ 3. Ա^{18}, 336։

x^{31}, 264բ. ա. Գալստեան Աստուած Հոգւոյն. «Առաքեալսս ծաղկեաց լոյսն աւետեաց․․ խնդրեսցուք ի վերնատունն այսաւր» (5)։ Ներհիւսեցաւ քաղցր եղանակ, վայելչահիւս երգեակ անձանց․․ ի մէնջ յաւէժ փառս տացի.» (Նկարե նաղնոյն Տրվոնին խմաս Բանի բնի ձԱյնի.)։

9. Ա^{2}, 265բ. գ. Գ-դ աւուրն Հոգւոյն Աստուծոյ. «Մեծապայծառ լոյսն առաքեալ․․ որպէս զգուշեալ երկնատուրն նկեան.»։

x^{32}, 266բ. ա. Հոգւոյն որբոյ գալստեանն տաղ. «Այսաւր Սուրբ Հոգին Աստուած եկեալ․․ (5)։ Հոգին սուրբ հնչեաց բազմապատիկ. ընդ միածնին փառս տացուք նմա.» (5)։ 12. Ա^{2}, 343։

x^{33}, 269ա. ա. այնիւ «Այսաւր սուրբ Հոգին եկեալ կամաւ․․ և ի նոյն առ տէր դարձան (7.) x^{47}, 360 (վերջակեալ)։ № 22. x^{32}, 187բ. (առ նախիփոխ)։

x^{34}, 274ա. ա. «Կենդանի վկայք կոյսք իմաստունք և սուրբք․․ յարադաւարձ ձայնիւ, ի յաւիտենիս ամէն» (Կոյսն է). x^{18}, 370 . . .

1. Ա^{9}, 275բ. գ. Գլակայ վանեաց ս. Կարապետին. «Գովեմ հզաւրն, Աստուծոյ մեծի. փրկել ի վտանգից զազգս հայ զարմից, Թորգոմեան գրոհից.»։

Գ-դ. ա. Առնեալ Յոհաննէս, աւետարանչին, յԵփեսոս առնե ըզմարմին նորին (Յովհաննու), սուրբ Կարապետին. և անդէն եդին ի յեկեղեցին սուրբ Աստուածածնին, շատ աւուրք անցին և անտի փոխեցին, մաշտոց Կրաւրին և անտի տարին որբոյ Գրիգորի. զոր բերեալ եդին ի վանս Իննակնեան գաւառ. Տարաւնոյ, տեղիս մեհենին, յանուն Դեմետրին և Գիսանեն. (Ե․-դ) Որք կործանեցին և խորտակեցին, զբազինան արձաննին և անդ հիմն արկին սուրբ Կարապետին․․ սուրբ Կարապետի և Աթանագինեսի և սուրբ Գրիգորի․․ մեծի Անտոնին և Կրաւնիտէսին․․ Աթանագինեսին, հաւրն Գլակին և եղբաւր նորին Եպիփանին, այլ և Զենոբին եւ-ին, և Արքիանոսի և սուրբ Երամին․․ եաւթ (ե) (վ) անտրէնն ։

x^{35}, 277բ. ա. «Համարձակ այս ձեռնադրէ․․ կամաց որոյն իւր հաստէ զՔրիստոս Աստուած փառաւորէ» (8)։ x^{49}, 372. (գաւեցի․)։

x^{36}, 280ա. ա. Գեղեցկայարմար և պիտանի. «Նախ միածին Աստուածըն Բանն․․ մարմնոյ և արեան հաղորդեցան (11)։ Երկու արդարքն միացան ամուսնութեամբն որբեցան․․ սուրբ Հոգւոյն միշտ անխափան» (8)։ № 22. 3. Ա^{4}. 190ա. x^{34}, 191բ. (կրճատ)։

1. Ա^{10}, 283ա. գ. Կոստանդնանոսի

թագաւորէն. «Համազգայականս Հայր սահման և Բան․․ գևաչն կանգնեցին, որ երկրպագեցին»։ (Հ․Գրիգոր համեմ. x[28], 209. և 2. Ա[2], 87. և հետ)։

x[37], 285բ. ա. Կոստանդնոսի թագաւորէն. «Թագաւորդ տատու ածարեալ․․ և զթշնամեաց զօրսն պարտեալ» (6)։ Բարձրը պատուար սուրբ Սիոնի․․ Ցանկալի Կոստանդնոսս Հռովմայեցի» (4) № 22. 5 Ա[16], 192ա. 10. Ա[5], 382 ա-բ։

4. Ա[2], 288բ. Գ. Տրդատա թագաւորին և skr Մխիթարա. «Ի հողոյ առեալ և ձեռն և ստեղծեալ փրկական քեզ փառք յաւիտեան»։ (4). № 22. 4. Ա, 28բ. 2-գ-բ. x[26], 195ա։

1. Ա[11]. 293ա. ա. «Գովեսս քեզ բարեաց պատճառ․․ պսակող անդ արժանացն (Գրիգորին)։

x[38], 293ա. Գ. ո. Գրիգորի լուսաւորչին. «Դամբար հոգանիւթ յԱգամայ․․ և ընդունելի յաւրբն վերջին.» (Ղազրե)։

2. Ա[8], 296ա. ա. Skr Ներսեսի ասացեալ և սուրբ լուսաւորչէն. «Արդ մինչ նոցա վախճան առեալ․․ յաւրինեալ և քաւութիւն պատարագեալ.» (15). 2. Ա[5], 350. (․․ skr մխիթարի․․ և փոխարկաւղի, սիրով հայցողի.)։ x[46], 358. (17)։

3 Ա[7], 302ա. Գ. սրբոյ տապանակին «Իմաստութիւն անճառ անեղին Հայր առաքչին․․ նշխեցելոց մերոյ ամենին. և Աստիճանի երգաւղի սորին» (ի խնդրոյ վարդապետի Գրիգորի)։ x[50], 397. 3-գ-բ։ 3. Ա[18], 399. № 22. 4 Ա[9], 205ա. x[51], 403. 2-գ-բ.

x[39], 308ա Գ. յՆփեսոսի սուրբ ժողովոյն. «Նեստոր Նարանի, Նոր հերձուած խաւսի․․ գիւրեւլ որք նեղեն աւգնել և մըտանգեն» (Նեցի.)։ 3. Ա[20], 414։

x[40], 312ա. ա. «Անարատ տաճար և առագաստ լուսոյ. փառօք վերահրնչել երրորդութեանն միշտ.» (21)։

9. Ա[5], 313ա. Գ. Բ-դ աւուր փոխման Աստուածածնին. «Մեծապայծառ, արփիանման փայլեաց․․ գթալ և մեզ յաւուրն ահագին.» № 22. x[39], 212բ. 2-գ-բ (11)։

x[41], 315ա. յորդորակ ասայ. «Մայր կենդանեացըն հոգւով, զոր Նախահայրըն․․ Երրորդութեանն անեղին յաւէտ և նոյն միշտ էին» (12.) 7. Ա[7], 429։

x[42], 318ա. տաղ և գծողէս. «Անմեղ անարատ Գառինն անփորձ․․ բարեբանեսցուք և մեք ընդ Աստուածածնին» (10)։ x[54], 427. 3. Ա[5], 66։

2. Ա[9], 320բ. ա. և skr Ներսեսի. «զՑօբ յիշեսցուք զերանելին․․ քերէր զշարաւ վերին» (9) փոխէ գձայնն. «Բարեկամաց որը մերձ եկին․․ այլ յորեցեն յաւուրս վերջին» (6) x[11], 69. 3-գ-բ (21)։

11. Ա, 323ա. Գ. ո. հայրապետացն Նիկիայի սուրբ ժողովոյն. «Հզաւր զաւրութեան հոգի անսահման և անհատական․․ տանել և տեղին յանմատանելին. եզական զաւրին. (Հերոմ)։

x[43], 325ա. ա. «Եւ հաստատան անխախտ կացեալ և զոր ունէր ոչ փոփոխեալ և նզովեմք զերկաբնական, զերիս սաողն ի միասին» (երկս այս նոր է)։

9. Ա[4], 325բ. Գ. Նաւակատեաց Ս. խաչին. «Մեծապայծառ փայլմամբ երբ զլոյս․․ խաղաղութիւն մեզ Հայոց ազգի.»

2. Ա[10], 327ա. ա. և skr Ներսեսի. «ի մի յարմարութիւն զոգիս ընարեալ․․ փառք և յայժմուս և յապագայն.» (ի Ներսեսէ)։

12. Ա. 327բ. Գ. ս խաչին և Թդուրանցւոյն «Չայն եղեմական, զբախտին փափկութեան․․ մեր ժողովրդին մեզաց թողութիւն.» (Յովհաննէս)։

«Կենաց փայտ անկեալ․․ զմեզ և բանտէ մեզաց» (կաթուղիկոսի). «Հոսեա հրեղինաց զաստուցն առ գերեզմանին․․ երգել զփառս սուրբ Երրորդութեան» (Հայոց)։ 1. Ա[14], 456. № 22. x[41], 218բ. նոյն, 5. Ա[17], 219ա.

x[44], 335բ, ա. ազնիւ ասայ, «Ով յաղթող նշան յայտնեալ․․ քո տընկաւղին աստուածութեան» (17.)։

12. Ա[2], 336ա. Գ. ո. եւթանասուն և երկու առաքելոցն. «Ցերկնից խոնարհեալ, բանդ յԷէն ծագեալ․․ բանիւ ոչ յանցեալ, գործով ոչ ազատեցեալ.» (Յովհաննէս). x[57], 473. 1. Ա[16], 490.

x[45], 342բ. ա. խաչի գիւտի և գծողէն (համառօտաբար ի Գրիգորէ Խլաթեցւոյ) «Այսաւր եղև զալ գշխոյին․․ որ էր թաղեալ ներքոյ յաղբին» (7) փոխէ գձայնն. «Ի գտանել կենաց փայտին․․ փառք և պատիւ ի մէնջ տայցին» (12.)։

3. Ա8, 343բ. գ. ո. Մինասայ Երմոգենեայ և Գրաբարի. «Ի յերկնային լուսոյն հայրականն.. և մեղուցեալ երգաւողի սորայ, բժշկութիւն ի քէն լինինա (ի Բաղիշեցւոյ Առաքելի).

x[46], 346ա. ա. «Տէր բարերար հաւր միածին.. եւ. Երմոգենին և Գրաբարի գըրբաղեալին» (10). 12. Ա4, 475։

x[47], 349բ. ա. «Բայց դուք որդիք իմ սիրելիք.. յիմանալեացն բերկրեսջիք» (22)։ 3. Ա4, 96. (մրս. Թեքի)

A, a. 3ա. Ջատագով սուրբ գրոցս Սարգիս երկցն և ծնող իւր և որդիքն իւր .. յիշեցէք։

B. a, 3բ. Ցիշատակ է գանձարանս Ներսես կաթուղիկոսին ի դուռն սուրբ Երից մանկանց։

Թիւ. № 24. ԱՆՈՒՆ. Նոր տաղարան փոքրիկ. ՆԻՒԹ. թուղթ. Կազմ. 22×12×2. թղթակազմ կաշեպատ. ա-ի վրայ խաչաձևեղակ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 40–41ա. 43բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 19×12. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 14×8,5. ԹՈՒՂԹՔ. 43. ՏՈՂՔ 19–21. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր մ. գեղեցիկ. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. սեւ Թ-ով երկաթագիր. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 39ա. եւ այլն ռամկօրէն զարդեր. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՄԼԸ. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին.

Նոր տաղարան փոքրիկ, Շարականեցեալ ի Սիմեոնի(կ) կաթողիկոսէ(կ) Հայոց յայլ եւ այլ ժամանակս. դարձեալ վերստին տպագրեցեալ.. ի վիճակում Հայրապետութեան Տ. Եփրեմի սրբազան կաթողիկոսի ամենայն Հայոց յամի Փրկչին ՌՊԲ. եւ թուականիս ՌՄՀԱ. ի Ս. Էջմիածին։ Գրեալ քոյոր պատարագիչի սեղանի վերաբերմամբ մեղեդիներ կան։

Թիւ № 24ա. ԱՆՈՒՆ. Գանձարան. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. չաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 18×13×2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. 13×8,7. ԹՈՒՂԹՔ. 80. ՏՈՂՔ. 23. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. կարմիր թանաքով երկաթագիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՋԻԷ (1478). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 80բ. խծբծած. սկզբից եւ միջից պակասի. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 78բ, 79ա. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. տես № 21. 22. 23.

1. Ա, 1բ. գ. Կիրակէի. «Գոյից արարչին, երկնից արքային, մեծ թագաւորին .. Աստուածըդ երկնաւոր, էիցս բոլոր, տէր և թագաւոր.» (Գրիգոր)։

Ա2, 3ա. № 23. 1. Ա, 12ա. Այլ տաղ ազնիւ. «Մխաշարաթ ուր հանգստեան .. զաէր քարոզել մէջս անխափան և փառըս տալ Երրորդութեանըն» (8)։ № 23. 3. Ա. 15ա.

x, 8բ. (ա.) «Մեծ քաղաքին Կոստանդինու.. Բանքըդ հոգոյն հրոյ բով ցուցան (3.)։ № 23 x2ա 19ա. ա-ը։ 1. Ա12, 384. 9. Ա5, 390. 23. 1. Ա2, 24բ.

1. Ա5, 15բ. ա. ի skr Գրիգորէ. «Այսաւր Լոյս երկեր հուչէ և ծածկելով աշխարհ տանէ .. դանթառամ շնորհըն պահելով.» (7)։ Նորէն. «Կանանց անէծքըն լուծանի.. որպէս ի տաղն երկրաւորին» (6)։ 7. Ա9, 507։

x2, 18բ. ա. Նիկողայոսի. «Աստուած անճառ սուրբ Թագաւոր.. և Ցովհաննու հանգուցանակցեալ» (9). յորդ. տաղիս. «Երեւմամբ սուրբ հրեշտակացն.. զի արժանի լիցուք ընդ քեզ ըղՏէր Ցիսուս փառաւորել.» (6.) № 22. 11. Ա 228ա.

x3, 22ա. մ. ո. Կուստանդեան «Կայսրն իմաստութեամբ, զլապտերս հոգոց .. հարսանեացըն ուրախանան յաւէժ.» (5.). № 22. x12, 230ա. ա-ը։

x4, 23ա. գ. ճգնաւորացն. «Ճգնաւորք ընտրեալ, ճշմարտադաւանեալ . մեր ուղղեալ, բարեաց յաջողեալ»։ (ճգնաւորք)։

x5, 26ա ա. անուշ և լաւ. «Աստուած բարձրեալ Տէրդ երկնաւոր .. Պարսաւմայ ճգնաւորին. և Սիմէօն Սիւնեկեցին» (11). փոխէ գձայնդ. «Որք զազաթից դշնարհս առին.. քաղցր լծոյ թեթև բեռին» (8.). 7. Ա10, 512. (փոխարկուած).

x6, 30բ. ա. ազնիւ Ցուդայի և Բարդուղիմէոսի առաքելոցն. «Բանն որ ի Հաւրէ ծագեալ.. քեզ փառս երգեցուք յաւիտեան» (Բարդուղիմէոս)։

գ.-գ. ա. «Նզրայր Թադէին, Թումասըն խորին, ազգեալ ընկերին .. Բարդուղիմէոսին, մեծ Առաքելին.. (5). գփայտն որ էր կոփեալ, Ցոհան սիրեցեալ, որդի կուսին լեալ, զպատկերն դրոշմեալ.. զկուսին որ փոխեալ, զայն նմա տըւեալ.. և նա զնոյն առեալ և ի հայս բերեալ, հոգոյ վանս եղեալ, և անուն

ելեալ, ի բարմ յառաջնեալ, յազգակ առա-
ցեալ. յարտաշառ ելեալ, եղբաւրն հանգի-
ոյեալ.. և ուրախացեալ. անդէն խաչ կանգ-
նեալ զվէմն որ անդ եդեալ, մատամբ գրոշ-
մեալ, Յուդա գընացեալ, ի յորմի հառեալ,
սա յազգակ մըտեալ, որ զմորթն հանեալ,
և ի խաչ բևեռեալ, և քըքով հարեալ..»
(6.) Խոկ և Յուդայի, հառեալ ի յորմի, ուր
և կատարի. է և սա որդի հիւսանն Յովսե-
փի, հաւրն Քրիստոսի, եղբայր Յակովբի,
Սիմոն Կանանի, Յովսէ Յուստոսի, Ջեբէոս
կոչի, Թադէոս առի. Տեառնէն Յիսուսի:»

2. Ա, 31ր. Գ. յարութեան կերակէի
առա. «Անժամանակ լոյսն արփիական..
զանձիս որ զրեալ, ողորմութիւն լեցի պար-
գևեալ.» (Առաջել). № 22. 4. Ա7, 146ր
№ 23. 3. Ա8, 343ր. (2-դ անից) նոյն. x^{46},
346ա. 3. Ա4, 96:

x^{7}, 41ա. տ. ալնին. «Առ քեզ պաղա-
տիմք մաղթական ձայնիւ.. լեր բարեխաւս
առ տէր» (5):

x^{8}, 41ա. Գ. յարութեանն Քրիստոսի
Աստուծոյ. «Կենդանարար Որդի Աստուծոյ,
ծնունդըդ Հաւր.. կեանս անբաւիր և յոյժ
բարեգոյն.» (Կիրակի): 3. Ա11, 518:

3. Ա, 46ա. տ. անաւշ և լաւ «Մեծի
հանդիսի աւուրս, առ քեզ պաղատիմք..
զու տէր արժանի եղեր» (Մարկոս) «Վանիչ
հանուրց եկեղեցւոյ.. զի մի կորան եղէ
նմին» (Վարդապետ): 7. Ա5, 203. № 23.
x^{4}, 48ա. 12. Ա4, 475:

x^{9}, 57ր. տ. ալնիւ և գեղեցիկ. «Փառք
Հաւր անեղին և Որդւոյ միածնին.. զի ար-
ժանացին պսակացն յաւուրն ահագին.»
(12): 1. Ա17, 539:

x^{10}, 57ր. տ. Դաւթի մարգարէին և
Յակոբայ. «Յիսուս լոյս ծագեաց յաշխարհ..
վեր առաքեմք Երրորդութեանն ի յաւի-
տեանս» (7.):

4. Ա. 58ա. յորդ. «Յակոբոս ընտրեալ,
վեհայ, որդի Զովեփայ.. բարեխաւս ու-
նիմք ըզքեզ վասն անձանց մերոց» (Յոհա-
նիսի): 3. Ա12, 548. x^{65}, 554. (ի Սեփաճ-
ենս ինէրախ կարողիկոն). 18. Ա, 559. № 23.
x^{5}, 59ր, x^{67}, 568:

1. Ա4, 68ա. Գ. որդւոցն Որոտման
Յակոբայ և Յոհաննու. «Գըթացեալ քոյին,
արքայդ երկնային.. այլ և առաջողի, սորին
Ռուսրեկի, սեբով հայցողի» (Գրիգորի Է սա).
(միայն սկիզբը նման է. № 22. 5. Ա, 50ր.
x^{68}, 575:

x^{11}, 73ա. Գ. Արքայրու Թագաւորին
«Նոյն քեզ վայելէ, Նըստեալդ ի քրովբէ.. և
քոյդ միածնին մեզ ի քաւութիւն և ողոր-
մութիւն» (Նզեսիս).

x^{12}, 75ա. տ. «Տէր բարերար Հաւր
միածին.. վասն Արքայրու Թագաւորին»
(12. տ. տ-ը միայն նման № 23-ի x^{46},
346ա.): 1. Ա19, 577:

4. Ա, 78ա. տ. Խաչատուր վարդապետ
Կեչառեցւոյ. «Վանիչ Ներհակին յաւլիանեայ
չարին.. որ հրաւիրեաց զմեզ ընդ Հաւր և
Որդւոյ» (վարդապետ):

A. a, 79ա. Փառք.. յանկ ելեալ կա-
տարեցաւ քաղցր երգարանս զանձարանս
ի դառն և ի նեղ ժամանակիս, որ յանաւ-
րինաց հալածիմք ի հարկապահանջութիւն և
և ի բազում արտմութիւն. և զբրխառ-
նեալքս յերերմանի կու պահեն և ի տար-
տարոս..: Արդ գրեցաւ սուրբ զանձարանս
ի գեաւղս որ կոչի Կոփի, ընդ հովանեաւ ս.
հազարաբերանց և ս. Գրիգորիս և ս. Նշա-
նիս և ամենայն սրբոց նահատակացս որ աստ
կան հաւաքեալ ի թուականիս մերում Զ. և
Ի Է: Գրեցաւ.. ձեռամբ յոգնամեղ և մատ-
նագեան գըչի Մանուէլի խաւնալի. Որ մեծաւ
աշխատութեամբ գրեցի զսա, ի խընդրոյ
Ըստոգբէկի՝ որոյ ցանկացող եղեալ յայս սուրբ
տառիս և ինքն փոխանեցաւ ի Քրիստոս..
և յանձն արարեալ կենակցին իւրոյ Աստ-
ղանին և զըստերն իւր սուլթան մէլիքին
և թոռանց իւր Սաթլըբեկին, Ահմէբեկին,
որ և նոքա յոյժ փափագանաւք եստուն զբեւ
զզանձարանս յիշատակ բարի հաւատ Ըստոզ-
բէկի զղրէճգործին.. և փեսային իւրոյ Հաղար-
բէկին և զըստերն իւր Սուլթան մէլիքին.
Յակոբին, Ահմէբէկին և ծնողաց իւրոց..
և եստուն ընծայ Ագուլեաց միջամթաղի եկե-
ղեցեացն սուրբ Սիոնին սուրբ Յակոբին..:
Եւ զԱրղունշէն յիշեցէք ի Քրիստոս զօրի-
նակի տէրն և զսէր Բարսեղ քահանայ, որ
զօրինակս շնորհեցին... Եւ զծնաւղսն իմ
յիշեցէք ի Քրիստոս զՄեսրոպ քահանայն և
զԱնլամշառն.

ԹԻՒ. № 25. ԱՆՈՒՆ. *Տօնացոյց եւ ժամագիրք.* ՆԻՒԹ. *բարակ մագաղաթ.* ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. *փաւ. խոնաւութիւնից փտած.* ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 90. 134բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 9,×6,6×4,3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. *միասիւն.* 5,8×4. ԹՈՒՂԹՔ. 141. ՏՈՂՔ. 15. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. *կարմիր թանաքով.* ԳԻՐ. *բոլորգիր գեղեցիկ փոքրագիր.* ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. *թռչնագիր.* ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. *ծաղկաձեւ. կարմիր կապոյտ թանաքով.* ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԶ). ԿՆԻՔ. 94բ. *Ք. Ծ. Կարապետ վրդ.* (ՌձՄԲ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. *սկզբից, միջից եւ վերջից պակաս.* 133բ—134ա. *պոկուած:*

x Ա, 1ա. *Տօնացոյց* —48ա. «Այլ խրատքըն տեառն Ներսեսի Հայոց կաթուղիկոսի նոյն երգս շարականացս: Զնոյն կարգեաց Ը. աւր տաւնել գդալուստն Սուրբ Հոգւոյն, զոր պարտ է ամենայն քրիստոնէից տաւնել, շարականաւք և ընթերցմամբ. սահմանեաց զի համբարձմանէն մինչև ի Պենտակոստէն պահս պահեսցեն. և թէ ծանր թուեսցի պահելն և դժուարին. և զուրբաթն պահեսցեն..»:

x^{2}. Ա, 91ա. *Ժամագիրք.*—ընդհանրապէս նման Ս. Էջմիածնի տպագրին (1887. տպ. Ս. Էջմիածնի.): օր. 21բ. «Մ. Եշ.ե. գձ. Վերաձգող. երգ. որսացան. քգ. Փառաւորեսցուք՝ կամ գանձ. Սուրբ Աստուած որ խաչեցար. մկ. ակ. Այսաւր կանգ. զինի քգ. Վասն խաղ. աղ. Սուրբ ես Տէր Աստուած: Տէր ամենակալ. ոչ առի. (ապ.-ում պկս. տես էջ. 50. ինչպէս նաև ա. քարոզը և գանձը.)..» (նման):

ԹԻՒ. № 26. ԱՆՈՒՆ. *պարզատումար.* ՆԻՒԹ. *թուղթ.* ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. *լաւ չէ, խոնաւութիւնը աղդել է 1—49.* *պատռուած.* ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 4բ—6ա, 40ա. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 12,5×9,8×2,1. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. *միասիւն,* 8×5,5.{ ԹՈՒՂԹՔ. 161 ՏՈՂՔ. 17—19. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. *կարմիր թանաքով.* ԳԻՐ. *բոլորգիր գեղեցիկ.* ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. *թռչնագիր եւ զարդագիր կարմիր եւ կապոյտ թանաքով.* ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. *բոլորաձեւեր.* 6բ. *եւ այլն կարմիր եւ կանաչ գոյներով.* ԿՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 6բ. 52ա. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԷ). ԿՆԻՔ. 6ա. 161ա. «Քրիստոսի ծոյ. Յովանէս» ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. *սկզբից պակաս.* 9 եւ 10-ի ¾-ը *պատռուած* 19-ի եւ 20-ի *մէջ ընկած է* 1. 39-ի եւ 40-, 110-ի եւ 109-ի *մէջ երկ-երկու թուղթ.* 1ա—2ա. 161բ. *ծննդացուցակ.* ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 161բ.

x, Ա, 1ա. *Տօմարական տախտակ.*

Ա², 6բ. *Պարզատումար.* (ա—ք տառերը ընդունում է իբր եօթներեակ և քառայնմ գլխաւոր տօները և պահքերը դասաւորում).

x^{2}. Ա, 41ա. *Տօմար.* «Կրկնակ ամսոյ այսպէս արա. և Ջուխտակ է ձախակողմեան դասուն է..»: 42բ. «Ի Քրիստոսէ մինչև ի սուրբ Գրիգոր, ՑԵ. ամ է..: Զամս ծննդեանն Քրիստոսի այսպէս արա, կալ ՇԾԳ. զթուականն ի վերայ բեր և այն է: Զամս Լուսաւորչին այսպէս արայ, կալ ՄԽԸ զթուականն ի վերայ բեր և այն է.» գիւտ գրոյ այսպէս արայ կալ ՃԺԷ թուականն ի վերայ բեր և այն է.» 44ա. Եւ ժամք են տուընջեան այսպէսկ, «Այգն, Ծայգն, Զայրացեալն, Ճառագայթեալն, Շառաւիղեալըն, Երկրատեսն, Շանթակողն, Հուրկաթն, Հուրփայլեալն, Թաղաթեալն, Առաւօտնա, Արփողն»:

Ժամք գիշերոյ. Խաւարականն, Աղջամուղջն, Մթացեալն, Շաղաւօտն, Կամաւօտն, Բաւականն, Խօթափեալն, Գիզակն, Լուսաճեմ, Փայլածուն.»

x^{3}. Ա, 49ա. *Տօնացոյց.* «Քաղոց ամսոյ Հայոց ԻԱ և ղեկտ... ի Ղուկաս Դ.Բ. ՃԾԱ. ՄԾԸ. ի Յովհաննէս Ի, ՃԴ.»

x^{4}. Ա, 146ա. Խրատ վասն կերակէ(ի) ամենայն քրիստոնէից.. խօսք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի որ առաքեցաւ ի ատաճարն Պետրոսի. «Ես պապս Հռոմայ քաղաքի.. քեզ փոխարէնն միայն Ի հազար հատուցանէ որ էնն Աստուած..».

x^{2}. Ա² 155ա. *տօմարական տախտակներ և գլխաւոր տօների ժամանակացոյց.*

B. a. 161բ. ՌՄԾԲ *մարտի ԻԸ յաւմսհմէն, օրն ուրբաթ. գրուած է ադեղ շեղագրով:*

ԹԻՒ. № 27. ԱՆՈՒՆ. *Տօնացոյց. պատմութիւն տօնիցնական տեղեաց, եւ տօմար (պարզ).* ՆԻՒԹ. *թուղթ.* ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. *ոչ այնքան լաւ.* ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 64բ—65ա. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17,7×8,2××3,8. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. ԹՈՒՂԹՔ. *միասիւն* 8,9×5. 155. ՏՈՂՔ. 15. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. *կարմիր թանաքով.* ԳԻՐ. *բոլորգիր մ. գեղեցիկ.* ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. *զարդագիր, թռչնագիր կարմիր գծերով.* ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 1ա. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ա. *կարմիր թանաքով.* ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԶ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 155բ. *եղծուած գրութիւններ, շեղագիր.*

x. Ա. 1ա. Տօնացոյց. սկսում է Աստուածայայտնութեան տօնից. նման տպագրին չնչին տարբերութեամբ. (տպ. Գ-գ. 1887 տպ. Ս. Էջմիածնի.):

x^2, Ա, 96ա. Այս են ամենայն անօրինակք Տեառն Աստուծոյ մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի սուրբ քաղաքն Երուսաղէմ, ի մէջ սորա և արտաքոյ:

99բ. «Եւ ի մէջ տաճարին, Աւագ խորանն Հռոմոց: Եւ յաջ կողմն խորանին. տեղիք Թլփատութեանն Քրիստոսի, որ է նեզան Հայոց. և կայ ի մէջ տաճարին յիսուն սիւն մարմարինեայ: Եւ մի սիւնն, խաչ նկարեալ ձեռամբ սուրբ Լուսաւորչին, զոր Լուսաւորչին սիւն կոչեն: Եւ ի գլուխ սեանն երկու կողմն, երկու խաչ պղնձէ բևեռած, այն դաշտ ի շուէն որ զՔրիստոս լուացին:»

106բ. »և ի նոյն ձորն Գեթսամանի եկեղեցի մի.. և անդ ի վեր ապարաժն Բրտի գերեզմանատուն Աւտարաց, որ է չուռնէրն Հայոց, զոր Քրիստոսի արեան արծաթովն գնեցին.. 108բ. Եւ մերձ ս. Սիովնի վանքն Հայոց սուրբ Փրկիչ... Եւ անդ է կափարիչն սուրբ գերեզմանին Քրիստոսի, զոր Հրեշտակն թաւալեցոյց առ դրան գերեզմանին.. Եւ բանդն ուր զՓրկիչն արկին.. Եւ անդի յառաջ Հրեշտակապետաց վանք Հայոց.. 110ա. և ի քաղաքն սուրբ Երուսաղէմ. նախ և առաջին վանքն մեծ սուրբ Յակոբ: Եւ անդ է Գլուխ սուրբ առաքելոյն Յակոբայ, որդւոյն Զեբեդեայ, եղբաւրն Յոհաննու աւետարանչին: Եւ այն է աթոռ սուրբ առաքելոյն Յակոբայ եղբաւր Տեառն: Եւ այժմ է աթոռ Հայոց ազգիս.. 113ա ի ներքոյ Գողգոթային տեղին ուր կայր տիրամայրըն ընդդէմ խաչին և արտասուէր, որ է եկեղեցի Հայոց ազգին.. Եւ անտի յառաջ տեղին ուր սուրբ Յոհաննէս աւետարանիչն կայր և արտասուէր, որ է եկեղեցի Հայոց ազգին:.. 114բ. Եւ ի ներքոյ Գողգոթային նշխարք նախահաւրն Ադամայ. որ է եկեղեցի Վրաց ազգին և անդի յառաջ խորան Հայոց ազգին.. և յահեակ կոյս շնչահանն, ուր Լուսաւորիչն կ աղաւթել.. 116ա. Եւ ի մէջ յեկեղեցւոյն տեղին որ ասեն թէ այս է սիրտ աշխարհի. Եւ ի վայր խորան ս. Լուսաւորչին որ է մեծ սեղան, զոր Լուսաւորիչն է պատարագել ի վերայ..»: № 26 x^2, Ա, 41ա:

1. Ա, 132ա. տ. ի Գրիգորիկ Աղթամար. ցւոյ. «Յետ գնալոյ վարդին.. գընայ շրջէր յայլ տեղ և գնա որոնէ.» (9).

«Յետ գնալոյ վարդին, եկ բլբուլըն յայգին | եսես թափուր զվըրանն քաղեցաւ հոգին | շրջէր և հարցանէր զիւր սիրելին | կանչէր զար և ֆեղան ի մէջ գիշերին: | 2. Այգի ընդ քեզ ասեմ տուր ինձ պատասխան | ընդէ՞ր ոչ պահեցեր զվարդն իմ պատուական | որ էր ամէն ծաղկանց սարուստ ու սուլթան | գունովըն գեղեցիկ հոտն անմահութեան. | 4. Ակունք յորդահոսաց մի գնայք յառաջ | ծառեր թաւթափեցէք զտերև ձեր կանաչ. | խաւսեմ պարզ և յըստակ ու ասեմ անամաչ. | զի տարան ի յինէն զսիրելին իմ քաջ | 5. Զիմ վարդըն ի քէն տարան ու ալին գիս չիվար | առին բըլըյս աչացս տիրեց ինձ խաւար | բզտիւ և բզգիշեր ողբամ անդադար | դարձեալ եմ մաղաս կաթ և չունիմ զըրար»:

Ա^{2}, 134ա. Յետ հարցանելոյ.. տրտմեցաւ բլբուլն և ածէր արտասուք, «Բլբուլն զառնացաւ.. եղէ որպէս բզբու ի յաւերակի» (5)

1. «Բլբուլն զառնացաւ ասաց զի՞նչ լինիմ | գիշերն մինչ ի լոյս ես մտաւք տանջիմ, | վախեմ՝ առանց վարդին յանկարծ մեռանիմ | կարաւտով բաժանեալ ի հող իջանիմ | . 3. Ուր տարան բզքեզ կամ ուր թաքուցին | և զվարդ մոռանամ բզսէր քոյին | խոցեցաւ սիրտըս ու լերդըս կըսկըծագին | ծաղկունքըն հաւասար այսաւր թառամին | 4. Իմ կեանքըս է երազ ու ես յերերմանի | լոյս արեգական ինձ խաւար թուի | ցաւաւք և զառնութեամբ աւուրքս անցանի, որ ի թիւ կենաց իմ ոչ անկանի:

Ա^{3}, 135բ. Գնաց այգեգործն և խաւսեցաւ ընդ բլբուլն և ասաց. «Նկեալ այգեգործին մխիթարեաց զնա.. զհոտըն տարածեն ի քիմս մարդկան» (3).

Ա^{4}, 136ա. Ապա գրեաց Թուղթ բլբուլն առ վարդն և ժողովեաց վարդն ըզծաղկունքն և ետ ընթեռնուլ առաջի ամենեցուն որ ունէր օրինակ զայս. «Առեալ գնամակն տարան ի գուլըն վարդին. . բընաւ հետ քեզ սէր չունի» (8).

Ա^5, 138ա. Լսեց վարդն զպատգամ բլբուլին. և դարձոյց առ նա զպատասխանին. «Վարդըն պատասխանի նորա թղթոյն տայ․ թէ ի գրախտն ըղնա որոնէ» (2):

Ա^6, 138բ. Գնացին և տարան զբոյց առ բլբուլն և նա բացեալ զերեսն իւր ուրախութեամբ և ասէ. «Ուրախացաւ բլբուլն ընդ ասել բանին․ քան զերազէ» (5):

(5) «Ցեմար Աերսամարգի ըղքեղ ժողովէ— զի սէր այս աշխարհիս հաւասար մուշ է— փառք և ուրախութիւնս այս անցաւոր է. | կենացս կայ վրձար քան զերազ է | :

Ա^7, 139բ. Գրիգորիսի Աղթամարցոյ ասացեալ․․ վասն վարդին և բլբուլին «Գարունն եկեկ բլբուլն․․ զարդըրս խանձեն որպէս զհուրս» (3) Վարդն զարկած էր մէջ բաղչին, | ու ինքն էր ի քուն մէջ կոկոնին | կանչեց բլբուլըն զզարթուլին | ու ուրախացաւ ի տես վարդին | . (5). Տաղկունքն ասեն հերիք արայ | քանի կանչես վարդին վերայ | գանհաւըեգած ձայնըդ կուգայ | ի մեր բաղչեցս ել և գնայ | . (6). Քանի ասնէք դուք ինձ ազատ | սիրտս ի սիրոյ եղեր քարատ | ես կու մաշիմ վարդին սարար | իմ հոգս ատանց իւրն է խարար | . (9). Վարդըն կասէ բլբուլ երգէ |, քաղցըր ձայնիւ եղանակէ | ով որ ըղքոյ ձայնըդ լըսէ |, նա հիւանդ զմեղ երանէ | : 24 ա. Ով Գրիգորիս անյիշելի | և անպիտան Աղթամարցի, | սէր աշխարհիս սուր երկսայրի | հոգիս նովաւ վիրաւորի | (25). Աստուածատուր Մեծոփեցի | յինէն խնդրեմ և ես գրեցի | և ասացէք սրբով իլիւ | ինձ և նորա տէր ողորմի | Թուականն Հայոց ինն հարիւր, | եւթանասուն և երկու այլ իւր, | հազարացիքն աւրինաւք Թիւր | զարդըրս խանձեն որպէս ըղհուր | :

2. Ա, 145ա. Ողբ Կ. Պօլսի. «Երգ ամենայն ազգ և ազինք․ յաշխարհըն կենդանի» (36): (31) Ես աստեղ նուաստ հոգի | մեղաւք լցեալ Բաղիշեցի, | որ զայս բաներս ի շար եդի | ողբանք Կոստանդինուպօլսի | : 32․․ Որ աստացեն տէր ողորմի | ինձ բազմամեղ Առաքելի | (33) և ծնողաց իմոց բարի | խոսթլու մելքը և Նեռսեսի որ զատամեալ մեղաց գերի | ծընան զաւակ ողորմելի | : (34) Եւ բարեւոյն իմ Գրիգորի | որ մակսուն ծերոց կոչի | (35) Եւ Յակոբայ կարգաւորի | նախաշ ասկող քարտուղարի | որ զայս բանեըս որ ասացի | նա գըծագրեաց ի քարտէսի | (36) Եւ զաւակին իմ բազմալի | տէր Յովանէս քահանայի․ | որ ի հասակ մանկագունի | փոխեալ յաշխարհըն կենդանի | :

3. Ա, 150բ. ՅԱղէքսանդրի զրոյցն. Խաչատուր վարդապետի Կեչառեցոյ. «Փիլիփոսս նըստեալ յաթոռ Գարեհի․․ իւր անձինն հաւաքսխանէ» (29):

Թիւ. № 28. ԱՆՈՒՆ. Տօմար. ՆԻՒԹ. 2 սեւակ թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս խոնաւութիւնից սեւացած. մաշուած. ԹԱՏԱՐԿ ԹՂ. 70. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 11,8×9×1,8. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 8,8(9)×6(5,7), ԹՈՒՂԹՔ. 85. ՏՈՂՔ. 14—19. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր եւ նօտրագիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. կարմիր թանաքով երկաթագիր. ԳՐԻՉ Ազարիա, Հօվանէս Զուղայեցի. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԷ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից (14 թ.) եւ վերջից թերի, 78-ի եւ 79-ի մէջ թ-եր են ընկած. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 31բ. 60բ. 69բ:

x, Ա. 1ա. Տօմար. «Եթէ կամիցիս գիտել թէ արեն յորում զօտւոջ է․․․»: Յունաց, Հռովմայեցւոց, Եգիպտացւոց, Եթովպացւոց, Աթենացւոց, Կապադովկացւոց, Վրաց, Աղվանից, ապա Տաճկաց, Պարսից, Արաբացւոց ամիսների յեշտատկութեամբ և համեմատական տախտակներով: № 26. x^2, 41ա.

Ա^2, 69ա. մի քանի տօմարական գիտելիք:

Ա^3, 71ա. տումարական տախտակներ. № 26. x. Ա^2, 6բ. (գ-է).

B. a, 60բ. Ցիսուսի Քրիստոսի (ծառայ) Ցակոբջանի որդի Սիմոնս գրեցի, որ զայս իմ ձեռաց գիրնայ․․ գրեցի որ զայս տոմարս կարդացի. Թվ. ՌՃԺԷ.

Բեկոր.—28ա. մի մեծ գրուածքի 313-322-ը. № 26. x^2, Ա, 41ա. 318ա. տոմար Հռովմայեցւոց վերջանում է Յովանէս վարդապետի «ընդդէմ ախտի ընտ թեան» Աղօթքով: «Ամենակալ Աստուած հզօր․․» (Թերի):

Թիւ. № 29. ԱՆՈՒՆ. Մաշտոց (մայր). ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. շատ վաս, կէսոս եւ խոնաւութիւնից փթած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 26,8×17,2×6,8. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն. 19,8×5. ԹՈՒՂԹՔ. 287. ՏՈՂՔ. 27. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր խոշոր մ. գեղեցիկ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր, թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱՁԱՐԴՔ. թռչնազարդ

բաղարանձեւ, խորանազարդեր խոր. գլխի սկզբում: ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 96ա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 33ա. 36բ. եւ այլն. խորան. գլխի սկզբում. ԳԻՐ Անձեւիա կրաւ-ձեւաւոր. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչ. ԺԱՄԱՆԱԿ (ժե). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. շատ թղթեր չէս ու առաջ են ընկած, սկզբից, միջից եւ վերջից թղթեր են ընկած. 180ա. ա. յուսանցքում. «այս մէջս Բ. Թ. պակաս է.» ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՔ. 70բ. 109ա. 240բ:

1. Աւազան աւրհնել. 1ա.—3ա. 2. ժամահար աւրհնել 3բ—4. 3. Ջահրնկալ աւրհնել. 4. սարկաւագ ձեռնադրել. 5. քահանայ օրհնել. 6. կ. Նորայկերտ գիւղ աւրհնելոյ. 28ա. 7. խունկ աւրհնելոյ. 8. փրկչական պատկեր աւրհնելոյ. 9. կ. զատոր Աստուածածնին պատկեր աւրհնելոյ. 10. կ. զամենայն սրբոց պատկեր աւրհնելոյ. 11. կ. Մանկանն հերն կտրութեան. 12. աւեզայ աւրհնելոյ. 13. կ. ձեռնադրութեան կրաւնաւորութեան (սքեմաւոր աւրհնել). 14. կ. հայր աւրհնելոյ 65բ. 15. կ. տնտես աւրհնելոյ 69բ. 16. կ. Թաղման կրաւնաւորի (ը. օր). 17. գնշխարս սրբոց փոխելոյ. 18. կ. մեռոնն աւրհնութեան 86բ. 19. Թագաւորաց ձեռնադրութեան 89. 20. Մկրտութեան 96. 21. կ. Ջրօրհնեաց 109բ. 22. կ. Նշան աւրհնելոյ 119ա. 23. կ. հարսանեաց հանդերձ աւրհնելոյ. 24. կ. պսակ գնելոյ 126ա. 25. կ. հարսին տալոյ 132ա. 26. կ. աշխարհայթաղ առնելոյ 134բ. (ը. օր այգելոյ). 27. կ. Եւղ աւուրն. 28. կ. ողայթաղի 150բ. 29. կ. հողեհանգիստ առնելոյ 159բ. 30. աղ աւրհնելոյ. 31. Աւրհնութիւն սեղանոյ տերունական (Թերի). 32. խաչ աւրհնելոյ 167ա. 33. կ. խաչալուա առնելոյ 178ա. 34. կ. ապաշխարող առնելոյ. 35. զապաշխարողս արձակելոյ 186ա. 36. կ. տնալուայի 191բ. 37. Գ. պատուիրանին (ընծայութիւն) 205ա. 38. կ. զարմոտ սերմանց և հնձան աւրհնելոյ 211ա. 39. կ խաղող աւրհնելոյ. 40 վասն երաշտութեան. 41. աղ. երդմնայհարի. 42. կ. Գրակարդացի (անագնոսս). 43. կ. պղծեալ կերակրոյ. 44. կ. Նոր գուռն աւրհնելոյ. 45. կ. հանդերձեղէն սպաս աւրհնելոյ. 222ա. 46. կ. ակին և մաղզմայ աւրհնելոյ. 47. կ. քահանայաթաղի 223:

218բ. Ստեփաննոսի վերնագրեր ննջնագրութեան վասն վարուց երանելոյն Մաշտոցի. «Յամի վեցհազարերորդի հարիւրերորդի վաթսներորդի և երկրորդի. լինելութեան աշխարհածոց, ըստ եւթանասնից աւանդութեանց: Յորում ամի էր Հոռոմ թուականն, ՈԽԶ: Եւ հայ շրջագայն. ՅԽԲ կատարեցի զնուաստ գրկունքս զայս, յաւուր քան զհինգ կաղանդին ապրիլի, որ աւր ԺԶ էր հրոտից ամսոյն, ի մեծի հինգշաբաթի, ի վեցերորդ ժամուն ի Թագաւորութեանն Հայոց Սմբատայ՝ որդւոյ Աշոտոյ, ի Բագրատունի տոհմէ. Ի կաթողիկոսութեան տեառն Գէորգայ Գառնեցւոյ, յորում ամի կործանեցաւ Դուինն քաղաք ի շարժմանէ և բազումք մեռան և եկեղեցիք տապալեցան. Այս եր գործեցաւ վասն ծովացեալ մեղաց իմոց. Եւ կատարեցաւ գրկունքս այս ի Սեան կղզոջս ի Գեղամայ ծովակիս, ի ձեռն Ստեփաննոսի անարժան կրաւնաւորի և յետին քահանայի. աշակերտ երիցս երանեալ ճգնաւորի տեառն Մաշտոցի: Զորս զազնուականութիւն վարուց նորա լուսաւորութեանն ի աղայական հասակէ մինչև ցայս, յորում զգրկունքս կատարեցի. ոչ կարեմ ընդ գրով արկանել, այլ համառաւտ բանիւ զեկուցից ձեզ, զի ուսեալք ի սակաւուց նախանձաւորք լիցուք շաւղաց հետոց նորա. Սա էր ի տոհմէ քահանայական, ի գեղջէ Եղիվարդայ. ժառանգակցաց մենաստանին որ անուանի սրբոյն Թէոդորոսի էր: Եւ ի զաւրանալ բանականութեան տածեալ ի վերայ զաւառին, և լինէր հայրն նորայ ի տես մանկութեան, գնացեալ բնակեցաւ պանդխտութեամբ, ի գաւառին Սոդից: Անդ կեցեալ և ամուսնացեալ, ծնաւ զերեսին զաւակին Քրիստոսի, զորոց սկիզբն առաջեալ եմ, հանդերձ եղբարբք և քերբք: Ապա ուսուցանելով վարժէր զորդիս իւր ի յաստուածայինն. քանզի և ինքն քահանայ էր. յետոյ ի վախճանելն նորայ գնաց յարեցաւ մանուկն Մաշտոց ի կրաւնաւորս, և յաջողեալ նմա ի ձեռն կրաւնաւորեցելոցն, որոյ անունն ճանաչէր Թէոդորոս, վարժեցաւ և հմուտ եղև գրոց սրբոց և նոցին աստուածադրեցոյ զաւրութեանն ի կրաւնաւորանին որ կոչի Մաքենոց ի գաւառին Գեղարքունի և ընկալեալ զաստիճան քահանայութեան, մանուկ ուշիմ էր և սերելի մեծամեծաց և ռամկաց: Ուստի ի շնոր-

հասուր ազգմանէ Ս. Հոգւոյն․․ առաջա վարս անսուտապաշտանս, պարկեշտ ․ ի մանկական հասակէն վարժեցաւ ի պահս յաղօթս, ի ազնուութիւնս․․ ընդ յոլովս անցանելով տեսութեամբ. և զբաղումս շահեալ ի Քրիստոս եկն բնակեցաւ ի կղզւոջն Գեղամայ, խորհեցաւ միայնանալ ի տեղւոջն նովին վարուք, և թողեալ զասի բնակութենէ մարդկան զսիրողն ի պատուի, և յանարգանս բազմաց շողացուցանէր զինքեան և զտեսակ ինչ առաքինութեանն զոր թէ ունէցի հասեալ վարդապետն ի ձորս և ի փապարս կորուսանէր, այլ նա ոչ այնպէս: Այլ գնացեալ բնակեցաւ, յապա լերինն այս կղզւոջ․ ուստի հարկաւորեալ բազում թախանձանօք, իմաստունն, հանճարեղն և լուութեան սիրողն․ ի Մաքենաս Սևանեաց տեղւոջէ կանկնեաց ուխտ և ժողովեաց միանձնացելոց դասս. վասն ճոգեաց տեսան իւրոյ Վասակայ, Սևանեաց իշխանի արևապետ վախճանացելոյ. բազում անգամ անուանեալ եղեալ յետոյ հաւանեաց առնլով. մինչ յԱստուծոյ եղէ հրամանս այս, եւ ոչ ընդդիմացայց: Շինեաց վանս և ժողովեաց եղբարս կարգաւ կրաւնից և զարդարեաց բազմայնատն պատուիրանաւք և վայելչական սպասիւք և անձամբ իւրով որ քան զբէ յաւելոյր ի գործս մշակութեանն և առաքինութեան և այնչափ յաւելեաց ի մարմնոյ իւրոյ տանջանս, մինչև արգելուլ ի մըրգոց և ի ջրոց անգամ. և զարմանալի այս էր թէ զհարգ ի ջրոյ անգամ մեկնեալ՝ և ոչ ինչ յերաց ուրուք պակաս գտանէր, քանզի զաղաւթսն հանապազ անխափան կատարէր, զցայգ և զցերեկ, և զընթերցուածս գրոց սրբոց ոչ կասեցուցանէր, այլ ինքն առնէր և խրատէր զամենեսեան ի նոյն կարգ ի բազում սուտ եղբարց յոլով աշխատութիւն կրեալ ննջաւոր կեցծաւորութեամբ, համբերութեամբ տանէր քրիստոսական չափով խոնարհեալ, և ոչ միայն ի սուտ եղբարց՝ յայլ և յօտարաց նշանաւորաց և յաննշանից, քանզի զամենեսեան սատանայ վառէր ընդդէմ նորա, այլ նա առաքինութեամբ տանէր ամենայնի. վասն յուսոյն իւրոյ զոր ունէր ի Քրիստոս և այնչափ ճգնութեամբ հեղ էր և լաւակամ և անոխակալ զուարթ, և առատամբս և ընտրող յոյժ և վայելուչ հասակաւ մարմնոյն, և մխիթարական բանիւ առ տրտմեալսն խորհրդով և զաւրաւոր և անաչառ հզաւրս, և աղաւթաւէրս զցայգն և ընդ տիւն, ինն կանոն կատարէր և շնորհս եղև նմա քանզի փափագէր մեծի պարգևաց լուսոյ նշանին Քրիստոսի, գոլով ուսուցանել փափագ նորայ և աղաւթիւք խնդրէր առնուլ յԱստուծոյ: Եւ եղեալ ընդ առաւօտն ընդ այնասիկ Աշոտ իշխանն, ի կողմանս Վրաց. վասն ապստամբելոյ ամանց յեկեղեցակաց առ եղբայր զեսաւյն որ կոչի Կուր և գործեալ խաղաղութեամբ ընդ նոյն ճանապարհ առ եզերբ ծովուն և եկեալ բնակեցաւ հանդէպ կղզւոյն որ կոչի բանակող, ցանկայր տեսանել զերանելին Մաշտոց, զոր իբրև տեսին իբրև ս բազում ուրախութիւն եղև երկոցունց այս յոյժ սիրեցեալ և մեծապէս ընկալեալ զնա, բարեպաշտ իշխանին և շնորհէր երանելոյն հաւր Մաշտոցի զկղզին մշտնջենաւոր. զոր արձակեալ էր նմա արքային Յունաց Վասիլ: Եւ առեալ զսուրբ խաչն զոր էր ածեալ յակում խաչի, զարդարեալ գեղեցկագոյն գործովք, ընծայեցեալ մարգարտով. և առեալ եդ ի վերայ աչաց իւրոց և համբուրէր զնա, և երկրպագանելով իշխանն ողջունելով բազմամբն և բազում ինչ խաւսեցեալ․․ գնաց զճանապարհ իւր և նա գործաւ ի մենաստանն իւր առ գշնորհս զայս մեծ որ ընդկեալ էր ի լերինս յայս ամս ութ և տասն. որ են անուանք սրբոց առաքելոյն եկեղեցին Գ. և իբրև այնմ և մեծի շնորհի արժանաւորեցաւ առնուլ եւ յաւելեաց առաքինութիւն իւր, զի զինի երից ձեռաց հացի ճաշակէր զգեպաշտ-հեռ-ինչն, այլ հաց և զինի այն էր նորայ, որ ի մարմնոյ և յարենէ տեսան վայելէր: Եւ յայնմ ամի յորում կարգեցի զատկաւաւոր գրիւնքս, էին ամք նորա պակաս ինչ քան զԿ. իսկ որ մեկնեալ էր ի կերակրոց և ի բոլոր հեշտութեանց աշխարհիս ԼԳ ամ, և շինութեան տեղեացն ամք ԻԲ: Քրիստոս, յորյն պատերազմողաց զաւրութեամբ ի վերայ ճշմարիտ հաւատոյ. որոյ առաւել եւ տացէ այժ հաստատութեան սովին բարի առաջարկութեամբ կատարել և զորս լեալս, ամս կենաց իւրոց մինչև ըմբռնեսցէ զպատրաստեալ արքայութիւն:

Այս են բանք վարուց նորայ ճշմարիտ զոր կարճառօտ հարևանցի ասացի. գլխաւորն և զզարմանալին թողեալ. զի մի կարի անհաւատալի թուեցի ձեզ:

B, a. 240բ. Ի թվականիս Հայոց ՌՃԾԷ այս է Մաւղրու ս. Աստուածածին եկեղեցոյ վախմ և յիշատակն որ տուեալ են. Աստուածողորմի Մեյլիսեթ եպ-ին, որ տուաւ Բ զարբաֆ շուրջառ, 1 պատուական օկին, 1 տարեգիրք, 1 այամուուրք. մկյիֆ Շահնազարին մեծի, որ տուաւ 1 պատուական աւետարան, 1 մաշտոց բուն, մէկ վակաս, խոյր.. մկյիֆ Բամալին որ տուաւ 1 խաչ.. մկյիֆ Պետին որ խաչկալն շինել տուաւ.. Հուրիզադին մէլէք Շահնազարին փոքու որ տուեալ յիշատակ 1 շուրջառ, 1 ուրար վակաս և սաղավարտ, Բ եաղլուխ, 1 կոտի, Բ շապիկ.. մկյիֆ Այդանին.. որ տուաւ 1 շուրջառ, 1 վարագոյր, 1 ջուխտ պազման, 1 եաղլուխ սկոյ... Եաւրի սկինն կողակից Կոյրուսարին մէկ նոհ, մէկ պոխճայ տուաւ.. Միրզամին և կողակից Խարունին. 1 զարփար ուրար և Բ շապիկ, եաղլուխ սկոյ.. Ղարայ Դօզբակին և կողակից Դօզալին.. Աիւանին, Դարիին.. որ տուաւ 1 տեար խաչհրգի պատարագի... Սարգիս վարդապետին որ տվաւ 1 ըեմբայծածկոյթ.. Ծաղային.. որ տուաւ 1 ճահ..[Հասանին.. որ տվաւ մէկ մեծ զանկակ.. Աիխանին.. Շիխին որ տվաւ Բ շապիկ մէկ պատազէր.. Ղուլին Ղազարին.. Դաւթանց Գրիգորին.. Թումանանց Սարուխանին որ տուաւ 1 եպլուղ լական 1 փոքր զանկակ.. Մխիթարին.. որ տվաւ 1 ջուխտ բշոց.. յիշեսջիք մեղայպարտ.. Եղիազար ապեղայս..»

Թիւ. № 30. ԱՆՈՒՆ Մաշտոց. ՆԻՒԹ. Թաւշ թուղթ. ԿԱԶՄ. 12.5×10.5×4.8. կաշեկազմ. ա. կազմի վրայ կայ մեծադիր խաչաձևեղակ ճառագայթաւոր շրջանակի մէջ. Բ-ի վրայ փոքրադիր խաչաձևեղակ ծաղկանման զարդերով. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. լաւ. ՊԱՏԱՌԿ ԹՂ. սկզբից և վերջից երկ-երկու թ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 12.5×10.5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 8.3××6.8. ԹՈՒՂԹՔ. 261. ՏՈՂՔ 16. ԿԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր գեղեցիկ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, զարդագիր, կարմիր թանաքով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. ծաղիկներ, խորանազարդեր, կարմիր և կապոյտ թանաքով. ԿՈՂԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ա. 13բ. 68ա. 110ա. 154բ. 179բ. ԳՐԻՉ. Սարգիս եպ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ԺԱՄԱՆԱԿ. ժդ. (?)—1311. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 49բ. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. տես № 29:

1ա. Կ. հիմնարկութեան եկեղեցւոյ. 13ա. Կ. նաւակատեաց եկեղեցւոյ. № 29. 1. (ամբողջ № 29-ի Եւ առ Ցակոբ զաւազան.. տես 51ա. որա մէջ): 54բ. Կ. նաւակատեաց եկեղեցւոյ պղծեալ տաճարի և շարժեալ սեղանոյ. Շ-ը տես. 45. 46. 44. (Բ-ը աղօթքից). 33. 3—5. 68ա. Աստիճան եպիսկոպոսութեան. «Ցորժամ հանդերձեալ լինի..»: Եպիսկոպոսի ընտրութեան մասնակցում է ամբողջ ժողովուրդը իր իշխաններով և վանականներով, թեմակալութեան արժանի համարուածը, վկայականներով գնում է կաթուղիկոսի մօտ. որը 12 կամ 6 կամ 3 եպիսկոպոսներից ժողով է գումարում և նոցա յանձնում վկայեալի ամբողջ անցեալի մանրամասն հետազօտութիւնը և սրբուած վկայականների վերստուգութիւնը. 50 տարեկանից պակաս մէկը եպ. լինել չէ կարող. երբ կարևք չկայ՝ ձեռնադրութիւն անել չի կարելի, որովհետև իր. թեմ ինքն է ընտրում իր եպիսկոպոսացուն.

Եպիսկոպոսական ժողովը քննում է նաև ընտրեալի գիտութիւնը և ուղիղ դաւանութիւնը. ընտրեան խնդրի առթիւ ասում է. «Որ է ճշմարիտ Աստուած և եղև կատարեալ և անշփոթ մարդ. անփոփոխելի և անբաժանելի գոլով յերկու բնութենէն՝ յաստուածութենէն և ի մարդկութենէն մի Քրիստոս և մի անձնաւորութեան յԱստուծոյ Հօրէ և ի Մարիամայ Աստուածածնէն կուսէն մի միածին և Որդի Աստուծոյ և մի Տէր Յիսուս Քրիստոս և զնոյն՝ ներմարդացեալ և ծնեալ ի սուրբ Աստուածածնէն խաչեալ, չարչարեալ, և մեռեալ անպարտ մարմնով վասն մեր, մնալով անմահ ի մահուն. կենդանի և առանց կրից ի չարչարանսըն և զնոյն բստ միաւորութեան կրեալ զամենայն մարդկային թողեալ և յարուցեալ»։

Իւրաքանչիւր ընտրեալ եպիսկոպոս ունի 2 կանդիտատ. ա-ի հրաժարած դէպքում Բ-ն է յաջորդում: Երբ քննութիւնը վերջանում է «հարցս Փիլակըթ. Լ գրում այսպէս «ի թուականիս Հայոց ՑԶԿ յամսեանն

սեպտեմբերի ԺԴ. եղև սկսնհօգոս հրամա-
նաւ օրհնեալ և երջանիկ կաթողիկոսին
Հայոց մեծաց տեառն (այս անուն), ապա
ժողովականների վճիռը և ստորագրութիւնը:

154ր. Կ. կաթողիկոս ձեռնադրելոյ:

«Այս են նիւթք և պէտք որբալոյս մեռ-
ոնին. պալասանի փայտի հունդ, խասայ-
արիւլ թուղթ ա. մնփուշնուկնէ, խուրա-
ֆու ընկկկէ, ճաւաղէնուկն, քաղաղէնու,
պասապաղէնուկնէ, սաղէճ հնդի թուղթ ա.
գարխաննինուկ, գընճակշնուկ, մուղդասբէ-
նու, հախուննկնու, լօսանու, մէյանհգայէթ
ա. հառամշանկ, նա", խոտան մանսթող
ա. ըստըրըքխունկն". ա. ծխանելը. մոխա-
սըխ անդալն". Զաֆրանթուղ. Ա. մար-
տակնուշն". ա. պլլուկ վարդն". մահ-
լուպն". ա. աթխօսան". կկսլեախնն".
Նասրօնն". պապունճ. մանուշակ, վարդ,
նաւանօֆար, նարինճի ծաղիկ. կաղի տերև,
նումանծաղիկ. մրգենի, վարդեջուր ա. լիտր.
գինի. մուշկ, յամպար, նաճէս, ճապաւա-
նուկն ա: № 29. 18. (նկարեց 6 ա. ա...ի):

1. Ա. 198ր. Քո ձայնիւ յաւեղար.
բաց անուան ... «Նոր օրհնութիւն ընդ
հայցուածոց մաղթանաց.. գնացին և գնեց
անչէն քո լուսով.» (Ներսէսի երգ): № 29.
26. (Կ. յորժամ հիւանդն սկսանի աւանդել
զոգին. 213ա. 18. 230ր. Կ. և կարգ օրհնու-
թեան միայնակեցի. 230ր. 34 (տարբեր).
241ր. 36. № 29. 32. (Թերի վերջէց):

Թիւ. № 31. ԱՆՈՒՆ Մաշտոց. ՆԻՒԹ. Թուղթ
բամբ. ԿԱԶՄ. 16×11. կաշեկազմ. ա-ի վրայ խա-
չանկար. բ-ի վրայ ծաղկեալ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լա-
ւ. ՊԱՏԱՌ ԹՂ. 1-2. 4ր. 197ր—199. ՄԵԾՈՒ-
ԹԻՒՆ. 16×10,5×4,6. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն.
11,2×7,8. ԹՈՒՂԹՔ. 199. ՏՈՂՔ. 19. ՎԵՐՆԱ-
ԳԻՐՔ. կարմիր բոլորգով. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՄԱԶՆԱ-
ՏԱՌՔ. բոլորգիր. ՆՈՒՍՆԵՐԱԶԱՐԴՔ. 5ա. 30ա.
43ր. 65ա. բոլորգիր, եւ ծաղկազարդ ... կար-
միր եւ կանաչ գոյներով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 5ա. ՓՈՔՐ
ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 30ա. 43ր. 65ա. 133ր. 147ա. ԳՐԻՉ.
Արտեմս. ՍՏԱՑՈՂ. Յովսէփ քհն. եւ Սարգիս սարկ.
ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌԺ (1561). ՏԵՂԻ. ... ՏԵՂԵԿՈՒ-
ԹԻՒՆՔ. 74ա. ...
ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 79ր. 110ա. 196ա.
ԲՈՎԱՆԴԱԿ. ... № 29. 20. 23—26. 28:

1. Ա. 80ա. Գ. ննջեցելոց թաղման.
«Մինչ որ ի չէն Բանք որ ի Հօրէ, յոր-
ժամ ծագիս փառաց ի յերկնէ.. ընծ զաւ
պալար պատարագ գրէր, ի չար այսօրն
զիս թափեցէք» (Մանկիս).

Խ. Ա. 84ա. Եւ յետոյ զայլս սաս
ննջեցելոց. «Ով քահանայք և վարդապետք
ստուածարան- և ժողովուրդք հաւատա-
ցեալք ամենեքեան.. զի աէրն քաղցր է
պտրատական ողորմութիւն» (14). № 29.
29. 30. 38. 32. 21. 35—37.

170ա. Իւղաբերից. բժշկութեան և
հանգստեան Աւետարաններ. № 29. 1.
(տարբեր պօթքով):

A. a, 196ա. Փառք.. գրեցաւ մաշտոց
ձեռամբ.. Արտեմս մեղաւորի: ի թվին Հայոց
ՌԺ.. ի Պեsmdar... ընդ հովանեաւ ս. Նա-
հատակին Գեւս.. ի վայելումն եղբաւր որդ-
ւոյն իմոյ Յուսէփ քահանային և Սարգիս
սարկաւագին և յէշատակ հօգւոյ իմոյ և,
հաւրն իմ Վրդանես քահանային և մաւր
իմոյ Դաւլաթխաթնին և եղբաւրց իմոց Յովանէ-
սին. Խաչատուրին և Վարդանին. քվեր-
ցըն իմ Գուլզարին և Բէկխաթունին և
եղբաւր որդւոց իմոց Ղուկասին, Մարկոսին,
Յովհ. քհ-ին. և Սարգիս սարկ-ին և Յակո-
բին և միւս որբոց որդոց Մարտիրոսին, և
Յովհաննէսին Մարգարէին և մօր իւրեանց
Դուանին և Եղիսաբէթին: Այլ և ողորմի Քր-
իստոս Աստուած վարդապետին իմոյ մեծ
քահանայապետին Ղուկա.. և Յովհաննէսի
վրդ էն..»

Թիւ. № 32. ԱՆՈՒՆ. Մաշտոց. ՆԻՒԹ. Թուղթ
բամբ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ չէ, բայց ... կոս-
տացուած. ՊԱՏԱՌ ԹՂ. 1—2. 267ր—289. ՄԵ-
ԾՈՒԹԻՒՆ 18,2×11,7×4. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն
14×3. (միասիւն տեղ տեղ). ԹՈՒՂԹՔ. 289. ՏՈՂՔ.
20. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր բոլորգով. ԳԻՐ. բոլորգիր
մ. փոքրիկ. ՄԱԶՆԱՏԱՌՔ. բոլորգիր ծաղկազարդ.
ՆՈՒՍՆԵՐԱԶԱՐԴՔ. ծաղկեալ, բոլորգիրներ, ...
ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 4. 5ա. կարմիր եւ սեւ բոլոր-
գով. ՓՈՔՐ ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 41ր. 122ա. ԳԻՉ. Տէր
Մելքիսեդ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՀ—1621.
ՏԵՂԻ.—... ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 26ր—27ա. ...
251. ... 41ր. եւ 109ա ...
ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 41ր 112ր. 136ր.
249ր. 252. 253ր. եւ այլն. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

նա. № 30. $54^{բ}$. $18^{ա}$. Կ. զեկարեալ եկեղեցիս աւրհնելոյ. $19^{բ}$ Կ. աւազան աւրհնելոյ. № 29. 1. 2. 20:

1. Ա. $41^{բ}$. «Խաչանիշ զրոշմամբ նշանաւ պարապրական փառաւք պըսակեալ ի կարմրութիւն ծործոյ ծիրանոյ և ոսկեթել բեհեզոյ.. ուրհնեա միածին հանդերձ հարանեաց.. ելէք ընդ առաջ երկրպագութիւն կենսատու խաչին և սուրբ նշանին» (Խաչատուր շաձ): № 29. 23. (սուրբեր). 24. (սրբ). 25—32. 21. 34. (որս $150^{ա}$). 35. 37. 36. 43. 38. 40. (այլ ազ.) 33. 11. 39 (արտաբեալ Ներսեսի Հայոց կաթուղիկոսի): 14. 16. 13. $239^{ա}$. Կ. ժամատուն աւրհնելոյ. $247^{ա}$. Կ. խունկ աւրհնելոյ. № 31. 1. Ա. $80^{ա}$:

A, a, $252^{ա}$. Փառք. որ ետ կարողութիւն.. Միքիաեղի ստուտանուն երեցու գրել գհոգելից տառս, որ կոչի մաշտոց: Արդ աղաչեմ.. յիշել.. զծնողսն զսէր Յովանես և զեղբարսն և զկողակիցն իմ զսեմսայն և զորդին զՊետրոսն և զդստերսն զեղբարսն և զԹամամն, զՀռիփսիմէն, զՀերիքնազն և զՎառվառն: Դարձեալ յիշեցէք, զՍանդուխտն այլն իւր Եղիազն, զորդին զՊետրոսն զդստերսն զՄարինոսն և զՄարիամն.. զՍառէն և զկողակիցն զԹամամն, և զորդին.. զՅովանէսն:.. Եւ գրեցաւ սուրբս (զ) ի թվին ՌՉԽ.. ի այսմ եղև զրոյ մահու վերագրելոց իմոց: Բայց գրեցաւ սա թւին ՌՀ—ին ի ժամանակս մեծ բարունապետին մեծին Մովսէսի և Սարգիս պարոն տէր հօր սուրբ անապատին Նուատթէի սուրբ առաքելաշնորհ աթոռոյն պարոն տէր Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի և ի զանութեան Շահապարի և տեառն.. ;

B, a, $260^{բ}$. Տէր Մելքիսեդի վերջինեալ որդւոց կենսագրութիւնը համառօտ. «Իսկ ի լինել ՌՉ և Է-ին մահ տարաժամ տարածեալէր առհասարակ»

B, $251^{բ}$. Աղեքսանդին Պալատան և Մովսէսս որդիք, որդի մի Ոհանին Պատրիկ անուն և որդիք տէր Պօղոսին Եղիազար և Մելքիսեթ, Նահապետ և Աբրահամ... Իսկ մինն որ Յովհաննէս կոչիւր ունեալ և վարժեալ առ սա բաջ հաւատին և անյաղթ փիլիսոփային Սիմէոնի Ջուղայեցւոյ եղև որդ. Իսկ յետ մահուան վարդապետին արար զնա քահանայ. Մաւդնեցի Յովանէս մեծ վարդապետն և յետոյ Հակոբ սրբազան կաթողիկոսն առ զնա առ իւր և արար զնա քարոզիչ և վարդապետ, իսկ զկնի Եղիազար կաթուղիկոսն արար յայնս. Երրակ զաւառի... Բայց եղև քահանայանալ իմն ՌՃԾԹ-ոյ և ՌՃԽԴ: Արդ յիշեցէք ի Քրիստոս զհաւն իմ զտէր Մելքիսէթն զհայրն իմ զԹհմայն և զմայրն իմ զՍառայն.

c, $249^{բ}$. Յիշատակ է Մաշտոցս Կիրակոս վարդապետին, եւ Ազարիա սարկաւագս նորոգեալ կազմեցի. թվին ՌՃԿԵ.

Թիւ № 33. ԱՆՈՒՆ. Մաշտոց. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. ա. կաշի խաչաձևեալով. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. վաս չէ, թ-երի ծայրերը կտրած, վերջինները կարկատած. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—2. $202^{ա}$.—203. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 16,7×12,7×4. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին 11,7×9. ԹՈՒՂԹՔ. 203. ՏՈՂՔ. 21. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. անկանոն բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, գազանագիր, զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. $3^{բ}$. 4. $5^{ա}$. եւ այլն. կարմիր, կանաչ եւ կապոյտ գոյներով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. $5^{ա}$. կոպիտ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. $40^{բ}$. $71^{ա}$. $101^{բ}$. կոպիտ. ԳՐԻՉ. Մարկոս քահանայ. ՍՏԱՑՈՂ. գ. թ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԳ—1654. ՏԵՂԻ. Ս. Սարգիս. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. $31^{բ}$. պակաս է առ. ֆեզ գրած. պակաս skr skr. խուն գիծի.. եւ այլ այսպիսի խօսքեր. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. $3^{ա}$. $62^{ա}$. $201^{բ}$. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. № 29-ի 20. 23. (խոսքի պակաս եւ այլն չկայ № 29-ում):

x, Ա, $23^{ա}$. «Երգ աւրհնութեան (հարսանեաց). «Ամենապատիւ տէր թագաւոր թագաւորաց.. որք նըման են Եփեսոսի ու ժողովոյն» (23): № 29. 25. 25. № 31. 1. Ա, $80^{ա}$. x. Ա, $84^{ա}$. (ով եղբայր զգանձն ամենք զկնի փառք ի բարձման առեն ի վերայ գերեզմանին, և կայ որ ի տունն կանն կանք քու է: № 29. 26—28.

1. Ա, $84^{ա}$. Նաղաշի ասացեալ. «Արարիչըն արարածոց մեզ բարեգութ, քաղցրը բնութիւնըն աստուածային մեզ զաւանեցաւ, հայրն ի տանէն աստուածային բարբառեցաւ, ուրն հրեղէն այսաւր յերկիր տարածեցաւ. արժան արա զաս ընծայ առ սուրբ պըսակին, և քեզ ամէնքս երկրպագեմք Աստուածածին» (ԺԴ): № 29. 29—32. 21.

2. Ա. 130ա. «Ցամենայն ժամ աւրհնեմք զաւրհնեալ Փրկիչ.. որ յաւիտենից քեզ հաճոյացան» Ցովանիսի երգ). «Եւ քանզի Հաւր ծննդեանդ անժամանակ.. յայտնեցեր երկրպագեաց» (4):

«Ով զարմանալի խորհուրդս այս մեծ.. հոգւոյն ճշմարտի փառք յաւիտեանս» (7). № 29. 35—37. № 30. 54բ. № 29. 45-46. 43. 38. 40. 183բ. Կ. գաւառն աւրհնելոյ. ապա խաչաբերից, բժշկութեան և հանգստեան աւետարաններ.. № 31. x. Ա. 84ա.

3. Ա. 196ա. պաշտաման հասարակաց աւուր պահոց և զատկի. «Անտանելին երկնի և երկրի, պարագրեցաւ յարգանդի կուսի.. հրեղէն զօրացն անհնել հաւատալ» : (Առաքել).

4. Ա. 198բ. ա. ոգը մեռելի. «Երկաք այսաւր եղբայրք ամէն, յԱբրահամեան շաւաւիղէն.. և փառս տամք երից անձինդ» (Երգ Առիստակէսի):

5. Ա. 199ա. ոգը ի Խաչատուր Կեչառեցւոյ. «Ես եմ կորուսեալ ոչխար, մոլորեալ ի սուրբ .. որ բաղում ողորմք. (15).

A. a. 201ա. Փառք.. (որ) ետ կարողութիւն.. Մարկոսի հասանել յաւարտ այսմ գրոցս, զոր աւարտեալ է ս. հայրն մեր Մեսրոպ-ի .. ՌՃԶ. (Հայոց). ի գաւառն ս. Սարգսի (ընդ հովանեաւ) ս. Ցակոբին, ս. Լուսաւորչին.. Ցիշեցէք.. զՄարկոս գրիչս և.. զհոգւոյ զմայրս իմ զԹուրքան.. զՄուրատն.. զհայրն իմ զՄելքիսեթ եւ.. զՎարդապետ վարդապետս.. որ ետ աւրինակ.

ԹԻՒ. № 34. ԱՆՈՒՆ. Մաշտոց. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. ԴԱՍՏԱԿ ԹՂ. 1-4 391-4. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 30×14×4,2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ երկսիւն 11×4. ԹՈՒՂԹՔ. 197, ՏՈՂՔ. 22. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՄԱՐԳԻՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 5. միայն երբ չոս նկարակ. դեղին եւ կարմիր թ-ով: ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 5. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 83ա. ԳՐԻՉ. Մարկոս քահանայ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԶ—1657. ՏԵՂԻ.—Դերջան, Բագառինճ. ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՔ. 229ա. 388բ. 390ա. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. նման № 31-ին: Աւելի ունի 361ա. № 29. 1. 44. 2: Վերջանում է խաչաբերից, բժշկութեան եւ հանգստեան Աւետարաններով. տաղերը.—№ 31. 1 Ա. 41բ. (Խաչատուր ճ.) (31ա.) № 33. x. 23ա. (49ա) № 31. 1. Ա, 80ա. (101բ.) x. Ա, 84ա. (108բ.) № 33. 1. Ա, 84ա. (161բ.) 2. Ա, 130ա. (256բ) (3-ն եւս ամբողջ):

A. a. 38?բ. Փառք.. որ ետ կարողութիւն.. Մարկոս քահանայիս.. և այլն. տես № 33: A. a. 201ա. «Արդ գրեցաւ.. ի թվականիս Հայոց ՌՃԶ ի յերկիրն Դերջանու, ի գեւղն որ կոչի Բագառինճ, ընդ հովանեաւ ս. Աստուածածնին և Սանփանոսին.. աղաչեմ յիշել.. զհայրն իմ զՂազար և զմայր զաւրին.. և կողակիցն իմոյ Հուշանին և եղբայրն իմ Գրիգորին:

B. a. 390ա... ի թվականիս ՌՄԺ-ին գրեցաւ ի ձեռս Խաչիկի քահանայէ Նախիջևանցոյ Մէքայելեան այն ժամանակ որ նորանէր չաղն Վարդապետ (?) եղեալ է. Թարբղէս ԺԴ տարի յառաջ չառ նեղութիւն.. հարկաց պահանջութիւն. Աստուած հեռի արասցէ...:

ԹԻՒ. № 35. ԱՆՈՒՆ. Մաշտոց. ՆԻՒԹ թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ վատ չէ. ԴԱՍՏԱԿ ԹՂ. 1-2. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 15,5×11,5×4,2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 11×3,2 ԹՈՒՂԹ. 242. ՏՈՂՔ. 19. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր մ. գեղեցիկ. ՄԱՐԳԻՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 4ա. կարմիր եւ կապոյտ թանաքով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 4ա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 160ա. ԳՐԻՉ Պաղտասար դպիր. ՍՏԱՑՈՂ. Մարտիրոս քահանայ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԺԲ. (1663). ՏԵՂԻ.—Հարար գիւղ. ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՔ. 218բ (ծաղկագիր) ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. № 31-ին նման: Աւելի ունի № 29. 43. 38 (նաեւ կ. մեռոց օրհնելոյ 40. 33. 35:) 213ա. Աղ. յորժամ երթան առ հիւանդն. 216բ. ձեռնադրութեան սարկաւագ կանանց. 217ա. Կ. խունկ օրհնելոյ. № 29. 41. 6 վերջանում է սովորական աւետարաններով, տաղերը. (67ա) № 31. 1. Ա, 80ա. x. 84ա:

A. a. 241բ. Փառք.. գրեցաւ ս. Գիրքըս.. Մաշտոց ձեռնամբ.. Պաղտասար դպրի, ի թուականութեանս Հայոց ՌՃԺԲ ի յերկիրս Հագարեան. ի գեղջս.. Հարար.. ի հայրապետութեան տանն Աղուանից տեառն Պետրոսի բազմահանճար կաթուղիկոսի և ընդունակութեան Տաճկաց Փաշի Շահապաշի, ի յայսմ աստուածախնամ տանս ցանկացող

եղեալ․․ Մարտիրոս քահանայ․ ես գրել մաշտոցս՝ յեւր և ծնողացն հօրն Յովանէսին․․ և կողակցոյն Գուլամին, և որդոցն Գիրիգորին և Յունանին, Պաղին և դստերացն Յախիանին, Մարիանին․․․ Այս Մարտիրոս քահանայ եղբայր էր ս․ և պատուական հայրապետին տեառն Պետրոսի տանս Աղուանեաց․․։

Թիւ. № 36 ԱՆՈՒՆ. Մաշտոց. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. վերջին թղթերի գրութիւնը եղծուած է. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1-2, 232-3. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 19×13×4. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 12,5×7,6. ԹՈՒՂԹՔ. 233. ՏՈՂՔ. 21. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. նոտր եւ բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 4ա, 157բ, 159բ. բուսնազարդ, դեղին, կանաչ եւ կարմիր գոյներով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 4ա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 51ա. 95բ, 107բ, 119բ, 208բ. ԳՐԻՉ. Մաետեւի Յակոբ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ԾԱՂԿՈՂ. գրիչը. ՏԵՂԻ.—Ճատիկոյ անապատ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԼԲ-1683. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. կան յետ ու առաջ բերած թղթեր, որ. 58-դը ստ. լուսանցքի ծաղ-կիւնը տեղը որոշում է. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 15բ 20բ. 86բ. 107ա. 136ա. 205բ. 206ա. 229. 230. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ № 29, 20, (21ա. նշանցրէք,) 23. (խրատով.). 24. (նախ, կ. պատկ փերացուցանելոյ 43ա.) № 35. 213ա. № 30. 213ա. № 29. 26-28. 16. 29-31. 35. 37, 36, 38, 33. (մրգաց օրհնելոյ) № 33. 183բ. № 29. 43. 6. № 35. 217ա. № 29, 45, 2, 21. 32. փերջան. է սովորական Աւետարաններով: Տաղերը.—№ 32. 1. Ա. 42բ. (խալյոտ չտ): № 33. x. 23ա. № 31. 1. Ա. 80ա. x 84ա. № 33. 84ա.

1. Ա, 205բ. Պարզատումար. (Մաետա-ւի Յակոբի). ուք. ընդունելով «գեր տարւոյ» ցոյց է տալիս տոները և պահոց դասաւորութիւնը.

A. a, 229բ. .. Թվականիս Հայոց ազգիս ՌՃԼԳ թիւ ամելիս՝ մաշտոցս թէ տոմարս գրեցի ես ի մէջ Ճատիկոյ անապատիս. ձեռամբ յակոբ վաճառականիս, 2. ամաց էի ես... թվին ՌՃԸ էր որ տոմարս պարզեցի, թվին ՌՃԼԳ էր որ մաշտոցս տոմարս գրեցի...

B. 230ա. Փառք .. յիշեցէք զյակոբ վաճառականս որ 2. ամաց էի. մաշտոցս գրեցի, գեղեցիկ ծաղկով զարդարեցի․․ է յիշատակ ինձ և իմ ծնողացն Աւաքին, եղխայրէթին և կենակիցն իմոյ անձրևվարդին, որդոյ իմոյ խաչատուրին. էլիազին, և եղբաւրն իմ յոհանին և քուրն իմ աննայէ․․։ Դարձեալ աղաչեմ ձեզ եղբարք որ ս. մաշտոցս վնասակար բանից պատրաստ պահիցէք, թէ ջրէ կամ անձրևի կաթիլէ, թաց տեղէ կամ աւազակէ․․ Եթէ ոք․․ յանդգնի զյիշատակս իմ ջնջեսցէ նա ի յայս կեանս զրկեալ լիցի ամենայն գոյականաւք․․․ Յայտնի լիցի ձեզ եղբարք մինչ ի յայսմ ժամանակիս ԽԳ տարի եղև, որ ի մէջ Ղզլպաշի և Օսմանցոյ խաղաղութիւն եղև. բազում եկեղեցի, թէ վանորայք․․ նորոգեցան. թվին ՌՂ բարեշութիւն եղև․․։

Թիւ. № 37. ԱՆՈՒՆ. Մաշտոց. ՆԻՒԹ. մագաղաթ. ԿԱԶՄ. 19×14×4. տախտակակազմ, կաշեպատ, ա-ի վրայ խաչաձևադակ. բ-ի վրայ քառակուսի: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. անմաքուր. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 18,9×14×4. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 13,2×4,3. ԹՈՒՂԹՔ. 153. ՏՈՂՔ. 23. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր գեղեցիկ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, զարդագիր, կապոյտ եւ կարմիր թանաքով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. թռչնազարդ, ձուաձեւ կարմիր եւ սեւ գոյներով. ԳՐԻՉ. Յակոբ գրիչ (դպիր). ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ՏԵՂԻ. Ակուլիս (պաշարչայ). ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԼԹ—1690. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից բերի, 1. 3. 5. զանազան գրութիւններ. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 2ա, 5, 150ա, 151ա, 153բ. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. նման № 36-ին. Աւելի ունի. 139բ. կ. հաւ աւրհնելոյ:

A, a. 150ա. Փառք․․ յիշեցէք յակոբ դպիրս որ ս. մաշտոցս․․ աշխատեցայ․․ շըրջայկայ թվականիս Հայոց ՌՃԼԹ. գրեցաւ ս. մաշտոցս Պաշարչայումն ի գիւղն որ կոչի Ակուլիս որ է Ալլաղ գաւառ ի հայրապետութեան սրբազան Եղիազար կաթուղիկոսին: Եւ մեր զՑաթեւու ս. հայրապետեան յովաննէս վարդապետին.

B. a, 150բ. Դարձեալ յիշեցէք յուլուխանն և հայրն պաղտասարն և մայր սուլվարն և կողակիցն հուռումն և որդոցն այգինն, ալայպէկն, ղաղայպէկն և յուլուպէկն, աթապէկն. գուլնազարն, բէկնազարն Պաղտայարն, և դուստր նազլուխանն լալէփարն, սրանդուլն, մահրարն․․։

B. 153ա. Արդ ես յուլուխանս առայ զաուրը մաշտոցս հալալ ընչից իմս ։

Թիւ. № 38. ԱՆՈՒՆ. Մաշտոց. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. Լաւ չէ, մաշուած եւ ցեցա-կեր. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 257բ. 295բ. 296. ՄԵԾՈՒ-ԹԻՒՆ 15,6×12,2×3,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 10,5×7,8. ԹՈՒՂԹՔ. 302. ՏՈՂՔ. 19 եւ 24. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր եւ նոտրագիր, մ. գեղ. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, կա-նաչ, կարմիր, դեղին գոյներով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. թռչնազարդ, ձուաձեւ, ծաղկազարդ, 21բ երեւշաակի, 31բ, փետայ գլխին թագ դեղնագոյնի, զգեստները կա-նաչ գոյնի, ասպետակ, վերնազգեստ կարմ ու անփեր, դեղնագոյնի, գրչանների դիմաց թագ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ. ԹՂ. 63ա. ՍՏԱՑՈՂ. տէր Ոսկան. (?) ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԷ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ սկզբից, միջից եւ վերջից պակաս, թղթերը յետ ու առաջ լցված, 257ա-263բ, չմաքրած թուղթ. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 135բ, ԲՈ-ՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. № 29, 20 (սկզբից պէրի). 24. (նշան առէննէք.) 23. (խրատով). № 36. 43ա. № 29. 25-28. № 32. 1. Ա, 41բ. № 31. 1. Ա, 80ա. (Մանիս) x, 84ա.

1. Ա, 150բ. «Այսօր ենհաս հրաման տէրունեան, մահու հրաւէր մարմնոյս հոգե-ղէն. այսօր Թողի սիրելիքս ամէն, ողորմելի եւս իմ տանէն.. ուրախանալ ընդ հոգեղէ-նաց» (Առաքել).

2. Ա, 152բ. Ողբ զաւակին. «Դառն-ալին կեանքն է լալու ողբերական. դառն և լեղի և տրտմութեամբ ի նեղ զրնատն, յոր-ժամ լինի յօտար երկիր Թափառական. ու զաւակըն օտար ոչ ճանաչէին, ոչ գիտենան.. ուրախանալ ընդ հոգեղինաց»: (18. Նա-ղաշ Յովնաթան. 2):

3. Ա, 155բ. Ողբ մանկան. «Արթունք զուարթունք.. Քրիստոսի Ջոկեալ եղունք» (ալք). ապա հանդստեան շարականներ 8 ձայնի իրենց ուեռաբաններով, ստղմոսնե-րով և երգերով (կարգ 8 պաշտաման): № 29. 29. 31. 21. № 33. 2. Ա. 130ա.

x. Ա, 260բ. Այլ տ. անուշ ի վերայ Ջուր օրհնեաց. «Այսօր ձայնըն հայրական.. (11.): տաղ և գանձ սանալուայէն. «Այս խորհուրդ լցեալ.. ընդ քեզ միութիւն» (6). № 29. 34. 36. 297ա. Նոտրգիր. «Կ. խոր-հուրդ տալոյ, կ. Ջրհոր օրհնելոյ» (վերջից Թերի):

B. a, 135բ. Յիշատակ է ձեռագիր մաշ-տոցըս Աբրահամ վրդ-ին Շարեցւոյ, լուսա-հոգի տէր Ոսկան քահանայն Զարաբերդցի ի կենդանութեան իւրում շնորհեաց վրդ-ին Աբրահամու, որ առաջնորդ էր Աստուա-ծածնի վանուցն Շարուայ, և ի պէտս ինչ գործի.. Թվին ՌՄԼ յունվ. 2-ին:

Թիւ. № 39. ԱՆՈՒՆ. Մաշտոց. ՆԻՒԹ. թուղթ հաստ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 21,5× ×16,5×2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն. 17,3×5,7. ԹՈՒՂԹՔ. 104. ՏՈՂՔ. 28—32. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր անվարժ. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. սեւ բ-ով դեղ երկգիր. ԳՐԻՉ. Գասպար բնեյ. ՍՏԱ-ՑՈՂ.-գրիչը. ՏԵՂԻ. Թաղար?.. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՄՁԴ-1834. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 137-8 վեր. յանցf. գրած է, մինչեւ տաս ս. մաշտոց է. տասի մինչ ի վերջն տէր Գասպարիս է օրհնեալ. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 137. 217. 203. 205. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. նման № 38. աւել աղօթներ ունի.

x Ա, 14. Գուշակութիւն ուրանու-Թեան լուսնոյն Թէ որպիսի լցէ ծնեալն զե-րակ Թաղուլն կամ զարին ուղղելն. «լուս-նոյն ա. օրն ծնեալն լինի կարշակեաց.» ։

1. Ա, 17. տ. Յովնաթանի ասացեալ. «Յուռուրս գարնան եղանակին փթթեալ ծաղկեցաւ այգին, քաղցր հնչեաց ձայն սատ-րակին, եւէք եղբարք իմ ցնծալով ուրախու-Թեամբ և պարելով, ծափս ծափի հարկա-նելով.» (5): № 38. 1. Ա, 150բ. № 34. x. 84ա.

x², 92բ. Ողբ համօրէն ննջեցելոց. «Ես գիտէի Թէ աշխարհս ինձ մուլք էր տուած.. ամէնքդ ձեռք կալէք զնա ազատեցէք..» (11 տ).

x³, 94ա. «Ես զիս գրի Ռ գուրայ չա-փել եկաւ օրս մահու.. երթալք բարով բա-րեկամ» (20):

x⁴, 94բ. Ողբ կորեն մեռելի. «Յերեկ հող վերայն անցի.. որդին աղաչէ, որ մեզ ողորմի.» (20): № 33. 1 Ա, 84ա. Նաղաշ վրդ. ասացեալ):

x⁵, 97ա. Ողբ ի վերայ կորեն մեռելոց. «Պատմեմ ձեզ բան ողորմելի.. և փառս տամ Երրորդութեան» (18).

x⁶, 98բ. Ողբ ի վերայ մանկանց ի բե-րանէ մեռելոյն. «Զայս ինչ ի խոր.. պա-կաց արա արժանի.» (20).

x⁷, 100ա. ի վերայ փոքր տղայոց ի մօր բերանէ ասացեալ. «Նկալք սիրելի եղ-

բայրք․․ որդլին աղաչէ որ մեզ ողորմի» (10)։

1․ Ա, 100բ․ Ողբ փոքր տղայոյ Ցօհաննէսի ասացեալ․ «Նայիմ ողբամ ծնօղ տղայիս․․ընդ սուրբ մանկանցն զսա ընկալաւ» (13)։

x^{8}, 101բ․ «Ես յօհաննէս մանուկ ձեզ՛նէ կու խնդրեմ․ կու գնամ ես ձեզնէ հեռանամ» (7․)․

x^{9}, 102ա․ Ողբ ի վերայ մանկանց Աստուածատուր երէց՝ մի սանր է․ «Տեսէք քոյր եղբայր և մայր․․ զի դու մայր ես աստուածորդին» (17)։ №․ 38․ 2 Ա․ 150բ․

x^{10}, 105ա․ Ողբ ՚ի բերանոյ զարեալ և կարօտ մեռնողի․ «ինձ ումէտ կայր ու կուսան․․ տեղն բարով հասայ» (8)։

3․ Ա․ 106ա․ Պաղղասար դպրի է ողբս «Պարսաւորեալ Գիրքս խղճալի․․ (15) Պայծառադոյն որդեակ իմ խիրուն․․ արդ աէր ընկալ․ (11)․ Իմ արուսեակն յայսօր մթացաւ․․ մեզաց լինի ողորմած՝ (10․) ապա հանդստեան 8 ձ․ շարականներ և աւետարաններ․

4․ Ա, 122բ․ Աջ ս․ Գրիգորի Նարեկացոյն ասացեալ վասն բժշկութեան․ «Արդ ես ծընունդ ս՛մեղաց․․ տէր ինեղութեան և ք․ փ․»

x^{11}․ 135բ․ շրկն․ Նորագիւտ ս․ Առաքելոցն Թաթէոսի և Բարդողիմէոսի․ «Անըսկզբն Աստուած անճառելի․․ հօգոյդ օրհնեմք զքեզ» (17)․

x^{12}, 136բ․ շրկ․ Նորագիւտ ս․ Գէորգայ․ «Քաջամարտիկ ս․ Նահատակ թագպարծանաց․․ զՑիսուս Քրիստոս սուրբդ Գէորգ ճշմարիտ վկայութեամբ» (9)․

x^{13}, 137բ․ վասն հոգւոյ և մարմնոյ․ «Մարդոյն որ վայել է դ․ իրք է․․ և աղօթէ առ Աստուած և փառք և պատիւ»․

x^{14}, 141բ․ տեսիլ ս․ Աստուածածնին եղեառն Չիթեննեաց․․ վասն հաւատալ զաստուածնին և զանեղի տանջանացն․․ «Ով պատուական Քրիստոս Աստուած, հաւատացեալ ժողովուրդք․․ լինիջիք անհեղ ատենին Քրիստոսի որ է աւրհնեալ»։

x^{15}, 149․ Վասն երդման «Է-գ բան կանոնով․․ վասն սուտ վկայից․ «Թ գ կանոն գրեմք․․»․ վասն հայհոյութեան որ առ ի յերջանաութիւն․ «Ժ-գ կ․ գրեմք վասն անհեղ․․» վասն աղաւթից կանոնական հրամանաւ «Արդ պարտ է քրիստոնէից օրն Գ․․»․

x^{16}, 154բ․ ք․ վասն խոստովանութեան «Տէրն մեր Ցիսուս Քրիստոս ցուցց․․»․ ք․ վ․ քահանայից տեսչութեան․ «Ես լի յանցանօք և ունայն ի վարուց․»․ ք․ ապաշխարութեան․ «Արմատ զեղոց բժշկաց․․»․

5․ Ա, 176ա․ Աղ․ առ Հայր և Որդի և Ս․ Հոգի, ասացեալ ի տէր Գասպար Թաղլարեցւոյ․ «Ցիսուս Քրիստոս՝ Որդի Աստուծոյ Տէր իմ և Աստուած իմ․․ զՀայր և զՈրդի և զՍուրբ Հոգիդ․»

Բ․ 176բ․ Բան հոգեշահ (Նորին սասանուոր)․ «Այս բանքս յոյժ շատ պիտանի․ մնամ ծառայ պատրաստական» (12)։

Գ․ 179ա․ Ներբողեանք առ տիրամայր ս․ Աստուածածին․ «Աստուածածին․ քեզ գովելի․․ (18․) Աստուածածին մայր արարչին․․ (43)․ 184ա․ յատկութիւնք այբուբեն տառից․․ ապա 2 առակ․

Դ․ 186ա․ յղ․ Ներսէն․․ «Աշակերտն առէ ուսանի եկանէ․․ լի գեղեցկութեամբ կալցին»․

Ե․ 203ա․ տ․ յղ․ Գինու․․ «Թէ դու զինի ես սիրելի․․ ով որ կարդան և իմանան» (7)․

x^{17}, 206ա․ Աղ․ օձահարի․ «Ես Պօղոս հալածիչ եկեղեցոյ․․»․ ապա Կիպրիանոս կախարդի պատմութիւնք (207)․

x^{18}, 200բ․ Կ․․ս այս և թուղթս իջեալ յերկնից ի տաճար սրբոց առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի պարs k ամենայն ոք հաւատալ եւ բնդունել․ «Ես պապս Հռոմայ․․ և ձեր լուղացդ ևս ողորմեսցի ի միւսանդամ»։ 218․ ցանկ մաշտոցի․

5․ գ․ 219ա․ Գ․ ի վերայ փոքր մանկանց ասացեալ ի տէր Գասպարk․ «ՑԱստուծոյ հրաման․․ գոչէր որդեակ իմ վայ» (13)․ Անցս վերին կեանք․․ ապա ծակի փաթութցելոյ (3)։

Մէջ ընդ մէջ կան աննշան գրութիւններ․

A. a, 203բ․ Սրբազնագոյն քահանայիցդ․․ յոյժ լիցի զի ի վաղուց հետէ տեսանելով զբազում սխալանս բառից և բանից ի մէջ մաշտոցացն մեծագոյն սուգ լինէր սրտիս, թէ զխարդ ո՛չ ումէք փոյթ լինի ուղղել զնոսա, և ըղձալի հանապազ սըրբագրել զմաշտոց մի և նոր տալ տպել․․

հարկող հրամանաւ սրբազան պատրիարգին մեծի Պօլսոյ ձեռնամուխ եղէ ի գործս այս, շարելով առաջի իմ Ե. Գ. հնայգոյն ընտիր օրինակս և համեմատելով զնոսա ընդ իրերս բազում աշխատութեամբ... Որ թէ մտօք նայես և համեմատես զսա այլոցն կարես գտանել ի նոսա զբազում սխալանս բառից և բանից, որոց ոմանք այնպիսիք են որք հաւատոյ վնաս բերեն և զասողն ի ներքոյ դատապարտութեան ընկենուն և թէ ասես որպէս զայլն ԽԱ երեան ընթերցիր յայլ օրինակսն և տես թէ որպէս հերձուած բերէ բանն այն որ ասէ Քրիստոսի Քրիստոս. ի տեղի ասելոյ քո։ Առ Քրիստոս խօսի Ե.. Նմա ասէ Քրիստոսի քո և թէ ասես ուստի է՝ յայտ է թէ առ Քրիստոս խօսի, ահա ի բա-կրզզան անդ ասէ որ եկեր ի փրկութիւն ազգի մարդկան, որ յայտնապէս առ Քրիստոս վերաբերի, իսկ ասել Քրիստոսի քո առ Հայր վերաբերի և ահա զհատկութիւն անձանց Հօր և Որդւոյ շփոթեաց յերկարս... զի՞նչ է և այն զոր ասէ անդ վասն միաւորեցեալ տղայքն թէ արժանացո զսա առնուլ զլուսացումն սրբութեան, ո՞ր լուսացումն է այն, զոր դեռ ես առնելոց եղէ քառասնօրեայ միաւորեցելոյն.. յիշեսջիք.. Պաղտասար դպիր։

B. a, 205ա. Ողորմութեամբն Աստուծոյ ասպեցաւ ս. Գիրքս ի հայրապետութեան ս. Էջմիածնի Տեառն Կարապետի սրբազան կաթողիկոսի և ի պատրիարքութեան ս. Երուսաղեմի տեառն Գրիգորի սրբազան եպ-ի... յիշեսջիք ի տէր զտպագրող գրքոյս զմահտեսի տէրացու Աստուածատուրն.. և հանգուցեալ ծնողսն իմ զԿարապետն և զՄարիամն և զորդեակն իմ տէրացու Յօհանէսն.. և զաշխատաւոր մշակն գործարանիս զՎանեցի տէրացու Պետրոսն։

A. в, 217ա. Մանաւանդ գծագրողի սորին տէր Գասպար անարժան քահանայս յիշեցէք համդերձ ծնողիւք իմովք Խաչիկաւ, Նազանիւ.. գրեցաւ ՌՄԶԳ-ին։

ԹԻՒ. № 40. ԱՆՈՒՆ. գաւազանագիրք. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. շատ վատ, պատռուած եւ սեւացած խոնաւութիւնից. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 19.2×15.6×0.3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 15.8×12. ԹՈՒՂԹՔ. 23. ՏՈՂՔ. 22. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր. կ. թ-ով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 1ա. զուգանկ գլխին խաչ. ԳՐԻՉ. ստացողը. ՍՏԱՑՈՂ. Ներսէս վրդ. (Զարերու անապատի). ՏԵՂԻ. ս. Յակոբ (Երուսաղէմ): ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԾԳ—1704. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 1.

1. Ա, 1ա։ Յօհաննու պիտակ անուն աշակերտի Գրիգորի եսամեծի. արարեալ պշարագրութիւն կարգաց չորեքտասան ատենան վարդապետաց ի լուսաւոր բանից աստուածարանն Եսայեայ մարգարէին. լուսաւոր մտօք և մեկնողօրէն իմն տեսութեամբ կարգաւորեալ։

Յղ. գաւազան տալոյ ազատաւորաց բանին, «Զարդարեն զգաւազանն և զնեն ի սեղանն և սկսանեն գիշերային առնուլ ըստ պատշաճի աւուրն»։

A. a, 1ա. Յիշեցէք ի Քրիստոս զստացող սորին բղաէր Ներսէս վարդապետն, Զարերու անապատցին.. գրեալ իւրոյ մատամբն, ի վայելումն անձին իւրոյ. ի թուին ՌՃԾԳ. ի սուրբ քաղաքն Երուսաղէմ, ի դուռն ս. Յակոբայ առաքելոյն։

ԹԻՒ. № 41. ԱՆՈՒՆ. Գաւազանագիրք. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1ա, 64բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 20.1×15.3×2.5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 11.6×9. ԹՈՒՂԹՔ. 64 ՏՈՂՔ. 17. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թ-ով. ԳԻՐ. նոտրգիր անփոյթ. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր կ. թ-ով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. թռչնազարդ, ձուաձեւ կարմիր գծերով. ԳՐԻՉ. Աբրահամ վրդ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչ. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԸ.):

1. Ա, 1բ. Գ. ծայրագոյն իշխանութիւն տալոյ վարդապետաց.. որ է 10 ատենան ծայրագոյն գաւազանի.. ըստ ուղղափառ հայաստանեայց եկեղեցւոյ. տե՛ս № 40։

Ա2, 53ա. «Աստանօր պարտ է գիտել մեզ թէ յորմէ յորմէ սերեցաւ գծայրագոյն գաւազան իշխանականն. վարդապետութեանս Հայոց մինչև առ մեզս են այսոքիկ, նախ՝ Թադէոս առաքեալն Քրիստոսի, նորին աշակերտ Թէոփիլոս, նորին աշակերտ ս. լուսաւորիչն մեր Գրիգորիոս, նորին աշակերտ Արիստակէս. նորին աշակերտ Վրթանէս, նորին աշակերտ Յուսիկ,

ն. աշ. Փառներսեհ, իսկ մեծն Ներսէս էառ յեւսիբեայ, ն. աշ. Իսահակ, ն. աշ. Մեսրոպ, որ արար զգիրս Հայոց Վրաց Աղուանից, ն. աշ. Մովսէս քերթողն, ն. աշ. Դաւիթ անյաղթն, ն. աշ. Եզնակ, ն. աշ. Մամբրէ, ն. աշ. Ղազար, ն. աշ. Պօղոս, ն. աշ. Աբրահամ, ն. աշ. Յովհաննէս մայրավանեցին, ն. աշ. Ներսէս Մեծոփեցին, ն. աշ. յոհան Օձնեցին, ն. աշ. Վահրամ, ն. աշ. Ներսէս Կլայեցին, ն. աշ. Գրիգոր. ն. աշ. Մխիթարն որ մականուամբ Գօշ ասի, ն. աշ. յոհաննէս վանականն, ն. աշ. Վարդան, ն. աշ. Ներսէս, ն. աշ. Եսայի, ն. աշ. յոհան Որոտնեցին, ն. աշ. Գրիգոր Տաթեւացին, ն. աշ. Դանիէլ Ճգնաւորն, ն. աշ. Յովհաննէս, ն. աշ. Թորոս, ն. աշ. Գրիգոր, ն. աշ. յովհաննէս շիրաքն, ն. աշ. Մովսէս Սիւնեցին. որ եղև կաթուղիկոս սրբոյն Էջմիածնի, ն. աշ. Փիլիպպոս կաթուղիկոս, ն. աշ. Յակոբ կթ. ն. աշ. Սահակ վրդ. ն. աշ. Ղազար վրդ. ն. աշ. Աստուածատուր կաթ. ն. աշ. Բարսեղ վրդ. որ եղև առաջնորդ մեծ Անապատին. ն. աշ. Ղուկաս վարդապետ որ եղէ նոյն մեծ անապատին, ն. աշ. Արաքեալ վրդ. Զաքարիայեցի և իմ աշակերտ Աբրահամ վրդ-ն.

Թիֆ. № 42. ԱՆՈՒՆ. Կանոնագիրք. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ, խոնաւութիւնից սեւացել է. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 12,7×9,3×4,6. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 9,2×6. ԹՈՒՂԹՔ. 230. ՏՈՂՔ. 16. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. թ-ով. ԳԻՐ. բոլորգիր մ. գեղ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր կ. գծերով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ա. կ. գծերով. ԳԻՐՉ. Վրթն. ստացող. ՍՏԱՑՈՂ. Կարապետ եւ Ծովանեա երկց. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՀԲ-1623. ԿՆԻՔ. 57բ. 60 եւ այլն. եղծուած. 84. Վրացերէն. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 219 բերի, 230բ. խորթած.

1. Ա, 1ա. Կ. և սահմանք ս. առաքելոյն Թադէոսի (հարց ու պատ-ով.) «Որպէս պարտ է եպիսկոպոսին լինել.. ակր բաշխեսցէ աղքատաց» (17 հարց):

x. 25բ. յղ ո՛չ առնելոյ սուգ ի վերայ մեռելոց.. ի վերայ ամենայնի զբեմք զայս.. որոշեսցի եկեղեցւ.» (13 կն.):

2. Ա, 32ա. կ. և սահմանք ս. հայրապետին Սահակայ «Պարտ է քահանայից տալ մեռելին.. և այլ մի գնասցէ» (5):

x^2, 34բ. Վասն համան որ է քուն լինի. «Ջերմութիւն որ ի քուն լինի». 36բ. վասն խնամութեան. «Եւ արդ այսպէս է խնամութիւնն..» (7): 44ա. վասն ազգակցութեան հարց, զոր Է պորան կոչի և բաժանի ի Գ ի դէմս, ի վեր, և ի վայր և ի կողմըն զոր ասացին ս. հայրապետք «ի վերն այսպէս, առաջինն մեք..» (2).

46ա. Վասն կարգաց եկեղեցոյ «Եւ արդ այսպէս սկսաք..» (15) 57բ. վասն քահանայից առնելոյ զպտուղս ժողովոց. «Եւ այս են իրաւունք քահանայից.. (3): 60բ. վասն յիշատակի ննջեցելոց և սուտ վկայ կացուցանելոյ «զյիշատակ ննջեցելոց..» (3): 64բ. վասն կնոջն և այրն որ չկարէ զկին ի՛ր ի կուսութենէ հանել. «Եթէ պատահի որ այրն չկարէ..» (11.) և այլն. 73բ. վասն աղջկանն «Աղջիկ որ հասանի յամուսնութեան..» (1) № 41. x^{13}, 137բ.

x^3, 83ա. պատմութիւն չարչարանաց հոգւոց թէ որպէս են ի դժոխս. «Յարուցեալ Աստուածածին մայր Տեառն մերոյ.. և երկիւղէ դժոխոցն և նմայ փառք..»:

x^4, 94բ. Տեսիլ ս. Գրիգորի ընդ հրեշտակն. «Սուրբն Գրիգոր մեր լուսաւորիչն.. ընդ քեզ հայր սուրբ և եւ ի յերկինս և Քրիստոսի փառք..»:

x^5, 111ա. խրատ և քարոզ վասն կերակէլց. «խրատ կերակէլց ուրհնեալ է.. և լօղքս արժանի արասցէ Քրիստոս Աստուած ի փառս..»:

3. Ա, 123ա. Հրց. Բարսեղայ առ ս. Գրիգոր. «Բարսեղ ասէ առ սուրբն Գրիգոր.. զարարիչն իւր Քրիստոս և նմա փառք»: № 41. x^{15}, 149.

x^6. 143բ. յղ. բնութեան և գոյացութեան մարդոյ. «Զորից գոյացեալ ասի մարդըն. այնպէս անմեղքն և արդարքն և անխորամանկըն..» (թերի.):

4. Ա, 167ա. Տեառն Ներսեսի ասացեալ բան դաւանութեան հաւատոյ.. ս. Երրորդութիւն: «Խոստովանիմ Աստուած զՀայր. Երրորդութեանն մշտակայ»

Ա2, 226բ. Յիշատակարան սրբոյն Ներսեսի Հայոց կաթուղիկոսի. «Վասն Աստուծոյ խօսել զայրեան ինձ ոչ էր յանկ.. զի իմաստ ոչ է յիս մարդոյ.»:

A. a, 166բ. ի վայելումն Կարապետ

երեցոյն և յովանէսին, ի հայգաղուն Թիւականին ՌՀԲ։

ԹԻՒ. № 43. ԱՆՈՒՆ. Աղօթագիրք. (Նարեկ) ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. 22,5×17×7,5. տախտակակազմ կաշեպատ, ներսից կտաւապատ, ծաղկեն ու կապերը ընկած են. ա. կազմի տախտակը կտրուած է. ա եւ բ. կազմերը խաչկուռի եռակարգ խաղողներով. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ, մաշուած եւ ցեցակեր 157-166. ՊԱՏԱՌ ԹՂ. 257բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 22,6×17 ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 16,5×11, ԹՈՒՂԹՔ. 292. ՏՈՂՔ. 21. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր բ-ով. ԳԻՐ. բոլորգիր մեծադիր եւ կանոնաւոր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր կ. բ-ով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. մարդանկար, թռչնազարդ. 256բ. մարդ խաչանշան զգեստով. մոյգ թանաքով. 258ա. 277ա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 258ա. հազուագիւտ, դեղին, կարմիր, կապոյտ գոյներով. 277ա. կարմիր եւ կապոյտ գոյներով. ԳՐԻՉ. Ներսէս երէց. ՍՏԱՑՈՂ. Յոհաննէս կրաւնաւոր. ԿԱԶՄՈՂ-ՏՈՒՈՂ. Հռիփսիմ. ՏԵՂԻ. Ս. Սարգիս (Թավրէզ). ԺԱՄԱՆԱԿ. ՊԻՁ—1377 ԿՆԻՔ. 56ա. ի. ծ. 1856. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից միջից եւ վերջից թերի. ու. 3. 4. 5-ի 69—72-ի մէջ բըղթեր են ընկած. 143ա. ՀԱ. ադ. «Ո՞վ սկզբնական բանայն...»-ի դէմ յուսանցքում գրած է. Աբրահամ, Մովսէս, Փենեհեզ. Յեսու. Դաւիթ, Եղիա, Յովհաննէս, Պետրոս, Պաւղոս, անհարկող համապատասխան նախադասութեանց համաձայն». ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 118բ. 176բ. 256ա. 257.

1. Ա, 1ա. (ԺԱ) «Եւ արդ ես յետնեալ գաւառացոց... (ԺԱ-դը և ԺԲ-դը միացած. մէջ տեղից Թ. է ընկած). և ի հայր Նորին հզաւր և յաճաւոր... (Թերի.).

Ա2, 4ա. սկզբից պակաս. «Եւ արդ բազում պատկառանաւք... փառաց անճառելեաց յերկինս առաքեալ»

Ա3, 5ա. Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան Նորին հակողի առ նոյն աղերս մախթանաց բանի ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ. (Նոյնը կրկնում է ամէն գլխի սկզբում. ԺԳ. «Աստուած բարերար հզաւր ահաւոր... քաղցրութիւն, փրկութիւն քաւութիւն, փառք»

Ա4, 6ա. ԺԴ. «Պաղատիմ առ քեզ Լուսոյ... (Թերի.) անեղծ ահաւոր արքանեալ...»

Ա5, 8ա. ԺԵ. «Իսկ դարձեալ աստուած վերստին... և ինձ տացես քաւութիւն (Թերի). Թերի են ԺՁ-դը, ԻԵ.—ԻՁ-դը, ԼԷ—ԼԹ-ը. ՁԵ. աղօթք.

Բ. 236ա. Գրիգորի Նարեկացոյ. Գերապայծառ և ցանգալի վարդապետի գրուած գովեստի սրբոյ առաքելոցն երկոտասանից գլխաւորացն. Եւ եւթանասնիցն որք ընդհանուր քարոզեցին զբանն կենաց. «Տիեզերաց ծաղիկք և տունկք տնկաւլիք տանն եդեմա... փրկեալք և արդարացեալք ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր որում յամենայն փառք...»:

Բ2, 258ա. Ս. հաւրն մերո Գրիգորի Նարեկացո ասացեալ ճառ յիշատակագրութեան պատմութեան, ամենազօր նշանի աստուածեան խաչին որ ի վերուստ ամենահաւաց նախատես անհնարկութենէ ի սորին կողմանց Կաւից աշխարհի ազգացն Յունաց բերեալ ի սահմանս՝ վայրեց գաւառին Մոկաց, ի շինած բնակութեան որ կոչի Ապարանք:

«Ընդ աւուրս ժամանակաւ բազմավորդով սաստութեան... ձայնեացուք երգողաբար փառաբանութիւնս, այս խաչի Նորոգ Նշանի, Նորագանուագ Նկարս բանի ներբողի»:

2. Ա, 277ա. Առընթեր սակաւագրութիւնս, յարակցեալ ի սորին հիւսեալ ճառս ներբողեանի ի լուսակազմ] խաչիդ նշանի.

«Աստանաւր սկզբնաւորեալ առ պատմական բանս... այսպէս առէ Տէրն երկինք աթոռ իմ է... Նորոգմամբ, և ես առաւել յանփոփոխ և յանղուգական յաւիտեանս ամէն.»:

Ա2, 289բ. Ի սոյն կարգ եդի ներբողեանի խաչիդ խորհրդի, և զգովեստ զոր ախրուհոյդ երգեալ հիւսեցի. «Գումարք խմբից դասուց երջանկացն պատուականին բան... երանեալ ես ի լեզու անբիծ...» (Թերի.)։

A. a, 256ա Փառք... որ արժանացոյց գրիչս Ներսէս երէց հասանել յաւարտումն.. մատենիս. առաքելաշնորհ Վ-ին.. Գրիգորի Նարեկացոյ ի խնդրոյ.. հօրեղբօրն իմ տէր Յօհաննիսի...: Արդ գրեցաւ սա.. ի Թավրէզ, ընդ հովանեաւ Ս. Սարգսի, ի Թուաբերութեանս Հայոց ՊԻՁ.. յիշեսջիք.. գրելեակս

զՆերսէս․․ զհայրն Յովհաննէս և զմայրն իմ Ղըչախ:

B, 257ա․ Յիշեա Քրիստոս Աստուած․․ զԱրզուն անկեանն և զծնողս նոր զԴաւիթ և զՀռիփսիմ, որ փափաքելի սիրով ետ գրել զպակասորդ Նարեկացոյս և կազմել:

B, a. 257ա․ Ես խոջա Աստուածատուրս որդի խոջայ Ամիր Մուլք մահդասուն գնեցի զնարեկացիս ի գերութենէ թուրքմանին, յայն տարին որ զՎանայ բերդն առին ի քրտուն Սրանցարամիրզէն ի ՊՀԴ ամին, և շատ աւերութիւն արարին և գերութիւնան զամէն գերի առին, և հանդիպեցաւ այս Նարեկացիս որ ի Վերին Վարագայ բերին և գնեցի զսա ի հալալ արդեանց իմոց և ետու ի ս․ ուխտս Վերի Վարագ․ ուր եղեալն էր․ ի յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց, մահդասի Ամիր Մլքին և Մօրն Մէլիքին, և կենակցին իմոյ Խաթունն Մէլիքին և ծաղկեալ զաւակացն իմոց Միրաքին, Կարապետին և Յովանէսին․․ (յիշեցէք) զեղբայրն իմ զԱմիր Ուսէան և զփեսայն իմ զԽուատշայն:

Թիւ․ № 44․ ԱՆՈՒՆ․ Աղօթք․ (բժշկարան)․ ՆԻՒԹ․ թուղթ․ ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ․ չաւ չէ․ ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ․ 1բ—2ա, 12բ—13ա, 21, 59․ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ․ 10,2×7,3×1․ ԳՐՈՒԹԻՒՆ․ միասիւն․ 6,7×3,8․ ԹՈՒՂԹՔ․ 59․ ՏՈՂՔ․ 17․ ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ․ սեւ թանաքով․ ԳԻՐ․ բոլորգիր գեղ․ ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ․ զարդագիր, թռչնագիր․ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ․ 2բ․ երից մանկանց․ 8բ․ գրչապետաց խորան, մէջ սեղ քան․ 13բ․ Ներսէս շնորհալի․ 32բ․ ապա 43բ․ կիսայուսին գլխանակով եւ ծաղկանեւ պասուանդանով խաչ․ 48բ․ Ստեփաննոս նախավկայ, 56ա—58բ պայմանական գրեր կարմ․ դեղ․ կանաչ գոյներով․ ԳՐՉ․ Շաւրիրէկ․ ՍՏԱՑՈՂ․ գրիչը․ ԺԱՄԱՆԱԿ․ ԺԷ․ ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ․ 20բ․

x, 3ա․ Աղ․ սրբոց երից մանկանց «Յաղօթք յիշեմք զսուրբն Անտոն․․»—աղ․ կապելոյ․ 9ա․ ումայել «Մեծն Կիրիակէ Հռոմայ առաքելական կաթողիկէ ս․ եկեղեցին․ «Աստուած օգնել ինձ նայեաց․․»: 11բ․ գիր ապրանաց «Տէր Աստուած մեր Յիսուս Քրիստոս․․» (Թերի): 14ա․ Աղ․ ս․ Ներսէսի հայրապետին․ «Հաւատով խոստ․․» 22ա․ ի սկիզբն արարածոց․ «առաջի օրն սրում ստեղծեաց․» (ումայել): 27ա․ (գիր) ապրանաց և իւր տանն «Տէր Աստուած կապեմ զքեզ քաջ․․»․ 28ա․ գիր որ կին դժար ծնանի «Աքիաբայ Կաթայազարդ․․» գիր շիթ կոլի․ «առայ այն հրեշտակին անուն դրէ․․»․ գիր կապածի․ «Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ․» գիր կապածի․ «բուխմ զառաձմն ռուհիմ․․»․ գիր կապածի որ արձակուի․ «այր մի նստեալ ի վերա․․»․ գիր կապելոյ «կապեմ զքեզ անուամբն Աստուծոյ․․»․ գիր գլխի․ «Տէր Յիսուս Քրիստոս եւ․․» գիր գլխի․ «Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս այժմ գայ ի Գալիլեայ․․»․ գիր բժշկութեան․ «անուն Հօր և Որդւոյ․․ երդմնեցուցանեմ զքեզ․․: 35ա․ (Աղ․) սուրբ աթի ջերման․ «նստեալ ս․ կոյսն․» այլ 2-ը․ 36բ․ գիր նիաթի․ «բարեխօսութեամբ սրբուհւոյ Աստուածածնին․»․ 4․ այլ աղ․: 43ա․ գիր կատաղած շան․ «ուքսի պօքսի․ մատահարէ առ քեզ պահէ, որ ոչ մերձենայ ի ծառայս Աստուծոյ․»: 44բ․ գիր խետքի և ջերման․ «Քրիստոս իջաւ ի Ջօրոյն․․» «եւ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ի խաչ հանեին․․»․ 46ա․ ջերմատագնապ աշխատութեանց Աստուծով փարատիչ․ «Արդ այսքանեացս անբանից» 48ա․ գիր ատամնացաւի․ «անուն Յիսուսի Քրիստոսի․․» 49ա․ գ․ վասն ճանապարհի․ կենացմէլ կենդանամէլ, մաթէոբէլ ապասուրք Աստուծոյ տարէք զծառայս Աստուծոյ․»․ «մատուցեալ սուրբն Ստեփաննոս․» 51ա․ գ․ չար ակնն չար աչից չար լեզուի չար նիաթի «Կայր Մօսէս․․»․․․ 52ա․ գ․ վասն պատերազմի․․․ և ամենայն ցեղ սրի․․ «Յիշեմ զՅովլիէլ» և այլն․ 56ա—58բ եղած պայմանական տառերի տակ գրած է «որ լեսս վասն զատաստանի զիմաց ծառայիս Աստուծոյ, կախարդութեան չէ մերձենայ․ ․ծառայիս Աստուծոյ Շահրիքէկին․»:

Թիւ․ № 45․ ԱՆՈՒՆ․ Աղօթագիրք․ ՆԻՒԹ․ հաստ թուղթ․ ԿԱԶՄ․ կաշկայ, քառակուսի զարդերով․ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ․ 10,5×8,3×1․ ԳՐՈՒԹԻՒՆ․ միասիւն 7,5×6,7․ ԹՈՒՂԹՔ․ 42․ ՏՈՂՔ․ 12-15․ ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ․ սեւ թանաքով․ ԳԻՐ․ նոտրգիր նոր․ ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ․ թռչնագիր․ ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ․ փերջազարդեր․ 8բ․ 15բ․ սեւ թ-ով․ ԿՈՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ․ 4բ․ 32բ․ ԺԱՄԱՆԱԿ․ ԺԸ․ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ․ սկզբից պէրի է․ 42բ․ խծբծած․

1. Ա, 1ա. Գլ. Ա. Աղ. զօրաւորք ս. Եփրեմի. խօսք ընդ Աստուծոյ. «Տէր տէր զտառապանս իմ.. Հոգւոյն Սրբոյ ի վերայ իմ ամէն.»։

Ա2, 4բ. Ս. Եփրեմի. գլ. Բ. «Բաց տէր զփականս.. զկնանսն յաւիտենից..»։

Ա3, 9ա. Ն. «Առաջեա՞յ տէր զբաժակ.. երթ ի ճանապարհս արդարութեան»։

Ա4, 16ա. Ն. գլ. Գ. «Եկ տէր ի խնդիր.. ուրախանալ միշտ ընդ կամարարըս քո»։

Ա5, 20ա. Ն. գլ. Դ. «Գթա Տէր ի մեղուցեալ և եղկելի.. քում աստուածային շնորհաց.»

Ա6, 21բ. Ն. գլ. Ե. «Վայ ինձ, վայ տէր իմ.. հոգւոյս կենդանութիւն.»

Ա7. 24ա. Ն. գլ Զ. «Կոչեա Տէր ի մեղուցեալ.. Աստուծոյ ի վերայ իմ.»

Ա8, 26ա. «Բաց Տէր զաչս հոգւոյ.. առաջին լուսաւորութեան կերպարանն.»։

Ա9, 31բ. «Ողորմեա Տէր մեղաւորիս.. աստուածութեանդ քո Աստուած իմ»։

Ա10, 34բ. «Աղաչեմ Տէր Յիսուս և անկանիմ.. արարողիդ իմոյ բարեաց..»

Ա11, 38ա. Վասն անհեղ դատաստանին. «Յորժամ յերկնից գաս.. և վերօրհնեցեց զամենայն սուրբ Երրորդութիւնդ..»

Թիվ. № 46 ԱՆՈՒՆ. Կիպրիանոս. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. ոչ այնքան լաւ, մաշուած. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—4. 44ա. 45. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 11×8×1. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 7.7×6 ԹՈՒՂԹՔ. 45. ՏՈՂՔ. 21. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թ-ով. ԳԻՐ. շղագիր-հին. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր կ. թ-ով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. 16բ. (անճոռնի գծերով) «Յիսուս խաչեալ». եւ այլ նման պատկերներ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԹ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 44բ. Վրացերեն անկանոն գրութիւն.

5ա. Աղ. Ներսէսի Շնորհալւոյ. «Հաւատով խոստովանիմ..» (24). Որդի Աստուծոյ..»։ 13ա. Աղ. պահպանութեան (ի չարէ) «Տէր Աստուած մարդասէր..». 13բ. աղ. ամենահարին. «Դայր գետն Յորդանան..». Աղ. չար աչից և լեզուի. «ելեալ երթայր չար ակն..». 14ա. յանուն Հօր և Որդւոյ.. Տէր Աստուած մեր Յիսուս Քրիստոս..» 15ա. գիր խոստունկի և ամենայն ցեղ ցաւոց «Դառն ծաղկի, դառնաբեր ծաղիկ..». 15բ. Աղ. վասն ծննդեան որ հեշտ բերէ «կարմիր կարրին կակարրինէ..». Աղ. վասն գլխոյ ցաւի. «զՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս..». 16ա. Աղ. պահպանութեան ամենայն չարեաց. «բարեխօսութեամբ սուրբ և փառաւորեալ..». գիր քաղցրութեան դատաւորաց. «յանուն Մեսիային..» աղ. չար լեզուի. «Կայր Մօսէս յեզր..». Աղ. լեզու կապելոյ «եկին աստցին թէ..». 19ա. աղ. սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն. «երեքանձնեա տէրութիւն..» Աղ. ս. Նշանաց. «բարեխօսութեամբ ս. Աստուածածնի և աղօթիւք..». Աղ. Ս. Առաքելոց. «բարեխօսութեամբ ս. առաքելոցն..» Աղ. պահպանութեան. «Ես Պօղոս հալածիչ..». Աղ. ս. Աստուածածնին. «Ով ամենասրբուհի..». 29բ. աղ. ս. Կիպրիանոսի. «Ես Կիպրիանոս ծառայ..». 30բ. պատմութիւն Ուստիանէ կուսին. յայն ժամանակին..». 33բ. բժշկութեան աւետարաններ. գիր կապելու զլեզու և զակն չար «կապեսցի ամենայն չար աչք..». գիր թբի.. «Տէր Աստուած Յիսուս Քրիստոս..». երդումն բժշկութեան հոգւոյ.. «երդմնեցուցանեմ զամենայն դևսն..» 42. Աւետ. ըստ Յոհաննու «ի սկզբանէ..»։

Թիվ. № 47. ԱՆՈՒՆ. Վարք հարանց. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1-2. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 18.5×14×6.6. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 13.7×5. ԹՈՒՂԹՔ. 415. ՏՈՂՔ. 30. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր մ. գեղ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. ձուաձեւ, թռչնազարդ, կարմիր կապոյտ թանաքով. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 11բ. զգեղ, կապոյտ կարմիր գծերով. ԳՐԻՉ. Ղազար Ղրիմեցի. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ԿԱԶՄՈՂ.—Մելքիսեդ կրօնաւոր. ՏԵՂԻ.—Տրապէզ (Տրապիզոն). ԺԱՄԱՆԱԿ. ՊՀԱ—1422. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 142բ. 276ա. 382ա.

x Ա, 3ա. Դիր գլխոց հարանց վարուցն գրոց.

Ա2, 3բ. Յառաջաբան գրոց վարուց սրբոցն.

Ա3, 11բ. վասն կատարեալ առաքինութեանց. «Եհարց ոմն ցհայրն Անտոնիոս.. ընկարուք ի փառս..»

Ա4, 58բ. գլ. Գ-դ խրատք հոգևորք ս. հարցն մերոց վասն հանդարտութեան. «Նըստէր երբեմն հայրն Անտոնիոս.. Նստել պարտ էցէ.»

Ա5, 72բ. գլ. Դ-դ. բանք ս հարցն. յղ. զգձուլթեան.. «Ասաց հայրն Անտոնիոս.. շնորհօքն Աստուծոյ..»:

Ա6, 95բ. գլ. Ե-դ վասն պահոց «Ելին երբեմն եղբարք. ի զօրաւոր ուղղ..».

Ա7, 114բ. Զ-դ վասն պոռնկութեան. «Ասաց հայրն Անտոնիոս. ոչ մատնեաց և Նմա փառք.»:

Ա8, 142բ. Է-դ. վասն անընչութեան. «Հրաժարեալ ոմն յաշխարհէ. զկանցանս մեղաց իմոց ողում..»:

Ա9, 152ա. Ը-դ. վասն արխութեան և համբերութեան. «Գնացին երբեմն եղբարք. երկրպեան ի փառս Աստուծոյ Հօր..».

Ա10, 179ա. Թ-դ. վասն ոչ առնել ինչ ի ցոյցս. «Լուաւ հ. Անտոնիոս.. և Փրկիչն Յիսուս Քրիստոս. ողում..».

Ա11, 188բ. Ժ-դ. վասն դատելոյ.. «պատահեաց երբեմն.. գլուխ մեր ամենեցուն, ողում..»:

Ա12, 199բ. ԺԱ դ. վասն աստուածային դատաստանի. «Ասաց հայրն Անտոնիոս բազումք.. Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, ողում..».

Ա13, 245բ. ԺԲ-դ. վասն արթուն լինելոյ. «Ասաց հայր Անտոն.. առաւել քան զինքն..».

Ա14, 259ա. ԺԳ-դ. վասն անդադար աղաւթելոյ. «Եղբայր ոմն եհարց.. փառք համբերութիւն տուողին»:

Ա15. 263ա. ԺԴ-դ. վասն աւտարասիրութեան. «Ասաց հայր Ապողոն.. անծանաւթ ի մարդկանէ.»:

Ա16, 276բ. ԺԵ-դ. վասն հնազանդութեան. «Ասաց հ. Անտոն.. անդ սուրբ հարք.»

Ա17, 285բ. ԺԶ դ. վասն խոնարհութեան. «Նայեցաւ երբեմն հ. Անտոն.. կալ շնորհօքն Քրիստոսի.»

Ա18, 318բ. ԺԷ-դ. վասն անյիշաչարութեան. «Ասաց հ. Անտոն յորժամ.. անյիշաչար նա շնորհօքն Քրիստոսի.»

Ա19, 323բ. ԺԸ-դ. վասն սիրելոյ զԱստուած և զընկերն. «Ասաց հ. Անտոն ես.. Աստուած սէր կոչեցեալ է.»:

Ա20, 334բ. ԺԹ-դ. վասն հոգեատես հարցըն. «Անտոնիոս հօրն.. լեցուք ի Քրիստոս Յիսուս ի տէր մեր.«

Ա21, 355ա. Ի-դ. վասն նշանագգեաց և սքանչելագործ հարց «Ասէին վասն հօրն.. որ է օրհնեալ յաւիտեանս»:

Ա22, 362բ. ԻԱ-դ. վասն քաղաքավարութեան նոցին. «Աղաւթէր երբեմն Անտոն.. զԱստուած զհայր..»

Ա23, 380բ. ԻԲ-դ «Ժողովեալ ի միաւին.. հանդերձ հարբ»

Ա24, 382ա. ԻԳ-դ. «վասն քաղաքավարութեան առաքինութեամբ զարդարելոցն.. փառաւորէր զԱստուած ողում..»,

Ա25, 384բ. ԻԴ-դ. «Բանք հոգևոր ս. հարցն. «Հարցին ոմանք.. հաւատ արժաթոյ.»

Ա26, 386ա. ԻԵ-դ. Բանք խրատու. «Որպէս պարտ է կրաւն.. գոհասցուք զԱստուծոյ»:

Ա27, 391բ. վ. ս. հաւրն Ապաւուրա. «Տեսաք մեք.. զամենատէրն յաւիտեանս»:

Ա28, 393բ. վ. ս. հ. Արսենի «Տեսաք և այլ ծեր ոմն.. ի բաց գնաց.»

Ա29, 393բ. վ. Պեղենիոսի. ս. հ. «Տեսաք այլ ծեր մի.. որ է օրհնեալ յաւիտեանըս»:

Ա30, 395բ. վասն սքանչելեացն որ յԱնտիոքի վասն կուսանացն եղեն. «պատմէր մեզ ոմն.. Նովաւ տէր. ողում.»:

Ա31, 397ա. վ. երանելոյն Պետրոսի «յափրիկեցոց յաշխարհէն.. և զնորայն ի փառս»

Ա32, 400ա. վ. երանուհի կուսին Մարիամու (Մարինոս) «Էր այր մի ի Բիւթանիա.. յանապատի ի Քրիստոս Յիսուս..»:

Ա33, 405բ վ. բարձրամիտ անապատականին. «Ոմն մի յանապատական.. արքայութեանն ի Տէր մեր.»:

Ա34, 406ա. պատմութիւն վարուցն Յոհաննու Գրեցւոյն. «յերկրէն Փիւնիկեցւոց.. և ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ..»:

Ա35, 410բ. պատմութիւն ս. հաւրն Մակարայ անապատականին. «Սկիզբն արարցուք.. և Քրիստոսի մարդասիրին փառք.»:

A, a. 414ա. Փառք.. | աղգանազեանս մեծ տաւմարի | հայոց մեծաց Թուականի | երկեակ քառեյս հարիւրի եւթանց տասանց և միակի, | ուստ եղև այսմ տառի | ի մեծ քաղաքս աքքունի | , որ տրապիզ սա յորջորջի | ընդ հովանեաւ ս. տիրամաւր | , որ չարխափան սայ անուանի | :
Հ.որանց վարք սա յորջորջեալ | զի զվարս ս. հարանց պ[...] | ... ծնո- րոգ այսմ տա[...] ...եկայ. ...արփ- մամբ սրտի | Ղազար ... ...ւք մեռեալ ոգի | ... | ձեռամբ իմով գծագրեցի | ինձ յիշատակ անջնջելի | , և իմ եղբօրն հարազատի որ յեսեփկ անուն կոչի. Նա և եղբաւրն իմ ըստ հոգւոյ Մելքիսեթեկ կրաւնաւորի (հօր անունը պկի է), և ըղկոկաւ Ղ նիւթոյ սորին և ըղշնոր- հողն աւրինակի...:

B, 415ա. Նաև զվերջին տասցող ս. գրոց զՄկրտիչ գրոց աշակերտն յիշեցէք, զի յոյժ եռամտփուդ սիրով տասցաւ զսա ի հալալ արդեանց ի վայելումն անձին իւ- րոյ: Եւ ես եղկելիս զՂազար Թէպէտ վասն անձին իմոյ գծեալ էի. Այլ յորժամ խնդ- րեաց եղբայրս մեր, ոչ կարացի զխնդիրքն սորա անտես առնել վասն եղբայրական սիրոյն, այլ շնորհեցի նմա զխնդրելին իւր և առի ի նմանէն զգինն, զոր Տէր Աստուած վայելել տացէ յամերամս ժամանակաց:

Թղթ. № 48 ԱՆՈՒՆ. վկայաբանութիւնք եւ այլն. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաւ. խոնաւութիւնից սեւացած. ԴԱՏԱՐԿ Թղ. 31բ. ՄԵ- ԾՈՒԹԻՒՆ. 13.8×9.8×2.5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 9×5.5. ԹՈՒՂԹՔ. 141. ՏՈՂՔ. 18. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր մ. գեղ. ՍԿԶԲ- ՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր, թռչնագիր. ԳՐԻՉ. Մանուէլ. ՍՏԱՑՈՂ. Յովանէս. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԶ). ՅԻՇԱՏԱ- ԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 54բ. 76բ, 141բ.

x. Ա, 1ա. վկ-ի. կամաւոր աղքատին Ալէքսիանոսի. «Այր մի էր Կ. Պօլիս.. Ալէք- սիանոսի ողորմեա...»

x², Ա, 16ա. վասն ազաւթից և խոս- տովանութեան. «Արդ զշնորհ արտասուա- ցըն.. անձոզաքելի և քեզ..»:

2. Ա, 27բ. Թեոփիլեի ասացեալ յղ- զղջման և արտասուաց. «Արդ պարտ է ա- մենայն մարդոյ.. եկայք աւրհնեալք ծա- ռայք բարի..» (Թերի).

x. Ա², 32ա. վկ-ի. ս. Մարիանէ կու- սին «Ցեա յարութեան Տեառն.. ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ որում..».

3. Ա, 54ա. Ուղիղ դաւանութեան հաւատոյ որ ի Հայր և Որդի և ի Հոգին Սուրբ.. զոր մեղապարտ Մանուէլ գրեցի.. «Զաստուածութիւնն անճառելի և անհաս- մանելի.. Նորա ի գիրն կենաց.»:

4. Ա, 76ա. Թուղթ ի Յովհաննէս վար- դապետէ առ իշխանսն Հայոց ըռուբինեանց որ ի գահ Կիլիկեցոյն բան խրատու աւգտա- կար և պիտանի, «ի սուրբ լուսաւորիչն ի գերեզմանէ.. և կարգ սասացողաց և Քրիս- տոսի փառք».

Այս Թղթի մէջ հեղինակը ս. գրոց վկայութիւններով ցոյց է տալիս՝ Թէ իւրա- քանչիւր մի իշխան, որպիսի բարոյական առաւելութիւններ պիտի ունենայ.

x², Ա², 109ա. վասն չըբամբասելոյ և չատելոյ զեղբայրս.. «Մթերքս զոյ և ազ- ջամուղջ արտմութեան.. փառս փառաց տալ հաւր.»

x, Ա³, 123բ. պ-ի. անդամալուծին.. «Այրումն անդամալուծ.. զառողջութիւն Քրիստոս Աստուածն մեր.».

x³, Ա. 135ա. հրց. ս. Գր-ի առ հրեշ- տակն վասն հոգւոց մարդկան, սկզբից Թերի.

A, a. 76բ. ..Աղայ և ըզվարդապետ Վարդան.. յիշեսջիք.

A, в. 141բ. Որում և զմեզ ուժանի արասցէ Քրիստոս աստուածային ս. արքա- յութեան և զտասցող գրոյս և անիմաստ գրիչըս Մանուէլ և հօրն Յովանիսին.

B, a. 134բ. «Որ եւ Գրմնեցի Սաղայրեցի որդի Եղիայզարս առի մաքրեցի խօջա Հա- րունին դուստրըն Թօխին ի հալալ ամուս- նութիւնս իմ.»:

Թղթ. № 49. ԱՆՈՒՆ. Հարանց վարք. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաւ. թ-երթ պատռուած եւ փրած, մաշուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 15×9.5×4.2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 10.5×6.8. ԹՈՒՂԹՔ. 246. ՏՈՂՔ. 18. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թ ով. ԳԻՐ. նօտրգիր նար. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր կ. թ-ով. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԸ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից միջից վերջից պակաս. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. զանազան բնա- բաններով պատմութիւններ.

օր. 4ա. յղ. զղջութեան. 5ա. յղ. անհնազանդութեան. 9բ. յղ. անմեղութեան. 67բ. յղ. դարձի մեղաց. 50ա. յղ. դատաստանին Աստուծոյ. 97ա. յղ. խաչի զօրութեան:

ԹԻՒ. № 50. ԱՆՈՒՆ. Կցակ մեծի Ուրբաթու. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17,4×10,5×0,6. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 13,5×7,6. ԹՈՒՂԹՔ. 33. ՏՈՂՔ. 21. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ թանաքով. ԳԻՐ. նոտրգիր նոր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր սեւ թ-ով. ԳՐԻՉ. Աբրահամ վրդ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1751. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 33բ.

1. Ա, 2ա. Կցակ մեծի Ուրբաթու վասն չարչարանաց և խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ի բան առաքելոյն Պօղոսի թէ կցակ յետ մահու հաստատուն է. «Սովորութիւն է մարդկան յորժամ մեռանի ոք.. զղջումն և զխոստովանութիւնս քաւէ զյանցանս նոցա:

A, a. 33բ. Հաւաքեցաւ կցակս ձեռամբ Աբրահամու վարդապետի Աստապատեցւոյ. ի բանից Յակոբայ Ղրիմեցւոյ, Յոհաննիսի Ջուղեցւոյ և այլ մեկնչաց ի 1200 թվոջ փետր-ի 22.

ԹԻՒ 51. ԱՆՈՒՆ. Կցակ մ. Ուրբաթու. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1բ, 16. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 22,7×18×0,3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 15,7×12,5. ԹՈՒՂԹՔ. 16. ՏՈՂՔ. 25. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ թանաքով. ԳԻՐ. նոտրգիր նոր գեղ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. մեծատառ գրութիւն. ԳՐԻՉ. Իսահակ Մինաս Վարդապետեանց. ՍՏԱՑՈՂ. Գրիգոր Տէր Գասպարեանց. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1861. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. տես № 50.

A, a. 15բ. Կցակս այս շարադրեցաւ ի Ստեփաննոս սարկաւագէ Տփխիսեցւոյ. Գաղափարեցաւ զայս կցակ.. ընծայեցի տէրացու Գրիգորի Տէր-Գասպարեանց. ի 1861 ի 18-ն ապրելի:

Իսահակ Մինաս Վարդապետեանց.

ՄԵԿՆԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ԹԻՒ. № 52. ԱՆՈՒՆ. Մեկնութիւն Գործոց Առաքելոց. Համառօտ ժողովումն մեկնութեան ս. մարգարէին Եսայեայ. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ԿԱԶՄ. կաշեկազմ խաւաքուսի զարդերով. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ս. թղթերը մաշուած. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—5 677—680. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 24,7×16,9×7,1. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 20×12,9. ԹՈՒՂԹՔ. 340. ՏՈՂՔ. 36. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. հին բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. ծաղկագիր սեւ գծերով. 7. 317. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. ծաղկանկ միայն 7. 317. ԿՈՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 7. 317. նուրբ. ԳՐԻՉ. (Կիրակոս վարդապետ). ՍՏԱՑՈՂ. (Գրիգորիս կաթողիկոս) տ-ր. Յովհաննէս Արքայեղբայր. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ՇԽԷ—1098) ԺԴ. ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՔ. 6. (սղեղ նոտրգիր)—«Ընդ օրինակեցան գիրքս այս ըստ Կեսարացւոց օրինակաց, որ կան յի կերպ գրոց ս. Պամփիլիայ իւրովք ձեռօք գրեալ.» 29. յայտնում է թէեւ թէպէտ Ոսկեբերանի պենտակոստէն է ընում հնների սկիզբը, բայց ըստ ղեւտականի զատիկը պիտի լինի «զի ի զատկին զորայն նոր նուիրեկին ի սեղանն» «զայս յետոյ տեղեկացաւ ի Փիլոնէ եւ ի Քրոնիկոնէ» ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 316. 293.

1. Ա, 7. Առ խնդրողն համառօտս տէր Յոհաննէս Արքայեղբայր և եպ. Նահանգաց աստուածապահ զըղեկին մուրոնի (?) և մասին ինչ Բարձրբերդոյ և նոյն տեսուչ հռչակելի սուրբ ուխտին Դրնեներոյ և առ հանգիպեալսն մատենիս:

«Ահա ով Աստուած ամէ հայր իմ և տէր հարկեցուցիչ խնդիրս քո և պատկառելի շուք երեսացդ. դարձեալ զբաւեայ զիս ահիւ, մինչ զի մոռանալ զիմ խամութիւն տխմարութեանս, և ընկենուլ զիս ի գործս որ առաւել ծանր է քան զիս. քանզի հրամայեցեր ինձ դէմ յանդիման, տալով հանգամանս օրինակի ի լոյս և ի հարուստ մեկնութենէ գործոց առաքելոյն, հաւաստար իմացուածով զայսէ զերկարութիւն բանիցն համառօտ կարգաւ: Զոր ի ձեռն այլոց զօրեղի կամ յոյժ մանաւանդ քոյին իսկ հանճարայեղձ և չատիմաց անձամբ, զեղեցկագոյն բանիւ բաւական էիր ընուլ քեզէն զիմաստասէր փափագ քո,

ի նպաստ գիտնոց վարժողաց ի կարճել ժամանակիս զկարճն ուսուցողաց ըստ ատեւոյ ումեմն. բայց արդ ո՛չ անգիտանամ ընդդիմանելդ քո՝ ներգործութիւն ունոյ գոլ առ լո և յայս մասին. որում թէպէտ հպատակել բանադատեցայ, սակայն ի թերութիւնս իմ հայելով, զամօթի հարեալ կամ՝ յանդգնելովս իմ առ այս՝ և արդ քանզի թէպէտ և բազմամանուած, սակայն հարթ և հորդ և միանգամայն կուռ և կոկ էր ճանապարհս ընդ որ ի քէն ընթանալ հրամայեցայ: Մանաւանդ զի զպայծառ ջահսն և զանմուտ արեգակունսն առաջնորդ ինձ ունելով, զպատուածուսոյց հանճարեղն Ասորի Եփրեմ և զքրիստոսածաւալ աղբիւրն իմաստից զամենահռչակն զոսկեբերանն: Զորոց որո՞ց երկնընթաց ոտիցն բուռն հարեալ անհունս անտեսութիւն յանդգնութեանս իմոյ աղերսիւ հայցեմ, և առաջ օգնականութիւն տկար զօրութեանս առ ի բաւական լինել ինձ զնորինմաց և զպայծառափայլ նոցին բանս մեկնութեան գործոց ս. առաքելոց, զառանձնացեալսն երբէք և զհամաձայնեալսն ուրեք, ընդելուզել հիւսմամբ երբեմ զականս պատուականս. կամ երբեմ զանթառամելի զանուշահոտ ծաղիկս, բոլորելով կազմել պսակ յաւոյ տատուածասէր գլխոյ խնդրողիդ ի փառս Աստուծոյ..:

Ա2, 8. Վասն վերնագրութեան Գործոց Առաքելոց. «Արդ ներելովն Աստուծոյ տեսցուք զվերնագիրս. թէ ընդէ՞ր ասէ Գործք Առաքելոց.: Առ որս ի նախանձ բարեաց զարթուցանելով զմեզ բանս Գործք առաքելոց մակագրէ.»

Ա3, 9. Ի գործոց առաքելոցն բուն և ընդարձակ մեկնութեանց որոցն՝ տեառն Եփրեմի և երանելոյն Յոհաննու ոսկեբերանի. այս համառօտ շարահիւսեցաւ, որպէս և տեսցես առընթեր բանիցն յանցնիւր տեղւոջ դրոշմեալ զանուանս որոցն հրամանաւ տեառն Յոհաննու աստուածապահ ուխտին Գռներոյ առաջնորդի: (Լուսանցքում նշանակում է ո՞ր հեղինակից առած լինելը):

«Գործոցս առաքելոց մատենագիր է Ղուկաս աւետարանիչ. այն որ թէպէտ ի սկզբանէ անտի քարոզելոյ Քրիստոսի Տեառն մերոյ չէր ընդ նմա. սակայն ընդ առաքեալսն տեառն Յիսուսի յարէր...:

Արդ նմա նմանեսցուք, աբեղացուեն այնմիկ և ազամանդեայ հոգւոյն... շնորհօք և մարգարէութեամբ...»:

2. Ա, 317. Համառօտ ժողովումն մեկնութեան ս. մարգարէին Եսայեա ի լուսաւոր մեկնչաց ս. հօրն Եփրեմի Յոհաննու ոսկեբերանի, Կիւրղի Աղեքսանդրու հայրապետի, հրամանաւ տեառն Հայոց Հեթմոյ Գէորգայ վարդապետի արարեալ.

«Ծածուկ միշտ անյայտ են բանք օրինացն և մարգարէից. վասն զի առակօք և օրինակօք ծրարեալ ունին յինքեանս զխորհուրդն Քրիստոսի... վասն զի անաչառ է զատաւորն և սոսկալի արեան նորա, և ըղհզօրն հզօրագոյն տանջի, յիրս նմանապէս և ի բանս այլ վարս արժանի անուան ցուցցուք, զի և մարգարէութեան Քրիստոսի արժանի լիցուք...»:

A, a. 316. Աղերս Եսր ասացողի՝ և աշխատասիրաբար նորոգողի բանս մեկնութեանն՝ յորմէ այս համառօտեցաւ.

«Յամի վեցհազարերորդի հինգհարիւրերորդի առաջներորդի արարածոց աշխարհի: Եւ ի հազարերորդի երկր հարիւրորդի (ընդ գծածն կարմիր կէտերով ջնջուած է.) ութներորդի կենարարին մերոյ գալըստեանն: Եւ ըստ Խոսրովայինս թուոյ հայկազանցս հինգհարիւրորդի քառասներորդի հինգերորդի, ի թագաւորութեան Միխայելի որդւոյ Դուկծին, և ի պատրիարգութեանն Կոզմայի երկարնակի. Ես Գրիգորիս որդի Գրիգորիս Պահլաւունւոյ՝ ողորմութեամբ մեծին Աստուծոյ արժանացեալ աթոռոյ հաւուն իմոյ սրբոյն Գրիգորի. և ըստ յառաջատես տեղեան սրբոյն Սահակայ ի սատակեալ սրոյ սկիւթացւոյն հալածանօք հասի ի պայծառաշէն կայանս սրբոյն Կոստանդիանոսի և մեծաւ ըղձմամբ հայցեալ գտի զտենչալիս յոյժ. զգերահրաշ մեկնութիւն գործոց առաքելոցն. մեծին Յոհաննու ոսկեբերանի, լուսաւոր և պեշ... վարդապետութեամբ: Եւ հանդիպեալ հմտագոյն հռետորին Կիրակոսի. յունական և հայկական ուսմամբ պերճացեալ. և առատաձեռն պարգևօք եատ թարգմանել զտենչալիս որդւոյ իմոյ: Եւ ընկալեալ որտալիր ուրախութեամբ երբև զպատմական նախամարգարէին. և մեծաւ տաժանմամբ հա-

տեալ զՀամաստուածն լիքիայ և ասխական ծոցոյն. խնամօք հոգւոյն հասի ի բաժինս անմայ ի ստորոտս Տաւրոսի ի հրեշտակաբնակ կայարան սրբոյն. և գտի անդ զհօգեշնորհ զխանականն Կիրակոս, որդի իմ ըստ հոգւոյ, և աշակերտ մեծ գիտնականին Գէորգեայ փիլիսոփային մեր, և սորա յօժարական մտօք աշխատութիւն զանձամբ առեալ, ըստ առաստասուր հոգւոյն պարգևացն: Վերստին արծարծեալ զխորթացեալ բանս հեռևոտորին, յեղանակելով ի գիւրալուրս և յարմարականս մերոյինս ազին: Արդ մաղթեմ զամենեսեան որք հանդիպիք այսմ հոգևորուն պատգամացս. յիշել զիս աղկաղկութիւն ի տէր.. և զրել զփոքր յիշատակարանս..»:

Թիւ. № 52ա. ԱՆՈՒՆ. Մեկնութիւն մարգարէից. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 22,5×18,5×0,5, ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 14×12,5. ԹՈՒՂԹՔ. 48. ՏՈՂՔ. 26. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր Բանաձով. ԳԻՐ. նոտրգիր միջ. գեղ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր կարմիր ու դեղին գունով. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԷ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ. սկզբից եւ վերջից պակ.

1ա. Մեկնիչ մարգարէիցն Միքիայի (Է գլ.), Յովելի «Համաձայն այլոց մարգարէիցն.. մինչև ի կատարած աշխարհի» (Գ. գլ): 12բ. մ. Յովնանու. «ի մարգարէանալն ևրեանց.. յուսացան և քեզ մի» (Դ. գլ.): 21ա. մ. Աբդիու «Տեսիլս Աբդիու ամենայնս հակառակ է.. ի նմանէ օծանի» (ա): 23բ. մ. Նաւումայ. «Երրայեցին փոխանակ այսորիկ.. շնորհիւ Քրիստոսի որ է...» (գլ. Գ.): 30ա. Ամբակում վասն բարելացւոյն սովորութիւն էր ի ժողովրդեան. «օրհնութիւն Տէր օրհնեալ» (գլ. Գ.), 45բ. մ. Սոփոնեայ. «Յաւուրս Թագաւորութեանն յովսեայ ..» և-գ գլխից Թերի:

Թիւ. № 52բ. ԱՆՈՒՆ. Մեկնութիւն. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ԴԱՏԱՐԿ. 19բ—22բ. 24բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 14,5×10,3×0,3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 10,2×6,7. ԹՈՒՂԹՔ. 24. ՏՈՂՔ. 24. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. թ-ով. ԳԻՐ. բոլ. մ. գեղ.

1ա. Յովաննու որոտմանց հաւաքեալ ի բանից իմաստասիրաց. «ի սկզբանէ տէր զերկիր հաստատեաց.. լռութեամբ պատուեսցուք և նմա փառք.»: 23ա. Անանիա Շիրակունւոյ համարողի յղ. ասորինի, լեառնի և տանկի.» (յղ. կշռոց և չափուց).

B, a. 18բ. Յիշատակ է գիրքս զայս յնայի Վ.-ին և ծնողացն Փահրատին և Սիրուհնին.. Թվին ՌՃՀԹ.

Թիւ. № 53. ԱՆՈՒՆ. Մեկնութիւն Աւետարանին Ղուկասու. ՆԻՒԹ. հաստ մագաղաթ. ԿԱԶՄ. 18,5×14×5. կազմ Մովսէս կաղանդասանցու. ա-ի վրայ պտղաձեւ թ-ի վրայ խաչաձեւ քանդակներ կան. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 19,6×14. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 13×9. ԹՈՒՂԹՔ. 135. ՏՈՂՔ. 24. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թ-ով. ԳԻՐ. հին բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր կ. թ-ով. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԳ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. պակաս սկզբից (16 թ.) եւ վերջից.

x. Ա, 9բ. Գլ. Գ. «Եւ եղև ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ ել հրաման յՕգոստոս կայսերէ աշխարհագիր առնել. (Ղուկ. Բ. 1.) «Աստուծոյ նախախնամութեամբն ամենայն ինչ ըստ պատշաճի ամենայն ուրեք վճարեալ լինէր..»:

Թիւ. № 54. ԱՆՈՒՆ. Լուծմունք դժուարիմաց բանից (Քաղուածոյ սաղմոսի.) ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. կաշեկազմ քառակուսի շրջանակի մէջ եղծուած խաչեր. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. թ-երը ծակ են եւ ցեցակեր (3—18, 375—381). ԴԱՏԱՐԿ Թղ. 1—2. 4բ, 382—3. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 18×14×6. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 13,8×9,8. ԹՈՒՂԹՔ. 383. ՏՈՂՔ. 29. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր բանաձով. ԳԻՐ. հին բոլորգիր ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ 5ա. կ. թ-ով. ԽՈՐԱՆՔ Թղ. 5ա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ Թղ. 47ա. 131բ. 224ա. 275ա. 310ա. ԳՐԻՉ. Մկրտիչ կրաւնաւոր. ՍՏԱՑՈՂ. Մկրտիչ վրդ. ԿԱԶՄՈՂ. Ղազար վրդ. ՏԵՂԻ. Յուսկայ որդի. (Տարփկրունիք.) ԺԱՄԱՆԱԿ. ՊԿԳ—1414. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 46բ. 179բ. 380բ. 381բ.

1. Ա, 5ա. Նորին բազմերջանիկ և երաշնորհ ս. հաւրն և անյաղթ հռետորի, լուսաւոր վարդապետի և խորանագգեաց ճգնաւորի: Նորոգ լուսաւորչի Հայոց Գրիգորի եռամեծի լուծմունք դժուարիմաց բանից՝ և քաղուածոյ սաղմոսացն Դաւթի ի

որքոյն Վարդանայ մեկնութեան յոյժ պիտանի. «Մի է Աստուած նախ ընդդէմ բազում աստուածոց և մի և նոյն էութիւն հաւատոյ երեցն..»։

8 Գլուխ՝ է բաժանուած մեկնութիւնս, 8 կանոն սաղմոսների համաձայն։ Ամէն մի կանոնից առաջ կայ ցանկ գլխոց ՃԾ. սաղմոսն է մեկնում. Մեկնութիւնս վերջանում է 177բ. «Առ յիշատակարանն և յդ. վերջին սաղմոսին որ ենթադրեր է» գլուխներով։

A, a. 380բ. Փառք.. եւ . Մխիթարի պիտակ անուն խնդրող բանի.. ցանկացող եղէ հանգիստհրաշ բացայայտութեան սաղմոսացս Դաւթի զոր աւարտել է ս. հօրն մերոյ և նորոգ լուսաւորչի Գրիգորի բանիբուն վարդապետի. և զի ոչ կարացի գծագրել իմով ձեռամբ վասն ծուլութեան բազմամեղ մարմնոյս և ժամանակիս ընդման. եւ աւագրել զսա ձեռնասուն և հեզահոգի աշակերտիս իմոյ Մխիթարի կրօնաւորի ի վայելս անբողոց բանի.. նաև հոգևոր հայր մերոյ և բազմերախտ խրատուցի Կարապետ կրօնաւորի..։ Արդ գրեցաւ սա ի թուականութեանս Հայոց ՊԿԳ ի գաւառիս որ կոչի Տարբերունի. ի ս. ուխտս որ կոչի Տէր Յուսկայ որդի ընդ հովանեաւ ս. Աստուածածնիս և յարութեանս և ս. Կարապետի և զօրանշեղագործ ս. Նշանիս, որ կոչի Կարմրակն, ի հայրապետութեան Տեառն Յակոբայ և ի բռնակալութեան պարոն Ուսուֆին. առ ոտս Ստեփաննոս վրդ-ի և հօր վանից Մելքիսեթի... յիշեսջիք. զՄխիթարիչ գծողս.. զհայրն իմ զՄահդասի մուրատն և զմայրն իմ զԴովլաթ և զերաստիչն իմ զՄխիթարիչ վարդապետ. և զԿարապետ կրօնաւորն..։ Այլ և զաստուածապատիւ հոգևոր հարազատն իմ զՂազար կրօնաւորն, որ բազում աշխատութեամբ զգիրս կազմեց..։

B. a. 381բ. Ի թվականիս Հայոց ի ՋՀ եւ կարապետս սպասաւոր ս. ուխտիս վարագայ եկի ի Բաղէշ քաղաք և ետեսայ զգիրքս քաղուածու երգոյն Սաղմոսի առ խուճն Միքայէլին և խնդրեցի ի նմանէ և նա խնդրեաց յինէն Ն՝ պատարագ և ես զգիրքս յիշատակ եդի և որդւոց նորին Յովաննէսին, Ստեփաննոսին, Մելքոնին..։

№ 54ա. ԱՆՈՒՆ. ցեղաբանութիւն ս. գրոց. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂԸ. կարմրագիր. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. սեղ սեղ երկսիւն. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. Այստ եւ Եսայից սկսած բոլոր եջանւոր նախադասներու եւ նախնական պարու նայրերի նկարները, դեղին կարմիր եւ կանաչ գոյներով, իւրաքանչիւրի գլ-իր. կողքին. ԳՐԻՉ. Ներսէս ԹՈՒՂԹ. 10. ՑՒՇ. 10ա. նեղքանակը անյայտ է.

«Ըստ մեծին Արիստոտելի իմաստասիրի հարկ է ամենայն ընդհանրականի յառաջանալ իբրում առանձնականի զի ընդհանրականքն առանձնականացն գլուխ բազդյն հմաստանալը, և զի կամեցայ խաւսել ի վերայ առհմանց և ազգակցութեանց և պատմութեանց հին և նոր կտակարանացն, պատշաճաւոր թուեցաւ ինձ, նախ բաժանել զգիրս հին և նոր Կտակարանացն. զհին կտակարանացն բաժինք կարգել կամիմ ըստ երրայեցւոց կարգի.. և զկարգ նոր կտակարանացս.. ըստ կարգի ուղղափառ եկեղեցւոյ ս. վարդապետաց, ի բաժանմունս բոլորակացս..։

Թիւ. № 55. ԱՆՈՒՆ. Քաղուածք Մարկոսեան Աւետարանի. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. ա. կազմի վրայ շատ գեղեցիկ խաչաձևեայի, ծաղկանկ քառակուսի շրջանակի մէջ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաւ լէ. ԹԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1-2. 286. 506, 534—5. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 19×17×8,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 13,5××5. ԹՈՒՂԹ. 535 ՏՈՂՔ. 25. ԳԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. նօտրգիր գեղեցիկ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զրուպեան մեծատառեր. ԳՐԻՉ. Յակոբերէց եւ Թարոս կրօնաւոր. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչները. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌԿԲ—1613. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 506ա. ստ. լուսանց. եղբայրի օրինակին բուլա մի անկյալ էր. 479ա. աջ. լուսանց. «Այս պակասն է մինչև ի Ղազարն (առակը.)»։ ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 8ա. 28ա. 226բ. 359բ. 446բ. 532բ, 533.

1 Ա. 3ա. Ցանկ է գլխաւորագոյն բանից բոլոր գրոյս. (Իւր. գլխի սկզբում կայ նաև գլուխների ցանկ).

Ա2, 8ա. Գրիգորի եռամեծի և տիեզերալոյս վ-ի հաւաքեալ քաղուածոյ մեկնութիւն ս. Աւետարանին Մարկոսի նախերգանքաբար բաղդատութիւն եգեմաբանողի չորս գետոցն եգեմաբանողի չորից աւետարանչացն..»

Ա3, 17ա. զցանկն Աւետարանին տե-

ութիւն և վասն Ժ խորանացն, զոր արարեալ է մեծին Եւսեբեայ, ի խնդրոյ Կարպիանոսի եղ-ի, զոր եղբայր կոչէ:

..«Այլ տես որպէս Ժ թիւն ի չորից բաղկանայ, յորժամ տես Ա և Բ և Գ և Դ, լինի Ժ և այսպէս ի չորից գլխաւորէ զԺ կանոնս.. Ա. խորանն, յորս չորս միաբանեն. Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս, Յոհաննէս, Բ-դ միաբանեն երեքն, Մատթէոս, Ղուկաս, Յոհաննէս, Գ-դ միաբանեն երեքն, Մատթէոս, Մարկոս, Յոհաննէս, Ե միաբանեն երկուքն, Մատթէոս, Ղուկաս, Զ միաբանեն Մատթէոս, Մարկոս. Է-դ միաբանեն Մատթէոս, Յոհաննէս. Ը-դ խորանն միաբանեն Ղուկաս Մարկոս Թ-դ միաբանեն Ղուկաս Յոհաննէս, Ժ-դ խորանն առանձնակիր խօսին:

18ա. վասն Ժ խորանացն և զանազան գունոցն. «Գիտելի է զի ըստ թուոյ չորից տարերցդ է Դ որակ գունոցն, կարմիր, կանաչ, սեաւ և կապոյտ և ոսկին անապական Ե-դ. էութեան երկնից.. : 19ա. Արդ առաջին խորանն. ծիրանի գոյնն թագաւորական է, որ ցուցանէ զամենակալ թագաւորութիւնն Աստուծոյ.. Բ-դ. և Գ-դ. խորանըն կանաչ զհրեշտակաց զանփախճան կեանքըն ցուցանէ. Եւ սերմարգն ի գլուխն ոսկեփետուր առաւօտեան ճանաչումն..: Եւ փետուրն ոսկի զմաքուր և զանապական ընութիւն նոցա, իսկ Բ ռան սեաւ՝ զի կըրկին տրամութիւն ունին, այսինքն մարդկան մեղաւորաց և անկելոց դասուն»..: 23բ. Նորին սկիզբն և պատճառ մեկնութեանն աւետարանին կարճառօտ հարցմամբ. 24բ. թէ յորում ժամանակի և տեղւոջ գրեցաւ Աւետարանն. 25ա. վասն չորից Աւետարանչացն:

Ա4, 28բ. Ա. հատոր. «սկիզբն Աւետարանիս հետեւեցուք իմաստից · զի առեալ Գիրք որ է սկիզբն Մատթէոսի..». Ը. գլ. վասն Ժ նշանացն Քրիստոսի.

Ա5, 85բ. Բ. հ. մեկնութիւն բաղուածոյս. «Եւ իբրև մատնեցաւ յոհաննէս.. խոստովանի զմեղս առաջի քահանայլին.». Լ. գլ. վասն Բորոտին.

Ա6, 181ա. Գ. հ. «Եւ մտեալ ի կափառնաում մատեաւ հարիւրապետ.. և ոչ ժողովեցէք զխս.. յորոց փրկեսցէ զմեզ..»: ԺԶ.. գլ. վասն նախատանաց քաղաքացն:

Ա7, 229ա. Դ. հ. «Յայնմ ժամանակի, յորժամ պատուէր.. զարքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն յորոց..»: ԺԶ. գլ. վասն զալստեան և նշանաց:

Ա8, 287ա. Ե. հ. վասն հերովդէի և որդոց.. «Եւ ել Յիսուս ի կողմանս Փիլիպեա Կեսարիայ.. և նոքա յարութեան յաւտոմն, որով և մեք..». ԻԲ. գլ. վասն Սադուկեցւոց:

Ա9, 363ա. Զ. հ. «Փարիսեցւոյն հարցումն. ս. Ոսկեբերանն չորս հատոր գրէ.. և անկէս յաւիտեան.»: ԻԸ գլ. յետ յարութեան քանի՞ անգամ երեւեցաւ:

2 Ա. 447ա. Յոհաննու Որոտնեցւոյ աշակերտելոյս բարունակեան արարեալ բան յաւետարանէն Յոհաննու. որ առէ ի սկզբանէ էր Բանն. «Կահաւորիմ ով կաճառք լուսերամից և դասք սերովբէից.. քան թէ յատուկ անուամբ իւրով և Քրիստոսի Աստուծոյն մերոյ..»:

A. a. 359բ.. զԹորոս ոչխարի անուն կրօնաւոր.. հայցեմ զմի ասէր ազորմեայն չխնայել թվ. ՌԿԲ. Մայ. ԺԹ.:

B. a. 533ա. Ես skr Պետրոս որ օրհնեցայ թվն. ՌՄԵ մարտի ԺԵ առայ գիրքս..:

B. 28ա. Ես անարժան Պետրոս յարեգայս Ջուղայեցի առայ զայս մեկնիչս որբոյ աւետարանիս, յիշատակ ինձ և իմ ծնողացն հոգւոցն Մկրտումին և Մարիամին.. և պահօղ մայրն իմ Գուլնապաթն յիշէք.. գրեցաւ յիշատակարան ՌԲՃԹ թուին Հայոց յուլիսի ամսոյ Ժ և Դ ի յերկիրն Խամսայ:

C. a. 532բ... Արդ այս է մասն ինչ յաշխատութենէ վարժապետին իմոյ Գրիգորի մեծի, և մասն ինչ ի քրտանց հարցն և բոլորն իսկ առատածիրն տեառնէ. զոր և յայժ աշխատութեամբ հաւաքեցի ի մի վայր՝ առ ի դիւրահասութիւն մանկանցդ նորածնելոց..:.. յիշեսջիք զանպիտանս.. զՄատթէոս սպասաւոր բանի. և զվարժապետն իմ զմեծն Գրիգոր և զմիւս Գրիգոր ռաբունի զազգականն իմ զխնդրող այսմ աշխատանաց..: Զի ոչ թէ լիապէս գրեալ է աստ, այլ այս գլխաւոր բանից եղև լուծումն, և որք սիրող են մեծի աշխատութեան. իսկ զայլ մասունսն եթէ կամիք ի մեծ անդր գտջիք..: Դարձեալ աղաչեմ զաւակս յիշատակիս գծել ի վերջիս գրոց. որք գաղափարէք...

Թիվ. № 56. ԱՆՈՒՆ. Քաղուածոյ Մատ-թէոսեան Աւետարանի. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ՀԱՆԳԱ-ՄԱՆՔ. լաւ է. ԴԱՏԱՐԿ ԹԴ. սկզբից 3 թ. 449. 455—58. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 20×15·5×5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 15×11 ԹՈՒՂԹՔ. 229. ՏՈՂՔ. 31. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմրագիր. ԳԻՐ. նոտրգիր նոր. ՍԿԶԲ-ՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 28. ծաղկազարդ, թռչնազարդ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹԴ. 89, 185. 233, 285. ԳԻԾՉ. Իգնատիոս վրդ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ՏԵՂԻ. Թոխաթ. (?). ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԽ—1691. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԽ—1691. ԿՆԻՔ. 28. 440 եւ այլն. Քրիստոսի ծառայ Պաղդասար վրդ. ՈՍԿ. 89, 185, 233 եւ այլն. տէր Նիկողայոս վրդ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկսում է 9ա-ից. ՅԻՇԱՏԱ-ԿԱՐՈՒԹԻՒՆՔ. 446. 454. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. նման № 55-ին տես 1. Ա2, 8ա. (սկզբից պակաս).

A, a, 446. Փառք.. որ արժանաւո-րեաց հասանել յաւարտումն աստուածա-խօս մեկնութեանս. քաղուածու կոչեցեալ Մատթէոսեան ս. Աւետարանիս յամի ՌՃԽ հայկազեան թուի տումարիս ծրեալ եղև ձեռամբ.. Թոխաթցի Իգնատիոս վրդիս.. յի-շեցէք.. զմահգամսի աստուածատուրն և մայրն իմ զմարիամն և զեղբօրս իմ զմահ-տեսի Կիւրեղն, և քուերքն զՀեղինեան և զլուսինն:

B, a, 454. Սուրբ Աւետարանի մեկ-նիչս Բենիաթի որդի մարմարին է.. զի այս էր անկած ի ձեռս անօրինաց.. և մեք մար քարի որդիքս որ եմք Գ.ազանջեցի ի շուշի պերթն ծնեալ՝ ի քաղաքն Նուխի էինք, տե-սանք զմեկնիչս այս ի ձեռաց անօրինի մա-նուանդ զլաղաւմ կարի և այլ իմն կերպ մեչա և կոկին թուեցաւ ամենայս մերոյ, և գնեցաք Ի-ԾԱ պարբև ընչից մերոց առաք ի ձեռաց այլազգոյն ի թվին. հայոց ՌՄԾԳ:

Թիվ. № 57. ԱՆՈՒՆ. Գիրք վեցօրէից. ՆԻՒԹ. բարակ թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹԴ. 1—3, 135-6. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17,5×12,2×2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 12,5×7,8. ԹՈՒՂԹ. 136. ՏՈՂՔ. 31. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 6ա, 8բ. կապոյտ կարմիր, դեղին գոյներով. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ. ԹԴ. 4ա, 8բ. ԳԻԾՉ. Յա-կոբ կաթ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ՏԵՂԻ. ս. Էջմիածին. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԷ. ՅԻՇԱՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆՔ. 8, 134բ.

1. Ա, 4ա. Ցանկ գլոյս

Ա2, 6բ. Գիրք վեցօրեայ գործոց, յա-ռաջաբան. «Սքանչելի եղև գիտութիւն քո..»

Ա3, 8բ. յղ. թէ զինչ է առելն. «ի սկզբ-բանէ ստեղծեաց. «վարդապետք առին թէ Աստուած ի սկիզբն լինելութեան.. որպէս այժմ պայծառանան.» (ԺԲ. հրց.):

Ա4, 41բ. Բ. օր. «Բայց ի գործոց Բ-դ աւուրն նախ և.. անշարժ և ի հանգստեան» (ԺԲ. հրց.):

Ա5, 58ա. Գ. օր. «բայց վասն գործոյ Գ-դ. աւուրն.. հաստատագոյն մնայ» (6 հրց):

Ա6, 64բ. Գ. օր. «Վասն գործոյ Դ-դ. աւուրն ա. հարցումն է թէ պարտ էր.. և ոչ պատահմամբ.» (Ժ. հրց.):

Ա7, 81ա. Ե. օր. «Բ. վասն գործոյ Ե-դ. աւուրն. ա. հ. այն է թէ գործ Ե-դ. ստեղ-ծման վասն մարդոյն.» (Դ. հ.):

Ա8. 84բ. Զ. օր. «Եւ արդ այժմ սկիզբն արասցուք.. այսմ առար լինի առա.» (ԺԶ. հ).

Ա9, 106ա. Ե. օր. «Աստանօր սկիզբն արասցուք. ոչ էր մեղանչեալ մարդն» (Ի. հ.):

A, a. 8ա. .. ի զանազան մեկնութեանց որոց հաւաքեցի զսակաւ բանքս զայսոսիկ և կարգեցի ի մի, զաստապարտեալս Յակոբ կարուղիկոս Հայոց. թարգմանելով ի լատին բարբառոյն ի հայ լեզու ս:

Թիվ. № 58. ԱՆՈՒՆ. Մեկնութիւն պատա-րագի. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. ա եւ բ-ի վրայ ծաղ-կաձեւ կաշմանդակ խաչակուռ շրջանակի մէջ գրու-թեամբս «տէր Եղիազար»: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ, վերնագիրները եղծուած. ԴԱՏԱՐԿ ԹԴ. 82բ. 101ա-103բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 13,5×9×2.5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 9,7×5·8. ԹՈՒՂԹՔ. 103. ՏՈՂՔ. 21. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմրագիր. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱ-ՏԱՌՔ, թռչնագիր. զարդագիր կապ. կարմ. գոյնե-րով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 83ա. 1ա. ԽՈՐԱՆՔ ԹԴ. 1ա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹԴ. 83ա. ԳԻԾՉ. Յոհաննես վրդ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ԺԱՄԱՆԱԿ (ԺԶ) ՅԻՇԱՏԱԿԱՐՈՒ-ԹԻՒՆՔ. 82ա.

1. Ա, 1ա. Մեկ(նութիւն պատար)ագի զոր արար(եալ է Ներսէ)սի լամբրոնացւոյ և հ(ամառօտ)եաց յհնէս վրդ. ի (վայելս ու)սումնասիրաց.

«Եւ կան ոմանք որ ի բերան առեալ և ո՛չ իմանան, որպէս զաղմուկն Դաւթի և զաղաւթս պատարագին քահանայք ի բերան առեալ և ո՛չ գիտեն թէ զի՞նչ է, այլ միայն արագ և շուտափոյթ լեզուաւ շաղակրատեն. և միայն զաւարտն խնդրեն և աւեն ջանադրութք շուտ լինի և չգիտեն թէ զով կարդան և կամ զով պատարագեն.. ամենայն արուեստաւորք յառաջ մտաւքն տեսանեն և ձևացուցանեն և ապա գործեն և եթէ ի գործս մարդկան այսպէս պարտ է լինել. ապա որչափ պարտ է զգաստ լինել որ յաստուածային գործն ձեռն արկանեն և զաստուած պատարագեն..: Վասն որոյ տէր Խոսրով հայրն Գրիգորի Նարեկացոյ և Ներսէս Լամբրոնեցի արձակ և պայծառ քննութեամբ եդուն պատարագին մեկնութեան տեսութիւն.:

2. Ա, 83ա. Նորին Գրիգորի աշակերտի Յոհաննու Որոտնեցւոյ լուծումն համառաւտ գժուարիմաց բանից, ի գիրս գրչութեան որ յառիսաւլիսկ հաւեսուրէ. «Վերլուծութիւն ըծ. մեկնութիւն յայտնապէս բան.. (10 կանոնների բաժանուած).. և այլն ռատակեսէ է մինչ ի ըէն և ի վերջն ԺԱ ճառ, կանոնն և նախերգանն..:

Ա2, 93բ. Ն. Գրիգորի աշակերտի Յոհաննու Որոտնեցւոյ. լուծումն համառաւտ ի խորատ գրչութեան Գէորգեայ վարդապետի, զոր նախ խնդրեալ էր Կոստանդեայ գրչէ, և ապա զոյն Երիցանց Սոփաննեսի:

«Անպարապ անձամբ ըծ. Նախ հոգացող ի յերս և ի բանս.. 99բ. Վ. գլ. Գ. Գիտելի է զի երեք են գլխագիր. Նախ ծաղկի, Բ-դ. երկարի. Գ-դ. հասարակ գլխագիրն և այս ունի բաղում նշանակ.

Թիւ. № 59. ԱՆՈՒՆ. Յաղագս երկնային քահանայապետութեան. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. 18,5×13,5×4. ա-ի վրայ խաչազարդ. բ-ի վրայ շրջան քառակուսիների մէջ: ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. խոնաւութիւնից սևացած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 18,2×13,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 13,5×3,3. ԹՈՒՂԹՔ. 224. ՏՈՂՔ. 24. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. սղեղ բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. բոլորագիր կարմիր թ-ով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. ձուաձև կ. թ-ով. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ 9բ. ԳՐԻՉ. հաւանականաբար ստացողը. ՍՏԱՑՈՂ. Աւետիս վրդ. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. (?): ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԷ). ԿՆԻՔ. 224բ. եղծուած. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 106բ. սղալ էր թ էջս գրած վասն որոյ հասի. 165բ. անցման նոտրագրով գրած է «Ժ-ԺԸ. չկայ»: սկզբից թերի. ԾԻԾԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 9ա. 224բ.

x. Ա, 1բ. յդ. նախադաղափարն.. կենացն. յդ. ժամանակաց. յդ. հրեշտակացն.. (ԺԳ. գլ.).

Ա2, 9բ. յդ. աստուածային անուանց. (ԺԶ. գլ.):

Ա3, 87բ. յդ. մեղացն.

Ա4, 165բ. յդ. խորհրդոցն.

Ա5, 216բ. սկիզբն է երրորդ գրոցն վասն կատարածի աշխարհիս

A. a. 224բ. Թուլին ՌՃԺԳ-ին ես Աւետիս վրդս. կամաւ իմով ս. գիրքս շնորհեցի Մովսէս վարդապետին:

B. a. 9ա. Այս գիրքս Աւետիս Վ.-ին է բոլորովին սխալ է:

Թիւ. № 60. ԱՆՈՒՆ. Յղ. երկնային քահանայապետութեան. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. սախտեկահաղմ կաշեպատ, ա եւ բ.-ի վրայ խաչաձևաղակ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. լաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. ա-գ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 21×15,5×4. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 16,4×5,3. ԹՈՒՂԹՔ 300. ՏՈՂՔ. 30. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր թ-ով. ԳԻՐ. նոր նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. բոլորագիր կ. թ-ով. ԳՐԻՉ. Մինաս վ. Խաչատուր վ. ՍՏԱՑՈՂ. ա-ին գրիչը. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՄԺԸ—1769. ԿՆԻՔ. 1ա. 588բ. Փիլիպպոս վրդ 1243.

1. Ա, 5ա. Ս. Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյ եպ-ի Աթենացւոյ Առ Տիմոթէոս եպ. Եփեսացւոց յդ. երկնային քահանայապետութեան (ԺԵ. գլ.):

Ա2, 142ա. Նորին.. Առ Տիմոթէոս աշակերտն Պօղոսի եպ. Եփեսոսի (Է. Գլ.). յաղագս եկեղեցական քահանայապետութեան.

Ա3, 286ա. Նորին.. Առ Տիմոթէոս եպ. յդ աստուածայնոցն անուանց (ԺԳ. գլ.)

Ա4, 514բ. Նորին. առ Տիմ եպ. Եփես. յդ. խորհրդական աստուածաբանութեան Ե. գլ.):

Ա5, 528բ. Նորին. Թուղթք. (առ Գայիոս. Դ. Առ Դորոթէոս պաշտօնեայ, առ

Սոսիպատրոս ընդ. առ Պօղիկարպոս. առ Դիմոփիլոս, առ Տիտոս, առ Յոհաննէս Աւետարանիչ).

Բ. 581ա. պ ի. ս. Դիոնեսիոսի (պ-ի. տորս որ առ մեզս է ոչ համաձայնի ընդ լատինացւոց):

ԹԻՒ. № 61. ԱՆՈՒՆ. Girq harcmanc. ՆԻՒԹ. թուղթ, ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. vas, grkpk [illegible] miakin mej. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 20×15×5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. miasin 15×10. ԹՈՒՂԹՔ. 210. ՏՈՂՔ. 29-30. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. karmir p-ov. ԳԻՐ. hin bolorgir. ՄԱՂՁՐՆԱՏԱՌՔ. trchnagir, zardagir. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 1ա. sev tanaqov. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ա. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 42ա, 125ա. ԳԻՉ. Mikael ev Galust v. ՍՏԱՑՈՂ. Eremia v. ՏԵՂԻ. Evdokia. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՊԾԲ—1403. ԿՆԻՔ. 35ա. Qristosi [illegible]. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 220բ. [illegible]. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 195ա, 212բ, 220ա. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. տես № 62. Ա31—Ա32.

x. Ա, 213ա. Վասն պատկի. «Առէ Առաքելոյն Պօղոս խորհուրդս.. պատոյ... մարդ ըստ պատկերի մերում..:

A. ա. Արդ ես ի վերջին ի ծնունդս եկեղեցւոյ. Գրիգոր պիտակ անուն խնդրող բանին, բազմայայտեցի զբանս հարցմանց, ի լուսաւոր բանից Վ-այ եկեղեցւոյ, ի խնդրոյ ումեմն բանասիրի Աւստ... ուղղափառի, որ ի վաղուց հետէ բաղձումն թախանձէր: Եւ ես վասն իմոյ տկարութեան և ժամանակիս վրդովման զխնդիրն յապաղէի և այս ի սէր և ի յանձուկ ժանեալ.. ձեռն ի գործ արկի..: Աւարտեցաւ բաղում միջոցաւ և փախըստեամբ ի տեղիս.. ոչ ժամանեաց ի կատար բանիս վերստացեալ խնդրողն..: Արդ եղև զրաւ բանիս ի շրջագայութեան հայկազեան տոմարիՊԽԶ թուին, ընդ հովանեաւ երկնահանգէտ մեծարգոյ ուխտի Սիւնեաց նահանգի. Առաքելական աթոռոյ ս. առաքելոյն և այլ հրեշտակարանակ ս. մենաստանեաց.. Արդ է ինչ ի սմա հաւաքեալ ի լուսաւոր բանից սրբոց ըստ գրոյն կամ իմացուածոյն: Եւ է ինչ ի ներգործութեանց հոգւոյն առաւածոյ ;նորհաց.. Եւ թէ այս և թէ այն, զա ընկալ զխնդիրդ մտաց, տառանց ամենայն երկբայութեանց և զոր և զօրէն մշակաց բազմահաւաք պտղոց, կամ փունջ մի անուշահոտ բազմերանգ ծաղկանց, պղերս ընծայեցի.. ձեռդ մեծութեան.. եկեղեցեաց հայաստանեայց և ընթերցասէր մտաց: Որ և աղաչեմ զըարեմիտ հանդիպողս.. զպակասն լնուլ և զաւելին կշռել..: Այլ և զերջանիկ զաղափարողդ մաղթեմ.. զրել և զանկաւ յիշատակս այսոցիկ..:

A. a. 212բ. Փ... գրեցաւ տառս սըտուածային որ կոչի harcmunq, և է նոր հատորն. ի թվականութեանս հայոց մեծաց ՊԾԲ տոմարի, ի վանս հռչակաւոր յԽրըստարկի ս. առաքելոյս առ դուռ քաջ հռետորի և բանիբուն Վ-ի Grigor անուն հրակուլ: Ի խնդրոյ սրբազան և հեզահայի.. ճգնաւորի..: Արդ՝ որքաուէր քահանայս այս Երեմիա յանկացաւ սմա և ետ գրել ի վայելումն անձին իւրոյ սրբազանի.. և մեք աշակերտք բանի Միքայէլ ապատաւոր և Գալուստ պիտակ գրեցաք զսա:

ԹԻՒ. № 62. ԱՆՈՒՆ. Girq harcmanc. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. 24,5×19,5×7,5 [illegible] kashiyas, [illegible] shkhmanakav [illegible]. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. [illegible]. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1-7, 14, 268բ, 452բ, 672-4, 797-800. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 24,6×18,6. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. erkusin 15,6×5,6. ԹՈՒՂԹՔ. 400. ՏՈՂՔ. 36. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. karmir p-ov. ԳԻՐ. bolorgir [illegible]. ՄԱՋՐՆԱՏԱՌՔ. trchnagir. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. caghkadzev ev [illegible], kapuyt, karmir, [illegible] guynerov. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 15, [illegible]. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. [illegible], bayc tarber dzeverov. 9ա, 78ա, 143բ, 195ա. ev ayln. ԳԻՉ. [illegible]. ՍՏԱՑՈՂ. [illegible] վ. [illegible]. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԺԱ—1662. ՏԵՂԻ. Norashenik (Erevani mos). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. [illegible] 705բ. «[illegible]»: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 795ա—6բ.

1. Ա, 9ա. Յառաջաբան գրոյս. «Ներգործական իմն մշտաշարժ բնաւորեալ.. վասն որոյ գրեալ է եթէ որ յաւելցէ ինչ ի սմա խոտորեալ մտօք, յաւելցէ առ ի վերայ նորա, զամենայն հարուածս գրեալս ի սմա: Նա թէև պակասեսցէ նոյն մտօք պակասեսցի և ինքն ի գրոյն կենաց գրեալ ի գիրն յայսմիկ:

Ա2, 12բ. Ցանկն է ա. հատորի հարցմանց. 13բ. Իսկ զայլ գրոցն ցանկս ի բաժանչիւր հատորի սկիզբն եդաք զի դիւրաւ գտցես զամենայն բան, զոր և խնդրեսցես..։

Ա3, 15. Գրիգորի աշակերտի եռամեծի Յովհաննու Որոտնեցւոյ. հարցմունք պիտանիք և օգտակարք. գրոց աշակերտեալ անձանց հարցումն։

Ա. հատորն. ա. ընդդէմ նոցա որք զբախտ և զհարկ ասեն.

«Որպէս ասեն հերցուածողք զամենայն ինչ մարդկան.. Դուլթի վերջին որ է Ա չար տանջելի»։

Ա4, 32ա. Վասն ճանաչման Աստուծոյ. «Որքան է ճանաչումն Աստուծոյ.. և մա է տալ ի պաշտօն.»։

Ա5, 34բ. Ընդդէմ այլազգեաց. «Նախ զի ուրանան զերրորդութիւն. պատասխանեցէք և մի յաղթեցէք ի նոցանէ»։

Ա6, 74ա. Ընդդէմ Հրէից. «Կուրացեալ հրեայքն առարկեն.. Հե համարն Ը հրէից գտցես բան։

Բ-դ. հատորն՝ Հերձմունքն է.

Ա7, 78ա. Ընդդէմ Արիանոսաց. «Որք զայս իմ ասաեկց.. զպատասխանիսն որ է ՄՈ.,»։

83ա. Առարկութիւնք Եւնոմիոսաց և Արիոսի եղծմունք. գիմաղրութիւնք Գրիգորի աստուածաբանի. «Հայր կամաւ ծնաւ զորդի.. Նահատակելն բանալ բերանոյն.»։

Ա8, 96բ. Ընդդէմ Հոգեմարտից. «Արդ յայտարարեալ է աստուածութիւնն.. բանին և այլ հոգոյն սրբոյ.»։

Ա9, 110բ. Ընդդէմ Նեստորականաց. «Որք ուրանան զմիութեամբ միաւորութիւն.. զորս նզովեալ որոշէ ս. եկեղեցի»։
112. Հարցմունք առ երկաբնակս, որք ուրանան զմինն Քրիստոս Աստուած մարդացեալ..։

Ա10, 141բ. Գ-դ. հատոր հարցման աստուածաբանութեան Դիոնեսիոսի.

յդ. աստուածաբանութեան ս. Դիոն-ի. «Պարտք է գիտել զի. և մարմին եմք նմայ լոյս առաքելոյ.»

Ա11, 170ա. Վասն հրեշտակաց և գիտաց. «Զի՞նչ է իմացականն և իմանալին.. զոր մի լեցի աշակերտացն ճշմարտութեան խորհել և ասել.

Ա12, 193ա. Սկիզբն Ցանկի Դ-դ. հատորի. ի գործոց և արարչութեանց Աստուծոյ վեցօրէից.

«Ցետ ընդդէմ արտաքս.. իսկ ասքս օրինակ և նա ճշմարտութիւն.»։

Ա13, 217ա. Վասն արարածոց աշխարհի. «Վասն էր Աստուած զրով խօսի ընդ մեզ.. որ ունի զջուրս ամբով հաստատեալ.»

Ա14, 225ա. Վասն լուսաւորաց և աւուր և յեղանակաց. «Գիտելի է զի համանուն է.. իմաստասիրաց անուանքն են և աւգոստն թագաւորի»։

Ա15, 241բ. Վասն իւր տարերաց. «Նախ զի տարրական է հուր.. և մերոյ լուսաւորչին Գրիգորի.»

Ա16, 261ա. Վասն դրախտին. «Վասն էր Պօղոս զդրախտն երրորդ երկին.. ի վերջին տարրէ, այսինքն ի հողոյ կողմից.»

Ա17. 270բ. Վ. լինելութեան մարդոյն. Ե-դ. հատոր. հարցմանցս.

«Վասն է՞ր մարդն ի հողոյ ստեղծաւ.. որ և սակաւիկ մի առաջ ասացաւ.»։

Ա18, 294ա. Վասն ոգւոյ մարդկան. «զի խնդրեմ ուսանել վասն բոլոր.. այլ իմաստութեանն՝ հասանք.»։

Ա19, 314ա. յդ. բոլոր մարդոյն. «Զինչ է արարուք մարդ.. ի կազմութեան մարդոյն.»։

Ա20, 325ա. Զ-դ. հատոր հարցմանցս. 5 գիրքն է Մովսեսի..

Վ. Աբելի և նախահարցն. «Ցետ ելիցն ի դրախտէն կենաց.. որպէս ոգոմացիքն չարութեան գործոյն.»։

Ա21, 345բ. Վասն Աբրահամու և իւրոցն. «Որք են որդիքն աբրահամու.. ուր գերեզման տեառն է.»։

Ա22, 369բ. Ցելից գրոցն՝ բաղդատութիւն Մովսեսի առ Քրիստոս. «Արդ բազմաջան յեղանակաւ.. հաւատացեալս անուան իւրոյ.»։

Ա23, 394ա. ի ղեւտական գրոց հարց. «Որպէս զանազանի հին և նոր.. աշխարհին խնդրեալ տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի..»։

Ա24, 416ա. ի Թուոց գրոց հարց. «Վասն է՞ր Աստուած հրամայեաց թուել.. Աստուած ընտրելոցն է թիւ..»։

Ա25, 433ա. Բ-դ օրէնք. «Վասն է՞ր

գրեաց Բ-դ. աւրէնք․ հինգ դրեւցոյն Մով-սէսի.»

Ա26, 451ա. Է-դ. հատոր հարցմանցս.

Եսաու Նաւեայ. «Եա վախճանեալ յոյն Մովսէսի․․ ժառանգեացն զարքայութիւն երկնից.»:

Ա27, 457բ. յդ. դատաւորացն Իսրայէլի. «Եւ յետ Եսուայ դատաւորք․․ և ի նոյն մեռանել որպէս ամենայն.»։

Ա28, 462ա. Ա. Թագաւորութեանց. «Զինչ է եփուտն և թերափին․․ այլ և յաւ-բարանծքն ի Ի գլ-ն ԻԷ համարն.»:

Ա29, 467ա. Բ-դ. Թագաւորութեանց. «Զինչ է ամենայն որ մատիցէ․ ի գերեզ-մանէ և նմա փառք.».

Ա30, 474ա. Գ-դ. Թագ-եց. «Վասն էր ցրուեցաւ ի ծերութեանն․․ զի այն է որ են չար հողեք.»:

Ա30, 480ա. Դ-դ. Թ-եց. «Զինչ է չարժամար վերանալն․ որպէս ի վերայ աստ-ցաւ.»:

Ա31, 487բ. Ը. դ. հատոր հարցմանցս.

յդ. մարգարէութեան փրկչին. «զան-նբարկեցքն ակիզբանե․․ ի վերայ ԻԱ գլ. ԾԱ համարն».

Ա32, 561ա. Թ-դ. հատոր վասն նոր օրինաց և եկեղեցւոյ.

«Եա այսորիկ հարցանելի է․․ և զա-լուստն Որդւոյ Մարդոյ»:

Ա33, 583ա. Եա այսորիկ հարցանելի է վասն մեղաց․․ «Որպէս զանազանեն մեղք․․ և ի հուրն յաւիտենից ազքի.».

Ա34, 595բ. յդ. առաքինութեանց. «Եւ այսպիսի առացեալ ակարութեան. առ կա-տարելութիւն երկրորդ.».

Ա35, 608բ. յդ. Է խորհրդոց եկեղե-ցւոյ «Որք են եւթն խորհուրդք․․ խաւսել է և պէտծ յամենայն օրէնս»:

Ա36, 630բ. յդ. առանձնակի եկ-ւոյ. «Եա այսորիկ հարցանելի է․․ պարգևեալ զեւր արքայութիւն.»:

Ա37, 675ա. Ժ-դ. հատոր հարցմանցս.

Վասն հանդերձելոյն և փախման մար-դոյն. «Եա այսորիկ հարցանելի է․․ ի թա-ղումն և ի կատարումն նոցա.».

Ա38, 695բ. Վասն բաժանման հոգւոյ և մարմնոյ. «Եա կատարածոյ․․ և յառա-ջիկայն ի կատարածի.»։

Ա39, 715բ. յդ. նեռին և կատարածին. «Զինչ է կատարածն․․ վասն նեռին և յաւուրս նոր.»

Ա40, 720ա. Վասն յարութեան հար-ցումն կարգաւ. «Զինչ է ա. յարութիւնն․․ եւ դիր և զպարութիւն յառաջիկայդ ստանա-ցել.»:

Ա41, 739բ. յդ. Բ-դ. գալստեան. «Զինչ է որ ասէ տուն․ ԺԴ գլ. որպէս յայտ է ի կարգեն․.»։

Ա42, 779բ. Հարցմունք Գէորգ Վ-ի և լուծմունք Գրիգորի Ն. հարազատի.

«Գիրք քոյ վսեմագիտ խոհեմութեան․ և թախանձեալ մասց ընծայեցի ազնիւ մատեանը զխոնարհոյդ նուէրս բանից.»:

Վերև գրած է. «Գրեցի յայսմ անդուոց և հարցմունքս Գէորգայ վասն բազում վե-հայութեանցն որ առեալ է ի գիրս այս. զի անստորակից լեցի և են ամենայն հարց-մանցն ԺԴ. գլ.»:

211. Վերջացնում է. «Եւ յդ. այսո-րիկ այսպէս ոչ բաւ բաւական բանի առնել զլուծումն այլ բաւ կարի. հարկեալ ի սի-րոյ քում եղբայրական խնդրոյ: Եւ այս ի խաղաղութեան ժամու․․ յորում պաշա-րեալք ի հինից նեռոզացս, կեղին յարուցեալ խորագէ անուանեալ ազգաց: Զոր և ան-բաւ բազմութեամբ ապստամբեալ աւե-րեաց զաշխարհս հայոց, մարդոց, վանս և զամենայն արարեալս: Ոմանք ի գերութեան վարեալք, այլք և կանայք և կէսք առա-ջնորդ գիտութեան․ որդովկարգ ղողոբեալ․․ ոմանք հրով կիզայրեալ առջարեալք և այլք ի սովոյ զարգանալեկ վանցեալք․․․ Որ և մեր նստեալ եմք ի մեծաստ կամուր դե-պահոզէ, չարհապտո կոչեցեալ ամրոցի․․ յա-ւուր նոր կիրակէի․ յանկարծահաս ժամու շարժեալ հեղեղաց, ջրոյ, ապառաժին զոյժամբ և ահագնասաստիւ սասանմամբ կործանեալ նեռոզաց որ դատեալ․․ պաշա-րէին զմեզ․․ այլ և ի դամն կայծակ ամպո-ւնչ զանդամ, մինչ փրկեալ և մեռն գերեալ․: Եւ առ այս եկն խիճ ով քաջ․ յերեկորեայ զառաւօտ խնդրեաք և ի նմա զերանդն երանեալք, և այս ոչ շարաթա և աւուրց սպառեալ այլ ամաց երից առ-ըէն յերկարեալ․․: Եւ այս ազնա անդեծ տարակուսից շրջապատեալ զմեզ, շրջապա-

յութեամբ տօմարի հայկազեան ամենից, հա-
րեւրից կրկնակի քառից և վեցակի վեցից...»:

A, a. 418. Ի թուականութեանն հա-
յոց Ռ. որ երանելի մեծ Վ-ն Մխիթար՝ որ
մականուամբ Գոշ կոչեցաւ և սորին աշա-
կերտ վանական Վ-ն. որ Յովհաննէս էր անուանն.
և սորին աշ. Վարդան վ-ն. և աշ. Ներսէս.
և աշ. մեծ եպիսկոպոսն. և աշ. Յոհան Որոտնե-
ցին. և Գրիգոր Տաթեւացին. և Դանիէլ վ-ն.
Յովհաննէս Համշեցին. և Թումա վ-ն. և Գրիգոր
Խլաթեցին. և Յովհաննէս Ճերախ կոչեցեալ. և
Ղուկաս Կեղեցին. և Սարգիս Ուռհայեցին. որ
եղև կաթ. հայոց. առ ունէր Բ աշակերտս
Գրիգոր Կեսարացին և Մովսէս Արծկեցին. ի վախ-
ճանելն սորա Գրիգորն առնեալ էր իշխանա-
կան զաւազն վ-ին և դաստիարակել զի յետ
վախճանին փոխն ընդ փոխ տայ զիշխա-
նական զաւազանն Մովսիսին, որ և արար նա
զհրամանն. այս Մովսէս որ եղև Բ-դ. լու-
սաւորիչ ազգիս ոչ և հոգւովսն. որ
ունէր բազում աշակերտս մինն Փիլիպոս որ
եղև յետ նորա կաթողիկոս և միւսն Եսա-
յեայ վարդապետն՝ որ ի թվին ՌՉ և Զ
ամին նստաւ յաթոռս Երնջակոյ և զպա-
րիսպն և զեկեղեցին նաև զբովանդակ շի-
նուածսն նոր նորոգեալ շինողացս որպէս
կայ ի վերջ գրոյս յիշատակն: Եւ զայս վասն
այնր գրեցաք զկարգ վարդապետացն առա-
ջի յազգաց եկելոց յայտնի լիցի յիշխանաց
անուն ի Զ հարիւր թուոյս մինչև ցՌ. Ճ
Ծ և մին թուին, թէ ուր ջան և աշխատանք
կայ սոցունց ի վերայ ազգիս և Կ որդիսն
որ էին սոցա կարգ. Ը. կարգին երեք որդիք
հորենց հաղորդեալ լեալք և միոյ չառաւելք
բաղդաջեալք, և մի քան զմի քաջ երևեալք
հասին մինչև ի ժամանակս յայս:

Բ. 795. Փ.. աւարտեցաւ գիրքս այս
ձեռամբ որ առի նորգնաց: Զոր արարեալ.
ս. հայրն մեր Գրիգոր կոչեցեալ Տաթևացի:
Այլ և աստուածեալ մեծ վարժապետն Յո-
հաննէս Որոտնեցոյ.. ի քանից մարդարէից,
զոր քաջ իմաստութեամբն իւրով արտա-
յայտեաց: Ի թվականիս հայկական ազգիս
մերոյ ի ՌՃԺԱ. հրամանաւ և ծախիւք մեծի
վարդապետին Եսայեայ Նչեցւոյ, զոր նա
գրել ետես սորա Կարապետին Երնջակոյ,
զոր նորին էր շինեալ զեկեղեցին հայրական և
մեծարեալ հանգուցեալ պարապանն և ամենայն

շինուածքովն: Եւ ես.. Ղազար քահանայս
երկրաւ սաորինցս բնակեալ ի գեօղս Նորաշէնէ-
կաւ, որ կայ նստեալ ընդ հովանեաւ ամուր
դղեկիս Երնջակոյ: Վասն անկարելի ձեռացն
զոր ունէի առ վարդապետն մեծ,.. եասն
գրել ձեռելի և նորաբողբոջ որդեկին իմոյ
արհիփսանին: Արդ յերես անկեալ.. հայցեմք..
յիշել զբազմավաստակ ծերունի վ-ն Եսայիաս..
որ ոչ միայն զեկեղեցին և եթ շինեաց, այլ և
ճգունս և աշխատութիւնս բազումս կրեաց
յարտաքին և ի ներքին ներհակաց, նաև յա-
ւուր արդիւնս եթող սոսա..:

c. 432ᵖ. .. Վարդապետ՝ Թադէութիւն
աւարտէր մնալանայս.. զի օրինակն յայտ
ձեռալ էր՝ եւ առաւել լաւ գրած՝ Աստուած
նորա ապրայութիւն տայէ:

д. 796ᵘ. .. Ցիշեցէք և զուստցիս ար-
հեստին իմոյ զԿիրակոս գրիչն. որ և բազում
աշխատեցաւ ի վերայ սորա՝ գրելն և ի ծաղ-
կելն,

տես. նաև № 61. A- Ա.

ԹԻՒ. № 63. ԱՆՈՒՆ. Գիրք Մեկնութեանց եւ
Ստորոգութեանց. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ.
վաս լի. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1ᵘ-3ᵖ, 249ᵖ, 647—650.
ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 26×19×9. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն.
18×5. ԹՈՒՂԹՔ. 650. ՏՈՂՔ. 34. ԿԱԶՄԱԳՐԵՔ.
կաշեպատ տախտ. ԳԻՐ. բոլորգիր. ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.
թռչնագիր, զարդագիր. կարմիր եւ կապոյտ թ-նաք. ԽՈ-
ՐԱՆԱՉԱՐԴՔ. 20ᵘ, 250ᵘ. խոր գլխի ակզբում.
ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 250ᵘ. ԼՈՒՍԱՆՈՐԱՆՔ ԹՂ. մեծ գլխի
սկզբում. ԳՐԻՉ. Յովհաննէս վ. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԶ.)
ՆԱԽ. 250ᵘ. 647ᵖ. սեփականա վրդ. յարակից
վրդ. ՌՃՂԱ: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. անցաւ թերթ. ՅԻ-
ՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 190ᵘ. 540ᵖ, 647, 648.

x. Ա, 4ᵖ. յգ. զարչութեան մեզաց
«Թշուառական անձն...» (5 ալ.)

Ա2, 20ᵘ. յգ. եօթն գլխաւոր մեղացն
«Եօթն չարեր կան ի սիրտ նորա..» (34.):

Ա3, 83ᵘ. Ցգ Բ-դ. մասն Մեկնութեանց
որ է նախանձն. «Նախանձու բանսարկուին
եմուտ.. և ոչ Աստուած հաղորդէ նմա, և
այսրան բաւական..» (9.):

Ա4, 94ᵘ. յգ. բարկութեան. «Որպէս
ասէ Աստուածային հայրապետութեանն.. բարկ-
ութեան ի բանիցն ցածնոյն (17):

Ա5, 109ա. յղ. ծուլութեան.. «ըստ Գրիգորիսի ծուլութիւնն ծնանի..» (25):

Ա6, 137ա յղ. ագահութեան.. «ըստ Աւգոստինոսի ոչինչ ծանրագոյն կոէ...».(26.):

Ա7, 189բ. յղ. Որկրամոլութեան.. «ըստ Գրիգորիսի Է գլխոց .» (24.):

Ա8, 211բ, յղ. բղջախոհութեան.. «Որպէս ասէ Ջերօ (Հերոնիմոս) խորտիկաց և...» (32.):

Ա9, 250ա. Գիրք յղ. Առաքինութեանց.— «Քանզի Ջանք իմաստնոցն պարտէ լինել...» (7.):

Ա10, 263ա. Ցղ. երից աստուածային առաքինութեանց. «Ցետ ասելոյն յառաքինութեանցն..» (61.):

Ա11, 349ա. Գիրք յղ. յուսոյն. «Ծնաւ զմեզ վերստին ի յոյսն կենդանի..» (17.):

Ա12, 369բ. յղ. սիրոյ.. «Դիտաւորութիւն աստուածային օրինաց..» (23):

Ա13, 403բ. յղ. չորից կարդինալական առաքինութեանց. «որպէս ասէ Դիոնեսիոս ի գիրս..» (11.):

Ա14, 422ա. յղ. ողջախոհութեան.. «որպէս ասէ Գրիգոր թէ խոհեմութիւնն ուսուցանէ..» (16):

Ա15, 443ա. յղ. արիութեան.. «որպէս ասէ Բեռ(Նարտոս)..» (18):

Ա16, 489բ. յղ. արդարութեան. «որպէս ասէ երանելին Թովմաս..» (43.):

Ա17, 561բ. յղ. եւթն պարգևաց հոգւոյն սրբոյ. «Նա պարգևս մարդկան..» (17.):

Ա18, 606բ. յղ. երանութեանցն.. «Քանզի խոստացեալ էր Աստուած..» (19.).

B. a, 647բ. Պաշընջաղեցի Արտաքամ վ-րս տեառն սրբազան Nerukսին գրագիր էի ՌՃՃ թվին ի յայտնութեան ոչ եպ. ձեռնադրեցաւ ՌՃՃԱ ի հոգ. ԺԱ-ն էր Արսենս ծայրագոյն եպ-ն և Սարգիս եպ-քն վկայք են ի գրան ս. երից մանկանց. Նոյնպէս և ես սրբազան կաթողիկոսին Իսրայելի անարժեստ Նոտար Սեփանոսս վրդ. թվին ՌՄՂԹ. յուլ. ԺԸ ի վանս երից ս. մանկանցն ձեռամբ սրբազան վեհին իմոյ եպ. օծայ..։

C, a. 648ա. Ես տէր Բարսեղ վ-ռ. որ եմ տեղեաւ ագուլեցի.. և առաջնորդ մեծ անապատին.. և զայս երկու գիրս ըստացայ հալալ ընչիւք իմովք.. և ի ՌՃԿԷ թուին եսու զսա ի յանապատն սուրբ որ առ Տաթեւու մեծ անապատ..

Д. a. 190ա. Ես Զարայպետրոս Մեծ-շենացի Թորլանց Եսայի, որդի տէր Սարգիսս առայ.. գիրքս ի ՌՃՀԶ թուին.. երգիրս Օսմանցոց էր..։

63ա.

Սկզբից և վերջից թերի. վարժ նոտրգրով 12 թ. հարցմունք և պատասխանիք. յղ. քահանայի, պահոց, գինւոյ, և բամբասողաց:

Թիւ. № 64. ԱՆՈՒՆ. Քարոզագիրք. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. 24×18.5×8 կաշեկազ տախտակակազմ. ա-ի վրայ խաչաքանդակ. բ-ի վրայ քառակուսի քանդակ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. վաս չկ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—6, 20բ, 1069—1074. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 24×18.2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն. 18.6×5.6. ԹՈՒՂԹՔ. 537. ՏՈՂՔ. 32-3. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր բանաքով. ԳԻՐ. բոլորգիր գեղ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, կարմիր եւ կապոյտ բ-ով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. ծաղկանկարք եւ թռչնազարդք. գեղ. կարմիր, կապոյտ եւ կանաչ գոյներով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 21. գեղ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 7ա. ԳՐԻՉ. Հեղինէ եւ Մարինոս վրդ. ՍՏԱՑՈՂ. Մեսրոպ վարդապետ. Թ. ԿՈԿՈՂ. Ազարիա սարկաւագ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԵ (1656.) ՎՆԻՔ. 21. 396բ... եպ. ՌՃԽ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 885ա. ով եղբայր քաղուրիչն աստակ կըս ձեռ մնաց. չէ սխալ այլ ձեռս վրայ էի եղեալ.. զի յոյժ ծանրացեալ է գլուխս. վայ ինձ. 638-9, աստուածային գրեցի յարմար յիշեցի զմայրն իմ զՀեղինէն..։ ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ 20ա, 94ա, 104բ. եւ այլն. շատ յողուածների վերջում. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. 7. ցանկ գլխոց.

1. Ա, 21ա. Գրիգորի եռամեծի քաջ հռետորի, և անյաղթ փիլիսոփայի աշակերտի Ցովհան Որոտնեցւոյ, արարեալ բանս խրատականս ոգեշահս, և հանճարս իմաստել ի մեկնութիւն և ի գովեստ փառաց տօնից տէրունականաց, ի պատիւ սրբոց, և պատճառ գիտութեան տխմարաց, մանուանց ի յորդ արտասուաց անձանց թաղծելոց: Ցուէտ ի ճշգրտութիւն կարգաց ուղղափառաց և յեղծումն բաղաւջմանց չարափառաց, ի յեղձ մաղթանաց սմանցն բանասիրաց եղբարց հարազատաց Նորին աշակեր-

տաց․․ տարեմտին քարոզ․ այլ և ի խորհուրդ ժամանակին։

Քարոզ ի բանն փոզ հարէք ի գլուխ ամսոց։

«Ի սոնս տարէք (?) (տարեկանաց) առէ մարգարէն Դաւիթ․․ ժառանգեցէք պատրաստեալ ձեզ ի սկզբանէ աշխարհի․․ որում և զմեզ․․ այժմ և ՚միշտ։

2․ Ա, 35^{ա}․ Նուամեծին Յոհաննու Որոտնեցոյ ի Բնն․․ և յամեանն վեցերորդի․․ «Նախատեսցուք զվեցերորդ ամսին թէ վասն զինչ․․ յորս եհաս կոյսն Մարիամ, որով և մեզ լեցի լինել․․ ժառանգութիւն որոց և ոխորդաց եւրոց այժմ․․»։

1․ Ա^{2}, 40^{ա}․ ի բն․ առաքեալ զբան խւր և բժշկեալ․ «Մեծ են գործք աստուածայինք և հրաշալիք․․ և մարմնացեալ բանին և գործակից ս․ հոգւոյն այժմ․․»․

Ա^{3}, 51^{ա}․ ք վասն ծննդեան․ ի բանն Տէր ասաց ցիս․․ «Անուանն Քրիստոսի կոչին ուսուցանեն գիրք․ և ժառանգութիւն արքայութեան երկնից ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, որում․»։

Ա^{4}, 62^{բ}․ ք ի բանն․ Բանն մարմին եղև․․ «անհասանելի է խորհուրդն․ երկնային ուրախութեան եւրոյ ի Քրիստոս Աստուած մեր որ է աւրհնեալ ընդ հօր․․»։

Ա^{5}, 77^{ա}․ ք․ Աւետեաց Աստուածածնին․ ի բանն․․ իջցէ որպէս զանձրև․ «Աստուածային ամէն խորհին․․ և ողորմութեան և անճառ պարգևացն արժանի արասցէ ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր․․»։

Ա^{6}, 85^{բ}․ ք․ ի մկրտութիւն տեառն, ի բանն ո՞վ ամփոփեաց զջուրս․․ «Աստուածեղէն հանճարոյն տալցեալ․․ այն է երանելի աւրհնութիւն և անանց բարութիւն և կեանք յաւիտենականս, որում․․»։

Ա^{7}, 94^{ա}․ ք․ վասն մկրտութեան․ ի բանն ի քէն է ակր աղբիւր․․ «վարդապետք տանեն թէ երկիրս ո՞չ տայ․․ և լուսաւորել գործովք բարեաց և անմահ կենօք ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր, որ է․․»։

Ա^{8}, 105^{ա}․ ն․ վասն թլփատութեան, ի բանն երբև լցաւ․․ «Հայրն հաւատոյ և հանգիստն․․․ և հարցէ զմուրս և զպատիր խաբէութենէն նորա․․ ի մինչ այժմ և յաւիտեանս․․»։

Ա^{9}, 112^{բ}․ ք․ վասն թլփատութեան ի բան․ երբև լցան աւուրք Ը․․ «Ասեն վարդապետք եթէ էր ՚սմն ճարտար և արժանաւորել փառաց և անուան Քրիստոսի յաւերս մերոյ որ է աւրհնեալ․»։

Ա^{10}, 122^{ա}․ ք․ զալստեան տեառն Խ օրեայ․․ ի բանն․ Արդ արձակեա զծառայս քո․․ «Գիտելի է զի ծերն Սիմէոն․․ մուտ յուրախութիւն տեառն քո․ որոց լեցի մեզ ընդ նոսին վայելել․․»։

Ա^{11}, 134^{ա}․ ք․ վասն Տեառընդառաջին․ ի բանն երբև ածին․․ «Զպատճառ աւուրս տաւնի․․ որով ընդ հրեշտակերամ դասուցն․․ պար առեալ երգեմք զաւրհնութիւն․․ հօր և որդ․․»։

Ա^{12}, 142^{ա}․ ք․ վասն տեառնընդառաջին․․ ի բան երբև լցան աւուրք սրբութեան․ «լուսմն օրինաց և մարգարէից․․ ընդ հօր և բում ամենակալի և ազատիչ ս․ հոգւոյն»․

Ա^{13}, 150^{ա}․ ք․ վասն Յովհաննու ծննդեան ի բանն․ և դու մանուկ մարգարէ․․ «Յիսուս լոյս փառաց աշխարհիս․ և օթեվանս կազմեսցէ ս․ Երրորդութեան․»

Ա^{14}, 156^{ա}․ ն․ ք․ վասն Յովհաննու գլխատման․ ի բանն․ ձայն բարբառոյ յանապատի «ի բանս այս 4 իրս տեսանելի է․․ և փառս վեր առաքել միասնական ս․ Երրորդութեան․»․

Ա^{15}, 16ɔ^{ա}․ ն․ ք․ կրօնաւորաց․․ ի բանն առակին․․ չորս են որ փոքր են․ «յամենահրաշ զործոց․ ժառանգութեան մասին վիճակի սրբոցն ի լոյս ի Քրիստոս․․ որում․»։

Ա^{16}, 176^{ա}․ ք․․ ի նոյն խորհուրդ․ ի բանն առակին․ Գ են որ պատած շրջին․․ «Նախ պարտ է գիտել․․ ի փառս մշտակայ յանտրտում ուրախութիւնն անվրաւ կենացն ի Քրիստոս․․»։

Ա^{17}, 183^{ա}․ գ․ խրատ կրօնաւորաց․ թէ զի՞նչ հարկաւոր է․․ «Ասեմք նախ եթէ այն է․․ միշտ ի վերայ բարոյ․ այսքան առայս․․»։

Ա^{18}, 190^{ա}․ ք․ վասն պահոց և փորձանաց սատանայի․ ի բանն յայնժամ վարեցաւ Յիսուս․․ «Վարդապետք տսեն եթէ հաւատացեալք․ և պատրաստեա զանձն քո փորձանաց․»։

Ա^{19}, 199^{բ}․ ն․ վասն փորձանաց ի բանն

Ցօրայ· փորձութիւնք են կեանք․․ «Ասէ իմաստունն ոսկի փորձի ի բովս․․ յոր և մեք մաղթեսցուք արժանի լինել յաւիտենից․․

Ա20, 207բ, Ն. Ք. վասն շաբաթապահաց․․ ի բանն ահա երեք աւուրք. «Վասն պահոց նախ գիտելի է․․ ածնամէջս հաւատով և յուսովն սէրն Քրիստոսի և նմա․․»,

Ա21, 212ա. Ն. Ք. վասն Զորեշաբթի. և ուրբաթի, ի բանն պահեմ երկիցս. «պատճառ պահոցս որպէս․․ ուրախութեանցն հաղորդ լինել ի Քրիստոս Յիսուս ․»

Ա22, 217ա. Ն. Ք. շաբթի. աւուրն․․ ի բանն․․ սկիզբն իմաստութեան երկիւղ․․ «Սկիզբն ամենայն էից Աստուած է․․ սկիզբն իմաստութեան․․ որ է պատճառ իմաստութեան և գիտութեան ի Քրիստոս ․:

Ա23, 224բ. Ն. Ք. վզաց․․ ի բանն․․ զօրս եդ Աստուած յեկեղեցւոջ․․ «յղ. առաջարկեալ տեսութեանն․․ Գ-դ. վարդապետս ի փառս և ի պատիւ և ի պարծանս Քրիստոսի Աստուծոյ․․»:

Ա24, 229ա. Վասն էր ի գիշերի տամք իշխանութիւն վզայ. «Ասեմք ձեզ եթէ վասն հնգետասան․․ ընդէր ի գիշերի տամք իշխանութիւն վարդապետաց և Քրիստոսի․․»:

Ա25. 233բ. Ն. զաւազան տալոյ· «Իսկ թէ զինչ նշանակէ զաւազանն․․ որ է վասն յուսոյն ձերոյ․»

Ա26, 236ա. Ն. վասն վարդապետական կոչման «Այլ Էոր կոչի վրդ․․ ունել իշխանութիւն ի վերայ Ժ քաղաքաց․»:

Ա27, 238ա. Ն. Ք. գրոց աշակերտեալ մանկանց․․ ի բանն իմաստնոյն բաժանի․․ «Արարչագործն Աստուած բուռ բարեբար․․ և մշտատէտ ուրախութեամբ ի Քրիստոս Յիսուս․․»:

Ա28, 246ա. Ն. վ. գիտուց և առաջնորդաց․․ ի բանն․․ Որդի մարդոյ գէտ․․ «ի կրկին գոյացութեանց բաղկացեալ է․․ հրեշտակերամ գատուցն․․ և մշտատէտ ուրախութեանն․․»:

Ա29, 256ա. Ք. վ. երիտասարդաց․․ ի բանն ուրախ լեր երիտասարդ. «պարտ է գիտել զի ընդունակ․ և զամենայն հաւատացեալս անուան իւրոյ և նմա․․».

Ա30, 261ա, Ն. վ. մանկանց. ի բանն․․ յիշեա զարարիչն․․ «ի մէջ ամենայն կենդանեաց․․ և յարութեան կենաց ի Քրիստոս Յիսուս․․».

Ա31, 268ա. Ն. Ք. վ. երիտասարդաց. ի բան․․ երեք են գործ․ «Արարիչ Աստուած բոլորեց․ որով և ընդ որում հօր և հոգոյն․․»:

Ա32, 276ա. Ք. վ. ծերացելոց․․ ի բան․․ ո՞ յորոց թողեալ էջէ. «Ճանապարհ կենցաղոյս կրկին է․․ յաւիտենից ընդ ամենայն սուրբս իւր և նմա փառք․».

Ա33, 283ա. Ն. Ք. վ. բարի և չար ճանապարհի. յառակն․․ են ճանապարհք. «կրկին են ճանապարհք վարուց․․ ճշմարիտ ուխտիւ տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որով և ընդ որում․․»:

Ա34, 292ա. Ն. վ. ողեվարին ի բանն․․ Արդ առէք զսպառազինութիւնն․․ «զամենայն ինչ զոր արար․․ մահարեր օձէն և անպարտ թշնամոյն եկեղեցի իւր Քրիստոս Աստուած մեր․․».

Ա35, 300բ. վ. ողեվարին․ ի բանն հայի ի բարձունս. վրդ. ասեն յորժամ․․ ցնծութիւն կենացն յաւիտենից․»

Ա36, 306բ. Ն. Ք. մահու ի բանն, պատուական է առաջի տեառն․․ «վրդ. ասեն որպէս զանազանեն․․ կայանիցն աջակողմեան, քաղցր և անսպառ ցնծութիւն․․»:

Ա37, 313ա. Ն. Ք. ի նոյն խորհուրդ ի բան. պատուական է. «վրդ ասեն թէ մահն նախ բաժանի․․ պարգևօք սրբութեան ի Քրիստոս Յիսուս ի տէր մեր․․»:

Ա38, 319բ, Ն. Ք. վ. մահու. «Իսկ թէ կարգաւորաց էջէ․․ և մեզ հանգիստ ողորմութիւն հայցեսցի․».

Ա39, 330ա. Ն. ի պատճառս․․ ընդ երեկոյս հանգիցէն լալիք․․ «բանս այս ունի բազում․․ առաջնորդական հոգովն սրբով որում փառք․․»:

Ա40, 334ա. Ն. Գ-դ. աւուր. «Իսկ թէ վասն զինչ պատճառի․․ իբրև զարև յարքայութեան երկնից․»

Ա41, 339ա. Ն. Ք. Գ-դ. աւ. «Իսկ Գ-դ. աւուրն Գ. յիշատակ ննջեց․․ և յանվախճական գթութեանցն Աստուծոյ և տեառն մերոյ ․․:

Ա42, 340բ. Ն. Ք. Ե-դ. աւ. «Այլ և հինգ օրն դարձեալ ի գերեզմանն զան․․ կացուսցեն զսա զատաւորն․․»:

Ա43, 342բ. Ն. Ք. Զ-դ. աւ. ննջեցե-

լոյ․․ «Որ ի վեց աւուրն Դ․ զամբ․ և անմթա-
ռամ պատկերն ի Քրիստոս Յիսուս․․»։

Ա44, 345ր. Ն․ Ք․ Ե-դ․ աւ․ ՆՆՋ․ «Խնկ Ե-դ․ աւուրն յիշատակք․․․ հրեշտակերամ անմթառամ պատկերն մշտակէս ուրախութեանցն․․»։

Ա45, 349ա. Բ․ Վ․ մխիթարութեան․․ ի բանն․ կարկղէ օրն յորում ծնոյ․ «Ամենայն բանք և գործք․․ և մարդասէրն և ողորմածն և գթածն և նմա փառք․․»։

Ա46, 354ր. Ն․ Ք․ Վ․ մխիթարութեան․ ի բանն․ լաւ է օր մահուան․ «Նշմարէս է բնաւորեալ․․ մանկանց լինել սրբոցն ի յոյս և նմա փառք․․»։

Ա47, 361ա. Բ․ Վ․ կամելին ողխութեան․․ ի բանն․․ զթեալ կաթն․․ «Քաղցր են ի քիմս իմ․․ և երկրպագութիւն ընդ Հօր ի բրում և ամենասուրբ Հոգոյն․․»։

Ա48, 369ր. Ն․ Ք․ Վ․ բարի հովուաց․ ի բան․․ Ես եմ հովիւն․․ «Վ․դք ասեն թէ տասանայ նմանէ․․ զի նորին փառացն արժանացի․․ որում վայել է․․»։

Ա49, 380ր. Բ․ Եսայ․ ի բանն․ եթէ ոք եղ-ի ցանկայ․ «Վ․դք․ ասեն թէ ի մէջ բարոյն և չարին․․ ի փառս և ի գովութիւնս հովուապետին Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ որ է աւրհնեալ․․»։

Ա50, 389ր. Բ․ Երկրովին ի դէմս քահանայից․․ ի բան այս մի իջանէր․․ «Աւեն իմաստունք թէ բարի է միաբանել․․ ամենայն պաշտօնեայք եկեղեցոյ առնուն վարձս ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ․․»։

Ա51, 396ա. Բ․ բան բարեկենդանին․․ ի բանն․․ արդ ի պատուի էր․․ «Նախ տեսանելի է զինչ․․ ուրախութեան արժանաւորեսցէ զամենեսեան․․»։

Ա52, 404ր. Ն․ Ք․ յառաջին կիրակին ի բանն․ ճրագ մարմնոյ ակն է․․ «Ամենայն բանք առակաւոր․․․ փառացն իւրոց որ է աւրհնեալ ընդ հօր․․»։

Ա53, 414ր. Ն․ Ք․ Վ․ Ա․ աւ․ ի բան յորժամ յաղօթս կայք․․ «Վ․դք․ ասեն թէ աղօթքս այս․․ արքայութեանն երկնից ընդ ամենայն սուրբս․․»։

Ա54, 425ր. Ն․ Ք․ Վ․ պահոց ի բանն․ լուացարուք սրբեցարուք․ «Գիտելի է զի չորիք․․ և ողորմութեան փրկչին մերոյ և Աստուծոյ Ցիսուսի Քրիստոսի․․»։

Ա55, 431ր. Ն․ Ք․ ի սկիզբն պահոց վ․ խոստովանութեան․ զորութիւն ազատեցութեան ոչ միայն․․ և զբոյն կենաց արժանի լինել ի Քրիստոս Յիսուս․․»։

Ա56, 440ա. Ն․ Ք․ ապաշխարութեան․․ «Ուսուցանէ մեզ Առաքեալն․․ զմեզ փրրկիչն ամենեցուն Քրիստոս Աստուած մեր և նմա․․»։

Ա57, 449ա. Վ․ շէթի․ աւուրն․․ «Սովորութիւն է թագաւորաց որ զնան․․ և կեանք յաւիտենական և նմա․․»։

Ա58, 456ա. Ի Ն․ կիրակէ․․ ի բանն․․ խնդրեցէք նախ զարքայութիւնն․․ «Ի ձեռնտուութենէ հօգւոյն սրբոյ․․ և մարմնաւոր բարութեամբ և նմա փառք․․»։

Ա59, 465ա. Ն․ ի նոյն կիրակէ․ ի բանն․ զհիւրասիրութեան գլխո․․ «Ի մէջ ամենայն կենդանեաց․․ և մեծ մնա է մարդասիրութիւնն և զհիւրն ընդունել․․»։

Ա60, 468ր. Բ․ Վ․ ողորմութեան․ եղեբօք զթած որդէս․․ «Յորժամ տեսանէ հայրն զորդին․․ և ջնջեսցէ մեզ հաւատացելոց ընդ որում փառք․․»։

Ա61, 475ա. Վասն հովւոր և մարմնաւոր առաջնորդաց․․ ի բանն եթէ լսելս երաշխաւոր․․ «Ո՛չ ուստեք է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ․․ որում և զմեզ արժանի արասցէ․․»։

Ա62, 482ր. Ն․ Ք․ քահանայորդաց․ ի բանն պահել զի տիւ և զի գիշեր․․ «յղ․ քահանայորդաց պահոցս երեք․․ առա արժանի լինել մանկն արքայութեանս եկեղեցւոյ․․»։

Ա63, 492ա. Բ․ վասն աղօթից ի բանն․․ յամենայն ժամ պարտ է․․ «Վ․դք ասեն թէ աղօթք յոյժ օգուտ է․․ և ընդունել զխնդրուածս սրտից մերոց և նմա․․»։

Ա64, 499ր. Ն․ Ք․ Բ-դ․ կիրակէին․ ի բանն լեր երաւախոհ․․ «Ասաց նախ զան զայս թէ․․ զի և յաւիտենական բարեացն հասցուք ի Քրիստոս Յիսուս․․»։

Ա65, 508ր. Ն․ Ք․ վասն զգլխան․ «Դէմս առակիս առ ամենակալ բնութիւն․․ և հանդերձեալ բարեացն հասցուք ընդ ամենայն սուրբս ի Քրիստոս․․»։

Ա66․ 517ա. Վասն վարդապետութեան․․ ի բանն․․ առա եւ սերմանահան․․ Նախ խնդրի թէ վասն զինչ պատճառի․․

որով չափով չափեսցի ձեզ ի Քրիստոսէ․․»։

Ա67, 523ր. Ն. Ք. ի նոյն գէմս․․ «Որպէս բժիշկ որ ներհակաւն․ ի վարձատուողէն բարեաց ի Քրիստոսէ Աստուծոյ․․»։

Ա68, 531ր. Դ-դ կիրակին. Ք. ի բանն մի երկնչիք հօտ փոքրիկ․․ «Ի տրաւնական հրամանացս․․ կացուցէ սրբոցն ի լոյս Քրիստոս Յիսուս Տէր մեր․․»։

Ա69, 540ա. Ք. Վ. անառակին․․ ի բան․․ այր մի էր մեծատուն․․ «Նախ պարտ է գիտել զի բաղում․․ ողորմութեան Աստուծոյ արժանաւորեալ և նմա․․»․

Ա70, 549ա. Ք. մեծատանն․․ «Յամենայն առակաւք բանս․ յարքայութեանն հանդիպեսցուք ի Քրիստոս․․»։

Ա71, 562ր. Հ.օր. քառասնից Ք. «Լուսապայծառ և արժանազարդ մեծապայծառ․․ ի փառս պատկերին սրբոյ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ․․»։

Ա72, 568ա. Ն. Ե-դ. կիր-էին Ք. Վ. մահու. Արթունք կացէք․․ «Նախախնամութիւնն Աստուծոյ․ խոստովանութեան և ապաշխարութեան, զի արժանի լիցուք հասանել․․»։

Ա73, 575ր. Ք. Վ. Թզենոյ ի բանն. թզենի ոմն տնկեալ․․ «Ամենայն գիրք աստուածաշունչք և օգտակարք․․ յուսացելոց իւրոց որ է աւրհնեալ ընդ հօր իւրում․․»։

Ա74, 584ա. Ք. Վ. հողւոյ․․ «Վառանն զմարդն ի հողոյ․․ զի պատրաստեալ պատկերն հասցուք ի Քրիստոս Յիսուս․․»։

Ա75, 589ր. Ն. Ք. ի բանն․․ Դատաւոր մի ի քաղաքի․․ «Ամենք զբանս առակի յաստուած․․ և անպատում խնդութեանցն ի Քրիստոս Յիսուս․․»։

Ա76, 594ր. Ն. Ք. Վ. աղօթից․․ ի բանքն․․ Արք Բ. ելին | ի տաճարն. «Պարտ է գիտել զի ժամ․․ արդարութիւնն է ամենեցուն Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս․․»։

Ա77, 601ր. Ք. Ս. Գրիգորի․․ ի բանն․․ նմանողք ինձ եղերուք․․ «Առաքեալն հեթանոսաց․․ եթէ եկայք օրհնեալք հօր իմոյ․․ ի Քրիստոս Յիսուս․․»։

Ա78, 613ա. Ն. Ք. Ս. լուսաւորչին ի բանն․․ դուք էք լոյս աշխարհի. «Փրկիչն բոլորից Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս․․ զի պատուեալք․․ արժանի լիցուք փառաւորել․․ համագոյ․․ երրորդութիւնն լուսոյ հօր ․․»։

Ա79, 625ր. Ք. այգւոյն. վասն արհութեան, ի բանն. ընդէ՞ր կայք․․ «Սաէն իմաստունք թէ ամենայն ինչ որ․․ կուսիցն մտանել յառագաստն լուսոյ ի Քրիստոս Յիսուս․․»․

Ա80, 631ր. Ն. Ք. Վ. որոմանց․․ ի բանն Տէր ոչ սերմ բարի․․ «Հարցանեն իմաստունք թէ չար և․․ աստուածային քաղցր տեսութեան իւրոյ և ողորմութեան և նմա․․»․

Ա81, 640ա. Ն. Ք. Վ. հաւատոյ․․ ի բանն, լուր խօսյէլ Տէր Աստուած․․ «Վասն Աստուծոյ խօսիլ և այլաբանել․․ և մեծի ողորմութեան Աստուծոյ ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր․․»։

Ա82, 645ր. Ք. Վ. յարութեան Ղազարու ի բանն եկեալ ժամանակ. «Զ-դ շաբաթս այս յորում տօնեմք․ որպէս աստ առաքեալ և նմա․․»․

Ա83, 650ր. Ն. Ք. ի նոյն «Նուն բառ ի ս. գիրս յերեք տեղւոջ գնի․․ վասն զի նմա իսկ վայել է փառք․»

Ա84, 656. Ք. ի բանն ասացէք դստերն Սիոնի․․ «Սիոն ամրոց էր Հրէաստանի․․ դառնալով ի Քրիստոս ի փառսն հայրենի․․ որում փառք․․»․

Ա85, 665ա. Ն. Ք. ծաղկազարդին. ի բանն աւրհնեալ որ գայ․․ «Մեծ են գործք քո տէր․․ վասն զի նմա իսկ վայել է փառք իշխանութիւն․․»։

Ա86, 676ր. Ք. ծաղկազարդին. «Աւեն իմաստուն բժիշկք թէ հիւանդութիւնն․․ երթայք ի գեղդ որ ընդդէմ ձեր կայ որում փառք․․»։

Ա87, 687ա. Ք. Վ. մեծ երկուշաբթի ի բանն. և այգւոյն․․ «Շաբաթս այս մեծ և աւագ կոչի․․ աւեն զայս կեղծաւորս, որոց փրկեսցէ․․»։

Ա88, 696ր. Ն. Ք. ի խորհուրդ մեծի Երկուշաբթին. ի բանն Ելիկը և ի նմանէ ելցէ․․ «Յաւուրս վեց արար․․ անքաժանապէս ի գլուխն Քրիստոսի, որում փառք և պատիւ․․»։

Ա89, 704ր. Ն. Ք. Մ. Երեքշաբթին ի բանն նմանեցաւ արքայութիւնն. «Որքան մարդն ի հեշտութիւն աշխարհիս․․ եկայք աւրհնեալք հօր իմոյ․․ որոց լիցի մեզ ամենեցուն․․»։

Ա90, 713ր. Ն. Ք. Մ. Զորեքշաբթին. ի բանն. երբև եկն Քրիստոս ի տուն Սիմոնի.. «Քրիստոս անուն օծեալ թարգմանի.. և անցեալ պաշտեսցէ. որում և զմեզ զամենեսեան արժանի արասցէ..»:

Ա91, 720ա. Ք. ապաշխարութեան. «Վ.գք ասեն թէ Աստուծոյ ողորմութիւնն է.. այլ զմեղաւորս յապաշխարութիւն. որում..»:

Ա92, 726ր. Ք. վասն բժշկութեան բորոտին.. «Հիւանդ որ զցաւն ծանր ունի.. որբութիւն բորոտին մարմնոյ և ի մեղ հոգւոյ.»:

Ա93, 732ր. Ն. Ք. բժշկութեան բորոտին.. ի Ն. բանն.. ձգեաց Յիսուս.. «ի յայսոմ բորոտէ երեք.. բարձր եղեւ փառօք. որպէս զի ողորմութեան ի բոյ..»:

Ա94, 739ր. Ն. Ք. Վ. պատարագաց. ի բանն հայեաց Աստուած ի Հաբէլ. «Խրատ եսուն Նախնի. և հանգուցէ յօթեանս լուսոյ ընդ սուրբս և ընդ սիրելիս անուան իւրոյ և նմա..»:

Ա95, 747ա. Ն. Մ. Հինգշաբթին.. Ք. ի խորհուրդ պատարագին Պօղոսի.. առ հաց գոհացաւ. «Ի վերս յայսմ բանի վեց իրս.. որ արհամարհանօք խաչեցին զՔրիստոս, յարոց փրկեսցէ..»:

Ա96, 754ա. Ն. Ք. Հինգշաբթի, ի բանն բանիցս անգամ. «Վ.գք ասեն եթէ հաղորդութիւն է խորհուրդ սիրոյ.. յորել արժանապէս սրբութեամբ ի գլուխն Քրիստոս. որում փառք..»:

Ա97, 763ր. Ն. Ք. Վ. Ս. հաղորդութեան. ի բանն Քրիստոսի. մարմին իմ. «Փրկական խորհուրդ հաղորդութեանն.. և յարութեանն Քրիստոսի տեսողք եղեն, որում և զմեզ արժանի արասցէ..».

Ա98, 768ր. Ք. Վ. պատարագին ի բանն.. փորձեսցէ մարդ զանձն.. «Ասեն բժիշկք թէ զանազան է կերակուր. անմահութեան կերակուրն երկնաւոր. որում..»:

Ա99, 778ր. Ք. Վ. աւրհնութիւն միւռոնին.. «գիտելի է զի աւրհնութիւն և սրբութիւն է.. որ է աստուածախօսութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ որ է աւրհնեալ.»:

Ա100, 785ա. Ն. Ք. ոտնլուալին. ի բանն արկ ջուր ի կոնքն. «Բազմագութ և մարդասէր է Աստուած.. և շնորհացն արժանաւորել ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր..»:

Ա101, 793ա. Ն. Ք. ի խորհուրդ Ս. «Գրեալ է ի գիրս Արարածոց.. ժառանգ արքայութեան երկնից.. ի Քրիստոս Յիսուս..»:

Ա102, 800ա. Ն. Ք. ի նոյն. «Գիտելի է զի ութն ազգ.. ընդ նմա փառաւոր յարութեան և միւսանգամ գալստեան.»,

Ա103, 803ր. Ն. Ք. Մ. Ուրբաթին ի բան.. կասկ յետ մահու.. «Սովորութիւն է մարդկան յորժամ.. յայնժամ տունն դղրդէ այսպէս աշխարհ ամենայն.»:

Ա104, 808ր Ն. Ք. խաչին խորհրդոյ. ի շառաւիղէ ելեր.. «Ասէ Աստուած մարգարէին առաջ.. երկնաւորաց և երկրաւորաց որով և զմեզ..»:

Ա105, 816ր. Ն. Ք. Մ. Ուրբաթուն. ի մէջ երկուց կենդանեաց. «Բազմադիմի է տեսութիւն բանիս.. միածին բանն Աստուծոյ մարդացեալ որով և ընդ որում..»:

Ա106, 820ր. Ն. Ք. Վ. խաչելութեան.. եւ յորժամ բարձրացայց.. «Որպէս զի մեծ են գործք.. և ժառանգութեան դրախտին ի Քրիստոս Յիսուս փրկիչն..»:

Ա107, 828ր. Ն. Ք. խաչի. ի բանն տնկեաց Տէր Աստուած.. «Աստուած կրկին անգամ ստեղծեաց.. աւրհնութեանց կողմանցն Քրիստոսի արժանի արասցէ..».

Ա108, 835ա. Ն. Ք. Մ. Շաբաթի. ի բանն. որպէս էր Յովնան.. «Գիտելի է զի Յունան օր. էր Քրիստոսի.. և ապա յայլ կերակուր եա..»:

Ա109, 847ր. Ն. Ք. զատկին ի բանն.. Օրհնեսցուք զՏէր. «Նախ պարտ է գիտել.. աւուր յարութեան մերոյ, որով և ընդ որում հօր..»:

Ա110, 854ր. Ն. Ք. յԵրուսաղէմ գնալոյն. ի բանն.. եկայք ելցուք.. «Բաղձանք բնաւորեալ է բնական.. յառաջադիր պարգևողէն մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ որում...»

Ա111, 860ա. Ն. Ք. զատկին. ի բանն.. զատիկ մեր զենաւ Քրիստոս. «Երևելի արեգակն որ.. կերիջիք, զի զատիկ Տեառն է. ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ..»:

Ա112 867ր. Ն. Ք. Վ. յարութեան. ի բան.. ապա թէ Քրիստոս քարոզի. «Եղեն

ամենայն հերձուածողք․․ ի նոյն լինել Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս․․»։

Ա.113, 877ր. Ն. բ. վ. յարութեան. ի բանն, որ նստի ի պարտէզս․․ «Զփրկական անօրէնութիւնս մարգարեից․․ յարուցելոյն ի մեռելոց, արով և ընդ որում․․»։

Ա.114, 892ա. Ն. բ. վ. յարութեան. ի բանն․․ արդարև յարեաւ․․ «Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս յարժամ․․ յարուցելոյն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ․․»։

Ա.115, 902ր. Ն. բ. վ. յարութեան. ի բանն. յարեաւ Աստուած․․ «Հրամայեաց Աստուած, երբեմն մ. Մովսէսի. յառնե-լոյն Աստուծոյ ի գերեզմանէն. և որում և զմեզ․․»։

Ա.116, 907ր. Ն. բ. ի նոյն խորհուրդ. «Տեսցուք այս գերեզմանս հարցումն. լիու-թիւն որ ոչ լինի պակասութիւն. որում․․»։

Ա.117, 911ր. Ն. բ. վ. նոր-կիրակէի․․ ի բանն. և յետ Ը աւուր. «Աւրս այս եր-բեմն կոչի․․ յանդիման դառնալ զնա, որով․․»։

Ա.118, 922ր. Ն. բ. վ. յարութեան Քրիստոսի. «Ու թէ հարցանէ թէ մահ․․ սրանց կանանց երևեցաւ․․»։

Ա.119, 924ր. Ն. բ. վ. եկեղեցւոյ. յե-կեղեցիս բարեք․․ «Եկեղեցին համանման և բազում նշանակութիւն ունի․․ և օրհնի ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ․․»։

Ա.120, 929ր. Ն. բ. վ. օրհնութիւն եկեղեցւոյ. «Պարտ է գիտել զի եկեղեցիս․․ տաճար և բնակարան Հոգւոյն Աստու-ծոյ․․»։

Ա.121, 932ր. Ն. բ. Ի-դ. զոլատեան. եղիցին գոտիք ձեր․․ «Բազում լինի եկեղե-ցի․․ ի խնամս արտաքին ուրհնելոյն յաւի-տեանս․․»

Ա.122, 941ր. Ն. բ. համբարձման. ի բանն. համէ պաշտօնեայն. «Ամենայն ամեն անօրէնութեան բանին․․ մարդասէր փրկիչն մեր և Աստուած Յիսուս Քրիստոս որում․․»։

Ա.123, 952ր. Ն. բ. վ. գալստեան ս. Հոգւոյն. ի բանն զումարել երկնաւորի․․ «Աստուծոյ ի հոգին սուրբ․․ և զլեզուն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ընդ որում․․»։

Ա.124, 963ա. բ. չորեքին տօնից. «Ամենայն տօնք և հանդէսք սրբոյ․․ և ի պատիւ մար-գարեալ բանին Աստուծոյ որ է աւրհնեալ․․»։

Ա.125, 672ր. Ն. բ. Դաւթի և Յակո-բայ. ի բանն փոքր էի ես․․ «Յերկք որոշ-մունս ժամանակաց․․ և զէմ յանդիման․․ փառաւորանութեան իւրոյ արժանի արասցէ զամենայն ժողովեալքս․․»։

Ա.126, 983ր. բ. Դաւթի և Յակոբայ. ի բանն. եղբայր Տէր․․ «Զօրութիւն և պիւղուս հաստատեալ է․․ աւանդեաց զհոգին ի ձեռս Աստուծոյ որում․․»,

Ա.127, 1005ա. Ն. բ. ս. Ստեփաննոսի. ի բանն. ահա տեսանեմ․․ «Անդրանիկն ա-մենայն մարտիրոսաց․․ մեզ տօնողացս զթո-ղութիւն մեղաց և նմա փառք և գոհու-թիւն․․»։

Ա.128, 1015ա. Ն. բ. ս. Ստեփան-նոսի. ի բանն. ահա տեսանեմ․․ «Անդրա-նիկն ամենայն մարտիրոսաց․․ տօնողացս զթողութիւն մեղաց և նմա փառք․․»։

Ա.129, 1026ա. Ն. բ. ս. առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի ի բանն․․ երբև ճաշե-ցին․․ «Զլոյս շնորհաց և ճառագայթ փա-ռաց էականնին հօր․․ ի հիւսիս և ի հարաւ ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ․․»։

Ա.130, 1033ր. Ն. բ. ի բանն․․ երբև ճաշեցին առ Յիսուս․․ «Ու ի վերայ այսմ բանի երեք լինչ․․ և ինքն կեանք յաւիտե-նից Քրիստոս Յիսուս Տէր մեր որդին Աս-տուծոյ․․»։

Ա.131, 1042ա. Ն. բ. առաքելոյն Պօ-ղոսի․․ «Փողն բարձրաբարբառ․․ արդեամբն և հաստուցմամբն ի Քրիստոս Յիսուս․․»։

Ա.132, 1052ա. Ն. բ. Յոհաննու և Յա-կոբայ․․ «Պայծառ է մեզ բան տօնախմբ-բութեան․․ ի փառս արքայութեան ընդ աջմէ Քրիստոսի․․»։

Ա.133, 1062ա. Ն. բ. Յոհաննու և Յա-կոբայ. ի բանն երբև պատրաստ գայուք․․ «Աստուծոյ պատրաստական է աէր մեր․․ և անլռելի գոհութիւն և փառաւորանու-թիւն․․»,

A, a. 962ր. Յաւարտ բանիս․․ եղև. ի թվականութեանս հայ տոմարիս ՌՃԻ և Ե-Ի. ձեռամբ․․ պարտապանիս. զՄարկոս գերիս․․ յեշմամբ մեղյ արժան առնէք զծը-նող հայրն կրօնաւորն և զմայրն իմ Թումա աղէն և զեղբայրն իմ զՄարտ Վ-Ռ. զՅով-սէփն, զկայսակրօն քոյրն իմ զՀերիքն և

զՎռամէն և զԹղթի կոկոզս զՍզարիայ սարկաւագն..:

в. 20ա. Թողութիւն շնորհեցէք քանզի կարն եմ այս էր. ոհ եղկելույս. քանզի կադամարս սառուցեալ էր, վասն այս պատճառիս չէկ եկաւ..».

с. 639բ. .. յիշեցէք.. զլուսաւորալեա վարդապետն իմ զՄկարոբ. և ուսուցիչն իմ զՀովհաննէս, որ բազում աշխատանք ունի ի վերայ իմ..:

д. 676ա. .. աղաչեմ.. յիշատակել զգծող տառիս զՄարինոս, հանդերձ.. քուերս հողևորի և զբոկլ զմեզ կերակրողի..»:

№ 64ա. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 18×12,0,2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն. բոլորգիր. 21. թ. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. №: 64. Ա48—Ա50.

№ 64բ. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 20,2×14,5×1.3. միասիւն. 80 թ. նօտրգիր. 1-24. գրեց է Մինաս վրդ. ստացեց է պարոն տէր Դաւիթ. ԹՎՆ—1691-ին. ՅԻՇ. 24բ.

х. Ա, 1ա. Թերթ սկզբից. «Արդ թէ է Աստուած բազում կերպիւ ցուցանելի. յղ. թէ մի է Աստուած. յղ. թէ մի է սկիզբն. յղ. թէ է որդի.. վերջին գլուխը. յղ. ողորմութեան Աստուծոյ.»

х². Ա, 24բ. շեղագիր քարոզ. «Ամենայն մարմին խոտ է..».. բնաբանով № 64. Ա49, Ա51, Ա55, Ա61—Ա63, Ա70, Ա80.

х⁸, Ա. 75ա. Աշխարհացոյց ամենայնի. «Նախքան զամենայն խնդրեսցուք. հայրն ու Գրիգորի Նարեկացւոյն..» (Թերի.):

77բ. «Ուսի ի մօտ կայ Երուսաղէմ. Ամասիա ուր կայ Նշխարքն Գրիգորիսի Աղուանից կաթողիկոսին: Արգամիս լաշենի.. և կայ ի Նմա ու. ուխտն Խորանաշատ և Եղիշէի առաքելոյ աթոռն. և ի յԱրցախ ու. ուխտն Դանձասար, ուր կայ գլուխ ու. Կարապետին, Դարբնան գաւառն Բրդանիկ, ուր կայ գերեզման Յոհաննէս Վ.-ին Մայրագոմեցւոյն..: Այրարատ ունի բազում գաւառս. Արշարունիք և ձոր Երասխ Կաղզվան է, ուր կայ ու. ուխտն Վարդէկ հէր. և սուրբ Թորոս անապատն, ուր Թովմաս առաջնորդ կացոյց. անդ է և գաւառն Դարանաղեաց և բերդն Կամախ որ կոչի Արտագերից, անդ է և Կիւրուր քաղաքն և Ծառսաարի Կիմաղարի վանքն, ուր կայ գերեզման Կէչառեցի Խաչատուր վարդապետին:..

Արագածոտն.. ուր կան ու. ուխտն Սաղմոսավանք, ուր կայ ու. Նշանն յարագածոյ, և օհանավանք ու. Նշանն, ասսուածընկալ ու. Նշանն. Գառնի ու. Նշանն, Տէրունական ու. Նշանն. սուրբ Յակոբ Մծբնա հայրապետի աջն, ու. Յակոբ Տեառն եղբօր մասն, և գերեզման սկանտաեա Գրիգոր ու. վարդապետին. Այլ և Յոհաննավանք, ուր կայ վարչամակն Քրիստոսի, ու. բևեռն աջոյ ձեռին և տեղերավանք, ուր կայ լուսաւորչական ու. Նշանն Դաշտավանք ուր կայ գերեզման Պետրոս սկանտաեա ու. վ-ին, և կոչիս (և կոչ ուր կա) սուրբ գերեզմանքն Յուսիկ և Դանիէլին Թոռանց ու. Լուսաւորչին. Այլ և Խաչիվանքն, և ու. Գեղարդ, ուր կան ձեռն և գաղափ (գաւազան.) և ակունքն և արիւնն ու. Գեղարդա զաւրավարին... Իսկ ի կողմն Գառնոյ տաւրունեաց մեծ եկեղեցին որ է Հայոց թառ, ուր կայ կենդանագիր պատկերն փրկչական և ու. աջն Թադէոսի առաքելոյն, և ձգոյքն ու. Կարապետին. և այրի վանքն ուր կայ ու. Գեղարդն աստուածամուխ, Ներքեւ արեւմտեան կենաւորութեն, և տախտակն ու. տապանին.. և Աղջոց վանք. ուր կայ ու. աջն Ստեփաննոս քահանային. և ու. աջն Թրդատիոսի կ. ; որդւոյն Գրիգորի ու. լուսաւորչին.: և մայրաքաղաքն Գառնի, ուր կայ ու. գերեզման Գէորգ հայրապետին և Մաշտոց հայրապետին. և գեղեցկաշէն դրախտն Տրդատա: Կոտայք Երևան է ուր վիճակովն և Զագավանք անդ է, ուր կայ Գեւորգեայ ու. Նշանն. և Կիրակոսի ու. Սարգսի, և սուրբ Կիրակոսի աջն..: Վայոց ձոր եղեգաձորն է, ուր կայ կենսաբեր ու. Նշանն և Հերմոնի վանք և անդ կայ Նշխարք Սիւնեաց տէր Ստեփաննոսին. ի Թանահատ վանս և Գայլաձոր, ուր վարժարան է և աթոռ ու. վարդապետացն մերոց, Եսայեայ Նչեցւոյն և Գանձակեցւոյն, Թաւրէզ է, զառաջինն շինեաց զնա Խոսրով հայրն Տրդատայ, և անդ Նստել առնոյր զվրէժ արեանն Արտաւանայ եղբօր որդւոյ իւրոյ. և կոչեաց զանուն քաղաքին զաւրէժ, յետոյ Հոռոմոր լանն Նորոգեաց. վասն որոյ Թաւրէժ կոչի այժմ: Հեր և Զարեւանդ գաւառն խոյ է, Արտազ-Մակու է. ուր կայ ու. առաքելոյն Թադէոս: Հացունեաց դաշտն մօտ է Նախիջեւան քաղաքին, ուր Սիւնեաց տիկինն շինեաց վանք. և անդ եդ զմասն ի Կենաց փայտէն, զոր առ ի Հերակլէա..: Աղբակ և Սալմաստ.. ուր կայ Նշխարք Բարթողիմէոսի ու. առաքելոյն..: Վասպուրական աշխարհն Դերմն է.. և հռչակաւոր

ս. ուխտն Հաղբատ և Սանահինն զոր շինեաց Խաւրով-անուշ Թագուհին, կլինն ողորմած Աշոտին Նծ Թվին։ Տաւրացոց գաւառն Բամբակն ձորն է, ուր կա ս. ուխտն Ուրդաձորու ս. Նշանն։ Տալեր Լաւռի է, ուր խոպայրն է և Հառամ այրի ս. Նշանն. և Ցոհան ս. գերեզմանն, արանչելագործ․․ ս. Հայրապետն. որ եհան ի վերին աշխարհէս զաղգն Հոռոմոց. հրամանաւ անմար իշխանին, զի ի խանկարմանէն եղի որ հաւանեցաւ Հերակլի․․ և Զ կաթ. ԶԴ տարի խափեղանի զաւանութեամբն Նըստան ամեռ ս. լուսաւորչին, մինչ ի Յոհան աւձնեցին, որ Բ-դ. լուսաւորիչ եղև և սրբեաց զա(ղ)գս Հայոց ի յերկաբնակաց զաւանութենէն, և արար ժողով ի Մանազկերտ և կարգեաց Դ աւագ տաւնս և տասն զանղան անձեալ-ին ի տաւնի Դաւթի մարգարէին։ Խոռխոռունիք. Խոլոռնի է իւր վիճակովն, Փայտակարան Տփխիս է. Վարդանակերտ Տփխեաց վիճակն է, Ախլցխայ, և մաղքթոց աշխարհն է․․ Մցխիթա պատրիարգարանն է Վրաց։ Սամցխէ-ախալցխա է։ Ցեշխանոց երկիրն է օձեալ խաչն ս. Հայրապետին որ այժմ մաճարաց կոչի. Տայոց գաւառն Վիռս է, Իսպէր գաւառն սահմանակից է Տայոց․․ Աղովխան և քաջբերունի․․ Արճէշ է, ուր կան ս. ուխտն Մեծոփի և արծափեր և ուղընկալաւ ս. Նշանն ամենազոր։ Բագրեւանդ գաւառն Մաձկերտով Վաղաշկերտ կոչի և այլանուն․․։ Առ բերան և սարբերանի Բերկրի է, ուր կա ս. ուխտն տէր Յաւհաննու որդոյն։ Վասպուրականն Վան է, ուր կան ս. ուխտըն Վարագայ, ուր կա ս. Նշանն զոր *երեք Հռիփսիմեանք ս* կոյսն, հեռ նշանն Դեաղարծ, զոր բերին որդին Սենեքերիմա, ընդ ս. մարմնոյն Գևորգ կաթ-ին, և անդ հանգուցին։ Եւ Զարուանդ որ է Օսկիապրաս. գաւառք են Վասպուրականի Լ.Զ. Ռշտունիք․․ ուր կա ս. ուխտն Հոգւոց վանք. ուր կենդանագիր պատկերն է Փրկչին ս. Առաքելոցն, զոր եբեր ս. առաքեալն Բարթողիմեոս. և անդ է գերեզման Տրդատ Թագաւորին և Աշխեն տիկնոջ և խոսրովիդուխտոյ, և կոչի սա Հաշտէն գաւառ, ուստի եկանէ զետն Տիգրիս․ որ Տիգրիս կոչի։ Եւ Անձևացեաց եպ. էր մեծն Խոսրով․․։ (Թերի.)։

№ 64ա. միատեղ, նոտրգիր, 11 թ. յեշ. 7բ, 11բ. 1ա. գէմք առաջին առանձնակաւ ընութիւն արարչին հայի. և առն անուանը գնա նշանակէ «Առն միոջ էին 2 որդիք․․ Արդ երկու որդիս ․․»։

№ 64դ. նոր նոտրգիր 24 թուղթ, երկսին. * 1ա Անանիայի վրդի. աաացեալ Յովհաննու. ա. գլ. «յն. Յովնանու հակերծ և համառոտ․․ ի մի բերան փառաւորեսցուք․․»։ 8ա. ս. Բարսղի Կեսարու․․ փողեցէք առէ․․ «Այս հրաման մարգարէական մեզ․․ և փրկութիւն գոյեց․․․ 11ա. Յովհաննու Ոսկեբերանի, ի մեկնութենէ Եսայեայ մարգարէին «Զի է առեն՝ զի պահեցաք․․ հանդերձելոց բարութեանց հասցուք․․․» (ապա մեծատան առակը) «Եւ էր ոմն առէ մեծատուն․․ հատուցման պահանջեսցէ․․»։

Թիֆ. № 65. ԱՆՈՒՆ. Քարոզագիրք. ՆՒՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. 16×10×7. կաշեկազմ ա-ի վրայ խաչեալ Քրիստոս. բ-ի վրայ եղծուած խաչակնքի խնդակներ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1. 350բ. 495. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 15,5×10. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 11,8×59. ԹՈՒՂԹՔ. 495. ՏՈՂՔ. 21. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ կարմիր բանաձեւ. ԳԻՐ. նոտրգիր (վարժ) ՄԱԶՐՆԱՏԱՌՔ. բոլորագիր, ոսկեգոյն, կանաչ, կարմիր գոյներով. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 2ա. նաև խոր, ճոր գլխի մօտ ձուածներ, կարմիր ու սև գոյներով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 2ա. կարմիր գծերով ԺԱՄԱՆԱԿ. (ժէ) ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 40ա. և այլն. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. տես № 64. Ա5, Ա7.

1. Ա. 28ա. գ. վասն պահոց․․ և պահեալ զի սէ․․ «Առէ Յոբ թէ կեանք․ և նորոգել բարի գործովք ի փառս նորոգողին մերոյ Քրիստոսի։․․». Ա56, Ա57, Ա52, Ա55, Ա56. Ա58, Ա60.

Ա2, 119ա. գ. ք. վ. ողորմութեան, եղբարք գթածք. «Բնութենէ որ հայրն սիրէ զորդին․․ և այսպէս հոգին ի գժոխոց սրում արժանաւորեսցէ․․․». Ա62, Ա65, Ա68—Ա71.

Ա5, 196ա. ն. ք. ի խորհ. ուրբաթ քառասնիցն. «Եւ արդ վերջացեալ ժամանակաւ․․ և յանտրտում երանութիւն. բարեխօսութեամբ սրբոց վկայիցն․․» Ա72—Ա75, Ա77—Ա79.

Ա4, 295ա. ք. ծաղկազարդին, և ամէն գէշն․․ «Վերև առեն թէ վասն Ադամայ․․ և փառակցի միածնի, այժմ․․»։ Ա87, Ա91.

Ա5, 341․ «Երանելի բնութիւն և անճառելած բարերարութիւն․․ Աստուած ճըշմարիտ որ ի հօրէ եղանէ․․»։

Ա6, 351ա․ Ն․ ք․ վ․ պաշտաման պատուհասի․ ի բանն․․ վաղ հարէք ի սկոն․ «Փափոխական է մարդոյս բնութիւն․․ և մանաւանդ ապաշխարութիւն․․»․

Ա8, 378բ․ Ն․ ք․ վ․ ապաշխարութեան․․ ի բանն․․ ապաշխարեցէք զի․․ «Տէրն մեր զապաշխարութիւնն․․ և մարդասէրն եղեւ անձնատրութեանն և մի ատուածութեանն ․»․

Ա7, 370բ․ Ն․ ք․ վ․ ապաշխարութեան․․ ի բանն․․ ապաշխարեցէք․․ «Նախ անսցուք թէ զի՞նչ է․․ զի նոքա սղորմութիւն գացեն Յիսուսէ Քրիստոսէ որում․»։

Ա9, 390ա․ Ն․ ք․ վ․ զղջման ի բանն․ զմեզս առեցի «Ի զղջման եկեղեցն․․ և զայլն նմանապէս որում և զմեզ․․»․

Ա10, 398բ․ Ն․ ք․ վ․ խոստովանութեան․ ի բանն․ խոստովան լերուք․ «Նախ գիտելի է զի խոստովանութիւնն է․․ և մարդկան որպէս ասացաք․ որ և զմեզ․․»։

Ա11, 409բ․ Ն․ ք․ վ․ խոստովանութեան․ ի բանն․ խոստովան լերուք․․ «Որպէս ոսկի աղտեղեալ․ արարեալ Քրիստոս թագաւորութիւն մեզաց և նմա փառք․․»․

Ա12, 419բ․ ք․ վ․ խոստովանութեան․ ապա թէ խոստովան լինիմք․ «Վ․գք առեն թէ Աստուծոյ զաստատանն․․ և խոստովանահայրն ի հարցանելոյն Աստուծոյ փառք․․»։

Ա13, 440ա․ յղ․ խոստովանութեան․ Արդ թէ խոստովանիմք․․ «Վ․գք եկեղեցւոյ վկայութեամբ․․ ձեզ զյանցանս ձեր և Քրիստոսի մարդասիրին․»։ Ա98, Ա104—Ա106,

ԹԻԻ․ № 66․ ԱՆՈՒՆ․ Քարոզագիրք․ ՆԻՒԹ․ Թուղթ բուրդ․ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ․ լաւ չէ՝ ցեցակեր․ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ․ 21·3×15·4×3·5․ ԳՐՈՒԹԻՒՆ․ երկսիւն․ 15×4·5․ ԹՈՒՂԹՔ․ 212․ ՏՈՂՔ․ 22․ ԿԱԶՄԱԳՈՐԾ․ Կ․ թ-ով․ ԳԻՐ․ Նոտրգիր գեղ․ ՄԿՐՏԻՉ ․․․ ՏԱՐԵՏՈՒԻՔ․ Կ․ թ-ով․ Եղկարագիր․ ԺԱՄԱՆԱԿ․ (ԺԷ․) ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ․ սկզբից եւ վերջից պակաս․ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ․ մի բերի քարոզ․

x․ Ա, 4ա, Հ․ պատմութիւն Յեսուսոյ Նաւեայ․ «Եր յաղթէն Երիքովի․ զօրքեան խարտեալ․ և Քրիստոսի․․»։

Ա2, 17բ․ Հ․ պատմութիւն Եղիա մարգարէին․ «Եղիա Թեսբացի էր․․ որ չէ անտած, որոց փրկեալ․․»․

Ա3, 37ա․ ք․ ի բանն որ ասէ․ Եւ հրամայեաց Դաւիթ․․ «Եւ զի նահապետքն յերկար․․ ոչ են կամք իմ ի գոսս․»։

Ա4, 41բ․ ք․ ի բան Յովնանու․․ Ահա Գ ամուրք և այլ․․ «Զի նինուէ էր քաղաք․ և ծարաւ ջրոյ այլ լսելոյ զբանն Աստուած․»։

Ա5, 48ա․ ք․ և պատմութիւն ի բան․․ Եւ ի չորեքտասան ամի․․ «Սենեքարիմ կապուշտ թագաւոր․․ աքթայութեան ևւրոյ․»․

Ա6, 59ա․ ք․ վ․ երից մանկանց․․ «Եւ զի յառաջ քան զգերութիւն․․ զերիս մանկունս»։

Ա7, 67բ․ ք․ ի բան Դանիէլի․ փոխեցաւ թագաւորն․․ «Եւ զի թագաւորն Նաբուգոդոնոսոր․․ ամենայն բարեաց․»․

Ա8, 75ա․ Այս ք․ և պատմութիւն վ․ զալստեան Գոգայ և Մագոգայ։ «Ցեա զարձի պատմութեանն․․ և զուա-ն երկնից և Քրիստոսի․․»․

Ա9, 85բ․ ք․ և պատմութիւն վ․ գերութեան Բաբելացւոց․․ «Եւ զի յառաջ քան զգալուստն Քրիստոսի․․ ի կատարած կենաց մերոց․ ամէն․»․

Ա10, 102բ․ ք․ ի բան․․ որպէս իժի․․ «Թէ վասն ինչ պատճառի․․ որբեալ զմեզ ի մեղաց․»։

Ա11, 108ա․ ք․ վասն կերակէի․ ի բան․ պատմեցէք զօր․․ «Որպէս ա․ արարչութիւնն․․ ի կորուստն յաւիտենից․․»։

Ա12, 110բ․ ք․ ի բանն․․ որ զանձն իւր․ «Անձն զբնական հոգին ասէ․․ լուցել լինել անշէջ հրոյն․»։

Ա13, 120ա․ ք․ ի բան Սողոմոնի մահ և կեանք․․ «ա․ խրատ վասն մարմնաւոր․․ կազատի շնորհօքն Քրիստոսի․․»։

Ա14, 128բ․ ք․ ի բան․ որ ողորմի աղքատին․․ «Այսպէս հրամայեն վքք․․ մատնակից կու չիմեն․․»։

Ա15, 137բ․ ք․ վ․ ապաշխարութեան․ ի բան․․ եղերուք խորագէտք․ «Նախ գիտելի է զի որպէս շնորհեաց մեղուցելոյս․»։

Ա16, 145բ․ ք․ մ․ Եչրթին․ ի խորհ․ ապատարագին․․ «Խրատ եառւն նախնի․․ Քրիստոս Աստուած փրկիչ մեր․»։

Ա17, 154բ․ ք․ ի բան․․ եւկզբանէ ա-

բար Աստուած․․ «Անդրանիկ օր միաշաբաթու․ զերկնից արքայութիւն և նմայ․․»։

Ա18, 168ա․ ք․ վ․ գալստեան Քրիստոսի․․ «Եւ վասն միւսանգամ գալստեան․ ընդ արդար դատուն փառաւորիս․․»։

Ա19, 179բ․ Ն․ ք․ վ․ հիւրընկալութեան․ ի բան․․ ժողովեցէք զխ․ «Եւ գիտելի է օրինակաց․․ պչետս անձրեւ իջեալ․»։

Ա20, 183ա․ ք․ ի բան․․ լաւ է մահ․ «Եւ պարտ է գիտել զի․․ յարքայութիւն երկնից փառք․․»։

Ա21, 202ա․ ք․ ի բան օրհնացն․․ մի գողանար․ «Եւ գիտելի է զի այս բանս աստուածագիր․․ (Թերի)։

Թիւ. № 67. ԱՆՈՒՆ. Քարոզգիրք. ՆԻՒԹ. Հաստ թուղթ. ԿԱԶՄ. 26×20×7.5. կոշտ կաշւոյ խաչաձեւազարդերով. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ է. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—4. 136բ. 558բ. 559—562. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 26×18,2×7. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. Երկսիւն 18,2×5,6. ԹՈՒՂԹՔ. 286 ՏՈՂՔ. 29. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. Նոտրգիր գեղ. ՄԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. թռչնագիր. զարդագիր (շատք պակաս)։ ԺԱՄԱՆԱԿ. (ժէ) ԿՆԻՔ. 5ա. 136բ. եւ այլն եղծուած. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 136ա ճեղուած գրութիւն․․ 136-ի այսինքն Թ-դ. գրիչ Հ-ը սեւ 329. Ժ-դ. գլ. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 40ա. 136ա.

1. Ա, 5ա. Տէր Առաքելի Սիւնեաց եպս. և հոգեւորաց վարդապետի քարոզ տարեմտին. ի բան որ ասէ. Օրհնեսցուք զտէր․․ «Սքանչելի է Աստուած և սքանչելի են․․ նոր սքանչելիք են և Քրիստոսի մարդանալին․․»։

Ա2, 11ա. Ն. ք. ծննդեան տեառն. ի բանն. սիրելին ի սենեակ մեր․․ «Ասէ ուրեմն հոգեբուխ. բանն որ ասէ, սիրելին ի սենեակ մեր․․»։

Ա3, 23բ. Ն. ք. ծննդեան ի բան. սրտացուցեր զմեզ . «Խանդաղատմունք սիրոյ աշխարհայինն․․ յանպատմ ուրախութեանն․»։

Ա4, 40ա Ն. ք. ծննդեան․․ ի բան. ծաղիկ դաշտաց․․ «Ասէ ուրեմն յերգս երգոցն․․ սրտացուցեր զմեզ ք. իմ․»։

Ա5, 60բ. Ն. ի բան․․ գեղեցիկ ես․․ «Աներեւական բնութիւնն և Անճառաց թագաւորին․․ յանպատմ ուրախութեանն ամէն․»։

Ա6, 87ա. Ն. ք. ծննդեան․․ ի բան․․ և յաւել Տէր խօսել․ «Ահայ մեծ և անճառելի․․ տէր ինքն ինշան և Քրիստոսի․․»։

Ա7, 101ա. Ն. ք. ծննդեան․․ ի բան. տալ զքեզ արարքոյ․․ «Բազմամն անճառաւորք․․ է ծնունդ քո տէր և Քրիստոսի․»։

Ա8, 119ա. Ն. ք․․ ի բան․․ սիրեցէք զթշնամիս․․ «Որպէս զամենայն ինչ ի հաւատակաց․․ և զսիրելեան մեր ասեմք․»։

Ա9, 127ա. Ն. ք. ի բան․․ առա մեղաւորք․․ «բազմազան է խորհուրդ․․ յայտացանէ ինձ արարածք․․ (Թերի)։

Ա10, 137ա. ի բան Անտո-ին․․ ասէ տէր, ո՞ մերձեցաւ յիս․․ «Փողովուրդ սիրելեն և նեղեն․․ երբ ի խաղաղութիւն․»։

Ա11, 140ա. վ. քանանացի կնոջն «Եւ պարտ է գիտել ո՞վ հրաւիրեաց․․ բարձութիւն քո յայտնի լինէր․»։

Ա12, 149բ. Ն. ք. ի բան․․ Աստուած մտին հեթանոսք․․ «Վառեալ նախանձով Աստուծոյ․․ վէմ գերեզմանին, այս են առայս․»։

Ա13, 158ա. ք. ի բան. ուր առեալ եղեն․․ «Տեսողն անճառելոյ․․ կայլին մերձ գերեզմանին․»,

Ա14, 183ա. ի բան սաղմոսին. զի փշրեաց դղրունս. «Յայտ է զի վասն երթալոյն․․ յարժամ և կամի»։

Ա15, 186բ. Ն. վ. խոստովանութեան. ի բան. խոստովան եղերուք․․ «Նախ պարտ է գիտել․․ զի քաղցր է զի յաւիտեան է․․»։

Ա16, 188բ. Ն. ի բան․․ ստար եղէ․․ «Արդ ամենայն բանք․․ եղբարք կոչել նոցայ․»։

Ա17, 192բ. Ն ք. փրկեսցէ զխ տէր․․ «Նախ տեսցուք թէ վասն է՞ր․․ յդ. որոյ ասէ փրկեսցէ․»։

Ա18, 195բ. Ն. ի բան. երկինք պատմեն. «Եթէ վասն էր ինքն․․ երկինք պատմեն․․ (Թերի)։

Ա19, 199ա. Ն ք. ի բանն․․ եւ որպէս ջուր հեղայ. «Նախատեսցուք թէ վասն էր․․ որպէս ջուր հեղայ»։

Ա20, 202բ. Ն. ի բանն. «Առ քեզ տէր համբարձի . «Գիտելի է զի գիրս բացայայտ է․․ համբարձի զանձն իմ․»։

Ա21, 206բ. Ն. ի բանն. դուք տաճար Աստուծոյ էք․․ «Պարտ է գիտել թէ որպէս եմք․․ վասն որոյ ասէ դուք տաճար․․»։

Ա22, 208բ. Ն. ի բանն. զօրութիւն իմ.

«Կրկին է սկիզբ գործոյ մարդոյն․․ զնէն կչեռք արդարութեան․»։

Ա23, 217ᵖ. Ն. ք. Մարգարէս յարուցեալ. «Հարցումն առ Մովսէս մարգարէ․․ միայն սակայն իշխանն և Քրիստոսի մարդ․»։

Ա24, 247ᵘ, Ն. ք. Ի վեցից վշտաց․․ «Հարցումն զի՞նչ է որ առէ․․ ի գլխոյ ձեռաց ոչ կորեաց․»։

Ա25, 304ᵖ. Ն. ք. որ եա նշան․․ «Հարցումն զի՞նչ է նշան լերանցն․․ յանդիմանեաց զեա վասն մեղաց․․» (Թերի)։

Ա26, 329ᵘ. վ. Ժամանակաց գիտելոյ զորքանն. «Ցադամայ մինչև ի ջրհեղեղն․․ զԹարգմանչացն և Քրիստոսի․․»։

Ա27, 330ᵘ. Այս է պատճառ պահոց. «Հ. զի՞նչ ունի խորհուրդ․․ պա. նախ զի պահէն․․ բստ իւրաքանչիւր գործոյն և Քրիստոսի․․»։

2. Ա, 341ᵘ. Մարկոս վ-ի. ի բանն. լուսաւորիչ. որբեցալոյք. «Առէ ամն ի որբոցն․․ բազմապէս զօրեա յայլում․․»․

Ա2. 346ᵘ. Ն. ի բանն արդարութիւն ա. «Նախ Թակառն ընթութիւնս մեր․․ յանձանձ և մեղք և ոսկէս զանազան են․»։

Ա3, 350ᵖ. Ն. ք. ընթերցուածս յելից. «Աստուածային գիրք ամենք․․ կենացն յաւիտենից ի Քրիստոս Յիսուս․»։

Ա4, 356ᵖ. Ն. ք. մի՛ արանմանեք. «Ուղեւորք որք ի ճանապարհի․ յաւիտենական արանմանէքն․»։

Ա5, 366ᵖ. Ն. ք. մի՛ սուտ վկայեր. «Գիտելի է զի կրկին է դէմը․․ վայելել ի վասն անվաղճան ի Քրիստոս․․»։

Ա6, 382ᵖ. Ն. ք. մի՛ շնար. Գիտելի է զի երևելի․․ ո՛չ ընանի ամենևին․․»։

Ա7, 384ᵘ. Ն. ք. մի՛ գողանար. «Գողութիւն բաժանի յերկուս․․ որում զպատիւ պղատիւ․»․

Ա8, 393ᵘ. Ն. ք. եթէ ծառայք էիք․․ «Խնդրելի է թէ կալութիւն մասցն․ երկնչիցուք և զարծյուք ի մեղաց․»։

Ա9, 397ᵖ. Ն. ք. խրատք վասն խոնարհութեան «Արդ հիմն առաքինութիւն է․․ զմե ի փոքրկանցս յաւացանէ․»։

Ա10, 400ᵘ. Ն. ք. Արթուն կացէք. «Գիտելի է զի ի գերա․․ ուրք ընդէր նըսքեր․»։

Ա11, 403ᵖ. Ն. ք. զի ես ընկալայ ի տեառնէ. «Վերագոյ շնորհաց վիճակեալն խորհրդին, տեսակ հացն կատարի․»։

Ա12, 422ᵘ. Ն. ք. Տէր սիրեցի զվայելչութիւն․․ «Ո՛վ որդիք նազելի․․ ի գոքն Աբրահամու և Քրիստոս Յիսուս․»։

Ա13, 443ᵘ. Ն. ք. Դուք էք լոյս աշխարհի. «Ի վերայ բանիս այսորիկ․ և մեզ բարեխօս միշտ տօնողաց․»։

Ա14, 456ᵘ. Ն. ք. Իմաստութիւն յելս ճանապարհաց. «Նախ զիմաստութիւն գիտասցուք ընդ յաղամս յարուցէ․»։

Ա15, 464ᵖ Ն. ք. եղիցին գօտիք ձեր: «Վասն այս կոչի Բ-դ. գալուստ․․ գրեալ յայլում տեղւոջ․․»։

Ա16, 472ᵘ. Ն. ք. բարձր արարէք․․ «Ի վերայ այսմ բանի տեսանելի է․․ զի սուրբ է տէր Աստուած մեր․»։

Ա17, 479ᵘ. Ն. ք. մարդ ի պատուի էր. «տէրութիւն զաւրան որ արարեն․․ բարի գործոցն առ չարն․»։

Ա18, 492ᵖ. Ն. ք. ես եմ հովիւն քաջ․․ «Գերազանց բարւոյն Գ են․ յուսացեալքս ի քեզ․․»։

Ա19, 505ᵘ. Ն. ք․․ «Գիտելի է զի ատութիւն համանուն․․ զանազանագործս և զանօրէնս նոցա․»։

Ա20, 514ᵖ. Ն. ք. պատմեա զաէր ի քոյոց․․ «Նախ գիտելի է թէ վասն․․ լեցուք ի Քրիստոս Յիսուս Տէր մեր․․»։

Ա25, 525ᵖ. Ն. ք․․ բանն մարմին եղև․․ «Արդ ի չորից աւետարանչացն․․ բանն մարմին եղև և Բան․․»․

Ա24, 545ᵘ. Ն. ք. վ. հաւատոյ. «Գիտելի է զի տէր մեր զհաւատոյն․․ և զհոգս Աստուծոյ առ առաքեալն Պօղոս․»․

Թիւ. № 68. ԱՆՍՒՆ. Քարոզագիրք. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. կաշեկազմ, ճառանկարի ճանդակենրով. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ յառ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 15×10.7×2.5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 12×7. ԹՈՒՂԹՔ. 138. ՏՈՂՔ. 24. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սև և կարմիր թ-ով. ԳԻՐ. նօտրգիր նոր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր և զարդագիր, կարմ. և կապ. թ-ով. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԸ. ԿՆԻՔ. 138ᵖ եղծուած. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից պակ. 8-ի և 9-ի, 17-ի և 18-ի. 53-ի և 54-ի. 59-ի և 60-ի մէջ թղթեր են թեկած.

1. Ա, 1ᵘ ք. Սրմեոնի վ-ի. ի Ննընդեան. բան Յօնանու․․ «Որպէս ամենայն

առաքինութիւնք․ ոչ կամիմ զմահ մեղաւորին․․» (Թերի)։

Ա2, 9ա. Ն. ք. ի յոգւոյն. յոր տուն մտանիցէք․ «Մարգարէքն ի հնումն և առաքեալք․ և որք ոչ ի յետ մնայցէ․»։

Ա3, 10բ. Ն. ք. ի նոյն․․ «Սովորութիւն է ծնողաց․․ և զայլն որպէս կամիս․»։

Ա4, 12բ. Ն. ք․․ «Սովորութիւն է Թագաւորաց․․ հեռի անտի․»։

Ա5, 14բ. Ն. ք. ի յորպիսութիւն ս. Էջմիածնի. ի բանն. սեաւ եմ և գեղեցիկ․․ «Դուլիթ մարգարէն յառաջագոյն․․ այնովքս հանդերձ և այլք․․»։

Ա6, 16ա. Ն. ք. ի ս. Էջմիածին և ի ս. միւռոնն. ի բան․․ Աղբիւր պարտիզաց․ «Խորհրդաւոր աղբայն․․ զոր երանեն և գովեն․․» (Թերի․)։

x. Ա, 18ա. յայլմէ ք. վ. ողջունի. «Ներպադրութիւն ողջունիս․․ հանդիսա և ալքայութեան և․․․»։

1. Ա7, 21ա. Օրհնութիւն ժողովրդեան և շրջաբերականք. «Ի գթութեանց Տեառն Աստուծոյ զժողովուրդս ի խոստովանութիւն.»

Ա8, 37ա. Գուշեալ զօրութեամբ․․ «որպէս հրամայեալ Աստուած․․ զխնարհս միայն տեսանէ․»։

Ա9, 43ա. վ. յղութեան աստուածամօրն. Տէր արար զբեղ. «Բնաբանս այս ունի Ն մասունս․․ մարմինն կերակրեցի․»։

Ա10, 52ա. յղ. խոնարհութեան․ «Իմաստութիւն հօր Օծոսւս զծանապարհս․․ զժամանակ շնորհաւորութեանս»։ (Թերի միջից․)։

Ա11, 55ա. ք. ի ս. Էջմ. և մեռ. գովելի են գեղ. են. «ըստ վարդապետաց արդարութիւն է․․ մի մռանայք զերախտիս նորա․»։

Ա12, 57բ. Ն. ք․․ որպէս զգեցաք զպատկեր․․ «Աստուածաշունչ գիրն ի ճառեկին․․ տան նորա և զտոհմի նորա և այլն։»

Ա13, 61ա. Թերի ք. «․․ և ինքն Քրիստոս Աստուած որ․․ անճառ երանութիւն յաւիտեանս․․»։

Ա14, 62ա. ք. և շնորհաւորումն մ. պահոցն. «շնորհաւոր պահք և շնորհաւոր․․ զուարք մարմին նորա․․»։

Ա15, 65ա. ա. շաբաթին յաղուհացի․․ տրտասցես զամենայն բոտ․․ «Ի յաղատեին Աստուծոյ զխորայէլ․․ առ յիս և ինձ ոչ լսել․»։

Ա16, 69բ. ք. ա. շբ-ին․ գուշեալ զօրութեամբ. «Նկեսցուք ի բաւարանս մեր․ ընդ օրինակին իմոյ․»։

Ա17, 74ա. ք. ի մ. պահոց․ շբ. լուսացարուք․․ «Աստց Աստուած խորայելացւոց․․ ուր կերիցէ զձեզ․»։

Ա18, 79բ. ք. ի նոյն խ. տրտասցես բատ պատկերի. «Ծ. յառաջնումն սանդծադործութեան․․ այսինքն յեկեղեցին․»։

Ա19, 84ա. ք. ի նոյն խ․․ «Նախապէս զայս պարտ եւք․․ ասէ կերիցէ զձեզ. ուրեմն տասցուք․․»։

Ա20, 88բ. Ն. ի նոյն, «Եւ որպէս առասցաւ թէ պահոցս․․ եղնկօք ցուցանի բեզ․

Ա21, 91բ. ք. Ն. յԲ-դ կիրակէն մ. պահոց. «Ասացաք ի յանցելումն եւթնեկին․ և որդիք սատանայի կոչմանցն․․»։

Ա22, 95ա. ք. վ. մահուան. «Յորժամ Աստուած կամեցաւ ածերել․․ որ է զերեզմանն»։

Ա23, 97ա. Կոչակ և ք. իմ. յԱւրբաթին. «Սարսափիմ և զարհուրիմ․․ անուան իւրոյ որ ածրհնեալ․»։

Ա24, 116ա. Ն. ք. և ներբողեան ի Զ-դ ողորմութիւնն Աստուծոյ. ի ս. Էջմիածին «Արդ ամենապարին Աստուած. ի յարփիականէ լուսոյն․»։

137ա. երգ Թուղթերէն «չքաղշուտայ զեալան օղի․․» (17 տ.)։

Թիւ. № 69. ԱՆՈՒՆ. Քարոզագիրք եւ կցակ-ՆԻՒԹ, բուղթ Քասարակ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. վաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. Գ21—Գ26. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 20×15.4××6.3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 16.3×11.5. ԹՈՒՂԹՔ. 466. ՏՈՂՔ. 26-7. ՎԻՃԱԿԻՐՔ. ևւ բանաքով. ԳԻՐ. շեղագիր ճիշ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. միծատառ. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 1ա. եւ այլն նար ժամանակի սցեղ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. ՈՐՔ. ազուած պատկեր. ծն. Քրիստոսի. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ա. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԹ) ԲՈՎԱՆԴԱԿ. տես № 50. № 64. Ա55, Ա68.

x. Ա, ճլա. ք. վ. յարութեան Քրիստոսի․․ Այսօր է զոր արար․․ «Քանզի մեք եկեղեցւոյ․․ արարչին օրհնելոյն» № 64. Ա123.

Ա2, մժէ. ք. վ. պահոց. ի բանն.. պահեալ զի տիւ և զի գիշեր.. «վգք ասեն թէ Աստուծոյ.. ի խաբէութենէ նորին փրկեսցէ զմեզ Քրիստոս և նմա..». № 65. 1. Ա, 28ա. (թերի). № 64. Ա62, Ա78, Ա48.

Ա3, նի. ք. վ. եկեղեցւոյ.. «Նախ գիտելի է զի սուրբս.. և ժողովէ ի կեանս յաւիտենից.»:

Ա4, նձէ. ք. վերափոխման Աստուածածնի.. «բազում յուսատերք ստացան.. «Արարիչն Աստուած արար.. ընդ հօր ամենակալի և ամենասուրբ..»:

Ա5, չժգ. ք. վ ս. խաչին.. փայտ կենաց.. «Աստուածային և նախնին մեծն.. որոյ մերոց ի փառս..»:

Ա6, չիէ. ք. վ. խաչի.. որպէս Մովսէս բարձ. «Մեծն ի մարգարէս աստուածային.. զփառս ս. Երրորդութեան». Ա125, Ա127—Ա129. Ա132.»:

Ա7, ոլ. ք. և խրատ ամենայն մարդկան.. «Արդ օրէնսդիրն ամենեցուն.. զկենդանիս և զմեռեալս՝ որում..»: № 65. Ա8, Ա9.

Ա8, ոձգ. ք. տէրունական.. յորժամ յաղօթս.. «Ամենայն աղօթք յոյժ պատուական.. ի հայրենի ժառանգութիւնն մեր..»

Ա9, ողէ. ք. ի նոյն բանն.. հայր մեր որ յերկինս.. «Եւ արդ գիտելի է սիրելիք.. զարքայութիւնն ընդ այնմ..»:

Ա10, չգ. ք.. եղիցին կամք քո.. «վգք եկեղեցւոյ այսպէս.. յամենայն բերանոյ և յամենայն ընչոյ..»:

Ա11, չժթ. ք. մահուան.. «Որպէս ասեն վգք թէ ոչինչ է որ.. ի խորգ և ի մախիր..»:

Ա12, չիգ. ք. մահու. զի ասէ Սիրաք.. ո՞վ մահ դառն է.. «Ասէ իմաստունն Արիստոտէլ.. տէրն պատմեաց և նմա..»:

Ա13, չլ. ք. մահուան.. ով մահ բարի է. «վգք եկեղեցւոյ ասեն թէ Աստուած.. իմաստնացեալն Աստուծոյ Սիրաք.»:

Ա14, չլգ. ք. վ. ննջեցելոց. զի հայրն համբերութեան.. «Ասեն իմաստասէրքն թէ յորժամ.. Քրիստոս Աստուածքն մեր և փրկիչն և նմա..».

Ա15, չխա. ք. ննջեցելոց. «վգք եկեղեցւոյ ասեն թէ, Աստուած ո՛չ առնէ.. յինքս իւր և Քրիստոսի մարդասէրին.»:

Ա16, չխզ. ք. վասն խաչի.. եւես յկբ. սանդուխ «Այլ և վասն խաչի խորհրդոյս.. որով ընդ օծողին հօր..».

Ա17, չծգ. ք. վ. ողջունի.. և իբրև մտանիցէք.. «Եւ արդ գիտելի է զի ողջունաւորութիւնս.. բնակեսցի և ընդ ձեզ եղիցի..»:

Ա18, չկբ. ք. վ. պատուհասի.. փող հարէք ի սիօն.. «Եւ արդ փոփոխական է մարդոյս.. իւրոց Քրիստոս Աստուած մեր..».

Ա19, չձզ. ք. վ. ապաշխարութեան.. ապաշխարեցէք զի. «Եւ արդ տեսցուք թէ զի՞նչ է.. գտանել յԱստուծոյ ընդ այնմ.»:

20, չղգ. ք. վերափոխման.. պարտէզ փակեալ և այլք.. «Աստուածային ձեռամբն կազմեալ.. պատուէ և երկրպագութիւնք հօր.»:

Ա21, պը. ք. վ. ծննդեան ս. կուսին. «Զամենաշնորհ և զաօնելի.. հրեշտակաց. և ի հողեղինաց.».

Ա22, պժթ. ք. վ. բամբասողաց.. Մի բամբասէք զմիմեանս.. «վգք եկեղեցւոյ ասեն թէ.. և ո՛չ լսել և կցորդ լինել.»:

Ա23, պլա. ք. վ. անբարտաւանութեան և խոնարհութեան.. տէր ամբարտաւանից. «Սկզբնաչարն սատանայ և արուեստն.. ժառանգեցէք զկեանսն յաւիտենից.»:

Ա24, պխբ. ք. վ. ագահութեան.. «Արդ հինգին զգայարանք կազմեալ.. արժանի արասցէ զձեզ Քրիստոս Յիսուս..»:

Ա25, պծգ. ք. վարդավառին՝ ասէ աւետարանիչն.. «Տէր տէր տուր ինձ լեզու խրատու.. և իւր քաղցր ձայնին լսել տացէ..»:

Ա26, պկե. ք. վ. արդարութեան.. սերմանեցէք ձեզ զարդարութիւն.. «Արարչագործն Աստուած կազմեաց.. ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր.»:

Ա27, պհե. ք. վ. խոստովանութեան. «Արդ զոր օրինակ որպէս ոսկի.. զմեզ արժանի արասցէ Քրիստոս Աստուած..».

Ա28, պձը. ք. յաւուր վարդավառին.. «Ամենայն սուրբ և ողորմութիւն երկուդէմս սրոշի.. (թերի). № 64. Ա6— (թերի).

Թղթ. № 70. ԱՆՈՒՆ. Սանդուղք աստուածային կցից. Նիւթ. թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. փաս չէ.

կարկատած, ցեցակեր: ՊԱՏԱՌ թղ. 1-2. 5 334բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 16.8×12×11. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 12.5×8.2. ԹՈՒՂԹ. 423. ՏՈՂ. 18. ԿԱԶՄԱԳԻՐ. կարմիր բանաձեւ. ԳԻՐ. բոլորգիր մանրագիր. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. բուսանգիր, զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴ. 3ա. եւ այլն կիսակ զարդեր կարմիր ու կանաչ գոյներով. ԽՈՐԱՆ. թղ. 3ա. միայն կարմիր եւ սեւ գոյներով ԳԻԲՉ. Հայրապետ - Թորոս վրդ. ՍՏԱՑ. գրիչ. ՏԵՂԻ. Փոսայ վանք (Կիլիկիա). ԺԱՄԱՆԱԿ. ՉՀԸ-1329. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 130բ.

Այս բանն գովութեան ճառիցս բայց թէ չէ մասին ճառից. այլ են գծմարք ի վերայ առաջնոյ ճառագայթին եղի. զի յաւրինակն անճանար էր եւ ասոյց եղեր մինչ ի վերջն, զայս Վարդանն էր գրել յաւ ճառաւ եւկոյն 423բ. Խորհրդաւոր շրջանակ. ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՔ. 264ա. 291բ. 302ա. 332ա. 334բ. (դրիչի մէջ, յոյսին բանեւով կարդացուած է.): 422ա. 423.

1. Ա. 3ա. Ցանկ գլխոց և խրատ. «Մեր գէր թէ որպէս ճշմարտութեամբ... անբիծ է նորին ընտրութիւնն...»:

Ա2, 7ա. Յոհաննու առ Յակոբաննէս ասացեալ լինել. «ընկալաք զվայելուչն այնու ակամբ և անմահ վարուցդ.. զփոխն մշակեա չնորհեացէ...»

Ա3, 9ա. Սկիզբն հոգևոր տուխտակին գրոց.. բան կրաւնաւորական Արքայ Յոհանն ետ հայր Սիմէոնայ լերինն Մխիթարեայ, զոր հրամանաւ հայր Յոհաննու Պայլթու լերինն գրեաց և առ նոյն առ աքեաց. «Բարւոյ և գերագոյն բարւոյ և ամենաբարւոյ Աստուծոյ մեր և Թագաւորի.. և անճառելն և փայլ ի փայլ և ոչ զադարեալ...»:

Ա4, 21բ. Աշակերտն ա. յոր հեծեալն ոչ դարձցի յետս.. «Որք ճշմարտութեամբ զանէր սիրեացեն.. ի նաւահանգիստ կործանեացին..»:

Ա5, 26բ. Բ-դ աշա. ընդ որ ընթացաւ զՆ Լուսաւոյ և ոչ կնոջն նմանեցի (այսպէս խորհեր ամէն նոր գլխի սկզբում.):

«Առատութիւն է Թագաւոր անդարձ զօրաց.. զարձեալ կշտամբեա և եղծանի..» (2. գլ.):

Ա6, 34բ. Վկայութիւն վ. երանութեանն յէշատակեալ աղխութեան և ամենեցութեան.. «Առ որս բանս մեր յոքնադէ. Թագցեն յաջողան չնորհաւքն Քրիստոսի Աստուծոյ ..»:

Ա7, 79ա. վ. առաքինութեան հոգւոյ.. «Առաքինութիւնն վերաբերելեալ է մերձաւորութեանն.. ի լուսն առաքինութեան ..»

Ա8, 97ա. վ. խոկման մահու. «Ամենայն բանք և մտածութիւն նախատիպական է.. խոնարհեցոյ թեան խոկումն մահու ..»:

Ա9, 102ա. վ. ուրախութեան սրտի. «Որ ոք առ Աստուած եղէ. զարտամ թիւն.. թէ ոչ հանապազ սգասցէ..»:

Ա10, 118ա. Ն. յղ. անքարկութեան և հեզութեան. «Զօր անբերմանի պջաւ ի զխտութեան աղջանեցէ»:

Ա11, 124ա. վ. յեշաչարութեան. «Բանղի ո. առաքինութիւնն անդրդուն որ. ի հոգևորսն յերկարաձգեալ»:

Ա12, 130բ. Ն. վ. չատախաւսութեան. «Առաջաւ ի մէջ զաւզնաբեալ. ճնարգել հաւանեցացանէ»,

Ա13, 133ա. վ. ստութեան. «Ծնունդ երկաթի և քարի հուր.. ոչ կարէ անել.»:

Ա14, 134բ. Ն. վ. ձանձրութեան. «Մի և այս պատահի. զաղթ և ըստ հոգեկը..»

Ա15, 137բ. Ն. վ. չարաճճարութ. ամենայն որովայնի. «Հանդերձեալ եմ վ. որովայնի. կույր և գյաւ խանձակամ կենաց..»:

Ա16, 145բ. Ն. վ. անապականութեան.. «Սրբութիւն եղէ անմարմնոցն.. հանգիստ ժառանգեցուցանէ»:

Ա17, 165բ. Ն. վ. արծաթսիրութեան. «Բանգումք որ զիմաստասիրականն.. պաշտեցին ձեռքս այս»:

Ա18, 167ա. Ն. վ. անստացուածութեան. «Անստացուածութիւն է հոգւոյ.. ժողովելով զայցարկեալ ցաւ..»:

Ա19, 169ա. Ն. վ. անզգայութեան և մահուան.. «Անզգայութիւն է ի մարմին և ի հոգի.. և վէր ըստ թէ ոչ յաւ ի մեռան..»:

Ա20, 173ա. վ. քնոյ և արթնութեան.. «Քուն է, էութիւն բնութեանն.. առ Աստուած միայնոյ միայնանալ»:

Ա21, 175ա. վ. մարմնական արթնութեան. «Երկրաւոր Թագաւորաց նիւթեղէն. անհաւատութեանն կալեալ ծառայութիւնն.»:

Ա22, 178ա. վ. ծուլութեան և ընտանութեան. «Ծուլութիւն է ապայական առվարութիւն.. պահապան մեզ երկնից.»:

Ա23, 180ա. վ. բազմակերպ մնախանութեան. «Ամենք ի կարգի անդ.. առաջին և կատարումն.»:

Ա24, 186ա. վ. Ն ամբարտաւանութեան. «Ամբարտաւանութիւն է գլուխ.. ընկէց ի կարս խոնարհութեան.»:

Ա25, 191ա. վ. անձառ խորհրդոյն հայհոյութեան. «Դժնդակ արմատոյ. դժնդակ.. պտղոյ գոհացար զԱստուածոյ.»:

Ա26, 195ա. վ. հեզութեան և պարզութեան. «Նախանձեալ արեգական առաւօտու. գաղնի գեղեցկութիւն և զպարզութիւն ի Քրիստոս Յիսուս.»:

Ա27, 199բ. Ն. վ. ախտելին կարատեան. «Ո՜ սիրելի Աստուծոյ ուղղութեան և խոնարհութիւնն.. զԱստուած տաճար նմա.»:

Ա28, 214ա. յղ. քննութեան խորհրդոց և ուխտից.. «Քննութիւն պարապեալ.. կարգաւ վ-ե.»:

Ա29, 218ա. Ն. վ. քաղաքավարականին անհանդարտութեան հոգւոյ և մարմնոյ. «Մեր որ մեզ վաճառեալ.. ի մարմնի հրեշտակ է.»:

Ա30, 225բ. վ. խոր. հանդարտեալն զանազանութեան.. «Եւ այս են յայտնի ամենեցուն.. միանձնացելոյն հոգւով և մարմնով.»:

Ա31, 239ա. Ն. վ. քաղաքավարականի. և ազատութեան.. «Աղօթք է բնութեամբ խոսով միաւորութիւն.. առ ընդ զամս արդարոց.»:

Ա32, 252ա. Ն. վ. անախտութեան և կատարելութեան հոգւոյ.. «Ճշմարտի մեզ սուրբ գործեցէ.. եւ եմ և անախտութիւն. որում.»:

Ա33, 257ա. Ն. վ. կատարելութիւն առաքինութեանց, երրորդութեան առաքինութեանց.. «Իսկ որք սուրբ գործէ.. յանտանձնելի յաւիտենիս լոյս.»:

Ա34, 265ա. Ն. առ Հայկոն. Յ.հան-նու առ Թոհանեա. (խրատ առաջնորդաց.) «յերկնաւոր և ի նեբքին յայս գեր.. և սէր է Աստուած և Աստուած սէր է. որում.»

2. Ա. 291բ. Կեանք և քաղաքավարութիւն երանելի ս. հօրն մերոյ Յովհաննու ի Միհրայ որ կոչի կիմաքի՝ զոր գրեաց Դանիէլ կրօնաւորն միաբան Ռայթայ լերինն. «Ոչ է կարող բանք իմ.. ի ներբոյ խրատք անտութեան իմաստ անեղին Աստուծոյ.»:

Բ1, 301ա. Լուծմունք դժուարնաց և նորոց բանից, որ կան ի գիրս յայս կոչեցեալ կլիմաքս առաքեալ Դանիէլի վասն եղեն յաչխարհէ. «Զինչ է ուրացումն և աներութիւն.. ոչ կարեն ընդունել յանձինս»:

Բ2, 306ա. վ. անհողութեան. «Որ ի բարեկրութիւն և ի չարտկութիւն անչափթելի. որ են է մեծով ախտիցն.»:

Բ3, 308ա. վ. հնազանդութեան. «Պատուութիւն ի բաց զրումն.. և ի բարձունս տեսեալ եղև.»:

Բ4, 312բ. վ. ապաշխարութեան. «Ինքն զատեալ և ինքն.. և զատուորն մեզ.»:

Բ5, 315բ. վ. յիշատակի մահուն. այսպ բամբասողութեան, առաւութեան, չար անհնոջ որովայնին, անապականութեան, անմաութեան, ուժեղութեան, մնախառութեան, հայհոյութեան, խոնարհութեան, առանձին, առանձին:

Բ6, 321բ. վ. զառոդութեան խորհրդոց. «Ութ են ազգային խորհուրդք.. յամենժամ ճանաչէ զանկումն իւր.»:

Բ7, 327բ. վ. հանդարտեցուն. զարութիւն անախտութեան. առ անձին:

3. Ա, 335ա. Յովհաննու առաքածաթաթի.. վ. միանձանց և անապատականաց.. Թողութիւն չնորհեա եղբայր զի եղի.. Ներգործութեամբ ս. Հոգւոյդ և Քեզ.»:

Ա2, 337բ. յղ. պատրաստութեան և պատու խրատապահութեան.. «Որ արդեւ գրեալն իւր.. և հաղորդեցուցանէ ընդ Յիսուս Քրիստոս.»:

Ա3, 343բ. յղ. ուղղականութեան Հոգւոյն Սրբոյ. «Լոյս ի լուսոյ լուսաւորեց. Հոգւոյն Սրբոյ չնորհեցաւ.»:

Ա4, 345ա. յ. պատկական խորհրդոց. «Փառաւոր ճառագայթ որ.. ի ս. ճշմարտութիւնն.»:

Ա5, 348ա. յ. մաքրութեան բանի գիտոյն.. «Առաքելն ամենայնի և հիմն համատութեան.. ի կարգանայ մեզ նմա.»:

Ա6, 350ա. վ. բարեկացայց և հարբ-

ակց. «Բարերար Աստուած և գթած.. հոգին ճշմարտութեան.»:

Ա7, 352ա. վ, պարգևատուութեանց. որ կատարի, յգ. միանձանց Գ-դ չափահասութիւն. վ. գործակցութեան առաջին հոգմանն, այս է չափահասութիւն Բ-դ հոգևոր.

Ա8, 354ա. Չափահասութիւն կատարման. «Արդ մերկ եմք մտանել.. շնորհս ի նմանէ և փառաւորեալ տէրութիւն.»:

Ա9, 364ա. վ. սերոյ զոր ցուցանեն ս. հրեշտակք առ ճգնաւորսն.. «Յորժամ խափանի ող ի ծուլութենէ... զքեզ յանանց կեանսդ.»:

Ա10, 367բ. Ցոյցք ներգործութեան ժամանելոցն ի չափ հոգևոր տեսութեան աստուածարեալցն. «Յորժամ լոյս աստուածութեանն.. որք գայք զկնի մեր և փառս մատուցաք..»:

Ա11, 374բ. յ. պատուիրանապահութեան գիտութեանցն.. «Որ ոք ցանկասցի լինել որդի Աստուծոյ.. իւրով բորբոքեսցէ զնա ի մեզ..»:

Ա12, 390բ. Յորդորումն կրաւնաւորաց բարի ավրինակօք. «Հոգի միաբանակեցին զբաւխա է կենաց.. որ է աւրինեալ յաւիտեանս.».

Ա13, 393բ. յգ. ժամանելոյ յանխառն նաւահանգիստ խաղաղութիւնն երկնաւորի. «Խաղաղութիւն հոգւոյ այն է.. ի տէրութեանդ քոյ. և քեզ փառք.»:

Ա14, 397բ. ի. ն. իմաստութիւն հոգևոր գիտութեան. «Որպէս պատուական է ուղեղն.. մխիթարեսցուք հանապազ.»:

Ա15, 399բ. Գ-դ ճառ իմաստութեան. «Երեք են զաւրութիւնք մտաց.. և թշուառութեամբ կեան ի նմա նաւաբեկեալքն..»:

Ա16, 402ա. ս. հաւրն մերոյ Եփրեմի Աստուածարանի յգ. պատրաստութեան միաշաբաթուն. «Սիրելիք մեր պարտ է զգուշանալ.. որ փառաւորի յերկիս անձնաւորութիւնն.»:

Ա17, 421ա. Տեղ ամենայն ցաւոց ոգւոց համայնից: Ի պռաւախումէն առա ընդդէմ ս. խորհրդոյն: Բանք գիտութեան և զչափ անձին գիտելոյ.. «ա. գիտէ և գիղէ, զի գիտէ և առէ թէ չէ բաւական խաւսել և այս ճշմարիտ իմաստուն է և հեզ..»:

A. a. 422ա. Փառք.. ի թուիս Հայոց ՉՀԸ աւարտեցաւ գիրքս որ կոչի Սաղմոսաց աստուածային երից և միւս Եփրեմ որ կոչի աստուածարան յանապատս Փոս վերակոչեալ, յաշխարհիս Կիլիկեցւոց, ի թագաւորութեանն Հայոց Դ-ղ Լևոնի աստուածակարգ արքայի, որդւոյ Աւշնի թգ-ի: Ի կաթողիկոսութեան Տ Յակոբայ, յառաջնորդութեան ուխտիս Տէր Ստեփաննոս որբատէր եպ-ի, ձեռամբ մեղաւոր Հայրապետի և վերջին ճառս որ է միաշաբաթի յարութեան տեառն, ձեռամբ Թորոսի որդւոյ քեռ մերոյ.:

B. 422բ. .. յիշեցէք զմեղապարտ Ստեփանն.. և զեղբայրն իմ զՎարդապետ քահանայ և զՄարտիրոս և զծնաւղն մեր զՅովաննէս քահանայ, և զմայրն մեր զաւագ տիկին և զեղբաւրորդին զովաննէս և զոհաննէս և.. զհայրաքոյրն իմ Թունկխաթուն..»:

C. 423ա. Գիրքս այս որ է աստուածարան Եփրեմի, նոր է թարգմանած յասորւոց ի մերս: Եւ ես գրողս հանդիպեցայ սմա ի վանս զԱրդասնոյ. առ ճգնաւորի ումեմն Աստ կոչեցելոյ, որ էր բերեալ զսա ի թափառականէն և ասէր թէ ոչ կամեցայ գրել կարգաւ.. զի ահ եղև զարմանալի.»:

D. 332բ. .. ՉՀԸ թուիս գրեցի.. յիշեսջիք.. զաշխատողք սորա ի կակել թղթոցս և զամենամեղ գրաւղս Հայրապետ..: Եւ եղև աւարտ սորա ի Խաչվերաց տաւնիս. (սկսել է Համբարձման տօնին), .. ողորմութիւն աւրինակիս գրողին Վարդանայ.. քահանայի և որեամբ վկայի, այլ և Պետրոսի որ յաւժար կամաւք ետ որ գրեցի...:

B. a. 334ա. ով ս. ընթերցողք, յորժամ ընթեռնուք զս. մատեանս յոյս, յիշեցէք զմեղապարտ Դևոզ արեղայս և զհոգևոր ծնողս իմ զՄկրտիչ վ-ն, և զմարմնաւոր ծնօղքն իմ (թղթի մէջ.).

Թիւ. № 71. ԱՆՈՒՆ. Ժողովածու վկայաբանից. ՆԻՒԹ. Թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. կազմ. ա. եւ վերջին թղ-երը կարկատուած ցեցակեր. 1—80. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 13×9×5.5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 10.3×5.5. ԹՈՒՂԹ. 285. ՏՈՂ. 20. ՎԵՐՆԱԳԻՐ. կարմիր բանաձևով. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌ. զարդագիր. ԽՈՐԱՆ. թղ. 1ա. կարմ. կանաչ գոյներով. ԳՐԻՉ. Ստեփաննոս. ՏԵՂԻ. Մկրտիչ կրօնաւոր. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԷ. ՏԵՂԵԿՈՒ-

ԹԻՒՆՔ. 184—5-ի մէջ բ. Կ ընկած. 285. տեղ չէ. վերջից բերի. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 49բ. 166բ.

1. Ա, 1ա. Ի վարդապետութենէ Տեառն Գրիգորի Հայոց լուսաւորչի ճառ. խաչելութեան. «Աւրհնեալ է Աստուած, աւրհնեալ է ս. Երրորդութիւնն անքննելի.. Նոյն ինքն Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս եղիցի ընդ ձեզ..»:

2. Ա, 50ա. Երանելոյն Յակոբայ Մծբնայ եպ-ի խորհ. ասորոյ. Ներբողեան ասացեալ ի ծնունդն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. «Սքանչելի է ծնունդ քո Որդի Աստուծոյ և դժուարին բերանոյ խմոյ..»: Քրիստոսի «յերկուց բնութեանց մի Քրիստոս» լինելը ապացուցանելու համար վկայութիւններ է բերում. 102բ. ի հաւատոյ թղթէն Տիրանայ Հայոց վ-ի. զոր գրեաց առ Սեննաքարիմ. 104ա. ի Հ. Թ. Խաչատրոյ Հայոց ննկեսորի. 105բ, ի Հ. Թ. Սահակայ Հայոց վ-ի, Եղիշէի Ն. վ-ի. Յեսուայ Խոտխուսոնեանց եպ-ի, Դվնայ ժողովոյն, միջնոյ Ներսէսի Յովհաննու Հ. կթ-ի Ն(Տ)եղապահոյ Մամիկոնէից եպ-ի և Գրիգորի Արծրունեաց եպ-ի Ստեփաննոսի Սիւնեան եպ-ի առ Գերմանոս, Ն. Բ-դ թղթէն զոր գրեաց վ. հաւատոյ. պատմութիւն թղթոյն Անտիոքայ պատրիարքին, Աբրահամու եպ-ի 108բ. ի Թ. Եզնակայ որ առ մարդ. ի Թ. Ներսիսի վերջնոյ.. որ առ Մանել Թգ. Ն. յԲ-դ Թ.

116ա. Բազում վկայութիւնք ընդդէմ նոցա, որք ապականացու ասացին զանապական մարմինն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. և անդամնելի կերպ եղանի նմայ. որ է կերակրոց և ըմպելեաց անուաբար հաւատմն: Երիննոսի հետևողի առաքելոցն. Արտեմոնի. Փիլոնի Հռոմայ, Անտիոքայ Բ-դ ժողովոյն. Գրիգորի աստուածաբանն ի պատուցեալ ճառէն, Յովհաննու Ոսկիբերանի ի ճառէն որ վասն Թլփատութեան Տեառն, և քառանաւրեա պալքաւեանն ի տաճարն. Պրոկղի Կ. Պաւլսի եպ-ին. 119ա. Կիւրղի Աղեքսանդրու հայրապետին. ի Ղուկասու աւետարանի մեկնութենէն. Ն. ի Ղևտականէն. Աստուածաբանի ի Ղևտականէն. Եպիփանու Կիպրացոյ. Եփրեմի Փիլոքսենի եպ-ի Աւատարի քաղաքի. ի Հ. Թ. Հայոց զոր գրեցին միաբան. Առ Թէոդոս Թագաւորն. Միհրանի եպ-ի զոր գրեաց պատասխանի հարցմանն քաղկեդոնականացն:

125ա. Վկայութիւնք վ. ծննդեան Տեառն և մկրտութեան. զի պարտ է ի միում աւուր տաւնել: Ի Զ-ն յունվարի ամսոյ. Կղեմայ յառաքելայուսահման կանոնացն. կարգեցին առաքեալքն զաւր ծննդեանն Տեառն ի Զ. յունվարի: Պաղկարպոսի զոր լուաւ ի Յոհաննէ. ծնունդ փրկչին ի միաշաբաթոջ եղև. Մակարայ Երուսաղէմայ հայրապետին. Յոհաննու Երուսաղէմի հայրապետի. Բարսղի Նիւպաւղիսեա եպ-ին:

127ա. Սեբերիանոսի եպ-ին, ի Ղուկասու աւետարանէն. ի թղթէն Մելիտենի եպ-ի որ առ Եւտրոպիոն. Կիպրիանոսի եպ-ի. Մարութայի Նիկիեայ եպ-ի. ի Կարեա կանոնացն որ եդաւ հրամանաւ Յուստինեանոսի, վասն Արտեմոնի, 129ա. ի Թ. Գրիգորի Արծրունեաց եպ-ի զոր գրեաց յԵրուսաղէմայ ի հայս. Յոհաննու իմաստասերի հ. կթ-ի: Անանիայի հ. վ-ի. ի հ. թ. 135ա. Կիւրղի Աղեքսանդրու հայրապետի. ի Թէոդոսի թղթէն:

135բ. Վկայութիւնք ընդդէմ նոցա որք ասեն Տէրն ո՛չ եկեր զգառն ի հինգշաբաթոջն երեկոյին Զատկին (և այլն. յայտնի գրութիւններից.).

136ա. Վկայութիւնք վ. զատիկ պատարագն, անխմոր և անջուր, անաղ և անձէթ մատուցանելոյ. Թադէոս առաքելոյ. ի Դ-դ գրոցն Լևոնի Հռոմայ հայրապետին, Դիոնեսիոս Աղէքսանդրացի. Ամփիլոս եպ-ի Կիպրիանոսի յաղորդութեան ճառէն. Կիւրղի.. ի պարապմանց գրոցն, Ն. ի ղևտականէն, ի հարցմանց Կղեսփանոսի Հռոմայ հ-ի ի Բարդոմամոսէ. ի հ. թ. տեառն Գէորգեայ հ. կթ ի որ առ Յոհանէս պատրիարքն ասորոց. ի հարցմանց Կոմիտասայ հ. կթ-ի. 144ա. Մանուկի եպիսկոպոսին. վասն տաւնի ս. խաչին:

144բ. Վկայութիւնք զի պարտ է զխաչեցարն ասել ամենայն աւուր ի դէմս Որդւոյ, Ներսէսի Հռոմայ հայրապետի ի գրոցն Սոկրատայ, Եգնատիոսի աստուածազգեցի, ի (գ)րոցն Աւրելիանոսի Հռոմայ հայրապետին որ կանոնաց յղմուծ կոչին. Իսիդորոսի Եղեսիայ ասացեալ ի Ռ Թ-էն. Ոսկեբերանի յԵսայեայն մեկնութենէն. Դաւիթի Հայոց փիլիսոփայի. Բարսղի յարարածոց.

157ա. վ. զատկի մատղի զի բարի է. և չէ խոտան յառաքելական Բ-դ կանոնացն, զոր գրեաց Կղեմ ամենայն հեթանոսաց. հ.

Աշոտայ Երկաթոյն վասն մատղի. առէ Սահակ մ-ն Հայոց. ի Նիկիոյ Բ-դ կանոնացն. ի Բարսղի կանոնացն։

159ա. Բանք ընդդիմադրականք և պատասխանիք ի մէնջ. ընդդէմ Մեկնութեանցն և որդոցն Հագարու, որք են ծոցովք Մահմետի..: «Արդ մեք երկու աստուածս ասասցուք..»: (3 գլուխ.)։

3. Ա, 166բ. Աղ. ի տէր Ներսէս. «Գառըն Աստուծոյ Տէր իմ և Աստուած իմ.. զի դու ես մարդասէր տէր և քեզ..»:

Ա2, 168բ Ն. աղ. ի ս. Աստուածածին. «Աստուածածին մայր Քրիստոսի և ծնաւղ.. փառաւորեցեք զամենասուրբ Երրորդութիւնդ..»:

Ա3, 170ա. Ն. աղ. ի տէր մեր Յիսուս Քրիստոս. «Ո՛վ լուսոյ և ճշմարիտ ճանապարհ.. զի ես ընդ նորին փառաւորեցից.»:

Ա4, 171ա. Ն. «Նայեա քաղցրութեամբ առ զառնացուցիչս.. և զի ընդ նորին փառաւորեցից..».

Ա5, 172ա. Ն. աղ. առ Տէր Յիսուս. «Երկնաւոր Թագ. որ վ. զեւտի մեղ.. ընդ ամենայն սուրբս փառաւորեցից.»:

Ա6, 173ա. Ն. աղ. ի ս. Աստուածածին. «Երկնային դուռն և տապանակ անմահ.. զի և ես ընդ ձեզ հանգուցեալ..»:

Ա7, 174բ. Ն. աղ. վ. ճանապարհի.. «Առաջնորդ կենաց և ճանապարհ.. զի դու ես ճանապարհ ճշմարտութեան..»:

X. Ա, 175ա. Թէ զի՞նչ է անարժան պատարագել և զի՞նչ խափանէ զքահանայն պատարագելոյ. «Ուրէնք Աստուծոյ լոյս են հոգւոց մերոց. և փառաւորեալ է հայրն ամենակալ և Ս. Հոգին.».

Ա2, 181բ. Խրատք կանոնականք. «Եւ զոր հրամայեցեր մեզ տկարս.. մեծ հերձուած է քննել զմանուկն.» (Սանփ. եպ.)

Ա3, 184բ. վ. պատարագի թէ մասն ընկնի. «Թէ մասն ընկնի ի վերայ սեղանոյն.. և ի ձեռաց քոց և Քրիստոսի փառք..»:

4. Ա, 185բ. Եփրեմի ասացեալ.. «Աղաչեմք զքեզ փրկիչ.. զմեզ անյաղ պեղեցկութեան քո ի Քրիստոս Յիսուս..»:

5 Ա, 188ա. Աղ. Անաստասա [illegible]. «Տէ՛ր մի սրտմտութեամբ քով.. զանհաճոյացեալս ձեռաց քոց և քեզ փ..»:

6. Ա, 200ա. Հաւրն Թէոփիլոսի յղ. առտասուցոյ. «Յորժամ մերս զգալեալ.. ընդդիմամարտ զեւտաց.». № 44, 46ա.

4. Ա2, 203բ. Երանելոյն Եփրեմի յղ. ապաշխարութեան. «Առէ երանելի մարգարէն Եզեկիէլ.. որ փառաց արժանի և ի գահոյս հանգուցանէ.. ի Քրիստոս Յիսուս.»:

7. Ա, 245ա. Եղիսէ վ-ի ասացեալ Կորբայի խրատք հոգեշահք. «Աստուածասէրն ի՛ր կամացն սրբէս թշնամոյ զգուշանալ.. զգէնս յարեմուտ է հաստատել նմա անուղղելի է..»:

Ա2, 258ա. Հրց. Արձակ և պատասխանի Եզնակայ Կողբացւոյ Հայոց վրդ-ի. «Արձան առէ զի՞նչ է կուսութիւն.. խոստէ և այն վասն մեր աւգուտ է և նմա..»:

8. Ա, 259ա. Խաւսք ոգեշահք Եզնիկ վ-ի. «ի ձեռն կերակրոց մտանէն այս մեղք. մի ասասցէ ինչ ի կեանս քո և նմա փ..»

9. Ա, 260ա. (Թ. Ծովակնեան Դանիելեան) «Փառաւորեալ ձեր ի Քրիստոս Յովհաննու Դանիելի հարցմանց պատասխանի ի տեսանէ.. որոց սրբակացն հանգուցեալ աղաչեմ զմեզ Քրիստոսի Աստուծոյ..»:

X2. Ա. 276ա. Կանոն չորեքտասանից. «Տեղեկն մի ունէր Գ որդի.. եթէ թէ բաժանում Նախատեսն (№ 50. համմ.)։

8 Ա2, 283ա. Ն. բանք յղ. խոստովանութեան.. «Արդ Նոքա յառաջ բան զամենայն.. Եւ աղ ամենատարբերաւ գլուխ որոց հրեշտակք երկրպագեն..» (Թեռլ.): Վկայութիւնները ծագումն է Կարօղան անուն մէկը. գոյց Մեծրո (տես ձեռագիր. 111բ.)։ Մի անգամ յիշուած անունները կամ գրութիւնները չենք երկրորդել.

A. a. 49բ. Բարեխաւսութեամբ սրբոյն Գրիգորի.. աղօթելոց Քրիստոս Աստուած Միքայէլ կրօնաւորին և ծնողաց նորին և ինձ մեղապարտ գրչի [illegible]... (առակը սարբեր գրչութեամբ)· այլ և Կարապետի կարդացողի սորին և սրբագրողի.»

№ 71ա.

Նոտրգիր 24 թ. [illegible] Նախերգանք [illegible] 2բ. «Եւ զի Հոգին Սուրբ է միայն բղխումն ի Հօրէ.» 4բ. Այսքան նախերգութեան. «Իսկ սրբոց ժամանակս հասեալ ի Հոր [illegible]..»: 7ա. «Հաւատամ և խոստովանիմ, զաւա-

նեմ և երկրպագանեմ․․․»․ 12ա. Հայր սեառըն ի վերա իմ.

№ 71բ.

40. Թ. երկսիւն, բոլորգիր. 24-30 տ. ցեցակեր. Ժողովածու.

1. Ա, 1ա. Սկիզբն Դ-դ գլխոյն—անաւորիթի. «Ասէ այսպէս ա. պարապ է որ ասէն թէ յամենայն․ խոկ կերպարանքն որ այսպէս կոչեմ Բ-դ թէ կենդանութիւն.» (Արիստոտել):

2. Ա, 4ա. Նոր ապացոյց անյաղթելի վասն միոյ բնութեանն Քրիստոսի գտեալ ի Կ. Պօլսեցի. Գէորգ վ-են․․ «Անօթն բնաւորութեան և մրդ-ն ի հեթանոսաց․․ երկուց և երից վկայից հաստատի ամենայն բան»:

3. Ա, 12ա. Յովհաննու Որոտնեցւոյ ասացեալ (սկզբից և վերջից պակաս,) «Ո՞վ Տէր Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս․․ (վերջանում է). Ո՞վ աղբիւր կենդանութեան և և աղմատ անմահութեան․․․»: (Թերի.)

4. Ա, 39ա. Ս. վ-ի յոգներանեան մենաւորի Գրիգորի Նարեկացւոյ համառօտիւք բան խրատու. վ. ուղիղ հաւատոյ և մաքուր վարուց առաքինութեան, ի խնդրոյ Նորին հարազատ Վարդանայ գլեանողըցի. «Մնեալ խրատու որ լուսաւորդեսակք և յոգնառատ բարերարութեանն․․ մնան յանկոյժ հաստատութեանն» (Թերի):

№ 71գ

1ա. Առարկութիւնք յարկոյ կոպոյտ թղթի վրայ շեղագիր. վերջին 2. թ-երը ժամանակագրական ցանկեր են. «Որդիք և թոռունք Տոփայ» վերտառութեամբ:

«Տոփ բարեպաշտուհին դուստր էր Սարգսի իշխանաց իշխանի և քոյր Զաքարիայ և Իվանէի մեծամեծ իշխանաց: Սա էր կին Դառա Գրիգոր բարեպաշտ իշխանին. և որդի սորա քաջ և յաղթող զօրաւորն և մեծ իշխանն Հասան, տէր՝ Ակնայ Հանդաբերդոյ, Սորից, Ճաղվանու. և այլ բազում գաւառաց՝ և սա առաւել սիրէր զհայրենին դեօղն Տար- որ էն զինք արեան առնել և պարգևք քաջութեան աշխարհակալացն Հայոց. և զկին սորա դուստր էր Իւրիի իշխանի Մամքան անուն, և որդի սորա զլոսրի Դիգորն և ամուսին իւր Ասփայ դուստր Տարայիճ իշխանին Սևնեաց. և որդի սորա Վահրամն և որդի սորա Սարգիսն. և որդի Սարգսին Հասանն, և այսպէս բաժանի Տոփայ ցեղն, որք են այսոքիկ.

1.—Հաճանչէն Ուշուրէկանց պապ.
2.—Աղբուղէն Այուենեցւոց պապ.
3.—Ջ.հանչէն Ջ.հանչեցւոց պապ.

Եւ որդի Հասանայ Աղբուղէն և որդի սորա Տուրսունն և որդի սորա Այթին և ի ժամանակի սորա, ի զօրանալ իսմայելացւոց և ի նուազիլ տանն Հայոց, գեր և ցան լինելն իշխանացն Հայոց. յարեան այլազգիքն. և զմուլքն մեծ իշխանին Հասանայ պէթալմըլ արարին. գնաց պարոն Այթին ի դիւան և երեք ամ աշխատեաց. և բազում ինչ տուեալ ազատեաց ի ձեռաց այլազգեացն զմանօրալքն. և զշինարէնքն. զոր տէրն ամենայնի տացէ վարձս վաստակոց իւրոց:

Կարգ կաթուղիկոսացն Աղուանից զկնի Կիրակոսի պատմաւքեր վ-ի. որ է վերջինն տէր Ներսես ամս ԻԶ. ՈԶԴ. տէր Ստեփաննոս ՉԺԱ թուին, ՉՀԲ-ին վաղճանի. Այս միջոցս երկու կաթուղիկոսք եղեալ. անուանքն Սոփիա և Պետրոս չկարացաք զկարգն իմանալ, զկնի միմեանց. տէր Կարապետ ՊԾԵ մինչև ՊՀԳ գասար զթիւն. տէր Մատթէոս ՊՁԷ. տէր Արամեան ամ մի, տէր Յովհաննէս որդի Զալալին ՊԴ. տէր Մատթէոս ՋԳ. տէր Աթանասի ՋԻԲ. տէր Ներսես հաստատեցաւ՝ յաթոռն իւր ՋԻԷ. տէր Շմաւոն ՋԼ. տէր Թումայ Ոսկուտուեցի ՋԼ. տէր Ասուտ ՋԼ մինչև ՋԽԲ. գասար զթիւ սորա ոսկուտեցւոցն. տէր Աթանասի ՋԿԵ. տէր Սարգիս Դաշլաղեցի ՌԴ. թուին վաղճանի. տէր Գրիգոր որդի Մկրտիչին տեառն Խաչենոյ. ՌԵ. թուին և սա ուրացաւ զՔրիստոս. ՌԺԲ-ին տէր Դաւիթ. տէր Փիլիպպոս Տումեցի և Ժ(Ի)Բ-ին. տէր Յովհաննէս որդի Մէյրաբէկին ՌԽԴ թ-ին. վաղճանի ՌԼԵ-ին. տէր Շմաւոն և ԼԶ թուին վախճանի ՌԿ. թուին Քօլատակեցի. տէր Աթանասի ՌԼԷ Քօլատակեցի. տէր Մելքիսեդ ՌԽԲ Արաշեցի տէր Սիմէոն ՌԽԵ Ճալեմաուրեցի. տէր Յովհաննէս ՌՁԲ․․ տէր Գրիգոր ՌՁԳ․․ (պատառոտած.):

Թիւ. № 72. ԱՆՈՒՆ. ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 113ը.

ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 13,5×9,4×1. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 10,1×6·1. ԹՈՒՂԹՔ. 113. ՏՈՂՔ. 19. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կարմիր բ-ով. ԳԻՐ. նոր նօտրգիր ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. կ. երկաթագիր.

x. Ա, 1ա. Տեսիլ ս. Գրիգորի վ. հոգւոյն և մարմնոյն Ն. ս. Գրիգորի (զ)հոգւոյն և (զ)մարմնոյն և պատասխանի հրեշտակին (Նմանը տե՛ս. № 42. x⁴ 94բ.) «Խնդրեաց յԱստուծոյ սուրբն Գրիգոր.. երկնից արքայութիւն և նմա մի..»:

Ա2, 13ա. Ք. վ. աղօթից, Գրիգոր(ի) ասացեալ. «Այսպէս ասէ տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս թէ արթուն.. այնով առնէ ողորմութիւն որ յեշեցար..».

1. Ա, 29բ. Յոհաննու Մանդակունւոյ ասացեալ վ. յիշոցաց մեղաց. «Երկերու՛ք զարհուրեցէք. զարհուրեցէք և գոդացէք.. զարձ և զզջումն տայ կարդացողաց և լսողաց..»:

x. Ա, 36ա. վ. աղօթից. «Նա սաստիկ պարտ է քրիստոնէից.. ս. յարութեանըն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ.»:

x², Ա, 41բ. Ք. վ. գալստեան Քրիստոսի. «Այս է պատմութիւն վ. գալստեան Քրիստոսի.. և յերկնից արքայութիւն ժառանգեսցեն..».

Ա2, 51բ. Ք. վ. գալստեան. «Յայնժամ կատարի խօսք ս. աւետարանին.. և մարտիրոսանան վասն Քրիստոսի որ է աւրհնեալ..».

x³. Ա, 55բ. (Ք. վ. հոգւոյ և մարմնոյ) առ-ով աշխարհաբար. «Հոգին ի մարմին եղբայր շուրջ կու գան.. և ականջ գրուած, Աստուած լինի ողորմած.»:

x. Ա, 62ա. պատմութիւն Աղէքսիանոսի ճգնաւորին. «Աստուած գթած և մարդասէր. երեակ լոյս իւր.. սորին աղօթիւք տէր մեղ ողորմի.»: տե՛ս № 48. x. Ա, 1ա.

2. Ա, 70ա. Այս է գինուն գէնն ու զօրութիւն, որ մարդոյն կու հասուցանէ.. զու քեզ հոր կու փորես մի..».

85բ. վ. մեկնութեան բանիս որ պատմէ մեզ զամենայն. «Լսել տասանորդն..»: յԱռակացն Սողոմոնի ասէ բան խրատ. «Հաւատացելոցն ամենայն աշխարհի..». խրատ հոգևոր. այլ են որ բողոքեն յերկինք. չորս երաց լինի աղքատութիւն.: Հ-Ը. № 39. x¹⁸. 200բ.

Թիւ. № 73. ԱՆՈՒՆ. Ժողովածու. ՆԻՒԹ. զանազան տեսակ թուղթ. ԿԱԶՄ. 19,7×15×3,7. տախտակակազմ կաշեպատ, ա. եւ բ. կողմերը խաչանկարներով ճառախուսներու մէջ.. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 10ա. 54, 82. 120բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 20·1×14·7. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն եւ երկսիւն. ԹՈՒՂԹՔ. 198. ՏՈՂՔ. 22—40. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ ու կարմիր. ԳԻՐ. բոլորգիր, նօտրագիր, շղագիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր դեղին բ-ով. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 55ա. դ. բռով. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԷ-ԺԹ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. խծբծած են. 10բ, 97բ, 198.. 195ա. ս. Գէորգ. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. № 40. 1. Ա, (բերի. 1. ասէ միայն.

1. Ա, 11ա. Յովհաննու պիտակ անուն աշակերտի Գրիգորի եռամեծի մեկնեալ զմարգարէութիւնն յԵսայի մարգարէին. «Զի՞նչ է անուն Եսայեայ. պա. զմարգարէութիւնն անեսի կոչէ.. դատաստանք և պատիժք ըստ գործոց.».. № 64. Ա59, Ա63, Ա70. Ա75, Ա79, (Նոտրգիր.)..

83ա. Սիրաք (սկզբից թերի.) Եսայի (վերջից պակաս) բոլորգիր.

Մնացածները կամ անընթեռնելի են, կամ կիսատ քարոզներ անճոռնի նոտրագիր կամ շեղագիր:

Թիւ. № 74. ԱՆՈՒՆ. Ժողովածու. ՆԻՒԹ. զանազան տեսակ. ԿԱԶՄ. 19·5×13·5×2,5. կաշեկազմ, ներսից բղթապատ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 34ա. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 19,5×13. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 16×8×9·5. ԹՈՒՂԹՔ. 112. ՏՈՂՔ. 11—31. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. նոր նօտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր կ. բ-ով. ԳՐԻՉ. Փիլիպոս դպիր. (?) ՏԵՂԻ. Դաւրէժ. (ի տուն ս. Աստուածածնի.). (?): ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԸ—ԺԹ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 23բ. ծաղկանկար. 118բ. նօրն մանկացու մեղք եւ անիծեալ ցանկերն իւր. վերնագրով տախտակ մնաց. սկզբից եւ վերջից թերի. ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՔ. 70բ.

1. Ա, 1ա. Աղ. երանելոյն Թոմասու Ակինացւոյ. «Շնորհս քեզ մատուցանեմ.. Յիսուս Քրիստոս լո՛յս մեր.»:

2. Ա, 1բ. Աղ. ս. Բոնավենդուրի զկնի հաղորդութեան. «Ներախնամեա հանեցողոյն Տէր Յիսուս.. Տէր ողորմեա. Քրիստոս ողորմեա.».

3. Ա, 2ա. Եռամեծի և քաջ վ-ի Միխ-

քարա Գօշի խրատակրօն ճգնաւորի և բանիբուն հռետորի, ասացեալ զաղօթս ի ժամ ս. պատարագին. «Տէր Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս Բան Հօր և կերպարան.. պատահեցայց մարդասիրութեան և փառաւորեցից..»:

Ա2, 4ա. Ն. աղ. Միխիթարա ի դէմ պատարագի. «Ամենակալ, ամենախնամ Աստուած.. և պահեա այժմ և յապա անսասան..»:

x. 6ա. Աղ. ի վերայ ամենայն աշխարհի. «Շնորհեա տէր զհաստատութիւն..»: աղ. և օրհնութիւնք ամենայն աշխարհի. «Աւրհնեալ է հայր սուրբ.. «Մաղթանք առ ս. մարմինն Քրիստոսի. «Երկրպագեմք քեզ Քրիստոս ... Աղ. ընդդէմ.. պատարագի.. «Ս. Ս. Հայր ամենակարող:

4. Ա, 7բ. Աղ. Թովմայի առաքելո. «Մարմին քո անապական լիցի.. և ի թողութիւն մեղաց. և ի փառս քո.»:

5. Ա, 8ա. Աղ. ս. Յոհաննու Ոսկեբերանին. «Գոհանամ և մեծացուցանեմ.. Աստուած ողորմութեան և գթութեան..».

8ա. աղ. յառաջ ք. զս. հաղորդութիւնն. «Առ սեղան քաղցրագունի խրախութեան..»:

1. Ա2. 8բ. Այլ իմն աղ. երանելոյն Թովմայի Ակուինացւոյ նախ ք. զհաղորդութիւնն. «Ամենակարող և մշտնջենաւոր Աստուած.. մշտնջենաւորաբար շարայնանել ոք ընդ քեզ.»:

9ա. Լեգանիա. որ է պաղատանք առ վերապատուելի խորհուրդն «Ահա խրախուն սրբազան..»:

10ա. ի ս. Աւետարանէն հաւաքեալ. պատմութիւններ:

x^{2}. Ա, 24ա. ք. վ. դառնութեան յաւուրն դատաստանի. ի բանն. տղրացէք զի մերձ.. «Որպէս զանազանի լոյս աղայլին. քան զամենայն տանջողս.»:

27բ. Հարցմունք և պատասխանիք ի գրոց սրբոց. ապա մի թերի քարոզ. 52ա. ք. յղ. հոգևորի մահուան. (թերի) յղ. հաղորդութեան «փորձեսցէ մարդ զանձն..». վ. մեծի ուրբաթուն:

B. Ա, 60ա. Մեկնութիւն բանից Դաւթի փիլիսոփայի, որ կատարումն նորին տաւի վ. սահմանաց իմաստութեան. ասացեալ Տ. Ներսէսի կաթ-ի Հայոց. ի խնդրոյ ումեմն Ստեփաննոսի, սիրողի իմաստութեան. «Զխնդիր հոգևորական հաւատով և սիրով.. ոչ ոք բաս ընութեան գործելով մեղանչէ.» (թերի): (Ցայտնում է նաև որ ինքը համառօտ է գրում, ընդարձակը թողնելով «տեղւոյ և ժամանակի պատշաճութեան»):

7. Ա, 66ա. Աստուածադութ և քրիստոսակիր անձինդ սրբազանի տեառնդ Ստեփաննոսի լեհացւոյ. մատուցի երկրպագութիւն, յանսասանապրաս և ի փցուն յանձնէ Յովհաննու «ընկալեալ ընթերցոյ՝ զփոքր բանդ քո..». (գրուել է ՌՃՂԸ. յունվ. ԻԶ. ուղել սրանով է հերքել. լեհացու ս. Երրորդութեան անձնաւորութեանց մէջ բաժանում դնելը): 72ա. յղ. շարժման երկրի:

x^{3}. Ա, 74բ. վ. Մեկնչաց աստուածային գրոց ի մերոց վարդապետաց, թէ ո՞վ ոք է արարեալ. «Անանիա վ-ն Սանահնի վանուցն. այր մտաւոր և հանճարեղ. գիտող տոմարական արհեստին, էր ի ժամանակս Պետրոս կաթուղիկոսին և հրամանաւ նորա ի մի հաւաքեալ զբանս Եփրեմի և Յոհաննու Ոսկեբերանի, և Կիւրղի, և այլ սրբոցն. զԴժան թուղթն Պաւղոսի առաքելոյն, համառօտ և դիւրահաս ընթերցողաց:.. Զառաքածքս և զսաղմոսն և զերգերգոյն, և զԴանիէլն և զբարձրացուցէքն և զանթառամ ծաղկեանութիւն, և զպատմագիրն Եւ Վարդան վրդ-ն Հաղբատեցին է արարեալ և մեկնեալ ի վրդ-աց ժողովեալ: Զերամիայ և զգաստանանագիրքն Գոշ Միխիթար վրդ-ն է արարեալ: ԶՅոբ վանականն վրդ-ն, զՄատթէոս գլուխն Ներսէս Կլայեցին և իւր աշակերտն Արիստակէս վ-ն և իւր Անանիա աշակերտն բովանդակեցին և յետոյ Յոհան Որոտնեցին ընդարձակ բանիւ արար մեկնութիւն Մատթէոսի գլխոյն մնացելոյն ի Ներսէսի Կլայեցւոյն, զՂուկաս գլուխն Իգնատիոս վրդ-ն. զՅոհաննու գլուխն Յոհան Ոսկեբերան և յետոյ Նանա վրդ-ն Ասորոյ. զՂուկաս գլուխն կրկին Սարգիս վրդ-ն. ԶՅոհաննու տեսիլն Անդրէաս եպ-ն Կեսարու Կապադովկացւոյ. զսաղմոսն կրկին և զառակն և զԲժ մարգարէսն և զպատարագի խորհուրդն. և «չէր բեղ եղբարսն». և զՆարեկացու լուծմունք-Ներսէս Լամբրոնացին: Զկաթողիկէքն Սարգիս վրդ-ն. յետոյ այլքն համառօտաբար նոյն Սարգիս և Ներսէս: Զպատարագի խորհուրդն կրկին, Յոհան

Արմիչեցին. ուղեւորն. Զաղօթից և զպատարագլն Խաչատուր Ընձայեցւոց եպ-ն. և զնոյնն կրկին Մովսէս վրդ-ն Երզնկացի. Մարկոս աւետարանին մեկնիչ՝ արար Բարսեղ վրդ-ն: Զընթերցուածոյն Գրիգոր Տաթևացին. Զբարձրացուցէք և զամենայն չար տանջելին, Ներսէս Կլայեցին զքաղուածուքն նորին, և զնեղեկէլին նորին վրդ-ն: Զնոյնն Դաւիթ Խանանայն, յետոյ Գէորգ վրդ-ն Երզնկացի, այլ. Յոհաննու Որոտնեցւոյն նոյնպէս և ա. որս են լուծմունք. զՆերբողեանն Գրիգորիս Կլայեցին վկայաբանքն. զգործս առաքելոյն Գրիգորիս կաթուղիկոս եղբայր Կլայեցւոյն, Կամրջաձորոյ հայր Սամուէլն արար զտօնապաճառն, Վարագայ հայր Ասոնն զՏօնացոյցն. զատենականն մաքենեաց հայր Սողոմոն. ՃԼԶ թվին. : Զերգերգոյն՝ Գրիգոր Նիւսացին, յետոյ Գրիգոր Նարեկացին ի թվին ՊԼԲ; Գրիգոր վրդ-ն Տաթևացին՝ արար լուծմունք Արիստոտէլի ստորոգութեանց. և Պերիարմենիասի և Պորփիւրին և զստորոգութեանցն, ի ՊԽԶ. արար զմեծ հարցմանցն ժ հատ. և զպարտամանց լուծմունքն, ի ՊԾԴ. արար զատղմանն եւ զառակաց և զերգերգոցն քաղուածուն, ի ՊԾԶ. արար զամառան հատ. քարոզգրքին. ի ՊԾԷ. զԳիրքս լուծմանեն, և զԱրիստոտէլի գրչարեան լուծմունքն, և զԳիրքն Հարցմանցն զոր Գէորգ վ-ն խնդրեաց: Ի ՊԾԹ. արար զՄարդուածս Մարկոսի աւետարանին Զ հատորս, և յետոյ արար զակեփաղէին Դ հատորս, և ի նոյն թվին արար զձմեռան հատոր քարոզգրքին, զնոյնս քաղուածուն. և զՏիմոթէոսի յուծմունքն. արարեալ է Յովհաննէս վրդ-ն Կոլոտեց, աշակերտ Տաթևացւոյն. զամենայն խաղուածոյ, և զքերթութեան լուծմունք Սեւնեաց տէր Առաքելն է արարեալ. Տաթևացւոյ քնեբ որդին. ԶԴաւիթ Կոբոնսցոյ զլոյս քաղուածուն. և Յովհաննու զլոյս փոքր քաղուածուն. և զնաւգրեալ ընդ խորհրդոց քաղուածուն, և Ծ քարոզ Մարկոս վրդ-ն. արարեալ աշակերտ Տաթևացւոյն որ էր նորն Զուղայեցի: Այլ և Գործոց առաքելոց քաղուածու (Նոր): Զաղամ գլուխն Սիւնեաց Տէր Առաքելն է արարեալ Դ. հատոր, Գ-ն բառ նախադասեցելոցն և ա. ի վերայ ծէ այլուրենից: Զառմարի մեկնիչն և զհաղմութեան լուծմունք Սիմէոն վրդ-ն է արարեալ Երզնկայեցւոյն: Զնոյն տօմարի մեկնիչ՝ արար Յակոբ վրդ-ն Կրիմեցի.

(Նոր) Սիւնեաց տէր Ստեփաննոս՝ զԴիոնէսիոսն և զպարապմանցն և զհայրութիւն և զքնութեան մարգոյն թարգմանեաց ի Յունաց ի մեր լեզու և արար մեկնութիւն համառօտ չորից աւետարանչացն և արարածոց և Յոբայ, և քերականութեան և այլ գրոց:

(Նոր գրչով). Թորփեցի Առաքել վրդ-ն արար պատմութիւն վ. նորոգման ս. Էջմիածնի. և աշխարհիս Հայոց, ի թվականին Հայոց ՌՃ Սիմէոն վրդ-ն Զուղայեցի, արար զքերականութիւնն, ծեր և յարմար բառ լեզուիս Հայոց, այլ և զտրամաբանութիւնն, և զհաւաքարանութիւն, և զտեղեկացն. և զպատարագացն: Այլ և արար մեկնութիւն պրոկլի, այլ և զհոգևոյն համառօտեաց. և և չէ ևս աւարտեալ վախճանեցաւ: Զկնի նորա Ստեփաննոս վրդ-ն Լեհցի թարգմանեաց ի Լատինացւոց ի Հայ բարբառ, նախ՝ զԴիոնէսիոսի լեալ մեկնութիւնն, և զընտրանն ուղղեաց. Բ. զնոյնի վարդանին, Գ. զբանաւորան աղօթիցն. Դ. զամենայնեցն բառ այլուբենիցն. Ե. զՍերապայն. Զ. զպատճառացն, Է. զՑողնեայս պատմագրքն. Ը. զհոգեւոց և զհրեշտակացն-Բուզայի Արիսեցւոյն, Թ. զգրքան Մանձեան (ընջած). Ժ. զնորին ընդդիմութիւնն. և զայլ բազում օգտակար բանս. ԺԱ. զԱրիստոտէլի մետաֆիզիկայն, եւ զոր լուծմանց և վախճանեցաւ ի թվին ՌՃԼԸ:

Այս այլ և այլ անհշան աղօթքներ, պատմուածքներ, ճառեր, քարոզներ, մեծ մասամբ կիսատ. 78ա—80. մէջ չորս հարցատութեանց առքանների ժամանակագրական ցանկը. 82ա. ա. Ներսեսի կաթողիկոսի առ նոյն յեմարութեամբ և հայրութեամբ լրեալ ամն. «Մարմնոյ բժշկաց և արդարութիւնն գովի․․» գառնեցի ու զիզ դատաւորէն.

A. a, 70բ. Այս Աւզին առւած է զոր գրեաց Փիլիպոս զպէքն ի քաղաքն Դուբէժ. ի զուռն ս. Աստուածածնի:

x¹. 83բ. Դաւանութիւն ս. Աթանասի Աղէքսանդրու հայրապետի. «Ով որ կամի փրկել․․․. յդ. նախատաշտմանութեան Աստուծոյ. «Նախատահմանեալ բառ ս այս․․» 99ա. զցանկութիւն անանկոյ լուսա. տէր. «Հոգուն ա մարդիկք ասա.» ասաց ս. Օ-

գաստինսս առէ․»․ ապա ք․ վ․ պա-
հոց։

ԹԻՒ․ № 75․ ԱՆՈՒՆ․ Մեկնութիւն Երգոց երգոյն․ ՆԻՒԹ․ նաւս թուղթ․ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ․ լաւ․ ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ․ 1․ 4բ․ 6․ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ․ 17·2×10·7×0·3․ ԳՐՈՒԹԻՒՆ․ միասիւն 13·2×7·5․ ԹՈՒՂԹՔ․ 15․ ՏՈՂՔ․ 17—22․ ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ․ սեւ թանաքով․ ԳԻՐ․ նոտրգիր 7ա․15ա․ բոլորգիր․ ՄԻՋՆԱՏԱՌՔ․ բոլորգիր․ սեւ թ-ով․ ԺԱՄԱՆԱԿ․ ԺԹ․

1ա․ գլ․ Ա․ «Ակամբ հայրն ղեկավարութիւն ․ մարմնաւ որք և հոգևորք» (Թերի)։

5ա․ «Աստուածածին կանթեղ վառեալ․․ առ․ են ․ գլուխ գեր հոգւոյ․․» (5)։

7ա․ Ընդդիմախօսութիւնք լուծերի․ և հերքեցմունք․ «Որք ընդդիմանան․»։ № 71ի 1ա․-ից տարբեր։

ԹԻՒ․ № 76․ ԱՆՈՒՆ․ Բանք մարգարէի․ ՆԻՒԹ․ թուղթ․ ԿԱԶՄ․ 8×10 5×4, կաշեկազմ․ տ․ խաչաձեւ կէս թ․ խաչաձեւաղարդերով․ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ․ վատ․ ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ․ 1ա․ 143բ—144ա․ 189ա․ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 10·2×7·6․ ԳՐՈՒԹԻՒՆ․ միասիւն 7·6×4·5․ ԹՈՒՂԹՔ․ 189․ ՏՈՂՔ․ 11—14․ ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ․ կ․ թ-ով․ ԳԻՐ․ նոտրգիր նոր․ ՄԻՋՆԱՏԱՌՔ․ կ․ թ-ով երկաթագիր․ ԳՐԻՉ․ Յուսիկ Ջահկեցի․ ՕՏԱՅՈՂ․ գրիչ․ ԺԱՄԱՆԱԿ ԺԸ։

x․ Ա, 1բ․ Հարցմունք և պատասխանիք․ «Ո՞վ են գործք Ք-ի առ որս ՊԻ, լուսոյն և աստեղք․․ ի ձեռն և ի սկզբան և այլ ոչ են․ փ․․»։

x^2․ Ա, 111բ․ Ն․ ս․ Աստուածածնին և պատասխանիք, հրեշտակին․ «Խորհեցաւ ամենասրբուհի Աստուածածինն․․ վասն թագաւորութեան քո Հայր և Որդի․․»։ 140բ—142բ․ Տօթեացու քարոզներից մի կտոր․

1․ Ա․ 146ա․ Թուխաթցի Պաղտասարի հարցմունք ումեմն վ․ անդիտելի աւուրն և ժամուն․․ և պատասխանի Արիստակէս վրդ-ի «զոր ինչ գիտէ հայր․․ և չար քան զառնջանան յաւիտենից․»․ 161ա․ Արիստակէս վարդապետի | զբանեբս յանձնէ ոչ գրեցի | այլ ի գրոց ժողովեցի | զայս տեսրակս աբեղալեցի | Մատթէոսեան քաղուածուէն | հարցմանց գրոց ծ հատորէն | կաթողիկեայ ս․ Մեհնիչէն)․ Յոհաննու ուեստարանչէն | եւ թանսանեց թուականէն | որ ծննդոց գրոցն առեալ են | տարադրութեան վկայէն․ |։

x^3․ Ա, 162ա․ վ․ Թերայհօ(ու)ատութեան Թումայի․ «եւ աւուր զգակին յորժամ յարեաւ․․ որք ոչ տեսեալ հաւատան»։

x^4․ Ա, 177բ․ Բարսեղի Գրիգորի հարցմունք է․․ Բարսեղ առէ յորժամ․․ ամայ նոր ոչ առայ լուան․․։ սեռ որս տարբեր վարիանտ․ № 42․ 3․ 123ա․

A, a, 186բ․ Փառք․․ որ եա կարողութիւն որ հասայ ի հաւատս տառերս որ կոչի բանի մարգարէի։ Յիշեցէք զմեղաւորս գրչիս Յուսիկ անարժան Ջահկեցուիս։ Յիշեցէք զհայրն իմ զԳառայիկ և զմայրն իմ Եմանուէլ։

ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԹԻՒ. № 77. ԱՆՈՒՆ. Սամուէլ Անեցի. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. ցեղ. երկհարգ խաչակերպ երբախանցակներ. ա-ի վրայ աստղազարդներով. բ-ի վրայ եռւրբ շրջանակաւ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս. մաշուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 16,8×12,3×3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին 12×8. ԹՈՒՂԹՔ. 115. ՏՈՂՔ. 18. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. կ բ-ով երկաթագիր. ԳՐԻՉ. Հայրապետ կրաւնաւոր. ՍՏԱՑՈՂ. Յովհաննէս վարդապետ. ՏԵՂԻ. Ուռընկար (Արճէշ). ԺԱՄԱՆԱԿ. ՉԿԴ—1315. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 1ա. եղծուած, Լիփիանոսի պատմութիւնք. 73բ. Աշոտ իշխանի նուագած պատկերը. շատ տեղ դժուարընթեռնլի. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 1բ. 90ա. 115.

1. Ա, 2ա. Սամուէլի քահանայի հաւաքմունք ի հնոց պատմագրաց, յդ. գիւտէ ժամանակաց անցելոց մինչև ի ներկայ ծայրաքաղ արարեալ. «Յերկս ուսումնս բաժանեալ...», Հասանում է մինչև փրկչական թիւը: № 78-էց համառօտ. յաւելուածներ քիչ ունի, որովհետև աւելի հին է:

x. Ա, 90բ, (Դաւանաբանական բառարան), օր. Բարբարեանոս. Սկիթեանոս. Յուղասիանոս, Պիթագորայցիք. ՃԾԴ. Քաղկեդոնի ժողովոյն ընդունողք ՈԼԶ եպ-ք զԼևոնի հայհոյութիւն ընդունելովք և Բ. կամս ասացին Քրիստոսի և անստուգութիւն բնութեանցն երկաքանչիւրոցն ունելով և զմարմինն ապականացու, որպէս մարդոյ մարմին և անփառաւոր և անկատար մինչև ցխաչն և թէ ի խաչին մարդ պատարագեցաւ և ապա եղև կատարեալ և յարոյց զնա Աստուած Բանն և աստուածացոյց և արար տէր երկնից և երկրի.

ՃԾԶ. Մայրագոմացւոց աղանդ, ընդ Ապաւղինարին հերձուածողի անապականութիւնն երևեցաւ և աւելի ևս ասեն՝ զկիրս մարդկային մարմնոյն Քրիստոսի ոչ ընդունելին, մանաւանդ զթլփատութիւնն, զերկիւղն չահաքրթնութեան, զքաղցն, նաև զխոնարհական բարբառն, որ վասն Քրիստոսի, այլ և զհին թարգմանութիւնս զոր ընդունելով սրբոյն Սահակայ ոչ ընդունին, զերրորդ թուղթն Կորնթացւոց ի Պաւղոսէ գրեալ՝ զընդունելն ի սրբոյն Գրիգորէ նզովեն. և զչարչարանան սուրբ աստուածութեան առն և ոչ միաւորութեան անաւրէնութեանն: ՃԽԸ. Մծղնէից աղանդ. ի փիլիսոփայից պիթագորեանց զաւրացեալ, երթեալ բնակէին առ պխտղեա առաւել սուրբս համարելով.. և սոքա աղանդոցն անուանք, Մուշեանք, Դանգուշեանք, պղերեանք, արեգակնոց, թանձրակեր, զորս նզովեմք:

A, a, 1բ. Գրեցաւ գիրքս ի յերկրէն Արճիշու.. ի ս. ուխտըս որ Ուռընկար անուամբ կոչի.. ի խնդրոյ ս. և խոստովանահայր վրդ-ի Յովհաննիսի ձեռամբ հայրապետի ուստամուն կրաւնաւորի.. ի թվականիս ՉԿԴ:

B, a, 90ա. Կազմեցօ(աւ) գիրքս թվին Հայոց ՋԴԼ յերկիրս Զարաքերդոյ, ձեռամբ անարժան Աթանասի.. յիշեցէք զստացող.. զՅովհաննէս վրդ.. այսաւր տաւնէ Հռիփսիմեանց:

C. a. 115բ. (Նոր կազմելոյ թուղթ ընկել է.). Գրեցաւ վանքեցիս թվին ՌՃԳԽ որ և մեք աստայպատա այլ Զամիաթն և բռնակալ ժողովուրդս յառաջնորդով և վարդապետօք քահանայիւք, իշխանօք և մելիքով. բանատով.. վաքել ալին Փլանն, որ գնայ մեր գեղին համար չալեմիշ ընէ, որն որ մեր գեղին խէր է...:

ԹԻՒ. 78. № ԱՆՈՒՆ. ժողովածու. (Սամուէլ Երէց.) ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս չէ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 19,1×15,6×2,3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին 13,5×10. ԹՈՒՂԹՔ. 116. ՏՈՂՔ. 25. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ ով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր, զարդագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 13ա. կ. բ-ով. ԿՈՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 13ա. ԳՐԻՉ. Ներսէս դպրապետ եւ այլք. ՍՏԱՑՈՂ. Եփրեմ վար-

դայեա. (աշ.) ՏԵՂԻ. Կամենից. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՀԳ—1624. ԿՆԻՔ. 1ա. 12բ, 13ա. եւ այլն. Եփրեմ, եւ Յունան վրդ-երի առանձին. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ գերի սկզբից եւ վերջից. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 10բ, 12բ.

1. Ա, 1ա. Երանելւոյն Ներսիսի Տարսոնի եպ-ի բացայայտութիւն, արարեալ դաւանութիւն ու. հաւատոյ (Մեկնութիւն՝ «Հաւատամքի»):

«Հաւատամք.. անեղանութեց, որք զպաշտելի և զհամաշխարհական հաւատամք կարգեցին.. որ միաւնական աստուածութիւնն Հօր և Որդւոյ.»:

x. Ա, 10ա. ի Աղբերցիս գրքէն. յղ. անըմբռնութեանն Աստուծոյ. «Արդ ասեմք թէ զԱստուծոյ:..» յղ. անպարագրութեանցն Աստուծոյ. յղ. նախագաղափարացն և գոյութեան կենաց. յղ. բաժանման պարունակացն: յղ. մոլորակացն. № 77. 1. Ա, 2ա. (սա աւելի ընդարձակ. հասնում է մինչև ՌՃՁ. այստեղ պարզ երևում են յաւելուածները Թանաքի գոյնի տարբերութեան պատճառով. հնագոյն օրերում ի հարկէ աւելի շատ աչքի են ընկնում յաւելուածները. ներկայ տպագրերում երբէք չի կարելի բնագիրը վերականգնել քանի որ չեն նշանակւում յաւելուածները ժամանակագրական կարգով. որ կարելի է անել ձեռագիրների բաղդատութեամբ.):

x^2. Ա, 87ա. պատմութիւն վասն Գագիկ Թագաւորին Հայոց. «Եւ գիտելի է զի այս Գագիկ Թագաւոր.. ի վերայ Նորա եԹող.»: Գագիկ ծառի տակ հանգստանում է. Բարձրբերդի յոյն տէրերը բռնեցին նրան և տարան իրենց բերդը, երբ նա գինուց ոԹափուեցաւ, յոյները ի վրէժ Մարկոս Մեսոպոտամի մահուան նրան բերդից ցած գձեցին: Գագիկի մօտ եղած պատանին եւ ծախեցին մի հայ վաճառականի, որը մեծանալով սպանեց Յոյն եպ-ին և նրա ամրոցին տիրանալով հիմք դրեց Ռուբինեան հարստութեան.:

x^3. Ա, 88ա. պատմութիւն ազգին Ռովբինանց Թէ որպէս տիրեցին Կիլիկիոյ. «Ռովբէն մեծն ազգական սմն.. և որդոյ Թագաւորին Կիպրոսի, վերոյասացելոյ..» (տե՛ս. Սամուէլ Անեցի. 1893. ապ. ս. էջ— միածին. 204) 91ա. վ. Մատթուն քահանայի. վ. Յակոբա տեառն եղբօրն. վ. Շմաւոնի առաքելոյն, վ. Յովսէփ առաքելոյն. վ. առ. Յակոբայ. վ. Յակոբայ եղբօրն Յոհաննու. վ. առաքելոցն Յոհաննու և Յակոբայ. Յակոբ Ալփեան. վ. Թարգմանչացն. Տ. Ներսիսի գտեալ հարցմամբ ի յԱպուսատ իմաստասիրէ. վ եօԹն հրաշիցն. բան պիտանի Գրիգորիս կաԹուղիկոսի. «Զինչ լոյս.»:

2. Ա, 94ա. Այս է նոր Աշխարհացոյց լաւ և պիտանի ի փանկաց ի մերս Թարգմանեալ ի Թուականին Հայոց. ՌԿԵ. յԱզարիայէ. աշ. Գրիգորի բարունապետի Կեսարացու զոր նախ չինեալ էր իմաստնագէտն Թօլոմէ (Պտղոմէոս). «Այս է նոր ճէօկրաֆիայն, այսինքն աշխարհագիր.. և Թերինէու ծովն.»

x^4. Ա, 104բ. Համառոտ պատմագրութիւն երկրիս ի լատինացւոց սահմանեալ. «Ծովն Ովկիանոս տարածի.. որ է կղզի ազռաւու.»: 107բ. յղ. Թէ ոյք առաքելոցն ամուսնացեալք էին:

x. Ա2, 1¹. 108ա. ի Աղբերցիս գրքէն. յղ. բնութեան մարդկային մարմնոյ. յղ. ժամանակաց. յղ. պատկերակցութեան. յղ. համառօտ կանոնաց պատկերակցութեան. յղ. տեղեաց.

x^5. Ա, 111ա. պատմութիւն վ. Թէոդորոսի Ռշտունեաց իշխանի և վասն որդւոյ իւրոյ Վարդ պատրկի. «Եւ գիտելի է զի Թէոդորոս Ռշտունի կալաւ զաշխարհս Հայոց ամս ԽԵ..»:

112բ. յղ. Յոհաննու եպ-ի. և վարուց նորա. (Փաւստոս.): 114ա. յղ. Անտիոքայ, Թէ որպէս մահն առաքեալքն աշակերտեալ գնաց: 116ա. ի Միխայէլ պատմագրացն է. (3 տող.):

A. a, 63բ. գրեցաւ Գուլպանցիրխս ձեռամբ մեղաւոր և անարժան Ներսէս գրչապետի ի քաղաքըն Կամենից, որդոյ Հօլուպ փոյրի. Թվին ՌՀԳ. հոկտ. Գ:

B, a. 12բ. Եւ զայս յառաջակայ Գուլպանցիրխ և զայլ ժողովածու գրեալ բանքըս. Թէ յառաջին և Թէ ի յետինն է Կ. Պօլսոյ պատրիարք Եփրեմ վ-ին, ի վայելումն իւրում անձին ՌՃԼԳ-ին:

Թիվ. 79. ԱՆՈՒՆ. Դաւիթ Բաղիշեցի. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ, ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹԹ. 1ա, 33բ—34ա. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 21,2×6,3×1,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. Երկսիւն. 16,5×5,5. ԹՈՒՂԹՔ 68. ՏՈՂՔ 29—30. ԳԵՂԱԶԱՐԴՔ. կ թ-ով. Գիր բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր սև եւ կարմիր թ-ով. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹԹ. 2բ. սև թ-ով. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԷ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. մէջից եւ վերջից թերի:

1. Ա, 1բ. Դաւիթ քահանայի Բաղիշեցւոյ ծաղկաքաղ արարեալ ի բազում պատմագրաց մ. Յաբեթի և սոյն ինչ զՍեմայ և զՔամայ, առաջ զատեան, բազում աշխատութեամբ, ընթերցեալ զլուն և զգիտանելին անխափանալի շնորհօք:

մինչև 16 գրեթէ քաղուածք է Խորենացւոյ.

17ա. (Տղայոց և Լուսաւորչի Հանգման) « Եւ բազում պատերազմաւք հայցեն զաւուրքն Տրդատայ մատուցանել պատարագ. զոր ահնարև ամենեցուն տեսին զՀոգին սուրբ աղաւնւոյ նման իջեալ ի ս. սեղանն և Բ թագաւորքն եւ առ առաւել բարբառեցան ի տէրն Քրիստոսի, և այնան ի ներքոյ ծերանեացն քաջ և կոյսն որպէս զանմարմինս, ուսեալք ի սորոց հայրապետացն և գաշինս գրեցին անուանը բաժանել մնալոյն լինել երկուց ազգաց. և կոչեաց զլուն մեծն Կոստանդիանոս և սուրբ հայրապետն Սեղբեստրոս, տալ Հայոց յիշատակի. զՆեղգորայն, և զս. Ցակոբ և տեղի մի պատարագի ի նորա ս. յարութեան և կախեալ կանթեղ մի ի վերայ ս. գերեզմանին և խնդրեալ յԱստուծոյ եւ լոյս ի ս. գերեզմանէն և լուսաւորեաց զկանթեղ ս. լուսաւորչին մինչև ցայսօր ժամանակի.. Եւ տան մասն ինչ ի Նշխարաց զկնաւոր առաքելոյն, և զաջ ձեռն Անդրէի առաքելոյն, և մասն ինչ ի Ղուկասու աւետարանչէն, և եկեալ մեծաւ ցնծութեամբ շինեցին ի Տարօն զս. առաքելսն.. : Եւ հանգեալ մեծն Կոստանդիանոս ի Հայոց զթագն Դաւթի մարգարէի, զոր առ Ցովսէփ ի տանէ Անանիայ.. և եդ ի գլուխն Տրդատի որ մնաց մինչ ի Սեդեկիայ, զոր գերեալ Նաբուգոդոնոսոր և տարաւ ի Բաբելոն. մինչ ի Դարեհ վերջին զոր սպան Աղեքսանդր, ուստի սպանեցան Մակեդոնացիքն, մինչև յԱնտիոքոս զոր սպան Արշակ պարթև և առ զթագն մինչև յԱրտաշէս զոր սպան Արտաշիր Սասանեան. և նա եւ յորդին իւր ի Շապուհ զոր խնդրեաց սուրբն Կոստանդիանոս եթէ օրինակ արասցէ. և յայժմ արարն խնդրեաց յԱստուծոյ զի Դաւթին առ ինքն մնասցէ, և եդ գերեզմ թագն ի մի տեղի. և ծածկեաց Շապհոյ առ ինքն զնոր շինեալն և զնոյն և մնաց հինն առ Կոստանդիանոս 18ա. « Եւ Ծն ամին Տրդատայ տան նմա զեղ որպէս կատարեալ հրէշտակն կենարարին զլե զին, և յաչ մնաւանելն նշանս ի յորս գաղամ և պղծաւէր եշխանքն, տան զեղ մահու և չիջուցին յինքեանց զջահն մեծապարոք և խաւարեցան ինքեանք »:

21բ. Մեսրովպ.. եղեւ զձայնաւոր գիրսն առնելովն Աստուծոյ ի վիմին սպառուրեալ ի Բալու..

23ա. Ցովսէփ արար ժողով ի Շապիվանն ու ի զաւրգանաց կանոնս կարգեցին 23բ. Ցաւուրս սորա (Բաբգենայ). միաբանեալ եղ-ք և վրք. և անյագթ փիլիսոփայք, աշակերտք սորոց Թարգմանչացն. նզովեցին զՃողով Քաղկեդոնի և զտոմարն Լեւոնի.: Այս Մովսէսի հրամանաւ եղաւ Թվականն Հայոց. յետ լրման Մ ելին Աճեռեաւոյ ի Դուին քաղաքի ի կենարար ծննդենէ Փրկչին մերոյ ՇԾԴ. և ի լուսաւորչէն ՄԽԱ (ՄԾԱ). և ի զատանելոյ զրոյն ՃԺԷ (ՃԽԷ). և էր Ցունաց Թվական ԾԴ. և Ասորոց Թվական ԳՀԸ: Ամանք ի պատմագրացն ասեն թէ առ մէր Ներսեսի եղաւ Թվականն. բայց յոլովքն առ այս Մովսէսի ասեն.. կարգեցաւ Շ եւսեն. ի ձեռն Եզայ Աղէքսանդրացւոյ. 25բ Անանիայ Շիրակացին (հրամանաւ Անաստասայ) արար մեկնութիւն տոմարի և զանշարժ եզանակ նորին.. :

26բ. Սա (Յոհան Օձնեցի) արար ժողով ի Մանազկերտ և որբեաց զհայաստան ի քաղկեդոնական զաւանութեանցն. զի յերկ մինչ ի սա Ն կաթողիկոսաց ժամանակս խռովեալ էին հայաստան աշխարհս.. ի տեղիս տեղիս. զոր սուրբն Յոհան որբեաց և առհմանեաց զեկս. Ին տուանել Դաւթի և տեսան եղբարքն և սաոց մեղաւ յանխնայի և զպասու. և անշարժ առնել զծննդեան Քրիստոսի յաւնվար Զ. 27ա. էին յաւուրս սորա (Գէորգ կաթողիկոսի) Սահակ վրդ. Հայոց ապիկարչն կոչե-

ցեալ. և Համամ աւեւելից, որ զվերլուծութիւն առակացն գրեաց. (Յովհաննէս կաթողիկոսն «մալեալն» մականուն է տալիս.)։ 28բ. Յաւուրս սորա (Անանիա Մոկացու) և Աբասայ թագաւորութեանն բազում անապատք և վանորայք հաստատեցան. Նախ Կամրջաձոր ի գաւառին Արշարունեաց, իսկ ի գաւառին Շիրակայ Հոռոմոսին կոչեցեալ վանք. և ս. ուխտն Նարեկ յուշտունեաց գաւառին, և վանք Հնձուց ի Կարբ գաւառի. և յայսմ ժամանակի ս. հայրն Վարդիկ ի Վանգոյ վանուց Թարլոյ Վիշապաձոր անուանեալ. և բարձրաբերձ լերինն Կաղզուանայ. և ս. հայրն Կարմիր ի Ծախաց գաւառին բնակէր.. ՌԴ ամի.. Տեառն.. սուրբն Գրիգոր Նարեկացին.. աւարտեաց զՀոգեկեցոյց բանս իւր.. ոմանք ասեն թէ յայսմ ամի փոխեցաւ ի Քրիստոս Աստուած.. ։

29ա. Ի ժամանակս սորա (Սենեքերիմայ Արծրունւոյ) բերաւ որմնչելեօք ի Կ. Պօլսէ ի Հայս յԽ մասանցն Քրիստոսի եղեալ ի յոսկի մարգարտաշար տուփի. ի ձեռն Սամփսոննոսի եպ-ի. եղբօր որդւոյ Դաւթի ս. Ճգնաւոր եպ-ի։ Եւ Սենեքերիմ թագաւոր հիմնարկեալ, մօտ ի շիրիմ սորա մեծափառ եկեղեցի և եդ ի նմա անյայտ զրկեալ մասունս՝ ի կենդանութեան Գրիգորի Նարեկացւոյ, որ կոչի Ապարանից ս. Խաչ. 29բ. և ճառս բազումս Յունաց և յԱսորոց թարգմանեաց և մեկնեաց զարուեստ քերականութեան. (Գրիգորիս Պահլաւունի որև Վահրամ)։ 30ա. Սա (Գրիգորիս որդի ապիրատին.) զամենայն մնացեալ մեկնիչս թարգմանեաց. զորս ինքեամբ և զորս ի ձեռն Ներսէսի եղբօրն.. 30ա. Այս Ներսէս Լամբրոնացին թարգմանեաց զմեկնութիւն տեառնն Յոհաննու աւետարանչին. արար մեկնութիւն յինքենէ սաղմոսացն Դաւթի և Սողոմոնի, և պատարագամատուցին.. և լուծմունս աղօթիցն երանելոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն. և Գ-գ Իգնատիոս վրդ. որ հրամանաւ տեառն Գրիգորիսի մեկնեաց զգլուխսն Ղուկասու աւետարանչին. (Սարգիս վրդ.), սա մեկնեաց զէ թ. կաթողիկէիցն. նախերգանօք և յորդորակօք..։ Իսկ ի յարևելից Անանիայ վրդ. սա ի մի հաւաքեալ զմեկնութիւն չորեքտասան պլակացն Պօղոսի առաքելոյն. զմեկնութիւն Եփրեմի, և Յոհաննու Ոսկեբերանին և Կիւրղի, և այլ սրբոցն ի մի հաւաքեալ, համառօտաբար վ. դիւրահասութեան ընթերցողացն և սա ասաց զսրբբասացութիւնսն։ Եւ ապա մտահարուստ Յովհաննէս որ սարկաւագն կոչիւր ի Հաղբատ. սա արար անշարժ տօմար. որ ինքնին կոչի և փոքր թվական արար և միաբանութիւն ամենայն ազգաց տօմարի ընդ Հայոց։ Ասաց և ճառս ներբողական Տրդատայ, Ներսէսի, Սահակայ և Մեսրոպայ, և շարական Ղեւոնդեանցն, պայծառացան փայլեալ. և յամենայն մեկնութիւնս դրոց հնոց և նորոց զոյգն ինչ սա ասացեալ է և անունն դրոշմեալ ընդ բանից. սա յոյժ տօնասէր գոլով.. ամենայն աւուր տօնի սուրբք երևէին նմա..։ 31ա. Եւ մեկնեաց զՄատթէոսի աւետարանն մինչև ի մի համարիքն. 31բ. սորա (Գրիգորիս տղայի) չարախօսք բազում էին Յօհաննէս որ առ յապա նստաւ կաթ. և Անանիա որ եղև հակառակաթոռ ի Սեբաստիա և միւս ևս Դաւիթ որ ապստամբեալ նստաւ յԱղթամար. 32ա. սա (Լևոն) շինեաց զմեծափառ վանքն Ակներ.. Մխիթար Գօշն կոչեցեալ որ շինեաց զնոր Գետկայ եկեղեցին. (թերևս մինչև ՌՀ. թ-ը։ Զարմացանի Ջալալէտտինի Վրաց յարձակելը.

ԱԶ, 34բ. Համառօտ պատմութիւն ազգաց տաճկաց Օսմանցոց՝ որ բռնակալեցին միահեծան՝ ի ծայրքն Եւրոպիու բավանդակ հիւսիսիւ և Բաբելոնիւ ընդ հարաւ. «Արդ եթէ ՌՀԱ. այր ոմն անուն Օսման, այր շինական..»։

37բ. Վանորոյ արձակեաց (Գրիգոր Տաթևացին) զկողմանս Արճշու և զամենայն Բզնունիս ի կապանացն Աղթամարայ, և կոչեաց զկաթողիկոս Աղթամարայ զի գայցէ ի հնազանդութիւն ս. Աթոռոյն բստ տեառեան իւրոյ՝ և նոքա ոչ կամեցան լսել սորբոյն և բազում անգամ աղաչեաց և ընդու ոչ լուան, և ոչ եկին առ նա. վանորոյ կթրկին բանադրեաց զԱդրամար և զհնազանդեալս իւր Իծ-ն գլխով և զԱրճէշ արձակեաց և աւրհնեցին զեկեղեցին (տիրուհւոյ ս. կուսին Մեծոփայ)։ 38ա. Թվ. ՊՂԱ. գողացան վ. ս. Գրիգորի լուսաւորիչ աջն ի սրբա և տարան յԷջմիածին.. և եղին կաթողիկոս զտէր Կիրակոս որ յերկրէն քաջբերունեաց ի գեղջէն Խարաբաստայ. էր սա յաշակեր-

տաց Սարգսի և Վարդանայ վր-դաց. այր ճգնաւոր ս. և ընտրեալ որ Թվ. ՊԽԶ եղև քահանայ ձեռամբ Տէր Պետրոս եպ-ի. Թա-Թէոսի առաքելոյն, մինչ ի Թվ. ՊՂ... և այս են ժողովեալ վրդք. Յոհաննէս մեծ վրդ-ն Հերմոնայ վանից և աշակերտք իւր Դաւիթ վրդ-ն Ստեփաննոս վ. Եմաւոն վ-ն ի Տաթեւու: Գրիգոր վ. ի ս. Թաթէոսէ. Գրիգոր միւս վ. ի յԱղբատուէ, եւս ի յԱյրարատէ գաւառէն Կիրակոս վ. Ռաշտունեաց. Սարգիս վ. Զորավանից. Տիրացու վ. Վանանդա Սիւնեաց և ի կողմանէ Վասպուրականի. Թովմայ վ. քաջբերունեաց յԱղիովտայ (պատմագիր) կացեալ առ ոտս Յոհաննէս վ-ի Մեծոփայ և ժամանակ ինչ առ Սարգիս վ. Խառաբաստ. և ընկալեալ զաւազան իշխանութեան ի Գրիգոր Տաթեւացւոյ ի յԵրեւան քաղաքի հանդերձ ընկերօք, Միրզէ, Կարապետ, Միրզէ միւս Ողջիկեցի, Միրզէ Հողեցի և այլք. և եկեալ Թումաս միւս անգամ ի Մեծոփին և որբագրեաց սաղմոսն և զաղօթամատոյցն և Կ ամ կացեալ անդ և Թվ. ՊՂԵ վախճանեցաւ: Այլ մեք դարձցուք ի վեր. Կարապետ վրդ. Յովսէփ վրդ. Խառաբաստու, Ղազար վրդ. Բաղիշեցի, Սարգիս Յոհան վրդ. Զաքարայ վրդ. Վարագայ. և այլ անթիւ եպ. քահանայք կրօնաւորք. գօլվաթաւորք, որք յօժարեցան ի շինումն.. ս. Էջմիածնի. և եղին կաթուղիկոս զտ. Կիրակոսն, որ կեցեալ Բ ամ, և յետոյ քաութեամբ Մարկոսի եպ-ի և Աստուածատուր կրօնաւորի Սաղմոսավանից. Զաքարիայ Հաւուց Թառու ասելով Թէ կաթուղիկոսդ այդ ի կողմանց Վասպուրականի է. ընդ կապանացն Աղթամարայ, և հաւանեցաւ Յոհաննէս վրդ-ն կաշառօք և հանեն յաթոռոյն զառաջինն կաթողիկոսն Կիրակոս և եղին կաթողիկոս Գրիգոր եպ-ն Մակուայ.. : 40ա. Թվ. ՌՀ. հաստատեցաւ Լմայ անապատ ձեռամբ տէր Ներսէս վրդ-ի անյաղթ փիլիսոփայի պեղյու կոչեցեալ վասն անհաղթութեան զիմացս, ժողովելով բազում եղբարս խոլանազգեստս աւելի քան Հ հոգիս, սա Ե ամ ի Տաթեւու անապատն կացեալ և առեալ ի նոյանէ զվարս միակեցութեան.. և Զ եղբարբք ելեալ անտի և եկեալ ի Լմն կոչեցեալ կղզի և արար զնա անապատ ընդ հովանեաւ սրբոյն Գէորգեայ զօրավարին աշակերտ ունելով զՄելքիսէթ վրդ. և Ստեփաննոս վրդ. որ յետ Դ ամի փոխման սորա, եկաց գլուխ եղբարց:

41բ. Թվին ՌՀԳ նստաւ կաթուղիկոս ի Ս. Էջմիածին Մովսէս Տաթեւացին ամս Զ. սա վերստին նորոգեաց զՍ. Էջմիածինն զգմբէթներն՝ զգաւիթն զեկեղեցւոյ արտաքոյ կողմ բոլանդակ, զպարիսպն զխուցներն վերակոչութեամբ աշակերտաց իւրոց Փիլիպոս վրդ-ի և Յակոբ վրդ. և այլ բազում վրդց.. Թվ. ՌՀԹ. կացեալ յաթոռ ս. լուսաւորչին տէր Փիլիպոս կաթուղիկոս ի վիճակէ Բարդուղիմէոսի առաքելոյ ամս ԻԵ. սա զարդարեալ ամենայն առաքինութեամբ.. էին յաւուրս նորա անուանի վրդք.. Յակոբ վ. Ջուղայեցի որ յԱստուծոյ ժառանգեաց զաթոռ սուրբ Զաքարեայ վրդ. Վաղարշապատու. Խաչատուր վրդ. Արուճեցի, Եսայի Երընջակայ, միւս վրդ. Խաչատուր Սպահանայ, Գրիգոր վրդ. Կեսարացի, Կարապետ վրդ. Մոկացի օծեալ ձեռամբ տէր Յոհաննէս Ուրհայեցի Բարսեղ առաջնորդ գաւառացի. Խաչատուր վրդ. աշակերտ բուժիկ Յոհաննէսի.. Թվ. ՌՁԷ. երեք կաթողիկոս զս. աջ Լուսաւորչին յԱսպահանայ, զոր տարեալ էին հին կաթողիկոսքն անդ և եդեալ գլուխ. այլ և զմարմին ս. կուսին Հռիփսիմեայ. երեք և վերստին շինեաց զեկեղեցին.. ձեռնադրեաց սա աւելի քան ԿՆ. եպս. և վրդ. որոց ամենեցուն վերակացու և գլուխ Յակոբ Ջուղայեցի. և առաջին ամին Փիլիպոսի կաթողիկոսի հակառակ կացին ոմանք ս. Էջմիածնայ աթոռոյն, զի կամէին զՀռոմայ տունն անջատել ի գրկաց մօրն լուսոյ. անջատեցան և ինքեանք ի փառաց լուսոյ նորա, զի ոմանք յանպարծամահ եղեն, ոմանց լեզուքն տարբեցան, ոմանք ի հաւատոց ընդ մէջ կատարեցան, և մեք ազատեցաք ի նոցանէ.. :

43ա. Թվ. ՌՃ. երկրորդ լուսաւորիչն.. Փիլիպոս գնացեալ Երուսաղէմ.. երկրպագութիւն անօրինակնաց Քրիստոսի.. ընդ իւր ունելով բազում վրդ. և կրօնաւորք և Թագաւորն Կ. Պօլսի առաքեաց առաջի նորա Բ մեծ զօրագլուխք զի ուր և մտցէ անկասկած լիցի ի բռնաւորաց. և յոր քաղաք մտանէր գլոհ տուեալ ընդառաջին ընդ առաջ նորա զի գնէ միայն ի քղանցս հանդերձի նորա մերձեսցին. ոչ միայն հաւատացեալք,

այլ և անհաւատք․․ և ամենայն ազգ և գլխաւորք քրիստոնէից և պատրիարգունքն ընկալան զնա՝ որպէս զՊրիգոր լուսաւորիչն․․ ։ Եւ սալայատակ կճայիւք և պէս պէս նկարակերտ յօրինուածով զարդարեաց զատակ ս․ Ցակոբայ գլխադրին․ պրոլոր եկեղեցին յընչից իւրոց․․ ։

Թվ․ ՌՃՁ եկն Մալաք փաշայ Վանայ ի վերայ Բաղիշոյ Աբդալ խանին․ Իւ ըսպառազինօք և ի հուպ լինել քաղաքին փախեաւ խան հանդերձ կանամբք և ամենայն աղխիւն, յանձաւս (լ)երանց որ մօտկան կուչի առ Ալի աղայ Նախարար կողմանց․ և մալաքն որ յառաջ ոգիք և այժմ փաշայ․ զմեծագոյն որդին՝ Դիւադին անուն ամիրայ եա ի տեղի հօրն և թալանեաց զմնացեալ ախղ նորա և զքաղաքն և ԺԵ ոգի Քրիստոնեա սպանին սադրելոյ Վանայ Ջուլուց և յետ ամի միոյ Նուրաշին միւս որդին Աբդուլխանին, բռնութեամբ հօրն ըսպան զեղբայրն իւր զԴիադին և հայրն եբր ի չ(ք)մեղս եղեալ սպան և զՆուրաշին կամակցութեամբ նախարարացն․ և ինքն դարձեալ եղև ամիրայ հըրամանաւ Հասան փաշին որ նստէր ի Տիգրանակերտ․ և այս ԽԳ ամ է որ ամիրայ է Բաղիշու քաղաքին․ և զանբաւ չարիս զոր ետ անցուցանէ ո՞ կարէ ծրել ի քարտէսի․․ ։ Եւ կան ի քաղաքիս Դ (Գ) անուանի վանք․ Ա․ Գոմոց վանք առաջնորդարան Բաղէշու քաղաքին և երկրի վերատեսուչ հոգևոր այժմ Մեսրոպ վրդ․ օծեալ ձեռամբ Փիլիպոսի կաթ-ի․ և առեալ զաւազան ի Նմին աւուր։ Թվ․ ՌՉԸ որպէս յառաջ ասացի․․ Բ-դ վանք խնդրակատար վայրաձոյ․ յանուն ամենասրբոյ՝ չի(նեալ) յառաջ ձեռամբ Թարխնի առաքելոյն, զամբարան վրդ-ացն Ներսէսի Բաղիշեցոյ և միւս Ներսեսի հերապետին և Կարապետի Փարխէնցոյ և Պետրոսի վարժապետացն․ և ի սոցանէ վարժեալ անթիւ ջոկք վարդապետաց․․ և այժմ ծառայ ս․ կուսին կարդեալ․․ եւ տրուպ անարժան մեղուցեալ Դաւիթ բանաւէր․․ (տես Արարատ․ 1898 մարտ․ ամ․ մեր յօդուածը․)։ Դ-դ (Գ-)դ Ամիրտօլու վանք․ որ յանուն սրբոյն Ցովհաննու զամբարան և գաստատն Բարսեղ Վ․ ի և Ցոհաննու և Խաչատուր վ-ի հանգուցելոց ի Քրիստոս, և այժմ անտուչ․ ի Նման է․․ Վարդան վրդ․ ճարտասան։

(Աղթամարցոց ստնձգութեանց մասին տես վերոյիշեալ յօդուածը․)։

Ա5․ 45^{ա}․ Արդ կամիմ ծաղկաքաղ առնել յԱբրահամէ մինչև ի Քրիստոսի ծնունդն և անտի կարգաւ մինչև ի Կոստանդիանոս և ի Նմանէ մինչև ի թվ․ 2 ըզկարգս Նահապետաց և զառաքելոցն համառօտաբար․ (թերի․ մինչև «Նիկեփոռ․»)։

Թիւ․ № 80․ ԱՆՈՒՆ․ Մովսէս Խորենացի եւ Եղիշէ․ ՆԻՒԹ․ թուղթ․ ԿԱԶՄ․ Նոր ժամանակի․ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ․ լաւ․ ցեցակեր․ ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ․ 1, 177^{ա}—181^{բ}․ 297—302․ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ․ 16,7××11,2․ ԳՐՈՒԹԻՒՆ․ միասիւն 12,5×8․ ԹՈՒՂԹՔ․ 302․ ՏՈՂՔ․ 27․ ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ․ կ․ բ-ով․ ԳԻՐ․ բոլորգիր․ ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ․ բոլորագիր․ կ․ բ-ով․ ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ ծուաձև․ ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ․ 2^{ա}, 44^{ա}, 117^{ա}, 182^{ա}․ ԳՐԻՉ․ Մարգար, (?)․ ՍՏԱՑՈՂ․ Ցովհաննէս (?)․ ԺԱՄԱՆԱԿ․ (ԺԵ)․ ՑԻՇԱՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆՔ․ 176^{բ}․ 244^{ա}․

1․ Ա, 2^{ա}․ Մովսէս Խորենացի․ պատմութիւն Հայոց․ հին երկաթագիր օրինակից արտագրուած։

2․ Ա, 182^{ա}․ Եղիշէի վարդապետի, զոր արարեալ է (ի) խնդրոյ Դաւթի Մամիկոնէի վասն Վարդանայ և Հայոց պատերազմին։

Առաջին և երկրորդ յիշատակները առանձին գլ․ չեն կազմում․ վերնագիր չունին։ 224^{բ}․ Դ-դ յիշատակը սկսում է այսպէս․ «(Մ)ինչ ցայս վայր ոչինչ կարի զանգիտէի․․ (և վերջանում է) ասմ ըմպել նմա զբաժակն զառնութեան մահու․․»։ Ե-դ-ը չկայ․ Զ-դ-ը (229^{ա}) կրում է վերնագիր․ «Կրկին անգամ ընդդէմ կալ Հայոց պատերազմաւ Թագաւորին Պարսից․ «Մեծ է ուժըն Աստուծոյ քան զամենայն մեծութիւն երկրաւոր․․»։ Եթէ հնագոյն ձեռագիրները այսպիսի գլխաբանութիւն ունենան․ ինքն ըստ ինքեան զբաւական մաքով կլուծուի այն հարցը թէ Բարձուման ըստ Թովմա Արծրունու վկայութեան Եղիշէի պատմութիւնը զեղջնե՞լ է թէ ո՛չ․․»

244^{ա}․ Ութներորդ յիշատակ․ յորում նկարագրելի դարձեալ առաքինութիւնն Հայոց և չարագոյն եւս երևի անօրէնութիւնն Վասակայ․ «Արդ դարձեալ յայնժամ գըրդեաց․․ Նիւշապուհ քաղաքի ի Քրիստոս Ցիսուս ի Տէր մեր․․»։

82ա. Դարձեալ վասն խոստովանող աշակերտացն Նորա. «Իսկ աշակերտքն երանելեացն ի կապանս.. յերկրէ ի յերկինս, ի Քրիստոս Յիսուս..»։

288ա. Անուանք նախարարացն, որք կան յաւժարութեամբ վասն սիրոյն Քրիստոսի. «Յազգէն Սիւնեաց Բ.. կենաւք և պատուով.»,

292բ Բայց ի տեղի այսօր դարձեալ գալ պետի. «Իսկ կանայք.. սիրելեաց Աստուծոյ.»։

3. Ա, 295բ. ի պատմութենէ Թովմայի վ-ի. «Բայց երբև եղև մեծ պատերազմն ս. Վարդանայ. քում ուսումնասիրութեանդ.»,

Ա2, 296. Վասն արեւնահեղին Բաւնամայի. «ընդ ժամանակս Պերոզի արքայի. հրամանաւ սրբոյն Վարդանայ» (Թերի)։

A. a, 176բ. Ողջ լեր տէր ծառայդ Աստուծոյ հեզահոգի տէր Յովհաննէս և յամենայն ժամ յիշեա և զիս զառապեալ Մարգարս։

Թիւ. № 81. ԱՆՈՒՆ. Մովսէս Կաղանկատուացի. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԴԱՐ. Ը. ժամանակի. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. չաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1, 263բ, 264. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17×13,1. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. երկսիւն 11,7×4. ԹՈՒՂԹՔ. 264. ՏՈՂՔ. 23. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. թ-ով. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր. ԳՐԻՉ. Սիմոն. ՍՏԱՑՈՂ. Տէր Բարսեղ աբեղայ. ՏԵՂԻ. Ամարաս. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԺԳ—1664. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 259ա. 261.

Ժ. Ա, 1բ. շարական գրողների անուանացանկը:

1. Ա, 2ա. Ցանկ և նախադրութիւն սակս պատմութեան Աղուանից: Տպագրում այս չկայ. (տես. Մ. Կաղանկատուացւոյ պատմութիւն աղուանից աշխարհի. Մկր. Էմին. 1860. Մոսկուա, տպ. Լազ. ճեմարանի.). տակը գրած է. «Այս առ ցանկ պատմագրոյս Թ-ով Լ. և ցուցումն կարգի սորա, զոր դիւրագիւտ լինի ընթերցողացդ, զորս և կամիցիս խնդրել կարգաւ գիւտ և զաշխատող սորա յիշեա։

4բ. Նախերգան սակս պատմութեան աղուանից. սկ. Որ ինչ յԱդամայ մինչև ցՆոյ ծնունդք ազգատոհմութեանց: Տպագրի

9. ծանօթութիւնը. «յայսմ տեղւոջ եղև մկլիզըն..» օրինակս ունի, այս հատուածը ներմուծած համարելը սխալ է. և այլն, շատ հետաքրքրական տարբերութիւններով, որոնց մասին տես. Արարատ. 1896—7 Թ. վ-ի յօդուածները:

A. a. 259բ. Փ.. եղև կատարումն.. ի ՌՃԺԳ.. ի հայրապետութեան աշխարհիս Աղուանից տեառն Պետրոսի.. կԹ-ի վերադիտողի մեծի աթոռոյն Գանձասարայ, զի այս խոնհմբական հայրապետս աշակերտ էր սրբազնայ և ուղղափառ մեծ բարունապետին Ղուկասու վասն զի այս երեքս երանեալ կաթուղիկոս լուսաւորեաց.. բոլոր տունս աղուանից, զոր ի բազում ամանակաց կայր խախտեալ և խանգարեալ ի կարգաց և ի կրօնից վանօրայք և յամենայն եկեղեցիք: Յորոց մի էր և մեծ աթոռս Ամարաս զի յամանակաց յոլովից կայր աւեր և անբնակ ի մարդկանէ. զի արք ամանք խենէշք և անխոհեմք փետեկեալ և խրամատեալ էին զթեմ և զվիճակ սորին... Իսկ.. կաթուղիկոս Պետրոս եկեալ ժողովեաց.. զվիճակ երկրիս Հաթանց կոչեցեալ, զոր այժմ ասի Վարանդա և կացոյց զառաջնորդ.. զաշակերտն իւր զպարոն Տէր Բարսեղն որ է ստացող սորա, և սա նորոգեաց զԱմարաս պարսպօք և բազմածախս սենեկօք և տամբք: Տէնս կայր և հովարան ի հնոյ մեծի աթոռոյս, հաւ ի գեղջն Հերհեր կոչեցեալ որ կոչիւր ս. Աստուածածնի վանք.. անդ գնացեալ մեծ հայրապետն հիմնաբէկ քակեցին և յանձնէ աշակերտին իւրոյ զվերոյասեալ Բարսեղ պարոն տերին զի շինեսցէ, զոր և կատարեաց կամաւրական ձեռով և գեղեցկանկար զարդու.. որ վերաձայնի ս. Գրիգորիս որ և անդ զարդարեաց պարսպօք և խցերօք: Դարձեալ ես գրել յոլով գրեանս, յորոց մինն է և զայս պատմագիրք զոր ի վաղուց հետէ ապառեալ էր ի տանէս աղուանից և գտեալ եղև ի ձեռն լուսաւոր հոգի Ղուկաս վ-ին զոր ես վերստին գրել և օրինակել վերոյգրեալ հայրապետս.. և ես վախմը.. ս. Ամարասու և նորաշէն ս. Գրիգորիսի վանուցն.. :

Յիշեցէք ի ս. աղօթս ձեր զառաջնորդ ս. ուխտիցս կարգավորն և հանճարապատում զտէր Բարսեղ արհեպ-ն.. որ է.

յերկրէս Հարանդու ի գեղջէն Կճի կոչեցեալ: Ընդ սմին և միաբանք տեղոյս, զՄարտիրոս, զԱլէքսան և զՆղիս պարոն տէրքն.. այլ և որք կանն.. ի պաշտօն ուխտեալս զՈվանէս պարօն տէրս, զտէր Գրիգորս, զտէր Մկրտիչս և զտէր Ոսկանս.. Դ. յիշեցէք.. ըզՄարտիրոս պարոն տէրն որ մականուամբ չիկ կոչիւր.. զհայրն իւր Աղան և զմայրն իւր Գուլազն և հարազատ եղբարքն զԲաղդասարն և զՄարտիրոսն, նաև եղբօրորդիքն իւր զԳասպարն, և զՄագրուփանն, որ մանուկ տիօք փոխեցաւ ի Քրիստոս, այլ և քորքն իւր զՓէրին, զԽանումն, զՀիւրին, զՄերեան և զԹամամն. ընդ սոցա և զիս զՍիմոն.. բանի սպասաւորս յիշել ժամ. նաև Թողութիւն շնորհել խոշորութեան գրոյս վասն զի յանպատրաստ ժամու և ի վերայ ծնկաց իմոց մելանեցաւ:

ԹԻՒ. № 82. ԱՆՈՒՆ. Դիւան պիտոյից եւ այլն. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. կաշ. թաղար թղթեր մաշուած. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 366ք. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 14,7×8,8×7. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 10,5×6,8. ԹՈՒՂԹՔ. 366. ՏՈՂՔ. 19. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. թ.-ով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր կ. թ-ով. ԳՐԻՉ. Իգնատիոս վ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ՏԵՂԻ. Երից մանկանց վանք (Գանձասարի մօտ): ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԺ—1661. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից թերի. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 363ա.

1. Ա, 3ա. Գիրք պիտոյից ասացեալ է Աղէքսանդր Մակեդոնացւոյ ոճով.

2. Ա, 239բ. Գումարումն յոբնադիմի խորհրդութեանցն, սահմանաց Դաւթի փիլիսոփայի. և այլոց իմաստասիրաց ի Մովսէս ուսմանէ. ըստ տառից դասաւորութեանց շարակարգեալ. «Ազատութիւն բնականին.. Քաւութիւն է գալը խօսել չար զընկերէն»: 285ա. յղ. պատկերացուցութեան. 291բ. փիլիսոփայիցն. յղ. խելաց և իմաստութեան. և այլն. 329բ. Այս չորրորդ ակնելայս է զոր սուրբն Օգոստինոս ի ճառի ծննդեան յիշէ. «Դիպուրդինացի անուանեալ կոյր փիլիսոփաս..»:

2. Ա, 331. (Նախերգանք և օրհնութիւն). «Նախականն էութիւն և անիջանելի գոյացութիւն..» սակը գրած է. Գրիգոր Տաթևացին է ոգեալ, տես Գիրք հարցմանց

A. a, 363.. Ես.. Իգնատիոս վառաշուէր.. սպասաւոր.. եմ.. յերկրէն Զարաբերդոյ. ի ի գեղջէն Մեծ-շենու.. ըստ բնական տեղւոյ մնընդեան ի ուխտն ս. Երից մանկանց, սնեալ և վարժեալ ի Նախնեաց աթոռն մեր և կաթողիկոսարանն Հայոց և ամենայն աղուանից ս. Գանձասարն՝ որ այսու ժամանակաւ գեղեցկազարդ պայծառութեամբ շքեղացեալ գոյ՝ հոգևորին և մարմնաւորին սահմանադրութեամբ. (ի ձեռն երջանիկ կաթողիկոսին Պետրոսի).. իւրովքս որդևոցեալ վարդապետականին խմբիւք.. յաւէտ պարապեալք հնոց և նորոց կտակարանաց ներքին և արտաքնոց և քերթողութեանց արուեստից բնաւին թագաւորեալք.. ոյց գըլուխ և առաջնորդ լեալ մեծ վարժապետս Անդրէաս.. տեղեաւ. Ջուղայեցի ի.. շօշայ. որ այժմս ասի Ըպահան.. եկեալ (յայսմ ժամանակի) մեծ րաբունապետն Ոհան ի ս. ուխտէն Տաթևոյ և.. է.. Տաթևացի. որ է առ ի մէջ քանասիրաց արեգակն.. անձանձրոյթ ուսուցանելով աշակերտելոց.. մանաւանդ վարժապետիս մերոյ Անդրէաս վրդ-իս. ..բերեալ ընդ իւր (Ոհան) զօրինակ գրոցն ճարտասանութեան.. մեծի քերթողահօրն Մ(ովսէ)սի Խորենացւոյ՝ որ զանունն միայն լուեալ, բայց զխնդրն տեսեալ ո՛չ բնաւ. զի էր բնաւին անհետացեալ ի մերոյինս ազգաց.. առեալ գաղափարեցի.. եղև թիւ աւարտման սորա ի ՌՃԺ. ի վերադիտողութեան ս. և երջանկափառ մեծ հայրապետին Պետրոսի Խաչենեցւոյ, և ի թագաւորութեան Թուրքաց.. Շահապասի փոքու և գրեալ եղաւ ընդ սմին զբանս իմաստասիրացն, զսահմանս Դաւթեայ և կարգեալս. Դաւթի.. զնախերգանս և աւրհնութիւնս.. յիշեցէք.. զմեծ պապն իմ Հաճանն և հօրեղբարքն իմ տէր Ովհանէսն, Մելքոնն. զհայրն իմ տէր Սարգիսն և զմայրն իմ զՍալվարն և եղբարքս զՍէֆամն, զՄանուչարն: զՍիմէօն սարկաւագն. զՊալասանն.. եղբարքս (հոգևոր,) Ոհանէս, զՆիկողայոս, զՈհանէս վրդ. զտէր Պետրոս, զտէր Մկրտիչս և զհոգևոր հարքս մեր (զխոստմամբ ջնջուած.). զՆղիայ պարոն տէրս, զԱստուածատուր պ. տէրս, և զԱկոբ պ. տէրս և զտէր Թաթէոս և.. զտէր Ոհանէս զտէր Մելքիսէթ զտէր Անտոն, զտէր Բարսեղ..»:

Թիւ. № 83. ԱՆՈՒՆ. Ժողովածու. ՆԻՒԹ. № 6. թ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 160. 378. 383-5. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17,4×10,5×3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 15×8. ԹՈՒՂԹՔ. 192. ՏՈՂՔ. 22. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ բ-ով. ԳԻՐ. շղագիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. մեծատառ. ԳՐԻՉ. Առաքել վ. Կոստանեան. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ՏԵՂԻ. Գոչոյ վանք. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԹ. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. Արտագրութիւն. № 79. Ա². 34^{բ}-ից տեղ տեղ փոփոխած.

1. Ա, 161. «պատմութիւն Ղարաբաղու երկրին երեւելի բեկզադեաց և պալատազարմ իշխանաց..», արտագրել է պ. Կոստանդ Շէխեանց Շուշուա քաղաքացի 1161—1280 տարեգրութիւնից..։

Ա², 177. պատմութիւն Գաչոյ վանուց և այլն. 327 մի ոտանաւոր.

x³. 368. Մանաւոր տեղեկութիւն յաղագէն Մելիք Շահնազարայ. (5 Թ.)։ № 83^{ա}-ում № 71. 7. Ա², 258^{ա}. 9^{բ}. յղ. խորհրդոց զգուշութեան. «Արդ նախ յառաջ քան զամենայն.. լեցէս տաճար Հոգոյն Սրբոյ».. № 71. 8. Ա, 259^{ա}. № 83^{բ}. Պատմութիւն ծննդեան և մննդեան արքայնեկի նեռան Մանիկի Թագաւորին «Աստանաւր կամ եղև ինձ..»։

Սեւնեաց Բիւրեղ անուն տիկինը Հերակլին դիմաւորում է թէ նրա արշաւելու և յաղթութեամբ վերադառնալու ժամանակ և ահա թէ ա. անգամ ինչ ընծաներ է տալիս. «Ի զրեհ պատերազմի և չէն ունէնքուռս ՊՃ. սաղաւարտ Ռ. վասն պատերազմի..». արքայն խոստանում է տալ նրան ինչ որ ցանկանայ, տիկինը խնդրում է խաչափայտի մի կտորը, բայց Հերակլը մերժում է. «Ու էր անդ Ցոհան Մարգոնեցի. այր փիլիսոփայ, և արքայն սիրէր զնա վասն սրբութեան իւրոյ։ Ասէ Ցոհան տէր իմ արքայ, զկարդ ոչ կատարեցեր զխնդիրս նորայ.. ո՞վ, արքա.. դեր զսուրբն ի պահարանս խաչին և առա ցտիկինն զի յաղօթս արասցէ և թէ կամք լիցի ինքն առացէ նմայ մասն.» և արքան իւր սուրբը դնելով պահարանի մէջ և իւր մատանիքով կնքելով նրա դուռը տիկնոջ հրաւիրում է աղօթելու.. «ապա եկեալ Հերակլ և բանայր զպահարանս ս. խաչին և տեսանէ Բ մասն հատեալ».. տիկինը տանում է ս. խաչը և հացիւն դաշտի միջով անցնելիս տանող ջորին կանգնում է. և տիկինը հենց այնտեղ շինում է վանք և ինքը գնում իւր ամրոցը։ (Թերթ.) 26 Թ.

№ 83^{գ} Ազգաբանութիւն Հայոց և Պարսից Թագաւորաց. մի մեծ գրքի. «313—322 մասը»։

5^{բ}. կարգ Օսմանցւոց Թագաւորաց. 6^{բ}. կ. խանեցն Թաթարաց. 10^{ա}. պատմութիւն Հերակլեա և յաջորդաց նորին.

№ 83^{գ} իւր պատմութեան պակասներն է լրացնում Առաքել վ-ը (Կոստանեան) այս յաւելուածովն.. 11 Թ..

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԹԻՒ. № 84. ԱՆՈՒՆ. Երկք Դաւթի. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս ցեցակեր. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 187, 188ᵖ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 14,3×10×4,9. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 11×6,7. ԹՈՒՂԹՔ. 200. ՏՈՂՔ. 20, ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. թ-ով. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. բոլորագիր. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ᵘ. կ. գծերով. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 108ᵘ. կ. գոյնով. ԳՐԻՉ. Յովհաննէս եւ Ստեփաննոս. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԶ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. վերջից թերի. թ-երը յետ ու առաջ ընկած. 188ᵘ. Ս. ժմ-ի մի պատկեր. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 128ᵘ. 137ᵘ.

1. Ա, 1ᵘ. Դաւթի փիլիսոփայի յղ. սահմանաց իմաստասիրութեան. «Որք միանգամ իմաստասիրութեան տենչանօք․․». ԻԱ. պրակք.

Բ. 108ᵘ. Դաւթի անյաղթ փիլիսոփայի ներբողեան ի ս. խաչն աստուածընկալ. «բարձրացուցէք զՏէր Աստուած մեր մարգարէն․․ ի պարծանս քրիստոնէից և ի փառս Քրիստոսի.»:

Ա², 128ᵖ. Սահմանք իմաստասիրականք․․ «Աստուած վսեմական և էութենական գոյութիւն․․ ըստ էութեան գոլով բարի.»:

2. Ա, 164ᵘ. Յոհաննէսի բանուոր Ե(r)զնկացու ի խնդիր գրոյ ուսումնասէր և բարեպաշտ իշխանին ասացի բան ինչ յիշատակ սիրոյ յղ. երկնի և զարդուց նորին. «Յամենահրաշ գործ արարչին որ գոյացան․․ ժամանակաց պատշաճ յիշման (ակընատաւորք.—Յոհանէսի թան յղ. երկնի ի խնդիրս իշխանի Հայոց Ապլոյցանու.):

189ᵘ. ք. ի բանն. բանդի ի ճանաչելն․․ «է Աստուած ամենայզօր․․ վերօքն ըմբռնեցաք.»:

A. a, 128ᵘ․․ Կատարեցաւ․․ ճառս․․ ի ձեռն իմս Յովհան հմտութեան, զՎարդան օրինակացս յիշել ի բարի պաճանցիմ:

B. 137ᵖ. զմեծազարմ բանունին զՈվհաննէս մականուն սամաղար յիշեցէք․․ 138ᵖ. և մեղացն թողութիւն հայցեցէք․․ Յովաննէս վրդ-ին, Մխիթար վրդ-ին. և աշակերտի․․ ս. Ստեփաննոսի․․ »:

ԹԻՒ. № 85. ԱՆՈՒՆ. Ժողովածու. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 290-6, 336, 754—762. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 14×9,3.×6. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 9,3×7. ԹՈՒՂԹՔ. 407. ՏՈՂՔ. 22—3. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. թ-ով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. ծաղկագիր. ԳՐԻՉ. Յակոբ Երզնկացի. ՍՏԱՑՈՂ. Միքայէլ խոջայ Ջուղայեցի. ՏԵՂԻ. Սպահան (ս. Սարգիս). ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՁԴ—1635, ԿՆԻՔ. 166, 811. Քրիստոսի ծառայ յիսուսի վրդ. ՌՃԿԴ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից թերի. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 289.

X. Ա, 3ᵘ. լուծմունք. «ի Հերակլեա բացորոշելով և յայլոյն մեկ. լծ. ի Հերակլեա․․»:

Ա², 25ᵘ. կրկին լուծմունք. սկիզբն դնէ ի մեկնչէն ի հետեւգա կարգաւ. լուր հարկաւորի․․ ի վերայ բազմաց, ամենեքեան ճշմարիտ են․․: № 84. 1. Ա. 1ᵘ.

1. Ա, հգ. Ներածութիւն Պորփիւրի. նախերգանք ապա. «ըստ բացատրութեանց այլոց, որ է Հերակլեա․․ պարունակեալ ի մարմինն. կաչաղակն. և Քրիստոսի մ․․»:

2. Ա, զգ. Ստորոգութիւն Արիստոտէլի. նախերգանք․․ «Յառաջ բաժանէ զամենայն ստորոգէ չակս իմանալի․․ որպէս հայերէն պետի արմէն ապացուցական և այլն».

Ա², 169. վ. գոյացութեանց ի ժ. ստորոգութեանց համառօտ բանք «Համանուանք ասեն, որոց անուանքն միայն հասարակ․․ անբաւ մաս են, և այլքն բանական են.»:

3. Ա, 186. Գիրք ի վերայ ընութեանն. հանրական և մասնական քահանայի ումեմն

աշխատեալ ի շողխանում յեռուտ‥ «Յորժամ գոյացոյց Աստուած զէսս‥ ոչ կարէ հաստ լինել․»։

2. Ա5. 217. Նախերգ. յղ. պետի Արմենիաս‥ Նախերգանք «Զամենայն բանին մասունք ժԸ են բաժանեալ‥» ապա իւրաքանչիւրի մասին առանձին.

Ա3, 269. Նախերգանք յղ. աշխարհաց. Արիստոտէլի‥ «Աղէքսանդր թագաւոր որդի էր‥ հեծեալ և զրեհեալ ճակատին.»։

Ա4, 285. Արիստոտէլի յղ. առաքինութեան գրոց նախերգան. «Գեղեցիկն իմաստունն և առաքինին‥ գեղեցկութիւն սերէ և այլն.».

4. Ա, 297. վասն բանի և վ. բանի. այս են մուտք քերականին որ ի Դիոնեսիոսէ, որքին զատոզէ են եղեալ, գլուխս թվով Ը. «պատւզ. որ է բառ եւս. բառ է‥»։

5. Ա, 367. Նռամեծին Յովհաննու Որոտնեցւու Հայոց փիլիսոփայի. և վարժապետի, համաքումն համառօտ վերլուծութեան ստորոգութեանց Արիստոտէլի. «Ստորոգութիւնք վասն է՞ր կոչին նախ ասացէս‥ զհոմանունսն, զփաղանունսն և զայլսն‥»։

Ա2, 538. Ն. Յոհաննու Որոտնեցւոյ համառօտ լուծմունք պետի Արմենիաս գրոցն. «Սկիզբն և նախադրութիւն լծ. նոյն‥ յայտնի եղև ի գիրքս այս.»։

6. Ա, 763. Դաւթի Փ-ի Ներգինացւոյ յառաջաբանութիւն սահմանաց իմաստասիրութեան. «Որք տենչան բանից. լծ. բառ այսմ‥ միմեանց որպէս կարեն կեալ.».

A. a. 752. Փ‥ կատարեցի զգիրքս‥ ընդ հովանեաւ ս. Սարգսի զաւրավարին և որդոյ նորա Մարտիրոսին. ի մեծ թուականիս Հայոց ՌՁԴ. ի հայրապետութեան‥ տէր Փիլիպպոսի‥ և առաջնորդութեան Ջոշ քաղաքի որ կոչի Ըսպահան, սրբազան վ-ին տէր Խաչատուրին‥ գրեցաւ սայ ձեռամբ‥ Եղնիկացի Յակոբ դպրի‥ յիշեցէք‥ զըստացող գրոյս Ջուղայեցի զխոջայ Միքայէլն և զծնողն իւր զխոճայ Խեներին և զմայրն իւր Փերասաբերն‥ եղբարքն իւր զՄխիթարն, զԹումանն և զքոյրն իւր ըզսուլթան խանն և զկողակիցն իւր զԱննան։

Թիւ. № 86. ԱՆՈՒՆ. Վերլուծութիւն ի Ներածութիւն Պորփիւրի. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. տախտակակազմ կաշեպատ. ա եւ բ կաշեխանդակ խալիւր. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. չաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. ա-բ 308-320. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 18×10. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 13×6,6. ԹՈՒՂԹՔ. 160. ՏՈՂՔ. 18. ԳԵՐԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. նոր նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. բըռլանգիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. ծուսանև. 1. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԸ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. օպագիր «Ներածութիւն Պորփիւրի»-ի հետ միասին կազմած.

Դաւթի անյաղթ փիլիսոփայի վ. ի Ներ. Պորփիւրի. «Հանդերձեալք հանդերձ Աստուծով սկիզբն առնել‥» (պր. ԼԵ.)։

Թիւ. № 87. ԱՆՈՒՆ. Տեառական փիլիսոփայութիւն եւ այլն. ՆԻՒԹ. հաստատ թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. չաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1ա. 51բ—52, 90. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 21×16,5×2,8. եւ այլն. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, երկսիւն. ԹՈՒՂԹՔ. 155. ՏՈՂՔ. 23—33. ԳԵՐԱԳԻՐՔ. սեւ բ-ով. ԳԻՐ. նոր նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. մեծատառ. ԳՐԻՉ. Յովսէփ վ. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. (?). ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԹ.

Գիրք տեսական փիլիսոփայութեան. համառօտեալ ի Յովսեփայ իմաստասիրական վ-է Արցախեցւոյ՝ զիւրաւորս ոճիւ ի յօգուտ հետեւողաց աշակերտին գրոց գիտութեան, բաժանեալ յերկուս գիրքս, յորոց ա-ն է տրամաբանութիւն և բ-ն համաբնաբանութիւն‥

3. Տրամաբանութիւն. 3-101. համաբնաբանութիւն 1—65, բարոյագիտութիւն. 1—90. Ներածութիւն աստուածաբանութեան (կաթոլիկ.) Ե. վիճաբանութեանց բաժանած 135ա—155ա.

A. a. 1. ի հայրապետութեան. Տ. Եփրեմի ս. կաթուղիկոսին։

Թիւ. № 88. ԱՆՈՒՆ. Հոգեբանութիւն. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. տախտակակազմ. պարզ խաչանշանակներով. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ վաս չէ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1—2, 3բ, Դբ, 194բ—196. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 18×12,5×2,8. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 12×8. ԹՈՒՂԹՔ. 196. ՏՈՂՔ. 24. ԳԵՐԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. նոտրգիր գեղ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. բոլորագիր. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 8ա. բաց կարմիր, կանաչ եւ կապոյտ գոյներով. ԳՐԻՉ. Սեփաննոս Իլովացի. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃԺԷ—1668. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 3բ. 19

Համառօտ հաւաքումն յղ.՝ հոգւոյ բանականի. յառաջաբանութիւն գրոցս. 8ա. Գլ. ա. յղ. էութեան հոգւոյն. Է պր. 18բ. Գլ. Բ. յղ. միաւորութեան հոգւոյն ընդ մարմնոյ և Ը պրակս բաժանեալ. 38բ. Գլ. Գ. յղ. զօրութեանց հոգւոյն Ը պրակ. 52բ. Գլ. Դ. յղ. իւրաքանչիւր զօրութեան առանձնակի Դ պր. 60ա. Գլ. Ե. յղ. իմացական զօրութեանց. ԺԳ. պր. 80բ. Գլ. Զ-դ յղ. յօժարական զօրութեանց, Բ պր. և այլն. ԺԷ գլուխ.

A. a. 193բ. Վասն զի թարգմանութիւն գրոցս.. էր յոյժ ապականեալ.. և բովանդակն ոչ թարգմանեալ, այլ.. հատկաքաղ արարեալ.. ես Սեփաննոսս Իդովացի.. վերստին լեապէս.. ի լատինացւոց բարբառոյ ի Հայոց լեզուն փոխաբերեցի.. ի ՌՃԺԷ. ի հայրապետութեան.. տեառն Յակոբայ, ընդ հովանեաւ.. Էջմիածնի.. ։

Թիւ. № 89. ԱՆՈՒՆ. Բառարան. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 10×7,6×3,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 6,8×4. ԹՈՒՂԹՔ. 214. ՏՈՂՔ. 15. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԷ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից եւ վերջից թերի. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. ա-ֆ. ագամոյփ—զօրութիւն մահու, ագափիսկա—այլազգի. ագրանոսում—խնչագարում. Ադեկս—ուժգնութիւն. ամաասրակոփ—բուրվառ. ամասել—արկանել. բարհուկ—գեղեցիկ. բաւա—պատրաստ. բաֆրիկ—զօրութիւն Աստուծոյ. Գաչիլա—գեղեցիկ եւ այլն։

Թիւ. № 90. ԱՆՈՒՆ. Բանգիրք, եւ այլն ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. 15×10×3,2. տախտակակազմ կաշեպատ. ա. բ եւ գ. կաշեհանդակ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. փտ. մաշուած եւ ցեցակեր. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 15,2×10,1. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 10,7×6,7. ԹՈՒՂԹՔ. 138. ՏՈՂՔ. 22. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր. ԳՐԻՉ. Մկրտիչ կրօնաւոր. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԷ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից, միջից եւ վերջից թերի. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 109բ, 114բ. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. ի—ֆ. ծամրել—ոռոշել. կատաս—թիթեղ. պղնձից գլուխ. հակամ—անօպարտ նախիս—հովուապետ եւ այլն։

x. Ա, 68ա. Հանդէս բանաստեղծաց փազմանունաքար ստորոգել սակս Նորավարժիցն. օր. աստուածազան, աստուածաքանչ, աստուածազգեաց, աստուածաէր. աստուածավայելուչ..: № 64. Ա17, 183ա.

1. Ա, 89ա. Գրիգորի Նարեկացոյ խրատ յոգեշահ. վասն աղօթից. «Յորժամ հոգւոր գողն հարկանի.. աներկիւղ նշխա ի փառս նորա. ».

2. Ա, 93բ. Յովհաննու վ-իս Դառնեցոյ. «Աստուածաւոր պխտոյ է մեզ ողբ.. և գվիշտս որ գայցեն ի վերայ նորա »: 100ա. ի հարանց վարուց.. խրատ կրօնաւորաց. «պարծանք կրօնաւորի է համբերութիւն.. »:

3. Ա, 103բ. Յովհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ ի Ղուկասու Աւետարանէն մեկնութենէն. յանառակ որդին. «Առն միոջ էին երկու որդիք.. բարեացն հասցուք ընդ ամենայն սուրբս.. »:

Ա2, 109բ. ի Մատթէոսի Աւետարանի մեկնութենէն ասացեալ ի տասն կուսանն. «Քանզի նմանեցաւ յարքայութիւն.. արժանամք ցուցանէին յինքեանս. »:

4. Ա, 115ա. Ս. Ներսէսի Լամբրոնայ եպ-ին ոռոշումն ինն դասուց աստիճանաց եկեղեցւոյ.. «Նկեղեցի քրիստոնէից ռաւաբելական խօսիւք.. զգլխս սուրբս մահայպարտին, որ է...»: № 47. Ա26, 386ա. № 71. 7. Ա2, 258ա. 136ա. կտակ չարչարանաց։

A. a. 109բ. .. Ցեշեցէք.. Մկրտիչ կրօնաւորս.. և զհայրն իմ ակը Մէլքոսէթն և զմայրն իմ Նազաղն. և հանգուցեալ որդին իմ Նազաղն. և հանգուցեալ որդին Մելքոսէթն.. ։

Թիւ. № 91. ԱՆՈՒՆ. Քերականութիւն. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ, ցեցակեր. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 21բ.—22. 25բ, 211ա—213ա. 278. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 18×12,7×5,8. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 11,4×7,6. ԹՈՒՂԹՔ. 372. ՏՈՂՔ. 24. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. բոլորգիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 1ա. ջնջուած. 26. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ա, 26ա. կարմ. գոյնով. գեղ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԵ. ԿՆԻՔ. 119բ. «Տէր Աստուած. Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Եսայի վրդ. թվ. Ն. Թ. Ո. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 210բ.

x. Ա, 1ա. «Քերականութիւն է հըմտութիւն որք ի քերթողաց և ի շարագրաց իբրու բազում անգամ ասացելոց..»: 15ա. Մեկնութիւն բառից քերականին, օր. վեր-

ծանուԹիւն—ընԹերցողուԹիւն, Ներկուռ—վարժ.

1. Ա, 19ա. Մովսէսի Խորենացւոյ բան իմաստութեան. «ԵԱստուծոյ խորհրդով և իմաստութեամբ հաստատեցաւ մարդկայինս տեսակ.. ըստ ամենայնի և յամենայնի.» 20ա. Զի՞նչ է կէտ կամ գիծ կամ մակերևոյթ և մարմին.

2. Ա, 23ա. Նուաստ Յոհաննէս վ-ի Երզնկացւոյ որև Ծործորեցի, արարեալ համառօտ տեսութիւն քերականին. «Բնաւորեալ է յոգիս բանականաց.. առին զեԹերացն և կամ այլ իմն» (կիսատ.):

Ա^{2}, 26ա. Ն. Ե. վ-ի Ե(ր)զնկացոյ որ եւ Ծործորեցի և այլն վերեւին-ի պէս այստեղ ամբողջ յառաջաբան է.. վերջանում է. «զամենայն մասունս արուեստին.».

47բ. յղ. հագներգութեան.. 117բ. յղ. ոտից. 140բ. յղ. սուղ վանգի. և այլն:

3. Ա, 213բ. Եղ. Քերականութեան. Համառօտ լուծմունք ի Տէր Առաքել Սիւնեաց եպ-է, ի մեկնութիւն քերականութեանս. պէս պէս յառկութեամբ պարզեալ. վասն դիւրալուր հասկանալոյ զխորութիւն բանից քերականին «Նախերգանք քերականութեանս ա. որ առէ յղ. քերականութեան. «Նախ պարտ է գիտել.. Գ Թիւն, Գ դէմք է. (3 երես Թողած.).

1. Ա^{2}, 288ա. Մովսէսի Քերթողի յղ. քերականութեանց. «Քերթողութիւն է առասպելաւարժութիւն.. առ քերթէ, շարադրեալս Բանին և առ Հօր և Հոգւոյն Սրբոյ.»:

4. Ա, 296ա. Դաւթի փիլիսոփայի. յղ. համարական չափաչափաց և այլն. «համարականութիւն Աստուծոյ.. ըստ երկուց.. ընծայեալ, չափեալ, միականութեամբ.»

1. Ա^{5}, 306բ. Մովսէսի Քերթողի յղ. ընդունելութեան. «ընդունելութիւն յանուանէ և ի բայէ.. իմովն քովն, նորայովն.»:

5. Ա, 316բ. Ստեփաննոսի ստորոգութիւն. «գիտութիւնն կամ հանուր է.. յանհունս արտաքսականն և Քրիստոսի վ..»:

1. Ա^{4}, 321բ. Մովսէսի Քերթողի հաւր. Մեկնութիւն քերականի. «գրականութիւն սուղգաբանի.. երևեցաւ բացեալ:

6. Ա. 323. Ն. վերլուծութիւն Պորփիւրի, զժուարալուծացն, ի յերկասիրութենէ մեծ հռետորի Յոհաննու. «Զի՞նչ է սահման ընդհանրին.. և ոչ տեսական զբաժանականն.»:

x^{2}. Ա, 328բ. Լուծմունք ստորոգութեանցն յառեցելոցս. «ի խաւսից զինչ խաւսի ոք.. պակասակ, կամք երական.»: 343ա. յղ. աստուածաբանութեան իմաստասիրացն բանք ասացեալ:

7. Ա, 344ա. Եղ. էութեան և պատահման Թարգմանեալ Բոգարաս Մաքիկոնեան յունարէն գրոց. «Գոյ հասարակ անուն ամենայն գոյից.. վոյն. անբաւն ի ժամանակին է.»:

4. Ա^{2}, 358ա. Դաւթի անյաղթ փիլիսոփայի յղ. էակաց. «Քանի բաժանի էակն.. և ըստ այսմ է ութն..» 371ա. Ներածութիւն Պորփիւրի. «գիտել զի՞նչ սեռ..» (2 Թուղթ միայն.):

Թիւ. № 92. ԱՆՈՒՆ. Ճառակատարքին կամ Արտաքինք. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. փրած եւ ծակ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 87բ. 222բ, 287բ—288բ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 14 7×10.3×5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 10.8×7. ԹՈՒՂԹՔ. 313. ՏՈՂՔ. 19. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. նօտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. 1ա. եւ այլն, ծաղիկներ կարմ. կանաչ, դեղին գոյներով. ԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 1ա. 88ա. կարմ. եւ կապոյտ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ ԹՂ. 139ա, 162ա. ԳՐԻՉ. Յոհաննէս կրօնաւոր. Դպիրք. ՍՏԱՑՈՂ և. գրիչը. ՏԵՂԻ. Ջուղա (?) ԺԱՄԱՆԱԿ. (ԺԷ.) ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 312—313-ի մէջ թ-եր են ընկած, ստորագրութեան եւ լուծման յուսանցքներ մանաւանդ, չի են յաւելուածներով. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 49բ, 222ա, 263բ.

1. Ա, 1ա. Սիմէոնի վարդապետի Ջուղայեցւոյ արարեալ Քերականութիւն ըստ լեզուի մերում հայկազանց. «Քերականութիւն է գիտութիւն տառից և սուԹեանց..»: 1ա. յղ. կէր առնլեաց. 5ա. յղ. անուան (սեռք. արական, իգական, հասարակ, չեզոք. 10 հոլով. և 10 հոլովմունք. և այլն.) 75ա. յղ. անկերպայթ բայի. յղ. տառի. յղ. վերծանութեան..:

Ա2, 88ա. Սիմեօնի վ-ի Ջուղայեցւոյ արարեալ զտրամաբանութեան հաւաքածու «ի սկիզբն տրամաբանութեանս պարտ է..». 89ա. յղ. պարզատութեան, որ է հ. ա. , 139ա. յղ. Համաձայնութեան, որ է հ. Բ-դ: 162ա. յղ. շարաքանութեան որ է հ. Գ-դ. № 85. 2. Ա2, 169, Ա3, 217. (Դաւիթ անյաղթի Թարգմանութիւնը մեկնութեամբ.) 1. Ա, հզ. (ատըրեր Թ-ի.. Դաւիթ անյաղթինը.):

A, a, 313ա. .. Ցառաջնորդութեան Ջուղայւոյ ս. ամենափրկչի վանուցս տեառն Աղեքսանդր արհիական եպ-ի.. ես Յոհաննես կրօնաւորս ցանկացող եղէ այսմ գրոցս, որ կոչի արտաքինգ և.. ձեռամբ իմով ծրեցի.. յիշեցէք զհայրն իմ տէր Պարսամն, և զըմայրն իմ Հուռումախմէն և զհօղեռը մայրն իմ զՍանդուխտ. զաւագ եղբայրն զտէր Ոսկանն . յամսեանն Ցունիսի. ԺԲ.

Թիւ. № 93. ԱՆՈՒՆ. Քերականութիւն. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԿԱԶՄ. 12×8×3 տախտակակազմ կաշեպատ և եւ բ. կաշեխանգակներով. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. սեւացած ա. բ-երը պատռուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 11,5×8 ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 7,5×5,2. ԹՈՒՂԹՔ. 130. ՏՈՂՔ. 14. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. նօտրգիր գեղ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ժէ). ԲՈՎԱՆԴԱԿ. տես № 92, 1. Ա, 1ա.

B. a. 261ա. .. Ես անարժան տէր Պետրոսս կազմեցի թվին ՌՄԻԲ.

92ա.

31 բ. նօտրգիր. սկզբից. միջից եւ վերջից թերի. № 58. 2. Ա. 83ա (սկզբից թերի.)

10ա, Գէորգեայ վ-ի արարեալ ի խնդրոյ Սահակիանոսի. խրատ գրչութեան և այլն:

12ա. Ես Վանէս եպիսկոպոսս ծաղկաքաղեցի այս գիրս ի թվին. ՌՃԾԵ. :

Թիւ. № 94. ԱՆՈՒՆ. Հաքիմարան. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 16××10,5×05. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 13,5×7,5. ԹՈՒՂԹՔ. 33. ՏՈՂՔ. 9—22. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. նօտրգիր նոր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր. ԳԻՐՉ. Սահակ. ՏԱՑՈՂ. գրիչը. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԸ—ԺԹ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 31—2 ուրիշ գրի բ-եր են. 33բ. Վրացերէն տառերով գրած է. ազնուականծառ սակայ պարոն Յարութիւն Ենիգուլեանց Մամիկոն ծառայ Իւաժան Թովմասով.»: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 6ա.

6ա. Սկիզբն հաքիմ-ին. Հաքիմագիրք բժշկապետացն ամենայնի. ծաղիկներէ անուններ, նոցա բժշկական և կախարդական նշանակութիւնը. ապա դարման այլ և այլ հիւանդութեանց. օր. «խոտ մի արփինայ ասեն զանուննն ի գիւթայ և ի կախարդաց է և թէ երկլուղ լինի ճառուցն, զնա հանէ և առ ինքն պահէ չկարէ ոք ինչ առնուլ նմայ..: 6բ. պատմութիւն համասփիւռ ծաղկին ամբողջ արմատով պէտք է հանել. այն ես ասողաբաշխական մի օր. եթէ նրա ծաղիկը անուշահոտ իւղերի հետ խառնես և ականջդ տանես, զվերնական ձայնն լսես.. և զամենայն լեզուս մարդկան իմանաս և հասկանաս, թռչնոց, գազանաց..»: Վերջանում է. 30ա. եղն օձի որ արայն չահ մլաֆայլ ասեն» գլխով:

94ա.

15 կապ. թուղթ. շեղագիր, մեծ մասամբ կանանց ծննդական հիւանդութեանց մասին խրատներ. 1ա. վասն կնոջ ամլութի:

Թիւ. № 95. ԱՆՈՒՆ. Ըռամլ. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ, մաշուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17,5×12,8×5,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 13,5××9,5. ԹՈՒՂԹՔ. 272. ՏՈՂՔ. 24. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. բ-վ. ԳԻՐ. բոլորգիր գեղ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. զարդագիր, թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴՔ. թռչնազարդ, ծառազարդ, սեւ թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՔ. դ2. թռչուններ, ձր. խոյ. աղջիկ այծի սուր ձախին գլուխ, նստած խոյի վրայ: ձէ1. Ցուլ գլուխը ծածկած մի աղջիկ ձեռին թառ. ճժա1. Երկուորեակ—երկգլխանի տղայ աջին գիրք, ձախին գլուխ: Խեցգետին. կապոյտ աչ-եր չորս, կարմրագոյն խեցգետնի ձանկերի մէջ արեւագոյն լուսին: ձի2. ղեղնագոյն եզ առիւծ: (1) ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ Թղ. կ. բ-ով մարդագլուխ զարդերով. կդ2, իը, կզ, խա2, ծբ2. եւ այլն. ԳԻՐՉ Ստեփաննոս աբ. ՏԱՑՈՂ. գրիչը. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՋԺ—1461. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. ա. 2 բ-ը նոր են գրած: Սկզբից ԻԲ. բ. պակաս է. ա. բ-ի վրայ կայ բոլորաձեւ շրջանակ ծայրին ծակ, սակը 12 կենդանակերպերի անունները. ՄՀԲ. ՄԿԹ-ի եւ ՄՀ-ի մէջ պիտի լինի. ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. դգ2, ղը, մը2:

X. Ա, Գ. Ժողովրդականացրած գրաբարով զանազան նշանների բացատրութիւն. զգ1. Անիւն և իւր պատմութիւնն եւթն

տանուտէրն է և կերպն (⁘ նշանն՝) ապա, պի-
տակն և իւր պատմութիւնն, Ուրախին-և իւր պատմութիւնն, Թրասն և խէրանայ՝ իւրենց պատմութիւններով։

(1). մէջքին արև ճիգ². Կոյսն նստած 2 ճիւղ արմաւենու ձեռքերին. ՃԼԲ², Կոյս նստած կոյսի գլխին կշռէ ցօղը ամենի մէջ թաթերը. ճըր¹. Կառին. նստած կնոջ երկու ձեռքերին կաւին աջին նաև սուր։ ՃԽԳ¹. Աղեղնաւորն մարդատրեհ-պոչը օձ ձեռքին աղեղ։ ՃԽԸ¹. Այծեղջիւր. այծի վրայ նստած վեց ձեռքով մի մարդ, 3. աջակողմեան ձեռքերի մէջ կայ, կիսալուսին, տէգ, նապաստակ. ձախի մէջ, թագ և խաչ։ ՃԾԳ¹. Ջրհոյս կիսամերկ մարդ ջուր է քաշում. ճծէ¹. Ձուկն. կապոյտ ձկան վրայ նստած ալխտակամօրուս մի մարդ ձեռքերին ձուկ։

1. Ա, ըը. Խօսք Անդրիաս իմաստասիրի գիտնականի ասացեալ որ ի յերկինս լինի բարի և չար. «Ցորժամ արեգակն ի խոյն...»։ ՃՆ. 12 համաստեղութեանց մասին. «վասն ախթարայ և ապախթարայ գիտութեան». ՄԽԹ. յգ. երկնային զարդուն. յգ. խաւարման լուսնի։

ՃՀԱ. մեկնութիւն Ծ-ղ սղ-ին. «Երանութիւնս ճառեաց...»։ ՄԿԷ². կենդանակերպերի շարժման համաձայն, գուշակութեան զանազան միջոցներ։ ՄԿԹ. սկզբից և վերջից թերի խրատական մի ճառ։

x². Ա ճկ². (վասն գաւազանի). «ի հողոյ ո՞չ է բուսեալ իմ գաւազանն. և յամբոյն ցաւղ չէ ըմպել իմ գաւազանն.։ երթամ կենամ ի յանապատ ուրախանամ (40 տող)։

2. Ա, ճկա. Տ. տէր Սահփաննոսին Սիւնեաց եպ-ին. «Աւրհնեալ է Աստուած Հայր և Ս. Հոգին. զլուլոր զայն ընակեալ երկրին» (26 երկա.), № 39. x¹⁰, 105ա.

x³. Ա, ճկգ. Տաղ յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. «Անձայ չունիմ ակն մտհիս.. զմեր մեղքն ու զմեր ծնողացն.»,

x⁴. Ա, ճկե. տ. ողբական անուշ և գեղեցիկ. «Աչք իմ ծովացեալ գետ լինէն.. Նոցայ յորժամ զարթիցէն.» (36)։

x⁵. Ա, ճկզ². Ողբ վասն մեծատանն և Ղազարու. «լսէ զմեծատանն առակն.. քո ճարդ բնձ լինի (13 տ.)։

3. Ա, ճկէ. ողբ և տաղ ի տէր Նաղաշ եպ է. «Անցէանէ մեծութիւն ու փառք աշխարհիս, աւերի և քակտի շինուածք ապաճարիս.. Թողուս աւտարաց և ի հող մտանես..» (56)։

x⁶. Ա, ճկը². տ յարութեան և խաչելութեան տեառն. «Ցայն երեկոյին, անցեալ շաբաթին. վերստին ի փառս աստուծին..(3)։

x⁷. Ա, ճկթ. տ. վ. ծննդեան. «Աւետեաց մեզ սկիզբն եղև.. պատուոս և գժողովուրդս աւրհնեա..» (36)։

x⁸. Ա, ճհ. ողբ. վ. հիւանդաց և ննջեցելոց. «Հիւանդացայ լեզուս կապի., զԱստուած ընդ իս հաշտեցուցէք..» (29)։

x⁹. Ա, մհա². ննջեցելոց և ս. Աստուածածնի. «Ս. Աստուածածնի Կուսին անարատ.. զընդլին, հրեղինաց գասին..» (8 երկա.)։

x¹⁰. Ա, մհ². «Ինքն որ զհայն ատաւտացոյց Ցիսուս Քրիստոս. յերկինս ննջեցելոց յամենայնի.» (ի Առաքելի վարդապետի)։

A. a. մկբ. Գրեցաւ գիրքս բասմի ձեռամբ.. Սեփաննոս աբեղայի.. գրեցաւ ի թիւս Հայոց Ջ.Ճ..,

95ա.

Մի մեծ գրուքեան 124-141 կէրբ. Եսայագիր. պատմութիւն եւ խօսք Խիկարայ իմաստասիրի, խօսք Խիկարայ զոր ասաց Նաթանայ։

Թիւ. № 96. ԱՆՈՒՆ. Բանք Զափաւոր. ՆԻՒԹ. թուղթ եւ մագաղաթ. ԿԱԶՄ. 11.5×8×3.5. կաշեկազմ. ա եւ բ. խաչաձևազարդեր. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 11.3×7.3×4. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին. 11×7.8. ԹՈՒՂԹ. 253. ՏՈՂ. 16. ԳԾՐՆԱԳԻՐ. կ. բ-ով. ԳԻՐ. բոլորգիր գեղ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌ. զարդագիր, թռչնագիր. ԼՈՒՍԱՆՑՔԱԶԱՐԴ. թռչնազարդ, ծաղիկ. ԿՈՍԱԽՈՐԱՆՔ Թղ. 129ա. 175բ, 227բ. կանաչ եւ կարմ. գոյներով. ԺԱՄԱՆԱԿ. ժէ. (1647. ?)։ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից եւ վերջից թերի. 8-ի 9-ի 117-ի եւ 118-ի, 227-ի եւ 228-ի մէջ ընկած են թերթեր. ՑԻՇԱՏԱԿԱԳ. 226.

1. Ա, 1ա. Թերի. «Ունել ունէր սա ախրայի. խաղաղութեանն անուն բարի.. երգել միշտ փառս ընդ արովբէին »։

Ա2, 2բ. Թ. մխիթարական տեառն Ներսէսի Հայոց աս. ումն եշխան աբեղեկեան.

վասն որդւոյ իւրոյ տարաժամ մեռանելոյ. «Անտես է յոյսն աստուածային. աւրՆեք նովաւ զսէրն անդադար» (20 տ.). «Աստուածային բանիւ լցեալ.. պսակ անճառ լուսով.» (18 տ. Թերի.)։

Ա3, 9ա. (Թերի) որ կարծել չտայ քեզ.. (Ժ անից.).. որոց Նպաստ եղև Ներսես։

Ա4, 15ա. Տեառն Ներսեսի Ցիշատակարան. յառաջոյն Սողոմոնի զոր իւրով ձեռամբն գրեաց «Հեզ են հոգւովն (ի մեզ), խաղաղութեան.. յաննիւթական տարեալ քաղաք.»։ «Նորոգ ծնունդ որ յերկիր գան.. տառիս գրողի տէր Ներսէսի։»

Ա5, 18բ. Երգ երգոց գլխոյն. «Նորոգելոյս ի քէն Ցիսուս.. յիմանալեաց փոխել ի լոյս.»։

Ա6, 19ա. Անդրադարձութիւն տառիս. «Բաղդրադունիս այս մաղթանաց.. առ հատարակ մեզ և նոցա.»։

Ա7. 21ա. Վերստին Ներսէս առ Սողոմոն. «Սա մարգարէ աստուածաբան.. աւրՆեաց ի Նմա բնաւքար.» (կիսատ)։

Ա8, 22ա. (Թերի). «Այլ որ ըղձա յամենայնի ապաւեցեր յանլոյս վայրին (ճղե).. յապագային և յանքայատ յաւիտենին» (Ցիսուս որդի.)։

Ա9, 123բ. Ցղ. բանի գրողին մաղթանաց. «ի վեց հարիւր Հայոց Թվական.. և միշտ էի և յաւիտեանս յաւիտենի.» (2002 տ)։

Ա10, 129ա. Ն. տ. Ներսեսի բան ըստ հաւատոյ դաւանութեան. «Խոստովանիմք Աստուած զՀայր անծին... յիմանալեացն և ըզգալոյ»։ (752) (Նոյնը. № 41. 4. Ա. 167ա.)։

Ա11, 175բ. Ներսեսի. վասն երկնից շրջագայութեան և զարթուց Նորա ի չափ երկոտասանից.. ի խնդրոյ բժշկապետի և աստղագիտի. «Պարտական է հաւր որդի հաստուցանել.. գիր բան ըղկարըն զխնդրելի.»։

Ա12, 177բ. Վիպասանութիւն Նախնի ըստ հնմերի պիտոյ ի վերուստ. «Աստանաւր ակիզբն սրարեալ.. ի Շ թիւ կատարեալ, Հ-իցն ի Նոյն անգեալ, կատարեցաւ բանըս չափեալ, ի համբակէ նուաստէ..» (ՊԾՆ)։

Ա13, 227ա. «ի միջակայն բնութիւնն և բոլորընթական.. բնութիւնն արարչական» (կիսատ)։

Ա14, 237ա. Նորաշաւիղ ալյաշաւի տաղ ի խնդրոյ անուան նախադրեծ տառիս տանց. «Միշտ էիդ անեղ բնութիւն բնաւորեցան.. ի յանկէս յաւիտենին որ կայացաւ.» (Միհրար բժիշկ ըներ ի Ներսեսէ զայս բանս. մի քանի տառերը խառնուած են.)։

Ա15, 240ա. Ն. Ներսեսի Կլայեցոյ ասացեալ ի խրատ մանկանց ուսումնասիրաց. «Այրն առաջին ըղքեզ տղայ.. անանց կենաց ժառանգ լինիս.»։

Ա16, 245ա. Ն. Ներսեսի ասացեալ յարարչութիւնն. «Այրն սկիզբն առէ զԱստուած.. սուրբս զոր պաղատեք.»։

Ա17, 250բ. Ն. Ներսեսի Կլայեցոյ ասացեալ Ներբողական ի խրատ հոգւոյ համայնից.»։ «Աստուծոյ ըղքեզ մերձակայ.. ժեռ, ժամանակիս կեանս անցաւոր..» (Թերի.)։

Թիւ. № 97. ԱՆՈՒՆ. Բանք չափաւ. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ԿԱԶՄ. 12,5×9,5×3,5. կաշեկազմ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 12,2×9,3×3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 9×4. ԹՈՒՂԹՔ. 180. ՏՈՂՔ. 20. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. թանաքով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. (ժէ). ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. սկզբից, միջից եւ վերջից թերի. ՑԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐ. 89բ, 172ա. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. № 96. Ա8, 22. (186-դ տողից.), Ա9, 123բ.

1. Ա, 89բ. Տ. Ներսեսի ս. կաթուղիկոսի Հայոց բանք հոգեւորք, ստանաւոր տաղիւ չափաւոր Թերի. «հրեշտակնեին հետեւողի, այլ ի յերկիս լոյս զատուցեալ.. յանցեալն յաւիտենից և յապագայս երբորդութեանըն մըշտակա.» (Ա2.)։

Ա2, 122ա. Ցիշատակարան երգողէն բանիս. «Վասն Աստուծոյ խաւսել զայս բան.. յիմանալեացն և ի զգալոյ» (36)։ (Նոյնը. № 42. 4. Ա2, 226բ. № 96. Ա12, 177բ, որը կրում է վերնագիրս «Շարադրութիւն համբաւական վիպասանութեամբ ասկաւ հայկազնեաց ազգի։ Եւ Աղջակունեաց զարմի ի սկզբանէ ցվաղճան ասացեալ տեառն Ներսեսի.. յիւրական նախնիս ի համբակութեան եղեալ տիս.»

Ա3, 166բ. Ներբողեան կենդանի ս. խաչին «Դարի ասացեալ. տեառն մերոյ Ներսեսի կաթողիկոսի փոխադրեալ ստանաւոր չափ.. «Բարձրացուցէք զՏէր Աստուած մեր միաբան.. որբքոյ խաչիս փա-

ռատրութիւն.»: № 21. x^4. 24. (2-ը երգ Ներսեսի այս k.). x^6. 46. (3-ը.) վերնագրը՝ ա. բազմոկեն՝ ի սրբէ Կոստանդէ..:

x. ա. 173ա. «Շնորհատու արարածոց երևեցաւ.. ուրհնութիւն արարողին երկնաւորաց» (7.): № 23, 1. Ա, 12ա. № 22. 1. Ա2, 137բ (3-ը.), Ա5, 141ա. № 23. 10. Ա, 247բ. № 21. x^{61}, 528. № 22. x^{50}, 169ա. (ա-ը):

x^2, Ա. 176ա. փոխէ ձայնն. «Առաջ բարունքն, այն Մարիամին. միշտ զփառս» (8,):

2. Ա 186բ. Յարութեան յորդորակ է լաւ համեղ. «Զայն առաւօտուն մեծի.. երթայք ժամարգելաւ տեղին.»: (Յոհաննիսի.) № 23. x^2. 19ա. (2-ը. ի տէր Գրիգորի.):

x^5. Ա, 178ա. ա. Նիկողոսի հայրապետին. «Աստուածային սիրով վառեալ.. բարեխաւսել մի զադարիր.» (16.) № 21. x^{68}. 575. № 22. 4. Ա, 28բ. (Բ-ը.) № 23. x^{16}. 121ա. (ա-ը):

B, a. 89բ. Ս. գիրքս յիշատակ է Տէր Յոհաննէս և իմ ծնողացն տէր Մկրտչին, եղբայրակին, ոչ.. որ իշխէ այս գրքս կամ կորէ թուղթ կամ յիշատակարան կորէ, կամ Գրիգորիսի աղաւանեաց կաթողիկոսի գրանէն ջնջէ մասն Յուդայի առցէ ԳՃԺԸ հայրապետով անիծած լինի:

B, 172ա. .. յիշեցէք.. կողակիցն իմ (տէր Յոհաննէ) Դատամղուլթուն և որդիքն իմ Մանուկն, Պօղոսն, Մաղաքիէն..:

97ա.

11 թ. նոտրգիր. Սկզբից թերի. «Թարթափէ խանջար ինքզ պողպատ ջուր՝ (36 տ). 4-դ տունը. «Քան զզարնանային մանուշակ հոտով | որպէս զքաֆուր վարդ պայծառ գունով | ծաղեւ զարև յերկնից կամարով | զերդ բոլորեալ լուսին ես լուսով |:

4բ. զատկին վերէն ասացեալ արդին. «Հաւքերն կու կարդան խան տան Նալայի. .. (5 տ): 5ա. հող գաշտեցի Աւեսիպի ասացեալ. թուրքերէն. «Ալզունայ բոյ արանո. 5բ. «անբարով չայ քարուլն..» (5). 6ա. «Եող ֆառլի շքաֆայ..» (5). 6բ. աչերդ է կանթեղ կաղմեալ, ունքերդ է կամար..» (6). 7ա. «Ալբաթ տայ ուահիմ ռահման..» (7.) և այլն թուրքերէն,

Թիւ № 98. ԱՆՈՒՆ Պաղեսզին. ՆԻՒԹ. հասս թուղթ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 2բ, 17բ, 18. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17×10.2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 12×9. ԹՈՒՂԹՔ. 18. ՏՈՂՔ. 18. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. կ. թ-ով. ԳԻՐ. նոր. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. մեծատառ ԳԻԾ. Մովսէս Սրապեան. ՍՏԱՑՈՂ. գրիչը. ՏԵՂԻ. Շուշի. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1833.

Պաղեսզին. բանաստեղծութիւն տեառն Ուրջինալտայ յամի 1833 Շուշի. (Մովսէս Սրապեան ընդօրինակ մատիտով.) «Զուրկ յորդւոց ի մէջ թշնամեաց լքած, լաց աղէկ դշխոյ՝ անյուշ Սիոն, լա՛ց.. Արժանի գաւակն՝ կարող փրկողին, ո՛ր մնաց ո՛ր կեայ՝ մահուն յաղթանակ.»:

98ա.

5 թ. շեղագիր. ասացեալ ի վերայ Կուր գետոյն. Յովսէփ Քարհանեանց. Նկժ:

98բ.

35 նոտրագիր. ուշադրութեան արժանի են, 14բ. Առակ և ասացուածք որ իմաստնոցն է գիտելի, 18բ. Աղ. ոտանաւորս Վարդանայ ասացեալ. «Քրիստոս Որդի Հօր անմահի.. և քաղցր աչօք ի յիս հայիր» (18) Ոգք ի վերայ մեղուցեալ անձին. «Ահա եհաս հրաման առ իս.. հոգւոյդ փառաբանիս» (20.): 27բ «Անցանէ մեծութիւն և փառք աշխարհիս.. ի հող մտանես. մի մնար, մի՛ մնար.» (21.) 21-ը. Ա՞յ նաղաշ զուլուք զինչ որ քարողես ինչ շահ է քո առելն երբոր չկատարես | Որչափ շատ մեծութիւն ու փառք ժողովիս նա թողուս յօտարաց ու ի հող մտանես,»: № 39. x^2. 92բ, 34բ. «Արեկ առեմ քան հրաշական.. (9): Սկզբից միջից և վերջից թերի:

Թիւ. № 99. ԱՆՈՒՆ. Մաճ Արկղի. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ k. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 1ա—2. 23. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17.2×10.7×0.4. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 13.5×7.3. ԹՈՒՂԹՔ. 23. ՏՈՂՔ. 20. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ թ-ով. ԳԻՐ. նոր. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԹ. ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. Մաճ Արկղի. 2 գործողութիւն (անգլ.):

Թիւ. № 100. ԱՆՈՒՆ. ոտանաւորներ Ս. Լշխանձի մասին. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 5բ—6ա. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17.5××10.5×0.2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 12.5×7.7.

ԹՈՒՂԹՔ. 13. ՏՈՂՔ. 16--18. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ թ-ով. ԳԻՐ. նոր շղագիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. երկաթագիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԹ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. վերջից թերի.

1. Ա, 1. *ի մօր բանիս տաւիղ անուանի, յօրինեալ երգ նեբրոզական, առ ո. ախթառն երկնման. «Ցերկրէ երկին երեւեալ. շնորհիւ քո հաւատոյ.»:* (Աբրահամk փaրդապksk աaացkaյ k բaնն աօյն krդnյu):

4բ. *այլ եղանակաւ երգելի. «Էջմիածին ազգիւր կենաց. զձեզ արարեալ»* (44):

9բ. *ա. «Փառուննն եղե յարեաւ հիւսիսն.. բարբառ քո բերկրալի»* (8).

10բ. *«Առաւօտեան քաղցր և անոյշ..»* (25. *թերի*):

ԹԻՒ. № 101. ԱՆՈՒՆ. Այամգիրք. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 18ա—25. 147—148ա. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 17,3×10,6×2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 15×7. ԹՈՒՂԹՔ. 148. ՏՈՂՔ. 22. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ թ-ով. ԳԻՐ. շղագիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. մեծատառ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԸ. ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. 18ա—25 պակասում է. Գ. գլ. ԲՈՎԱՆԴԱԿ. Առաքել Բաղիշեցի:

3բ. *Վասն արարչութեան Աստուծոյ և ստեղծման մարդոյն.* (29 *ա.*, 6ա. *վասն գեղազարդութեան նախաստեղծիցն.* 9ա. *Վասն խաբէութեան բանսարկուին.* 27ա. *վասն տանջանաց դժոխոց.* 29բ. *Վասն չարին թէ ուստի եղև.* 36ա. *Վասն ցանկանալոյ բարւոյն ամենայն էից.* 37բ. *Վասն պատկերակցութեան մարդոյն առ Աստուած և այլն:* 111ա. *Վերջաբանութիւն* (33).. 135բ. *Վասն ողբոց և հառաչանաց* (12). 137բ. *Վասն աւուր հոգեվարքի:*

A. *ա.* (21-*դ ա.*) *ի յԴ. Հայոց թվականին | ՌԲ մտեալ նոր ամ | խորհրդաբար բանքս գրեցան | .. | զհայրն իմ Դաւիթ յիշեցէք մօք | .. | այլ և զեղբայրն իմ զԲարսեղ.. | .. | այլ և զմայրն իմ ըզՄելքէ | և զՄարիամ հանն իմ բարեաց | .. | զմեծ վարդապետն իմ զաստուած | Գրիգոր անուն պատճառ բարեաց | .. | զկաթողիկոս Հայոց ազգիս | զտէր Կարապետ օրհնեալ հոգիս | .. | այլ և զիշխանն մեծ Սրմբատ | զասպրթիւլ եղբայրն իւր հարազատ.. : Ցիշխանութեանն Թամուրի..* (*գրեցան*) *ստանաւորքս այս միագոյն Ղ—Ճ2... :*

B, 146բ. (8 *ա*) *ի ԴՃ մտեալ նոր ամ | ստանաւոր բանքս գրեցան | .. տէր Առաքել նուաստ ոգի | .. | զստանաւորս շարադրեցի. | .. | բանս որ պատմի համանգամայն | է տուն ԲՃ քսան | .. :*

A. a, 148. *Վերջացաւ Օգոստոսի 4-ին | ի գիւղն Թաղվարդ վերին | :* 1166 *թուին Հայոց ապեալ էր Ադամ կոչեցեալ գիրս:*

B. 1բ. *Ադամգիրք յորում պարունակին բանք.. և պատմութիւնք յղ. նախնեացն մերոց Ադամայ և Եւայի. Համեմատեալ. ի Քրիստոս և.. առ Աստուածածինն..:*

C. 147ա. *առ. լուս. գետելի է աստ. դի վերջինս (մասը). որ է* 10 *գլխով. երկու գլխով. երկու ամաւ յառաջ է ասացեալ քան զառաջինն որ է* 26 *գլխով. բայց վասն համառօտութեան ի վերջոյ դասեալ է:*

ԹԻՒ. № 102. ԱՆՈՒՆ. Ժողովածու. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս. մաշուած. ԴԱՏԱՐԿ ԹՂ. 3բ, 12բ, 15ա. 17բ, 18բ. եւ այլն. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 19,5×13,5×2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ միասիւն. 15,3×11. ԹՈՒՂԹՔ. 143. ՏՈՂՔ. 236. ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ. սեւ թ-ով. ԳԻՐ. նոր նօտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. մեծատառ. ԺԱՄԱՆԱԿ. ԺԹ:

Ուշադրութեան արժանի են. 4ա. *«Ցորժամ յիշեմ ըզքեզ տարփմամբ խամրանամ սէր իմ խամրանամ, յոյժ յոյժ կարօտով ի բնաւից կարողութեանց թալկանամ սէր իմ թալկանամ»* (8 *տուն.*): 35ա. *ի ս. վանքս Թադէոսի մեծի առաքելոյն, երբեմն հերձուածող ոմանք միաբան կացեալ են, և որպէս յայտ է ի գրեցեալ գրքոյս Կեծակ գիւղն. ուր է կորստեան որդիք, այնքան ժամանակ է զձեր նոր աղանդն ու մնաց չարաչար հոգիք.»:*

71ա. *վեհագունից և պատուականագունից տերանց, կարմիր լերանց.. Պետրոս կոչեցեալ Պիսիկեց հայ Ֆիլիպցի, անեալ ի համալսարանին Ուրբանոսի յղ. անման հաւատոյն.* 90ա. *Մեկնութիւն պատարագի (որի մէջ հեղինակը բողոքում է Նորամուտ ավելութեանց դէմ.): Ժողովածուս ամենահարուստ է բնութեան խնդրի մասին ունեցած վկայութիւններով, ճառերով և այլն: Վերջին մասը բժշկարան է:*

102ա.

16 թ. նոտրգիր. Նամականի Աբրահամ վրդ. Շաքեցւոյ. (եպ. ձեռնադրուած. Աղուանից Ներսէս կաթուղիկոսից Գանձասարում. տես 2բ. ստ. լուս. և նամակներ). Գ-դ և ԺԲ-դ. տետրերն են մնացել. 1բ. կր·րճակման անպատեհ. 3բ. խնդրելով ողորմութիւն. 5ա. շնորհակալութեան թուղթ է. 5բ. աւագ երեցութեան և այլն իր սեպհական և այլոց կալուածների մասին: Վերջում էլ առաջնորդութեան ժամանակուայ օրհնութեան թղթերը:

102բ.

3 թ. բոլորգիր. աշխարհագրութեան մի հատուած, 1ա. լերինք անուանք. 1բ. գետք աշխարհիս:

102գ

30 թ. նոտրագիր. «Ցաշխարհացոյց Մովսիսի Խորենացւոյն.» «Ցղ. աշխարհագրութեան յատուածայլն գիրս ոչ ուրեք. գտոգօք և է ճշմարիտ.»: 3բ. հատուած Բ-դ. 4բ. «Արդ սկսցուք ըստ Պապայ Աղեքսանդրացւոյ երկրագործութեան, որ ըստ ինքնագիր բոլորակին Կղօդեայ Պտղոմեայ տիեզերագրութեանցն չափուց...» 121ա. վերջակ բանալու երկու աղիւսակներ. տակը գրած. այս վերջակս գրեալ եղև հրամանաւ ս. Ժողովոյն Նիկիոյ՝ կամաւ թագաւորին Կոստանդիանոսի..»: Ն-դ. տետր. 94—124:

102դ — 102դ

6–10 թղ. նոտրգիր. Օրհնութեան թղթեր:

ՑԱՆԿ

ՑԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒԱՆՑ

ՑԱՆԿՍ ԿԱԶՄԵՑ

Զուարթնոց Խաչիկ ծայրագոյն վարդապետի՝ աւագ եղբայր Սմբատ Տէր Գրիգորեան Դադեան։

Վրիպակք

Սխալ	Ուղիղ	երես
Ամիր ումէա 55.	Ամիր Ումէա 55.	113
Անտոն 10, 13, 36, 57.	Անտոն կամ Անտօն 10, 13, 36, 57.	»
Ասորիք 3, 91, 93.	Ասորիք 3, 91, 97.	»
Գալուստ մէք 2, 66.	Գալուստ վ-ք 2, 66.	114
Գասրար քհնյ. 1.	Գասպար քհնյ. 1.	»
Ջայրադեալն 40.	Ջայրացեալն 40.	115
Էջմիածին 2, 97, 195, 111.	Էջմիածին 2, 97, 105, 111.	»
Թափչի Արգուման 11.	Թօփչի Արգուման 11.	116
Իբրահիմ Խանինան 11.	Իբրաաիմ Խանինան 11.	»
Լեոն 94, 96, 97. Դ. 86, 87.	Լեոն 94, 96, 97, Դ. 86, պապ Հռոմայ 87.	»
Խիրուճ 108.	Խէրուճ 108.	»
Կարապետ Բաղիշեցի երէց 1. 53.	Կարապետ Բաղիշեցի 8. երէց 1, 53.	»
Կիրակոս 16, 28, 60, 61, 89, 87,	Կիրակոս 16, 28, 60, 61, 89, 97,	»
Կոմիտաս 87. կթղկ. 15.	Կոմիտաս 87. կթղկ. 15.	»
Հարատ գ. 18.	Հարատ գ. 1.	117
Ղաւառ Ամիրեա 12.	Ղաւաս Ամիրեա 12	»
Յոհան Օչնեցի 14, 78, 96.	Յոհան Օձնեցի 14, 78, 96.	118
Յուզա կամ Յուզայ 3, 25, 30, 38, 39, 110.	Յուդա կամ Յուդայ 3, 25, 30, 38, 39, 110.	119
Նիքաաւիա 87.	Նիքոաւիա 87.	»
Շաղաւօտն 40.	Շաղաւօտն 40.	»
Սիմէօն ծերունի 6, 78,	Սիմէօն ծերունի 6—8,	120
Վերին Վարազ 55.	Վերին Վարագ 55.	121
Տալրաց գաւ. 77.	Տալրաց գաւ. 78.	»
Տէր Առաքել Սիւնեցի 80, 106.	Տէր Առաքել Սիւնեցի 80, 106.	»
Տէր Յակոբ Կրլայեցի 13.	Տէր Յակոբ Կրլայեցի 13.	»
Տիտոս 3, 65.	Տիտոս 3, 66.	»
Տիրացու մրդ. 98.	Տիրացու վրդ. 98.	»
Փիլիպոս կամ Փալիպպոս վրդ. 65, 98. դպ. 90, 92. կամ Փիրիպպոս դպ. 2.	Փիլիպոս կամ Փալիպպոս վրդ. 65, 98. դպ. 90, 92. դպ. 2.	»

C'owc'ak žoġovacowac' gagean xajik vardapeti

1878 - 1898 ; masn b

Thopdschian, Hagob

Vaġaršapat, 1900

urn:nbn:de:hbz:5:1-12588

ՅԱԿՈԲ Ե. ԹՕՓՃԵԱՆ

ՑՈՒՑԱԿ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒԱՑ

ԳԱԳԵԱՆ ԽԱՉԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ՄԱՍՆ Բ.

1878 – 1898

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ
ՏՊԱՐԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ
1900

Дозволено цензурою. 16 Марта 1900 г. Г. Тифлисъ.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ Ա.

ՑՈՒՑԱԿ

ԿՈՆԴԱԿԱՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

Թիւ. 1. ՆԻՒԹ. թուղթ. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 21,5×11. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 31,6×16,2 ԳԻՐ. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ծի—ակ թանաքով. ԿՆԻՔ. կարմրագոյն, թղթուղթե. միջին շրջանակում «Է Ծի Քի Ծռ..» արտաքին շրջանակում «Տէր Փիլիպպոս կթղս ամ Հայոց, Հ. Թ. ՌՂԲ.». ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՂԶ. Ապրիլ Ա. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին.

Կոնդակս ուղղուած է Շմակայ հայերին և մասնաւորապէս պարոն Փարսադանին, Մելիք Գասպարին, Տանուտէր Սալուկին, Բաբաջանին և Սարգսին, որով յայտնում է նրանց, որ ձէթահանքը, Ջրաղացը, Ցայսմաւուրքը և Ճաշու Գիրքը Դանիէլ վարդապետինն է (որ Սևանից էր բերել..): Այդ ձէթահանքը աւերակ է եղել մի ժամանակ և շինել է խօջա Գրիգորը. Վեհապետը կոնդակովս այդ յատկացնում է Շմակայ անապատին և Զաքարիա մահտեսուն վերակացու է կարգում և պատուիրում վերոյիշեալ անձանց, որ հակառակողներից վրէժխնդիր լինին:

Թիւ. 2. ՆԻՒԹ. կռնդակի թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վաս. լուս կողմից կտրուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 48×25,7. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 40,5×25,7. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր եւ կենդանագիր. կանաչ, կարմիր, կապոյտ եւ դեղին թանաքով. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. երկաթագիր, կապոյտ եւ կարմիր թանաքով. յաջորդ 2 տողը բոլորգիր, կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՃՂԸ. Յունուար. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին:

Կոնդակս Ղազար կաթողիկոս ուղղել է համայն Հայոց, որով յորդորում է օգնել Հին Նախիջևանի մօտ գտնուող Ս. Նշան վանքի վանահայր Մարկոս արքեպիսկոպոսին խոստանարակ միաբանութեան վանքի կտուրը վերանորոգելու համար:

Թիւ. 3. ՆԻՒԹ. կռնդակի ընտիր թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լուս կողմից կտրուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 60×44. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 54×29. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՏՈՂՔ. 56. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով 3 տող, երկաթագիր եւ բոլորգիր. ԿՆԻՔ. ձախ յուսանցքում. «Քի Ծռ Աղեքսանդր կթղս. ՌՄԲ.» այլ կնիք—«Խաչակ կաթ. 1756». տակը գրած է՝ «կնիքս այս իմ Խաչակ կթղս-իս է, զի ի մերս կողմանէ եւս ընդունելի լիցի՛ տեսողաց կոնդակս այսւոր կնքեցեալ եղեւ ի թուոջ մերում ՌՄԲ-ումն Յունիսի ամսոյ ԺԳ-ին ի մեծն Պօլիս՝ բաւ է». իւր ինքնական գրչութեամբ՝ միւս կողմին «վասն հաւատոյ է կոնդակիս փոքր կնիքս կնքեցի». վերին մեծ կնիքը նման է Թիւ 6-ին, գրութեամբս «Է շնորհիւ Տն Աղեքսանդր կթղս. ամ Հյց. ՌՄԲ.»:

Աղեքսանդր կաթողիկոսը կոնդակս տալիս է Արտազի Ս. Թադէոս վանքի վանահայր Մինաս արքեպիսկոպոսին, որպէս զի իւր խնդրանաց համաձայն Ս. Կարապետի վանքը վերանորոգէ և միաբան եպիսկոպոսների, վարդապետների համար ապրուստ հայթայթէ: Կոնդակս ուղղուած է համայն Հայոց, հանգամանակութիւն անելու նպատակով:

Թիւ. 4. ՆԻՒԹ. Կոնդակի ընտիր թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. վատ չէ. կաթողիկոս քառի վրայ եղած գեղանկար կաթողիկէն (որ միշտ չինում է) կտրած է: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 42·5×22,7. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 28,5×21. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՏՈՂՔ. 39. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ եւ ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. տես Թիւ 6. ԿՆԻՔ. Բո՛ւ— սովորական ձեւով. շուրջը գրած է. «Է՜ շնորհիւն Տն տ՛ր Սիմէօն կթղս. ա՛մ Հայոց. ՌՄԺԲ.» ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՄԻԶ. Մայիս ԻԹ. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին:

Կոնդակս տրուած է Կարնոյ Նուիրակ Մեսրոպ եպիսկոպոսին, և ուղղուած է նոյն քաղաքի հայերին, որով «խոհեմաշատ» Նուիրակին կարգում է Կարնոյ ժամանակաւոր առաջնորդ, որովհետեւ, ասում է, գանգատուելով մեծ Հայրապետը. «զի ո՛չ թէ յօրն մէկ կերպ՝ այլ ի մի յօրն երկու և երեք կերպ պէսպէս և անօրինակ պատահմունք և քերմունք պատահին և զմեզ ի միում գիտման ո՛չ թողուն...»:

Թիւ. 5. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. կաթողիկէն կտրած. վատ չէ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 33×19,5, ԳՐՈՒԹԻՒՆ. 23,7×15,3. միասիւն. ԳԻՐ. նոր նոտրգիր. ՏՈՂՔ. 37. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂ. կարմիր թանաքով. ՍԿԶԲՆԱԳԻՐ. թռչնագիր. կարմիր, կապոյտ, կանաչ գոյներով. ԿՆԻՔ. Ս. Լուսաւորչին. շուրջը գրած է. «Է՜ շնորհիւն Ա՛յ Սիմէօն կթղս. ա՛մ Հայոց ՌՄԺԲ.» վերեւ՝ կարմիր թանաքով, Է՜. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՄԻԷ. Ապրիլ ԺԵ. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին:

Անանիա առաքելոյ վանականն թեմի ժողովուրդին է ուղղուած կոնդակս, մանաւանդ Առինջ գիւղի հայերին և «բոլոր օրհնեալ» քօշաներին, որով վերոյիշեալ վանքի վանահայր է նշանակում Պետրոս վարդապետ:

Թիւ. 6. ՆԻՒԹ. կոնդակի թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. կաթողիկէն կտրած է. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 49,5×30,2. ԳԻՐ. նոտրգիր. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 32×26,5. ՏՈՂՔ. 27. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ցի թռչնագիր, դեղին, կապոյտ, կարմիր. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. 2 տուն բոլորգիր, կարմիր. մեծատառերը կապոյտ. ԿՆԻՔ. բոլորաձեւ շրջանակ. մէջ տեղ Փրկիչ խաչակնքում է. ձախին աշխարհ, շուրջը աւելի մեծ շրջանակի մէջ գրած է. «Է՜ շնորհիւ Տն տ՛ր Ղուկաս կթղս. ա՛մ Հայոց. ՌՄԻԹ.» վրան թռչնագիր — Է՜. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՄԼԹ. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին:

Կոնդակս տրուած է Եղիազար վարդապետին՝ Սեւանի վանահօր, որպէս զի ժողովարարութեամբ կարողանայ միաբաններին պահել և ուղղուած է Տփխիսեցւոց, որոնց բացատրում է ողորմածութեան նշանակութիւնը և մանաւանդ եկեղեցւոյ աղքատ սպասաւորներին օգնելը:

Թիւ. 7. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. լաւ չէ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 30,5×18. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 23×13,5. ՏՈՂՔ. 36. ԳԻՐ. նոր նոտրգիր. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. Կաթողիկէն կարմիր գծերով. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ցի—կարմիր գծերով. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. բոլորգիր. կարմիր թանաքով. ԿՆԻՔ. 8 անկիւնի. «Է (Ա. տող) Դաւիթ կաթողիկոս (Բ-րդ տող) ՌՄԾ» (Գ-րդ տող). ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՄԾԱ. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին:

Կոնդակս ուղղուած է Սանահինու «խոհեմազարդ» արքեպիսկոպոսին. «զինի յելանելոյն քոյ ի ս՛րբ Աթոռոյս՝ մինչ մերձեցաւ Նաւասարդն Տաճկաց, և մեք ըստ սովորութե՛ ելեալ գնացաք ի տեսութի՛ և ի շնորհաւորութի՛ խանին և անդ լըրբ անցուցաք զքաննիս աւուրս ի Նաւասարդէն՝ տեսաք որ ի Կարնոյ Աղտուրաահման վիճակէն մէկ սուրհանդակ՝ և Մարտիրոս սեպագլուխն որ առ Դանիէլ վրդ՛ն կայ, եկին ունելով ի ձեռս իւրեանց զօրինակ հրամանի կաթողիկոսութե՛ Դանիէլ վ-ին, զոր ցուցեալ խանին և այլ մեծամեծացն՝ խոստացան զքաղում և զանթուելի կաշառս՝ առ ի մերժել զմեզ յԱթոռոյս և զԴանիէլն բերել նստուցանել անդ, բայց՝ Տօլվաթլու խանն տեսանելով թէ՝ ամենայն ապօրինաւոր է առաջադրութի՛ նոցա և միանգամայն հայի՛ յաւերումն և՛ ի կործանումն խղճալի ս. Աթոռոյս և զի յոյժ ըղձալի են նմա շինութի՛ սորայ Գահիս, քան զբազմութի՛ դանձուց, ըստ որում ոչ կամի ընաւ թէ ս. Աթոռս որ խնամատարութեամբ նախնեաց իւրոց պահպանեցեալն է ցարդ՝ այժմ յաւուրս իւր աւերեսցի, ո՛չ և բազում անգամ ասաց երդմամբ բազմակա՛ին ի յատեանի իւրում թէ՝ ժողովուրդն Հայոց երկ ձեռն բարձկն յօձաղկն, ես արդեամբ իմով պահպանեցից եմ զգիւղս եւ զանդաստանս եւ զարդիւն զհարկն բացատրական բաշխեցից եմ՝ զի այնու կառավարեսցի եւ ի շինութեան մնասցէ. և

զմեզ խնլայազարգեալ միամտեցոյց թէ ունի անփոփոխելի պահել զմեզ մինչև ցվախճանն մեր: Այս խորհրդակցութեամբ միաբանեց և երկրացւոց վերստին առղ գրեաց առ Թագաւորն Օսմանցւոցդ թէ՝ ես խնդնացլում չկամեցի զաս կաթուղիկոս այլ խնդրանօք Թիֆլիզեցւոց և հիւսիսայնոց և բոլոր կոտակի Ցոլունիայ կաթողիկոսին. և յոժարական հաճու՞ք միաբանից և շրջակայ երկրացւոց արարի, ձեզ ես հաւկացուցաք, որ շնորհեցէք սմա ֆիրմանս հաստատուն՞, հրամայելով այնու՝ թէ մի՛ փոխեսցի սա մինչև ցվախճանելն իւր: Այս զի՞ է զի զհրամանն ձեր եղծել կամիք և թէ իւր բոլոր ազգն թէ ընտրու՞ք (ընդ հովանեաւ) ձեր եղեալքն և թէ՝ ուր ուրեք որ կան ընկալեալ զսա սիրով որք ամենեքին հընքեալ են զհամահաճական մահուէքն սորա…: Եւ թէ այս երկիրս մեր Շահինն է, և նա գիտէ զկաթողիկոս լինելն սորա, որում և շնորհեալ է քանիցս զպարգևս և զդաղամս հաստատութեան և միով ռաղամովն յառկապէս պատուէր է գրեալ մեզ՝ որ բաց ի սմանէ զայլ ոք չընդունիցեմք ի կթղիկո.: Եւ թէ հայք զօրէնս ունին զծեալ կթղիկ. իւրեանց ոչ փոփոխել, ո՞չ և այժմ ոչ կամին բնաւ՝ թէ միաբանքն և թէ երկրացիքն զփոփոխու՞ն սորա, և մեք ես գիտելով թէ ընդդէմ Շահին փոխելն սորա, վասն որոյ ոչ կարեմք առնել, այլ խնդրեմք զի զֆէրման Դանիէլին խափանեսցես, և զսորայն վերստին հաստատեսցես և այլն: Գրեաց և զթուղթս առ Ղարսայ Ախալցխայու և Կարնոյ փաշայսն, զի և նոքա համաձայն զհրաման իւրոյ արքայս գրեսցեն առ աէրու՞, և ընդ իշխանութեամբք իւրեանց եղեալ մէբաղնեէք ես հրամայեսցեն մահուէքս գրել և յղել առ Պօլսեցիս՝ վասն մեր անփոփոխ մնալոյ. զայն արքայն և թուղթսն իւր՝ յղեաց խանն ձեռամբ Թալնոյ Սուլթան Մահմատ Վէլի բէկին. բայ որում և մեք առաքեցաք զաթոռակալ Սիմէօն եպն և Ցյցի Բուլաաանի տղայ մելիք Սանեփանն հանդերձ կոնդակօք, զի գնացեալ նոցա ի Ղարս և ի Կարին, բերան առ բերան ծանուսցեն զմեծ և զանտանելի վնասն որ հասանելոց է ա՞յ Աթոռոյս և վասն արքայիցն և մահուէքացն ես հոդ սարցին չինել տալոյ և յղելոյ ի Պօլիս:» Եւ որովհետև, կցում է Վեհափառը, Կարապետ և Աբրահամ եպիսկոպոսները Թիֆլիզում արգելած են տեղական վարչութիւնից, այդ պատճառով Ցօլվաթլուխանը այնտեղ ես թղթեր է գրում սահմանակալին և Հասան բէկի ձեռքով ուղարկում Մարտ ԼԱ-ին, «Վասն յիշեալ վրդաց մերոց արձակել տալոյ և ուղարկելոյ առ կայսրն, ընդ տաճկին և մեք առաքեցաք զմելիք Աբրահամի որդին Սահակ աղայն հանդերձ թղթովք առ յիշեալ մեծամեծսն… տեսցուք զվախճանն թէ զիարդ է լինելոց:» Ի վերջոյ յորդորում է Ղարսի առաջնորդին (Սանեփան եպիսկոպոս), որ նամակները անպակաս անէ և ինքն ես աշխատէ:

Թիւ. 8. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. ոչ այնքան լաւ. մի ծայրը պատռուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 35,7×22.5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին 25×17,1. ՏՈՂՔ. 24. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. կնիքը մասիսով և գծած. «Է» սև թանաքով. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ցʼի—բոլորագիր, մասիսով. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1801. Յուլիս 10. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին:

Կոնդակս ուղղուած է Բերթուէլին. և պատասխան է նրա գրութեան, որի մէջ յայտնում է թէ Գրիգոր հանճարունակ Նորապատի եպիսկոպոսի ձեռքով ստացել է նրա գրութիւնը:

Թիւ. 9. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ է, կարմիրով կտրուած է. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 39,5×26,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին. 27,5×19,5. ԳԻՐ. շղագիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ցʼի—բոլորագիր, կապոյտ, կարմիր. մոխրագոյն. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. բոլորագիր, կարմիր թանաքով. ԿՆԻՔ. Ս. Երրորդութիւն. «Է» շնորհիւն Այ ծ'ր Դանիէլ կթղկս. ամ Հայոց ՌՄԾ.» կարմիր շրջանակ. վերեւ «Է» բոլորագիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՄԾԶ. Հոկտեմբեր ԺԲ. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին:

Կոնդակս ուղղուած է Թիֆլիզի, Կախէթի, Քիզիկի, Գօրիի, Ցխինուանի, Սուրամի, Քարթլոյ, Շամշադինի, Ղազախի, Բամբակաձորի, Շօրագեալի հայերին, որով յորդորում է Սևանի միաբաններին օգնել, որովհետև շրջակայից արդիւնաշատ ժողովուրդը

գաղթել էր և վանքը զրկուած էր իւր եկամուտների աղբիւրից։ Օրհնութեանս Թուղթը տրւում է վանահայր Սարգիս վարդապետին, որը և ժողովարարութիւն պիտի անէր։

ԹԻՒ. 10. ՆԻՒԹ. երկ. հաստ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. խոնաւութիւնից կեղտոտուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 28,3×18. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. 16×15,7. ՏՈՂՔ. 21. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. կարողիկէ—կարմիր, կապոյտ, դեղին գոյներով. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ե՟ի— բոլորագիր. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂ. կարմիր թանաքով, բոլորգիր. ԿՆԻՔ. կարմիր թանաքով, Եռորդութեան պատկերով. «Է՟ շնորհիւն Ա՟յ Տ՟ր...» գրութիւն. վրան «Է՟» բոլորագիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. ՌՄԾԹ. Դեկտեմբեր ԻԶ. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Եփրեմ կրդկս. ա՟մ Հայոց. «Վ՟ն հաւաստի գոլոյն գրեցելոյ իմով ձեռամբ գրեցի:»

Ուղղուած է Բաղդասար քահանային, որով յորդորում է նրան խաղաղութեամբ և սիրով վարուել ժողովրդի հետ, իսկ նրա խնդրի այլ կէտերի լուծումը յանձնարարում է Սիմէոն և Գէորգ արքեպիսկոպոսներին, իսկ իմ ողջութեան մասին կիմանաս Ներսէս Մաչիազեանից, ասում է բարեհամբոյր Հայրապետը։

ԹԻՒ. 11. ՆԻՒԹ. երկ. բարակ հաստ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 39×21,2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. 26×20 միասին. ՏՈՂՔ. 32. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. գեղեցիկ կարողիկէ, ոսկեգոյն, կարմիր, կանաչ, դեղին գոյներով. ԿՆԻՔ. կարմիր շրջանակ Փրկչի պատկերով, շուրջը «Է՟ շնորհիւն Ա՟յ Տ՟ր Եփրեմ..» ապա կանաչ շրջանակ, կարմրագոյն եւ ոսկեգոյն ճառագայթներով. վերեւ՝ ալ—ոսկեգոյն ճառագայթներով. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ե՟ի— բոլորագիր, կանաչ, կարմիր, դեղին եւ կապոյտ գոյներով. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով, բոլորգիր 1 տող. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1814. Յուլիս 12. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Եփրեմ կաթողիկոս.

Կոնդակս ուղղուած է Ղարադաղի և Քեվանի հայերին, որով օրհնում է նոցա այն առատ նուիրաբերութեանց համար, որ Ս. Էջմիածնի նուիրակ Սիմէոն արքեպիսկոպոսը ստացել էր նրանցից, և Ղարադաղում գիւղի Տէր Բաղդասար քահանային, որին որբազան նուիրակը իւր հետ բերել էր, կարգում է «Աւագ քհնյ. ա՟մ քհնյից.. և գործակալ ս. Աթոռոյս և ի չլինելն առ ձեռ (նուիրակ)՝ նուիրակ ս. Աթոռոյս»։

ԹԻՒ. 12. ՆԻՒԹ. կտաւի ընտիր թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. շատ լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 101,2×49. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին, 50,5×36. ՏՈՂՔ. 61. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ե՟ի— 11×7½ մեծութեամբ, կանաչ, կապոյտ, սեւ, կարմիր, ոսկեգոյն թանաքով. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. Ա. տողը մեծադիր երկաթագիր. միւս 2 տողերը բոլորգիր, կարմիր թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. նկարչութեան եւ առ հասարակ արուեստի կողմից այս կոնդակը մեր ժողովածուի մէջ աննմանօրէնն է. վերեւի խորանը ունի 42 սմ. լայնութիւն. 18 սմ. երկայնութիւն. այս նուրբ, ծաղկաշէն նոյնպէս խորանը նկարուած է կանաչ, կապոյտ, սեւ, դեղին, կարմիր եւ ոսկեգոյն թանաքով. ձախ կողմից 4 սմ. հաստութեամբ մի զունաշատ զեղանկար սիւնակ իջնում է մինչեւ կոնդակի ստորին ծայրը, այնից իրար փաթաթուած օձերի ձեւով մի այլ սիւնակ դեղին եւ կանաչ գոյներով, կարողիկէս բաւի գլխին մի շատ գեղեցիկ գմբէթ. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1814, Յուլս. 30. ԿՆԻՔ. 8 սմ. տրամագծով, մեծադիր եւ շատ գեղեցիկ. փիրուզագոյն շրջանակի մէջ նկարուած է ս. Գրիգոր զգեստաւորուած, կողքին հրեշտակ, որ մասով երկինքն է ցոյց տալիս, ուր Քրիստոս երկնային հրեշտակների անբիւ բազմութեան մէջ ունի ի ձեռին դիմում է դէպի Ս. Էջմիածին, որը կանգնած է ս. Գրիգոր լուսաւորչի առաջ. շուրջը՝ մեծ շրջանակի մէջ գրած է. «Տեսիլ ս. Գրիգորի իջման Բանին Միածնի, ի Վաղարշապատ քաղաքի, շինեալ տաճարս հրաշալի:» Այս Գ-րդ շրջանակի մէջ գրած է «Է՟ շնորհիւն Ա՟յ Տ՟ր Եփրեմ կրդկս. ա՟մ Հայոց եւ պատրիարգ ս. Էջմիածնի. ՌՄԾԹ.» ապա ծաղկազարդ կապոյտ շրջանակ եւ ի վերջոյ ճառագայթներ, ոսկեգոյն, կանաչ եւ դեղին գոյներով. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Եփրեմ կրդկս. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին:

Կոնդակս ուղղուած է Աղուանից երկրում կամ «Ելիսաբեթպոլում», Շուշում, Նուխում, Շաքիում, Շամախում, Շիրուանում, Բաքուում, Ղուպայում, Դարբանդում, Լեանքարանում և շրջակայքում բնակուող բոլոր հայերին։ Եփրեմ կաթուղիկոսը յայտնելով նրանց, որ իւր գահակալութիւնից յետոյ ս. Էջմիածնի ցրուեալ հօտը աստիճանաբար հաւաքուեց իւր Մօր շուրջը . . նկարագրում է նիւթական այն թշուառ վիճակը՝ որի մէջ այն ժամանակ գտնւում էր Ս. Էջմիածինը. «Ցամ իբրաց չքաւորեալ մինչ խաւար . . . զի այնքան

պակասուէ՞ր, մինչ գրեթէ՝ հազիւ ուրեմն կարողանամք օրական պէտս գտանել և այն օր ըստ օրական պարտուց, որ լեալ է ցարդ մինչև ութն հազար թուման, և ի վերայ այսորիկ ա՞մ հարկաւոր շինուածք ս. Աթոռոյս թէ արտաքինք և թէ ներքինք քայքայեալ գոլով խպառ, պէտս ունին վերանորոգութե՞, և մանաւանդ տանիքն Ո՞ծակերտ ս. տաճարիս այնքան խախտեալ է մինչև անցանել անձրևաց ի ներքս ի տաճարն և խանգարել զվայելչութի՞ ոսկենկար ծաղկանցն և պատկերաց։ Այս պատճառաւ միաբանութեանս խորհրդակցութեամբ անհրաժեշտ համարեցինք, ասում է բարեսիրտ Վեհափառը, դէպ ձեզ յատուկ իմացաւորի ուղարկել Իսրայէլ «քաջաքարոզ» արքեպիսկոպոսին, որպէս զի նա անթերի կերպով մեզ հասցնէ թէ ժողոված աթոռապատկան դրամները և թէ ձեր կամաւոր նուէրները. ի վերջոյ օրհնում է Ռուսաց «Ամենաողորմած Օգոստափառ և ինքնակալ մեծ կայսեր» և յաջողութիւն մաղթում խաչի թշնամիների դէմ։

Թիւ. 13ա. ՆԻՒԹ. կնճռակի սովորական թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 56.5×40. ԴՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 31×31. ՏՈՂՔ. 39. ԳԻՐ. նօտրգիր. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. ՙՑի—ծաղկագիր. ՄԿԶԲՆԱՏՈՂ. կարմիր թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. կաթողիկէ կարմիր եւ կապոյտ թանաքով. ԿՆԻՔ. գեղեցիկ (տես Թիւ 6.) ՌՄԵԹ. Եփրեմ կաթողիկոս, կարմիր, կապոյտ, շրջանակներում եւ երկու ցուեկան ճառագայթներով, վերեւ ծաղկագիր «Է՞»․ ԺԱՄԱՆԱԿ. 1817. Յուն. 12-ին. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Կթղս. ա՞մ Հայոց Եփրեմ:

Կոնդակս ուղղուած է ս. Բարդուղիմէոս վանքի արքակրօն միաբաններին և շրջակայ ժողովրդականաց։ Հայրապետը ծանր խօսքերով յանդիմանում է նոյն վանքի միաբաններից մի աբեղայի և նրա համախոհներին, Հաղբակի բէկի հրամանով աբեղայի յանդգնաբար առաջնորդութիւն ըստանձնելուն համար, և յայտնում է որ ինքը ահա ուղարկում է Իսրայէլ գիտնական արքեպիսկոպոսին, որին իբր իւր ներկայացուցչին յորդորում է կատարեալ հնազանդութիւն ցոյց տալ, հակառակ դէպքում սպառնում է նզովել ընդդիմադրողներին և վանքը թողնել առանց վանահօր և իրենց կապած ս. Էջմիածին բերել տալ։

Թիւ. 13բ. ՆԻՒԹ. կնճռակի ընտիր թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 64.5×38.2. ԴՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 39×39.5. ԳԻՐ. նօտրգիր. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր (ՙՑի) դեղին, կարմիր, կանաչ, կապոյտ եւ ոսկեգոյն թանաքով. ՄԿԶԲՆԱՏՈՂ. բոլորգիր, կարմիր թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. գեղեցիկ ծաղկաշէն խորան, ձախից ծաղկակազմ սիւն, «կաթողիկոսի» գլխին կաթողիկէ. ԿՆԻՔ. տես Թիւ 12. միայն ճառագայթների ծայրերով նորից ոսկեգոյն շրջանակ է քաշուած եւ երկու թեւատարած հրեշտակներ պահում են այդ նոյակապ կնիքը. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1817. Յուն. 12. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Կթղս. ա՞մ Հայոց Եփրեմ.

Կոնդակս ուղղուած է Ս. (Թադէոս) Բարդուղիմէոս վանքի թեմի բնակիչներին, այսինքն՝ Սալմաստում, Ուրմիում, Հաղբակում, Ջուլամերկում, Կեւառում, Սոմայում, Բրադօստում, Բարանդուզում, Սուլդուզում, Քիջանեում և Սարալբակում բնակուող հայերին, որով յայտնում է նրանց, որ յիշեալ վանքի վանահայր և առաջնորդ է նշանակում Իսրայէլ գիտնական եպիսկոպոսին, որին հրամայում է ընդունել իբր իւր ներկայացուցչի։

Թիւ. 14. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. վատ չէ, փերեւից կերած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 96×53. ԴՐՈՒԹԻՒՆ. 69.5×39.5. միասիւն. ԳԻՐ. նօտրգիր. ՏՈՂՔ. 93. ՄԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. 1 տող զարդանագիր (մեծադիր) եւ թռչնագիր 3.2 լայնութեամբ արծաթագոյն շերտի վրայ ոսկեգոյն, կանաչ, կարմիր, կապոյտ եւ դեղին գոյներով, շատ գեղեցիկ. «պատուհի» սեղ հրեշտակներ եւ թռչուն. եւ մի փառաւոր կաթողիկէ 4 փոքր գմբեթներով. ՄԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. 4 տող բոլորգիր, կարմիր թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. 6½×3 մեծութեամբ թռչնազարդ եւ ծաղկազարդ սիւնակներ. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1819, Դեկտեմբեր 2. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Կթղս. ա՞մ Հայոց վշտալի Եփրեմ.

Կոնդակով յայտնում է Կարնեցիներին, որ Հայոց Հայրապետները չեն կարողանում իրենց ցրուեալ հօտին այցելել, այդ պատ-

ճառով նուիրատուներ են ուղարկում. որ ինքը արդէն Կարնոյ նահանգը ուղարկել է նախ Սիմէօն արքեպիսկոպոսին և յետոյ Բարսեղ վարդապետին, իսկ այժմ Կարնոյ առաջնորդ Կարապետ արքեպիսկոպոսին Ս. միւռոնով ուղարկում է երբև լիազօր նուիրակ Ս. Էջմիածնի.

Թիւ. 15. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. վատ. վերևի խորանը պատռուած եւ ձախակողմեան շուրջանցքը կտրուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 68×38,3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 66,5×34,8. ՏՈՂՔ. 79. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Յի — մեծագիր, զարդագիր, դեղին, կարմիր, կապոյտ եւ կանաչ գոյներով. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. ա. տողը մեծագիր երկաթագիր. յաջորդ 2 տողը բոլորգիր, մեծագիր, կարմիր թանաքով. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1824. (տպը— 1818) Ապրիլ (տպը՝ Յունուար). ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Եփրեմ կթղկս. վ ր ժ ա պ ի. ԿՆԻՔ. 8 անկիւնի. «Է՞ Եփրեմ կթղկս....ՌՄՈԹ»:

Կոնդակս ուղղուած է Վանի, Խօշապի, Նորդուզի, Մահմուտանի, Աղպաղայի, Արճէշի, Արծկէի, Խլաթի, Կարճկանի և նրանց շրջակայից հայերին, որով յայտնում է նրանց, որ նախկին նուիրակ Փիլիպպոս վարդապետ պէտք է Էջմիածին դառնայ (վրան գրած անունը ջնջած է) և նրա տեղ նշանակում է Տ. Եղիազար վարդապետին (տակը Մկրտիչ արքեպս.), որին և յանձնում է որպէսզի միւռոն բաժանել վերոյիշեալ գաւառներում և աթոռապատկան տուրքերը ժողովել և ուղարկել Ս. Էջմիածին (նուիրակութիւն, դանձանակ, յիշատակի խոստումներ, կտակ, հոգեբաժին, քառասունք, ժամուց և այլն). այդ վարդապետին Վեհը կարգում է լիազօր նուիրակ և իր ներկայացուցիչ և յորդորում է որ իրենց լսաձեռն նուէրները նրան յանձնեն. «Գիտելով առուգապէս՝ զի առ դա հասանելն՝ հասանել է ի ս. Աթոռս և մեզ», Մեր կարծիքով այս կոնդակը կեղծած է, որովհետև առաջ կոնդակը տրուել է Մկրտիչ արքեպիսկոպոսին, որ գնայ Փիլիպպոս վարդապետի տեղ նուիրակութիւն անէ և աթոռապատկան դրամները հաւաքէ և Ս. Էջմիածին բերէ և տրուում է 1818-ի Յունուարին. բայց կեղծողը Փիլիպպոս վարդապետի անուան վրայ թուղթ է կպցրել և վրան գրել մի այլ անուն (տող. 29) որ դժբաղդաբար ջնջուած է. «լի արդեամբ» (տող. 31) բառերի տեղ բարակ թղթի վրայ գրած է «Սպառեմք գալստեան նորա», իսկ ներքեւում «Մկրտիչ արքեպիսկոպոսի» անուան վրայ գրած է 4 տողում «Եղիազար վարդապետ» (տես թ. 32, 44, 62 և 66), իր իսկական 1818 թ-ի վրայ կպցրած է 1824. և Յունուարի վրայ՝ Ապրիլ: Յայտնի է նոյնպէս որ 1824-ին Եփրեմ կաթողիկոսը չի եղել Ս. Էջմիածնում (տես Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը և Կովկասի Հայք XIX-րդ դարում. Ա. հ. 212—7): Հաւանական է որ կեղծողը ինքը Մկրտիչ արքեպիսկոպոսը լինի իր յաջորդին մնացելու և նրա փողերը կորզելու համար, օգտուելով ժամանակի խառնաշփոթ հանգամանքից:

Թիւ. 16. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 32,6×18,3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 20×17. ՏՈՂՔ. 29. ԳԻՐ. նոտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Յի եւ այլն—կարմիր թանաքով եւ գծերով. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1824. Ապրիլ 16. ՏԵՂԻ. Հաղբատ. ԿՆԻՔ. Ս. Եռորդութիւն, շուրջը գրած է. «Է՞, շնորհիւն Այ տր Եփրեմ կթղս. ամ Հայոց, ՌՄՈԹ.» կարմիր. վերևից՝ այլ—ոսկեգոյն, կապոյտ եւ սեւ թանաքով. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Կթղս. ամ Հայոց վ ր ժ ա պ ի Եփրեմ:

Կոնդակս ուղղուած է վերոյիշեալ Աղաբէկին և նրա եղբայր աղայ Աւագին, որով նախ շնորհակալութիւն է յայտնում իր նրանց տան մէջ գտած սիրալիր ընդունելութեան համար, ապա խնդրում է, որ օգնական լինեն Սաթէլի վանքի վանահայր որբապան Մարտիրոս արքեպիսկոպոսին, որին Վեհը իր խնդրանաց համաձայն ուղարկում է օրհնութեան կոնդակով ժողովարարութիւն անելու վանքի գմբէթը նորոգելու համար:

Թիւ. 17. ՆԻՒԹ. ճապոնական թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 33,7×19,2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. 16,8×17,5. ՏՈՂՔ. 25. ԳԻՐ. շղագիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Յի եւ այլն— տես Թիւ 18. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1827. Յուլիս 2. ԿՆԻՔ. տես Թիւ 25. ՏԵՂԻ. Ի ս. վանս Ճնաթնի որ ի Տփխիս. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Կթղս. ամ Հայոց վ ր ժ ա պ ի Եփրեմ:

Կոնդակս ուղղուած է Աղաբէկ Քալանթարեանցին՝ որին ուզում է մխիթարել Նորա եղբօր մահուան առթիւ յայտնելով իւր վշտակցութիւնը, ապա խնդակցութիւն է յայտնում, որ Քալանթարեանցը քաղաքապետութեան պաշտօնին է հասել (պոլիցմեստր) և ուրախանում է, որ Նորին Կայսերական Մեծութեան հովանաւորութեան տակ Հայ պաշտօնեաները բազմանում են. ի վերջոյ յականէ յանուանէ ողջունում է Նորա ընտանիքի անդամներին։

Թիւ. 18. ՆԻՒԹ. հաստատ թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 46×33.5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին, 26.2×27. ՏՈՂՔ. 37. ԳԻՐ. Նօտրգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. բոլորգիր, Ե՜ի—դեղին, կանաչ, կապոյտ գոյներով. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. կաթողիկոս բառի գլխին մի կաթուղիկէ վերոյիշեալ գոյներով. ԿՆԻՔ. մեծադիր. նոյն Թ. 25. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. կթղ. ամ. Հայոց Եփրեմ. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1828 Նոյեմ. 6. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին։

Կոնդակս ուղղուած է Երևանի և Ղըրխ-բուլաղի բնիկ և գաղթական հայերին. Վեհը Նրանց այցելու եկող չուղարկելը պատճառաբանում է պատերազմական խառնակութիւններով, և ուրախութիւն յայտնելով, որ Նրանք Կայսերական հովանու տակ հանգիստ և խաղաղ են, Նրանց հոգևոր բազմապիսի պէտքերը հոգալու համար ուղարկում է Նիկողայոս վարդապետ Ոսկանեանին, որին պատուիրում է հնազանդել և Մայր Աթոռի տուրքերը լիովին հատուցանել.

Թիւ. 19 ա. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1828 Նոյեմ. 28. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Կթղ. ամ. Հայոց Եփրեմ. մնացածը նման է Թ. 21-ին։

Կաթողիկոսը Սահակ վարդապետ Սաթունեանցին ուղարկում է Կաղզուան՝ յայտարարելով տեղական հայերին, որ Էջմիածնական Բարձրագոյն կառավարութիւնը քննել է Մկրտիչ վարդապետի գործը և Նրան յանցաւոր գտել և թէ Նրան արդէն հեռացրել են վանահայրական պաշտօնից և թէ Սահակ վարդապետը կըկառավարէ Նրանց մինչև հանգամանքները թոյլ տան Կարսի յաջորդին վերադառնալ և Նրանց առանձին վանահայր ուղարկել.

Թիւ. 19 բ. Առաջին նկարագրութիւնը նման է Թ. 23-ին. միայն ԿՆԻՔԸ 8 անկիւնի է եւ վերեից «Է՜» կարմիր թանաքով. ԺԱՄԱՆԱԿ, ՏԵՂԻ եւ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ նման Թ. 19-ին։

Կոնդակովս Նորին Վեհափառութիւնը Սահակ վարդապետ Սաթունեանցին կարգում է վանահայր և ժամանակաւոր վէքիլ, հրամայելով որ Մկրտիչ վարդապետին Ս. Էջմիածին ուղարկէ և յայտնելով, որ ինքը դրա մասին արդէն գրել է Ղարսի և Կաղզուանի իշխաններին։

Թիւ. 20. նման Թ. 21-ին. ԿՆԻՔ. փոքր պատկերով. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1829 Մարտ 7.

Ուղղուած է Կաղզուանի բնակիչներին, որոնք Վարդիկ Հօր վանքի վիճակին էին կարգուում, որով յայտնում է Վեհը, որ Նրանց վանահայր Մկրտիչ վարդապետի մասին տուած բողոքը քննում է և թէ իրենց խնդրանաց համաձայն վանահայր է նշանակում նախածանօթ Սահակ վարդապետ Սաթունեանցին։

Թիւ. 21. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 43.8×32. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասին, 15.5×25.7. ՏՈՂՔ. 23. ԳԻՐ. շղագիր. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. կաթուղիկէ—կանաչ, կարմիր եւ կապոյտ գոյներով. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ե՜ի—բոլորգիր, կանաչ, կարմիր եւ կապոյտ գոյներով. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով. ԿՆԻՔ. գեղեցիկ, կարմիր շրջանակի մէջ Երրորդութիւն. նրա շուրջը կապոյտ շրջանակ ակիսակ աստղերով եւ ապա լուսափայլ ճառագայթեր «Է՜» շնորհիւն.. Եփրեմ կթղ.. ՌՄՀԸ.. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1829 Դեկ. 25. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. կթղ. ամ. Հայոց Եփրեմ։

Վերին Բուլղի բնակիչներին, իրենց խնդրանաց համաձայն, Ղարսի վիճակից հանելով ենթարկում է Վարդիկ Հօր վանաց (ս. Թաթուլի և Վարոսի) իրաւասութեան, որի վանահայրը Սահակ վարդապետն էր։

Թիւ. 22. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1830 Մայիս 28. մնացածը նման Թ. 24-ին։

Կոնդակս ուղղուած է յայտնի շուշեցի իշխան Աղաբէկին, որին Վեհը յորդորում է օգնել վիճակային նուիրակ Զաքարիա վարդապետին։

Թիւ. 23. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 34,8×18,5. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 22×18,2. ՏՈՂՔ. 32. ԳԻՐ. շեղագիր. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. կարուղիկէ—կարմիր գծերով. այլ—ոսկեգոյն եւ կապոյտ. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ցի—կարմիր գծերով. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1830 Նոյեմ. 5. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ԿՆԻՔ. ա. Երրորդութիւն. «Է՛ շնորհիւն Ա̃յ կթղս. ամ. Հայոց Եփրեմ, ՌՄԾԹ.» ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. կթղկս. ամ. Հայոց Եփրեմ:

«Ցանուն Աշարէգ գլխաւորէգ Քեալանթարովի», որին շնորհակալութիւն է յայտնում այն խալիչայի համար, որ նա ուղարկել էր ի յիշատակ իւր հանգուցեալ եղբօր:

Թիւ. 24. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 81×31. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 59×26,2. ՏՈՂՔ. 81. ԳԻՐ. բոլորգիր. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր. (Ցի). ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. ծաղկեայ խորան, ոսկեգոյն, վարդագոյն—կանաչ, սեւ, կապոյտ եւ դեղին գոյներով. կարուղիկէ աջ լուսանցքը ոսկեզօծ, արծաթափայլ. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1830 Դեկտ. 13. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. եւ այլն նման Թ. 26-ին:

Վեհը լսելով Ղօշավանքի վէքիլ Սահակ վարդապետից Կաղզուանի և Կարսի բնակիչների հանգստութեան մասին, Նրան առաջնորդ է կարգում իբրև փորձառու և ծանօթ տեղական կարգերին, պահելով միանգամայն Ղօշայ և Վարդէնիկ Հօր վանուց վանահայրութեան պաշտօնը և յանձնարարելով, որ աթոռապատկան եկամուտները լիովին հաւաքէ և ուղարկէ:

Թիւ. 25. ՆԻՒԹ. բարակ թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 66,2×35,2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 37,2×26. ԳԻՐ. նօտրգիր. ՏՈՂՔ. 45. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ցի—թռչնագիր եւ մարդագիր կարմիր, դեղին եւ ոսկեգոյն թանաքով. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. 3 տող կարմիր թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. գեղեցիկ ծաղկազարդ խորան ոսկեգոյն, կապոյտ, կարմիր, դեղին, վարդագոյն եւ կանաչ գոյներով, գեղեցիկ կարուղիկէով. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1831 Փետր. 4. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ԿՆԻՔ. միջին մասը կարմիր՝ Փրկչի պատկերը խաչանիշերին. 2 կողմը գրած «Յս ՙՔս» «Է՛ շնորհիւ.. Եփրեմ կթղս. ՌՄԾԹ», Գեղեցիկ շրջանակ ոսկեգոյն, կանաչ, կարմիր ճառագայթներով. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. կթղս. ամ. Հայոց Եփրեմ.

Կոնդակով Վեհը յայտնում է Դարալագեազի շրջանի հայերին, որ նրանց առաջնորդ Բարսեղ արքեպիսկոպոսին ինքը կարգել է Սինօդի անդամ և նրա տեղ նշանակում է Նիկողայոս վարդապետին:

Թիւ. 26. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. պատռուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 30×21. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն. ԳԻՐ. շեղագիր. ՏՈՂՔ. 13. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. կարմիր թանաքով մեծադիր. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. այլ—կապոյտ եւ ոսկեգոյն թանաքով. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1839 Մարտին, համար 43. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ԿՆԻՔ. Եփրեմ կթղս. ՌՄԾԹ. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. կթղս. ամ. Հայոց Եփրեմ:

Իրաւունք է տալիս Վրաստանի թեմի կառավարիչ Յովհաննէս արքեպիսկոպոսին քահանաներից ում որ կամենում է վարձատրել խաչով և փիլոնով, յայտնելով իրեն միայն նրա ծառայութեանց ցուցակը, անհրաժեշտ վկայականների գրութեան համար:

Թիւ. 27. ՆԻՒԹ. թուղթ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. լաւ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 44,7×31,2. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 25×26. ԳԻՐ. շեղագիր. ՏՈՂՔ. 31. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. թռչնագիր-գեղեցիկ (Ցի). ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. այլ—տես Թ. 29. կարուղիկէն տես Թ. 30. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1832 Մայիս 20, համար 98. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ԿՆԻՔ. տես Թ. 30. թիւը՝ 1280. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. տես Թ. 29.

Կոնդակով Սահակ վարդապետ Կոզբեցուն՝ Սահակ վրդ. Սաթունեան, նշանակում է Ալէքսանդրապոլի յաջորդ:

Թիւ. 28. ՆԻՒԹ. թուղթ հասարակ. ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ. ա. թուղթը պատռուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 25×23,3. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 12×17,8. ԳԻՐ. շեղագիր. ՏՈՂՔ. 12. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. գրութեան մեծատառ, կարմիր թանաքով. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով բոլորգիր. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. կապոյտ թանաքով, այլ—ոսկեգոյն ճառագայթներով. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1837 Յունուար 19, համար 256. ՏԵՂԻ.

Ս. Էջմիածին. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. կթղս. ամ. Հայոց Յովհաննէս:

Վ.ենը բաւական համարելով Սիմէոն արքեպիսկոպոսի Բզնունու ապաշխարանքը, հրամայում է նրան գալ Ս. Էջմիածին և իւր կեանքի մնացորդը անցնել շրջակայ վանքերից մէկում:

Թիւ. 29. ՆԻՒԹ. թուղթ հասարակ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. ա. թերթը պատռուած. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 35.5×22. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն 20.2×18.2. ԳԻՐ. շեղագիր. ՏՈՂՔ. 23. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌ. գրութեան մեծատառ. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂ. կարմիր թանաքով. ԿՆԻՔ. վերև աջ, միջին մասը կապոյտ, շուրջը ոսկեգոյն. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1837 Մայիս 31, համար 293. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. տես Թ. 28.

Վ.ենը պատասխանելով Ամենափրկիչ վանքի (Նոր Ջուղայի մօտ) միաբանութեան 1836 Դեկտ. 16 և 1837 Յունվ. 18 գրութեանց, կարգադրում է, որ հանգուցեալ Յովհաննէս եպիսկոպոսի գոյքը անկորուստ Մ. Աթոռ հասցնեն, «որպէս զի մեք անօրինեայուք զարժանն ըստ զօրութեան օրինաց»: Իսկ գալով հանգուցեալ եպիսկոպոսի տեղ Յակոբոս վարդապետի յաջորդութեան, Վ.ենափառը պատճառաբանում է՝ որ նա հիւանդոտ է, ծերունի և կարօտ հանգստութեան, մանաւանդ որ ինքը արդէն նշանակել է Աստուածատուր վարդապետին հանգուցեալ եպիսկոպոսի կենդանութեան ժամանակ:

Թիւ. 30. ՆԻՒԹ. թուղթ հասարակ. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 35.5×22. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 15×18.2. ԳԻՐ. շեղագիր. ՏՈՂՔ. 21. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով. ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ. Ծի—ծաղկագիր, կարմիր, կապոյտ և ոսկեգոյն թանաքով. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ. Կաթուղիկէ—տես Թ. 31. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1840 Մարտ 4, համար 19. ՏԵՂԻ. Ս. Էջմիածին. ԿՆԻՔ. կարմիր. շրջանակը շրջապատուած է կապոյտ շերտով, այդ ևս ճառագայթաձև ոսկեգոյն գծերով. կարմիր շրջանակի մէջ—Հայր Աստուած—ձեռքին աշխարհ, Որդի Աստուած—ձեռքին խաչ և ս. Հոգու պատկերը. շրջագրութեամբ՝ «Է շնորհիւն Աստուծոյ Տ՟ր Յովհաննէս կթղս. ամ. Հայոց. 1820». վերեւից աջ—աստղաձև. ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ տես Թ. 28.

Կոնդակով Վ.ենը վարձատրում է ակնակուռ խաչով Տայոց առաջնորդ Յարութիւն վարդապետին ըստ միջնորդութեան Վրահայոց առաջնորդ և վիճակաւոր կառավարիչ Կարապետ արքեպիսկոպոսի, նրա այն եռանդուն գործունէութեան համար, որ ցոյց էր տուել Ախալցխայի եկեղեցին շինելու և 1838—1839-ի ժանտախտի ժամանակ:

Թիւ. 31. ՆԻՒԹ. հաստ թուղթ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 35×22. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. միասիւն, 24×18.5. ՏՈՂՔ. 29-7 (2 երես). ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. 3 տող բոլորգիր, կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1844 Ապրիլ 30. ՏԵՂԻ. Պետերբուրգ. ԿՆԻՔ. 8 անկիւնի, կարմիր թանաքով «Է՟ Ներսէս Եպիսկոպոսապետ եւ Կթղս. ամ. Հայոց Ներսէս:»

Նորընտիր կաթողիկոս Ներսէս գրում է Նիկողայոս արքեպիսկոպոսին, որ Քիշնեւում 1843 Յուն. 5-ին ստանում է Ներքին գործերի մինիստրի գրութիւնը ընդ համարաւ 1612, 1843 Մայիս 27-ից, որով կայսերական բարեհաճ կարգադրութեամբ Պետերբուրգ է կոչւում. 1500 րուբլի ճանապարհածախս առնելով, Յուլ. 6-ին հասնում է Մայրաքաղաք, Օգոստ-ի 3-ից մինչև Սեպտ. 20 «անակնկալի կենաց գտաք ի մահճի», Օգոստոսի 13-ին ստանում է հաստատութեան գրամոտ, որոշւումեն 15-ին կայսեր ներկայանել, 17-ին ստանում է «բռլիանդեայ Օրտէնն» և «ս. Աղէքսանդր Նեւսկու» աստղը, Նոյեմ. 28-ին ներկայանում է կայսեր (Նիկողայոս I) և յափշտակուած նկարագրում նրա Հայոց և ս. Էջմիածնի համար ունեցած բարեհաճ զգացումները (տե՛ս ժողովածուիս «Ցուցակ Ձեռագրաց այլ և այլ տեղեաց» մասում Ներսէս կաթողիկոսի երեք կոնդակներից Գ-րդի պատճէնը):

Թիւ. 32. ՆԻՒԹ. թուղթ հասարակ. ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. 26.7×21.5. ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ. վատ չէ. ԳՐՈՒԹԻՒՆ. 16×17.9. ՏՈՂՔ. 28. ՍԿԶԲՆԱՏՈՂՔ. կարմիր թանաքով. ԳԻՐ. նոտրգիր. ԺԱՄԱՆԱԿ. 1850 Մայիս 20. ՏԵՂԻ. Թիֆլիս. ԿՆԻՔ. կարմիր թանաքով, 8 անկիւնի «Է՟. Ներսէս եպիսկոպոսապետ եւ կթղս. ամ. Հայոց ՌՄՂԲ». ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. կթղս. ամ. Հայոց Ներսէս:

Թադէոս և Բարդուղիմէոս առաքելոց վանքի վանահայր Նիկողայոս եպիսկոպոսին Վ.ենը գրում է՝ թէ Ռուսաց Թաւրիզի դեսպան Անիչկով հաղորդել է փոխարքային, որ աղայ

Առաքել Մելիք-Մինասեան պատրաստում է շահին մի խնդրագիր, որով հայերը խնդրում են իրենց Անգլիացւոց դեսպանի պաշտպանութեան յանձնել. ապա գովում է սրբազանի հաստատակամութիւնը, որ չէ ստորագրել այդ խնդրագրին և ցոյց է տալիս, որ այդպիսի մի վարմունք արքայական իշխանութեան դէմ դաւաճանութիւն կըհամարուի. ի վերջոյ յայտնում է, որ ինքը նոյն մտքով նամակ է գրել նաև Առաքել աղային (ինքնաձեռագիր)։

ՀԱՅՐԱՊԵՏՆԵՐԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Թիւ 1. ՌՄԿԸ. Նոյեմ. Է. Կ. Պոլսից գրում է Աստուածատուր աբեղան, թէ Սրոյ իմաստասէրն Մկրտիչ արքեպիսկոպոս, տեղական կաթուղիկոսի իր վիճակում չլինելուն համար, ուղևորում է դէպի Եգիպտոս, թէ իրեն յանձնարարական է գրել, որ հայ ամիրաներից պէտք եղած թղթերը հանել տայ Մահտեսի Աբրահամ ամիրայն, որոնք այժմ պատրաստ են և Եգիպտոսի ըդեշխին և՛ս նամակ է գրում։ Տուզեանց գլխատումը հաղորդելուց յետոյ յայտնում է, որ Յարութիւն ամիրայ Պէզճեան դրամատան ընդհանուր տեսուչը 5000 ղրուշ է նուիրել, իմանալով Աթոռի թշուառ կացութիւնը, որը և ինքը յանձնել է Աղամեան Յովհաննէս աղային, որին 30000 ղրուշ պարտք էր Մայր Աթոռը։

Թիւ 2. Կ. Պոլսի նուիրակ Աստուածատուր եպիսկոպոսը գրում է 1819 Հոկտեմբերի 24-ին թէ՝ Ձեր 84000 ղրուշ փոխցայ անելու համար գրած նամակը ստացայ. ամբողջ քաղաքը յուզուած էր Տիւզեանց մահուան պատճառով, դիմեցի պատրիարքին և նա հազիւ մի քանի ամիրաներ հաւաքեց և Հոկտեմբերի 23-ին փոխցայ արինք։ Մեծագումար փոխցայ անելուց տեղացիք շատ դժգոհ են, ասում է նուիրակը, և խորհուրդ է տալիս նախքան այդպիսի մի գործի ձեռնարկելը նուիրակին դիմելով փողի քանակութիւնը իմանալ. ապա յայտնում է պատրիարքի դժգոհութիւնը Յակոբ վարդապետին եպիսկոպոս ձեռնադրելու համար, որը առանց իր թղթի էր եղած։ Ի վերջոյ խնդրում է նուիրակութեան նոր կոնդակ, յայտնելով, որ 48.750 ղրուշ արդէն ուղարկել է։

Թիւ 3. 1845-ին «Յակոբ իշխան Կոռնիկոսաց» գրում է Փարիզից Ներսէս կաթուղիկոս Աշտարակեցուն, թէ ինքը այլ ևս Ս. Էջմիածնից ոչ մի թղթակցութիւն չէ ստանում և խոնարհաբար խնդրում է Հայրապետից իր հետ թղթակցութիւն ունենալ և քննելով ապացուցանել, որ ինքը Լուսինեան ցեղից է և Լևոն վերջինի ժառանգորդ և այլն։

ՍԻՆՈԴԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՐԻԱՐԳԱԿԱՆ ԹՂԹԵՐ

Թիւ 4. գրուած 1825 Մարտի 25-ին, որով Ս. Էջմիածնի բարձրագոյն խորհրդարանի անդամները (Անդրէաս, Յովհաննէս, Փիլիպպոս, Սահակ, Ստեփաննոս արքեպիսկոպոսներ և Եփրեմ եպիսկոպոս) հրամայում են Բամբակաձորի և Շօրագեալի հայերին վանքի անասունները ձմեռը պահել (ի ս. ժողովոյն բարձրագոյն խորհրդարանի ս. Կաթուղիկէ Էջմիածնի մատուցեալ...։)—Կոնդակի ձևով։

Թիւ 5. օրհնութեան երկու թուղթ, Երուսաղէմի Գաբրիէլ (ՌՄԸ) և Թէոդորոս (ՌՄԿԵ) պատրիարգներից. Սկզբնատառը ներկայացնում է մի թեւատարած հրեշտակ, ձեռքին ափսէի մէջ Յովհաննու գլուխը. երկու տողը կարմիր նոտրգիր. Կնիք. կարմիր. մէջտեղ Քրիստոսի յարութիւնը շրջագրութեամբ «Կնիք Ս. Երուսաղէմի Աթոռոյ Ս. Յակոբեանց եւ Ս. Յարութեան չէ պարտից այլ օրհնութեանց». երրորդ շրջանակում Փրկչի եւ տասներկու առաքեալների պատկերը: Առաջնի եզր գրած է «Մեծին Շահնազարի դուստր Հաւայեաց խաթունին կնիք:»

Թիւ 6. Սաեւեան արքեպիսկոպոս Ներեան 1828 Յունուարի 10-ին գրում է Աղաբէկ իշխանին, որ Ներսէս սրբազանի և սինոդի հրամանով ինքը գնացել է Թաւրիզ հայերին գաղթեցնելու և Ռուսաց Կայսեր «բարձր և քաղցր» հովանու ներքոյ մտցնելու համար. 10000 տուն գաղթեցնում է. Նամակը գրուած է Նախիջևանի Նրնջակ վանքից։

Միւս թղթերից 13-ը ուղղուած են Աղաբէկ Քալանթարեանցին զանազան տեղերի հոգևորականներից, որոնք մեծ մասամբ նիւթական օժանդակութիւն են հայցում. իսկ 5-ը Ներսէս կաթուղիկոսին՝ ծածկագրով գրած։

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ Բ

ՀԱՅԵՐԻՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ

Թիւ 1. Երկսիւն, բոլորգիր. յիշատակարան «... Ցիշեցէք .. ի դուռն Ս. Թաթէոսի առաքելոյն զՏէր Զաքարայ եպիսկոպոսն, Տէր Սրապիոն եպ., Տէր Մկրտիչ եպ., զպարոն Տէր Գրիգոր եպ. և այլ միաբան կրաւնաւորքն, Տէր Անդրէասն, վանից հայր Տէր Յոհաննէսն, Տէր Կարապետն, տնտես Տէր Ցակոբն, Տէր Թաթոսն, Յովանէս երէցն, զԹանանգ սարկաւագն (Գրիգոր սարկաւագն—լուսանցքում).. որքս եղեն պատճառ վանից շինութեան, ժամատունն ծածկեցին, ժամատեղն հաստատեցին և վանից դուռն զարդարեցին և չէն կու պահեն և շատ չարչարանք քաշեցին յանաւրէնաց... Ու՛ծ ողորմի բաէս Պ.ապարի հողոյն որ վասն ս. Թաթէոսի առաքելոյ սիրոյն համար նահատակեցաւ:» «Ցիշեցէք զնորընծայ Տէր Թաթէոս եպ-ն որ... վերստին հաստատեց ժամակարգութիւն... կրկին նորոգել և կազմել ետուն զաւետարանն:» «Ցիշեցէք մալքս Զարուխն և զերկրի ժողովուրդքն և զտանուտէրքն Մակուայ, որ յանձն առին վանից պահպանութիւն՝ մալին, խարջին, պարտքին աւգնականութիւն անեն.. և զմեղօոր Յոհաննէս երէցն կազմողս յիշեցէք.. Թվ. ՌԻԳ:»

Թիւ 2. Նոտրգիր, միասիւն. «Առաջի Աստուծոյ և առաջի Մակուայ տոլվաթաւորացն, ես Մուստաֆարի տղայ Դամուրս, իմ կամով իմ փայ մուլքն առաքելոց և գեղարէնքին ծախեցի առաքելոյն Թադէոսի վանքին, ձեռամբ Սահակ վարդապետին նորին առաջնորդին: Ով որ խօսք և զրոյց ունի ես ոհտայ: Գինն երեք թումանն.. Գրեցաւ ի թվին ՌՃԹ ի Նոյեմբերի ժդ. Տէր Աւետիս.. վկայ եմ...» (վկաների անուններ և կլոր կնիք):

Թիւ 3. Նոտրգիր, միասիւն. կնիք—«Ցե՛քի ծ՛առայ Իսահակ վարդապետ Թվ. ՌՃՆ.. տակը գրած է. «Ես Իս. վ. Գուլամրի կամօքըն մօհրեցի: Առաջի Աստուծոյ ես Վարագնայկերացի Եաղուբի որդի Խանդամիրս վախըմ առի ս. առաքելոյն Թաթէոսի Շաքառոի մօտ Կեռ հողն.. ես Վարագնակերացի Գոդլամիրս հողերըդի Խանդամիրին վերըստին հաստատեցի.. գրեցաւ Թվ. ՌՃԻԳ Նոյ. իէ. ստորագրութիւնը ես ի միրզէս վկայ եմ..:»

Թիւ 4. Նոտրգիր, միասիւն. «Այս է վախըմ և մուլք ս. առաքելոյն՝ Թէ այգեստեղ, թէ վարելոյ հողն ի Մակու այս է. Անուշկավանի դիմաց այգին. այսպէս ութ կտոր հող, երկու այգի. ստորագրութիւն—«Ես Սարգիս վարդապետ Բաֆայեցի խոպատաւոր ս. առաքելոյն իմով ձեռօք թվին ՌՃԻԸ Սեպտեմբերի ի. գրեցի և կնքեցի:» կնիք—կլոր:

Թիւ 5. Նոտրգիր, միասիւն. կնիք—կլոր..«Քի ծառայ Սարգիս վարդապետ:» «Պատճառ գրոյս այս է որ ես Մուլէքս դուստր Նազլուս առաջի Աստուծոյ և առաջի մեր առաջնորդ Սարգիս վարդապետին և առաջի Մակուայ տոլվաթաւորացն ի մէջս. Վարդանայ իմ հօր Մուլէքս բաժին մուլքն... վախըմ արի ս. առաքելոյն .. ով այս իմ վախիթիս այլ և այլ արար օձէն մինչև ի Նեռն անիծած լինի, սև երես գայ ինձ մօտ առաջի Քրիստոսի... Թվ. ՌՃԼԳ Սեպտ. իթ.—ին:

Թիւ 6. Նոտրգիր, միասիւն. ...Ես Մակուեցի Այտկէշենց աղզէն, Աւլանենց Մկրտչի թոռն, և Պապուլի որդի Կիրակոսս... յոժար կամօքս վախըմ արարի Պ.ութլուճանի

վայն, և Նուշկայ դէմի գլգլոտ այգին, մուլքըն և ագարակն, որ վանքին վախմ լինի, և ուտեն մասուլն և ինձ և իմ ծնողացն ողորմի տան... սինօռն և համուհուան այս է... գրեցաւ ՌՃԽԳ Ապրիլի ևե...։ Վերև՝ կնիք. կողքին՝ «Ես Իսահակ վարդապետս առաջնորդ ս. առաքելոյն, Այախչենց Կիրակոսի վկայութեամբ մոհրեցի». ապա ձուաձև, կլոր և ութ անկիւնի կնիքներ, Սարգիս, Մատթէոս Ջուղայեցի, խոյեցի Պետրոս, վարդապետների և այլոց ստորագրութեամբ։

Թիւ 7. միատիւն, նոտրգիր. «Մեք Վարագնակերտցի տօլվաթաւորքս, Սարգարս որդի Ազաջանի, Կուլամիրս... Ղազարս... Գրիգորս... Թարխանս... միաբանք... որ յառաջ տված էր վանիցն, կրկին հաստատեցինք թվին ՌՃԾԳ...»։ Կնիք—«Ցի ՔԻ Ծ Ա Սարգիս վարդապետ» տակը գրած է. «Ես Սարգիս վարդապետս առաջնորդ ս. առաքելոյն Թադէոսի, յօժարութեամբ վերոյիշեալ տօլվաթաւորացն գրեցի և մոհրեցի...»։ Ապա Աստուածատուր վարդապետի, Տէրներսէսի, Խօյի Ստեփաննոս վարդապետի, ըւէս Մուրատխանի, խոյեցի Պետրոս վարդապետի ստորագրութիւնները։

Թիւ 8. նոտրգիր, միատիւն. «...Մելիք Պնկի գառերըս Էթարս, Խաթունս մեր հօրէն մնացած Մակուայ այգիէն (բ. այգի).. յօժարութեամբ տվաք վախմ ի դուռն Թադէոս առաքելոյն.. և մեք Սարգարս որդի Էթարին և Յովսէփս որդի Խաթունին վերըստին մեր մարց կտակն և վախաթն հաստատեցաք... թվին ՌՃԾԳ, Հոկտ. Ժ. վերոյիշեալ վարդապետների և այլոց կնքով և ստորագրութեամբ առաջի Անծկու տօլվաթաւորացն։»

Թիւ 9. նոտրգիր. «Ի ՌՃԷ թուաջն Յուլիսի Ժգ-ին գրեցաւ ի մէջ ս. Սարգիս եկեղեցու.. ես մահտեսի Սելումս իմ այգին վախուալ արի ս. առաքելուն Թադէոսի...» կնիք—քառակուսի և ութ անկիւնի—Տ. Յովաննիսի, Մարկոսի, Նազարի, ըւէս Պապիկի, Միրզախանի, Ալլահվերտիի և այլոց կնիքներով։

Թիւ. 10. Նոտրգիր. ...Թվին հայոց ՌՃՁԷ Հոկտ. ը. ...Ես Աստապատեցի Կուստնենց Մեհրապի որդի Յուսէփս և ես Պօղոսի կին Տուփլումս... ծախեցինք... Ղուռուչայի այգին.. ս. Թաթէոս առաքելի անուամբն մեր Արզխմանի որդի Աստուածատրին.. որ վախուալ արեց ս. Թաթէոս առաքելուն ժե. թումանն..»։ Կնիք—քառակուսի, ութ անկիւնի, ձուաձև. «Ես Մելիք մահտեսի Ալումս վկայ եմ..»։ Կան կնիքներ նաև Միրզաւէլի, Բարխուդի, Սլէմանի, Թէվումի, Էհտիպարի, Աւտալի և այլոց։ «Ես Բալասանի որդի Խաչատուրս գրեցի Յուսէփի և Տուփլումի խըղարօվն գայս ղապալէս»

Թիւ 11. Նոտրգիր. «Թվ. ՌՃՁԸ Յունիս գ. Ճիլաղի կողակից Սանդուխտս յետ իմոյ Աղիս և սկեսրս, այսինքն Առուխին, Ախանումուղլին.. ինչ որ իւրեանք տվել են իւրեանց հոգոյն.. վախուք արի.. ս. Աթոռին Ստեփաննոսի Նախավկային.. տվեցի իմ հոգևոր հայր և մեր առաջնորդ Աղաբէկայ վարդապետին, որ մեզ մէկ քանի ժամի մէջ յիշէ...»։ Վկաների ստորագրութիւն. երկու տեղ կնիքի փոխարէն մատ է դրած, այսինքն մատը թանաքի մէջ թաթխել և իբրև կնիք դրոշմել է. դրանց տակը գրած է. «իմ Սանդուխտիս մատն է և ինձ ղաբուլ»։ Ամենից տակը գրած է. «Եւ ես ս. Նախավկայի միաբան Աբիստակէս վարդապետս վկայեմ, որ Սանդուխտի խըղարօվն գրեցի ՌՃՁԸ Յունիսի գ.»

Թիւ 12. Նոտրգիր. «Թուին Հայոց ՌՃՂԸ Հոկտ. իգ... Մեք Ուռջինանց Սարգէսի որդիքս.. ծախեցինք մեզ ռաաթ տված տուն իւր չորից հատերօվն ս. Թաթէոսի առաքելոյ յառաջնորդ Մինաս վարդապետին 10 թումանի, որոյ կէսն է ե. թումանս»։ Ստորագրութիւն. «Ես Մելիք Յակոբջանս վկայ եմ..», քառակուսի, ութ անկիւնի, ձուաձև հայերէն կնիքներով, իսկ մէկը նա՛և պարսկերէն ու հայերէն։ «Իմ Դաթոյիս, Գրիգորիս, Ուռիջանիս, Ըստեփանիս մատներնիս է, որ ղըրինք մեզ ղապիլ է» (որդիք Սարգսի Ուռջինանց). «Ես Ստեփանի կին Վարթերս մատս դրի ինձ ղապիլ է». «Ես Տր Ստեփաննոսի որդի Գրիգորս գրեցի Դաթոյի, Գրիգորի, Ուռիջանի, Ըստեփանի խըղարօվն։»

Թիւ 13. Ես լուսահոգի Մահդասի Սեւլամի քոյր Սինաս և փեսայ Խաչատուրս գնեցինք և վկայեցինք, որ մահտեսի Սեւլամն.. իւր առած այգին վախմ արուց ս. Թադէոս առաքելոյ.. և նա եղև անյայտ... Վասն որոյ մեք վերոգրեալքս.. այգին վերստին վախմ արարաք վանից Թադէոսի սրբազան առաքելոյն..: Եթէ այսուհետև դաւայ տանելոյ լինիմք և կամ թուղթ զինչ և իցէ, թէ՛ փախուպյանայ թէ՛ ղապալայ թէ՛ քամառել և թէ՛ այլ ինչ գիր, ամէն սուտ է և անընդունակ, թէ որ մեք և մեր ազգայինքն դաւի անելոյ լինիմք ժե. թուման խանին տամք: Բայց եթէ որք ի յառաջնորդաց և կամ ի միաբանից... ծախելոյ լինի և կամ գրաւ դնելոյ պղատիժն Կայենի և Յուդայի առցէ. գրեցաւ այս գիրս վկայութեամբ Խոջայ քահանայիցն, որ է Տէր Յոհաննէսին, Տէր Մարկոսին, Տէր Մարգարին, Տէր Գաբրիէլին, և իշխանաց սոյնոյ քաղաքիս ըւէս Պապալին, Օհանին, երեցփոխ Մոլաքսին..»: Կնիք - ձուաձև, ութ անկիւնի, քառակուսի, պարսկերէն—հայերէն, կամ պարսկերէն:

Թիւ 14. շեղագիր հին «...Ես մահտեսի Նազիշու եղպայր Սափարս իմ հայրենական տան կոմի տեղն, որ է իմ բաժինըն, վախմ արի ս. Թաթոս առաքելուն և իմ կողակից Նուպարի հոգէբաժին..»: «Ես ըւէս Պապալս վկայ եմ... գրեցաւ ՌՄԻԱ Նոյեմբեր»:

Թիւ 15. թվին ՌՄԻԲ. Մարտի դ-ումն. Ես Կոհրօվանց Ճհանի որդի Պապօվս... կըրգին վախմ արի ս. առաքելուն (այգին).. և այս եղև ի յառաջնորդութեան գերայհուշակ ս. առաքելուն Թաթէոսի Տն Եսայիաս աստուածայըան մագրոսկինցող վարդապետին և Նորին ս. վանից բազմաշխատ միաբան Գէորգ գերզգօն վարդապետին և ես Տր Նազարի որդի Տր Մարգարայս Պապալի յօժար կամօքն գրեցի և կնքեցի, վկայ եմ:» Կնիքներ..:

Թիւ 16. «Ի ՌՄԼԴ թվոջ Օգոստոս ամսոյ... ես Ղափանցի մահտեսի Օհանէսս և իմ կողակից Թագուհիս մեր տներն հանդերձ պարչայով որ է Խոյու քաղաքին ի թաղն ս. Սարգիս եկեղեցուն.. վախմ արարինք ս. Թադէոս առաքելոյ աթոռին.. մահտեսի Օհանէսըս ձեռամբ իմով գրեցի և յօժարութեամբ իմով երբ ընձայ և պատարագ մատուցի ս. տանն և տաճարին Ա..ւ.. ի ժամանակին որ էր տեսուչ և առաջնորդ Սահակ աստուածայըան վրդպ-ին:» Կնիքներ...:

Թիւ 17. շեղագիր. «թվին ՌՄԽԶ... ես Մինասի թոռ և Վարթանի որդի Մարգարաս.. իմ յօրաբաժին մուլքն ձախեցի ս. Թաթէոսի առաքելոյ վանիցն առաջնորդ վրդ-ին Եր. գին. որ կէան կանէ ծ. շահի ձեռամբ երեցփոխան Եղոյին և այլ Ներքոյ կրեալ քահանայից և իշխանացն..:» Կնիք— քառակուսի, ութ անկիւնի:

Թիւ 18. շեղագիր. «...Ես Յովէփի որդի Նազարս. յայգիս վախու ք էի արարեալ ս. առաքելոյն Թաթէոսի, զենի քանի ամաց կատարեալ էին բոլոր գծաւան և գառնկան ի ժամանակս խառնակութեան զօրացն պարսից և հեւսխայնոց... ի թուականութեանս մերում ՌՄԾԵ և Փետրուարի 20-ին. ընծայեցի.. Բ. հատ տեղ ես.. (յառաջնորդութեան Սիմէօն վարդապետի..:» Կնիք—պարսկերէն, Մարգարէ և այլն:

Թիւ 19. հին շեղագիր «թվին ՌՄԾԸ Յուլիսի. Ես մահտեսի Եազիչու որդի մահտեսի Ստեփանս ձախեցի Թադէոսի առաքելու վանիցն... ի առաջնորդութեան Տն Սիմէօն վարդապետին (իմ տներն).. Գ թուման ԽՌԺ շահի, որ կէան կանէ ԺԹՌ-էն Ե շահի պակաս: Կնիք—քառակուսի, ութ անկիւնի «Ես Տր Ստեփաննոս գրեցի»:

Թիւ 20. «Ես Պայազետցի Տ՛ր Գաբրիէլի որդի մահտեսի Յարութիւն և իմ կողակից մահտեսի Աննա, ի թուին ՌՄՀԷ և Հոգոսմբերի ժա-ին ի ժամանակս Տն Բարսեղ արքեպիսկոպոսին և առաջնորդին ս. աթոռոյն սրբազան առաքելոյն Թադէոսի, մեք մեր յօժար կամօքն զմեր Ե. կտոր տունն, և առաջի եղեալ խամն, վախուպ և կտակ արարինք.. Սըզն առաքելոյն Թադէոսի վանիցն և.. թասլիմ արարինք առաջնորդ Բարսեղ արքեպիսկոպոսին..:» Կնիք—Տր Ստեփան և այլն:

Թիւ 21... «Ես Մակուեցի Բաղդասարի

որդի Վարդանայ իմ կամօքս․․ իմ հայրենական մլքերն․․ յանձնեցի ի դուռն Թադէոսի առաքելոյն, ի ձեռն ի Սահակ վրդպ-ին․։ Դարձեալ մեր երկու այգին հասանի ի ձեռն Սահակ վարդապետին։» Կնիք—ձուաձև, մէկը պարսկերէն։ «Ես Տր Գրիգորս գիրս գրեցի։»

Թիւ 22. պատմական դէպքերի ժամանակագրութիւն է, ՌՃ-ից սկսած մեծ մասամբ Թադէոս առաքելոյ վանքին վերաբերեալ։ 16 թ. հին նոտրգիր.

Թիւ 23—Տես կոնդակ 3.

Թիւ 24. 102×39. ճառտ թղթի վրայ. ձախ լուսանցքում ամբողջ թղթի երկարութեամբ 2 երսկայական ծաղիկներ ամանների մէջ, վերեւ կառասիւն կամարակապ շէնութեան վրայ 3 խաչաններ, աւելի վեր «Լ^», ներքեւ Մարիամ Աստուածածին նստած աթոռի վրայ, գրկին մանուկ Փրկիչը, որ աջ ձեռքով խաչակնքում է եւ ձախովն բռնել է աշխարհագունդը, երկուսի գլխին եւս թագ. աջ կողմի կամարի տակ կանգնած է Թադէոս առաքեալը, աջ ձեռքին աւետարան, ձախին գաւազան եւ շէշ, իսկ ձախ կողմը Ս. Սանդուխտ նստած բռնած եւ այս բոլորը դեղին, կարմիր, կանաչ, կապոյտ եւ ոսկեգոյն գոյներով: Պատկերի ՄԵՆՈՒԹԻՒՆՆ է 45×30 ՍԿԶԲՆԱՏԱՌԸ մարդ օձագիր եւ Կնիք—«․քոփ ծառայ Սիմեօն վարդապետ 1235»:

Օրհնութեան թուղթ սկսում է «Ի հրաշազարդ գրանէ և ի գիր մաքուր որոյ չերմէ լուսածորան և ի աստուածաբնակ գերամաքուր և գերահրաշ ս. Դամբարանէ Նախկին լուսաւորչին մերոյ և ընտրեալ մեծի սրբազնասուրբ առաքելոյն Թադէոսի․․ ի Տր Սիմէօն վարդապետէ և արքեպ-է». Թուղթը ուղղուած է Սպահան, Սալմաստ, Ուրմի, Ջուղա, Վան, Բերկրի, Արճէշ, Արծկէ, Խլաթ, Բաղէշ, Մուշ, Բուլանղ, Դարա, Սաղղուան, Հօրակեալ քաղաքներին և վայրերին։ Թղթի մէջ նկարագրելով պարսիկներից վանքի աւերումը ու կողոպուտը և նեղութիւնները, յայտնում է որ ինքը ուղարկում է Առաքել վարդապետին հանգանակութիւն անելու, յուսալով, որ ժողովրդականները իրենց առատ նուէրներով վանքի վերաշինութեան պատճառ կըդառնան, խոստանալով, որ պիտի շինէ «ա. Ջրաղաց, ա. տնտեսատուն, ա. սեղանատուն, բ. փակեանք վասն անասնոց և քանի սենեակք վասն միաբանից և ա. աղբեր ջուր․․ գրեցաւ ի ՌՄՂԹ թուաջուս (Վանք ս. Թադէոսի)։

Թիւ 25. ճառտ թղթի վրայ. 2 լուսանցքում գեղեցիկ ծաղիկներ, լուսանցքների մէջ նախշական խաչան. վերեւ 2 թեւաւոր հրեշտակներ բռնած ունեն մի գեղեցիկ լուսանկ վահանի գմբէթի վրայ, որի մէջ գծած է թուղթագիր եպիսկոպ. Թադէոսի վանքի, 2 կողմը եւեգ մասուն, աւելի ներքեւ երկու կոյս, ցած՝ վանքը միայնակր, մի կողմը Ղարեր, աջ կողմը վանք շինող նարտարապետը, աւելի ցած՝ լուռ վարդապետ, մէկը նրստած ձեռին գաւազան եւ խօսում է, մի կողմ Թադէոս առաքեալը կտրած գլխով, միւս կողմը ս. Սանդուխտ կարմիր, կանաչ, դեղին, կապոյտ եւ սեւ գոյներով: ՍԿԶԲՆԱՏԱՌԸ թռչնագիր: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆԸ 128×44․․ կնիք—«․քոփ ծառայ Բարսեղ վարդապետ 1810.

Օրհնութեան թուղթ ուղղուած է բոլոր հայերին: Վանահայր Բարսեղ արքեպիսկոպոսը ուղարկում է Առաքել վարդապետին վանքի շինութեան համար հանգանակութիւն անելու, յայտնելով որ այդ երախտիքը շնորհել է իրեն «տէր և բարերար այցելու սրբազան Նփրեմ»։ Նա ասում է. «Ահա այս Ղ ամէ որ սկիզբն արարեալ եմք սրբոյ վանիցս հիմնարկութեան. Ղ ես ամք հազիւ կարեմք շնորհիւ Տն գլխաւորել․․ այս է ձև սորին (տաճարին) քառանկիւնի լայնութեամբ և խաչանիշ խորանօք, անհամար բարձրութեամբ և հնգեակ կաթուղիկէիւ, չորրորդ սիւնք ի մէջի և յեօթն սեղանք պանազան յօրինուածովք ի հիմանց մինչ ի վեր ձիւնափայլ սպիտակագոյն քարիւ․․ որբատաշ քերեալ․․։ Գրեցաւ շրջաբերական և թուղթս օրհնութեան ի թուին ՌՄԿԹ Նոյեմբերի 10․․»։

Թիւ 26. մասնաւոր թուղթ Բարսեղ արքեպիսկոպոսի Թմպուլղիւղի քահանաներին, Գեղարդի և մասանց պատկերներով. 1810․․․ ստորագրութիւն «Բարսեղ արքեպ. հայոց Ատրպատականի հայոց»

Թիւ 27. Սահակ եպիսկոպոս Սադունեանի ա. մասնաւոր օրհնութեան թուղթը «Սվահող» գիւղացի Տէր Մկրտիչ քահանային և մեւք Օհանջան Սարգսեանին ուղղուած, որի մէջ

պատուիրում է իւր նոցա հովիւ կարգուիլը և հրամայում է հասի և չհասի կանոնները խստութեամբ պահել։ Գրուած է 1851 Յուն. 18, Թաւրիզում։ Ստորագրութիւն. Առաջնորդ հայոց Ատրպատականի Սահակ եպիսկոպոս Սադունեան։

Թիւ 28. Շնորհակալութիւն է յայտնում Ղարադաղի ժողովուրդին յանուն ս. Թադէոս առաքելոյ արած ընծայաբերութեանց համար։ Գրուած է 1852 Յուլիս 12-ին Թաւրիզում։ Ստորագրութիւն. Առաջնորդ հայոց Ատրպատականի Սահակ եպիսկոպոս Սադունեան։

Թիւ 29. Նոյն եպիսկոպոսը Սևահողցիներից նախ պահանջում է վանքի տուրքերը լրիւ հատուցանել, երկրորդ՝ քահանային (Տէր Մկրտիչ) և ժողովրդին պատուիրում է հասի չհասի համար իրեն դիմել, երրորդ՝ կազմել ճշգրիտ ցուցակ «որքանութեան շնչոց»։

Թիւ 30. 144×32,5 մեծութեամբ, ինչպէս միւս բոլորը նոտրգիր. մեծադիր խորանով (24,5×16), որից ցած պարունակում են Կարմրաւոր ս. Աստուածածնի 5 գմբէթները: 3 կամարակապների մէջտեղ նստում է Մարիամ Աստուածածին՝ Մանուկ Փրկիչը գրկին, ձախ կողմը Պօղոս առաքեալ Դեղարդը եւ Աւետարանը ձեռքին: Աջ կողմը Պետրոս առաքեալ բանալիները ձեռքին: Աւելի ներքեւ Թադէոս առաքեալը աղօթելիս. առջեւից աղբիւր է բղխում: Սկզբնատառը շատ գեղեցիկ պարդուած. օձ, ստորին մասում ցած թռչուն, վերեւ Ի-ի կարը (օձի գլուխը), կորի մէջ թռչուն առիւծ, օձի բերնին կարմիր եւ կապոյտ պտուղներ. Ի-ի վերեւի մասը բաղկացած է թռչնատառ արծիւից, ինչպէս միւս կենդանիները կծում է նրան. թեւերի վրայ հրեշտակ որ նիզակով ծակում է օձի վիզը. Կնիք.—Սահակ եւ Բարսեղ վ-երի: Սկսում է. «Ի ս. եւ ի փառաւորեալ Աստուածազարդ եւ մեծապայծառ, հրաշալի եւ հրաշափառ, Աղինաստաս եւ երկնանման Կարմրաւորայ Ամենօրհնեալ Տիրամայր ս. Աստուածածնի բազմահրաշ Ուխտս: Եւ ի սրբոց գլխաւոր առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի հիմնարկեալ խորանացն. Եւ ի սարսափելի ս. բեւեռ ուսից մեր կենարարին. Եւ ի մասն յօղի Անմեռանելոյ ս. Աստուածածնին. որ ամփոփեալ է սրբազան առաքելոյն Ք ի Թադէոս. եւ ի մեռելայարոյց հրաշալի Կարմիր Աւետարանն: Եւ ձեռամբ ս. Թադէոսի օծեալ դիւանակալած սրբոյ խաչին, եւ յայլ ամենայն բազմազգուման սրբոց մասանց եւ նշխարաց...: (Կարմրաւորայ վանքն) շինեալ է... ի յերկիրս Վանայ, հանդէպ բերդին յարեւելից կուսէ, ի գիրկս լերինն Վարագայ, ի վերայ... բլրոյ միոյ ձեռամբ Թադէոսի սրբազան առաքելոյն... որ եկեր ի հայս... զշիշ իւղն՝ եւ զԳեղարդն աստուածամուխ եւ զբեւեռսն աստուածընկալ..., եւ զհողն Տիրամայր ս. Աստուածածնին..., եդն նմա ի վայելուչ վայրս Կարմրաւորայ... եւ ի գիշերին (աղօթելիս) երեւեալ նմա իւրն ամենօրհնեալ Տիրամայր ս. Աստուածածինն (ասէ)... ով սիրելի... աստ կառուցես զտաճար անուան իմոյ եւ աստ ամփոփեա զվարշամակ գլխոյ իմոյ, եւ զբեւեռն ուստի Աստուածորդւոյս, եւ անուանես զանուն տաճարին Կարմրաւոր, որպէս զիս տեսանես կարմրազգեստ փառօք... Եւ ի տեղւոջն յորում զծնունդն եղեալ աղօթէր սուրբն, բղխեցաւ աղբիւր եւ առատացաւ բժշկութեան: Եւ ի յայնմ օրէ մինչեւ... (հաւատացեալ ուխտաւորք) առնուն զայն բժշկին... յամենայնից ցաւոց»: Այս յայտնելով որ ինքը (վանահայրը) ուզում է հիմնից նորոգել վանքը, խնդրում է աջակցութիւն:

Տակը աւելացրած է. «Գրեալ էր օրհնութեան նամակն օրինակիս ի թուականութեանս հայոց ՌՃԿԸ ամին, երկիրս Վասպուրական, ի մայրաքաղաքս Վան, ընդ հովանեաւ Կարմրաւոր ս. Աստուածածնին, յԱռաջնորդութեան յուսահագ սրբոյ տանարիս Տէր Յովհաննէսի հոգեւոր արհեպ-ին: Որ եւ ես իմն՝ զԿարմիր Աւետարանն՝ եղեալ էր ս. Ուխտս, յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ա՛մ ննջեցելոց: Ի նմանէ կրկին օրինակեցաւ եւ զայս նամակս ի թ. ՌՄԽԴ.. յառաջնորդութեան անարժան արհեպիս (Սահակայ?):

Թիւ 31. 72×24 մեծութեամբ. վերեւ Աստուածածին 2 առաքեալներով, ներքեւ տաճար. «Ընծայեաց կամ Ծովականաց» Աստուածածնի վանահայր Մարտիրոս եպիսկոպոս Արտօոյ օրհնութեան թղթովս «Շիրակին Միրակին եւ Ջիրակին» կարգում է վերակացու վերոյիշեալ վանքի եւ յորդորում է ժողովրդականներին որ առատ նուէրներ տան, որպէս զի կարելի լինի 100-ի չափ վանքում մնացող աղքատներին պահպանել: Գրեցաւ.. կնքեալս ի թուին ՌՄ. օգոստոսի 1. որ ի վանս Ընծայեաց ս. Աստուածածնին:

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ Գ.

ԿՈՆԴԱԿՔ ՎԱՒԵՐԱԳԻՐՔ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՑ ԵՒ ՄԵՏՐԱՊՈԼՏԱՑՆ ԱՂՈՒԱՆԻՑ.

Թիւ 1. Տուատս (պատճէնս) Սիմէօն կթղկս. ինչպէս երեւում է, տուել է ըստ խնդրանաց Աղուանից կթղ-ին. վերև ուժ անկ. կնիք Սիմէօն կթղկսի. կարմիր (ՌՄԺԹ-ին). տակը գրած, որոյ պատճէն առ իս ունելով զտուատս զայս կնքեցի։

Իսկական ձեռնագիրս տուել է Աղուանից Սիմէօն կթղկսը., նոյն ազգի Ներսէս կթղկսին. երկարատև կռիւներից յետոյ, ամենայն Հայոց Յակոբ կթղկսի. յորդորանօք: Հաշտութիւնը կայանում է այսպէս Սիմէօն կթղկսը. (Աղուանից) առանձին թղթով գիջումէ Ներսէսյին, «զոր ինչ առնեմ, առանց հրամանի քո չառնեմ, որքան կենդանի իցեմ, իսկ եթէ մինչև իմ հայոց երկիր գնալն նմա կամ վաղճանիլ պատահի կամ յօտար երկիր որ ոչ լինի ձեռնհաս, ես զայս մերողդրեալս կատարեմ առանց պատճառի: Այլև զայս հաստատաբար գրեմ Սիմէօն կթղկոս., որ ամենևին իմ մարմնաւոր ազգականացն կթղսի. անուն չլինի...: Գրեցաւ ի ՌՃԻԶ թուին յօգոստոսի ին. իմով ձեռամբս: Կնիքի տեղը. գիծ. տակը Սիմէօն կթղկս. Աղուանից. ապա ձախ լուսանցքում Պետրոս և Աւետիս եպիս-ի կնիքների տեղերը: Իսկ հայոց Սիմէօն կթղկսի. ժամանակ պատճէնս ստորագրել են, և կնքել տեղապահ Մկրտիչ արքեպիս. (1210 կնիք.) Սարգիս եպիս. Զաքարիա եպիս. Աբրահամ վարդապետ, Զաքարիա եպ. առաջնորդ Իւչքիլիսայի, աթոռակալ Անդրէաս եպիս. ժամօրհնող Պօղոս եպիս. Թադէոս եպիս. Գալուստ եպիս. Պետրոս եպիս. Յոհան եպիս. որանցից վերև գրած է. «Մեք ս. և մեծի Աթոռոյս միաբան արքեպիսկոպոսունքս ըզքոյն հեղինակն (բնագիրը.) այսմ տուատիս տեսեալ կնքեցաք: Միւս երեսում գրած է. «Սիմէօն Աղուանից կթղսի. ձեռագրի տուատն է, որ Յակոբ հայոց և Ներսէսյ Աղուանից կթղկացն. է տուեալ։»

Թիւ 2. Սիմէօն կթղկսը. իւր խոստումները չէ կատարում, այդ պատճառաւ երկպառակութիւնը շարունակում է, ի վերջոյ ժողովուրդի ներկայացուցիչները ձանձրացած ժողովում են Գանձասար և գրում թուղթը. «...իմացաք ճշմարիտ որ Ներսէս կթղսն. զոր ինչ ժողովում է վասն աթոռոյն է, և զոր ինչ Սիմէօն հաւաքում է իւր հօր տունն է մուղում.. մանաւանդ մինչև ցայսօր խաբեաց զմեզ ասելով կերթամ Գանձասար և ոչ գնաց ուխտազանց լինելով:.. զկնի այսորիկ ով որ զՍիմէօն ուզէ և կթղսի. տեղ գնէ թէ վրդպ. թէ եպիս. թէ քհն. նզովեալ լինի և պարտական առաջի Աստուծոյ.. եթէ Սիմէօն գայ (մեր մէջ) թակեմք ջուղապ առնեմք և դուրս անեմք մեր մէջէն..»: Գործուած եկեղեցական զարդերն ու զգեստները վճռում են պահանջել Սիմէօն կթղից. «գրեցաւ ի թվին ՌՃԻ փետրուարի Ժ.»: Ստորագրութիւն Պետրոս վրդպի. Գրիգոր եպիս. Մեծարանից, Մելքիսէթ եպ. Ներքեցի (կնքեցի) Ամենափրկչի Դաւիթ եպ. Բարսեղ եպիս. Փառջի և առաջնորդ Շամքոռու, Թաթոս եպիս. Ոսկանէս եպիս. Յովսէփ եպիս. Ազարիա վրդ. Գետիկու. Պետրոս եպիս. Յովհաննէս եպիս. Մկրտիչ եպ. Խաչենու: Մելիք Թուրքիս Պարտաւ, մելիք Եսայի, մելիք Ալլահան, մելիք Փիրում, մելիք Միրզախան, խօջայ Պարխուտար և այլք.. կլոր, քառակուսի, ձուաձև, ութանկիւնի և խաչաձև կնիքներով (ս. թանաք),

հայերէն և պարսկերէն լեզուներով։

Թիւ 3. մուջահս յօրինել են «Համախութ, Հրուանայ, Հաքուայ և առ հասարակ Ալանոց երկրի» ժողովուրդը. բողոք է նրանց դէմ, «որք կամին զմեզ ցանկապատառանել և անջատել և բաժանել ի նախնի և ի բուն աթոռոյն մերոյ, այնպէսին մեք չեմք կամեցող.. մեր Աթոռն Աղուանից Աթոռն է, որ է սուրբն Գանձասար և մեր կթ՟ղկսն նորին նըստող կթ՟ղկսն, որ է այժմս Եսայի կթ՟ղկսն. կնիք և ստորագրութիւնք։

Թիւ 4. Աղուանից Յովհաննէս և Իսրայէլ կթ՟ղս-ների մէջ երկարատև երկպառակութիւն և կռիւներ է տեղի ունենում Գանձասարի գահի համար, ի վերջոյ ժողովուրդը ձանձրացած գիմում է ս. Էջմիածին «առ սրբազան վ....պետն ամենայն հայոց (այս ժամանակ Սիմէօնն էր) զի ընտրեսցէ զմի ի յերկուցն. հայոց հայրապետը գրում է երկուսին էլ իւր մօտ գալ, որպէս զի նրանցից մէկին ընտրէ. Յովհաննէսը 2-3 անգամ գնում է, իսկ Իսրայէլը «ոչ ս. Էջմիածնայ հնազանդեալ, ոչ յաթոռն գնալ յանձն էառ»։ Յովհաննէսը ընտրւում է կթ՟ղկս իսկ Իսրայէլը բանադրւում (սա նստում էր Երեց մանկանց վանքում)։ Այս մուջալայով (գրով) Համախի ժողովուրդը երդւում է միայն Գանձասարի գահակալին ծառայել.. «իսկ հնազանդք սրբոյ Աթոռին Էջմիածնայ և Գանձասարայ, օրհնեցի ի սրբոյ հայրապետացն..»։ Վերոգրեալ մուջալաս յորդորմամբ առաջնորդին մերոյ Սահակ վրդպ-ին և նուիրակ Եղիազար վրդ.-ին մեք Դարպանդու քահանայք և ժողովուրդք հաւանեալ կնքեցաք.» Սահակ, Իգնատիոս վրդ-ների և այլոց կնիքները ու ստորագրութիւնները։ Ամենայած «ք՟ի ծառայ Յովսէփ վրդ. 1215»։ կողքին գրած «ս. Աթոռոյ Էջմիածնի միաբան և ծ՟առայ Յովսէփ եպիս-ըս, վերահասու եմ գրեցելոցն ի սմա.. հրամանաւ ս. Սիմէօն ամենայն Հայոց կթ՟ղին ի մէջ բանիս էաք»։

Թիւ 5. Եսայի և Ներսէս կթ՟ղների մէջ կռիւ է լինում գահի համար. հաշտութիւն է կայանում այն պայմանով որ առաջնի մահուանից յետոյ բ-դը գահ բարձրանայ, իսկ կաթուղիկոսութիւնը առհասարակ մնայ Եսայի կթ՟ղի ազգականներին իբր ժառանգութիւն, որոնցից և եղել էին հին կթ՟ղները։ Այժմ Ներսէսի մահուանից յետոյ սորա եղբօրորդին Իսրայէլ ինքնիրեն կթ՟ղկս է հռչակում։ Ահա թէ ինչն է առիթ տալիս ժողովուրդի ներկայացուցիչների բարկութեան և թղթիս, որով միահամուռ յօժարութեամբ ընտրում են Եսայի կաթուղիկոսի եղբօրորդի Յովհաննէսին կաթուղիկոս. Իսկ Իսրայէլին համարում են «կող և խարխափայ» և եթէ մեր մօտ գայ ասում են «թակեմք և ջօղայպ առնեմք». Ներսէս կաթուղիկոսի տարած բոլոր իրեղէնները կպահանջենք։ «Գրեցաւ ի թվին ՌՄԾԲ փետրուար ամսոյ Ի-ն է..» Կնքել և ստորագրել են, Պաղտասար եպիսկոպոս Ամարասայ, Եղիա վարդապետ Յակոբավանից. Յոհան վարդապետ Յակոբավանից, Եղիազար վարդապետ Գանձասարայ, Սարգիս վարդապետ Դաղաղու, Պետրոս, Յարութիւն, Սողոմոն, Յովէլ վարդապետներ. Մելիք Հուսէյնի որդի մելիք Շահնազար Վարանդու, մելիք Եկանի որդի մելիք Յեսայի Դիզագու (այս երկուսի կնիքները պարսկերէն), մելիք Միրզախան Խաչենու, մելիք Քօխաս Յօրուկունոյն Դիզագու, մելիք Յուսէյնի որդի Յօսէփ, մելիք Արամի որդի մելիք Բախտամ, Սարգիս պէկ, Օսէփ պէկ, և այլն. քառասունից աւելի կնիքներ, կլոր, ձուաձև կնիքներ, պարսկերէն և հայերէն լեզուներով։

Թիւ 6. վերև կարմիր կնիք Աղուանից Երեմիա կաթուղիկոսի ՌՃԻՆ-ից, որով յայտնում է թէ Յառաջաձոր գիւղի տէր Դաւթի կորցրած Հարականք ինքը տեսել է Երքանի Տ. Գրիգոր երէցի մօտ։

Թիւ 7. Կիրակոս վարդապետի կնիք, ՌՃԼԲ, որը իբր աթոռակալ և տեղապահ, կաթուղիկոսի կողմից գրում է տանուտէր Պահարին և քահանաներին և Տ. Եսայուն նորից աւագերէց կարգում. վերև գրած է. Երեմիա ամենայն Աղուանից հայրապետի գրեցաւ ՌՃԼԸ. ապրիլ Ը.

Թիւ 8. Եսայի կաթուղիկոսի կնիքը. կլոր և կարմիր, որով վերոյիշեալ գիւղի Տ. Եսայուն կարգում է աւագերէց և եկա-

մուտների 2 բաժինը յատկացնում նրան, և վախիլ է նշանակում: Գրեցաւ ՌՃԾԶ, սեպտեմբերի եր։

Թիւ 9. Եսայի կաթուղիկոսը նոյն գիւղին աւագերէց է կարգում Տ. Գաւթին ՌՃԿԵ թուին, ՌՃՀԴ գրութեամբ հրամայում է գիւղը ծուխերի չբաժանել. Կնիք—մեծ, կլոր, կարմիր, «Տէր Եսայի կթ՟ղիկս Աղուանից և պատրիարք Գանձասարայ»։

Թիւ 10. ՌԲՃԳ-ին գրուած, Ներսէս կաթուղիկոսի թուականը երէցփոխ ընտրելու մասին.

Թիւ 11. Ներսէս կաթուղիկոսի Շաքեցի Աբրահամ եպիսկոպոսին տուած եպիսկոպոսական վկայականը. սկսում է. «Յի՟ քի՟ ծառայ տէր Ներսէս կթ՟ղի հայոց որ ի կողմանս Աղուանից փոխանորդ և յաջորդ սրբոյն Եղիշէի առաքելոյն և Գրիգորիսի որ. հայրապետին թոռին մեծի լուսաւորչին հայոց, և ծայրագոյն պատրիարք երկնահանգէտ, Աթինասարաս, սրբոյ և մեծի գերահրաշ Աթոռոյս Գանձասարայ...»

Թիւ 12. մասնաւոր գրութիւն Իսրայէլ կաթուղիկոսի ութ անկիւնի կնիքով, (ՌՄԺԲ, կնիք).

Թիւ 13. Կոստանդ վարդապետին «նվիրակ» է կարգում և յորդորում է մի քանի քօխվաններին աջակցել նրան. Կնիք—կլոր, կարմիր. Իսրայէլ կաթուղիկոս 1210.

Թիւ 14. ՌՄԾԸ, ապրիլ ը-ին Օվանէս անունով մէկին Սիմէօն կաթուղիկոսի տուած օրհնութեան թուղթը, 2-երեսում ես նոյն բանը գրած.

Թիւ 15 և 16. Յովհաննէս կաթուղիկոսի միանման թղթերը ուղղուած, «բարոն Հախում ուշբաշոյն» և «Նիրակոս քոխվային», որով նոցա վստահեցնում է կրկին վերադառնալու իրենց հայրենիքը, «բայց այժմ սահիպ Իբրահիմ խանն շատ չափազանց եսուր քեզ թէ իբր նա իմ սիրելի է և կամ լաւծ եմ թէ ղառիմե օջաղ զատայ է պիտի խաթրջամ անէք որ կայ օրդումն կերաւ մեզ հաւատցրուց մէկ գիր այլ ինքն գրեց մեզ և պուսուրմիշ արաւ թէ գրեցէք (Թիւ 16): Կնիքները ՌՄԺԲ թուով.

Թիւ 17. Յովհաննէս կաթուղիկոսի, Շամախու և Ալանաց երկրի հովուին գրած մտերմական թուղթը, իւր նախշուանում գտած ընդունելութեան համար.

Թիւ 18. Յովհաննէս կաթուղիկոսը Աբրահամ քօխվային յորդորում է իւր նուիրակ Յակոբ վարդապետին աջակցել.

Թիւ 19. նոյն քօխվային, կին արձակելու մասին. իբր ընտրոչ հաստուած յառաջ ենք բերում, «զի ահա գգիրդ եկաւ ի վերայ Սարգիս վրդպն. այն կին արձակող անիրաւ մարդկանցն կողմէն հիմա մեզ գրեցինք Պետրոս վրդպ-ին. որ կամ տանիլ տուրեան վանքն կամ ինքն կայ էտեղ քեզ մօտ նոցա բան չինի, որ զաւակ ունէն ամենևին նոցա արձակումն չկա հալալաթ դու այլ մուղայէթ լինիս ապրի իմ որդին այն չուն չան որդոցն կանայքն պահել պիտէն թէ որ չի եաշէն յղես զան էտեղ հալալաս լեր ողջ.»:

Թիւ 20. նոյն քօխվային. Յովհաննէս կաթուղիկոսը յայտնում է որ Յակոբ վարդապետին նշանակում է նուիրակ և պատուիրում է հոկել և աջակցել նրան:

Թիւ 21. Հերակլ կայսեր գրութիւնը Աղուանից կաթուղիկոսութեան, որով յայտնում է թէ բաղդի բերմունքով, Իսրայէլ կաթուղիկոսը, արժանաւոր Յովսէփ վարդապետը (Յովհաննէս կաթուղիկոսի), ամենայն հայոց կաթուղիկոսի տեղապահ Միքաէլ վարդապետը միասին են պատահել, որոնց խորհրդակցութեամբ թագաւորը հետևեալ լուծումն է տալիս այդ աղմկալից խնդրին «Ձ՟ո ոք զուք ընդրէք և առ սրբազան կաթուղիկոսն առաքէք և ի ձեռն նորին նստուցանէք ի վերայ ձեր զայն է լինելոց կթղս. ձեր...: Գրեցաւ ի մայրաքաղաքն Թիֆլիզ, ի պալատն արքունի ի ՌՄԺԵ-ին, և ի յուլիս ժե. Կնիք—քառակուսի, պարսկերէն.

Թիւ 22. Ներսէս անունով մէկը Յովհաննէս կաթուղիկոսին առաջարկում է գրպրոցներ բանալ, ուսուցիչներ հրաւիրել, ուսումը (գրագիտութիւն) պարտադիր անել և միայն ուսեալներին քահանայ ձեռնադրել. գրեցաւ Մադրասում յունվարի 15, 1779 ին։

Թիւ 23. երգման թուղթ, Յոսէփ վարդապետին Յովհաննէս կաթուղիկոսի հաճութեամբ ընտրում են եպիսկոպոս ՌՄԺԳ դեկտեմբերի ին-ին. թղթումս հաւատարմութիւն է երդուում Յովհաննէս կաթուղիկոսին և նրա յաջորդներին.

Թիւ 24. նոյն թուին երդման թուղթ Յովսէփին եպիսկոպոսակից Եղիազար վարդապետի.

Թիւ 25. Աղթամարի թեմից Մառնավանից առաջնորդ Սուքիաս վարդապետ և Թոմայի վանքի միաբան Բարսեղ վարդապետ պատճառաբանելով թէ Աղթամարի կաթուղիկոսը ամեն տեղ չի ընդունուում, դիմում են Յովհաննէս Աղուանից կաթուղիկոսին եպիսկոպոսանալու համար, խոստանալով որ «եթէ մեք հայոց կաթուղիկոսի թեմի և վիճակի մարդ լինիմք եա և յառաջ մէկ խօսկ և բան լինի մեք անընթունակ լինիմք հայոց Աղուանից և յԱղթամարուս», ի ՌՄԺԶ թ. սեպտեմբերի լ. Գանձասարում.

Թիւ 26. երդման թուղթ, գրուած ՌՄԺԴ. յունիսի ե. Յակովբայ վանքի Մարտիրոս վարդապետի.

Թիւ 27. երդման թուղթ Պետրոս վարդապետի, ՌՄԺԷ, իզ մարտի.

Թիւ 28. երդման թուղթ Բարսեղ վարդապետի, ՌՄԺԹ ապրիլի ժա. որ եպիսկոպոսանալով կարգուում է առաջնորդ Ամարասի։

Թիւ 29. երդման թուղթ Քարխանի վանքի (Միրզիկ գիւղում) առաջնորդ Սարգիս վարդապետի, տրուած Իսրայէլ կաթուղիկոսին.

Թիւ 30. երդման թուղթ Մարտիրոս վարդապետի ՌՄԻԲ ապրիլի ի. ձեռնադրուած Յովհաննէս կաթուղիկոսից.

Թիւ 31. երդման թուղթ Յարութիւն վարդապետի, ՌՄԻԶ մայիսի իե. ձեռնադրուած Յովհաննէս կաթուղիկոսից.

Թիւ 32. երդման թուղթ Օհաննէս վարդապետի, ՌՄԼ. յունուարի գ. ձեռնադրուած Յովհաննէս կաթուղիկոսից.

Թիւ 33. երդման թուղթ Պետրոս վարդապետի, ՌՄԼԳ մարտ ժէ. ձեռնադրուած Յովհաննէս կաթուղիկոսից.

Թիւ 34. երդման թուղթ Պօղոս վարդապետի, ՌՄԴԲ մարտ ի. ձեռնադրուած Յովհաննէս կաթուղիկոսից.

Թիւ 35. երդման թուղթ Ղուկաս վարդապետի, ՌՄԼԴ ապրիլ ի. ձեռնադրութիւն Յովհաննէս կաթուղիկոսից.

Թիւ 36. երդման թուղթ Ոսկան վարդապետի, ՌՄԼԳ մարտ ժէ. ձեռնադրութիւն Յովհաննէս կաթուղիկոսից.

Թիւ 37. երդման թուղթ Սահակ վարդապետի, ՌՄԼԵ ապրիլ իա. ձեռնադրութիւն Յովհաննէս կաթուղիկոսից.

Թիւ 38. ՌՄԼԵ ապրիլի իա. երդման թուղթ Յարութիւն վարդապետի, ձեռնադրութիւն Յովհաննէս կաթուղիկոսից.

Թիւ 39. Սարգիս արքեպիսկոպոսի (մետրապօլիտ) խրատը հասի չհասի համար երկու քահանաներին. Կնիք—ծուածև եպիսկոպոսական թագով, եմիփորոնով և այլն.

Թիւ 40. Նոյն մետրապօլտի թուղթը, որով Թաղօղ, Հակակ, Մամատաձոր և Ծագօռ գիւղերի քահանայ է կարգում Տէր Մելքիսէթին. Յաջորդ Պաղտասարը վաւերացնում է.

Թիւ 41. Գրութիւնը ուղղուած է Պետրոս Իվանիչ Կաւալենցկեէին, գրողն է, Սարգիս արքեպիսկոպոս Գանձասարու, 1800 թուին. 1781-ից Գրիգոր պոտէմկինից և Յովսէփ «սր՝ղն առաջնորդից» Ղարաբաղի

մելիքները և Աղուանից կաթուղիկոսը թըղթեր են ստանում, որով յայտնում են կայսրուհւոյ դէպ ի նրանց ունեցած բարեհաճ տրամադրութիւնը։ Այս յուսադրական թղթի պատասխանը գրում են մելիք Աթամըն մելիք Իսրայէլեան, մելիք Աբօվն մելիք Յովսէփեան, Դանիէլ ուզբաշին մելիքբէգեան (եղբայր թղթիս գրողի) և Յովհաննէս կաթուղիկոսն Աղուանից. 1782-ին ստանում են պատասխանը. Յուլիս 17-ին մելիք Աթամը մեռնում է. երկրորդ նամակին պատասխանում են Յովհաննէս կաթուղիկոս, մելիք Մէջլումն մելիք Աթամեան, մելիք Աբօվն, մելիք Բախտամն մելիք Արամեան և Դանիէլ ուզբաշին...։ 1784-ին նոյեմբերի 5-ին Իբրահիմ խանը իմանում է այս թղթակցութիւնները, Յովհաննէս կաթուղիկոսին սպանում է թունաւորելով. Սարգիս եպիսկոպոսին (գրողին), Դանիէլ իւզբաշուն և միւս երեք եղբայրներին բանտարկում են Շուշում 9 ամիս 6 օր, և կաթուղիկոսական տան ամբողջ հարստութիւնը կողոպտում են. Այսպէս է վարւում Իբրահիմ խանը նաև միւս նամակագիր մելիքների հետ. Կաթուղիկոսական իշխանութիւնն ևս ուրիշ ցեղի է տալիս, չնայելով որ 33 կաթուղիկոսներ էին արդէն գահ բարձրացել. Խաչենեցւոց մելիքութիւնը որ կաթուղիկոսական տոհմինն էր ըստ Նատիրշահի ֆէրմանի յանձնեց ումեմն ծառայի մերոյ, ասում է գրողը։ Այս մելիք Մէջլումը և մելիք Աբօվը, ինչպէս և Սարգիս եպիսկոպոսը վարդապետներով և եղբայրներով փախչում են Վրաստան և Գիօրգի արքայից ստանում է Հաղբատ, և միջնորդում է որ Խաչենի մելիքութիւնը իւր եղբօր որդի Աստուածատուրին տայ։

Թիւ 42. Մելիք Աբօվի գիրը որով Սարգիս վարդապետին են տալիս Վրաստան ապաւինող Խաչենցիներին. քառակուսի կընիք մելիք Աբովի և Ջիմիլեզի։

Թիւ 43. Մելիք Միրզախանը խանի կողմից երաշխաւորում է որ այլ ևս շարիք չըներ վանքին և կարելի է դնել հոգևոր տէրըոջ (կթ՞ղին) ղուշչուց անելու. Կնիք—Քրիստոսի ծառայ Միրզախան։

Թիւ 44. Գանձասարի մի քանի բնիկ ծառաները Սարգիս եպիսկոպոս Ջալալեանցին թուղթ են տալիս որ տարին 24 թուման փող տան և վանքի բոլոր ծառայութիւնները պէտք եղած դէպքում կատարեն. 1818-ին։

Թիւ 45. ՌՃԾԺԳ-ին հունիս ի-ին. Բօկօնիր Ղնփուլկյ միվիօվիչ հրամայում է «Առաջնորդոյ Ալլահվերտի քօխայէն, որ Գանձասարի Ջահացը վանքին յանձնէ». Կնիք—ձուաձև, դրօշակ, սուր, աւիւծ և այլն։

Թիւ 46. Յովհաննէս, Պետրէէվ մի քանի հայեր ուղարկում է Գանձասար թուրքերի միջից հանելով, 1816 յուլիսի 14-ին։

Թիւ 47. Կօմենդար կապիտան Կալաչևսկի, 1828 յուլիսի 7-ին, Գանձասարի գահակալից խնդրում է որ իրենց յայտնէ թէ ինչո՞ւ գիւղացիները վանքին հարկ չեն տալիս և ուզում են ազատ լինել։ Նոյն թուի սեպտեմբերի 5 և 13. գրութիւններով (թիւ 48. թիւ 49) յայտնում է որ Ն. սրբազնութեան բոլոր ցանկութիւնները կատարել է։ (2821. 438. 486 համարներով)։

Թիւ 48 Սարգիս արքեպիսկոպոսը իւր դժգոհութիւնն է յայտնում պ. Պալաչևսկու մի քանի պահանջների առթիւ. 318՟. 1228, նոյեմբերի։

Թիւ 49. բաւականութիւն է տալիս, պ Պալաչևսկու հարցերին պատասխանելով. ամենամեծ վանքը Գանձասարն է, որ մետրապօլիտների աթոռատեղին է. երկրորդ Տաթև. թէ ինչպէս այս 2 մեծ վանքերը նոյնպէս և միւս վանքերը ունեին անհաղին կալուածներ, վաւերացած օտարազգի տիրապետների հրովարտակներով և խնդրում է որ նոյնը հաստատեն իրենք ևս։ 1828 նոյեմբերի 28. համար 318. Սարգիս արքեպիսկոպոս Ջալալեանց մետրապօլիտ հայոց և Աղուանից [illegible])։

Թիւ 50. Երդմնական թուղթ (Ռուսաց) 1799-ին գրած, շատ հետաքրքրական։

Թիւ 51. Նոյնպէս՝ աւելի հետաքրքրական, 1826 յունուարի 13։

Թիւ 52. մասնաւոր գրութիւն Պաղտասար վարդապետին մասունքի (ս. Գրիգորիսի) համար. Կնիք—ուԹանկլեանի, Ղունկեանոս վարդապետ։

Թիւ 53. նոյն վարդապետը պատմում է թէ ՌՉԳ-ին Շահ-Աբաս Աղուան գերիներին (մօտ 1000 տուն) տանում բնակեցնում է, իւր նրանց համար շինած Ֆահրապատ քաղաքում (Մազանդարանի մօտ). նոքա իրենց հետ տանում են ս. Գրիգորիսի աջը, եկեղեցին կողոպտողներն ս. աջն եւ տանում են, Ղունկեանոս վարդապետը ՌՃՂԶ-ին Աշրէշահից խնդրում է այդ և ստանալով բերում Հայաստանը ամենայն հայոց կաթուղիկոս Յակոբին չէ տալիս, բայց երբ Գանձասարում հայրապետական գահի վրայ բարձրանում է Յովհաննէս կաթուղիկոս ՌՄԺԵ մարտ ի-ին, Բաղդասար վարդապետի ձեռքով ուղարկում է այնտեղ։ Կնիք Ղունկեանոս վարդապետի, առաջնորդ Գեղարդի։

Թիւ 54. երդման թուղթ, Պաղդասար վարդապետ Ջալալեանցի. ս. Էջմիածնում եպիսկոպոսանալով խոստանում է 1. անաղարտ պահել Հայոց եկեղեցու բոլոր ծէսերը և դաւանութիւնը. 2. Անպայման հնազանդել ս. Էջմիածնին և նրա գահակալներին. 3. Հնազանդել ս. Սինօդի կարգադրութեանց և հրամաններին. 4. Հաւատարիմ պաշտպան լինել Գանձասարի շահերին և մետրապոլիտներին. եթէ այդ շահերը հակառակ լինեն ս. Էջմիածնի շահերին, պաշտպանել վերջինը. 5. Առտիճան տալ գիտութեամբ մետրապոլտի և վիճակաւոր առաջնորդի։ 1820 սեպտեմբերի 26-ի ս. Էջմիածին։ (Այս թ-ը. իսկականի օր-ն է.).

Թիւ 55. վերնագիրը՝ «Յովհաննէս բարձրագոյն բարեհաճութեամբ հաստատեալ կաթուղիկոս ամենայն Հայոց.» ուղղուած է Բաղտասար արքեպիսկոպոսին։ Սրանով յայտնում է թէ նրա ուղարկած 100 ոսկին ստացել, և վանքի (Գանձասարի) աղքատութեան և խեղճութեան վրայ ցաւումէ և թէ պատրաստ է այդ 100 ոսկին յետ ուղարկել այդ կարիքները հոգալու համար։ 1831. ս. Էջմիածին. կաթուղիկոս ամենայն Հայոց Յովհաննէս։

Թիւ 56. Պաղտասար արքեպիսկոպոսի գրութիւնը, որով Հաթերքոյ գիւղացիներից (Յովհաննէս քահանայ և Դանիէլ քօխվայ) տուրքերն է ուզում. 1832. սեպտ. 4։

Թիւ 57. Պաղտասար մետրապոլտից «Շուշուայ» գործակատար Գրիգոր քահանային, նորոգ հանգուցեալ Գալուստ վարդապետի գոյքերը պահելու, և յանդիմանութիւն առանց իւր հրամանի կատարուած թաղման համար և այլն։

Թիւ 58. Հաթերք գիւղի Դանիէլ քօխվային, որով պահանջում է վանքին հասանելիք 5 լաք ցորենը.. Ստորագրութիւն—վիճակաւոր առաջնորդ, Ղարաբաղու մետրապոլիտ Բաղդասար. Կնիք—Յ. Ք. Պաղտասար արքեպիսկոպոս, 1828. ձուաձև մէջտեղ խաչ։

Թիւ 59. ուղղուած է Թաղօտու, Մամատայձորու, Հակակու գիւղացիներին, որով նրանց խնդրանաց համաձայն ներում է Մելքիսէթ քահանային և իրաւունք է տալիս կրկին քահանայութիւն անելու։ 1834. 2 մայիսի։

Թիւ 60 Հաթերքի Յովհաննէս քահանային, տուրքը լրիւ է պահանջում. 1847։

Թիւ 61. նոյն քահանային, տուրք չըտուողների անունը իւրեն գրելու մասին. 1845. Շուշի, կնիք, կլոր, շքանշաններով։ «Մետրապօլիտ Բ. Հ. Ջալալեանց.»։

Թիւ 62. նոյն քահանային և Դանիէլ քօխային լուրի, խաշխաշ և այլն ուղարկելու մասին. Կնիք—կլոր. 1847։

Թիւ 63. նոյն քահանային. միրզա Առուստամբէգի զաւառեան և գլխահարկ կտրելու մասին, 1847. Շուշի. կնիք—ձուաձև։

Թիւ 64. նոյն քահանային յորդորում

է Աթաբէկի հետ միասին գործել, և օրավարից 2 լաք, եթէ չտան մի լաք տուրք վերցնել. 1848. Կնիք—ձուաձև։

Թիւ 65. ստացագիր վերին Թաղավարգի ցորենի. Կնիք—կլոր։

Թիւ 66. մետրապոլիտը յայտնելով վերին Թաղավարգի գիւղացիներին «սրբազան կաթուղիկոսի» կողմից Սարգիս վարդապետ Ջալալեանցի այցելութիւնը, յորդորում է նրանց իրենց եկեղեցին շուտով վերջացնել, որպէս զի նա տեսնէ և ուրախանայ 1848։

Թիւ 67. մասնաւոր գրութիւն. որով մի գիւղացու յանձնում է մի կտոր հող։ 1851։

Թիւ 68. 1853 դեկտեմբերի 16-ին Բաղդասար մետրապոլիտը իբր լիազօր իւատէր վանական կալուածների Կիզան անապատի «տափ»—երից մէկը տալիս է Առաջաձորցի Աղասի Մքիեանցին։

Թիւ 69. Դատաստանի թուղթը Բաղդասար մետրապոլտին, որով նրա ուղածը կատարում են և այլն. առաջ հայերէն, յետոյ ռուսերէն։ Ստորագրութիւն—մայեօր Կանդավուրով. Կնիք—պարսկերէն, քառակուսի, նոմեր 1182։

Թիւ 70. Բաղդասար մետրապոլտի «բարեկամը և մարդը» կտրել են վանքի հողում առանց թոյլտուութեան արածվող խոզերը և խոզարածին ծեծել. շտապս կապիտան Զանտրտովիչ խնդրում է վնասը հատուցանել։ 1832 Շուշի։

Թիւ 71. Ռէյտէրն թղթովս հրամայում է մէլիք Ղահրամանին (Խաչենի), որ Կիզանցի Ալլահվերտուն թողնէ վանքի գործերով զբաղուելու. Թիւ 954. Կնիք—պարսկերէն. Ստորագրութիւն— Կառավարիչ Ղարաբաղու գաւառին Ռէյտէր. 1833. սեպտեմբերի 6։

Թիւ 72. Ղարաբաղի գաւառական դատարանը պահանջում է Բաղդասար մետրապոլտից 19 րուբլի 27 կոպէկ։ 1840. դեկտեմբերի 15։

Թիւ 73. մասնաւոր նամակ Գրիգոր Խաչատուրեանցի Բաղդասար վարդապետին։

Թիւ 74. մասնաւոր նամակ Ասլան Աթաբէգեանցի, 1834. յունուարի 17. Շուշի։

Թիւ 75 և 76. առաջինը գրած է Յովսէփ վարդապետ Ջալալեանց 1849 ին. երկրորդը՝ Մովսէս վարդապետ Ջալալեանց-1846-ին։ Երկուսն էլ Գանձասարի տուրքերի մասին։

Թիւ 77. թուղթ ժողովուրդը երդմնեցնելու։

Թիւ 78. որով Պետրոս եպիսկոպոսը հաշտեցնում է երկու կուսակցութիւնները. գրեցաւ ՌՃԺ., յուլիս ի. Կնիք—Պետրոս և Սարգիս եպիսկոպոսների և Յոհան վարդապետի։

Թիւ 79. «Կամաւն Ա՟յ և թվիս ՌՀ. մեր Ղարադլխի ժողովուրդս, Սմբատայ որդի Ջօհրապ.. գիր տվինք Յ՟հնս կթ՟ղկ-ին, որ մեր և յալմանս սարհատն ծովին եսատահատն է, գնայ կտրած խաչն, գնայ մինչև առեւ, գնայ հւանաձոր, մեր Ղարադլխեցոց այն կոյսն, այլ քան չկայ, կուռ ալ ան յաշմանէ, ոչ մեզ ոչ մեր հայրն, և պապն, կուռ ալ անվարել չենք, յալմանայ և կուռալան Գանձասարայ վախմ այ, ով հակառակ էս, Յովհաննէս Մկրտչէն կապած լինի ....։ Կնիք—Յովհաննէս վարդապետ Ծայրեցի Վկայ— Աթանաս աբեղայ. Նորոգեցաւ ՌՃ. թուին հայոց, ձեռամբ Բարսղի, Նորոգեցաւ ՌՄՀԳ-ին ձեռամբ Պաղտասար արքեպիսկոպոսին։

Թիւ 80. Տէր Գրիգորի որդի Մէլքիսէթը իւր 2 կտոր հողերը նուիրել է ս. Աթոռին. ՌԻԶ մայիսի ժբ։

Թիւ 81. ՌՄԺԹ-ին Հասան քօխվան Հիերանացի իւր այգին Յովհաննէս կաթուղիկոսի ձեռքով տուել է Գանձասարին։ Կնիք— Եղիա վարդապետ Յակոբայ վանքին առաջնորդ, մէլիք Միրզայխանի Խաչենու, մէլիք Ալլահ-վերտու.

Թիւ 82-ով Բաղդասար վարդապետը

թոյլ է տալիս Տ. քահանային վանքի հողի վրայ ջաղաց շինել. (պատճէն). 1824 վկաներ.

Թիւ 83. Ջրաղաց շինելուց յետոյ կրկ-նում են վերոյիշեալ պայմանը, աւելացնե-լով որ եթէ ուրիշ տեղ գնան՝ ջաղացը պէտք է վանքին համարուի. վկաներ։

Թիւ 84. Մատաղխու տակը Սարգիս եպիսկոպոս Հ. Ջալալեանց յանձնումէ թուր-քերին նրանց խնդրանաց համաձայն մշակելու և բահրէն տալու պայմանով, յայտնելով որ այդ կալուածը ՌՂ թուին տրուել է վան-քին. ստորագրութիւն տաճկերէն.

Թիւ 85. վերոյիշեալ պայմանը աւելի ծանր պայմաններով կրկնում է, որովհետև իրենց վերցրած տեղերի բահրէն ուղիղ չեն տուել. 1833.

Թիւ 86. վկայաթուղթ, որ Կուչլակ մազ-րա կոչուած տեղը վանքինն է. վկաներ. 1833։

Թիւ 87. 1832-ին յուլիս 10. մէլիք Ցովսէփը և Դանիէլ բէկը ստորագրութեամբ և կնքով վկայում են, որ «Գուչլակ անուն տա-փերն» Գանձասարինն է. որոշումեն վանքին տալը բահրէն։

Թիւ 88. մէլիք Ցովսէփը վկայում է 1832-ին՝ որ Պիզանի Կուչլակը վանքինն է, և որոշում է բահրէն։

Թիւ 89. 1833-ին Ամիր Ասլան բէկը վը-կայում է որ Քօլանեցոց տեղերը վանքինն է։

Թիւ 90. Դանիէլ բէկը գրում է Պաղ-տասար մետրապօլտին որ որոշել է թուրքե-րի տալիք հարկը. 1833 (չէտվերթ ու կէս)։

Թիւ 91. Ծաղկայ անուն հողի վարնորդ-ները խոստանում են վանքին տարեկան 3 չետվերթ, 2 լաւ ցորեն. 1847.

Թիւ 92. Ինչ որ Մեսրոպ վարդապե-տից յորդոր պարոն «Օվանէսին և այլոց» Ցայսմաւուրքը Տ. Դաւթին դարձնելու մա-սին. կնիք Մեսրոպ վարդապետի։

Թիւ 93. ՌՃԿԹ մայիսի 4-ին գրուած և կնքուած Մատթէոս վարդապետից. և է օրհնութեան գիր ուղղուած «տեստայ Պա-պային»։

Թիւ 94. 1841. մարտ 10. Շուշուայ և Ջառխտ գաւառի բարեկարգիչ Ցովհան-նէս քահանայից, մետրոպականի մասին։

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ Դ.

ԿԱԼՈՒԱԾՈՑ, ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՑ ԵՒ ԱՅԼՈՑ
ՎԵՐԱԲԵՐԵԼՈՑ ԹԵՄԻՆ ԱՐՑԱԽԱՅ

Թիւ 1. 2. և 3. հիւմայիլներ են, կամ պահպանութեան թղթեր (վերջին երկուսը տգեղ պատկերներով), միանման և տարբեր աղօթքներով։

Թիւ 4. ղանձաղան մարդկանց արտերի տեղերը. 43 թուղթ։

Թիւ 5. ցուցակ ուրիշներին տուած նիւթերի. (խանին, մելիքին և այլն)։

Թիւ 6.—8. տալիք առնելիքի հաշիւներ։ Թիւ 9. և 10. պայմանաթուղթ գրուած ՌՃՂԴ թուին։ Թիւ 11. ՌՃՀԸ-ին գրած պայմանաթուղթ է Յակոբճանի և Տէր Դաւթի մէջ։ Թիւ 12. ՌՃՂԵ-ին։ Թիւ 13. Տէր Դաւթի պայմանաթուղթը։ Թիւ 14. և 15. աննշան թղթեր։ Թիւ 16. և 17. հարկաժողովի թղթեր։

Թիւ 18. Տէր Ներսէս կաթուղիկոս Աղուանից վկայ է գրուած թղթիս ՌՃՁԷ թ.։

Թիւ 19—26. պարտամուրհակներ մասնաւոր մարդկանց։ ՌՃԿԵ—ՂԵ թուերին։

Թիւ 27—47. ցուցակ տուրքերի, որոնք կամ մելիքին, կամ վանքին, կամ խանին և կամ թագաւորին և այլոց են տրուած, որոնցից ոմանք կրում են այսպիսի (և նման) վերնագիր. (Թիւ 46.) ՌՃՂԴ թվին, այս է առաջինծորայ վարդապետան չրավերգայ վանի, մէլիք ուլու խանէն տվան խարջն, գերայկոս բոխէն ձօքլօն, հանլայ մէլիքըն» և այլն։

Թիւ 48—49. Առաջածորի բնակիչները գանգատում են մելիքին անտեղի հարկերի համար և այն բռնութեանց համար որ հարկ հաւաքելիս գործ էին դնում նրա գործակալները։

Թիւ 50—51. մի ամն Միրզայ քօխվայի և Գէորգի նամակները Կիրակոս քօխվային, որով ա-ը յիշում է թէ ինքը բարեխօսել է հարկերի համար մելիքին, և նրա հաճութիւնն ստացել. երկրորդը բարեկամական ողջոյններ։

Թիւ 52—53. Տէր Դաւթին ամբողջ Խաչէնի վաքիլ են կարգում և նրա ձեռքով տնօրինումեն իրենց հաշիւները մելիքի և այլոց հետ։

Թիւ 54. Թղթովս Ալլահղուլի սուլթանը Կիրակոսին քօխվա է կարգում. ՌՃՂԸ թուին։

Թիւ 55. ՌՃՁ-ին Խաչէնի քէթխուդաները վաքիլ են ընտրում Տէր Դաւթին։

Թիւ 56. Մէլիք Ադամը գրում է Կիրակոս քօխվային որ ինչ որ Յակոբի հետ իր յարաբերութիւնները կարէ, որովհետև նա

գանգատուել է իրենց՝ հակառակ դէպքում իւր երեսն էլ չտեսնէ։

Թիւ 57. «Մէլիք միրզայ խանէս» գըրում է Առաջաձորցիներին երկու եղբօր հողեր տալու մասին. ՌՄԻԳ։

Թիւ 58. ՌՃՂԴ. Մէլիք Ուլուխան սըպառնում է, որ եղբայրներին բաժին չէ հանում։

Թիւ 59. Ներսէս աղէն պահանջում է Առաջաձորեցիներից՝ որ իւր ունեցած իրերն ու կենդանիները իւր ծառաներին յանձնեն։

Թիւ 60. Տէր Դաւթին Մէլիք Գրիգորի հրամանաւ ընտրում են քօխվա՝ ՌՃՀԷ-ին.

Թիւ 61. Մէլիք Իսրայէլ կանչել է Տէր Դաւթին, իսկ նա չի գնացել։

Թիւ 62. սկզբից և վերջից պակաս, որով քաջալերում է գիւղացիներին ինչպէս երեւում է մէլիքը՝ և խոստանում է նոցա զօրք.

Թիւ 63. Մէլիք Նկանի թուղթը մէլիք Մհամմատին։

Թիւ 64. գիւղացիները խնդրում են Գանձասարի առաջնորդից որ Տէր Յարութիւնին չփոխէ։

Թիւ 65. 1842-ին գրած, Աւլանբէկ Աթաբէկեանցին ջրի և կամուրջ քանդելու մասին. գրողն է Բաբայ-բէկ մէլիք Բախտամով։

Թիւ 66—73. մասնաւոր պայմանաթղթեր, նամակներ, և տուրքեցուկ։

Թիւ 74. 1844-ին գրած, որով Թըրքացած կնոջ թուրք որդիներին բաժին չեն տալիս։

Թիւ 75—83. տուրքերի ցուցակ։

Թիւ 84—143. պայմանագրեր. այսինքն իրենց ստացուածքը որ յականէ յանուանէ յիշում է, յաճախ իւր սահմաններով, ծախում են մի որոշ գումարի (երբեմն նաև ծախելու պատճառով), և տալիս են ստացագիր. այսպէս իբր օր առաջ բերենք վերջին երկուսը, որոնցից Թիւ 143-ը մագաղաթի վրայ է գրած։

Թիւ 142. պարսկերէն կնիք. «Ես մէլիք եկանըս իմ առաշայօրը վեր կալի ավէ խըժիցի լօջայ պատուսին դամ տ՞ր մօէխին ապլուն իմ կամովըս դիլ է թմանուէս մին թարափ քար է կալըն մին թարափ խաչըն, մին թարափին սխպուրըն մին թարափ հկադվայ գետըն օրիշ մարդու պան չնի թվին. ՌՃԼ.-էն յունվրի ամիս էր, իայ վկայ, ագին վկայ, Եղայր ոչ վկայ։

Թիւ 143. «Առաջի ա՜յ և առաջի աւետարանոցի ճամհաթին վկայութեամբն մեք կիզունց ղազարս իմ որդի Ալեքսանդրեաւս մեր չինին յօնջին ջաղացն թալաւն ծառաւն ծախեցինք խաճայ պալուլին Գ. թումանի արինք մեր պետս անցուցինք, օվ որ եա ու առաջ գայի անէ կամ փոշումանէ ԳՃԺԸ յարրապիտաց նզոված լինի ԺԲԹ հարիւրին մուղուլեամ լինի. պուղոսանց պէտրոսն վկայ, սպայղն վկայ, ա՞ռ ղազար վկայ, ա՜ր ըռուպայ վկայ, ամոյվուն վկայ, ա՜ր պուղոսս վկայ, միրզան վկայ, հաջիքահջամ վկայ, ես պօղոս կիրեցի վկայ, թվին. ՌՃԻԹ էր. 4 կնիք Գ. ծ Գրիգոր եպիսկոպոս թվ. ՌՃԻ.։ Սոյս քուրքը ՌՃԻ-ից յետոյ են գրած մեծ մասամբ ՌՃԿ—ՌՄՂ թուականներին։

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ Ե.

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԱՑ, ՆԿԱՐՈՒՑ
ԵՒ
ՕՏԱՐԱԼԵԶՈՒ ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ԳՐՈՒԹԵԱՆՑ

Թիւ 1. գլխագիր երկաթագիր. հաստ մագաղաթ, հաւանականաբար Ս. Գիրք. գրութիւնը բոլորովին եղծուած։

Թիւ 2. շատ հաստ կաշի, միջին մեսր. երկաթագիր, համաբարբառ, յառաջաբան «Եւսեբիոս Կարպիանոսի սիրելի եղբաւր. . յիւրաքանչիւր աւետարանիս եղև»։ Վերջում կայ թուականը եղծուած (ՆԺԶ ?)։

Թիւ 3. մագաղաթ. միջ. մեսր. երկաթագիր, մեծագիր, եղծած Աւետարանի վերջին թուղթը. չունի «իրք կնոջն շնացելոյ» Յովհաննու աւետարանի վերջում։ Յիշատակարան. «զերագձանս ներանձնա|ցեալ նունախոհի և մտա|հարուստ ընթերցաւղի|ակն ուշմագունի և| մեծաքանչանուն| հայոց պայազատի| առինչով ամենափառ | և հրաշազարդեալ ած|ավայելուչ և ք՛ռ| աւէր տն Աշոտոյ իբրև| զբարբեռն նորըն|ծայ եաց՝ գչորից աւե|տարանչացն՝ զարտա|ճառութիւնն՝ ի մի| հաւաքելով առ ի յի|շա|տակ՝ առաջաւորին և ըն|ծայացելումն ՅԾԸ թուականութեանն| հայոց հրամանաւ Տն | Աշոտոյ գրեցաւ սուրբ| աւետարանս ի Կոստան|դնանուպօլիս ի ձեռն| Թորոսյիլի ծառայի ծառային Քի Տն Աշոտոյ, Քի Ա՛ն մերոյ փառք յաւիտեան...։

Թիւ 4. մագաղաթ. գլխագիր երկաթագիրը բոլորովին եղծուած և ծակոտուած. «(Յ)ամի վեց հա|րիւրերորդի և տասն|երորդի թուականու|թեանս հայոց|ես Տր Վահան սուրբ |Խաչի եպիսկոպոս|ցանդագող եղեալ| (սոսա)|-ցա զսուրբ աւե|տարանս (?) ի Տր Ստեփաննոսէ... Կուրապաղատին և| եղբաւր Տն Դաւթի,|հայոց կաթողիկո(սի)|։Արդ աղաչեմք| ձեզ ով սուրբ քահա|նայք և մանկունք| սուրբ եկեղեցւոյ|... (ծակուած) զՏր Ստեփաննոս| յաղաւթս ձեր յիշե|սջիք և զիս ստացողս|։

1 թ. նոտրագիր. «Դէպ եղև մեզ ողբոյ տառի|ս| աւետարեր կենաց ճառի|ս| Պաղտատ եկած անարժանիս (Յովհաննիս ծառայիս) ՌՃ հայոց թուիս ԼԷ աւելի| որք պահ տահերդ զմեզ յիշեսջիք|...։

Թիւ 5. անցման երկաթագիր, մագաղաթ. մի օրինակ. «գրեցաւ ս. աւետարանս ի թուականիս հայոց ՆՁԹ. ի փառս ամենասուրբ երրորդութեան. Արդ որք ընթեռնուք զՌստակէս զաքրանեալ քահանա և զծնողս իւր և զՄխիթար զմեղաւոր գրիչս յիշեսջիք...։ Տակը Աստուածայայտնութեան տօնի նկարագիրը։

Թիւ 6. մագաղաթ, անցման երկաթագիր. տօնացոյցի մի հատուած, զարմանալի է որ շարականները չեն նշանակած։

Թիւ 7. մագաղաթի մի սիւնակ. երկաթագիր. չունի «իբր կնոջն չնացելոյ», «ի Թուականութեանս հայոց ի ՌԿ եղև աւարտումն սուրբ և լուսերանիկ, սրբարար և մաքրազարդ յորդահոս ծայրածաւալ հրահոսան չորեքվտակեան գետոյ աստուածայնս առ ի յարբուցանել զախտս տկեղեաց: Այսմ քաղցրահամ վտակաց ցանկացող եղեալ պատուական կրաւ...»:

Թիւ 8. անընթեռնլի գրութեամբ, հաւանականաբար աւետարան.

Թիւ 9. Թուղթ 8, նոտրգիր. յիշա. 3ա. «Մեր աղաչանկացաւ այս սխրալի գրքիս որ կոչի աղօթմատոյց, զի կայ ի սմա ժողովեալ բազում և ազգի ազգի աղօթք... անուանի ս. հարց Եփրեմի, Յոհաննու ոսկեբերանի, և Յոհաննու Գառնեցոյն, և այլ սրբոց. բայց գրեցաւ սա ի դառն ժամանակիս... այսմ ամի պերճ և զազիր ազգն Նետողաց, որ են Թաթարք, մտեալ յերկիրս Իլախաց և զայն ոչ թէ միանգամ, այլ երկիցս և երիցս և այլ յոլովս ի տարւոջն, և աւեր ածին աշխարհիս մերում... եւ մինչ յայսմ նեղութեան և վշտի և տառապանաց էաք... եկն եհաս բօթ գուժի և չար լուր, եթէ մեծ հուր անկաւ ի քաղաքն Եառաաղով, ուր էին ժողովեալ բազում վաճառականք, յայլ և այլ գաւառաց և քաղաքաց... այլև կամարակապ գմբէթայարկ վիմաշէն փառաւոր եկեղեցիքն մինչև խաւարի այրեցեալ փլրեցան, զի բնաւ ոչ մնաց շինութիւն, քանզի չորեք կողմանց էր պատեալ, պաշարեալ շուրջանակաւ հուրն, զի և մարդիք այրեցան, այլք կիսայրեցեալք, և կէսքն մոխիր և հերք խանձեալք մազապուրծ լեալք փախստականք ի քաղաքէն ի դուրս հազիւ անկանէին. իսկ ոմանք խելաթիւրեալք և մոլեգնեալք վասն մեծի աղէտիցն և կորստեան ընչիցն, ոմանք զգեստ այրեցեալք մերկ և բոկք գլխիբացք սևազէմ և այլակերպք ահարկուք երևեալ տեսողացն, քանզի ի գիշերի եղև հուրս այս և երկու ժամն այրեցաւ քաղաքն և ամենայն բնակիչք... Եւ մինչդեռ յայս տրտմութեան և շփոթի կայաք հասին ի վերայ մեր... սաստիկ մահտարաժամք... երկիւղ անկաւ ի սիրտս բնակչաց, որպէս և տիրախնամ աստուածապահ մայրաքաղաքն Բարէկիշէվ, յորմէ փախեան ամենեքեան. ընդ որս և ես եղկելի... փախեա ի գիւղաքաղաք մի որ կոչի Ռօհաթին. Թ միլ ի Լէվա, և կացի անդ... ի վերացման ս. խաչէն, մինչև ի ս. Յակոբ, և անդ... գրեցի.. բազմերանգ գիրքս աղօթից, բազում աշխատութեամբ Բ և Գ գաղափարէ օրինակելով...»: Վերջին թուղթը աղօթքի կտոր է:

Թիւ 10. Թուղթ 8. 1բ—2ա. գեղեցիկ խորաններ, ոսկեգոյն թանաքով տողի վրայ գրուած երկաթագիր. «Ով յանակիրսն ծ|ոցո բան Նոյնք ծա|գկեալ յազգ մարդ|կան որ զայս մատեան| աւետարան մեզ հնչ|եցեր ձայն ցնծու|թեան. ահա զքոյս առ|եալ քեզ տամ բարձեալ| ի ձեռս առաջի գամ| առ զայս նուէրս| բարեխնամ և յիս| հայեա Տէր հաշտա|կամ. (Բ. գլ.(ու) գու կղզեն|գս քո բանի և զս|տացող այսմ տա|ւի զՏէր Ս(տեփաննոս) |..|. քաղաք հայրենի|»: Հին բոլորգրով յիշ. 3բ. «փառք... Յամս... հայկազեանս տումարի ՉԿԳ. ես Պաւղոս... սոսկ վարդապետ աշխարհաւ Կիլիկեցի, ի ս. ուխտէն Ակներ կոչեցեալ, ըստ տառանման մըտաց. արդարև հոգւով մանկութեան իմոյ, նաև յդ. փոփոխման իմաստասիրական արհեստից տարաշխարհիկ եղեալ... բնակեցայ ի կողմն Նահանգիս Սիւնեաց, ի գաւառս Վայոց ձոր կոչեցեալ, ի վանս Դրաձոր, առ ոտս... Եսայեայ, որ իբրև զարեգակն լուսաւորեալ պայծառացուցանէ զբոլոր ազգս և զեկեղեցիս Հայաստան աշխարհիս... գրեցի զսուրբ Աւետարանս իմով ձեռամբ վաստակ ի լուսոյ... հրամանաւ և ծախիւք մեծազարմ և իշխանաշուք... մանկանն Տարսայիճ կոչեցեալ, իսկ ի շնորհս Հոգւոյն սրբոյ Ստեփաննոս անուանեալ, որ է ըստ հայրենի նախնեաց յազգէ և ի շառաւիղէ Օրբելեանց, իսկ ըստ մայրենեացն սերեալ յազգէ մեծ ամիր սպասալարին Զաքարէի... նաև յիմաստասիրական արհեստ յոլով ժամանակս դեգերեալ ընդ թևաւք իմաստոյ... տիեզերալոյս վարդապետին Եսայեայ. նաև սատիճանի սարկաւագութեան և քահանայութեան արժանացեալ և հանդերձեալ է կոչմամբ և ընդրութեամբ ս. Հոգւոյն ի պատիւ և յաստիճան վարդապետութեան և եպիսկոպոսու-

թեան տանս Սիւնեաց...։ Արդ հրամանաւ վերակացուեալ տեառնս իմոյ Տ֊ր Ստեփաննոսի մականուն Տարսայինն գրեցաւ ս. աւետարանս յընտիր ընտիր երանգոց և ի յոսկւոյ որբոյ... ի վայելումն անձին իւրոյ և իւրոց զաւակացն ... մեծամեծ Պուրթելին և Պաղտայինն և լուսազարդ հարազատացն իւր Շահիշահին, Եղիկոսին և Աղբաղին և... գերամեծար ծնաւղին իւրոյ պարոն Գոնցային, որք են իշխանք և տէր նահանգիս Սիսական...։ Ցիշեսջիք ... զհանգուցեալն զպարոն Զալալն և զհաւրաքոյր սորա... զպարոն Աափայն և զՄամքանն և զմայր սոցին զպարոն Մինա խաթունն, այլ և զհաւրեղբայր սորա զՏ֊ր Ստեփաննոս մետրապոլիտ Սիւնեաց... և զպարոն Եղիկումն...զաւրք և զերանաշնորհ բաբուանին զՍարգիս զգաւառական և զմնուցիչ Տ֊ն Ստեփաննոսի։ Վերջը մի տաճանաւր, որի բոլորը կազմուած են անուանս. Տէր Սարգիս k ...։ տակը գրած է «զյարմարող այսմ չարիք| զՑակոբ Նուաստ Թագւորեցի| աղաչեմ յիշել սիրով ի Տէ...|։

Թիւ 11. հին բոլորգիր Թուղթ. «ի ժամանակս արքային արքայից հայոց մեծաց Լեւոնի... և ի Թվականութեան հայոց տոմարի ՉԼԶ յանկ ելեալ աւարտեցաւ տառս այս Եղիշաշունչ, որ ունի զծաղիկս զանազանս .. որոյ ցանկացեալ եղև... արքայազունն պարոն Աւշին որդի Աւշնի արքայեղբաւրն Հեթմոյ և հաւրեղբաւրն Լեւոնի արքայի, և ըստ մարմնոյ ծննդեան դստեր մեծի քաջի և իմաստնոյ աստուածակրօնի Զալալին հայոց մեծաց պարոնին, ի զարմէ լուսաւորչին սրբոյն Գրիգորի, և արդ աստուածասէր և բարեսէր պարոն Աւշինս այս Տ֊ր Կաթողիկոսի, ժողովեաց զյորդնիմաստ տառքս տաղից, ներբողինից, քաջողորմակաց, ըստ համբերի չափից և ոչ ըստ աշխարհի...։»

Թիւ 12. հին բոլորգիր, Թուղթ. «գրեցաւ սուրբ աւետարանս ձեռամբ Նուաստ քահանայի Սարգսի, մեղապարտ գրչի, աւարտեցի... ընդ հովանեաւ ս. Աստուածածնիս և Նախավկայիս ի Թվ. մեծաց հայոց ՉԿԹ ի հայրապետութեան Զաքարիայի, ի Թագաւորութեան Բագարատին, յիշեցէք զեղկելի գրիչս և զծնաւղսն իմ զՍոֆիա և զՄէյէքշահ...։»

Թիւ 13. հին բոլորգիր. Թուղթ. «բայց գրեցաւ ի Թուիս հայոց ի ՉՉԳ, ի ձորս Վայոց, ի յանապատիս մեծափառ Գայլիձոր կոչեցեալ ընդ հովանեաւ սրբոյն Սանիկանոսի Նախավկային և աւգնականութեամբ մեծ վարժապետիս վերոյ ասացեալ Եսայեայ։ Ի յիշխանութեան... մեծ իշխանին Պուրթէլի և որդւոյն նորին Պէյգէնի և Իւանէի։ Իսկ ի տեղւոյս աէրութենէ, Թոռանց մեծին Պռոշայ, ամիր Հասանայ եւ Ջումայի»։ Գրիչն է՝ Ցունան։

Թիւ 14. հին բոլորգիր. Թուղթ. «Արդ գրեցաւ քարոզութիւն աւետարանիս ... յամի զալստեան Փրկչի ՌՆԺԴ։ Եւ ի կատարման եւթն և տասներեակ յոբելենին, ի սկիզբն մտանելոյ, տասն և մի ամաց Ցաբեթական տոհմիս տոհմարի, որ է ՉԿԱ Թվականիս մեծի, ի նահանգիս Բզնուենաց, ի քաղաքիս Արճէշ կոչեցեալ... ի խնդրոյ... Թադէոս քահանային։ Եւ ետ զսա ի յիշատակ և ծնողաց իւրոց հաւրն Խնկայ և մաւրն իւրոյ Աւթայինն։ Ցաստուածայինակ և հրեշտակերամ ուխտն Մեծոփայ վանք աւանդանելոյ...։ Այլև զուստեցին իւր (Թադէոսի) զՍիս. փեսայն և եղբայրն իւր զՑովհաննէս վարդապետն... հաւրն իւրոյ (Թադէոսի) Հրեղուին և մաւրն Թամամին... ընդ որս և ես .. Մարկոս կրաւնաւորս... յիշել զմեզ, որ զսուրբ գիրս ծաղկել տուաք և կազմեցաք»։

Թիւ 15. հին բոլորգիր, Թուղթ. «Փառք ... Մելքիսէթ քահանա... ցանկացող եղեալ ս. Գանձարանիս, ետ զծաղկել զսա և զարգարել .. յիշատակ իւրն և ծնողաց իւրոց հաւրն Ալեքսանոս քահանային, և մաւրն Հեղինէին, պապին Ցովսէփ նահատակին և ամուսնոյն իւրոյ Աննային, հոգոյ որդոյն Սալթանշին և քուերն Փափիկանն։

Թիւ 16. բոլորգիր հին. «... գրեցաւ ս. աւետարանս ձեռամբ .. Թովմայի կուսակրաւն աբեղայի, ի Թագաւորութեան հայկազեան տումարի Չ.Ե, ի հայրապետութեան Աղուանից նահանգի Տ֊ն Ցոհաննէսի որդոյ մեծ իշխանին հայոց պարոն Զալալին և յաշխարհակալութեանն արեւանբարբու բռնաւորին Ճնաճշայի, ի ս. և ի հռչակաւոր վանքս Գետա...

ընդ հովանեաւ ս. Աստուածածնիս և… ս. Ըստեփաննոսիս…։ Արդ ես Վրթանէս քահանայ… ընտացայ զս. աւետարանս… յիշատակ… հաւրն իմոյ Մուրատ աղին, և մաւրըն իմոյ Սառային և ամուսնոյն իմ պար. Պուլխաշին, և եղբարց իմոց Պալարաղին և Նաասիրին և Լիկին և Սիրունին և Շահումին։ 2 թ. տարբեր գրութիւն. սողորմի Խաչանէս քահանային և իւր որդոցն Գուլամիրին և կողակիցն Թուրվանդին և իր որդոցն Հասանճանէն Խունդայմիրէն և գառերացն Շահումէն միրզին Պապէն…։ Տր Խաչանէսին և իւր կողակիցն Գուլասէն և… իւր որդոցն .. Ղուկասէն Մալքումէն Կասպարէն Փարխանէն, Խաթունէն …, (գրեչ. Պետրոս քահանայ)։ 3 թ. ուրէշ գրեչ. «Տր… ողորմեցաւ… Մելքիսէթ քահանայ(ին) ..։ Յայս թվականս հայոց ՋԺԸ գրեցաւ ս. աւետարանս և նորընծա պատարագաւեց Աստուած զԱխիսանեու մանուկ տղայ, ի կաթուղիկոսութեան ս. Էջմիածնին Տր Գրիգորին ի փաշշահութեան Ջահանշէին։

Թիւ 17. բոլորգիր թուղթ. «…Յիշեցէք ի Քրիստոս Տր Սարգիսն և իւր որդի Տր Մինասն և իւր որդի Մէլքումն և իւր որդի Պալասանը Վանին Բալշին Պալասանի որդի Պաղտասարը, Մինասը Մէլքումն Վանի որդի Արութիւնն, Բակի որդի Ու հան Սարգիսըն, դարձեալ յիշեցէք Մէլքումին կողակից Նազլուին գուստր Աղիդշէին, Մարեանին, Անային հարըն Նեթարին իւր գուստր Խաթային ..։

Թիւ 18. բոլորգիր հին. «…գրեցաւ ս. աւետարանս ի յերկիրս Աղուանից ի գաւառիս Վարդենոյ. ի գեաւղս որ կոչի Սիզնիք ի դուռն ս. Յովհաննէսին ձեռամբ… տառապեալ Առաքել երիցու և միւս եղբայրն իմ Պետրոս երիցու ի միասին ակսաք և աւարտեցաք…»։

Թիւ 19. բոլորգիր հին, թուղթ. «ի թվականութեանս հայոց և ի կաթողիկոսութեան ս. Էջմիածնին Տր Սարգիս կաթողիկոսին Ջ.Ծ.Գ հրամանաւ Աստուծոյ հասեալ եղև ի Վկէ քաղաքս և ես… Մելքիսէթ քահանայն … զոչ որ չունէի որ զիս պահէին սմն Շուշանկայի Համամ ասեն որ է իմ քեռորդի կոչեաց զիս ի տուն իւր… յիշեցէք… Շահումն և զկենակիցն իւր Գուլպան և զաւակն իւր Միրումն, զԱպաւշ և զՄարգարէն և զդուստր իւր Բաղշէն…։

Թիւ 20. բոլորգիր. թուղթ. «…Սողոմոնս գնեցի զաւետարանս ի հալալ վաստակոց իմոց յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց… Սարգսին և Թայ խաթունին և զաւակաց իմոց Տր Յակոբին, Նարիմանին և Մարտիրոսին և կենակցին իմոյ Էլէնուն և զաւակացն Լէոնին Ոլանէսին… հաւրն իմոյ Հուզէփարդին և եղբաւրն իմոյ Թէշքէնին և զաւակաց Նուրին Յովանէսին, Բարխուդին, Նիկին, և մաւրն Թամղի մէլիքին և կենակցին իւրոյ Յեաթամզունի և Սայ մէլիքին, Յեսակարին, Նուրառինին, Յուրքանանին…» (գրիչ Յուսիկ)։

Թիւ 21. բոլորգիր. թուղթ. «ի թվականիս հայոց որ էր ՋՂԸ ամի որում եղև մահ տարաժամ աշխարհիս հայոց… և գեղս որ Բարխս կոչի, և առաջնորդ գեղոյս Տաղուպար, որ երևանաարդ հասակաւ ի քո փոխեցան և վարդոյ նման որդիքն իւր որ էին… զԳուլասէն… զՄկրտիչն…»

Թիւ 22. Առաջնի նման, Սուետարանի յիշատակարան։

Թիւ 23. բոլորգիր. թուղթ. «փառք… ես Աբրահամ կրաւնաւորս կամաւն Աստուծոյ սկսայ զս. աւետարանս… ընդ հովանեաւ ս. Ստեփաննոսի ի յերկիրս Հաբարի ի գեղս որ անուանի Փարաձակցի, ի խնդրոյ… միակացս Դոյի (գրիչն է Աբրահամ արեղան)…։ Պետրոս սուտանուն կրաւնաւոր, փոքր ծաղկաւ զարդարեցի զաւետարանս .. և գրեցի յիշատակարանս և կազմեցի ի թվին հայոց ՌԻԵ-ին ի կաթուղիկոսութեան տանս Աղվանից Տր Յոհաննէս կաթուղիկոսի, յիշխանութեան Խուդապանդային, որ բազում նեղութիւն եղև հայոց ազգին…։ Ես Դոշի Մեկացո ընտացայ աւետարանս յիշատակ… հաւրեղբայրն իմ Աղէքսանոսայ և Յուսթայ, Աղամոյ և եղբաւրորդին իմ Սարգիսայ, Աւանէսայ և հովեաւր քուրն իմ Բեկի որ յաշխատանք ունի ի վերայ իմ…։

Թիւ 24. բոլորգիր. Թուղթ. «փառք... վերստին նորոգեցաւ ս. աւետարանս ի թվականիս հայոց ՌՌԼ ամի, ձեռամբ Գրիգոր անուամբ քահանայի, և Յովասափ սուտանուն նորին աշակերտի, ի յերկիրս Գեղամա, ի գիւղս որ կոչի Մազրա, ընդ հովանեաւ ս. տաճարացս յանուն սրբուհս Աստուածածնին և սրբոյն Գրիգորի լուսաւորչին ի հայրապետութեան Տն Տր Թադէոսի և յիշխանութեան տեղւոյս պարոն Շահնազարին... յիշեցէք ըզտէր Յովհաննէսն որ ըստացաւ զսր. յաւետարանս... հայրն Ամիր Հասանէն և մայրն Շահումին և եղբայրն Աւետիսին և նորին կողակցին Ցիւղուր սուլթանին և զաւակաց նոցա Պուսաթին, Խանբեկին և քըվերցն Խոսրովին և մէլիք Խաթունին և քվեր որդոցն Զաքարանին և Միրզաճանին և հարեղբարցն Թադէոս քահանային, Ալին և Ամիրբէկին, Սուլթանին և հարեղբայրորդոցն, Եարին, Արամիշին, Մարտիրոսին, Ամիրին, Կիրակոսին, Պապումին, Փանոսին, Աստուահանին և պապոյն իւրո Ստեփանոսին և տատին իւր, Շեղնխամին և հայր քվերցն Ալլուսին Մարեանին և հօրեղբարն, Յոհանիսին և մեծ պապին Սարխոշին...»։

Թիւ 25. նոտրգիր, Թուղթ 4. «փառք... Յոհաննես սարկաւագս կազմեցի այս գանձարանս... ի դուռն ս. Ստեփաննոս նախավըկային... քանզի ունի սայ զբոլոր տարին յինքեան հաւաքեալ... ի թվականիս հայոց ՌԾԶ... յիշեցէք զստացող ս. գրոցս պարոն Ալախշուլուն և կենակցին իւր Խաթունըն, որ հանգաւ առ Աստուած և միւս կենակիցն իւր Սինդամխան և որդին իւր Բեբուն, Շահապէգն, Առաքելն, և միւս որդիքըն իւր Հանէմն, Գրիգորն և դուստրն իւր Մարիամին։ Մեք գնեցաք այս գիրս... ի դուռըն ս. Աստուածածնին և Փաշի վանքին, ի ձեռըն ս. քահանայիցն Տր Միքայէլին (տ.),... ի հայրապետութեան Տն Աւետիս կաթողիկոսիս և պատրիարգ Կոստանդնուպօլսոյ ս. Էջմիածնի. ի թագաւորութեան վրացու պարոն Լուսարափին...»։

Թիւ 26. բոլորգիր. Թուղթ. «...Արդ կազմեցաւ աւետարանս ի գիւղն որ կոչի Ղարաչալու ի դուռն ս. Պօղոսի, ի յառն ս. Թադէոսի առաքելոյն ի յառաջնորդութեան Բարսեղ եպիսկոպոսին, ի քահանայութեան Տր Պօղոսին, և Տր Սահակին և դպրին Պետրոսին և ռէս Մուրադին... ձեռամբ մեղսամած գրչի սուտանուն Արիստակէսի եպիսկոպոսի, ի թվականութեանս հայոց ՌԿԴ, ի թագաւորութեան Շահաբասին»։

Թիւ 27. բոլորգիր. Թուղթ 2. «Զվերջին նորոգող ծաղկազարդ ս. Գանձարանիս... պարոն Տէր Գրիգոր արհեպիսկոպոսն, որ ետ նորոգել... յիշատակ... պապն իւր պարոն մելիք Յուլոյպէկին, և իւր կողակցին Գուշաղին, և իւրեանց զաւակացն պարոն Աղապէկին, Մելիքպէկին, Սարուխանպէկին, Ստեփաննոս կրաւնաւորին և միւս Ստեփաննոս եպիսկոպոսին. և դստերաց իւրոց Ղիֆարին, Ուզլանփաշին, Խանումաղին... ծնողաց իւրոց պարոն Մելիքպէկին, պարոն Խաթունին և եղբարքն իւր Յովհաննէս երէցն Գիշփէկին և եղբաւրորդոցն պարոն մելիք Պալասանպէկին, Տր Յովհաննէսին, Տր Ստեփաննոս կրօնաւորին... և որդիք պարոն Պալասանին Մէլիքպէկն, Շահիպէկն, Յուլուպէկն, Առիպէկն... և մայր պարոն Պալասանին Դուլաթխանումն... և հարսն իւր խաթուն Ուղէն, Խանում աղէն...։ Կազմեցաւ ս. գիրքս թվին հայոց ՌՃԵ ին...։ Նորոգեցօ գիրս այն տարին որ ազգն վրաց Մովրաւռին անուն նորայ հեծելաւք հասօ ի Գանձակ քաղաք, որ այժմ Գանջայ ասի... յորժամ լուան (Դղլպաշք) դալն վրաց փախստական եղեն ի նմանէ և յանխրաւ ազգն վրաց արձակեցօ ի վերայ հայոյց ազգիս, Գետաշէնուհեա մինչի Պարսումեցիք ս. աւուր գերացուցին դաշտ ու սար հայք և թուրք ի միասին և զձեռն անկեալն զոմն սպանին, զոմն վիրաւորեցին և բազումս գերի տարան... ես ... Վարդան... քահանայ... խիստ թալանվեցայ ինչ մաւրէ մերկ գոհութիւն Աստուծոյ իմ մեղացն բրկցօ Աստուած և զամենայն ինչս իմ բազում գիրանք ու շատ անուեթս եկեղեցւոյ իմ գերի տարան և հայրն սպանին... այս...եկի ի ս. յուխտս զատիվանայ, զայս գիրքս կազմեցի, սակօ մի բան գրեցի...»։

Թիւ 28. բոլորգիր· Թուղթ· «Յիշեցէք զՎերջին ստացող ս. աւետարանիս զՄելքե Մուշկամբարն որ ստացաւ զսա և ետ ի նորոգել յիշատակ... հօրն Աղամիրին և մօրն Սարվարին և որդոցն Տէր Յովանէսին, Աղափիրին, Հախնազարին, Մարտիրոսին, Մինասին, Ալեքսանոսին և Մուշկամբարի կողակցին Ջիմաթին, մամ Աղիպին և հարսներուն Եղիսաբեթին, Գոզալին, դստերն Խանումին Գուլամբարին. Այլ և յիշեցէք զՏէր Աղաբէկն, Սարգիսն, Աղամն, մեծ հայրն Գոզալին, Ջանազն, Գուլաղան... յիշեցէք... զԽուտաբաշխն և որդի սորա Ջանիմանն և որդի նորա Աղամիրն և որդի սորա Մուշկամբարն և իւր որդիքն Տէր Յովհաննէսն և դուստրը սորին Հռոմէն, Աղամիրն, Հուխարն, Մարտիրոսն, Մինասն, Ալեքսանոսն...»: Նորոգեցաւ ս. աւետարանս ի գաւառս Զիլակ ի գիւղս Թազաեսիր թվ. ՌՁԱ. . ի թագաւորութեան Պարսից հինգերորդ ամի·

Թիւ 29 բոլորգիր, Թուղթ. «...վերստին նորոգեցաւ և կազմեցաւ ս. աւետարանս ի քաղաքն Խօ ի դուռն ս. Սարգսին ձեռամբ ... Սարգիս դպրիս. Թվ. ՌՃԳ.Ա, հայրապետութեան Էջմիածնայ Փիլիպպոս կաթուղիկոսին, թագաւորի Շահսաֆուն... (տարբեր գրչից) յիշեցէք զժամահար Դուրմիշն, և զկողակիցն Անախաթունն, որ ետուն վերստին նորոգել ... զՏէր Յովաննէսն, որ սակաւ մի աշխատեցաւ ի կազմել...»:

1 թ. Վերստին ընտացոյ ցուցըն բարեմիտ և զհեզահոգի սրբազանեալ կրօնաւոր Տէր Աբրայհամն և ծերունի Տէր Աբրահամն և կողակիցն, Մարգարիտն և որդիքն, Սիմոնն, Ներսէսն և կողակիցներն Գոհարին, Շահումին և որդիքն Խալօին, Պապօին, Ոհանին, Մուսէսին, Հարունին և դստերացըն Խումին, Պահարին...»:

Թիւ 30. բոլորգիր. Թուղթ. «...Ես Միքայել կրօնաւորս վերստին ստացա զաւետարանս ի հալալ արդեանց իմոց յիշատակ հոգո իմո. և... հօր(ս) Ահլիմանին և մօրն Մարխանին և եղբարցն Յոհաննիսին, Ասլին, և կանանց սոցին Ցիտաղուշին, Խանազին, և որդոց սոցին Մկրտչին և որդոյն Բաղդասարին, Յունանին, Յոհանին, Գրիգոր սարկաւագին, Թադոսին, Մարտիրոսին .. Էվազին, միւս Գրիգորին, Մանկին, Սրգսին, քվերցն Մարին, հարսն Գուլաղին .. ի թվին հայոց ՌԴ.Թ. ի թագաւորութեան պարսից Շահսէֆու որդի Շահապազին, եւ Ալանեցի Ահլիմանի որդի Միքայէլ կրօնաւորս ստացա զաւետարանս...»:

Թիւ 31. բոլորգիր. Թուղթ. «գրեցաւ զմատեանս (աւետարանս) ի թըւիս հայոց ՌԺՃԺԴ.ին ի հայրապետութեան Տն Փիլիպոսի ի արհիեպիսկոպոսութեան Սահաթէի.. վարդապետին Ներսէսի...և թագաւորութեան տաճկաց Շահապասին... ես... Նազարէթ... գրեցի զսա ի լաւ և ընտիր օրինակէ:... Յիշատակ... կողակցուն իմոյ... և իւր ծնողացն Դարպասօղին և մօրն Սասաղին և եղբօրն Կիրակոսին, Ամիրխանին և դստերացն Գուլասարին, Սանդխտին... ես... Սեբիթուղթս որ եմ հօր կողմանէ ազգաւ հայ, ամուսին հռոմայեցոյ որ ի մեռանել առն իմոյ ընտացա (զաւետարանս), և կամաւ իմով ետու զսա յիշատակ ի յեկեղեցին Գիզակա, ի գեօղն Բանազուրա ... գրեցաւ թվին ՌՃԶ.:

Թիւ 32. բոլորգիր, Թուղթ. «Զվերջին ստացող ս. աւետարանիս... տանուէկին Սաթին... (յիշատակ) հայրն Աւալին և մայրն Անոյ խաթունին, կողակցին իւրոյ Փերզուլէ և որդոցն Մարգարին, Խաչիկին և ետ... ի դուռն ս. Վարդանայ... և ետ կարողութիւն տկար մորմնուս Թումայի, որ կազմեցի զաւետարանս ի թվ. ՌԽ, և զս. ուխտիս մերոյ, ս. Յովաննիսոյ միաբանքն զառաջնորդ զՋահրայ ռաբունի վարդապետն, զՏէր Վարդան արքեպիսկոպոս զՏէր Մարգարէն, զՏէր Աւետիսն, զՏէր Յակոբն, զՏէր Գիրիգորն, զՏէր Սարգիսն, և զհանգուցալ զհայրն իւր Յովսէփ վարդապետն...: Միաբանք ս. Սսփանոսին զՏէր Թումայ արքեպիսկոպոս զՏէր Մարտիրոս արքեպիսկոպոս, զՏէր Յեսայի արքեպիսկոպոս, զՏէր Հայրապետ եպիսկոպոս, զՏէր Յովաննէսն, զՏէր Ղազարն...: 1 թ. Տէր Յովանէս նորոգել ետ զսա յիշատակ. . հօրն Ղասումին և մօրն Պէկամին և կողակցին իւր Քաթանին և որդիքն իւր Ալեքսանոսն, Կոստանդինոսն, Պալասանն և դուստրն Մա-

բծնոսն, Սուսամբարին, Եղիսաբէթն, Ռէկումիանն...: Կազմեցաւ ս. աւետարանս ի ձեռն Մելքիսեդ անարժանի .. ի թվականիս ՌԵՃԱԶ...:

Թիւ 33. Միրտիչ Նաղաշի կենսագրութիւնը, որ բառացի տպուած է «Արարատի 1898 Յունվարի յաւելուածի բաժնում:

Թիւ 34. բոլորգիր. Թուղթ. «Ես Մինասս, իմ հօղակից Մարեանս, նորոգել գիւքնք լգոր. աւետա(րա)նս ի հալալ հենչից մերոց... ձեռամբ Աղարիայ երէցու, ի թվին ՌՃԾԳ.:

Թիւ 35. Նոտրգիր, Թուղթ 4. «...Յոհան .. բանի... տպասաւոր .. աշխարհաւ Արարանեցի, ըստ բնական ահղւոյ մնընդեան Տաթևացի... վարժեալ ի նմինն աթոռ հայկազունեաց սեռի ի ս. կաթուղիկոսարանին էջմիածնի որ առ այսու ժամանակաւ գեղեցկազարդ պայծառութեամբ շքեղացեալ գոյ հոգևորին և մարմնաւորին սահմանադրութեամբ։ Ի ձեռն... սրբոյն Մովսէսի Տաթևացւոյ և Փիլիպպոսի Աղբակեցւոյ առ Քրիստոս գնացելոցն և նոցունց փոխանորդի... Յակոբայ Ջուղայեցւոյ... (նոր դըպրոցի համեմատութիւնը թարգմանչաց դասի հետ), այց կլուխ և առաջնորդ լեալ մեծ վարժապետն Սիմեոն որ էր տեղեաւ Ջուղայեցի ի մեծ մայրաքաղաքէն Շօշայ՝ որ այժմ ասի Սպահան, որոյ... արարեալ քերականութիւնս նորոգս և նրբին մանուածոյ շարադրութիւնս արտաքին գրոց գիւտացոյց և հեշտընկալ արար հեռևոգայ նորավարժից և հաւաքեալ ի մի գիրս [illegible] անուանեաց և յետոյ եպիսկոպոս լեալ նստաւ ի վանս ս. Ամենափրկչին որ ասի Հաւույցթառ, և անդէն արարեալ բազում նորոգութիւնս շինուածոց և դպրոցս կարգեալ ուսոյց յոլովից զարհեստս իմաստից. միայն իմ չուառականիս անհաղորդ և ծարաւի ի նմանէ դառնալով և յետ ժամանակաց երթեալ քաղաքութեամբ յաշխարհն յունաց՝ մեռանի ի քաղաքին Թօխարիս, ոչ հասեալ ի հասակ ծերութեան և անդէն հանգուցեալ կան մեծաւ պատուով նշխարք ս. վարդապետին մերոյ .. ի ժամանակին յայնմիկ .. ի խնդիր նլեալ մեր .. կամէաք գտանել զօրինակ գրոցն ճարտասանութեան որ է արարեալ մեծի քերթողահօրն Մովսէսի Խորենացւոյ.. զի էր քնաւին անհետացեալ ի մերային գրոց. և յետոյ գտեալ եղև յամանց, յարիեղս գրենեացն ս. ուխտին Սաղմոսավանից որ է հանդէպ Յովհանավանից՝ մերձ Արագած լերինն։ Եւ իմ առեալ զայն.. գրեցի... թիւ ասարամն յամի ՌՃԸ.. ի վերադիտողութեան.. Յակոբայ Ջուղայեցւոյ, ի Թագաւորութեան Թուրքաց.. Շահաբասի փոքու և գրեալ եղաւ ընդ ամէն զգանս իմաստասիրացն, զնախերգանս, զաւրինութիւնս լեալ և զսահմանս ծաղկեալս և կարգեալս ընդ սահմանացն Դաւթի անյաղթ փիլիսոփայի.. յիշեցէք. զհօգիս.. վարդապետացն մերոց Ներսիսի և Պետրոսի որ.. կառուցին զշքեղազարդ եկեղեցին Տաթևու ընկէց գեղջն Լուսեանց.. զՏէր Աբրաամկէս. որ է առաջնորդ.. ս. անապատիս.. Տաթևու.. ընդ որս և Յոհան տառապեալս..:

Դ°, շեղագիր. «սառացայ Պաղատաար.» վարդապետս Հասան-Ջալալեան Տն Աբգարայ. որդի հանգուցեալ Դանիէլ հայրապետին և իշխանին Խաչենոյ, 1818, ապր. 41. ի ս. Գանձասար։

Թիւ 36. բոլորգիր. Թուղթ. «... Գրեցաւ ս. Գիրքս (Մայրոց) ձեռամբ անարժան և փծուն գրչի Մարկոս.. քահանայի .. ի Վան խաղաք, ի դուռն ս. Սահակ հայրապետին և սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկային.. ԻԹ. Հ. ՌՃԻՋ.. յիշեցէք.. զծաղի(ո) Մարկոսի(ն) և ծնողացն տէր Մաքգարին և Մուխրին.. զՂԸՂԸԼտաշէց ի Մուրասին և.. հօրն Մարտիրոսին և մօրն Նաէֆին և եղբայրն Յովանէսին և քուրոջն Մրուարթին և Մուրասի կողակցացն և Հազանդարին և որդոյն Առամին.. զդստերն Նաէֆին, Եղիսին և Եթարին և քեռին Գուլզամին..:

Թիւ 37. Նոտրգիր. անանշան յիշա. ՌՃԼԷ թուին գրած:

Թիւ 38. Նոտրգ. «Ես Ասատուածատուր կրօնաւորս, որ եմ յերկրէն սիւնեաց ի գիւղայքաղաքէն Բռնակութե. ի յազգէն Թորոսեցի, ի թվականութեանս հայոց ՌՃԾԵ

էն՝ ի Թագաւորութեանն պարսից Շահ սուլթան Հիւսէինին և ի Հայրապետութեան Տն ս. Էջմիածնայ Տ. Ն. Ասվաղեալ Նահապետ ՌԲԾԴ-ին, ի տերութեան գիւղաքաղաքիս ագոյ սատար պէկին և իշխանութեանն հայոց Մէլիք Ամիր խանին ի հայրապետութեան ս. Աթոռոյս Թաթէի Յովասափ. վարդապետին։

(Գիրքս Հարանց վարք է)։ 1ᵉ. Աւետարանի յիշա. գրուած ՌՃՀԳ-ին։

Թիւ 39. Նոտրգ. թուղթ. «...Ուստայ աւախ առի քարոզգիրքս ի հալալ վաստակոց իմոց և ծնողքն իմ Գրիգորն, սպայն իմ Աւագն և իմ հօրեղբայրքն. Վարդանն, Էվազն, Ուստա, Յովանէն, և ի եղբարքն իմ Աղայճան, Միրզան, Մանին և մայրն իմ Խանումն, մամն իմ Սաչին և քվերքն իմ Շահպէկն, Շահնազն, Կուլնազն, Կօզալն և որդիքն իմ Շարհնին, Կուլնազարն, Հախնազարն, Ալին, Քասպարն, Պուլքին և թոռն իմ Ապանն և դստերքն իմ Խանփարն, Շահփարն. Սարգիս երէցս. գրեցի.. թիւն ՌՃՀԳ...»։

Թիւ 40. Նոտրագիր. թուղթ. «...Յէր Յոհաննէս, որ նորոգել ետ զսայ յիշատակ իւր ծնողաց Կոստանդին և Աղեզին իւր կողակից Մահբուրին և իւր որդի Կոստանդին և Ովհանն, իւր դուստրն Մարինոսն, Շահպազն և Ռուկին և իւր եղբայր Ղասումն, Տր Խաչատուրն, Ղազարն, Պալասանն, իւր քուր Մախմուրն և ս. աւետա(րա)նիս յիշատակ ավագ Ղրզըլն..» Նորոգեցաւ ս. Աւետարանս Յովսէփ ողոգ եկեղեցին ի թ. ՌՃՂԲ. օգ. ծե-ին.. ձեռամբ Թադէոսեցի. Մահտեսի Ծատուրին։

Թիւ 41. և 43. թարելս կամ ժամանակագրութիւն. նոտր. թուղթ. ՌՃԿՁ—ՌՅԽ. օր. պարպէս. «Ավան ուղղաշին որ եկավ Շօշվայ քարըն մոտավ սահիր, խուրուշ եկավ. ՌՃԿՁ»։

«Օսմանլուն որ քարըն կալավ Ավան ուղղաշին փախավ քինաց. և այլն։

Թիւ 42. Աղօթք նոտրգիր. թուղթ. և շարական՝ երկաթագրով գրած. «Յիշատակ է այս մէլիք Թամրազին ի վայելումն Տր. Սամուէլին.»

Թիւ 43—46 մագաղաթ. հազիւ նշմարելի գլխագիր երկաթագիր գրութեամբ. հաւանականաբար ս. Գիրք (Աւետարան)։ Թիւ 46-ի վրայ կայ մի մարգագիր։

Թիւ 47. միջին Մեսրովբեան երկաթագիր. համաբարբառի խորան. ՈՂԹ-եց. 2 կամարներ, մէջը մարգարիտ պոչը օձից. տակը մեծ չզթայաձև միմեանց անցնող սաւերով գրած. Տր Ած ողորմեա Ռասակեսի ամէն՝ ոսկեգոյն, կապոյտ, սև, կարմիր և կանաչ գոյներով։

Թիւ 48. Յովհաննէս Աւետարանից աջով օրհնում է «Տր Յոհաննէս, եպ. արքաեպիսկոպոսացողի գրոցս» որը և ծունկ է չոքել նրա առաջ. ամպերի միջից երևում է Տիրոջ ձեռքը օրհնելիս։ Գեղեցիկ է։

Թիւ 49. մի խորան է կանաչ, կապոյտ և ոսկեգոյն թանաքով։

Թիւ 50. մագաղաթ քառակուսի շրջանակի մէջ «հրեշտակք իջեալ ի գերեզմանն» ցած. «կոյս» ապա «Յոհաննէս, Պետրոս» Տր Յս յարուցեալ ի մեռելոց» կանաչ զգեստով. խաչաձև լուսաթագով։ 1ᵉ Մաթէոս, Մարկոս, Ղուկաս, Յոհաննէս՝ 2 ձեռքով Աւետարան բռնած կուրծքերին։ Բոլորի գլուխներին և լուսաթագ. կանաչ, կապոյտ, կարմիր չերատուոր զգեստով։

Թիւ 51. մագաղաթ. թանաքակերպարձեալ ձախից աջ. կարմրագգեստ թեւաւոր հրեշտակ. Մկրտիչն Յովհաննէս աջ ձեռքը Յի գլխին. քս Յորդանանում. վերևից Ս. Հոգին և մի աջ. տակը գրած «Դա է որդի իմ սիրելի». բոլորը լուսաթագով, Փրկիչնը խաչանման. 1ᵉ. ատող, ցած՝ էշ և եզն. ցած. մանուկ Փրկիչը մսուրի մէջ խանձարուրով. աւելի ցած՝ Մարիամ Աստուածածին. ապա վերև մոգեր իրենց ընծաները ձեռքերին, ցած՝ Յովսէփ և հովիւներ, մէկի գլխին գառը, միւսի ձեռքին փայտ և ապա

ամբողջ հօտը: Մողերի առաջ գրած է. «Քս Ը՜ծ քս ո՞ր ծնընդեամբդ ողորմեա Վըրթանիսի յոգնամեղ ծառայի:» Համաչափութիւնը կատարելապէս բացակայում է, իսկ արտայայտութիւնը խիստ որոշ է.

Թիւ 52. գլխագիր երկաթագիր, մագաղաթ. նորաձև խորան, օղակաձև սկըզբնատառեր, տաղմոս. «Աւրհնեսցուք ըզՏր...». խազերով:

Թիւ 53. մագաղաթ. համաբարբառի մի գեղանկար խորան է:

Թիւ 54. մագաղաթ. համաբարբառի խորան՝ հին գոյներով. (կարմիր, կապոյտ, սև դեղին): $1^{ի}$. ա. Ներսէս:

Թիւ 55. մագաղաթ. հին պատկեր. Աւետումն. Մարիամ Աստուածածին ձեռնատարած՝ առաջը հրեշտակ:

Թիւ 56. մագաղաթ. հին նկար. Փրկիչը քարոզում է և ժողովուրդը բազմած լսում է.

Թիւ 57. Նոտրգիր. 10 թուղթ. $2^{ա}$. վերարկու հագած մի մարդ գլխին չալմա՝ ոտքերը հորիզոնական դրած և աթոռի վրա նստած. ձախ ձեռքով պահում է մի քառակուսի տախտակ, որի վերին 2 ծայրերը ամրացած է առաստաղից կախուած թելից, այդ տախտակի վրայ կայ մի շրջանակ՝ որի տակ ամրացած է ծաղկելու մագաղաթը կամ թուղթը, նստած մարդը աջ ձեռքին գրիչ՝ նկարում է մի խորան: Առաջը սեղանի վրայ, բաժակ, ջրաման և դանակ: Վերև գրած է. «Տէրուն ծաղկողն է:» Նկարս հայկական գրչութեան մի ընտիր պատկեր է: $2^{ի}$. ուսուցիչը վերարկուով և չալմայով, ձեռքին գիրք, առաջը 2 աշակերտներ ձեռքերը դէպ ի գիրքը մեկնած և բ-ը առաջինի ծնկի վրայ նստած. նման զգեստով. միւրաքաւորի գըլխի վերև գրած է. «Կիւրակոս քհնյն. է ստացող ս. աւետարանիս.» փոքրերի գլխի վերև «Սեփանոս է, որ յետ Բ. ամի քհն. եղև, միւս որդին Յովանէսն..» դպրոցական դաստիարակութեան անդին և արտայայտիչ մի նկար է. Թվ. ՉԾԷ. $3^{ա}$. Յանկ Նախապետաց, դատաւորաց և Թագաւորաց, հրէից. Հայոց (Վաղարշակի պատկերը, զուտ պարսկական է. վերարկու դեղին, և եռամատ թագ. Մեծն Վարդանի պատկերը նոյնպէս պարսկական իշխանի նման է, չոքած, կանաչ վերարկու, մէջքին գօտի, գլխին պարսկական գլխարկ. նոյնպէս և Աշոտ Բագրատունին) Վրաց, Փռանկաց (Երուսաղէմի), Աղուանից, Հռովմայեցւոց, Պարսից, (Արշակունի), Տաճկաց, կաթողիկոսաց Հայոց, Վրաց և Աղուանից, եպիսկոպոսաց Երուսաղէմի, պապից, պատրիարգաց Անտիոքայ, Աղէքսանդրու, Եփեսոսի, Կ. Պոլսոյ. $7^{ի}$. պատմագիրք ի սկզբանէ. $8^{ա}$. «Ծածուկ գիրք Հրէից. որբոյն Կղիմայ թէ ո՞ր գիրք ընդունելի է:» Ամէն մի իշխանութեան ներկայացուցչի պատկերը գծած է.

Թիւ 58. 9 թուղթ համաբարբառ գեղեցիկ խորաններով. ա. և բ. Եւսեբիոս ($2^{ի}$. $3^{ի}$.) $4^{ա}$. Կարպիանոս. ոսկեգոյն, կապոյտ, կարմիր, կանաչ և սպիտակ ներկերով:

Թիւ 59. 5 թուղթ. Թիւ 58-ի 2 և 3 թղթերի մէջ. նկարողն է Առուլ խաթուն $1^{ի}$. Մարիամ Աստուածածին՝ առաջը գիրք, Գաբրիէլ աւետաբեր հրեշտակ ձեռքին ձիթենի. $2^{ի}$. աշակերտներ 2 շարք նստած. Փրկիչը լուանում է Պետրոսի ոտը, որ գլուխն է ցոյց տալիս: $2^{ի}$. Քրիստոս խաչը ուսին, զինուորներ և կանայք. $3^{ա}$. յարութիւն Ղազարու, Փրկիչ և աշակերտներ, Մարիամ և Մարթան, նրա առաջ ծնկաչոք. մէկը այրի բերնից վերցնում է ժայռը և Ղազարոս երևում է պատանքած. $3^{ի}$. մուտն յԵրուսաղէմ. Փրկիչը էշի վրայ, աշակերտները ետևից, առաջը մեծ բազմութիւն. արմաւենու ծառերի վրայ մարդիկ ճիւղեր կտրելիս: $4^{ա}$. Աւերումն դժոխոց. Փրկիչը՝ ետևից Դաւիթ, Սողոմոն և այլք. ոտքերի տակ խաչ. բռնած Ադամի և Եւայի թևից. $4^{ի}$. Համբարձումն, Մարիամ Աստուածածին և աշակերտներ. $5^{ա}$. Հոգեգալուստ, Մարիամ Աստուածածին և աշակերտներ. $5^{ի}$. Խաչն տէրունական, չորս կողմից հրեշտակներ փող են հնչեցնում:

Թիւ 60. 9 թուղթ. 1ր. «Սիմէոն ծերունին Մանուկ Փրկիչ գրկին և Աննա մարգարէուհի, Մարիամ և մի ուրիշ կին 2 աղաւնի ի ձեռին. 2ր. ոտնալուայ Թիւ 59-ի պէս. աշակերտները մի շարքով են նստած. 3ր. Փրկիչը կապած, զինւորների մէջ. 4ր. Յարութեան սովորական պատկեր. 6ա. Վերջին ընթրիք. 7ա. Վերջին դատաստան. 8ա. Յուդան Փրկչին գրկում է, ետևից զինւորներ. 9ա. Յարութիւն Ղազարու, նման Թիւ 59-ի: Ապա 1 թուղթ մագաղաթ.

Թիւ 61. և 62. Երբայեցերէն, մագաղաթ. միայն 2ր. եղծած:

Թիւ 63. 4 թուղթ մագաղաթ. պատռուած և սևացած կիսով չափ:

Թիւ 64, 65 (2 թուղթ), 67. յունարէն. Թիւ 66 և 69 խաղեր, լատիներէն բառերով. բոլորը մագաղաթ: Թիւ 68 լատիներէն:

Թիւ 70—78 (2—2 թուղթ). 78—82 (1—1 թուղթ). Վրացերէն մագաղաթ. վերջից 4 թերթ մագաղաթ:

Այլ եւ այլ գրութիւններ.

1. Բաղդասար մետրապօլտի կազմած 2 ծննդաբանութեան ցանկերը, որի մի Գ-գ վարիանտն ևս հրատարակել է Րաֆֆին՝ Արձագանք 1886-ում: Այս 3 ցանկերը ըստ էութեան նոյն են. միայն մանրամասնութեանց մէջ են տարբերում. մէկը աւելի համառօտ, միւսը ընդարձակ: Ցանկերի նպատակն է ցոյց տալ որ մետրապօլտի՝ Ջալալեանց տոհմը սերում է հին Աղուանից արքայական տոհմից կամ Խորենացու լեզուով Սիսակից:

2. 2 տետր Գանձասարու մետրապօլիտանիստ Աթոռի մուտից և ելից ցուցակներով. մէջ ընդ մէջ կան նաև արձանագրութիւններ, ժամանակակից դէպքեր և այլն. Ապա մի քանի գրութիւններ կամենդանտ Կաշալեւսկուն և ուրիշներին՝ Գանձասարի վանական կալուածների համար և նոցա պատասխանները:

3. Տաղարան Խաչատուր Երէցի (ԺԹ ի ա. կիսում ծաղկել է.). 1ա. տաղ յարութեան. 2ա. տաղ Խաչատուր գրչէ՝ գարնան եղանակի. 4. «Ի հարաւոյ հողմոյն հընչման| է եղանակ քաղցր գարնան |հալին սառւնքըն ամենայն| բողբոջին ծաղիկքըն համայն|: 4ա. տաղ ի Խաչատուր գրչէ. 5ա. Առ զիւրասխալ բնութիւն մարդկային ազգի ասացեալ. 6ա. Յաղագս պանդխտի և օտարի. 6ր. Վասն ուխտազանցութեան Պարսից և պարտելոյն նոցա ի սակաւաթիւ զօրացն Ռուսաց. «Բոսին այսպէս միրզայ՝ շուն որդի Շահին |ի լսելն ըղգալուստ քաջ Մատաթովին| զատտակելն իւր քեռի՝ շուն Ամբրխանին |և զկոտորել զօրացն ձեռամբ Ռուսին| . . .

4. Ապա մի ուրիշ տաղարան ամենայայտնի և գործածական տաղերով, թւով 30—40.

5. 12 Կենդանակերպերի և 8 մոլորակների մասին. «Ցուցմունք վասն պատահարաց ի վերայ եղանակաց բոլոր ամսոց:»

6. Տետր. ժողովրդական բժշկականութեան և ալխիմների. գեղեր և աղօթքներ. խորհրդաւոր կախարդական նշաններով.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ Զ.

ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐ

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՀԻՆ ԿԱՄ ԳԼԽԱԳԻՐ ԵՐԿԱԹԱԳՐՈՎ ՄԵԾԱԴԻՐ ԵՒ ՓՈՔՐԱԴԻՐ

1. *Աւետարանական Հատուածներ.*

Թիւ 1. Ամենամեծը 38×26 «(ՄԳ) Առաջ և առ աշակերտան եկեացեն աւուրք... (ՄԺԱ) որ խնդրեցէ զանձն իւր...»

Թիւ 2. «Յորժամ եկանիցէք անտի թաւթափեսջիք զփոշի.. երդումն նմա բաղում անգամ թէ զոր ինչ խնդրեսցես յինէն տաց քեզ».

Թիւ 3. (ՄԾԶ) «Իբրև մերձեցաւ առ Յիսուս համբուրեաց զնա.. իսկ Պետրոս ուրացաւ և ասէ. ո՛չ գիտեմ զնա (ՄԶԳ.).» Բ.ի վրայ կայ մի պատկեր եղծուած կանաչ կարմիր թուով.

Թիւ 4. (ՄԾ) «(Ինն աւր Բաղարջակերացն յորում աւրէն էր զենուլ զպասեքն.. մատնել զնա մեկուսի յամբոխէն (ՄԿԴ).»

Թիւ 5. (ՅԺԲ) «Նոքա պատասխանի ետուն և ասեն. մահապարտ է.. Յայնժամ տեսեալ Յուդայի որ մատնեացն» (ՅԺԹ).

Թիւ 6. (ՃԿԲ) «Եւ նոքա սկսան տրտմել և ասել մի ըստ միոջէ... Յայնժամ թողին զնա աշակերտքն ամենեքին..» (ՃՁԵ) 4 թուղթ.

Թիւ 7. «Ասեն ցնա հրեայքն. զքառասուն և զվեց ամ շինեցաւ.. Պատասխանի ետ Յովհաննէս և ասէ. ո՛չ կարէ մարդ առնուլ...»:

Թիւ 8. (ՄԺԶ). «Իսկ Թովմաս մի յերկոտասանից.. և Թովմաս անուանեալն երկաւորեակ և Նաթանայէլ..».

Թիւ 9. «Եւ զոր յունկանէ խաւսեցաւ ըուք ի շտեմարանս.. Զի ոչինչ է ի ծածուկ որ ոչ յայտնեցի..» (ՃԽԵ).

Թիւ 10 «Գիտաց Յիսուս եթէ կամին հարցանել ցնա.. զի դուք զիս տեսէք և հաւատացիք եթէ յՆյ ելի..» (Զ.գլ.).

Թիւ 11. «Պայր Յիսուս ընդդէմ գանձանակին, տեսանէր թէ զիարդ...». 3 տուն միայն ընթեռնլի.

Թիւ 12. «Եւ ի ճանապարհին հարցանէր ցաշակերտան իւր և ասէր զո՞ ասեն զինէն.. երթ յետս իմ սատանայ..» ք. սիւնակի կէսը կտրուած:

Թիւ 13. (ՂԳ) «և որոյ պէտքն էին բժշկութեան բժշկէր.. քարոզել զարքայութիւնն Աստուծոյ..». Բ.ի վրայ ծառաղարդ.

Թիւ 14. «Ոչ է բարւոք առնուլ զհաց մանկանց.. զի խլէց լսել տայ և համրոց խաւսել».

Թիւ 15· «Բաժակաց և սառմանաց և պղնձեաց և մահճաց·· և ուր և մտանէր ի գեաղս կամ ի քաղաքս կամ յագարակս··»։

Թիւ 16· (ԿԵ) «Եւ նոյն ժամայն ձեռպեաց զաշակերտսն մտանել ի նաւ·· եկին Փարիսեցիքն սկսան վիճել ընդ նմա և խնդրէին ի նմանէ··» Թիւ 14—16-ի սկզբնատառերը ոսկեդոյն՝ կանաչ՝ կարմիր և կապոյտ թանաքով են· Բ-դ թղթի վրայ կնիք· «Ք· Ծ· Եդ· Ցն· վրդ· 1820։»

Թիւ 17· «Զայս իբրև ասաց գնաց և կոչեաց զՄարիամ··» 5-6 տուն· եղծուած։

Թիւ 18· «Եւ զարմանային ընդ վարդապետութիւն նորա·· և գնաց զհետ նորա Սիմովն և որ ընդ նմայն։»

Թիւ 19· «Զի ի մշակաց անտի առցէ ի պտղոյ այգւոյն·· զի ոչ հայիս յերես մարդկան»։

Թիւ 20· «Զի՞ խորհիք չարս ի սիրտս ձեր·· ո՞վ կարէ թողուլ զմեղս եթէ ոչ Ած»։

Թիւ 21· «Եւ յետ վեց աւուր առնու ընդ իւր Յս զՊետրոս··» 2 տունակ միայն ընթեռնլի·

Թիւ 22· «Եհաս այսօրիկ էջ Յս ի Կափառնայում·· քակեցից զտաճարդ··» (Ի· ԻԴ)·

Թիւ 23· «Պատասխանի ետուն Փարիսեցիքն և ասեն ցմիմեանս·· «(դժուարընթեռնլի)։

Թիւ 24· «Երկընչիմք ի ժողովրդենէն՝ զի ամենեքեան գիտէին զՅովհաննէս թէ մարգարէ էր·· հարկանել էին և զամանս սպանանէին·· Բ-դ երեսը անընթեռնլի։

Թիւ 25· «Ուսուցանէր և ասէր գրեալ էր թէ տուն իմ·· խորհէին ընդ միմեանս և ասէին թէ ասեմ·»

Թիւ 26· «Եւ պատուիրէր նոցա և ասէր· զգոյշ եղերուք ի խմորոյ·· բազում և ասէր· ահա տեսանեմ զմարդիկս զի շրջին··»։

Թիւ 27· «Թէ Որդի մարդոյ մատնելոց է ի ձեռս մարդկան··· քանզի ուսուցանէր զաշակերտսն իւր և ասէ ցնոսա»։

Թիւ 28· «Եւ հանդերձ նոցայ եղեն սպիտակ·· և զՅովհաննէս զեղբայր նորա և հանէ զնա··»· բոլորովին զանազան բառեր։

Թիւ 29· «Թէ ա՛մ որ մատնէ ընդ բերան· պատասխանի ետ նմա Պետրոս··» (ՃԾԷ)։

Թիւ 30· «Անկաւ ի ձեռս աւազակաց··»· 2 կողմից կտրուած։

Թիւ 31· «Եւ զկին նորա և զորդիս՝ և զամենայն որ ինչ և ունիցի հատուցանել·· և իբրև սկսաւ առնուլ» (ՃՁԵ—ՃՁԸ)։

Թիւ 32· «Ա՛Ծ զոտսն Յի և հերով իւրով մաքրէր զոտս նորա·· զիս ոչ հանապազ ընդ ձեզ ունիք···» կիսատ։

Թիւ 33· «Ամէն ամէն ասեմ ձեզ· ո՛չ ծառայ մեծ քան զ՜տէր իւր·· Գնեալն զոր պիտոյ իցէ մեզ ի տաւնիս»· կիսատ·

Թիւ 34· «Զի այրին այն տառապեալ շատ արկ քան զա՜մ·· զի աւելի դատաստան ընկալցին։»

Թիւ 35· «Յայնկոյս Յորդանանու· որում դու վկայեցեր· իբրև գիտաց Յս եթէ լուան փարիսեցիքն··»։

Թիւ 36· «Զի ո՛չ ծանեաւ զԱծ՝ որ առաքեաց զիս·· այլ ես ընտրեցի զձեզ և եդից զձեզ զի դուք երթայցէք»։

Թիւ 37· «Զոր այդ որ ո՛չ գործեաց՝ մեղ ինչ ո՛չ գոյր·· այլ զնոյնս արարեն ընդ ձեզ վասն անուան իմոյ··»։

2- Առաքելական Թղթերից Պօղոսի եւ այլն·

Թիւ 38· «Մ՛ ոք երբեք զինուորեսցի իւրովք թոշակօք·· զի զհրեայս շահեցայց եղէ ընդ աւրինօք իբրև···» (Եբր· Փ· ԴԼ·)·

Թիւ 39. «Իբրեւ զհրեշտ զի զհրեշտակս շահեցայց..» (վրան բոլորգիր գրութիւն. Երբ. Ժ-ԺԱ).

Թիւ 40. «Այլ յորժամ միւս անգամ մուծցէ զանդրանիկն.. ».. դժուարընթեռնլի. ա. երեսը բոլորգրով ծածկուած.

Թիւ 41. «Ցանօրէնութեանց ժողովրդեան իմոյ ի մահ վարեցայ..» (Եսայի մարգ.) Ցուցանեմ ձեզ եղբարք զաւետարանն.. (Կորն. Բ.).»

Թիւ 42. Սաղմոս «Ոյք պահեն զունայնութիւն և ըզսատութիւն..» (2 տուն):

Թիւ 43. Աղօթ.—«Անդ ամբարպահեալ զպիղծ մեշապն... արժանի լիցուք երկնային կենացն» (ԵԹ):

Թիւ 44. «Գործեցին զարդարութիւն, հասին աւետեաց..»

Բ. ՄԻՋԻՆ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԵՐԿԱԹԱԳՐՈՎ ՓՈՔՐԱԳԻՐ ԵՒ ՄԵԾԱԳԻՐ

2. Նոր Կտակարան. Աւետարան.

Թիւ 45. «Եւ երթային զհետ նորա ժողովուրդք բազումք ի Գալիլեէ.. (ԻԶ).. այնպէս լուսաւորեսցէ լոյս ձեր առաջի մարդկան» (ԼԳ.):

Թիւ 46. «Հայեցարուք ի թռչունս երկնից.. ո՞չ ապաքէն հոգի առաւել է քան զմարմին»:

Թիւ 47. «Եւ ասէր Յիսուս առ հրեայսն. ամէն ամէն ասեմ ձեզ եթէ որ...»:

Թիւ 48. «Վայ ձեզ դպրաց և Փարիսեցւոց..»

Թիւ 49. «Եւ դարձաւ Յս զօրութբ Հոգւոյն ի Գալիլեայ (Ժ:).. ո՞չ որ ի նոցանէ սրբեցաւ. (ԻԲ)».

Թիւ 50. «Իբրեւ ոչինչ կարի հեռի էր ի տանէն. (ԿԵ).. և ել զբոյցս այս (ԿԷ).»

Թիւ 51. «Եւ Յս ասէ. Հայր թող զոցա.. ասէ ցնա Նաթանայէլ».

Թիւ 52. «Մեք ակն ունեաք թե նա է որ փրկելոցն.. և էին հանապազ ի տաճարին, գովէին և աւրհնէին զԱծ» (Մարկ.).

Թիւ 53. «Արկանել դորա զիւղդ ի մարմին իմ.. ոչ արարէք միում ի փոքրկանցս յայսցանէ»:

Թիւ 54. «Նոցա՛ թողեալ զաղաղակն զնաւն և զհայրն իւրեանց.. երթային զհետ նորա ժողովուրդք բազումք ի Գալիլեէ.. (ԻԳ)» Բ. անընթեռնլի.

Թիւ 55. «Ի նմին ժամուն ցնծացաւ Յս Հոգովն սրբով. որ արար ողորմութի ի վերա նորա.» (ձախից կտրուած):

Թիւ 56. «Նա պատասխանի ետ և ասէ. ո՞չ միայն հացի.. զամ թագաւորութի աշխարհի..»

2. Հին եւ Նոր Կտակարանի հատուածներ.

Թիւ 57. Ընթերցուածս Եսայեա մարգարէէ. «Այսպէս ասէ Տր.. հեթանոսաց ասէ Տր.»: Երբ. թղ. «Եղբարք ունիմք մեք սեղան»:

Թիւ 58. «Արդ զայս ասեմ և ուխտեմ ի Տր..» (Երբ. թ. $1\frac{1}{2}$ սիւնակ եւ մարգարէութիւն.)

Թիւ 59. «Զփառս հեթանոսաց. զմանկունս զորա...» (մարգ. Եւ.?). «Այլ մեք պարտիմք գոհանալ.. աղաչեմք ի Տր Յս Քս, զի հանդարտութ...» (Թեսղ.)

Թիւ 60. 2 թուղթ Ճաշոցի. «Իմաստուն չինեաց իւր տուն և կանգնեաց սիւնս... (յԱռակաց)»: «Եւ ելեալ Յս ի կողմանս Փիլիպպեա... զփականս արքայութ երկնից.» (Մատթ.):

Թիւ 61. «Վարդավառին երեկոյին նշանեն ի լեառնն..» (Ճաշոց)։

«Քանզի ճաճանչ է Այ զօրութեանն..» (Աւետր.)․․ «Այսպէս ասէ Տր ելի ի վերայ լերինն բարձու..» (Մարգ. Եսայ.). «Եւ եղիցի որ միանգամ մնայցեն յամ ազգաց.. Տն ամենակալի յաւուր յայնմիկ.» (4 թ. 17,5×13,3)։

3. Հին Կտակարան.

Թիւ 62. «Եւ ամաչեսցեն ամ որ.. զբեւրուն իմ որպէս տունս ուր.» (Եսայի)։

Թիւ 63. «Էջ նստ ի գետնի օրիորդ դուստր Բաբելացւոց.. ի վերայ քո զի մի սատակեսցես..» (Եսայի)։

Թիւ 64. Ճաշոցի կտոր. «Առ Ցախսք գաւաղան.. (Ծննդոց.)». «Եւ եղն նեման կառաւք և երկվարաւք..» (2. Թգ.)։

4. Այլ եւ այլք.

Թիւ 65. Վկայաբանութիւն. 2 թղ. «Եւ զկնի կատարելոյ տաւնին խռովեալ ամպոց բազում անձրև իջանէ ի շնորհաց ս. հոգւոյն..»։

Թիւ 66. Սեւքերասի և Պողիկտէի վկայաբանութիւն. սկզբից և վերջից թերի.

Թիւ 67. Վկայաբանութիւն ս. քառասնիցն. սկզբից և վերջից թերի.

Թիւ 68. Վկայաբանութիւն Եղիազարու. սկզբից և վերջից թերի.

Թիւ 69. Աղօթ.—«Որ ի ձեռն ս. երանեալ մարգարէին քո Մովսէսի..» (Մաշտոց).

Թիւ 70. Աղօթք ննջեցելոյ. «Գոհանամք զքէն հայր ամն մերոյ յի քի..» (Մաշտոց)։

Թիւ 71. Քարոզի հատուածներ. 3 թ.

Թիւ 72. Համաբարբառ յաւաչարան (կիսատ). բոլորգիր «Ի մեծ թվականութ. Հայոց Ջ.ԽԴ (?) և ի քի մարդեղութեան ՌՃՀԹ (?) և որբոյն Լուսաւորչին ՌՃՀԹ.

Թիւ 73. 2 թղ. Սաղմոսի մեկնութիւն. մէկի վրայ գրած է. ի ՑՁՁ սաղմոսն որդւոցն Կորխայ. ՁՁ. աէր Ադամայ է «զՀեթանոսաց կոչումն և փրկութիւն..»։

Թիւ 74. Թուղթ. Քարոզ. «Ե այսչափ խրատունք զատատանի..»: Այ երկայնմտութեան մասին։

Գ. ԱՆՑՄԱՆ ԵՐԿԱԹԱԳԻՐ.

Թիւ 75. Մաշտոց. «Դարձեալ երկիր պագանեմք.. և ապա մեկուսի ասասցէ զաղաւթս զայս ի վերա ձեռնադրելոյն. Քս Աձ մեր որ վասն բազում..» (323-դ թղ.)։

Թիւ 76. Մաշտոց. «Տր Աձ հայր ամենակալ..» (3. թուղթ)։

Դ. ԲՈԼՈՐԳԻՐ ԱՆՑՄԱՆ ՄԵԾԱԳԻՐ.

Թիւ 77. Ճառ բնութեան խնդրի մասին. «Զի՞նչ ինչ զաւան չարիք և մեծ հերձուած քան զայն որ բաժանեն զքի միացեալ բնութի՞ն.» 6 թուղթ.

Թիւ 78. Մագաղաթ բոլորգիր. «Որ զյղութեալսն անօրինէ անբռնադատ..» (աղօթք)։

Թիւ 79. «Եւ անցեալ ընդ այն Ցի եւեւ այր մի զի նուաէր..»(ՀԱ)։

Թիւ 80. Մարգարէին ձայնեալ բզքո զբաջուէին... (11 տ. շրկն.)
Էութիւն անեղ անբաժանելի. (8 տ.)
Աստուածածին անհասանելեալ (6 տ.)

Թիւ 81. «Դու ես քս աղբիւր կենաց..» (11-2 տ. շարական)։

Թիւ 82. Սաղմոս «Ոչ գնացի ես ընդ մեծամեծս և ոչ ընդ այնոսիկ..» «Յիշեա տր զԴաւիթ..» «Աձ Աձ իմ նայեաց առ իս..» «Զայնիւ իմով ես առ տր կարդացի..». (լուսանցազարդ, ոսկեզօծ կարմիր կապոյտ թանաքով)։

ՊԱՏՃԷՆՔ Ա.

ԿՈՆԴԱԿԱՑ, ՀՐԱՄԱՆԱԳՐԱՑ ԵՒ ԱՅԼ ԿԱՐԵՒՈՐ ԹՂԹՈՑ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼՈՑ ԹԵՄԻՆ ԱՐՑԱԽԱՑ, ԵՒ ՑՈՒՑԱԿ ՁԵՌԱԳՐԱՑ ՃԱՆԱՁԱՆ ՏԵՂԵԱՑ.

Թիւ 1-ը տես III. *ժողովածու՝ Թիւ* 5։ *Թիւ* 2-*ը՝ Թիւ* 4. *Թիւ* 3-*ը՝ Թիւ* 3. *Թիւ* 4-*ը՝ Թիւ* 2։

Թիւ 5. *Ներսէս Կաթուղիկոսը գրում է Դիզակու Սպիտակ վանքի գիւղացիներին, որ իւր ներկայացուցիչ Ովանէս պարոն Տէրին հարկերը լիովին հատուցանեն։ ՌՃԺԶ թուին. Կճիֆ. ՌՃԺԵ։*

Թիւ 6. *Սիմէոն Կաթուղիկոսը ՌՃԾ-ին գրում է Թաղլարեցիներին որ նոքա սկզբից Շաղկախու վանքի և Սպիտակ խաչի վիճակ են եղել և թէ այժմ այդ վանքի վանահայր է ձեռնադրում Յովհաննէս պարոն Տէրին. և յորդորում է որ հարկերը լրիւ նրան հատուցանեն։ Կճիֆ. ՌՃԻԴ.*

Թիւ 7. *Նոյն իմաստով. Կճիֆ.—ՌՃԻԵ.*

Թիւ 8. *Յովհաննէս Կաթուղիկոսի Թուղթը ՌՄԻԲ.-ին Դիզակի Գոնե կոչուած մասի գիւղացիներին (Հաթրուգու ձոր, Բանազուր, Ծամձոր և այլն), որոնք Սպիտակ վանքի վիճակաւոր են. որով հրամայում է առաջնորդ ճանաչել Պետրոս եպիսկոպոսին։*

Թիւ 9. *Իսրայէլ կաթուղիկոսը ՌՄԼԸ-ին գրում է Սպիտակ վանքի գիւղացիներին որ օգնեն վանքին և տուրից ազատեն. Կճիֆ. ՌՄԺԲ.*

Թիւ 10. *Իսրայէլ Կաթուղիկոսի գրութիւնը, որով պատմում է թէ Մէլիք Շահնազարը իւր բոլոր կալուածները կտակել էր «Ջհանպախչին», որովհետև Յուսէփնը և Ջումշիտը մերժել էին ժառանգ լինել. բայց Մէլիք Շահնազարի մահուանից 3 օր առաջ, երբ լեզուն կապուել էր և անզգայ, Ջումշիտը խլում է Ջհանպախչին կտակած հարստութիւնը, կտակը պատռում է, նոր և կեղծ կտակագիր է հանում և կաշառքով խանին և պէկին վաւերացնել տալիս։*

Թիւ 11. *Իսրայէլ Կաթուղիկոսը ՌՄԽԸ-ին գրուած թղթովս պատուիրում է վիճակաւոր ժողովրդին չվշտացնել ծերունի Պետրոս եպիսկոպոսին. և յայտնում է թէ ինքը անձամբ ուխտի գնալով տեսել է Սպիտակ վանքի միաբանների աղքատ ու թշուառ կեանքը և յորդորում է վանական տուրքերը լրիւ հատուցանել։*

Թիւ 12. *Սիմէոն Կաթուղիկոսի մխիթարական թուղթը ՌՄԾԸ-ին գրած, եկեղեցական ապաշխարանքի ենթարկուած մի իշխանին։*

Թիւ 13—18. *մասնաւոր նամակներ և թղթեր մէլիքների և Ներսէս, Յովհաննէս, մեծ մասամբ Իսրայէլ կաթուղիկոսների (ուղղուած իւր փեսայ Կիրակոս քոխվային, Տէր Դաւթի որդուն)։*

Ապա ժողովածուի հետևեալ թիւ 23—38 *և այլ մի քանի թղթերը՝ կալուածագրերի, պայմանագրերի և այլ թղթերի արտագրութիւններ։*

Թիւ 19. 1104 *թուին Սափար ամսում գրուած մի հրովարտակ Շահ—Սուլէյմանի, որով հրամայում է Ղարաբաղի Բէգլար պէկին, որ Դիզակ գաւառի Հաքարիմ գիւղի հայ բնակիչներին պաշտպանէ Սուլէյմանցի թուրքերից, որոնք խլել էին յիշեալ գիւղի ձմեռանոցը.*

Թիւ 20. *Նոյն բառերի կրկնութեամբ և նոյն իմաստով. միայն* 1115-*ին գրած և Շահ Հուսէինին վերագրուած,*

Թիւ 21. Փանահ խանի Ցովհաննէս Կաթուղիկոսին (որդի Մելիք պէկին) տուած հաստատութեան թուղթը, տաճկաց 1176 *թուի Շաբան ամսում, որին ընտրում են Շիրվանի, Գանձակի և Ղարաբաղի հայ ժողովուրդը, իսկ խանը գթալով և ողորմելով ըստ սախափ թագաւորների, հրամայում է նրան կաթողիկոսութիւն տալ, իսկ ժողովուրդին պատուիրում է հնազանդ լինել նրան։*

II. *գրութիւնը նոյն խանի՝ ուղղուած է Մելիք Միրզախանին և Խաչենու գաւառի մեծամեծներին, որով հրամայում է նորընտիր Ցովհաննէս Կաթուղիկոսին արժանաւոր պատուով ճանապարհ դնել. բոլոր հետեւակ հրացանակիրները պէտք է ուղեկցէին հայրապետին։* 1191 *թ. Րաջաբ ալմուրաջաբ ամսի* 14-*ին։*

III. *Թղթովս նոյն Փանահ Ալի խանը վանքի ծառայողներին ամեն տեսակ հարկից և պաշտօնեաների պատասխանատուութիւնից ազատում է։ Գրուած է* 1152 *թուի Շաւալ ամսի Դ-ին։*

Կնիք. քառակուսի, այս գրութեամբ. «Բացի Ածուց չկայ ո՛րիշ Ած, ճշմարիտ խօսք. Փանահ Ալի. 1134*»։*

ՑՈՒՑԱԿ

ՁԵՌԱԳՐԱՑ ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԱՑ.

Գանձատանի գրչագրերը.

Թիւ 1. Քառաձայլ Աւետարան. Թուականը չունի. առաջին թղթի վրայ. «Ես մարկոս աղուանից կաթողիկոս ունէի մատոս Ոհանես երէցն առաքել երիցու որդին զը գեկան ստակաւ ի. Թաղար ցորեն զապալու չափովն եառ. ինքեանքն ի քս փոխեցան իրք մին չունին որ զիմ պարտքն տէին, տանուտէրք և քահանայք մէջ ընկան աւետարանս ու Ա ձի Ա թամք ըերին թէ այլ իրք մին չունին, երես գրին թէ այս է խեղճ են ես այլ խղճացի, զձին ու թամքն յետ տվի. զաւետարանն առի։»

«Ես եղիշայ երեցս գնեցի զաւետարանս ի տ՞ր մաթէոս Կ-էն ում գեկանայ՝ վկայու՞ք եղունդեցի ովանէս երիցուն, մը խուշքայշէն մանուէլ երիցուն... յիշատակ հաւրն իմոյ շատուն, մաւրն իմոյ գուլգուլին, եղբաւրն իմ սրթուխշին և սալգուրշին ի պարոնութե՞ ամիր խալիլին և որդոյն իւրոյ վահրամին թվ. պձէ. կազմեցաւ աւետարանս թվիս պծա էր (պձա)։»

Թիւ 2. Աւետարան կոստղած, բոլորգիր. անյիշատակարան։

Թիւ 3. Աւետարան կոստղած, բոլորգիր. անյիշատակարան։

Թիւ 4. Աւետարան ՌՃԱ-ից. Թղթերից մէկի վրայ գրած է. «Որժամ գնաց տն մեր յ՞ս ՞քս ի վեր երուսաղէմ անժամ հարցին ցնայ աշակերտքն, որժամ այլեցէ ամեք կարկուտի կամ կայծակամք անժամ զինչ արու՞ք. հրամայեաց տ՞ր մեր յ՞ս ՞քս կարդացէք զմաց ն՞ր ցնուի մինդի մկրայ ուվստյ ենուկ ինուք եղիեայ զուք զարձուցէք կարկուտն թէ ոչ զարձուցէք զարզարը լինէք ՞քի ա՞յ մերոյ ամէն.»։

Թիւ 5. Աւետարան .. գրուած «ի թագաւորութե՞ն լևոնի»։

Թիւ 6. Աւետարան «ի թվ. Հայոց ու ի դուռն ս. յաթոռիս յամենափրկչէ և ընդ հովանեաւ ս. Ըծածնին ի յերկիրս խաչեան ի հայրապետութե՞ ՞տն գրիգորիսին որդի մէհրապ պէկին իշխանութե՞ շահ թահմասփ.» տակը գրած է. «Ես Դիրիխոր Կթ՞ղս իմ կամաւ տվի ս. աւետարանս պարդամին. ես տ՞ր եղիաս վկայ եմ, ես ՞տր խաչատուր վկայեմ... ։»

Թիւ 7. Յովհաննու Մայրիվանեցւոյ առացեալ ճառք (թվ. պա. ի քաղաքն Սուրղաթ.) և պատմութիւն ս. վկայից և խրատք վարուց։

Թիւ 8. Քաղուածու Մատթէոսեան Աւետարանի. Գրիգորի Տաթևացւոյ. թվ. ռճժդ.

Թիւ 9. Գիրք առաքինութեանց և մոլութեանց. ռճիթ.

Թիւ 10. Կանոնագիրք մեծագիր բոլորգիր.

Թիւ 11. Ցանկ Աստուածաշնչոյ.

Թիւ 12. Աւետարան փոքրագիր բոլորգիր.

Թիւ 13. Աւետարան բոլորգիր.

Թիւ 14. Յովհաննու ոսկեբերանի Մեկնութիւն Աւետարանին Յովհաննու.

Թիւ 15. Գանձարան բոլորգիր. Թուական՝ ՊԶ. գրիչ՝ Մանուէլ աբեղա. ստացող՝ Տէր Տիրաւագ.

Թիւ 16. Աւետարան փոքրագիր բոլորգիր. Թուական՝ ՊԶԷ. ստացող՝ Վարդան քահանայ. «ոսկեզար և գեղեցիկ նկարներով..»։

Թիւ 17. Աստուածաշունչ մագաղաթեց բոլորգիր.

Թիւ 18. Քարոզգիրք բոլորգիր.

Թիւ 19. Գիրք պիտոյից.

Թիւ 20. Մաշտոց. «Գանձատարու Հայրապետին Յովհաննիսի Կթղ-ին ետու զայս եղբ ընծայ.. Երեմիայ վ՛րդս նոտար ետու..»։

Թիւ 21. Մաշտոց նոտրգիր.

Թիւ 22. Քերականութիւն. նոտրագիր. ՊԽ.

Թիւ 23. Ներածութիւն Պորփիւրի.

Թիւ 24. Բառգիրք նոտրգիր. ՌԺՃԳ. «ի հայրապետութեան Տ. Յակոբայ եպ-ի և թագաւորութեան շահապասին». ստացող՝ Տէր Միքայէլ..։

Թիւ 25. Աղօթագիրք. մագաղաթ. բոլորգիր. ՌՃԼԹ. Արիստակէսի ձեռքով։

Թիւ 26. Բուն Մաշտոց բոլորգիր.

Թիւ 27. Մաշտոց ձեռնադրութեան եպիսկոպոսի. ՌՄԺՆ. Յուլ. ԺԸ. «Օրհնաբեալ ընտիր և սուրբ օրինակէ Աբրահամ արք եպ-է Ճաքեցւոյ առ գրան ո՞ք վկայարանի ո՞րոյ երից մանկանց և Դանիէլի մարգարէին...։»

Թիւ 28. Գիրք մեկնութեան երկոտասան մարգարէիցն. բոլորգիր. «Գիտապետք Հայոց Տէր Գրիգոր տր Զաքարէ և տր Ստեփաննոս Աղուանից և վարժապետ եսայեայ և ստացող սորին պատուական և անձալաւս բարունին յովանէս և թագաւոր Հեթում.. մանաւանդ Ըծառէր և կայսր աշխարհակալ Խաղան զան յազգէն նետողաց տիրելով հայոց և սարոց, վրաց և աղուանից, մարաց, պարսից, թուրքաց և հագարացւոց .. գրեցաւ հրամանաւ .. եսայեայ բաբունապետի ի խնդրոյ յոհաննէս վրդ-ի և ձեռամբ թադէոսի անարհեստ գրչի թուին Հայոց ՉԾԲ ի գաւառիս այրարատեան ի վանքն որ կոչի նունաւնից ընդ հովանեաւ ս. Ըծածնիս և այլ կենակեր ս. Նշանացս ...»։

«Յիշատակ է մեկնիչս երկոտասան մարգարէիցն զոր լուսահոգի մելիք Յովսէփի գուստր սուլթան թագուհին և .. Մելիք ազամին կենն մելիք մէջլումին ստացեալ. եւ Եղիազար եպ-ին». վերջում Դանիէլի. «Գրեցաւ վերլուծութիւնս Դանիէլի մարգարէին. յանապատիս Դայլիձոր . . . յիշատակ.. Աստուծա..»։

Թիւ 29. Մեկնութիւն սաղմոսաց նոտրագիր.

Թիւ 30. Գիրք առաքինութեանց և մոլութեանց. ՌՃԻԹ.

Շուշի քաղաքի գրչագրերը.

Ագուլիսից առած եկեղեցու.

Թիւ 1. Բոլորգիր Աւետարան, կազմած. ստացող «Գանջու Զարեքու ս. Անապատի հայր Ներսէս վարդապետ»։

Թիւ 2. բոլորգիր Աւետարան. «Գրեցաւ ս. Աւետարանս ի գաւառն Սեբաստիոյ ի գիւղն որ կոչի Ըռսաւեղի ընդ հովանեաւ ս. Թէոդորոս վկային .. ի թվ. Հայոց ռճգ.» Գրիչը Համլու անունով մէկն աշակերտն է։ Համարաբաստով.

Թիւ 3. Բոլորգիր Աւետարան. կազմած. «Գրեցաւ .. ձեռամբ .. Բարսեղ . .

քհնյի․ ի Թվ․ Հայոց ռճհթ ․․ ի Թագաւո-
րութեն Պարսից Շահ Սուլէյմանին և ի հայ-
րապետութե տանս Աղուանից Տն Եսի-
միայի ․․ Կթղկոի․ ի յերկիրս Գեանջայ, ի
գեօղս քարահատ, ընդ հովանեաւ ս․ ածած-
նիս և ովանիսիս․ ի խնդրոյ ․․ Անդրիասին․․
յիշատակ․․ ծնողացն (իւրոց) հօր Աղիզ պէ-
կին և մօրն պէկի սուլթանին» ․․ «Թվին
ռմժբ ․․ առայ Յովհաննէսս ս․ Աւետարանս
ի ձօրս Գանձակու ի երկիրս Գանձու, ի գիւղս
որ կոչի Պայանանց․ ի դուռն ս․ Հրեշտա-
կապետ եկեղեցւոյ․ ի հայրապետութեան
Գնձարու տր Ներսէսին․․ »:

Թիւ 4․ Բոլորգիր Աւետարան․ «․․Գր-
րեցաւ ս․ Աւետարանս ի յերկիրս Աղուա-
նից ի Գաւառիս Դիզակա ի գեաղս որ կոչի
Թեղասեռ ի դուռն ս․ Սարգսիս, ի Ճաճ ակ-
փոյն երրորդ ամին ձեռամբ ․․ Մելքիսէդ
իրէցու և (եղբաւրն իմոյ)․․ տր Կիրակոս
քհնյի որ ի միասին սկսաք և աւարտե-
ցաք ․․ »:

Թիւ 5․ Բոլորգիր Աւետարան․ «․․Գր-
րեցաւ ․․ ի ս․ ուխտս ի Գանայգեռայ, ընդ
հովանեաւ ս․ Ածածնիս և ս․ Յակոբայ Տն
եղբաւր ․․ ի Թվ․ Հայոց ջկե․ ի հայրապե-
տութեան տէր Սարգիս Կաթողիկոսի ի յա-
թոռ Ս․ Էջմիածնի ․․ գրեցաւ ձեռամբ իգ-
նատիոսի ․․ »: «Ի Թվ․ Հայոց ռղ և հայ-
րապետի ս․ էջմիածնայ տն տր Փիլիպոսի
նորոգեցաւ ս Աւետարանս ձեռամբ Սար-
գիս կրօնաւորի ․․ ի ս․ անապատս Չարեքա
և առաջնորդ ս․ ուխտին Դաւիթ եպիսկո-
պոս ․․ »:

«․․Յիշատակ է ս․ Աւետարանս ․․․ տի-
րացու Յօնանին և ծնողացն ովանէսին և
հռոմին և քեռցն Թուխիկին, Մարիամին,
Թամարին և Եղիսաբէթին ․․ Արդ ․․ գոլով
յերկրէն Նախչուանու ․․ տուաք յիշատակ
Նախչոնոյ եկեղեցուն որ ի Շօշ քաղաքի ի
ռմծթ ․․ ի ժամանակս Իբրահիմ խանին։»

Թիւ 6․ և Թիւ 7․ Բոլորգիր Գանձա-
րաններ․

Թիւ 8․ Բոլորգիր Աւետարան․

Թիւ 9․ Բոլորգիր Աւետարան․ գրիչ՝ Եսայի․ ստացող՝ Սարուխան․ «Ի Թվ․ Հա-
յոց ռղդ․ ի հայրապետուե․ տն Գրիգորի ընդ
հովանեաւ ս․ Նահատակիս ի յերկիրս Տա-
ւուշ ի գեաղս որ կոչի Թաւուզ ․․ »:

Թիւ 10․ Բոլորգիր Աւետարան․

Թիւ 11․ Բոլորգիր Աւետարան պատ-
կերազարդ․ «Գրեցաւ ․․ ի Թուիս ՉԾԷ յա-
նապատիս, որ կոչի Ասպիսնկայ ընդ հո-
վանեաւ ս․ Յարութեան․․ յառաջնորդութե Ստե-
փաննոս վրդ-ի գրեցաւ ձեռամբ ղազարի
սուտանուն կրաւնաւորի ․․ ի վայելումն
Հայրապետի (ուրիշ գրչով) ․․ զվերջին ստա-
ցող ծաղկող և նորոգող ս․ Աւետարանիս
տր Կիրակոս քահանայ և Մերուն ծաղկող յի-
շել» (տես VI Ծոցովածու, Թիւ 57, ծաղ-
կողիս նկարը)։ Այս Աւետարանս եւ Շօ-
ռօթեցի (Նախիջեւան) «Ովանիսի» որդի «Յու-
նանից» ընծայ է տրուած «Շօշ» քաղաքի ս․
Աստուածածնի եկեղեցուն ՌՄԺԲ Թուին։

Թիւ 12․ Բոլորգիր Աւետարան․ շատ
գեղեցիկ, բայց եղծուած նկարներով։

Թիւ 13․ Բոլորգիր Աւետարան․ վերջին․
Թուղթ․ «․․․ Հախումս ստացայ ս․ Աւետա-
րանս․․ յիշատակ հօրն իմոյ Վարդումին և
մօրն իմոյ Թեյլին և ամուսնոյ իմոյ Փարին և
որդոցն իմոց Սարուխանին, Միրզախանին,
Յոհանին, Շահնազարին, Էգիլին ուլուխա-
նին և դստերացն Նազլուխանին, Դօլվաթ-
խանումին և հարսներաց մերոց Գիւլազին,
խաթունազին, ալվարին, սէատ խանին,
Նազլու խանին, խանփարին, խաթունին,
(Թվին ռճիգ) մանկտին, Թոռանց իմոց
տր ազարիային, Սարուպապին, Վարդա-
նին, զեռնգին գրիգորին, ակուբին, պա-
պումին, պայինաուրին, ազատին, պաղտա-
սարին մանուչարին, քոսպատին, եախշին,
գեչին, պապին ․․ եարին»։

Թիւ 14․ ղազանչեցւոց եկեղեցւոյ Կարմիր
Աւետարանը․ կազմած․ Ծոցովածու VI-ի
Թիւ 59-ի նկարներով և համաբարբառով․
«․․ Կանայքն Աղութ խաթունն և զատիչէն
եաուն գրել զսա յիշատակ ․․ հօրն Սարգսի

և մօրն Զանխաթունին և եղբայրն Նաւասարդին, Ասաթին, Ամիր տարին Կիրակոսին և քուերցն Մարիմին. Շահխաթունին և Բաղդատ խաթունին ... Կատարեցաւ ս. Աւետարանս ձեռամբ .. Վարդանայ երիցու . . ընդ հովանեաւ ս. Աստուածածնայ և ս. Վարդանայ ի Թ. Հայոց ՋԹ. ի հայրապետութեան Տն Գրիգորի և մերոյ . . ուխտիս Վարաղայ . . Յակոբայ (եպ.)». «Զվերջին ստացող .. ս. Աւետարանիս Սարուխն գնաց ի Վան տեսաւ ս. Աւետարանս . . ի ձեռն անօրինաց գերի, ի ժամանակի որ շահ Թահմազն .. գնաց Վան այրեց .. գերի եբեր ս. Աւետարանս, եւ Սաթումն ա թուման տուի առի յիշատակ .. հօրս Թուղթամելին, և մօրն Փաշամին և կողակիցն իւր Մարինոսին և միւսն եսամերին, միւս կողակիցն Մաչէն եւ որդիքն Պատուջն ..։»

Թիւ 15. Աւետարան բոլորգիր. «..Ես, Ղևայ երէցս, որդին իմ տէր Մելքիսէթ քհն՛յն առինք նորոգել տվինք պատուաստանս յիշատակ .. հայրն իմ Կայսին և մայրն իմ Սեմին և որդւոյն իմոյ տէր Մելքիսէթին, Ջհկարին, կողակցին իմոյ եսանբէկին, հարսներին իմոյ եղուբին, մարիանին, որդոյն նորա Մելքումին, հեղաղին, զարամին, գատերայ նորին բէկաղին, Սեմին, տէր Մէլքիսէթ և այլն.»։ «Երկիրս Մաղայող. ի գիւղն Արտաշեպի թագաորուե Շահապաղին .. տն մերոյ տէր Յովհաննիսին .. թվ. Հայոց ռկզ..». «Արդ եւ Յոհանէս քհ՛յս ստացայ զսյս .. ի յշ՛տկ ինձ և եղբաւրն իմոյ Սարգիս .. քհնյի .. ի Թվ. ՌԿԹ.»

Թիւ 16. Ս. Անձնափիկի Կարմիր Աւետարանն. (Սարուշէն գիւղի.) «Գրեցաւ ս. Աւետարանս .. յռձգ. և յարկեթեանս և ի թուականիս ոյս. ձեռամբ Ռստակիսի ..։»

Աւետիք Բաշտարեանի գրչագրերը.

Թիւ 17. Քաղուածոյ աղմոսացն Դաւթի. Մեծութիւն. 20×14. Թուղթ՝ 545, Գիր՝ Նոտրգիր։

Վերջին մասը չորրորդ կանոնից մինչև ութերորդը։

Թիւ 18. Ժամանակ՝ ՋԾԲ. Գրիչ՝ Խաչատուր Երզնկացի Ստացող՝ Տէր Ստեփաննոս. Մեկնութիւն ժողովողին. Գրիգորի եպիսկոպոսի Նիւսացւոյ 14 Քարոզներ, 132թ. «... գրեցաւ ի թվիս հայոց չծբ ընդ հովանեաւ ս. մենաստանիս՝ մականուն կոչեցեալ Արտաէս ..»։ «Զարհեստ-ն .. զտէր Ստեփաննոս, զվտառուոր իշխանին որդին զՏարսայիճն ստացաւղ ս. տառիս ... յիշեցէք .. գրիչ զխաչատուր Երզնկացիս։» «Յիշատակ է ուսնայնութեան մեկնիչ գիրքս .. Գող Քիլիսեցի տր յոհանէս քհնյին. զոր ընծայեաց տր Եղիազար վ.ին .. ամլը թվին։» «Զվերջին ստացողս՝ զՍիմէոն .. յիշեսջիք ..»

Թիւ 19. Քարոզգիրք. 470 Թուղթ. Մեծութիւն. 21×14. Գիր. Նոտրգիր. Սկզբնատառ. Ծաղկազիր. Ժամանակ. ՌՃԻԵ. Գրիչ. Խաչատուր տիրացու. Տեղի. Ուռումելիա. քաղաք Փիլիպպոպոլիս. 30 քարոզ. «... Գրեցաւ .. ձեռամբ .. Գրչի Խաչատուր տիրացու որդոյ յակոբին. ի խնդրոյ պ՜ր Կեսալեաղին . ի Թվ. Հայկազեան ազգի ռճիե. յաշխարհս Ուռումելու ի ք՜ղք Փիլիպպոպոլիս, ընդ հովանեաւ ս. Գէորգա զօրավարին Կթղկ՜ սուե ս. էջմիածնայ Տ. Յակոբայ ... յիշեցէք .. Խաչատուր .. գրիչս .. հայրն իմ Յակոբ և զմայրն իմ Նանուշ ..»։

Թիւ 20. Բանգիրք. 254 Թուղթ. Գիր. Նոտրգիր. Ժամանակ. ՌՃԼԱ. Գրիչ. Աբրահամ երէց. Տեղի. Հօռօթ գիւղ. «Ձեռամբ .. Աբրահամ երիցու Հօռօթցի գրեցաւ թվին ռճլա. օգ. իզ. ի գեւղաքաղաքն Հօրօթ». «.. Աւարտեցաւ Բանգիրքս թ. ռճլա օգ. իզ. ընդ հովանեաւ ս. Յակոբ եկեղեցւոյ. յի՛շտկ Տէր Գրիգոր կուսակրօն քհ՛նյի Ընկծորեցւոյ որդի չլընկար ուստայ հեղաթին ..»։

Թիւ 21. Գիրք մոլութեան. 263 Թուղթ. Գիր. բոլորգիր. Ժամանակ. ՌԴԲ. Գրիչ. Յովսէփ. Ստացող. Տէր Պօղոս. գեղեցիկ ծաղկազարդերով.

Թիւ 22. «Ժողովումն Մեկնութեան Մատթէոսի.» Թուղթ 167. Գիր. Նոտրգիր.

ժամանակի. ՌՃԾԶ. Գրիչ. Յարութիւն քհն. «Ժողովումն մեկնութեան ս. Աւետարանին որ ըստ Մատթէոսի (ի) բանից իմաստուն վր՞դաց եկեղեցւոյ, կարգեալ և յօրինեալ գլխահաս ընթերցողաց Ա. Ներսեսի Հայոց Կթ՞ղի ի խնդրոյ Նորին եղբօր Գրիգորիսի վերադիտողի Հայոց» 1ա. Ցանկ գլխոց. 2ա. Մեկնութիւն խորանաց Աւետարանին. «ԶԱրիստակէս վրդ. և զգովեալ աշկ՞րտ Նորին զԵփրեմ յիշեսջիք ի ՟քս, զի Նա աշխատեալ ժողովեաց զբանս մեկնչացն ի մի յետ ՟ան Ներսեսի. յօրինակն այսչափ էր. յիշ՟եալն Արիստակիսի զայն որ կատարեալն էր չգտաք անմեղադիր լերուք.» «.. յաւարտումն (հատոր) .. մեկնութե .. ի շրջագայութեան .. ՌՃԾԶ-ին .. Յարութիւն քահանայս Կեսարացի.. ակայ .. յիշեցէք .. և զծնողս իմ Բարսամ քհնյն և զաշխատող սորա որ զԹուխթս կոկեաց, զգեղարդեաս որդիս իմ աստուածատուրն և յուսուցիչս իմ յովէփ վրդն .. ի վայելումն Ածատուր անդրան վարդապետին»

Թիւ 23. Գիրք Առաքինութեանց և Մոլութեանց. Թուղթ 466. Գիր. բոլորգիր. ժամանակի. ՌՃԻՆ. Նկարազարդ. Գրիչ. Մարգար երէց. Այս Ճառագրքի ծաղիկ զիստրիանց (գրեթէ. Բարսեղ վրդ.) կամ զօրութեանց որ Թարգմանութիւն է և ընծայեալ է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի անուան։

Թիւ 24. Մեկնութիւն Եսայեայ մարգարէին. Թուղթ 466. Գիր. Նօտրգիր. ժամանակի. ՌՃԴ. Նկարազարդ. (97.) «Համառօտ ժողովումն Մեկնութեան ս. մարգարէին Եսայեայ ի լոյսաւոր մեկնչացն ... Հրամանաւ Տեառն Հայոց Հիւրմոյ արարեալ. Գէորգեա (վ-ի.)։» «Գրեցաւ գիրքս ի Թվ. ռճդ. ի վայելումն տէր Վարդանին.. ».

Թիւ 25. Ժամագիրք՝ պատարագամատոյց և պարզատումար. Թուղթ. 140. Նիւթ. մագաղաթ. Գիր. բոլորգիր Նկարազարդ. ժամանակի. ՌՂԱ. Գրիչ. Սարգիս. Տեղի. Կ. Պոլիս .. ։

Ա. Ժամագիրք. 2. «Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից եկեղեցեաց Հայաստանեայց, որ կատարի ի մէջ գիշերի ի գիշերս ..»։ Արարեալ լուսաւորչին Գրիգորի, եւ Սահակայ հայրապետի և Մեսրովպայ վրդի. և Գիւտայ, և Յոհաննու Մանդակունոյ Հայրացն մերոյ.. »։

«..ես.. Սարգիս սուտանուն գրեցի .. ի լաւ և ընտիր օրինակէ .. Թումայի որ փայլեաց.. յերկիրս Քաջբերունի .. ի ս. ուխտն Մեծոփայ, որ և սա Նորոգեաց զաղաւթքս որ էր ծերեալ և եղծեալ ի սխալագիր դպրաց և յանմիտ արանց. զոր հոգ յանձին կալեալ՝ ըստ իւրում կատարեալ իմաստութեան և տուեալ շնորհացն և ուժանդակութեամբ հոգւոյն սրբոյ կատարեաց զսխալն ուղղելով և զպակասն բաւելով. գրեցաւ .. ի աղա. Նոյ. . Թ. ի մայրաքաղաքն կ. պոլսի. ընդ հովանեաւ ս. Գէորգայ զաւրավարի. ի հայրապետութեան տէր Փիլիպոս արհ Կթ՞ղկոսին.

Թիւ 26. Ռակեփորիկ. թուղթ 236. Մեծութիւն. 12.5×8. Գրութիւն. միւսսին. 10×6. Գիր. բոլորգիր. ժամանակի. 1583. Գրիչ. Մարտիրոս երէց. Տեղի. Սեբաստիա. Նկարազարդ.

2ա. Ներբող ի ս. խաչն Քրիստոսի. «Այսաւր ուրախացեալ ցնծան .. ». 16ա. Տեառնէ ս. Ածածնի. 40ա. Հարցումն ս. Գրիգորի .. վասն ոգւոց մարդկան. 81ա. Եփրեմի . վս. պահելո կիւրակէին. 66բ. Թուխտան. մերոյ յի. քի.. . 92ա. վկայաբանութիւն ... Աղեքսիանոսի . . 112ա. Աղաւթք արբա Եփրեմի. 130բ. Ն. Եփրեմի վս աստուածոց աղօթից. 144բ. Գիր Ուրբաթի. 154բ. երգումն և բժշկուի. 173ա. Վկ. ս. Մարիանէ կուսին. 200ա. Ուղիղ դաւանութիւն հաւատոյ. (Վարդանի.)։ «.. . Աւարտեցաւ ռակեփորիկս ի քաղաքն Սեբաստիա ընդ հովանեաւ ամենաբր. Ածածնին և ս. լուսաւորչին. ձեռամբ Նուաստ և Ներգևեալ ոգոյ սուտանուն Մարտիրոս երեցի ի Թվ. ռլբ... Քս. աղաչեմ սուսացողի գրոցս Մուշեղին, Մուրատին ... հաւրն աղաւթին, մաւրն պուլային և որդոյն Կարապետին և Թոռին Առաքելին և զաւակացն մայրամին և եղբարութին ..».

Թիւ 27. Ծաղկաձոր. թուղթ. 156. գիր. Նոտրգիր և բոլորգիր. գրիչ. Կարապետ, Դաւիթ և այլք. Շարականի և տօնացոյցի հատուածներ. «Մաթէոս վրդ-ի աշխատասիրեալ վս. քարոզութե. բանի առեալ ի վրդ-է .. Եւագրիոսի որ միսք անապատի կոչի և Նորին վարուցն հետևողէ Ս. Ներսէս որ յան և ցեր գոյր ի բանս նոյա հաւաքեալ ի մի ի պէտս բանասիրաց .. 6 քարոզ. 26ա Գ-ի. վս. անբան ողջանցն. 34ա. Քաղուածք շարականաց. ապա՝ Քարոզք Գրիգորի Տաթևացւոյ և Լուծմունք Պօղոսի. «... Ես Ցակոբ գրեցի .. ի խաչելութե. քարոզս աշխատասիրեցի .. յիշեցէք .. զՎարդապետ քնոյ.. և զողոյքն իւր զմխիթար և զտէր աւագ...»:

Թիւ 28. Լուծմունք Պօղոսի, 171 թուղթ. Նոտրագիր 1761. 171ա. «Եղև լուծմունքս բանիցն Պօղոսի պղատոնական իմաստասէրի ի ՌՃ. ի Նուաստ Սիմէոնէ Գառնեցւոյ եպ-է .. 176բ. Եղև վերստին օրինակեալ ի թվին ռմծ. ի գաւառն ս. Կարապետի .. ի վանքն Գլակայ որ է երկիրն Տարօնոյ որ այժմ կոչի Մշու ս. Կարապետ. (ի) գլխաղետութե. տն. Յովնանու քաջ հռետորի և արքեպ-ի. և Նորին սպասաւոր Պետրոս արքեպ-ի. որ ետ գրել զիրքս օրինակել ինքեան ...:»

Թիւ 29. Պատմութիւն Դաւիթ բէկի. 20 թուղթ. Նոտրգիր. 1759. գրիչ. Յովհաննէս վարդապետ Ամասիացի. հրատարակուած 1871 թուին:

Թիւ 30. Քարոզգիրք Գալուստ վարդապետ Սամսունցու. 22 թուղթ. Նոտրգիր. գրիչ. Մարգար աբեղայ. 7 քարոզ:

Թիւ 31. Վկայութիւնք մարգարէից. թուղթ 31. Նոտր և բոլորգիր. 1. «Վկայութիւնք մարգարէից և Նահապետաց յղ որ հանդերձեալ էր կատարել ի յետին ժամանակս.» . 20ա «Լուծմունք ի ս. գրոց զոր արարեալ է Վարդան վրդն. ի խնդրոյ Հեթում թագաւորին»:

Թիւ 32. Բարդ գիւղի Սարգսի Աւետարանն. «... Գրեցաւ ս. Աւետարանս ի թվականի Հայոց ռժբ. ի հայրապետութե. տն. Գրիգորիսի կթղսի. ի յաթոռն Գանձասարայ և ի զամնութե. շահ Թահմազին, որդոյ շահ Իսմայիլին .. ի գաւառս վակունեաց, ի գեղջ որ կոչի Հովասուս որ հընդկուղակը անուանի, ի դուռս ս. եկեղեցւոյ, ուր է մասն պանդիոյնեան բժշկի և մասն սապանակի, և Մեոկեաւնոսի գլխուորն և ակոռայ և բսեփանոսի Նախավկայի .. գրեցաւ ձեռամբ Հայրապետ աբեղայի .. յիշատակ հաւր իւր Խալիկին և մաւր իւր Համանին և եղբարցն Կոստանդին և Թորոսին .. դուլամիրին, մարիամին և քվերցն մարիամին և փաշին և խանդազին... և հարազանրացն մարիամին, ու լուսաւորութենին և աշակերտաց մարիամին և եղբէր գբատերաց հռամսիմին և ամենեցուն առ հասարակ ...»:

Թիւ 33. Թարվիզի ս. Աստուածածին եկեղեցու գրչագիրը. յիշատակարան «զԱ. և զյետին կազմողս ս. Աւետարանիս .. Յովսէփի աբեղայիս .. (յիշեցէք.) .. կազմեցի ի վայելումն խոճա Միրզաին .. ի թվ. Հայոց ռղէ»: Կազմի արծաթապատ եւսեր վրայ. «Յիշատակ է ս. Աւետարանիս արծաթն Թարվէզցի Սարգսի որդի բաղդասին և թաղէոսի որդի եղիազարին .. թվ. ռմի.. ձեռամբ տր. Մովսիսի.» .. 6բ. «.. յիշեցէք զպր. զաղբաւրէն և զծնաւղս իւր զաքարէն. և զմայրն զսորղան Վահրամն և զանդրանիկ զորդին իւր զմուղուլթ ....» 18ա. «Յիշեցէք զպր. Ֆախրայտին և ծնողսն իւր ի խաննայ և զմարգարէտ և զպր. Խոջաջայն և զՍտեփանոսայն և զծնողսն իւր զքահանայն տր. Մկրտիչ, և զմայրն իւր և զեղբայրքն իւր աղեքսանդրեանն և Նազարայելին .. զթումա եպ. Վարդագեցի» .. 110ա. «... զարին Մելքեին, զերանիշեն զիւր կողակիցն զխանըմ խաթունն. որ բռ. դկ. գիւանի տվել են ս. աւետարանս ի գերութենէ ազատել. երանի մաւր անունն, որան մելիք փեսին. .. թագւոր շախ գատեր. զալուն մէլիք (ի) մամայխաթուն(ի) .. ած. ողորմի» ... «... Յիշեսջիք զաւակն իմ զմարգարէ (դրչի՝ բառս յաւելայի) և զեղբաւր որդին զյակոբ ..» «.. Կատարեցի .. յամի չկ.» և այլ յիշատակարաններ. 18 նկարներով. թէ գիրը և թէ ծաղկողը Թորոս քահանան է:

Թիւ 34. չարական մագաղաթեայ, բոլորգիր. նկարազարդ. գրուած է ՉԼԷ թուին, Տարբերունեաց երկրում, Բերկրի քաղաքում, ձեռամբ Կարապետ գրչի, Գրիգոր վարժապետի խուլ կոչուած օրինակից։

Թիւ 35. Յայսմաւուրք բոլորգիր. 2 օրինակ.

Թիւ 36. Ճաշոց բոլորգիր.

Թիւ 37. Կոչումն ընծայութեան Կիւրղի. նոտրգիր.

Թիւ 38. Գիրք Հարցմանց.

Թիւ 39. Աւետարան բոլորգիր. ՌԴ. թուին.

Թիւ 40. Աւետարան բոլորգիր. ՌԴ.

Թիւ 41. Աւետարան մագաղաթեայ.

Թիւ 42. Աւետարան բոլորգիր. ՉԽՆ. գրել է Յովհաննէս գրիչ, Մաքենոցաց և Սաղմոսավանքերում.

Թիւ 43. Աւետարան բոլորգիր, մագաղաթ. 3 օրինակ. վերջին երկուսը թղթից. երրորդը 22-ից՝ Բզնունեաց գաւառի Աղէթ գիւղ։

Թիւ 44. Աւետարան. բոլորգիր. թուին ՊՁԳ. Ընկուզեաց անապատ, յԽրապաւլիս գաւառ Ձմչկածագ.

Թիւ 45. Աւետարան բոլորգիր.

Թիւ 46. Ժամագիրք Առենի.

Թիւ 47. Մարկոս և Յովհաննէս.

Թաւրիզի Արամեան Գոչատան գրչագրերը.

Թիւ 48. Աւետարան մագաղաթ. երկաթագիր.

Թիւ 49. Աւետարան թուղթ. բոլորգիր.

Թիւ 50. Մաշտոց թուղթ. բոլորգիր. թուին ՌՃԼ.

Թիւ 51. Քարոզգիրք Յովհաննու Ծարեցւոյ, նոտրգիր.

Թիւ 52. Մեկնութիւն Մարգարէից. նոտրգիր. պարզաբանութիւն Ներսէսի արքեպիսկոպոսի Տարսոնի Կիլիկիոյ. գրիչ — Գէորգ Նաղաշ վարդապետ Գորեցի. թուական. ՌՄԻԳ.

Թիւ 53. Գիրք Պարապմանց Կիւրղի. գրիչ. Աղաբէգ դպիր. թուական ՌՃԽ. Շօշում.

Թիւ 54. Գանձարան. 158 գանձ. բոլորգիր.

Թիւ 55. Մայր Մաշտոց. բոլորգիր.

Թիւ 56. Յայսմաւուրք. թուղթ. բոլորգիր. գրիչ — Յովհաննէս վարդապետ. տէղի. Կեսարիա. թուական ՊՁԷ.

Թիւ 57. Քարոզգիրք նոտրագիր Սիմէօն Կաթուղիկոսի Երեւանցւոյ. գրիչ. Գէորգ Գեղամեան, 1820 թ. Ս. Էջմիածին.

Թիւ 58. Աստուածանմանութիւն. նոտրագիր. արարեալ Պետրոսի վարդապետի Նախիջեւանցւոյ Փերթումեան, թուին 1773. Ս. Էջմիածին.

Թիւ 59. Խորհրդածութիւն. նոտրգիր. Ներսէսի Լամբրոնացւոյ.

Թիւ 60. Գիրք Արարածոց, բոլորգիր. Հաւաքումն մեկնութեան սրբոց արանց.. հաւաքեալ Վարդանայ վարդապետի. թուին ՉՁԳ.

Թիւ 61. Ծողովածու. աշխարհագրութիւն Մովսիսի Խորենացւոյ և Վարդանայ վարդապետի. տոմարական և այլն գիտելիքներ.

Թիւ 62. Թուղթք Պաւղոսի Առաքելոյն. մագաղաթ. երկաթագիր. տեղի. Դրազարկ. որ և Ասագ վանք. գրիչ. Թորոս կրաւնաւոր. թուական. Հայոց ՈԻԲ։

Թիւ 63. Նոտրգիր. Ժողովածու. Պատմութիւնք. Մովսիսի Խորենացւոյ, Եղիշէի,

Փաւստոսի, և Վարդանայ Բարձրբերդցւոյ. թուական ՌՃԼԷ. Նորոգուած Եսայի Կաթուղիկոսի ձեռքով ՌՃԿԹ-ին Ասպահան —Ջուղայում։

Թիւ 64. Պատմութիւն Միքայէլի Ասորւոյ. Նոտրգիր.

Թիւ 65. Գաւազանագիրք. Գրանոր Մարտինի. Նոտրգիր. գրիչ. Սարգիս եպիսկոպոս. Թարգմանութիւն Ներսէս Պալեանի. թուական ՌԽԸ։

Թիւ 66. Ժողովածու. Թուղթ պատգամաց և Ներբողեանք Ներսէսի Շնորհալւոյ. բոլորգիր. ձեռ. Առանս. Կոստանդին և Թորոսը քահանաների ձեռքով գրուած ՉԼԳ թուին՝ ի խնդրոյ պարոն Աւշնի եղբաւր պարոն Հեթմոյ տեառն Կոռիկոսի Կիլիկիոյ.

Նարիման Մէլիք Զոհրաբեանցի գրչագրերը.

Թիւ 67. Համառօտ հաւաքումն (յը) հոգւոյ և զօրութեանց նորին։

Թիւ 68. Քարոզգիրք Գրիգորի Տաթևացւոյ.

Թիւ 69. Բացայայտութիւն պատարագի Ներսէսի Լամբրոնացւոյ. ՌԿԸ. յերկիրն Ուռոսան ի գիւղն Գիտարաղ, ձեռամբ Պաւլոս դպրի. յիշատակ Երից Մանկանց փառաւոր ուխտին, ի ձեռն Ներսէսի Աղուանից Կաթուղիկոսի.

Թիւ 70. Ա. Գիրք Ճարտասանութեան Մովսէսի Խորենացւոյ. գրիչ. Սիմէօն քահանայ. ՌՃԺԷ.

Բ. Յաղագս աստուածային բացարձակ կատարելութեանցն.

Գ. Յաղագս երկնային մարմնոյ. (Թարգմանութիւն Ստեփաննոս Լեհացւոյ).

Թիւ 71. Գիրք արարեալ Պետրոս վարդապետի Աղամալեան Նախիջևանցոյ. Յակոբ պատրիարքի Նիւթք քարոզից.

Թիւ 72. Մեկնութիւն մարգարէութեան Յօնանու. Եփրեմ վարդապետ Սահեցի. 1218. Նոյն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ.

Թիւ 73. Աղօթագիրք Եփրեմ Խորին Ասորւոյ.

(Մուժամբար գիւղի եկեղեցում 3, իսկ Սօհրուլ գիւղի եկեղեցում 2. Ս. Գրքեր)։

Հաֆթուանի Ս. Գէորգ եկեղեցու գրչագրերը.

Թիւ 74. Ճաշոց. «.. Գրեցի .. ի տեղիս որ կոչի Խարայձորու Ս. Աճածին որ է սխում առորոց. ի թվ. Հ. ՊԾԹ. ի հայրապետութեան տր. Դաւթի ... (յիշեցէք) զԱսոմ քհնայն .. զհայրապետ սարկաւագն և զյովաննէս կրաւնաւորն. զՊետրոս եղբայրն մեր և զառաքել սարկաւագն զի ստ(կ)ու մի թղթին աւգնական եղև մեզ և աշխատեցաւ ի ծաղկել ս. գրոցս. և զՂլէմոն քարեպաշտ տանուտէրն»։ «Այը թուին գրեցաւ. Ես զալէքսանոս ի Սալամաստա ի գուղն որ կոչի յաւթրւան. որդի տր. զազարին ըստացայ զսուրբ գիրքս .. և եդի ի դուռն ս. Գէորգեա զօրավարին»։

Թիւ 75. Յայսմաւուրք. «.. Աւարտեցի զս. գիրքս ի յերկիրս Աղբակու ի գեաւղս որ կոչի Էրնեկանի, ընդ հովանեաւ ս. Աճածնի տաճարիս, և աթոռակալին ս. առաքելոյն Բարդուղիմէոսի տէր յովհաննէս ս. եպ-ի և տէր Ստեփաննոսի և զազար կրօնաւորի ամենազով և շնորհալի խորին փիլիսոփայի և ս. ծերոյն Մարտիրոս արեղայի. ի զանութեան եազուպ բէկի և տեղոյս իշխանին Սուլէման պարոնին, ի թվին Ջլը ..». Այս Յովհան Մանդակունու հը (78) ճառերը.

Թիւ 76. Աւետարան բոլորգիր.

Թիւ 77. Աւետարան բոլորգիր. «Գրեցաւ ս. Աւետարանս ձեռամբ .. զաքարի .. ի թվ. պղ. (և փոխելն յի. քի. ոյհգ.) և էր մեծ շրջանն մձ (տձ), ի յառաջնորդութե. տր. զաքարիայի և ի յաշխարհակալութե. Ջընխալի խանին .. և ի կաթողիկոսութե.. տն. Մեա-

բռայ.. ի յաճախանկ. անգուշս որ կոչի վանք Բաղենից, ընդ հովանեաւ ս. Ածած-նին..»:

Թիւ 78. Աւետարան բոլորգիր. «..Գրեցաւ.. ի ս. քղքս. Երուսաղէմ, ընդ հովանեաւ ս. Յակոբայ որդոյն զեբեթեայ.. որ է աթոռ ս. հայրապետին տն. եղբաւրն յակոբայ առաջին պատրիարգին.. եղև կատարումն սորա ձեռամբ.. Սիմէ(ոնի), ի յառաջնորդութե. ս. ուխտիս տէր Միրաքի արհի եպ-ին Իլովեցւոյն և համշիրակ եղբաւրն իւրոյ Խաչատուր վ-ին,.. ի թվ. ՉԼԴ». «ի.. ռճխ.. Փօրգի խան Իմէրէթու եւ էրզայ Սումպէթու Վրաստուն աւերեաց..»:

Թիւ 79. Աւետարան բոլորգիր. «..ենկ գոռող արքայն Սուլէյման խանն քինախնդիր եղեալ գնաց ի մր. քաղաքին Երէվանու. զեկեղեցիս և զվանս Կուսանաց կործանեցին, և բազումս.. գերեալ ընդ իւրեանս տանէին և սպանանէին և զայս ամենայնիւ.. ս. աւետարանս անկեալ էր ի ձեռս արեան արբու չանդի միոյ գերի և վս. այսորիկ.. խաչի ազատս.. առ(ի) (անունը Գրիգոր) թվ. ռմխթ-ին..»: Գլխաւոր յիշատակարան. «.. Կատարեցի զս. Աւետարանս ի մեծ թվականիս հայոց ռ. և ձգ. ի յերկիրս Հն(դ)կաց ի մայրաքաղաքս Լահուռ որ է աթոռ թագաւորացն Հնդկաց.. ի ժամանակս տն. Մովսէսի Կաթուղիկոսի ամ. Հայոց և յառաջնորդութե.. ջուղայու Խաչատուր.. վրդ-ի: Եւ թագաւորութե. պարսից Շահ Սէֆուն և Հնդկաց Թգ.ւրին. շահ Ջ-րհանին որ է սա յազգէն Նեմրոդայ և է սայ թ-երորդ... ի զաղանէն յանկթամուրէն, աւարտեցաւ ակ-րունեան բանս է յերկիրս Հնդկաց.. վս. տապոյ և տօթոյ լինէր, որ անշնչանայի..ժամս ը. կամ գ..: Ես Վարդանես ստացայ զս. աւետարանս ի հալալ և արդար վաստակոց.. ի.. ուղա. ի Կաթ-ե. տն. Փիլիպպոսի և թգ-ե. պարսից փոքր Շահապասի, որ այսմ ամի ելեալ ի թախթ ի զավուլին..եառ զս. աւետարանս ընծայ... ս. Բեդրոսին Երնջակու ձորոյ Խօշկաշինու վանացն..:»

Թիւ 80. Սաղմոս բոլորգիր.

Թիւ 81. Ժողովածու և Քարոզագիրք. 1. Յայտնութեան քարոզ. .. իմաստասիրական սահմանաւ շարադրեալ Վահրամ վր-ի յորում աւծեալ ձեռնադրեցաւ թգր. Հայոց մեծն Լէոնի: Ապա 14 քարոզ, որոնցից 12-ը կրում է վերնագիրս. «Նուամեծին եսայի վ-ին յղ. ձեռնադրութե. Սկիզբն ամ. բարեաց է ..»: 14գ-ի վերնագիրն է. Յոհաննէս վ-ի պլուզի ասացեալ ի ծնունդն քի:»

Թիւ 82. Ժողովածու. բոլորգիր. Լուծմունք բանից Գրիգորի վ-ի Նարեկացոյ. Ք—զզ. «..զրումս.. յիշեցէք.. և զմօսես սրբասնեալ կրօնաւորն. որ.. խնդրեաց լուծումն բանիցս Գրիգորի.. պկզ..» ապա 2 քարոզ. Կանոնք ս. Ներսեսի. Մեկնութիւն Խորանաց. որա տակ «զվրդ-ն Սարգիս.. յիշեցէք, որ փափաքանաւք գրել ետ զմեկնութի. խորանացս...»

Թիւ 83. Ժողովածու. 1. Յովհաննու ոսկեբերանի վասն անցանելոյ աշխարհի և վս. մահու և յարութեան: 2. Վկայութիւն ս. Պատայլէոնի. 3. Թեկղեայ կուսի. 4. Փոխումն ս. Աստուածածնին. «Յոհաննէս Թեսաղոնիկէ(ի) եպ-ն գնաց յԵրուսաղէմ..»: 5. Ս. Սեղբեստրոս. 6. վկ. պետրոսի և պօղոսի. 7. Ս. Յակոբոս եղբաւր տն. 8. Մեծի Կոստանդիանոսի. 9. յղ. անկման Կ. պաւլիս քղքի. 10. Աթանասի ասացեալ (ճառ): 11. ի ննջումն Յովհաննու. 12. տօն ս. յարութե. 13. հրեշտակապետաց. 14. երից մանգանց. 15 ծննդեան Յոհաննու Մկրտչին. 16. գլխատման Յոհաննու. 17. ս. Գրիգորի Աչտարանի 18. ս. Սոսփիաննոսի. 19. Վերայգործումն տն. Յոհաննու պատուական մարմնոյ ի Կ. պոլիս. 20. ս-ի. աթանասի Աղէկսանդրացւոյ. 21. Վկ. ս. Գէորգայ. 22. Դիոնեսիոսի ասացեալ վս. մահուան. 23. Յովհաննու ոսկեբերանի ասացեալ ի տաւն ս. խաչին. 24. Տնընդառաջ. Յովհաննու ոսկեբերանի. 25. Աճայյասուե. տն. 26. Յովհաննու ոսկեբերանի ասացեալ ի վերացումն. 27. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ ի Թափօր լեառն. 28. ս-ի. Նշանացն որ եղեն ի գուշակ առաջիկա աւուրցն որ կատարեցան, ասացեալ ս. վար-

գայլեալն Ցովհաննիսի Կողռանն ի Թմկա-նութեանն հայոց ՆՀ· 29· Երանելոյն Եփ-րեմի ասացեալ վս· ապաշխարութ· 30· կվ·ի-ս· Մարիանէ կուսին· 31· Վարք Աղեքսիա-նոսի· 32· Ցովհաննու ոսկեբերանի ասա-ցեալ յդ· անդամալուծին և քի· 33· Ի մեծի աւր Պէնտէկոստէի ասացեալ· ս· Կիւրղի Երզմա· հայրապետին· 34· Երանելոյն Զա-քարիաի Ասացեալ յաւր մեծի եկաւորութ· ան· յեմ· «Աւրախ լեր յոյժ դուստր··»։ Սկզբից և վերջից պակաս։ «Ցիշեսջիք զՎասիլ էրէցս (գրիչ)··»· Ստացողն Իշխան Սեփան-նոս։

Գրչագիրք վանուցն Ս· Թադէոս Առաքելոյն·

Թիւ 84· Աւետարան· բոլորգիր· Թվին ՊԽԱ· «յերկիրս Բաղբերունոյ ի յանապատս որ Մանուկ ս· Նշան կոչի»· կազմած·

Թիւ 85· աւետարան· բոլորգիր· Թուին ՌՃԻ· ի Թագաւորութեան պարսից շահ Սուլէյմանին· և ի հայրապետութեան տանս Ազուանից տեառն Պետրոսի սրբազան կա-Թուղիկոսի և եպիսկոպոսութեան երկրիս Պարտաւայ Ցոհան Ցուռիկեցի· կազմած։

Թիւ 86· Աւետարան· բոլորգիր· ՌՃԼԳ· կազմած·

Թիւ 87 Աւետարան· բոլորգիր· բուա-կան· ՊԿ· գրիչ· Թովմա Մեծոփեցի· «ի յերկիրն Բաղբերունեաց ընդ հովանեաւ Դէորգ զաւ-րավարիս» կազմած·

Թիւ 88· Աւետարան բոլորգիր· ՌՃԼԵ· «ի գեօղս Աւընտանցս ընդ հովանեաւ ս· Ա-ռաքելոցն Պօղոսի և Պետրոսի և Դէորգ զօ-րավարին»։

Թիւ 89· Աւետարան· բոլորգիր· գրեալ յերկաթ·

Թիւ 90· Աւետարան· բոլորգիր· ՌԽ· ի Թեղւոյ վանք և ի Բաղէշ քաղաք Գամուց վանք· կազմած՝ 13 քարերով զարդարուած։

Թիւ 91· բոլորգիր· Աւետարան· կազմ-ւած·

Թիւ 92· բոլորգիր· Աւետարան· կազմ-ւած։

Թիւ 93· բոլորգիր· Աւետարան· կազմ-ւած· գրեալ ՆՃԿ·

Թիւ 94· բոլորգիր· Աւետարան· «Թուին ՋԺԵ· ի յերկիրն Մոգաց· ի գեաւղս որ կոչի Բռնաշէն։»

Թիւ 95· բոլորգիր· Աւետարան·

Թիւ 96· բոլորգիր· Աւետարան· ՁՀԳ· «ի գաւառիս Ամասար (Ամարաս?)»։

Թիւ 97· բոլորգիր· Աւետարան· «չծը· ի հայրապետութեան տեառն Զաքարիայի· ի կղզին որ կոչի Լիմ»։

Թիւ 98· բոլորգիր· Աւետարան· «չկը· յանապատս Ցարէկայ վանս՝ յառաջնորդու-թեան Սիմէօն աբեղայի·»

Թիւ 99· բոլորգիր· Աւետարան· «չա· յանապատիս Խոտի· ունը Թուին»·

Թիւ 100· Ցաճախապատում· Նոտր-գիր· ՌՃԽԳ-ին· գրիչ· Մինաս քահանայ· ստացող Նիկոլոս վարդապետ (կաթուղիկոս)։

Թիւ 101· Ընդհանրական· բոլորգիր· ՌԺԸ· ի քաղաքն Սիս·

Թիւ 102· Արիստոտէլի բնագանցու-Թիւն· Նոտրգիր· վերջից պակաս·

Թիւ 103· Ներածութիւն Պորփիւրի· բոլորգիր·

Թիւ 104· Բարսղի Կեսարացւոյ վեց-օրէից և այլն՝ Օրհնութեան Թղթեր· Նո-տրագիր·

Թիւ 105· Աստուածաբանութիւն· բո-լորգիր·

Թիւ 106· Մարգարէութիւն Եսայեայ և Թուղթք առաքելոյն Պաւղոսի· բոլորգիր·

Թիւ 107· Լօճիկա·

Թիւ 108· Մեկնութիւն կաթողիկեայ թղթոց· Սարգիս Շնորհալի· բոլորգիր· ՊՁԳ.

Թիւ 109· Մեկնութիւն Աւետարանին Ղուկասու· բոլորգիր·

Թիւ 110· Մեծ պատարագ Ինովկենտիոս IV թարգմանութիւն Թադէոս եպիսկոպոսի· նոտրագիր· ՌՅԾԴ Փրկչական թուին ։

Թիւ 111· Մեկնութիւն Սաղմոսաց Վարդանայ և Տաթևացւոյ· Նոտրգիր· ՊԾԴ.

Թիւ 112· Մեկնութիւն թղթոցն Պաւղոսի Յովհաննու Ոսկեբերանի· ի ս. Էջմիածին· ՌՃԽ· Նոտրգիր·

Թիւ 113· Մեկնութիւն թղթոցն Պօղոսի·

Թիւ 114· Նախերգանք Նիկողայոսի վարդապետի· Թարգմանութիւն լատիներէնից· գրեալ ՌՃԻ թուին· Նոտրգիր·

Թիւ 115· Մեկնութիւն Արիստոտելի՝ Թարգմանութիւն Դաւթի· բոլորգիր·

Թիւ 116· Քարոզգիրք· Թարգմանութիւն Ասորերէնից· Նոտրգիր·

Թիւ 117· Մեկնութիւն Երգ երգոցի· Գրիգորի Տաթևացւոյ· Նոտրգիր· 1743 ·

Թիւ 118· Քարոզգիրք Գրիգորի Ծործորեցւոյ· ՌՈՀԶ փրկչական թուին.

Թիւ 119· Լուծմունք Պորփիւրի ստորոգութեանց· Պերի արմենիայի· արարեալ Վահրամ վարդապետի· Սահմանք ի Դաւթէ· Լուծմունք Քերականութեան Մովսիսի Քերթողի, Գրիգորի Աստուածաբանի, Դիոնեսիոսի ի Դաւթէ և Յակոբայ։

Թիւ 120· Ժողովածու Աստուածաբանական, Յովհաննէս վարդապետի· Նոտրգիր·

Թիւ 121· Մեկնութիւն Աւետարանի Յովհաննու· «ըստ հրամանի տէր Զաքարիայի, և սպասաւորի առաքելոյն Թադէոսի· թվին ռճիզ·» Նոտրգիր·

Թիւ 122· Քաղուածք մեկնութեանց· համառօտ· բոլորգիր·

Թիւ 123· Ժողովածու· Քարոզգիրք· կտակ հրէական թալմուտից, յաղագս ծննդեան, փրկանաց, թլպատութեան և այլն· Նոտրգիր·

Թիւ 124· Կրօնական պատմութիւնք և խրատք· բոլորգիր·

Թիւ 125· Մեկնութիւն Ղուկասու· «ռճլգ· ի քաղաքն Գուլթանիա· ձեռամբ Յարութիւն քահանայի»· Սիրաք՝ «թվին ռճխզ· ձեռամբ Երևանցի Աւետիքին»·

Թիւ 126· Քարոզգիրք· Նոտրգիր·

Թիւ 127· Գիրք Առաքինութեանց բոլորգիր· 4 օր·

Թիւ 128· Գիրք Պարապմանց Կիւրղի· Նոտրգիր·

Թիւ 129· Նարեկ· (Աղօթագիրք) բոլորգիր·

Թիւ 130· Թովմա Գեմքացի· բոլորգիր· ՋՂԴ.

Թիւ 131· Գանձարան Նախաշ եպիսկոպոսի՝ գրեալ 918-ին· բոլորգիր· վերջում ներբողներ·

Թիւ 132· Գանձարան· բլրգիր· ՌՃՂԲ.

Թիւ 133· Մաշտոց· բոլորգիր· ՊՀԵ. ի գաւառս Խութ· ի գիւղաքաղաքս Քիւուս·

Թիւ 134· Մաշտոց· բոլորգիր· թուին ՌՃԻԹ. Մշեցի Յովհաննէս երէցի·

Թիւ 135· Մաշտոց· բոլորգիր· թուին ՌՃԼԱ· «ի յերկիրն Մահմուտանք· ի գիւղս Յոլմալուայ·» 2 օրինակ·

Թիւ 136. *Մաշտոց բոլորգիր. ՌՂԹ. ի քաղաքս Հիզան.

Թիւ 137. Բուն մաշտոց բոլորգիր. ՊԿԵ. ի յերկիրս Ռշտունեաց. յանապատս ս. Վարդան.

Թիւ 138. Մաշտոց գաւազան տալոյ. Տաթեւացու (Գ.). ՌՃՀԸ.

Թիւ 139. Մաշտոց գաւազան տալոյ. Ղազարու եպիսկոպոսի Հայոց. բոլորգիր. 2 օրինակ. ՌՄ:

Թիւ 140. Խորհրդատետր. բոլորգիր. ՌՃԾ. 3 օրինակ. (Բ-ը ՌՃԻԲ. Ղալասար գիւղում.)

Թիւ 141. Քարոզգիրք Տաթեւացւոյ. բոլորգիր.

Սալմաստի Սաւրա գիւղի գրչագրերը.

Թիւ 142. Աւետարան. բոլորգիր. ՋԻԲ. ձեռամբ Դաւիթ երիցու. «Եւ ի մերում նահանգիս պարոնութեան պարոն Ջալմին, եղև գրաւ սորին յերկիրս Վայոձորոյ ի գիւղս որ կոչի Արկզուն ընդ հովանեաւ ս. Գէորգի տաճարիս..»:

Գիւլիս ս. Յովհաննէս եկեղեցու գրչագրերը.

Թիւ 143. Մաշտոց բոլորգիր. Թուին ՌՃԿԵ. ձեռամբ Ստեփաննոս Կղերիկոսի.

Թիւ 144. Գանձարան բոլորգիր.

Թիւ 145. Մաշտոց. բոլորգիր. ՌՃԻ. ի ս. ուխտն Եւստաթէի. ձեռամբ Յովհան գրչի.

Թիւ 146. Ժամագիրք ատենի. բոլորգիր. ՌՃԻԳ. ձեռամբ Ստեփաննոս երիցու.

Թիւ 147. Մայր Մաշտոց. բոլորգիր. ՋԽ. յԱխթամար՝ ձեռամբ Կարապետ քահանայի.

Թիւ 148. Աւետարան. բոլորգիր. ՌԺԵ. Ահարոն գրիչ. «Արդ գրեցաւ ս. Աւետարանս ի գիւղն Փակաջուկ. ընդ հովանեաւ ս. Գէորգեա զաւրավարին.»

Թիւ 149. Աւետարան. բոլորգիր. ՌԻԴ. «Ի Փոսանհանկ գաւառս ի գեաւղս Վարընթոյ որ կոչի Շուշոյ ընդ հովանեաւ ս. Ստեփաննոսին .. և ընդ հովանեաւ ս. Աձաձին ձեռամբ ովանաս երէցս ....իշխանութեան Շահասհմանին և ձեռնակալութ. թուրքս քօխվին և զազարին ..»

Թիւ 150. Աւետարան բոլորգիր. ՋԵ. «Ի գեաւղս Ցականց, յերկիրս Բաջբերունի, ընդ հովանեաւ ս. Թադէոսի առաքելոյս, ձեռամբ Յովսէփ երիցու ..»:

Թիւ 151. Աւետարան բոլորգիր. Թուին ՊԽԳ. ձեռամբ Թումա քահանայի. «Արդ գրեցաւ ի տեղիս որ կոչի Շիբեան. յերկիրս Շըվանայ...»:

Թիւ 152. Աւետարան. բոլորգիր. Թուին ՌԿԸ՝ ձեռամբ Խաչատուր քահանայի «ի յերկիրս Մաջանջուխու. ի գիւղս Տանձաւէտ .. ընդ հովանեաւ ս. Ստեփաննոսի ի ս. ուխտս Սատթէի առաքելոյն»:

Փայաջուկ գիւղի (Սալմաստ) Մովսէս քահանայի Աւետարանը.

Թիւ 153. Մագաղաթ. նկարազարդ. ՉՂԹ. տացել է Անդրէաս եպիսկոպոս. «ի կթղսե. տր. Մխիթարայ և յորքայուե. Լևոնի.» գրիչ՝ Սարգիս քահանայ:

ՆԵՐՍԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԵՐԵՔ ԿՈՆԴԱԿՆԵՐԻ ՊԱՏՃԷՆԸ

Ա. պատճէնով, հրամայում է Շուշու Կոնսիստորիային պահանջել իւր առենադպիր Յակոբ Շահնազարեանից Սինօդի Առենադպիր «Իվան Լազրեվիչի» նամակները:

Բ. պատճէնով (համար 391) Կոնսիստորիային հրամայում է քննել Դաւիթ Սափարեանցի արժանաւորութիւնները. և յայտնել թէ արժանի՞ է Կոնսիստորիայի ատենադպրութեան թէ ոչ:

Գ. պատճէնը. «Ներսէս եպիսկոպոսապետ կաթուղիկոս և պատրիարք ամենայն հայոց Ներսէս ծառայ քի. անհասանելի կամօքն այ. եպիսկոպոսապետ և կաթուղիկոս ամ. հայոց. պատրիարք արարատեան գերագոյն աթոռոյ ս. կաթուղիկէ էջմիածնի սիւնհոդի ս. էջմիածնի Գրիգորեան Հայոց բազմապատիկ մխիթարութեամբ իմ և ամենայն հայոց ծանուցանեմ, զի յետ չորեք ամսեայ իմում մահագուշակ հիւանդութեանց, շնորհօք այ. արժանի գտա ի 28 անցեալ ամսեան նյմբերի ներկայանալ իւրոյ կայսերական մեծութ. յաւուր կիւրակէի ի լրման երկոտասան ժամու կէս օրէի և վայելել զմեծ շնորհս ածանմանմարդասիրութեանց նորին, զորոց նշանակեալ համառօտիւ առիթ համազգական մխիթարութեց. և արթունաւորէ հարուստ և ուրախութեց. որոց, ամենեցուն նոցա համարիմ ի ժամանելն իմ ընդ նորոյն գերագունցուե. գերապանծ հոգադասի ամենասր. առաքելական եկեղեցւոյ հայոց և իմ Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց ի պալատն կայսերական, անդէն ի սրահի ներընդայարկի բարձրաբերձ պալատն. ուստի սկսանի աստիճան սանդղոցն ի քառայարկ վերնատունն. գտաք նախապատրաստեալ անդէն բազկաթոռ աթոռ. մամուռպատ պնդեալ ի մէջ երկուց ճախարակաց բռնեղաց կամ լծակաց և առ նովաւ չորք անձինք կանգուն, որք հրաւիրեցին զմեզ նստիլ ի վերայ այնմ աթոռոյ և ես ոչ կամեցեալ նստիլ և արք երկու բարձեալ ի վերայ ձեռաց իւրեանց իբրև 140 աստիճանօք հանին զմեզ ի չորրորդ վերնահարկն կայսերական, ուր ընդ առաջ եկեալ աստիճանաւոր ումն հրաւիրեաց զմեզ ի սենեակն առաջին ուրանոր յամեալ իբրև վեց կամ եօթն բոպէ եւ ի կայսերական սենեկաց պօլկովնիկ ումն և հրաւիրեալ զմեզ յերրորդ սենեակն, ուր բացեալ լինի մի դուռն կայսերական առանձնարանի քաբինէթի ասաց թէ կայսրն հրամայեալ-է յայսմ սենեկի նստիլ մինչև ցդալն իւր յեկեղեցւոյ, ուր նստեալ առ փոքր մի, մի ոմն ի մեծ պաշտօնատոց. բացեալ զդուռն առանձնական սենեկի քաբինեթի կայսերական, ասաց թէ կայսրն խնդրէ զձեզ. յորժամ յառաջեալ իմ սեմի մերձ ի դուռն կանգնեալ ինքն կայսրն և մօտեալ իմ ի դուռն երկրպագեալ նմա՝ ապա առաջ կոչեալ զանձն նորա բարձրագոյն բուսերէն յանուն հօր և որդւոյ և հոգւոյն սրբ. յառաջ մատուցեալ կալայ զձեռանէ նր. և համբուրեցաք ես զձեռն նորա և նա զիմս և խոկոյն հրամայեաց նստիլ ի վերայ աթոռոյ և ես ոչ յօժարեալ նստել, ինքն կալեալ զբազուկ իմ նստոյց ի վերայ աթոռոյն և ինքն կացեալ կանգուն իբրև բոպէ մի կամ երկու նստաւ ապա ընդ ձախմէ իմմէ և սկսաւ ապա հեզաշունչ հարցաքննութեամբ լսել նախ վս. իմում տկարութեց. վս. որպիսութ. անձնական իմոց զօրութեց. ի վերայ այնոցիկ զօրեղ ցաւակրութեց. վս. որպիսութեց. աթոռոյ էջմիածնի և յայնց կողմանց վս. որպիսութեց. ընդհանուր ազգի հայոց վս. հռոմէական հայոց և առաւելապս. վս. հոգունակենցաղ յաղագս ամբառնալոյ զհոգևորականսն հայոց ի վայելչական դրութի գիտնական ազգաշահ հոգևորականութեց, վս. ջանալոյ պաշտօնութ. ազգական միաբանութ. և վս. կարճելոյ զվնասն հռոմէական քարոզչաց ազգի և եկեղեցւոյ մերոյ և վս. յուսադրութեցն իւրոց յգ. հարկաւորացն վերաբերելոցն իւրում ձեռնհասութեանց, և ը. որում բան բազմաց չանմարանեալ գտանիւր ի մտի իմում թէ, չէ սիրելի իւրում կայսերական մեծութ. երկար բանախօսել. ներկայացելոյն ինքեան թէպէտ և նկատէի ընդ իս խօսակցութիւնն նորա անհամաձայն իմոյ լուոյ և ընդ հակառակն յօժարակամ առաւել սել և լսել, այլ այնու ամենայնիւ յդ. ոչ լուեալ զալոյ իմ թէ յընկալնուլն կայսեր զի կարգն օրէնք են եկաւորին սպասել մինչ ինքն կայսրն յարիցէ եթէ նստեալ, իսկ եթէ կանգուն իցէ ընկալնուլն կայսերն ինքն ունիցի աւուրս տալ իւրում առաքելոց. և մեկնիլ և առաւել սպաւորեալ ունելով զբան բազմաց, այլ. զի

մի ձանձրացուցից առաւել յարևայ յաթո-ռոյ իմմէ, յորժամ և ինքն կայսրն յա-րուցեալ երկարեաց ի վերայ ռահից զայլս յուսադրական և ի հաստատութիւն նորա յայնմ, յառաջ մատուցեալ կալայ բազկաց զձեռանէ նորա զի համբուրեցից. այլ ոչ կամեցաւ տալ յորժամ ես զուարթ ձայնար-կութեամբ ասացի ռուսերէն как можно [illegible]. զի՞նչ է ինձ օծելոյն այ. ո՞չ համբուրել զձեռն նորա և խոնարհեցուցեալ զգլուխն իմ, եւ յառաջնորդեալ անուն յորժամ և նստուցեալ ի վր. այնմ աթոռոյ որով հա-նին զմեզ և իջուցին ի վայր և ինքն կայ-ս(ե)րն գնացեալ ուղղակի ի մեծ սենեակն զալայն, ուր համագումարեալ զտանէին, բազմութք. մինիստրաց, և այլ ստոխճա-նաւորաց անցեալ ի մէջն ամենեցունց նոցա գնաց առ մինիստրին ներքայքին գործոց, մի առ մի, որ զտանին կացեալ ի վերջոյ ա-մենեցուն ̈ը իւրում խոհական արժանա-ղատութեց, և յոյժ զուարթութբ. սրտի իւրոյ շնորհակալ լինի նմա յղ. զմեզ ընտրելոյ և հաստատելոյ զկետ բաղում բանից յաղագս բաւականութեանց իւրոց զմինչ յաւելու-ստեղ թէ ի բաղում ժամանակաց յետէ այսպէս ախորժ և վայելչաւ, որ նշանակէ ընկալնում, նորոգ եկաւորաց չեմ ունե-ցեալ ես ազի. ունեցեայ այժմ ընկալմամբ պատրիարգն և վերադարձեալ ի մինիստրէն ներքայքին գործոց մի առ մի բացմաց մի-նիստրաց յայտնէ զայնպիսի իւր բերկրա-ղատուկ.. ընթացեալ առ կայսրուհին առ. ես պատմէ զայնպիսի զուարթուի. մնայ և սրտի իւրոյ և գերագոյն քան զամենայն զգալի ինքեան և ինձ այն է զի ի վերայ ամենայն բանից իւրոց յաղագս այնպիսի իւրոց զուարթամտութեց. յաւելու ասել ասա՞ զի ի զուր կորուսեալ եմք զամս 20 վնասուք մերում կառավարութեց. այնոցիկ կողմանց և աթոռոյ էջմիածնի, որովք այ-սակեր այս այս խնդրական ափոփանք զանգի կալան յիմում սրտի, ոչ յաղագս այնմ զի կայսերն յայտնեցաւ ինքնին զոլական իմում ապարթիւն անձին, այն զի ամբաստանեն վասն իմում վնասապարտութեց. զտանի այժմ ամօթապարտ.. ի 4 զեկ-ի. յուրբա-թու ներկայացանք կայսրուհւոյն. ի 21.»

և այլս մի ևս իշխաններին և պատրաստում է կայսեր ը դ. անգամ ներկայանալ։

ՂԵՒՈՆԴ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՓԻՐՂԱԼԷՄԵԱՆՑԻ ԱՆՏԻՊ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

1. Փրկչական 887—1596 ունի ժողո-վածու յիշատակարանաց. «Սոյն յիշատա-կարանք 24 կազմեալ տետրակք են հանդերձ ծանօթութեամբ և տպագրութեամբ ի լոյս գալու պատեհն»։

2. Ժողովածու մեզ ծանօթ և անծանօթ տարեգրութեանց՝ ծանօթութիւններով. 19 տետրակ է 458 երեսից. փրկչական 552—1592-ի պատմութիւնք։

3. 10-ից աւելի մանուոր տարեգրու-թիւններ. որոնք են՝

Ա. Սիմեօն վարդապետ Բաղիշեցի. գրել է 1392—1401-ի պատմութիւնք. համառօտ պատմում է Լանկթամուրի զինուոր գոր-ծերը։

Բ. Գրիգոր Ծերենց րաբուն. (Ցիշատակա-րանք Աղեաց. հրատարակութիւն պարոն Գրիգոր Խալաթեանց. ի ս. Էջմիածին. 1897.)

Գ. Մինասենց Թովմա վարդապետ. գրել է 1419—1452-ի պատմութիւնք, «սկզ-բըն պատմուե. իւրոյ դնելով զպատուհասն մարախին, պատմէ զգալուստն Շահռու-հին. զմահն Կարայուսուֆին և զայլ և այլ կռիւս Սքանդարայ ընդ դրացի ամիրայս և պարոնս. զառումն Վանայ և զտիրելն ընդգէն Մակուայ (որ միայն նա կայր առէ ի ձեռն քրիստոնէից) և զհրաքուխ Միմլուա (Նէմրութ) լերին յայտնէ, որ կայ անծանօթ առ պատմագիրս հայոց և այլն․ »Էր սա ի միաբանութենէն Աղթամարայ և ծաղկե-ցաւ յաւուրս Կաթուղիկոսաց տեղւոյն Դաւիթի Գ և Զաքարիայի մեծի, որ նստաւ յամի տն. 1461. նաև հրամանաւ Շհանշահի. ի ս. աթոռն Էջմիածնի...», Սա ունի նաև գանձեր և երգեր։

Դ. Յովհաննէս քահանայ Արճիշեցի. ունի 1531—1547 տարեգրութիւն. «պատմէ

գապատամբութենէ Ուլմայ սուլթանին, որ էր կարգեալ ի Շահ Թահմազայ իշխան ի Թաւրէզ, սա ընդվզեալ ի շահէն խոյս տայ ի Կ. Պօլիս առ Սուլթան Սուլէյման, մեծամեծ պարգևօք պատուի ի նմանէ և դոդոելով զԹագաւորն մեծաւ պատրաստութեամբ հանեալ տանէ մինչ ի Պարսկաստան ի վերայ Շահթամազայ և լինի պատճառ բիւրաւոր խողխողելոյ և աւերանաց բազում քաղաքաց և գիւղօրէից»։

Ե. Դաւիթ վարդապետ Բաղիշեցի. (տես Արարատ, 1898. Մարտ—Ապրիլ)։

Զ. Յովհաննէս կրօնաւոր սարկաւագ. Ջհանշահի 1440—1451-ի դէպքերն է պատմում. Նրա Վասպուրականում արած կատորածների և տարբեր ժամանակներում Բաղդատ, Երզնկան, Բաղէշ և Խլաթ քաղաքները առնելու մասին...։

Է. Բարսեղ վարդապետ Վարագեցի. Պատմում է 1581—1591, Պարսից և Օսմանցւոց պատերազմների մասին, «զառումն Թաւրիզոյ յՕսման փաշայէն, յաւուրս Խուդաբանդայ շահին և գործեալ պաշարելն նոյն քաղաքին ի պալատից զինի մահուն Օսմանայ և անտանելի տառապանք և տուայտանք բնակչաց քաղաքին Երևանայ և սահմանակից գիւղօրէից նորին, յերեսաց անհեղ պատերազմացս այսոցիկ...»։

Ը. Տուշանցի Բարդուղիմէոս վարդապետ. Գրել է 1679—1722-ի պատմութիւնը. «ի վանահայրութե. Կարապետ վարդապետի, որ էր աշակերտ Ապարանցի Կարոյ մականուանեալ վրդ-ին. և պատմէ զշինարարութենէ նորին, նոյնպէս և յաջորդի նորին Ստեփաննոս վ-ի Մոկացւոյ, որ նստաւ ի 1697 յաթոռն Վարագայ, նոյնպէս և զիւր պատմէ զգործ որ նստաւ զկնի Ստեփաննոսի...»։

Թ. Վարդան վարդապետ Բաղիշեցի։ Սա իւր պատմութիւնը սկսում է «ի դուրս գալոյ հագարացւոյն Մահմետի (619) և հասուցանէ զպատմութ. թելն իւր մինչև 1657. որ տիրեալ ի նմին իսկ ամի խռովարար ազգն Յունաց Ս. Յակոբայ աթոռոյն Հայոց, որ յԵրուսաղէմ և աւարտէ աստ զպատմութիւն իւր։ Էր սա ժամանակակից պատմագիր Դաւիթ վ-ի Բաղիշեցւոյ, աշակերտ մեծին Խաչատրոյ և վարժապետ Գրիգոր շղթայակրի և Յովնանու. Կոլոտի հատընտիր պատրիարքացն Հայոց, վախճան սորին լեալ է յամի տեառն 1704. ըստ իւրում տապանագրին որ կայ ի Բաղէշ ի վանս Ամլորդւոյ ի ծոց եկեղեցւոյ առ աջի խորանին։»

Ժ. Խաչմալեան Տէր Յովհաննէս քահանայ. սկսում է շատ հին ժամանակներից և մասնաւորում է իւր պատմութիւնը Վանի և նրա ըդեշխների վերաբերմամբ և հասցնում է մինչև 1800 թիւ. «մինչև ցվախճան Ղուկաս կաթուղիկոսին Էջմիածնի և Պետրոս պատրիարգին Երուսաղեմի. պատմութիւն սորա ճոխ գանձ է Վանայ ստորագրութիւնն գրողին. գրեալ է զստորագրութիւն իւր աշխարհիկ ոճով՝ գաւառական բարբառուն Վանայ... վախճան նորին լեալ է 1840 ամի և կայ թաղեալ ի Վան յԱրարք եկեղեցին»։

ԺԱ. Պատմիչ Յովհաննէս արքեպիսկոպոս Սեբաստացի. «Պատմէ զգործս յաջորդաց Սեբաստիոյ սկսեալ ի Սիմոն եպիսկոպոսէ (1016), մինչև յինքն» († 1830)։

ԺԲ. Վանեցի Գրիգոր դպիր. «Գրէ սա ի լուսանցս յինքենէ ընդօրինակեալ Յայսմաւուրի գանցս և զդիպուածս բազում սկսեալ 1308—1682. ի տարեգրութեան սորա գտանին բազում բանք վասն պատմութեան Վանայ...»։

ԺԳ. Թլեցի Նազար վարդապետ պատմիչ վարուց Մոկացի Յովհաննէս վարդապետին (1710—1770)։

ԺԴ. Մուրադեան սարկաւագ Վանեցի. սկսում է իւր պատմութիւնը Վարագայ Խաչի գիւտի պատմութիւնից (Թոդիկ Ճգնաւորից.) և հասցնում է մինչև 1770. յաւուրս ըդեշխութեան Վանայ տամատ Հիւսէին փաշայի. Վանայ բարբառով։

ԺԵ. Թօփուզեան Յակոբ եպիսկոպոս սարեգիր Լմայ.

Սկսում է իւր պատմութիւնը Մոկացի Բիզլի կոչուած Ներսէս վարդապետից՝ որ Տաթևից գալիս է Լիմ և խոստակրօն միաբանութեան հիմք դնում (1621) և հասցնում է Գաբրիէլ եպիսկոպոս Շիրոյեանց (1830) որին և յաջորդում է ինքը 1847-ին և մեռնում է 1877-ին։

ԺԶ. Պէյլար տարեգիր Վանեցի. 1635—1732. Վանի մասին։

ԺԷ. Արճիշեցի Բարսեղ քահանայ. պատմում է Սօֆի Շահ-Իսմայէլի մասին 1501-ից —1504. մեծ կարևորութիւն ունի Տուրուբերանի և Վասպուրականի պատմութեան համար։

ԺԸ. Մովսէս քահանայ Արծկեցի. Գրիգոր Խլաթեցու նման և նրա տաղաչափութեամբ պատմում է Ջահնշահի և Ուզուն Հասանի կռիւները, որոնց հանդէսը Հայաստանն էր. և վերջինիս զօրանալով իւր ախոյեանին սպանելով նրա գահը խլելը. 1467—1473.

ԺԹ. Անանուն պատմագիր Վանեցի. Վանի մեծ սովից սկսելով (1606) հասցնում է 1726.

Ի. Նոյնպէս անանուն Վանեցի. սկսելով Տաճկաց Վանը գրաւելուց (1550-ին Սուլթան Սուլէյմանի օրով) և Իսկանդար փաշան կառավարիչ կարգելուց՝ հասցնում է մինչև Ահմէտ փաշա. 1796.

Ապա Ցուցակ Թալաղայից՝ կալուածագրոց և հրովարտակաց։

ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կովկասում զուտ գիտնական նպատակով պեղումներ սկսուել են 60ական թուականներից։ Ռուս գիտնականները մինչև օրս գտել են Մարիէնֆէլդի (1867), Սամթաւրօյի (նոյն թուականներին) [1] և Ռեդկինի (1876) necropole-ները։ Ֆրանսիացի հնագէտ Ժ. դէ Մորգան բացել է Շէյթանդաղի, Ախթալայի, Ուչ-Քիլիսայի, Մուսիերի Գուրգանները. [2] և H. de Morgan Սանահինի գամբարանը. Էմիլ Րէօսլէր Գերմանացին Առաջաձորի և Խոջալուի գերեզմանները (1888—1895) [3]. դօքտ. Վալդեմար Բելք Գետաբէկի, Քարա-Մուրադի և Կէօզչայի կուրգանները. [4]

Խաչին վարդապետի արած պեղումները եղել են Խաչէնի գետի ստորին հովտում, Առաջաձորի (Ցոլչանլուի սահմաններում, մօտաւորապէս 16⁰ 9'—16⁰ 18 հիւսիսային երկայնութեան և 39⁰ 51'-ից —40⁰ 9' հիւսիսային լայնութեան մէջ. (ըստ քարտէզի կովկասեան ստատիստիկական կոմիտէի). արդի աշխարհագրական բաժանմամբ այս գիւղամասը ընկնում է Ջվանշիր գաւառի մէջ. հների Խաչէնը յայտնի է պատմութեան մէջ իր անուցած քաջերով։ *

Բաւական է պեղումների պատմութեան վրայ մի հայեացք ձգել, տեսնելու համար թէ ամենից շատ կուրգաններ գտնուել են այդ գիւղամասում. այս երեւոյթը պէտք է բացատրել կամ նրանով որ բնակչութիւնը շատ խիտ է եղել այս գաւառում և կամ նրանով՝ որ եթէ անտարբեր երկիր՝ նա եղել է իշխանական գերեզմաննոց.

ՊԵՂՈՒՄՆ Ա. ՑՆՋՐՀՈՂ ԲԼՐԻ ԿՈՒՐԳԱՆԸ

Ցնջրհող բլուրը գտնուում է Ջվանշիր գաւառում, Խաչէնի գետի ստորին

---

1. Այս 2 պեղումները ըստ Ժ. դէ Մորգանի [illegible] են եւ դեռ չեն հրատարակուած:

2. J. de Morgan մինչեւ 1887 [illegible] հանքարանի կառավարիչն էր. 1888-ին Ֆրանսիայի լուսաւորութեան նախարարի յանձնարարութեամբ Կովկասում կատարեց իր գիտական հետազօտութիւնները ու պեղումները, որոնց արդիւնքը հրատարակեց 1889-ին երկհատոր մեծադիր գըրքերով. վերնագրութեամբ. Mission scientifique au Caucase, études archéologiques et historiques, T. I. les premiers âges des métaux dans l' Arménie russe. 1889. Paris. t. II. նոյն. Recherches sur les origines des peuples du Caucase: Այս նշանաւոր աշխատութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի Կովկասում, մանաւանդ Հայաստանում մետաղագործութեան զարգացման պատմութիւնը հետազօտելու համար:

3. Է. Րէօսլէր՝ Շուշու րէալական դպրոցի գերմաներէնի եւ երաժշտութեան ուսուցիչ էր. իր արած պեղումների շնորհիւ անդամ ընտրուեց Ս. Պետերբուրգի կայսերական հնագիտական ընկերութեան. նրա հետազօտութիւնների նկարագիրը լոյս տեսաւ Վիրխովի՝ Բաստիանի եւ Ֆօսի խմբագրութեամբ հրատարակուող Zeitschrift für Ethnologie—ում:

4. Երիտասարդ գիտնականը աշխարհահռչակ Վիրխովի յանձնարարութեամբ կատարեց իր գիտական ճանապարհորդութիւնը 1888—1890 տարիներից կերպով. այժմ նա նոյն նպատակով կրկին Կովկաս է եկած:

* Արել է 5 պեղում, որոնք ժամանակագրական կարգով հետեւեալներն են. Դամղալու գիւղին 1887-ին. Առաջաձորին, Քօլատակին, Սաղսուլան շէնը. Մաղավուզ կամ Զարդախլու գիւղին 1888 ին:

հովտում, Բալա—էյլախ սարի հիւսիս—արեւելեան ստորոտում, Դամփալու գիւղից 1 վերստաչափ հարաւ—արեւելք համանուն գետակից 50 սաժ. հեռու, Խաչէն և Նրա ճիւղ Քօլատակ գետակի կազմած թերա-կղզու վրայ: Բլուրը ծածկուած է թփերով և ճոխ բուսականութեամբ, շրջապատն է 36 սաժ : Տեղացիները «Կրակապաշտաց Գերեզման» են կոչում այդ:

Ինչպէս յայտնի է դոկտ. Բէլքի, Ժ. դէ Մորգանի, Է. Ռէօսլէրի եւայլոց հետազօտութիւններից, մի կուրգանի մէջ երբեմն մինչև հարիւր և աւելի գերեզմաններ են լինում. այդ ապացուցանում են նաև այս 5 կուրգանները: Բլուրի առաջին շերտը սեւահող, իսկ տակինները լուսնահող և շիկահող են եղած, իսկ քարերը գետաքարեր կրաքար և աւազաքար: Առաջին մեծ գերեզմանը երևացել է 2 արշին խորութեամբ՝ արեւմուտքից արևելք ձգուած, կափարիչը՝ 1 սաժէն 2 վերշոկ.×1 արշին. 2 վերշոկ.×7 (հաստութեամբ) քար էր: Գերեզմանը շինուած էր շինկահողից, պատերի երեսները սուաղած էին լուսնահողի շաղախով:[1] Մեծութիւնն էր 4 արշին. 13 վերշոկ.×2 արշին. 2 վերշ ×4 վերշոկ. կափարչի փոքրութեան պատճառով վերևից իջնող ծանրութիւնը փշացրել էր կաւէ ամանները և կմախքի մի մասը.

Կուրգանը պեղելիս Հ. Խաչիկը պատահել է զանազան տեսակ կենդանիների ոսկորների. թէ այդ մի սովորական երևոյթ է Կովկասեան կուրգաններում՝ պարզ երեւում է նաև Ժ. դէ Մորգանի դիտողութիւններից. «Très fréquemment les amas de pierres qui recouvraient la dalle supérieure des tombeaux, contenaient des ossements humains, des débris de moutons, de chevaux et de boeufs, des vases brisés et quelques menus objets sans importance. Ces restes font songer aux sacrifices qui avaient lieu sur le tombeau des grands personnages scythes et que décrit Hérodote» (IV, 71.).[1]

Ըստ Կ. Ռաուլինսոնի Կովկասեան գերեզմանները մեծ նմանութիւն ունին Սկիւթական գերեզմաններին՝ իրենց կազմութեամբ.[2] ուրեմն տարօրինակ չի լինիր ընդունել, որ թաղման ծէսերն էլ կարող էին նոյնը լինել: Այս նախապատմական գերեզմանների մօտ մարդկային ոսկր երևալը՝ 2 պատճառով կարող է բացատրուիլ. նախ այդ՝ կրօնական սովորութեան համաձայն մարդազոհ կարող է լինել, որ ունէին Չինացիները՝ թէև ըստ էութեան հարևան ազգերից առած, այսպէս օրինակ պատմուում է՝ որ Քրիստոսից 621 տարի առաջ մեռնող իշխան Մուկունգի հետ թաղել են ազնուականներից մէկին՝ իր 3 որդիներով, նրա ընտանի ձագրը, փառահեղ կառքը, և 167 մարդ պալատական թիկնապահներից:[3] Երբ Կունդֆու ձի-ի մայրը մեռնում է՝ նրա «այս կեանքում միացածները, մահուամբ չպիտի բաժանուին» օրէնքի համաձայն՝ հօրն եւս միասին են թաղում.[4] Չին—չի—խօանկ—տին կենդանութեան ժամանակ իր համար փառաւոր գերեզման շինել տուեց. մահուանից յետոյ նրա մէջ իր մարմնի հետ դրուեցաւ բոլոր հարստութիւնը. շինողի տարեգիրների ասելով՝ թաղման մասնակցող 10.000 մշակները նրա գերեզմանի մօտ ողջ ողջ թաղուեցան:[5] Երկրորդ այն սովորութիւնը՝ որ մեծ իշխանների կամ արքաների թաղման մասնակցող մշակներին սպանում էին վախենալով որ նրանք կարող են կողոպտել մեռեալի հետ թաղուած հարստութիւնը. այդ սովորութիւնը ունէին Մոնղոլներն ու Հոները. ընդհանուր պատմութիւնից արդէն յայտնի է Չինգիզ խանի և Ատտիլլայի թաղման զուգընթաց սպանութիւնները:

1. Այսպիսի մի գերեզման եւս գտել է Է. Ռէօսլէր Արդուինում. տես Ազգագրական հանդէս. 1896. Գ. Ա. էջ. 106. Վերջինիս կափարիչ տեղը խաղ. պատմութեան մէջ յօդուածը եւ մի ուրիշը Ժ. դէ Մորգանի Mission scientifique au Caucase. t. I. page 46.

1. Miss. sc. t. I. p. 80.
2. G. Rawlinson, History of Herodotus. t. III. p. 57.
3. Տես. История Религій, т. II. 58.
4. Նոյն. П. 79.
5. Նոյն. 140.

Ըստ Ժ. տը Մօրգանի Հայաստանում եւ «On égorgeait, probablement, sur la tombe, quelque esclave ayant appartenu au mort. Puis on tuait du bétail qui était mangé près de la sépulture et dont les os, fendus et calcinés, gisent au milieu des pierres et des cendres du foyer»:[1] Թէև Ժ. տը Մօրգանը չէ յիշում թէ այսպիսի մարդազոհութիւնը՝ կրօնական սովորութեա՞ն հետեւանք էր թէ երկիւղի, բայց յայտնի հնադէտի ենթադրութիւնը մեզ իրականութիւն է երեւում, և աւելին եւս կասենք, չինական պատմագրերի «դժոխային սովորութեան» մեր մէջ եւ՝ նոյն իսկ Քրիստոսից յետոյ տեղի ունենալը մեզ անտարակուսելի է թւում: Մեր այս եզրակացութիւնը հիմնում ենք Խորենացու շատ կարեւոր մի վկայութեան վրայ՝ որ նա առել է Արիստոն Փեղղացուց. Արտաշիսի թաղումը նկարագրելիս նա ասում է. «Որոյ (Արեգոյ Արեգենից նահապետի) ոչ ժամանեալ գաւառնալ հասանէ վախճան Արտաշիսի: Եւ գրէ (Արիստոն փիղղացի) եթէ որչափ ամբոխութիւնք. մեռան ի մահուանն Արտաշիսի, սիրելի կանայք եւ հարճք եւ սիրելի ծառայք».[2] Նոյնը չեշտում են և Գողթան երգիչները «զամանէ (զԱրտաշիսէ) երգիչքն Գողթան առասպելաբանեն այսպէս, եթէ ի մահուանն Արտաշիսի բազում կոտորածք լինէին ըստ օրինի հեթանոսաց». այս վկայութեան ճշտութիւնը, այսինքն Արտաշիսի գերեզմանի վրայ բազմաթիւ մարդկանց զոհուիլը ապացուցում է նաև «Մինչ դու գնացեր և զերկիրս ամենայն ընդ քեզ տարար»[3] հին գեղեցիկ երգի այլաբանական հատուածով: Թէ հայերը հեթանոսական ժամանակներում սովորութիւն ունէին նշանաւոր ծագում ունեցող մարդկանց գերեզմանների վրայ զոհեր եւ մատուցանելու, նոյնպէս յայտնի է Խորենացուց. «Ցորում պատմէ ի մեհեանցն պաշտամանց վերջին Տիգրանայ արքայի Հայոց պատուելով զգերեզման եղբօրն իւրոյ Մաժանայ քրմապետի ի Բագնացն աւանի, որ ի Բագրեւանդ գաւառի, բագին ի վերայ գերեզմանին՝ շինելով զի ի զոհիցն ամենայն անցաւորք վայելեսցեն և ընդունիցին հիւրք երեկոթիւք»:[1] Այս վկայութիւնը Խորենացին առնում է Բարդածանից, որը իւր գիրքը յօրինելիս Անիի մեհենական դիւաններից էր օգտուել: Թէ այս սովորութիւնները շարունակել են իրենց գոյութիւնը նաև քրիստոնէական շրջանում՝ երևում է Փաւստոսի և կանոնագրքերի մէջ եղած բազմաթիւ ակնարկութիւններից: Ի՞նչ հեռու գնանք. համոզուելու համար բաւական է Խորենացու իրեն յատուկ հակիրճութեամբ բազմամիտի նախադասութիւնը՝ «և զերկուս զայսոսիկ (սովորութիւնս)—յաղթեաց նախարարացն բառնալ (Ս. Ներսէս), մի զմեռելոց խնամութիւն.. և միւսն՝ որ ի վերայ մեռելոցն զարծեալ ոճիւ ըստ հեթանոսական սովորութեան»:[2] Խնդիր է թէ, ՚ի մարդազոհութիւնը Հայոց համար սեփակա՞ն թէ ստացական սովորութիւն է, Արդեօք նախահայերը իրենց հայրենիքի՞ց են բերել այդ սովորութիւնը, թէ իրենց նոր բնակավայրի բնիկներից վերցրել, որ հաւանական է, և համաձայն թէ՛ պեղումների և թէ պատմութեան մեզ տուած արդիւնքներին. Այս հեթանոսական սովորութեան մնացորդն է երևի մեր օրերում ուլերի և այլ նշանաւոր անձանց գերեզմանի վրայ ոչխար կամ եզ մորթելը՝ կամ կաւեր ու չէչեր ջարդելը, կամ մեռելների կենդանի մարդիկ տանելու և «խարթլաղ»ների հաւատալիքը:

Վերոյիշեալ բոլոր վկայութիւնները կարծում ենք դէպ ի իրականութիւն են մղում են այն ենթադրութիւնը թէ՝ նախահայերը մարդազոհութեան սովորութիւն ունեցել են առաջ քան կրօնական սովորութիւն, հաւանականաբար այն համոզմամբ

[1]. Miss. sc. t. I. p. 80.

[2]. Մ. Խորենացի. Վենետիկ. 1827. Գիրք Բ. գլ. Կ. եր. 284. ուր մի փոքր յետոյ աւելացնում է. «Եւ շուրջ զգերեզմանաւն լինէին կամաւոր մահուանք. որպէս վերագոյն ասացաք». ընդգծած նախադասութիւնը ցոյց է տալիս որ Խորենացին ինքն է աւելացրել այդ ամբողջ հատուածը եւ ոչ թէ Արիստոն Փեղղացին ունեցել է, որ ամենից կրկնութիւն կլինէր:

[3]. Մ. Խոր. անդ. 286.

[1]. Գիրք Բ. գլ. ԿԶ. եր. 300.

[2]. Գիրք Գ. գլ. Ի. եր. 418.

որ՝ հանդերձեալ աշխարհում նրանք մեռեալին պէտք կգան. և ապա քրիստոնէական ժամանակներում իբրև սպասք։

Խաչիկ վարդապետի արած պեղումների ժամանակ մեծ գերեզմանի վերևի քարերի մէջ գտնուել են խառը ոչխարի, եզի, ձիու ոսկրների հետ, նաև գոմէշի և խոզի ոսկրներ։

Կարելի է նոյնպէս ցոյց տալ որ մեր մէջ մեռած արքաների և իշխանների հետ թաղում էին իրենց զէնքերն ու զարդերը, նոյն իսկ գահն ու անկողինը. «դագաղն էին ոսկեղէնք, գահոյքն և անկողինքն բեհեղեայ և պատմուճանն որ զմարմնովն ունէին. թագ կապեալ ի գլուխն և զէն ոսկեղէն առաջի եդեալ..»[1] և այլն.

Մինչև այժմ էլ Հայաստանի զանազան կողմերում մեռելների հետ նշխար են դնում։ Եւ մի քանի տեղերում էլ իրենց պարապմունքը-բնորոշող առարկաներ, որ եգիպտական սովորութիւն է։[2]

Պեղելիս՝ հետզհետէ հետևեալ գերեզմաններն են պատահել. կէս արշին խորութեան վրայ մի կմախք գլուխը դէպ ի արևելք, պարկեցրած՝ ձեռքերը կողքերով ուղիղ մեկնած, գանգը կիսատ. գտնուել է երկու խեցի ամաններ՝ մէկը ոտքերի մօտ, միւսը աջ կողքին. երկուսն էլ հողով լի։

Կողքի ամանը եղել է մոխրագոյն, անյատակ, կլորաձև փոքր ձմերուկի մեծութեամբ, բերանը շուռ տուած (շրթունքաւոր.), բերանի տրամագիծը 13 սմ. փորի հաստութիւնը 53 սմ. խորութիւնը 13 սմ. կողքից ճաքած, շրթունքը կոտրատած. միջի հողից նմուշ է վերցրած։[3] Ոտնատակի ամանի ձևը, գոյնը և արհեստը մի և նոյնն է. բերանի մեծութիւնը 10 սմ. փորը 42 սմ. խորութիւնը 11 սմ. 3 տեղից ճաքած. շրթունքի կէսը փշրուած։

Մի արշին խորութեան վրայ երևացել է մի ուրիշ կմախք. գլուխը դէպի արևմուտք՝ աջ կողքի վրայ պարկած. սրա աջ ու ձախ կողմերում էլ գտնուել են 2 խեցեններ հողով լի, միևնոյն վերին աստիճանի, ամենայն զգուշութեամբ վերցնելիս առաջինը 138, երկրորդը 64 կտորների է բաժանուել։ Ականջաւոր ամանը շագանակագոյն է և ձմերուկաձև, բերանի տրամագիծն է 12 սմ. յատակինը 13 սմ. փորինը 88 սմ. խորութիւնը 20 սմ. միւսը գոյնով և ձևով նման է սրան, միայն փոքր ինչ երկար է, բերանի մեծութիւնը 12 սմ. յատակինը 14 սմ. փորինը 90 սմ. խորութիւնը 20 սմ.։ Կմախքի մօտ գտնուել է նաև բրոնզեայ փորիչ (քանդակելու գործիք) և ոլաք։ Փորիչի երկարութիւնն է 8 սմ. մի ծայրը սուր է և տափակ, որը հետզհետէ քառակուսի ձև է ստանում, այնպէս որ մէջ տեղը՝ ամենահաստ մասն է (=1 սմ.), որ աստիճանաբար բարակում է. ծայրը 0,2 սմ. հաստութիւն ունի, որով ձեռքին բռնելու և փորագրելու մեծ յարմարութիւն է ներկայացնում։ Ոլաքն (նետածայր) էլ 8 սմ. երկարութիւն ունի, 2 սմ. լայնութիւն և բոլորովին նման է Ժ. տէ Մօրգանի Շէյթան թաղում գտած № 57 ոլաքին։[1] Կմախքի գլխատակին եղել է մի բրոնզեայ դաշոյն՝ 33 սմ. երկարութեամբ (կոթը 10 սմ.), լայնութիւնը 1,5 սմ. սրածայր, կոթի լայնութիւնը 1,5 սմ. բռնակին կռնատուր և գեղեցիկ, կոթի ծայրը կիսաշրջանաձև և 2 ակօսներով. ծակերը լցուած են փթած փայտով, մէջ տեղ բարակ մեխ։ Կմախքի տակ գտնուել է և մի բրոնզեայ նիզակակոթ. բոլորաձև, մէջը դատարկ, 14 սմ. երկարութեամբ. 9—10 սմ. հաստութեամբ 15 ծակերով, 3 կարգ դասաւորած, փայտը մէջը անցնելիս մեխերով ամրացնելու համար, բերանը՝ 3 սմ. տրամագծով. բրոնզի հաստութիւնը 0,1 սմ.։[2]

1. Գիրք Ե. գլ. Կ.

2. Исторія религій. т. IV. 151.

3. Այսպէս նոյն նմուշներ կան բազմաթիւ ամանների մէջ եղած հողերից։ Նոյնները Հ. Խ-ը թողել է գիւղում, եւ միայն մի քանի փոքրերը եւ դիմացկունները բերել։ Դժբաղդաբար այլի առաջ յուսահատալով դրանք, հնարաւորութիւն չունենք աւելի լիակատար գաղափար տալու նրանց մասին։ Նկարները հրատարակել նոյնպէս չենք կարող։

1. Տես Miss. sc. t. I. p. 100. fig. 57.

2. idem. Այնպիսի գեղեցիկ օրինակը գտել է Ժ. տէ Մօրգան Մուսիերում. տես p. 98. fig. 49.

Կուրգանի միւս կողմում մէկ արշին խորութեամբ գտնուել է մի ուրիշ կմախք, գլուխը դէպի արեւմուտք, աջ կողքի վրայ, ձեռքերը կողքովը ուղղած, ոտնատակին մի փոքրիկ ականջաւոր խեցի՝ բաւական գեղեցիկ, մոխրագոյն. մեծութիւնն է՝ բերանը 9 սմ. յատակը 6 սմ. վիզը 25 սմ. երկարութիւնը 4 սմ. փորը 42 սմ. խորութիւնը 12 սմ.։ Գերեզմանի մէջ գտնուել են նաեւ 2 պրօնզեայ օղեր՝ տարբեր ձեւի։ Մէկը ռուսական 10 կոպեկանոցի մեծութեամբ անհարթ եզերքով, որի մեծ ծակով անց է կացրած պրօնզեայ մի թել, որ գալիս միանում է իր բուն թելին 2 ոլորումով. որով տակի դրամաձեւ զարդը մնում է կախուած, իսկ բուն թելը աղեղ կազմելով (Ո երկաթագրի տառի ձեւով), վերջանում է սրածայր։ Երկրորդ օղակի մի մասն է մնացել դժբաղդաբար, պրօնզեայ թելը կտրուած է. իսկ լայն մասը կիսաբոլորաձեւ ակօսաւոր պրօնզեայ թիթեղ է. գրչածայրի վերին մասի նման, 3,5 սմ. երկարութեամբ. 2 սմ. տրամագծով.

Բլուրիս հիւսիս-արեւմտեան կողմում մի արշին 6 վերշոկ. խորութեան վրայ տեսնուել է մի ուրիշ կմախք արեւմուտքից դէպի արեւելք պառկեցրած, ձեռքերը կողքերով ուղիղ մեկնած. մօտը գեղաքանդակ մի խեցի կտոր կտոր եղած։ Այս գերեզմանների շուրջը գտնուել է զանազան ձեւի եւ մեծութեան խեցիների կտորներ եւ կենդանիների ոսկրներ, որոնք դժբաղդաբար փշրուած են մնացել։

Երկու արշին խորութեամբ երեւացել է բուն մեծ գերեզմանը՝ որի մէջ կմախքը գտնուել է նստած դիրքով՝ երեսը դէպի հիւսիս, ձեռքերը խաչաձեւ ծնկների վրայ դրած. ափերի մէջ մի մի ձկան ականջ (խճճոր)։ Նման Ժ. տէ Մօրկանի Հէյթան տաղում արած պեղման fig. 15-ին, [1] վզից կախուած են եղել 17 ուլունքներ՝ կարմիր յակինթից. մէջտեղինը մեծ կաղնաչափ. միւսները փոքր ոսպնաչափ. երկու ծայրերին սիսեռաձեւ ոսկէ թիթեղից 4 զարգեր,* կմախքից ցած 4 շարք ամաններ (խեցի), իւրաքանչիւրում 4 աման (խեցի), թւով 16 աման (խեցի), 1 արշին. 8 վերշոկ. քառակուսի տարածութեան վրայ, որոնց նկարագիրը հետեւեալն է։ № 1. խեցին նման է կիսած ձմերուկի, շագանակագոյն բաւական գեղեցիկ. բերանի տրամագիծը 16 սմ. յատակինը 10 սմ. հաստութիւնը 0,5. № 2, նման առաջինին բերանը 19 սմ. յատակը 11 սմ. փորը 71 սմ. խորութիւնը 12 սմ. № 3. նման № 2-ին. № 4. նման № 1-ին. բերանը 17 սմ. յատակը 9 սմ. խորութիւնը 15 սմ. փորի շրջապատը 66 սմ. № 5 նման № 1-ին։ № 6. նման № 4-ին, փորի շրջապատը 61 սմ. խորութիւնը 13 սմ. № 7. նոյն. zigzag, գծաւոր շուաքով զարդերով. բերանը 18 սմ. յատակը 8 սմ. փորը 63 սմ. խորութիւնը 12 սմ. մէջի հողի մէջ գտնուեցան մի քանի ոսկր. № 8. նման № 6-ին, դրսից շուաք տուած եւ միմեանց մէջ ագուցած անկիւնաքանդակները. որոնց բերանները հակառակ կողմեր են շրջած։ № 9. նման, միմեանցից աւելի հեռու ընկած անկիւնազարդերով. միմեանց մէջ ագուցեալ անկիւնների ուլնը բաժանուած է 3 ուղիղ շուաք տուած գծերով. բերանը 13 սմ. յատակը 7 սմ. փորը 50 սմ. խորութիւնը 10 սմ. № 10. կարասանման. դրսից եւ՝ ներսից շագանակագոյն, քանդակը 2 հորիզոնական գծեր շուաքագծերով. մէջտեղ անկիւն, որի կողմերի ծայրերը միացրած են շուաքագծերով՝ հորիզոնական գծերի ծայրերի հետ. յատակը եւ բերանը 15 սմ. փորի շրջապատը 127 սմ. վզի հաստութիւնը 54 սմ. խորութիւնը 50 սմ. կողքի հաստութիւնը 1 սմ. այս խեցիի մէջ գտնուեցաւ 1 կիսաշրջանաձեւ կուտուչ (փայտեայ փոքրիկ աման). 8 սմ. բերանով, 30 սմ. փորով, 5 սմ. խորութեամբ, լի գիշատիչ մի թռչունի ոսկրներով։ № 11. նման № 1.-ին, բերանը 18 սմ. յատակը. 10. սմ. փորը 73 սմ. խորութիւնը 15 սմ. № 12 նման № 1-ին. բերանն

[1]. idem. 55.

* Գտնի մօտ մի խեցի յրամանի ձեւով, ամէն ինչով նման տէ Մօրկանի t. I-ի, pl V-ի № 1 խեցիին, միայն առանց զարդերի եւ մախրազրի։

ու յատակը № 2-ի չափ. փորը 77 սմ. խորութիւնը 15 սմ. քանդակը եռակարգ շուաք տուած զիկզակներով։ № 13. Հաստատափոր պուլիկի նման, շագանակագոյն. բերանը 10 սմ. յատակը 9 սմ. փորը 60 սմ. խորութիւնը 16 սմ. № 14. Նման № 13-ին. բերանը 11 սմ. յատակը 8,5. փորը 64 սմ. խորութիւնը=№ 13-ին, երկկարգ զիկզակները՝ փոս ընկած անկիւնների մէջ՝ ուրիշ անկիւնները միշտ շուաքագծերով. № 15. Նման վերևինին, բերանը 13 սմ. յատակը 10 սմ. փորը 72 սմ. խորութիւնը 20 սմ.։

№ 16. Մեծադիր շականակագոյն. պուլիկի նման. բերանը 14 սմ. յատակը 12 սմ. փոր 74 սմ. խորութիւն 25 սմ.։ Սրա մէջ գտնուել է № 17 փոքրիկ խեցին՝ նման Շէյթան թաղի 2 խեցիին.[1] փոքրիկ և շագանակագոյն, բերանը 6 սմ. յատակը 4 սմ. խորութիւնը 6. փորը 24 սմ.։ Այս խեցիների մօտ ընկած բոլորաձև մի աւազաքարէ կափարիչ, դեղնագոյն, 14 սմ. տրամագծով. կեդրոնից դէպի ծայրերը հետզհետէ բարակում է և ստանում շրջանաձև դրութիւն (տե՛ս № 28.)։ № 18. շագանակագոյն ձմերուկաձև. բերանը 17 սմ. յատակը 11 սմ. փորը 66 սմ. խորութիւնը 15 սմ. Այս հարաւային պատի տակ գտնուող ամաններից 1 արշին հեռու եղել են 2 շարք (3 և 5) ուրիշ ամաններ։

№ 19. Այս շագանակագոյն խեցու մեծութիւնն է՝ շրթունքաւոր բերանը 11 սմ. առանց շրթունքների 8 սմ. յատակը 10 սմ. վիզը. 28 սմ. երկարութիւնը 8 սմ. փորը 61 սմ. խորութիւնը 23 սմ. խեցիի հաստութիւնը 0,5 սմ. Նման է մածնի օշնակի։ № 20. Նման վերևինին. բերան 10 սմ. յատակը 10 սմ. վիզը 25 սմ. երկարութիւնը 8 սմ. փորը 60 սմ. խորութիւնը 25 սմ. շուաքաւոր ուղղահայեաց և հորիզոնական գծերով։ № 21. Նման վերևինին. բերանը 12 սմ. յատակը 9 սմ. վիզը 30 սմ. երկարութիւնը 5 սմ. փորը 58 սմ. խորութիւնը 22 սմ.։ № 22. Նման վերևինին. բերանը 13 սմ. յատակը 11 սմ. վզի հաստութիւնը 31 սմ. երկարութիւնը 10 սմ. փորը 71 սմ. խորութիւնը 30 սմ. վերևից 2 հորիզոնական գծեր. ցած՝ մէջ տեղ՝ 2 անկիւններ, որոնց ծայրերը միացած են գծերով հորիզոնական գծերից ներքևինի հետ։ № 23. Նման վերևինին, բերանը 12 սմ. յատակը 10 սմ. վիզը 30 սմ. երկարութիւնը 8 սմ. փորը 70 սմ. խորութիւնը 29 սմ. № 24. Նման վերևինին. բերանը 12 սմ. յատակը 10 սմ. վիզը 29 սմ. երկարութիւնը 7 սմ. փորը 69 սմ. խորութիւնը 27 սմ.։ № 25 Նման վերևինին. բերանը 13 սմ. յատակը 12 սմ. վիզը 33 սմ. երկարութիւնը 7 սմ. փորը 67 սմ. խորութիւնը 25 սմ.։ № 26 Նման № 12-ին. բերանը 11 սմ. յատակը 9 սմ. վիզը 28 սմ. երկարութիւն 8 սմ. փորի հաստութիւն 64 սմ. խորութիւն 25 սմ.։ Այս բոլոր ամանները փխրուն են և ձեռք տալուն պէս կտոր կտոր են լինում ընդհանրապէս. Այս ամանների 2 խմբի մէջ եղել են կենդանիների ոսկորներ, որոնց տակ 3 ամբողջ և 2 կոտրուած գայլախազեայ՝ սլաք տարբեր մեծութեամբ։

Բ. ՊԵՂՈՒՄՆ. ԱՌԱՋԱՁՈՐԻ (ԴՈՎՇԱՆԼՈՒ) ԿՈՒՐԳԱՆԸ.

Առաջաձոր գիւղը գտնւում է Ջվանշիր գաւառում, Խաչէն գետից հիւսիս, նրա ստորին հովտում Խաքզան սարի ստորին փէշերի վրայ.

Այն բլուրը՝ ուր գտնուել է Կուրգանը, ընկնում է Առաջաձորից 2 վերստ, Խաչէնի գետից $1\frac{1}{2}$ վերստ հիւսիս։ Տեղացի ժողովուրդը ոչ մի աւանդութիւն չունի բլրի մասին, միայն այն հովիտը ուր գտնւում են բլուրները, կոչւում է՝ «Կըռըշպըշտանոց»[1]—այսինքն կռապաշտների վայր։

Մեր կուրգանի բլուրը ծածկուած է եղել քարերի կոյտերով, որ շատ հին ժամանակներից տեղացիներին իբր շինութեան քար է ծառայել։ Բլուրս 150 արշին շրջապատ և 70 արշին տրամագիծ է ունեցել։ Գերեզմանը արդէն բացուած է եղել (հաւանականաբար քար տանող գիւղացիներից). շիրիմը ձգուած է եղել արևմուտքից արևելք. ունեցել է 10 արշին երկարութիւն,

---

1. Miss. sc. t. I. pl. V. 2.

1. Է. Ռեօսլերի պեղածը գտնւում է սրանից 20 սաժ. հեռաւորութեան վրայ։

3 արշին լայնութիւն. և 2½ արշին խորութիւն. հողը աւազախառն չիկահող է եղել. իսկ քարերը կրաքար:

Կուրգանիս մէջ գտնուել են. մի բրոնզէ սլաք 11 սմ. երկարութեամբ, 2 սմ. (ամենալայն մասը) լայնութեամբ. կոթը 5 սմ. նման Շէյթան թաղի № 57. սլաքին՝ առանց նրա երկճիւղին.[1] Կէս արշին խորութեան վրայ հիւսիսային պատի տակ գտնուել է մի բրոնզեայ մատնոց (բոյթ մատի), վրան 25 հորիզոնական գծեր. բոլորովին նման Մուսիերիի բաղկապանին և հաւասար նրա պատկերի մեծութեան,[2] 3 սմ. տրամագծով, և մի մատանի բրոնզի բարակ շերտից, մէջ տեղը փոքրիկ ակնատեղ՝ 2 սմ. տրամագծով: Նոյն խորութեան վերայ դերեզմանի հարաւ—արևելեան անկիւնում գտնուել է մի բրոնզեայ գեղեցիկ կոճակամայր, գօտեխի այն մասը՝ ուր 2 ծայրերը միմեանց ագուցւում են: Բաղկացած է մի օղակից, նրա վրա անցկացած բարակ բոլորաձև ծածկոցից, որի ծայրերը ծակերով են զարդարուած և մի օձի գլխի ձևով քանդակազարդ կտոր, նման Շէյթան թաղում գտնուած օձի գլխին, նրան հաւասար մեծութեամբ, միայն աւելի գեղեցիկ. որա մօտ մի բրոնզէ շերտ մի ուղիղ գծի վրայ գտնուող 3 ծակերով, 1 սմ. լայնութեամբ և 2 սմ. երկարութեամբ: Հարաւային պատի տակ 4 փոքր օղակներ, մէկը՝ 6 անկիւնի:

Նոյն խորութեան վրայ հիւսիս—արևմըտեան անկիւնում գտնուել է 2 բոլորաձև քարեր մէջը ծակ, 3 սմ. տրամագծով. մէկը զոգաւոր ապակու ձևով: Հարաւային պատի տակ գտնուել է 5 ուլունքանման քարեր յակինթից, մէկը միայն կաղնու մեծութեամբ: 4 արշին խորութեամբ պատահել է 4 մարդու կմախք, խառն կտրատած խեցիների հետ (20-ի չափ): 1½ արշին խորութեամբ երևացել է կապոյտ քարից մի եռանկիւնի, որի անկիւններից հակադիր կողմերի վրայ քաշուած ուղղահայեացը հաւասար է 2 սմ.-ի. 2՝ կոր բոլորաձևեր 1½ սմ. տրամագծով. 2 շատ փոքր գնտակներ և մէկ էլ 2 գնդակների միութիւն կազմող կապոյտ քար: Նոյն խորութեան վրայ գտնուել է նաև 2 գայլախազեայ սլաք՝ վերոյիշեալ Շէյթան-թաղի № 57-ին նման: Արևմտեան պատի տակ նոյն խորութեամբ գտնուեցաւ 2 յեսաններ. մէկը կապոյտ քարից՝ 12½ սմ. երկարութեամբ, 2 սմ. լայնութեամբ և 1 սմ. հաստութեամբ. երկուսի ծայրին՝ մէջ տեղում ծակ կայ: Գերեզմանի հարաւային կողմում՝ գիւղացիները գտել են մի ճակատանոց պրոնզէ, 43 սմ. երկարութեամբ, 4 սմ. լայնութեամբ. փորուածքի հարաւը գտնուեց մի բրոնզէ կիսաշրջանաձև ճակատանոց. դարձեալ կտոր կտոր եղած, մօտ 15 սմ. շառաւիղով. 2 ճակատի զարդերն եւ միապաղաղ պրոնզ են 0,1 սմ. հաստութեամբ:

Գ. ՊԵՂՈՒՄՆ.
ՔՕՂԱՑԱԿԻ ԿՈՒՐԳԱՆԸ.

Քօլատակ գիւղը գտնուում է Ջվանշիր գաւառում, Խաչենի սարին հովտում, նրանից հարաւ, համանուն գետի վրայ, Պալուէյլախ սարի արևելեան փէշի վրայ:

Այն բլուրը՝ ուր գտնուում է Կուրգանս ընկնում է Քօլատակից մի վերստաչափ դէպ ի արևելք. ծածկած է մոշի, ցաքի, վայրի խնձորի, արքայակաղնու, հիւնի և այլն թփերով. Բլուրի շրջապատն է 23 սաժէն 1 արշին. Տեղացի ծերունիները այս «Փոամ պապու բումբ» են կոչում, ժողովուրդը առ հասարակ «Գէօր» է անուանում, որ կնշանակէ անհաւատի գերեզման: Նոյն անունը յիշուում է նաև Մեծառանց ս. Յակոբայ վանքի ԺԳ դարում գրուած արձանագրութեան մէջ. «Ես Զաքարէ որդ|ի Վախտանգա տն|Խաչենո ավե գլ|նձորխտա Կոռ|երկիրն ի տունն|Մեծարեանց...»:[1] Հողը սևահող և լուսնահող էր, քարերը կրաքար, գետաքար և աւազաքար էին: Գերեզմանը երևաց 3 արշին խորութեամբ, արևմուտքից արևելք ձգուած. 11 մեծադիր քարերից էր շինուած դամբարանը, որոն-

---

1. Miss. sc. t. I. 100.
2. idem. 110. № 70.

1. Տես հարաւային պատի արձանագրեան դրա երկաթագիր արձանագրութիւնը:

ցից երկուսը երբ կափարիչ ծածկում էին վերևը. մէկը ոսկերի տակն էր, միւսը գըլխու, եօթն ևս կողքերն էին կազմում. չինմի երկարութիւնն էր՝ 2 արշին 12 վերշոկ. լայնութիւնը 11 վերշոկ (գլխի կողմից. ոտքի կողմից 6), խորութիւնը 10 վերշոկ։

1½ արշին խորութեան վրայ երևեցաւ 7 երկաթեայ խաչեր տարբեր ձևի և 18—14 սմ. երկարութեամբ, 10—6 սմ. լայնութեամբ։ Այս խաչերից դէպ ի արևմուտք նոյն խորութեան վրայ գտնուեցան մի երկաթէ դանակ 9 սմ. երկարութեամբ, 1 սմ. լայնութեամբ (ծայրը 0,5 սմ.). մի ուրիշ երկաթ՝ հաւանականաբար դանակակոթ, 4,5 սմ. երկարութեամբ, հասա մասից պոկուած. մի երկաթէ օղակ 2 սմ. տրամագծով. և մի ծակիչ գործիք որ բաղկացած է մեխի նման ծակող մասից և նրան ագուցուած աղեղնաձև կոթից, 7 սմ. երկարութեամբ.

Կմախքը ամենայն մասերով անեղծ է գտնուել. կռնակի վրայ արևմուտքից—արևելք պարկած, ձեռքերը կրծքին խաչած է եղել. իսկ գլուխը կտրած և կուրծքի վրայ դրած է գտնուել. Դամբարանի 4 կողմը խեցինների փշրանքներով ծածկուած է եղել. Ամէն ինչից երևում է որ գերեզմանս քրիստոնէական շրջանի է. և գուցէ մի սուրբի և նահատակի դամբարան։

ՊԵՂՈՒՄՆ Դ.
ՍԱՂՍԱՂԱՆ ԼԵՐԱՆ ԿՈՒՐԳԱՆԸ.

Այս սարն ևս գտնուում է Զվանչիր գաւառում, Խաչենի գետի ստորին հովտում. այս սարի վրայ գտնուում է համանուն բերդը. իսկ նրա արևելեան և արևմտեան կողմերում կուրգաններ։ Կուրգանս ծածկուած էր ճոխ բուսականութեամբ. իսկ հիւսիս—արևմտեան անկիւնում կար մի կաղնի. բլուրիս շրջապատը 36 սաժէն է։ Հողը սևահող է եղել։ Գերեզմանը երևացել է հարաւից հիւսիս ձգուած՝ 1 արշին խորութեան վրայ, 3 արշին 8 վերշոկ երկարութեամբ, 1 արշին 12 վերշոկ լայնութեամբ, 2 արշին խորութեամբ։ Գերեզմանը շինուած էր մեծ եղնաքարերից. Կմախքը գտնուել է երեսը դէպ ի արևելք ծալապատիկ նստած, ձեռքերը ծնկներին. իսկ արևելեան պատի տակ շարուած էին 6 խեցիները, որոնք են՝ № 1. շագանակագոյն ձմերուկաձև, բերնի տրամագիծը 8 սմ. յատակինը 12 սմ. փորը 60 սմ. խորութիւնը 17 սմ. № 2. նման № 1-ին. բերանը 8 սմ. յատակը 10 սմ. փորը 52 սմ. խորութիւնը 15 սմ. № 3. նման № 1-ին. բերանը 4 սմ. յատակը 8 սմ. փորը 47 սմ. խորութիւնը 14 սմ.. № 4. 5. 6. բոլորովին հող էին դարձել և ձեռք տալուս փշրուեցան։ № 1 և 2 ամանների և կմախքի մէջ գտնուեցաւ մի բրոնզեայ նիզակակոթ 18 սմ. երկարութեամբ, յար և նման Տնջրհող բլրի մէջ գտնուածին. երեք կարգ դասաւորած 15 մեխերու ծակերով. ծածկուած ծայրից մի կտոր ընկած է և մի նիզակածայր 16 սմ. երկարութեամբ, առաջ շրջանաձև՝ մէջը ծակ, փայտ անցնելու համար, ծայրը սուր սլաքանման բրոնզի ղանգուածից, նման Շէյթան տաղի № 7. նիզակածայրին.[1] Գերեզմանի հարաւ—արևելեան անկիւնում գտնուել է 4 սլաք՝ որոնցից մէկը նման է Տընջրհող բլրի նետածայրին, միւսը Առաջաձորինին, իսկ միւս երկուսը թևեր չունի և քառակուսի սրածայրով են վերջանում։ Նետերի մօտ եղել է 4 բրոնզէ կոճակներ կիսաշրջանաձև՝ 4 սմ. մեծութեամբ, փոկի մէջ անցնելու անցքերով. նման Մուսիերիի կոճակներին։[2] Հարաւային պատի տակ գտնուել է 5 քարէ սլաքներ, որոնցից 3-ը ամբողջ և 2-ը կոտրած են. սոքա նման են նախկիններին և շինուած են կայծքարից և գայլախազից։ Հարաւ—արևմտեան անկիւնում գտնուել է և մի երկճիւղ խշտիկ, որի փայտէ կոթը ձգուած էր մինչև նիզակածայրը. խշտիկը 60 սմ. երկարութիւն ունէր, միայն փայտ անցնելու կոթը 21,5 սմ. նման Ժ. տէ Մօրկանի Մուսիերիում գտածին[3]։

Նոյն խորութեան վրայ, այս կմախքից 1½ արշին դէպ ի հիւսիս՝ նոյն դիրքով գտնուել է և մի կնոջ կմախք, որի ճակատանոցից մի փոքր նմուշ կայ մեր ժողովա-

1. Miss. sc. I. p. 97.
2. idem. p. 127. fig. 107. փորիչը.
3. id. p. 137. f. 138

ծուխ մէջ նման առաջիններին՝ բրոնզից։[1] Կմախքի գլխից կախուած էր 22- կերպամ ուլունք յակինթից՝ տարբեր մեծութեամբ. մեծագոյնը արմաւի չափ էր. որանց թելը փթելով հողի վրայ ակիւրի նման ողխտակ հետք էր թողել. ձախ թևի վրայ եղել է 50 կապոյտ ցորենաչափ հատիկներ։ Աջ ձեռքի փոքր մատի վրայ եղել է մի պրոնզէ թելից մատանի՝ 2 սմ. տրամագծով, և 27 գծերով։

Հիւսիսային պատի տակ եղել է 6 կաւէ ամաններ. երկուսը հողացած և չորսը փխրուն դարձած, նման առաջիններին՝ գոյնով և ձևով. Գտնուել են նաև մարդկանց և կենդանիների ոսկորտանք։

ՊԵՂՈՒՄՆ Ի.
ՄԱՂԱՎՈՒԶ ԿԱՄ ՁԱՐՏԱԽԼՈՒ ԳԻՒՂԻ ԿՈՒՐԳԱՆԸ.

Գիւղս գտնուում է Թարթառ գետի միջին հովտում, Կեմկէշ սարից դէպի արևմուտք, Ջ.վանշիր գաւառում։ Կուրգանը ընկնում է Մաղավուզից 1 վերստաչափ արևելք. ամբողջ բլուրը ծածկուած է եղել թփերով. 45 սաժէն շրջապատ է ունեցել, Տեղացիները Ցից բլուր են կոչում կուրգանը։ Բլուրի հողը սևահող և չէկահող է եղել. քարերը՝ կրաքար, չէչաքար, աղուէսաքար, աւազաքար և գետաքար։ 2 արշին խորութեան վրայ երևացել են 12 գերեզմաններ՝ որոնցից մէկը տախտակէ դագաղի մէջ. բոլորն ևս արևմուտքից դէպի արևելք պառկեցրած, ձեռքերը կողքերովը ուղիղ մեկնած։ Դիակների զանազան մարմնամասերում խրուած են եղել երկաթէ սլաքներ, որ նշան է որանց պատերազմի մէջ ընկնելուն։ Աւելի լաւ էր մնացել սեղանանման դագաղի դին. որի չէկ մազերից դէմքի վրայ մնացել էին. 4 արշին խորութեան վրայ տեսնուել են պրոնզի փշրանքներ, արևելեան և արևմտեան կողմերում երևացող քարէ պատերի մէջ եղել են աւազագոյն փոշիացած զգեստներ։ Քարեայ պատերի մէջ 4 հաստատափոր փթած քառակուսի գերաններ. վրան տախտակներ, որոնց փթելուց վրայի հողերը թափուել են գերեզմանի մէջ։

Դամբարանում գտնուել են՝ արևելեան պատի տակ 3 միջակ մեծութեամբ երկաթէ մուրճեր՝ այժմուայ մեխի մուրճերի նման՝ $7\frac{1}{2}$ սմ. երկարութեամբ, 1 սմ. հաստութեամբ, 2 բերաններն էլ տափակ, անհաւասարակողմ ուղղանկիւնաձևով՝ ծակերով։ Մուրճերից դէպի հիւսիս գտնուել է մի ձիու կմախք՝ իւր բոլոր զարդերով։ Ձիու սանձը բաղկացած է 2 պրոնզէ ձողերից, որոնց ծայրերը միմեանց ագուցուած օղակներ են կազմում. իսկ հակադիր գլուխները շրջաններ. շրջաններից քիչ ցած անց են պրոնզէ ձողեր, որոնց ծայրին կան ծակեր և վերջանում են մեխանման տափակ գլուխներով։ Իւրաքանչիւր ձողը և 2 օղակները ի միասին՝ 30-ական սմ. երկարութիւն ունին. Այս ձևով 7 սանձեր կան, որոնցից մէկը փոքր է. Փորքաշի 2 հատ պրոնզեայ օղակները 2 սմ. տրամագիծ ունին. մէկը՝ օղակ օղակ է, միւսը պարզ. Պոչկալի 2 զարդերը 9 սմ. երկարութիւն, 4 սմ. լայնութիւն ունին, ծայրերին կան 1 սմ. երկարութեամբ ծակեր. ձևով նման են Մուսիերիում գտնուած խաչի վերին կտաւթևին։[1] Սանձի վրայ եղել է նաև 4 փոքր մուրճեր վերևինների ձևով, 5 սմ. երկարութեամբ։ Կրծկալի քարերը՝ կամ սպիտակ մարմարից է կամ կարմիր աւազաքարից, առաջինը՝ (որ մէջտեղն է եղել) կիսաշրջանաձև, միւս 2-ը կիսաձուաձև. երեքն էլ պրոնզէ պատեանների մէջ ամրացրած։ Գտնուել է նաև 2 թանկագին քարի պրոնզեայ պատեաններ։ Այս բոլոր քարերն էլ մէջտեղից ծակած և պրոնզի չերտով միացրած են իրենց պատեաններին։ Բոլորն էլ ունին ունկներ թել անցկացնելու համար։ Սրանց մօտ եղել է նաև մի բրոնզէ զարդ՝ նման Մուսիերիի կոճակին։[2] Մի 7 սմ. մեծութեամբ և 1,5 սմ. լայնութեամբ պրոնզի պանդուած, դէպի մէջտեղը հաստանում է 2

---

1. Ճակատանոցի մէջտեղի կոճակը ձևով նման է Մուսիերիի կոճակին. տես Miss. sc. t. I. p. 127. f. 107. վերևից 8-ը:

1. id. t. I. p. 159. f. 172.
2. id. t. I. p. 127. 8-ը:

կողմից. ապա յանկարծ բարակում: [1] Գերեզմանի մէջտեղը գտնուեցաւ մի բրօնզեայ մորակի կոթ՝ 24 սմ. երկարութեամբ, փոքր մասի հաստութեամբ. ճաքճքած ծայրը ծակ, կաշին փաշխացած, որ 42 սմ. երկարութիւն ունէր: Սրանից քիչ հեռու եղել է ձիի թամբի բրօնզէ ծածկոցը, կլոր՝ 46 սմ. տրամագծով, ծայրերը ոլորած: Ձիի ոսկորների մէջ գտնուել է 20 սմ. երկարութեամբ մի նետ, որի փայտի մնացորդը մինչև այժմ ևս կայ սլաքից ցած անփուտ:

Հիւսիս արևմտեան անկիւնում գըտնուել են, բացի վերոյիշեալ փոքր սանձից, մի մորակի կոթ բոլորովին անվնաս՝ 24 սմ. երկարութեամբ, մի գամ (3 սմ.)՝ 2 ծայրն ևս տափակ, որ սանձի մասն է կազմել: Մի փոքրագլխ նետ 11 սմ. երկարութեամբ. 2 փէտի նման պրօնզէ գլխարկներ. որոնց վրայ եղել են 2 պրօնզէ եռոտանիներ, ձևով շատ նման թէյի կլոր սեղանների ոտքերին. միայն ոտքը վերջանում են գազանագլուխներով: Գլխարկների տրամագիծը 17 սմ. խորութիւնը 8 սմ: Սրանց մօտ 8 հատ փայլուն կարմիր—ալխտակ քարեր ձուաձև ամրացրած ունկաւոր բրօնզի վրայ, հաւանականաբար ձիի կրծքի զարդերից: Սրանց մօտ 2 յեսաններ. մէկը սև 16 սմ. երկարութեամբ և 3,5 լայնութեամբ, իսկ սպիտակը 19 սմ. երկարութեամբ և 7 սմ. լայնութեամբ: Սրանց մէջ եղել են նաև ձիերի կմախքներ:

ԿԻՍԱՏ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ.
ԿԻՉԱՆ ԿԱՄ ԲԱԼՈՒՂԱՅԱ (Балукая·— Մեղրաժայռ) ԳԻՒՂԻ ԿՈՒՐԳԱՆԸ.

Գիւղս գտնուում է Առաջաձորից հարաւ արևելք, նոյն գիւղամասում, Խաչենի ստորին հովտում: Տեղացիները կուրգանս թափա են կոչում, որը Կիչանից 1 վերստաչափ արևելք է ընկնում:

Բլուրը ծածկուած է եղել ճոխ բուսականութեամբ, 130 արշին շրջապատ և 36 արշին տրամագիծ է ունեցել:

Բլուրի մէջ գտնուել են, 24 զանազան մեծութեամբ յակինթ քարեր (ուլունքներ) և 24 մանր դեղին և սպիտակ հատիկներ, 11 պրօնզէ կոճակներ, որոնց կիսագնդաձևերը միանում են ուղիղ տրամագծերով: [1] Սրանց հետ գտնուել է և մի փոքր ունելիք, հաւանականաբար ատամ քաշելու, պրօնզի 2 ծալուած շերտից բաղկացած, որի ծայրերը աւելի լայն են քան ծալլուած մասը. [2] 13 պրօնզի բարակ շերտից շինուած օղակներ. 6—8 բարակ պրօնզի ձողից շինած մատանիների կտորներ. մի քարէ գեղաշէն կոճակ 3 ծակերով (երկուսը ծայրի մէկը մէջտեղ մի ուղիղ գծի վրայ. կիսագնդաձև). Մի մեխի կտոր պրօնզից և մի օղակ բոլորաձև: 3 պրօնզէ ձողեր 3—7 սմ. երկարութեամբ. վերջինս շատ նման է այժմեայ գորգ գործելու գործիքին. մի ծայրը հաստ, միւս ծայրը յանկարծ բարակում է և ծռւում. Մի սլաք առանց ներքև իջնող սուր ծայրերի, որ կտրուած է՝ նման № 37-ին (էջ 100). Մի պրօնզէ կոճակ՝ նման նախկին դամբարանի ձիու կրծքի զարդին. Մի ուրիշ կիսաձուաձև պրօնզէ գործիք, որ լայնութեան վրայ 2 ձուաձև ծակեր ունի, իսկ մէջը երկարութեան վրայ 2 կոթեր, թել անցկացնելու: 7 ապարանջան գծաւոր, բոլորն ևս միաձոյլ. 11 հատ աւելի մեծ և փոքր ապարանջաններ, ծայրերը բաժանուած. Մի պրօնզէ գաշոյն նման Ալլահվերդիի գաշոյնին, [3] մէջը եռանկիւնիներ զարդարած. գըլուխը գնդաձև, գնդի վրայ դուրս ընկած եռանկիւնաձև զարդեր. գնդից ցած դուրս ընկած շրջանակներ և նման զարդեր: Ապա մի քանի պրօնզէ շրջանաձևեր՝ 5—7 սմ. մեծութեամբ. որոնցից մէկի մէջ քաշած է կանոնաւոր խաչ. 4 թևերի մէջ եղած անկիւնները լցրած են միմեանցից 0,1 սմ. տարածութեամբ հեռու գտնուող անկիւններով, որոնք բոլորը գտնուում են մի ուրիշ շրջանակի մէջ, որին ամենամեծ շրջանակի հետ միա-

---

1. id. Նման № 4. պաշտօնի վերևի փոքրագիր մասին, որ անցած է Ճառագայթ. p. 94. pl. III.

1. id. ձևով ասեղի նման Մուսինի № 107 կոճակներից գ-րին:

2. Նման Ախրայայի pinces à épiler-ին. id. 131. № 118.

3. id. p. 92. № 36.

ցնում են պրօնզի գլխզակ շերտերը. շրջանակը ունի մի բոլորաձև կոթ: Միւս 2-ը 2—3 շրջանակներ, որոնց միացնում է փոքրագոյն շրջանակի մէջ եղած խաչի ստորին թևեր:

ՄԵԾԱՐԱՆՑ Ս. ՅԱԿՈԲԱՑ ՎԱՆՔԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Քրիստոնէական ժամանակից են 3 գաւազանագլուխներ, մէկը պղնձից, ձևով նման նիզակակոթերին. չեղանկիւնի ձևով զարդերով: Միւս երկուսը փղոսկրից, որոնցից առաջինը՝ շատ նուրբ քանդակներ ունի. 8 սմ. երկարութիւն ունեցող փղոսկրէ սիւնը բաժանուած է 6 մասերի. վերևը կիսագնդաձև. կենդրոնից դուրս եկած փղոսկրաձոյլ ճառագայթները (թուով 14) հետզհետէ միմեանցից հեռանալով՝ միանում են շրջագծի հետ, որի վրայ, իւրաքանչիւր շառաւիղի միացման կէտում կայ ծակ: Աւելի լայն շրջանի հետ միանում է միմեանց կտրող գծերով. այս ամբողջ կիսագնդաձևը ներկայացնում է մի ցանց, որը տակի զանգուածից 0,5 սմ. բարձր է և նրա հետ միանում է բարակ սիւնակներով: Բ-դ յարկը բոլորաձևութիւնը պահելով աղեղնաձև ցած իջնում և բարականում է. գեղեցիկ սիւնակներով 6 մասերի է բաժանած և իւրաքանչիւր մասում մի հրեշտակի գլուխ տեղաւորած. Գ-դ յարկը 2 զարդարուած շրջանակներ—իրարից 0,5 սմ. հեռու: Գ-դ շրջանակը ունի գեղեցիկ սիւնակների մէջ 6 նկար. որոնք են՝ 1. Ս. Ստեփաննոս նախավկայ՝ կուրծքը ճղուած շապիկ հագած, ձախ ձեռքին մամակալ, աջին բուրվառ. 2. Մարիամ Աստուածածին վերարկուով (սաւանը նման վրան ձգած), գլխին թագ. աջ ձեռքին գայիսոն, ձախին ձիթենի. 3. Հայր Աստուած աջ ձեռքով խաչակնքում է. գլխին լուսապսակ. 4. Որդին Աստուած, գլխին լուսապսակ, գրկում գառն՝ որ պահում է աջ ձեռքով, ձախին գայիսոն: 5. Եպիսկոպոսական զգեստով և թագով մի մարդ (գուցէ Յակոբ Տեառնեղբայր), ձեռքին գայիսոն. 6. Մի թևատարած հրեշտակ: Ստորին 2 յարկերը գեղեցիկ փղոսկրեայ կամարներով են զարդարուած: Այս՝ արուեստի մի գլուխ գործոց է և շատ հին դարեր է յիշեցնում: Գ-դ գաւազանագլուխը փղոսկրի մի հատ զանգուած է. ոչ նախկինի նրբութիւնը ունի և ոչ նրա վեհութիւնն ու հնութիւնը. Գնդաձև մասը կազմուած է 4 իրար կողքը դրած կոյսի գլուխներից, որոնք ճակատի վրայով մինչև կենտրոնը ոլորում են շերտ շերտ, վզերին եռակարգ կլորահատիկ մանեակներ, որոնց ստորին շարքի վրայ կախուած է խաչ: Ներքևի 2 ձուաձև մասերը զարդարած են վարդանման և այլ քանդակներով.

Գտնուել է նաև 2 պղնձէ կիսագնդաձև ծնծղայ: 12 անկիւնանի մի պղնձի զանգուած: Պղնձէ մկրատ, եռանկիւնի գլուխներով. Ձուաձև շրջանակ, բարակ պղնձէ շերտից: Մի պղնձեայ եռանկիւնի կախարան, մէջ տեղը կեռ, որից վերև բոլորաձև և եռանկիւնի ծակեր կան: Մի ցեխից շինած կնոջ պատկեր նստած, վզին երկկարգ մանեակ. ձախ կողմը ոտի վրայ կանգնած է մի մերկ երախայ, որին մայրը ծիծ է տալիս: Մօր աջ ձեռքը ծծի վրայ է, ձախը երախայի մէջքին: 3 ձուաձև կնիքի քարեր, որոնցից 2 փոքրերի վրայ կայ թռչնի գլուխ և գոմշանման մի կենդանի.*

Մեծարանց վանքի դիմացը գտնուող «Կոռից» գտնուել է նաև 2 երկաթեայ սլաքներ, քառակուսի ձևով, վերին անկիւնը երկարակող.

ՔԱՐԱՑԵԱԼ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

1) 2 գոմէշի եղջիւրներ քարացած. 2) 5 օձ քարացեալ. 3) 9 խխունջ քարացեալ և մի քարացած բոյս: Առաջինը գտնուել է ս. Էջմիածնում, միւսները Մակուում:

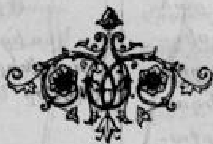
---

* Մի պղնձից ձուլուած սաղաւարտաձև անօթ, որի մէջը կայ հետևեալ հայերէն արձանագրութիւնը. «Յ՜շեց և Այլաձաղաջե որդ(ի) Տրուենի ի դուռն Ս. Յակոբ հայրապետին թվ. ողգ.» վրան ծածկուած «խաչի» գրութեամբ եւ գեղեցիկ խանդակներով. 3 ձիաւորներ սուրը մէջքերին, նիզակը ձեռքերին. մէկի ձեռքին եւս բազէն: Վերեւ եւս կառքի պատկերներ եւ որսի շներ: Ձիաւորների միջի տարածութիւնը բռնում են միմեանց գօտուց բռնած մարդիկ:

Եղուարդի եկեղեցու մէջ գտնուած հնութիւնները. Մի երկաթէ գեղաշէն խաչ. 1 կնիք պղնձից՝ գրոշմագրովս «վ. յ. ա. ե.» և եպիսկոպոսական թագով, ամփոփորոնով, գաւազանով։ 2 արծաթէ մատանիներ արաբերէն գրութեամբ։ Մէկ պղնձէ կնիք 1801-ից Մաթոս անունով «քի ծ՞ռայի». Մի եկեղեցական անօթ. հաւանականաբար ծխամանի կամ մոմակալ. վերև և ներքև 3 կողքին 8 ծակեր. մէջ տեղն էս առանցք. որի ծայրերը փակուած են 2 թուշաններով, որոնց երկար վզերը միմեանց են անցկացած։ Ամբողջ երեսը և կողքերը ծածկուած են քանդակներով։ Գտնուել է նաև 3 աման, 2 ղանգակ, մէկ կոնք պղնձից։

Օշականի ձորից՝ մի այրի մէջ գտնուել է 18 մեծ ու փոքր ամաններ։

Կայ նաև մի զրահ և մի գօտի երկաթից. որոնք նկարագրուած են «Արարատում»։

ՑԱՆԿ

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒԱՆՑ